

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.8 No.12 (December 2024)

วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติและการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับ บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียน บทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก รักษาการเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระครูปลัดสาโรจน์ ธมมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายศักดิ์ดา หารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระครูปลัดสาโรจน์ ธมมสโร

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระบุญญฤทธิ์ ภาทจารี

วัดสนธิ์ (นาสน)

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 12 ประจำปีพุทธศักราช 2567 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 27 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 8 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษาคณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการ เชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

ปญญาดา

นางสาวปญญาดา จงละเอียด
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
ภาษาอังกฤษสำหรับพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ENGLISH FOR BUDDHIST DEVELOPMENT ปาริณันท์ ปางทิพย์อำไพ, พระมหาเสรีชน พันธุ์ประโคน และพระธรรมวชิรจินดาภรณ์	1
การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์ เมตาคอกนิชัน ร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC ENGLISH WRITING ABILITY BY USING METACOGNITION STRATEGIES WITH METAVERSE FOR UNDERGRADUATES สุชาติ วรรณขาว	11
สติและสัมปชัญญะ: บทสะท้อนการประยุกต์ใช้ในหลากหลายอาชีพที่เกี่ยวกับการมีชีวิตและการ สร้างสรรค์ MINDFULNESS AND AWARENESS: A REFLECTION ON APPLICATIONS IN VARIOUS PROFESSIONS RELATED TO LIVING AND CREATIVITY พระปลัดมโนวัฒน์ ธรรมโชโต (แพพชร), ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และพระสมุห์ธณภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงศ์)	23
กลไกการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาในมิติการ ยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส DRIVING MECHANISM FOR PROMOTING AND DEVELOPING LOCAL INITIATIVES OF YALA RAJABHAT UNIVERSITY ON IMPROVING THE QUALITY OF LIFE FOR POOR HOUSEHOLDS AND DISADVANTAGED GROUP จุลพีทกอร์ มาโซ, ยุทธนา กาเด็ม, เขียนทิพย์ รัตน์ทอง และสุพัตรา รุ่งรัตน์	32
ประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูง สำหรับผู้ดูแล EFFECTIVENESS OF PROGRAM ENHANCING HEALTH CARE BEHAVIORS OF HYPERTENSION ELDERLY FOR CAREGIVERS รุ่งนภา สิงห์สถิตย์, เอมอัชมา วัฒนบุรานนท์, ยุวดี รอดจากภัย และวรเดช ช้างแก้ว	43
กระบวนทัศน์การบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่น ทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ PARADIGM BASIC EDUCATION ADMINISTRATION OF THE BASIC EDUCATION FOR EQUALITY, HIGHLAND SCHOOL AND REMOTE AREAS CHIANG MAI PROVINCE เยาวลักษณ์ เกษรเกศรา, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ภูเบศ พวงแก้ว และสำเนา หมั่นแจ่ม	56

สารบัญ (ต่อ)

การประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2	71
EVALUATION OF THE PROMOTING LITERACY DEVELOPMENT PROJECT FOR PRIMARY STUDENTS OF NARATHIWAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2	
วราภรณ์ แก้วสีขาว	
การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และ ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา	83
DEVELOPMENT OF AN ENVIRONMENTAL EDUCATION MODEL INCORPORATING CREATIVITY-BASED AND COMMUNITY-BASED LEARNING FOR ASSOCIATE DEGREE STUDENTS	
กิตติยา ฤทธิรักษ์	
การพัฒนาหลักสามัคคีธรรมในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการชุมชน จังหวัดสระแก้ว	96
DEVELOPMENT OF SAMAGGI - DHAMMA IN COMMUNITY WELFARE MANAGEMENT NETWORK IN SRA KAEW PROVINCE	
วิรุณ พรมจักร, ญัฐภัทร อยู่เมือง, รินดา ประกอบบุญ, พระครูสุนทรธรรมนิเทศ (จารุวัฒน์ จันทะพรม) และสุพัฒน์ อนนทจารย	
อัตลักษณ์ด้านภูมิฐานธรณีสัณฐานที่มีต่อการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลก จังหวัดสตูล	109
GEOMORPHOLOGICAL IDENTITY AFFECTING TOURISM IN THE GLOBAL GEOPARK, SATUN PROVINCE	
ประมาณ เทพสงเคราะห์, ธัญญาดา แก้วชนะ, วัชร ชัยเขต, จุฑามาศ วิศาลสิงห์ และเสาวนีย์ รัตนอรุณ	
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน: แนวทางสำหรับ ประเทศไทย	119
LEGAL MEASURES ON THE RESTRICTION OF SMARTPHONE USAGE RIGHTS IN SCHOOLS: GUIDELINES FOR THAILAND	
ญัตติ สมล้ำ และกันยนา ศรีฤกษ์	
ตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้	133
THE MODEL FOR LOCAL WISDOM INNOVATION MANAGEMENT TO DRIVE THE GRASSROOTS ECONOMY IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES	
ณรรช หลักชัยกุล, กันยปริณ ทองสามสี และรัชชิตา สังขดวง	
ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น	147
THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON ADOLESCENT IDENTITY FORMATION	
ฉัตรธสนัน สรรวงษ์ละคร, เรืองวิทย์ วัชรราช และจิรัฐา ทิศกระโทก	
กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาเพื่อส่งเสริมความตระหนักใน ความแตกต่าง หลากหลายทางศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษา	158
LEARNING ACTIVITIES WITH CULTURAL STUDIES APPROACH TO ENHANCE RELIGIOUS DIVERSITY AWARENESS OF SECONDARY STUDENTS	
ภัทรวินัย ต้นนิลกุล และยศวีร์ สายฟ้า	

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา	170
THE MODEL FOR RITUAL PERFORMANCE IN INAUSPICIOUS CEREMONY ACCORDING TO BUDDHISM	
พระวินัย วรรณโม (สงสมพันธ์), สุปรีชา ชำนาญพุดผิพร และกันตภณ หนูทองแก้ว	
รูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	184
A MODEL OF BREASTFEEDING AND MATERNAL AND CHILD HEALTH PERFORMANCE AMONG VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS	
พิมพ์รัตน์ ชื่นบาน และยุทธนา แยกคาย	
การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยยุวมัคคุเทศก์โดยชุมชนมีส่วนร่วม	198
THE DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM LEARNING MANAGEMENT MODEL WITH YOUNG TOURIST GUIDES BY COMMUNITY PARTICIPATION	
เกวลิน งามพิริยกร, สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์ และวัฒนชัย ขวาลำธาร	
การศึกษาสภาพปัญหาทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุศึกษาศิลป์	211
A STUDY OF DIGITAL SKILLS ISSUES FOR STUDENTS OF THE EDUCATION PROGRAM IN THAI DANCE	
ทาริกา วัชรโรทัย, ปรวัน แพทยานนท์ และนพดล อินจันทร์	
กระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วม ภายใต้บริบทของกฎหมาย กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช	223
A COLLABORATIVE PROCESS FOR REINFORCING JUSTICE WITHIN A COMMUNITY UNDER THE CONTEXT OF LAWS: A CASE STUDY OF THA RUEA SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN MUEANG NAKHON SI THAMMARAT DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE	
บุญญาดา จงละเอียด, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว), พระครูอรุณสุตาลังการ (ปรีดา บัวเมือง), เจียร ชูหนู, ชวนะ ทองนุ่น, จรวยพร เหมรังษี, วิเชษฐ์ สิ้นประสิทธิ์กุล, สุชาติ มลันต์, จริญญา ศรีสุข และชัชชัย กลั่นความดี	
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี	236
LEGAL MEASURES FOR THE MANAGEMENT FOREIGN WORKERS IN PATHUM THANI PROVINCE	
ชุตติกาญจน์ สายอุตสวรรค์	
การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด	248
COMMUNICATION TO GAIN THE POSITION OF CHAIRMAN OF THE PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION	
กานต์ศุภณัฐ สุวรรณนิคม, หฤทัย ปัญญาอุตรตระกูล, กานต์ บุญศิริ และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์	
การส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปางมะกล้วย ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	261
THE ENHANCEMENT OF ALTERNATIVE OCCUPATION BASED ON COMMUNITY'S NATURAL RESOURCES: A CASE STUDY OF BAN PANG MA-KLUI, PA PAE SUB-DISTRICT, MAE TANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE	
ศุภลักษณ์ ล้อมลาย, บานจิตรา สายรอกำ, พชรินทร์ บุญมี และจริญญา เทพพรปัญญากิจ	

สารบัญ (ต่อ)

การบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี FINANCIAL MANAGEMENT OF MIGRANT WORKERS: A CASE STUDY OF LAO MIGRANT WORKERS IN NONTHABURI PROVINCE <i>พระปลัดวีระศักดิ์ อีรัมย์ (ผู้กำกับ), ภัทรพล ใจเย็น, ทัศนกรรณ์ แก่นท้าว และเดช ชูจันทร์</i> วิธีการขับร้อง น้ำเสียง และท่วงท่าการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้: กรณีศึกษาเพลงร้องเรือ ในวิถีชุมชนโนนดนาเล VOCAL STYLE, INTONATION AND POSTURE OF SOUTHERN THAI LULLABY IN CASE STUDY OF PHLENG RONG RUEA IN NODE-NA-LAY LOCALITY <i>สุภาพร ฉิมหนู และณัฐนิช นกปี</i>	275
การพัฒนานวัตกรรมจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมืออาชีพของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด INNOVATIONS DEVELOPMENT IN CONDOMINIUM MANAGEMENT TOWARDS PROFESSIONAL SUCCESS OF SMART SERVICE AND MANAGEMENT CO., LTD <i>เพ็ญพิชชา วิชิตพันธ์, บุษกร วัฒนบุตร และฉนวน เอื้อการณ</i>	295
อัตลักษณ์ร่วมของต้นเหตุการก่อเหตุความรุนแรงในสังคมไทย สู่ต้นแบบองค์ความรู้การใช้การ เล่าเรื่องและการสร้างอัตลักษณ์จากการทุนเพื่อสนับสนุนการต่อต้านความรุนแรงและการล่วง ละเมิดทางเพศในสังคม THE COLLECTIVE IDENTITY OF THE CAUSE OF VIOLENCE IN THAI SOCIETY TO THE MODEL OF KNOWLEDGE, THE USE OF STORYTELLING AND IDENTITY CREATION FROM CARTOONS TO SUPPORT THE RESISTANCE TO VIOLENCE AND SEXUAL HARASSMENT IN SOCIETY <i>วันวิสาข์ พรหมจีน และพสนันท์ บุญช่วย</i>	304
การพัฒนาแบบการรสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ จังหวัด อ่างทอง DEVELOPMENT OF A MENTAL HEALTH PROMOTION MODEL TO PREVENT DEPRESSION IN THE ELDERLY IN ANGTONG PROVINCE <i>ดวงแก้ว ขำนาญพนา และสุรีย์ จันทรมโนลี</i>	316
รูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยูรวงศา วาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร AREA MANAGEMENT MODELS TO PROMOTE HISTORICAL TOURISM ACTIVITIES AT WAT PRAYURAWONGSAWAS WORAWIHAN, BANGKOK <i>พระครูสิริสารบัณฑิต (สุกรี คำคำ), พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และพระเทพพรเมธี (ประสิทธิ์ อินทร์กรงเก่า)</i>	328
มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว MEASURES TO ENFORCE LABOR LAWS OF ENTREPRENEURS ON FOREIGN WORKERS' WELFARE ARRANGEMENTS <i>อนัญญา กริธาพล, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และพระมหาประกาศิต ฐิติปิลทิธิกร</i>	337

สารบัญ (ต่อ)

การเสริมพลังผู้นำจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร	347
EMPOWERING VOLUNTEER LEADERS FOR SOCIAL DEVELOPMENT OF IMUMPORN 9 COMMUNITY, SAMUT SAKHON PROVINCE	
ประฤดี ชูศรีवास, พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร และพระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	357

ภาษาอังกฤษสำหรับพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา*

ENGLISH FOR BUDDHIST DEVELOPMENT

ปาริณันท์ ปางทิพย์อำไพ^{1*}, พระมหาเสรีชน พันธุ์ประโคน², พระธรรมวชิรจินดาภรณ์¹
Parinun Pangthipampai^{1*}, Phramaha Serichon Phanprakhon², Phra Dhammawachirajindaporn¹

¹คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นครปฐม ประเทศไทย

¹Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Nakorn Prathom, Thailand

²สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

²Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: angela.norahs@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนาและการศึกษาเชิงพุทธศาสตร์ในระดับสากล การศึกษานี้มุ่งเน้นการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในหมู่นักศึกษาและนักวิชาการพุทธศาสนาในประเทศไทย และกรณีศึกษาจากต่างประเทศ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการใช้ภาษาอังกฤษในการเผยแผ่พุทธศาสนาในบริบทที่หลากหลาย การวิเคราะห์กรณีศึกษาเหล่านี้ช่วยให้เห็นความสำเร็จ ความท้าทาย และแนวทางปฏิบัติที่ดีในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ บทความได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านการประยุกต์ใช้ในกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงการฝึกสนทนาธรรมเป็นภาษาอังกฤษ การแปลคัมภีร์และบทสวดมนต์ การเขียนบทความวิชาการด้านพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ และการจัดอบรมหรือปฏิบัติธรรมสำหรับชาวต่างชาติ ซึ่งทำให้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างลึกซึ้งผ่านกระบวนการเรียนรู้และการสื่อสาร ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนา ช่วยสร้างความมั่นใจในการสื่อสารและเผยแผ่ธรรมะในระดับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เข้าถึงแหล่งความรู้และเครือข่ายทางพุทธศาสนาในระดับโลกได้มากขึ้น นำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่า บทความนี้สรุปว่า การส่งเสริมการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ต้องบูรณาการการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเข้ากับหลักสูตรพุทธศาสนาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมและโครงการที่เปิดโอกาสให้ผู้สนใจได้ฝึกฝนการใช้ภาษาอังกฤษในบริบททางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ภาษาอังกฤษ, พุทธศาสนา, พัฒนาทักษะ, เผยแผ่ธรรมะ, การศึกษา

Abstract

This article aims to study and analyze the role of English in Buddhism, particularly in the context of developing English language skills as an essential tool for disseminating Buddhism and conducting Buddhist studies on an international level. The study focuses on exploring research related to the development of English proficiency among Buddhist students and scholars in Thailand, along with case studies from other countries, to provide an overview of the use of English in

spreading Buddhism in various contexts. The analysis of these case studies highlights the successes, challenges, and best practices in using English to communicate Buddhist teachings globally. The article presents approaches to enhancing English proficiency through religious activities, such as Dhamma discussions in English, translating scriptures and chants, writing academic papers on Buddhism in English, and organizing training or meditation retreats for foreign participants. This fosters a deeper understanding of Buddhist teachings through learning and communication. The findings indicate that developing English language skills in the Buddhist community enhances confidence in effectively communicating and disseminating Dhamma internationally, facilitating greater access to global Buddhist knowledge and networks. This, in turn, leads to valuable knowledge exchange and experiences. The article concludes that promoting English language development within the Buddhist community is essential in the era of globalization and recommends integrating English education into Buddhist curricula in various institutions, as well as encouraging activities and projects that provide opportunities for continuous practice of English in a Buddhist context.

Keywords: English, Buddhism, Skill Development, Dhamma Propagation, Education

บทนำ

ความสำคัญของภาษาอังกฤษในสังคมโลกและพุทธศาสนา ในปัจจุบัน ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากลที่มีบทบาทสำคัญในทุกสาขาวิชาทั่วโลก รวมถึงในด้านพุทธศาสนา การศึกษาพุทธศาสนาและการเผยแผ่ธรรมะที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นจำเป็นต้องอาศัยภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญ ไม่เพียงแต่การเผยแผ่พุทธศาสนาในระดับสากล แต่ยังช่วยสร้างโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนพุทธศาสนิกชนในประเทศต่าง ๆ ทั้งยังสนับสนุนเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายที่ 4 ของสหประชาชาติ (SDG 4) ซึ่งเน้นการส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพ (Unesco, 2023) การพัฒนาในยุคปัจจุบันไม่เพียงต้องอาศัยทักษะด้านวิชาการและศาสนา แต่ยังต้องพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ที่เป็นภาษาสากลใช้ในวงการการศึกษาและการพัฒนาระหว่างประเทศ ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในวงการพุทธศาสนา ทั้งในการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างพุทธศาสนิกชนทั่วโลก รวมถึงบทบาทของการศึกษาพุทธศาสตร์ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมต่อการเรียนรู้ระหว่างประเทศ โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาและนักวิชาการด้านพุทธศาสนาในประเทศไทย เพื่อประเมินผลกระทบของการใช้ภาษาอังกฤษในการเผยแผ่ธรรมะ และเพื่อเปรียบเทียบแนวปฏิบัติและการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาในประเทศอื่น ๆ

บทบาทของภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนา

ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ธรรมะและการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพุทธศาสนาในระดับโลก บุคลากรด้านพุทธศาสนาที่มีทักษะภาษาอังกฤษสามารถสื่อสารแนวคิด สิ่งที่ยากพบ มุมมอง ทรรศนะให้กับผู้สนใจและนักวิชาการชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของภาษาอังกฤษในปัจจุบันรวมถึงการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคดิจิทัล (Varasayananda, P. V. & Prakrai, C., 2020) ยุคสมัยที่ไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่ มีขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา ข้อมูลถูกสืบค้นและเข้าถึงได้ตลอด 24 ชั่วโมง ภาษาอังกฤษไม่เพียงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ แต่ยังเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงนักวิชาการพุทธศาสนาจากหลากหลายวัฒนธรรมและประเทศต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การศึกษาพุทธศาสนาระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้เชิงวิชาการ

1. ภาษาอังกฤษในบริบทของการเผยแผ่ธรรมะ

ภาษาอังกฤษช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังชุมชนชาวต่างชาติทั่วโลกเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์และนักเผยแผ่ธรรมะที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษสามารถถ่ายทอดคำสอนและปรัชญาทางพุทธศาสนาให้กับชาวต่างชาติที่ไม่สามารถใช้ภาษาไทยหรือภาษาท้องถิ่นได้ การใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่ธรรมะสามารถสร้างความเข้าใจและการยอมรับในคำสอนของพระพุทธเจ้าในระดับนานาชาติ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอแนวคิดเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมสมัยใหม่ในระดับโลก

2. ภาษาอังกฤษในงานเขียนและวิจัยทางพุทธศาสนา

การใช้ภาษาอังกฤษในงานวิจัยทางพุทธศาสนาช่วยเพิ่มโอกาสในการเผยแพร่งานวิจัยไปสู่เวทีวิชาการระดับโลก นักวิชาการพุทธศาสนาสามารถตีพิมพ์งานวิจัยในวารสารวิชาการนานาชาติ ทำให้แนวคิดและองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงกลุ่มนักวิชาการต่างชาติได้มากขึ้น การใช้ภาษาอังกฤษในการเขียนและนำเสนอวิจัยช่วยเสริมสร้างโอกาสให้นักวิชาการพุทธศาสนาสามารถเข้าร่วมประชุมวิชาการและการแลกเปลี่ยนความรู้กับนักวิชาการจากทั่วโลก

3. ภาษาอังกฤษกับการศึกษาพุทธศาสนาระหว่างประเทศ

การศึกษาพุทธศาสนาในระดับนานาชาติมีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อหลักในสถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัยที่สอนพุทธศาสนาทั่วโลก เช่น มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย นอกจากนี้ การศึกษาเชิงพุทธที่มีการใช้ภาษาอังกฤษในประเทศต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในมิติใหม่ ๆ เช่น การนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การบำบัดสุขภาพจิต และการสร้างสันติภาพ

4. ภาษาอังกฤษในวงการพระสงฆ์ไทย

ในประเทศไทย ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในวงการพระสงฆ์ โดยเฉพาะในกลุ่มพระสงฆ์ที่ต้องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับสากล หลักสูตรการศึกษาภาษาอังกฤษในสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนา (Warapho, D. et al., 2019) เช่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามกุฏราชวิทยาลัย มีการจัดสอนภาษาอังกฤษเพื่อเตรียมความพร้อมให้พระสงฆ์สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ในระดับนานาชาติ พระสงฆ์ที่มีทักษะภาษาอังกฤษสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในเวทีนานาชาติได้อย่างมั่นใจ

สรุป บทบาทของภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนามีความหลากหลาย ตั้งแต่การเผยแผ่ธรรมะ การศึกษา และวิจัยทางพุทธศาสนา การแลกเปลี่ยนความรู้ในเวทีนานาชาติ ไปจนถึงการเสริมสร้างทักษะภาษาอังกฤษในวงการพระสงฆ์ ซึ่งภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้พุทธศาสนาเป็นที่รู้จักและเข้าใจในระดับโลก

การเรียนรู้ทักษะภาษาอังกฤษผ่านทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สอง

ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Second Language Acquisition) อธิบายถึงกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านการใช้งานจริงในบริบททางศาสนา การจัดกิจกรรมที่มีการใช้ภาษาอังกฤษในบริบทของพุทธศาสนา เช่น การฟังธรรมเป็นภาษาอังกฤษ หรือการเขียนบทสวดมนต์ภาษาอังกฤษ สามารถช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างดี การเรียนรู้ทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาสามารถอธิบายได้ผ่านทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Second Language Acquisition: SLA) ซึ่งเน้นถึงกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาใหม่ ๆ ผ่านการใช้งานจริงและประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ภาษาในบริบททางศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนา มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเนื่องจากมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารปรัชญาและคำสอนทางจิตวิญญาณที่ซับซ้อน

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สอง

ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สองของ Stephen D. K. ซึ่งประกอบด้วยสมมติฐานหลักห้าประการ ได้แก่ สมมติฐานการป้อนข้อมูล (Input Hypothesis) สมมติฐานการตรวจสอบ (Monitor Hypothesis) สมมติฐานคำสั่งธรรมชาติ (Natural Order Hypothesis) สมมติฐานการกรองอารมณ์ (Affective Filter Hypothesis) และสมมติฐานการแยกตัว (Acquisition vs. Learning Hypothesis) เป็นกรอบแนวคิดที่มีอิทธิพลมากที่สุดในวงการศึกษารัฐบาล จากมุมมองของนักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน Stephen D. K. การป้อนข้อมูล (Input) ที่เข้าใจง่ายและตรงกับระดับความรู้ของผู้เรียนเป็นกุญแจสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ภาษาที่สอง สำหรับนักศึกษาและพระสงฆ์ที่เรียนรู้ภาษาอังกฤษในบริบทของพุทธศาสนา การได้รับข้อมูลและคำสอนที่เป็นภาษาอังกฤษผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การฟังธรรมเทศนาเป็นภาษาอังกฤษ หรือการอ่านพระไตรปิฎกฉบับภาษาอังกฤษสามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ (Stephen, D. K., 2009)

2. การใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สองในบริบทพุทธศาสนา

ในบริบทของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา การใช้ทฤษฎี SLA มีความเหมาะสมเนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาได้โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาทางพุทธศาสนาที่หลากหลาย เช่น การสนทนาธรรม (Dhamma Discussion) กับพระสงฆ์หรือผู้ปฏิบัติธรรมที่ใช้ภาษาอังกฤษ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมทางศาสนาทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจมากขึ้นและลดความกลัวหรืออุปสรรคทางด้านอารมณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ภาษา

3. กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

กิจกรรมทางศาสนาที่มีการใช้ภาษาอังกฤษ เช่น การฟังและสวดมนต์เป็นภาษาอังกฤษ การเข้าร่วมพิธีกรรมหรือสัมมนาธรรมะที่ใช้ภาษาอังกฤษ การศึกษาพระไตรปิฎกฉบับภาษาอังกฤษ และการสนทนาธรรมกับพระสงฆ์ที่พูดภาษาอังกฤษ ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาอังกฤษในกิจกรรมทางพุทธศาสนาไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะการฟังและพูด แต่ยังเสริมสร้างทักษะการอ่านและการเขียนที่สอดคล้องกับบริบทของพุทธศาสนา

4. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกรองอารมณ์ในกระบวนการเรียนรู้

สมมติฐานการกรองอารมณ์ของ Stephen, D. K. กล่าวถึงปัจจัยด้านอารมณ์ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ภาษาที่สอง เช่น ความวิตกกังวลหรือความกลัวในการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนในบริบทพุทธศาสนา การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและสงบในการเรียนรู้ เช่น การสนทนาในกลุ่มที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงธรรมะสามารถช่วยลดระดับความวิตกกังวลของผู้เรียนและช่วยให้พวกเขามีความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น การใช้ภาษาอังกฤษในบริบทพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นมิตรและไม่กดดันมีผลทำให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกและกล้าสื่อสารมากขึ้น (Stephen, D. K., 2009)

5. ประโยชน์จากการฝึกฝนภาษาผ่านการปฏิบัติศาสนา

การใช้ภาษาอังกฤษในกิจกรรมทางศาสนาไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับคำศัพท์และวลีทางพุทธศาสนา แต่ยังช่วยให้พวกเขามีโอกาสฝึกฝนทักษะการสื่อสารอย่างเป็นธรรมชาติในบริบทที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน การฝึกฝนการใช้ภาษาอังกฤษผ่านการปฏิบัติทางศาสนา รวมถึงตอบสนองต่อบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ศาสนสถาน เมื่อวัดหลายแห่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สนใจด้านวัฒนธรรมจากนานาชาติ (บุญมี พรธชา และคณะ, 2565)

สรุป ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สองให้กรอบในการอธิบายกระบวนการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในบริบทของพุทธศาสนา การใช้กิจกรรมทางศาสนาที่มีภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาของไทย

การศึกษาในมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาของประเทศไทยเน้นการส่งเสริมให้นักศึกษาใช้ภาษาอังกฤษในการศึกษาและเผยแผ่ธรรมะ ตัวอย่างหนึ่ง คือ โครงการ “MONK CHAT” (วิริยยุทธ พงษ์ศิริ, 2018) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษสำหรับพระสงฆ์ โครงการนี้ช่วยเพิ่มความมั่นใจในการสื่อสารของพระสงฆ์ไทยในการเผยแผ่ธรรมะกับชาวต่างชาติภายในประเทศและในต่างประเทศ การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนามีความสำคัญมากขึ้นตามการขยายกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมะในระดับสากล การศึกษาและการเผยแผ่พุทธศาสนาของไทยในเวทีนานาชาติจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เพื่อให้พระสงฆ์ นักวิชาการพุทธศาสนา และนักเรียนพุทธสามารถเข้าถึงและแลกเปลี่ยนความรู้กับชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความพยายามในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาไทยได้รับการส่งเสริมผ่านหลายช่องทาง

1. หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนา

สถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เช่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ได้เปิดหลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการศึกษาพุทธศาสนาในระดับสากล โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท หลักสูตรเหล่านี้ไม่เพียงมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในการอ่านและเขียน แต่ยังเน้นการฝึกฝนทักษะการพูดและการฟังเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทที่เป็นสากล หลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับพระสงฆ์ในประเทศไทยช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงงานประชุมวิชาการและกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะในระดับนานาชาติ

2. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับสากล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และประเทศในแถบยุโรป มีความจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ซึ่งพระสงฆ์ไทยที่ได้รับการฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษสามารถเผยแผ่ธรรมะและเข้าร่วมกิจกรรมศาสนาในประเทศเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาของพระสงฆ์ไทยที่มีทักษะภาษาอังกฤษสามารถเชื่อมโยงคำสอนของพระพุทธศาสนากับผู้ฟังชาวต่างชาติได้ดีขึ้น และทำให้คำสอนทางพุทธศาสนามีความเข้าใจง่ายและเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น

3. การพัฒนาสื่อการเรียนรู้และวรรณกรรมพุทธศาสนาภาษาอังกฤษ

การพัฒนาและแปลวรรณกรรมพุทธศาสนาภาษาอังกฤษเป็นอีกหนึ่งช่องทางสำคัญที่ช่วยในการเผยแผ่พุทธศาสนาในระดับสากล วรรณกรรมเหล่านี้เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้สนใจศึกษาพุทธศาสนาในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ รวมถึงนักเรียนและนักวิชาการในประเทศไทยที่ต้องการศึกษาเอกสารทางพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนพุทธศาสนาภาษาอังกฤษ เช่น หนังสือเรียนและเว็บไซต์ สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการเผยแผ่ธรรมะในระดับสากลได้

4. กิจกรรมแลกเปลี่ยนทางศาสนากับชาวต่างชาติ

การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางศาสนากับพระสงฆ์และนักวิชาการจากประเทศอื่น ๆ ที่ใช้ภาษาอังกฤษ เช่น การจัดสัมมนาหรือนานาชาติหรือการเข้าร่วมงานประชุมวิชาการในต่างประเทศ เป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ไทยและนักศึกษาพุทธสามารถฝึกฝนการใช้ภาษาอังกฤษในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความรู้ กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงเสริมสร้างทักษะภาษาอังกฤษ แต่ยังช่วยเปิดโลกทัศน์ทางวิชาการและส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม

5. การฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์

พระสงฆ์หลายรูปในประเทศไทยมีโอกาสดูแลฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษจากการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกับชาวต่างชาติ โดยเฉพาะในวัดที่มีชาวต่างชาติมาปฏิบัติธรรม ซึ่งทำให้พระสงฆ์ต้องใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารทั้งในการสอนและในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา การฝึกฝนภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ที่ต้อง

ปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติช่วยเพิ่มทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับคำสอนทางพุทธศาสนา

สรุป การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาไทยเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษา การเผยแพร่ธรรมะ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในระดับสากล การสร้างหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนา รวมถึงการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ ถือเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ

กรณีศึกษาจากต่างประเทศ

การใช้ภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนามีความแพร่หลายมากขึ้น การเรียนรู้และพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในบริบทของพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดเพียงในประเทศไทย แต่ยังมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจจากต่างประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่ธรรมะและศึกษาพุทธศาสนา กรณีศึกษาจากประเทศต่าง ๆ ช่วยให้เห็นภาพชัดเจนของวิธีการและประสบการณ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการนำภาษาอังกฤษมาใช้ในวงการพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการปรับใช้ในประเทศไทยอีกด้วย

1. กรณีศึกษา: การเผยแผ่พุทธศาสนาของพระทิเบตในสหรัฐอเมริกา

Mariana, R. ได้ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยพระทิเบตในสหรัฐอเมริกา มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (Mariana, R., 2013) โดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่ดาไลลามะได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี 1989 พระทิเบตที่ถูกเนรเทศออกจากทิเบตไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ได้ปรับตัวให้สามารถเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง การใช้ภาษาอังกฤษช่วยให้พระทิเบตสามารถเข้าถึงผู้ฟังที่มีความสนใจในพุทธศานานอกเหนือจากกลุ่มชาวเอเชียและทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับเป็นวงกว้างในสหรัฐอเมริกา พระทิเบตที่อาศัยในสหรัฐฯ ได้นำเสนอพุทธศาสนาในลักษณะที่เน้นการปฏิบัติธรรมเพื่อความสุขและความสงบภายใน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมตะวันตกที่มักมีปัญหาทางจิตใจและความเครียดจากการทำงาน พระทิเบตใช้ภาษาอังกฤษในการอธิบายธรรมะในแง่ของการทำสมาธิ การรักษาสุขภาพจิต และการสร้างสมดุลในชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธรรมะได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่ชาวอเมริกัน

2. กรณีศึกษา: วัดพุทธในสหราชอาณาจักร

วัดพุทธหลายแห่งในสหราชอาณาจักร เช่น วัดอมราวตี (Amaravati Buddhist Monastery) ได้มีการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาและการเรียนการสอนธรรมะผ่านบทเทศน์ในวันธรรมสวนะและทุกวันอาทิตย์ในช่วงเช้าพรรษา รวมถึงในพิธีสำคัญ เช่น วันอาสาฬหบูชา และวันวิสาขบูชา ซึ่งช่วยให้คนรุ่นใหม่ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักและชาวต่างชาติในสหราชอาณาจักรที่มีความสนใจในพระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงและเข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งยังมีการจัดทำสื่อวีดิทัศน์ที่บันทึกการบรรยายธรรมะ การจัดทำพอดคาสต์ บทความและหนังสือ เป็นภาษาอังกฤษที่เผยแพร่ผ่านหน้าเว็บเพจ Amaravati Buddhist Monastery (<https://amaravati.org/>)

3. กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย

มหาวิทยาลัย Australian National University (ANU) เป็นตัวอย่างของสถาบันการศึกษาที่มีการสอนพระพุทธศาสนาผ่านภาษาอังกฤษ ในวิชาพุทธปรัชญา (รหัสวิชา PHIL 2012 Buddhist Philosophy) สำหรับนักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม (Australian National University, 2024) หลักสูตรของมหาวิทยาลัยมีการบรรยายและอภิปรายในภาษาอังกฤษ ทำให้นักศึกษาที่ไม่ใช่ชาวเอเชียสามารถเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ การใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนช่วยเพิ่มความเข้าใจและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาจากหลากหลายประเทศ นอกจากนี้ ยังช่วย

ส่งเสริมการเผยแผ่พุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัยและสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในโลกตะวันตกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. กรณีศึกษา: ศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในประเทศสิงคโปร์

ในสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารทั่วไป ศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสิงคโปร์ เช่น Buddhist Fellowship Singapore ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมและสอนธรรมะ รวมถึงการจัดสัมมนาและการอบรมด้านพุทธศาสนาให้กับชาวสิงคโปร์ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมทางศาสนาที่เปิดให้ชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในสิงคโปร์สามารถเข้าร่วมได้ ศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่ใช้ภาษาอังกฤษในสิงคโปร์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและปฏิบัติธรรมในสังคมเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาในหมู่ประชาชนที่ไม่ใช่ชาวพุทธ ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมสมัยใหม่

สรุป กรณีศึกษาจากต่างประเทศเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาอังกฤษในการเผยแผ่และศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการนำคำสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาคมโลก การใช้ภาษาอังกฤษไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางที่ช่วยสร้างความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับสากล

แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาของไทย

การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาของไทยสามารถทำได้ผ่านการจัดหลักสูตรภาษาอังกฤษเชิงพุทธที่เน้นการใช้งานจริงและการประยุกต์ใช้ในบริบทศาสนา การจัดคอร์สภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาโดยใช้หนังสือธรรมะและกิจกรรมการฟังธรรมภาษาอังกฤษสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้ และเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการเผยแผ่ธรรมะไปยังระดับสากลและเป็นการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาของไทยสามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน โดยเน้นการศึกษา การฝึกอบรม และการนำภาษาอังกฤษมาใช้ในการกิจกรรมศาสนา (พระมหาพรหม จิตตปาโล มุลลา, 2561)

1. การบูรณาการภาษาอังกฤษในหลักสูตรการศึกษาของสถาบันพุทธศาสนา

หนึ่งในแนวทางที่มีความสำคัญ คือ การบูรณาการภาษาอังกฤษเข้ากับหลักสูตรการศึกษาของสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เช่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ซึ่งได้มีการปรับหลักสูตรการศึกษาให้รองรับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาและพระสงฆ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเผยแผ่ธรรมะในระดับสากล (Warapho, D. et al., 2019)

1.1 หลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ

ในสถาบันพระพุทธศาสนาของไทยได้เริ่มพัฒนาหลักสูตรที่เน้นภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ (English for Buddhist Propagation) ซึ่งมุ่งเน้นให้นักศึกษาและพระสงฆ์มีทักษะภาษาอังกฤษทั้งการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา หลักสูตรดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษในบริบทที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การจัดทำสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบริบทของพุทธศาสนา

นอกจากการปรับปรุงหลักสูตรแล้ว สถาบันพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ซึ่งรวมถึงหนังสือเรียน เอกสารวิชาการ และสื่อดิจิทัล

ที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษได้ (เอี่ยม วันทอง, 2565) การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมจะช่วยให้นักศึกษาและพระสงฆ์สามารถเรียนรู้คำศัพท์และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษได้อย่างง่ายดาย

2. การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้กับพระสงฆ์และนักวิชาการพุทธศาสนา

การจัดอบรมภาษาอังกฤษให้กับพระสงฆ์และนักวิชาการพุทธศาสนาเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนา การจัดอบรมภาษาอังกฤษที่มุ่งเน้นทักษะการสื่อสารสำหรับพระสงฆ์เป็นวิธีการที่ช่วยให้พระสงฆ์มีความมั่นใจในการสื่อสารภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันและกิจกรรมทางศาสนา

2.1 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ที่เน้นการฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษในการสื่อสารและการปฏิบัติธรรมเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้ พระสงฆ์สามารถเรียนรู้การใช้ภาษาอังกฤษผ่านการสนทนาเกี่ยวกับหลักธรรม การอภิปรายธรรมะ และการตอบคำถามจากชาวต่างชาติ ซึ่งจะช่วยให้พระสงฆ์มีทักษะภาษาอังกฤษที่เหมาะสมในการใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ

2.2 การจัดสัมมนาและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชาวต่างชาติ

การจัดสัมมนาหรือการเชิญชาวต่างชาติมาร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับพระสงฆ์และนักวิชาการพุทธศาสนาของไทยเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ การได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติภาษาอังกฤษผ่านสถานการณ์จริงช่วยเพิ่มความมั่นใจและความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาอังกฤษ

3. การนำภาษาอังกฤษมาใช้ในกิจกรรมทางศาสนาและการเผยแผ่ธรรมะ

อีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญ คือ การนำภาษาอังกฤษมาใช้ในกิจกรรมทางศาสนาและการเผยแผ่ธรรมะในวัดและชุมชนที่มีชาวต่างชาติ การมีโอกาสนำภาษาอังกฤษในบริบทจริงจะช่วยให้พระสงฆ์มีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาพุทธศาสนา (Onsuang, C. et al., 2020)

3.1 การเผยแผ่ธรรมะผ่านกิจกรรมทางศาสนาที่ใช้ภาษาอังกฤษ

วัดหลายแห่งในประเทศไทยที่มีชาวต่างชาติมาปฏิบัติธรรม เช่น วัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำภาษาอังกฤษมาใช้ในการแสดงธรรมและจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่เปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยตรง การจัดกิจกรรมดังกล่าวไม่เพียงช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้แก่พระสงฆ์ในวัดนั้น ๆ

3.2 การใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์

ในยุคดิจิทัล สื่อออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ธรรมะ วัดและพระสงฆ์ในประเทศไทยใช้สื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดียในการเผยแผ่ธรรมะเป็นภาษาอังกฤษ เช่น การถ่ายทอดสดการแสดงธรรมผ่าน Facebook YouTube และการเขียนบทความธรรมะเป็นภาษาอังกฤษในเว็บไซต์ การใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน และยังเป็นช่องทางที่ช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้กับพระสงฆ์และนักศึกษาพุทธที่มีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารผ่านสื่อเหล่านี้ (ประสงค์ เทพบุญ และคณะ, 2566)

4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาหรือศูนย์พุทธศาสนาต่างประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในการเผยแผ่ธรรมะเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาของไทย เครือข่ายเหล่านี้สามารถส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษา การจัดสัมมนาระหว่างประเทศ และการฝึกอบรมภาษาอังกฤษในบริบทของพุทธศาสนา

สรุป แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาของไทยประกอบไปด้วยการบูรณาการภาษาอังกฤษในหลักสูตรการศึกษา การฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษให้กับพระสงฆ์ การใช้ภาษาอังกฤษในกิจกรรมทางศาสนา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ แนวทางเหล่านี้เป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยให้วงการพุทธศาสนาของไทยสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเผยแผ่ธรรมะในระดับสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการศึกษาเชิงพุทธในระดับนานาชาติ ในโลกที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล การที่นักศึกษาและพระสงฆ์ในประเทศไทยมีทักษะภาษาอังกฤษที่ดี จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารและเผยแผ่ธรรมะไปยังสังคมโลก การศึกษาในบทความนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนา โดยการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งไม่เพียงช่วยเพิ่มทักษะการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการเข้าใจในเนื้อหาทางจิตวิญญาณและปรัชญาทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาของไทยเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันมีการจัดหลักสูตรและการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนา รวมถึงการเผยแผ่ธรรมะในบริบทสากลผ่านกิจกรรมทางศาสนาและสื่อดิจิทัล แนวทางเหล่านี้มีความสำคัญต่อการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเวทีโลก การใช้ภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นการสื่อสารเชิงภาษา แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนิกชนในระดับนานาชาติ และเปิดโอกาสให้พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับและเข้าใจในมุมมองที่กว้างขวางขึ้น การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาและพระสงฆ์ในประเทศไทยจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะสิ่งนี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการเผยแผ่ธรรมะในระดับสากล และสร้างความเชื่อมโยงกับประชาคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาและวิเคราะห์งานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงในบทความนี้ พบว่า การพัฒนาภาษาอังกฤษในวงการพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่สำคัญและมีผลกระทบในเชิงบวกอย่างชัดเจน การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องจะช่วยเสริมสร้างความพร้อมให้วงการพุทธศาสนาของไทยสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี พรธชา และคณะ. (2565). การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 8(12), 158-173.
- ประสงค์ เทพบุญ และคณะ. (2566). ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนบทบาทสมมติผ่านวิดีโอบล็อกเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนพระปริยัติธรรมระดับมัธยมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 34(1), 45-64.
- พระมหาราชัน จิตตปาโล มุลลา. (2561). แนวทางการพัฒนาภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 14(3), 111-123.
- วีรยุทธ พงษ์ศิริ. (2018). MONK CHAT: รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวต่างชาติของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 8(2), 34-43.

- เอี่ยม วันทอง. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อทักษะการเรียนรู้สำหรับ นักศึกษาปริญญาตรีในศตวรรษที่ 21. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 5(3), 267-278.
- Australian National University. (2024). Programs and Courses. Retrieved September 20, 2024, from <https://programsandcourses.anu.edu.au/2024/course/phil2012>
- Mariana, R. (2013). Transmission, Legitimation, and Adaptation: A Study of Western Lamas in the Construction of “American Tibetan Buddhism.” [Thesis, Florida International University]. Florida State University Repository. Retrieved September 20, 2024 , from <https://digitalcommons.fiu.edu/etd/822/>
- Onsuang, C. et al. (2020). The Development of English Media to Promote Temple Tourism in Phitsanulok. Rajapark Journal (Humanities and Social Sciences), 14(33), 32-43.
- Stephen, D. K. (2009). Principles and Practice in Second Language Acquisition. Retrieved September 20, 2024, from https://www.sdkrashen.com/content/books/principles_and_practice.pdf
- Unesco. (2023). Official List of SDG 4 Indicators. Retrieved September 20, 2024, from https://Tcg.Uis.Unesco.Org/Wp-Content/Uploads/Sites/4/2023/02/SDG4_indicator_list_2023_02_28.Pdf.
- Varasayananda, P. V. & Prakrai, C. (2020). ENGLISH AND BUDDHISM PROPAGATION IN 21STCENTURY. Journal of MCU Nakhondhat, 7(10), 98-112.
- Warapho, D. et al. (2019). HUMAN RESOURCE MANAGEMENT OF BUDDHIST UNIVERSITIES FOR ASEAN COMMUNITY. Journal of MCU Social Science Review, 8(2), 223-239.

การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์ เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี*

THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC ENGLISH WRITING ABILITY BY USING METACOGNITION STRATEGIES WITH METAVERSE FOR UNDERGRADUATES

สุชาติ วรรณขาว

Suchart Wannakhao

คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology Isan Sakon Nakhon, Sakon Nakhon, Thailand

Corresponding author E-mail: Wannakhao_@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส (Metaverse) สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการก่อนและหลังเรียน ศึกษาการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษา และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2566 คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี จำนวน 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ 3) แบบสำรวจการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test dependent และ t-test one sample ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์สสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด 2) ความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษากลุ่มทดลอง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และ 3) ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันที่ใช้ในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการมากที่สุดคือการวางแผนการเขียน ($\bar{X} = 3.84$) 4) นักศึกษามีความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$)

คำสำคัญ: การเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ, ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชัน, เมตาเวิร์ส, นักศึกษาปริญญาตรี

Abstract

This research article aims to develop a learning plan using metacognition strategies combined with metaverse for undergraduates, compare academic English writing ability before and after learning, study the use of metacognition strategies in academic English writing of the students, study of satisfaction with learning management. The methodology was experimental research, one group pretest posttest design. The sample group consist of 15 undergraduates, semester 3, academic year

* Received 17 September 2024; Revised 27 November 2024; Accepted 1 December 2024

2023, Faculty of Industry and Technology, obtained through purposive sampling. The research instruments were: 1) Academic English writing learning plan using metacognition strategies with metaverse 2) Test to measure academic English writing ability 3) Survey on the use of metacognition strategies in academic English writing, 4) Student satisfaction assessment form regarding learning management. Statistics used in data analysis include mean, percentage, standard deviation, t-test dependent and t-test one sample. The result of the research found that 1) A learning management plan using metacognition strategies combined with metaverse for undergraduates was the highest level of appropriateness. 2) Academic English writing ability of students in the experimental group after studying higher than before studying statistically significant at .01. 3) The most common metacognition strategies for academic English writing is planning ($\bar{X} = 3.84$) 4). Students are at a high level of satisfaction after learning ($\bar{X} = 4.25$).

Keywords: Academic English Writing, Metacognition Strategies, Metaverse, Undergraduates

บทนำ

ปัจจุบันการสื่อสารภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของคนไทยเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ การค้นคว้าหาความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมซึ่งมีผลทำให้ทักษะการสื่อสารโดยการพูดและการเขียนที่มีประสิทธิภาพเป็นทักษะที่สำคัญในการเตรียมผู้เรียนเพื่อสังคมในอนาคตที่ซับซ้อนโดยทักษะดังกล่าวใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างคล่องแคล่ว ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นไปที่การฝึกทักษะการสื่อสารทั้งวัจนภาษา (Verbal Language) และอวัจนภาษา (Non-Verbal Language) ระหว่างผู้เรียน ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, 2563) จากการเปิดเผยดัชนีความสามารถทางภาษาอังกฤษ (EF English Proficiency Index) ประจำปี 2566 พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยของไทยอยู่ที่ 416 คะแนน ขณะที่ค่าเฉลี่ยทั่วโลกอยู่ที่ 502 คะแนน ทั้งนี้ ตัวเลขคะแนนดังกล่าวบ่งชี้ประเทศไทยตกอยู่ในประเทศที่มีระดับความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษต่ำมาก (Very Low Proficiency) ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนว่าการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของไทยไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรและไม่สอดคล้องกับการใช้งานจริง (ผู้จัดการออนไลน์, 2566) สาเหตุหลักของปัญหามาจากนโยบายการพัฒนาภาษาอังกฤษของรัฐบาลไปจนถึงการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครู นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสริมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การมีเวลาเรียนและฝึกฝนในชั้นเรียนน้อยเกินไป ผู้สอนไม่มอบหมายงานที่ส่งเสริมการใช้ทักษะภาษาอังกฤษ และสภาพแวดล้อมในสังคมไทยทำให้ไม่มีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันมากนัก (ธนิชกานต์ สุธงส์นัย, 2564) การที่ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีทักษะภาษาอังกฤษระดับต่ำมากอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้คนไทยไม่สามารถที่จะยกระดับความก้าวหน้าในอาชีพการงานในยุคปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูงและขาดโอกาสเข้าถึงทางเลือกในอาชีพที่หลากหลายทั้งแวดวงการศึกษา อุตสาหกรรม ธุรกิจ การค้าระหว่างประเทศ (ธนทร์รัฐ นาคทั้ง และคณะ, 2566)

การเขียนภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในงานอาชีพเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในแวดวงธุรกิจและการศึกษา การที่บุคคลมีทักษะการเขียนภาษาอังกฤษได้อย่างดีเยี่ยมจะช่วยเพิ่มโอกาสและประสิทธิภาพในการทำงาน ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและเสริมสร้างภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนเพื่อหาวิธีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยเพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขันรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคปัจจุบันและอนาคต ถึงแม้ทักษะการเขียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ครูผู้สอนก็ไม่ให้ความสำคัญในการสอนทักษะนี้เท่าที่ควร โดยมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุอยู่หลายประการที่

เป็นอุปสรรคส่งผลให้การเรียนของผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จ เช่น ข้อจำกัดด้านเวลาในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการสอนการเขียนไม่หลากหลายรวมถึงการใช้สื่อการสอนไม่ทันสมัย การใช้เวลาในการตรวจแก้งานเขียน ข้อจำกัดด้านความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการเขียนของผู้เรียน รวมถึงการเรียบเรียงความคิดอย่างเป็นระบบ และเขียนอย่างสร้างสรรค์ ปัจจัยสาเหตุดังกล่าวส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจของผู้เรียนโดยตรง ทำให้ขาดความมั่นใจในการเขียนและเกิดความวิตกกังวลเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์การเขียนภาษาอังกฤษ (อัญชลีพร คำมงคล และภัทรลดา วงษ์โยธา, 2562)

จากการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือและตำราที่ใช้ประกอบการสอนวิชาการเขียนสำหรับผู้เรียนที่มีความรู้ภาษาอังกฤษระดับกลางหรือระดับก้าวหน้า พบว่า ต่างก็ให้ความสำคัญกับรูปแบบไวยากรณ์ทางภาษาและกระบวนการเขียน (Blendchard, K. & Root, C., 1997); (Kalchayanant, T., 2016); (Mulsuwan, T., 2013) โดยองค์ประกอบแรกเป็นความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์และไวยากรณ์ทางภาษา ส่วนองค์ประกอบที่สองเป็นความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเขียน ซึ่งตรงกับแนวคิดของการเขียนเน้นกระบวนการ (Process-based Writing) ที่ผู้เชี่ยวชาญต่างก็แสดงความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นการระดมสมองในทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นร่างงานเขียน (Drafting) ขั้นลงมือเขียน (Writing) ขั้นการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ขั้นการอ่านทบทวน (Revising) และขั้นการแก้ไข (Editing) เป็นวงจรหมุนวนที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเขียนภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น (อัญชลีพร คำมงคล และภัทรลดา วงษ์โยธา, 2562) แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษที่จะสามารถนำพาให้ผู้เรียนไปถึงเป้าหมายการเป็นผู้เขียนที่พึ่งตนเองได้ (Independent Writer) จำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนทักษะทางภาษาอันเกิดจากตัวผู้เรียนเองและทักษะการเรียนรู้จากกิจกรรมการเขียนในชั้นเรียน (ธนนทร์ฐ์ นาคทั้ง และคณะ, 2566) การเขียนเชิงวิชาการมุ่งนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้แก่ผู้อ่าน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรคำนึงถึงความสนใจของผู้เรียนโดยการเลือกหัวข้อทางวิชาการทั่วไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันและตรงกับความสนใจของผู้เรียน (Oshima, A. & Hogue, A., 1999) ในการเขียนเชิงวิชาการนั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันอย่างมากในการกำกับตนเองเพื่อเขียนเรียงความตามกระบวนการเขียนทุกขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลที่จะนำมาเขียน การระดมสมอง (Brainstorming) การเขียนโครงเรื่อง (Outlining) การเขียนฉบับร่าง (Drafting) การแก้ไขหลักไวยากรณ์ (Grammatical Editing) การแก้ไขเนื้อหาใจความ (Text Editing) การใช้พจนานุกรมช่วยระหว่างการเขียนและหลังการเขียน (Dictionary-assisted While Writing and Post Writing) การเขียนฉบับจริง (Drafting and Writing) โดยยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การตรวจสอบ (Monitoring) และ การประเมิน (Evaluating)

เมตาเวิร์ส (Metaverse) หรือ จักรวาลนฤมิตหรือโลกเสมือนจริงเป็นเครื่องมือของการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าตื่นตาตื่นใจและแปลกใหม่โดยผู้เรียนสามารถสร้างโปรเจกต์หรือแก้ปัญหาร่วมกันในพื้นที่ห้องเรียนแบบเสมือนจริงและสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้เรียนคนอื่น ๆ ได้อย่างสนุกสนาน อีกทั้งสามารถช่วยสร้างแรงจูงใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ได้อย่างอิสระและไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย เมตาเวิร์สช่วยให้สิ่งที่เป็นามธรรมจับต้องและเข้าใจยาก กลายเป็นภาพเสมือนจริงที่สัมผัสและจับต้องได้ การเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และสิ่งแวดล้อมก็จะเข้าใจได้ง่ายขึ้นและเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ได้เร็วขึ้น (ณัฐนนท์ เกษตรเอี่ยม และคณะ, 2565) จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส (Metaverse) สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้วยการประยุกต์ใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนเสมือนจริงด้วยเมตาเวิร์สในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาปริญญาตรี ส่งผลให้เกิดทักษะการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ อีกทั้ง

ก่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการในศตวรรษที่ 21 อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ก่อนและหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษา
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ แบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย One Group Pretest Posttest Design ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ขอบเขตเนื้อหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ประกอบด้วยกิจกรรมการเขียน 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการเขียน (ยุทธศาสตร์การวางแผนการเขียน) 2) ขั้นระหว่างเขียน (ยุทธศาสตร์การตรวจสอบความก้าวหน้าในการเขียน) 3) ขั้นหลังการเขียน (ยุทธศาสตร์การประเมินและเขียนใหม่) โดยเขียนเรียงความตามรูปแบบ (Essay Pattern) 4 ประเภท ได้แก่ แบบบรรยายกระบวนการ (Process Essay Pattern) แบบจำแนกประเภท (Classification Essay Pattern) แบบเปรียบเทียบ (Comparison and Contrast Essay Pattern) และ แบบแสดงเหตุผล (Cause and Effect Essay Pattern)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ปีที่ 3 คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษในภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 60 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ปีที่ 3 คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร ลงทะเบียนเรียนวิชาการเขียนภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน ภาคเรียนที่ 3 ปี การศึกษา 2566 จำนวน 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้กลุ่มเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ 3) แบบสำรวจการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเครื่องมือแต่ละชนิดมีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนา ดังนี้ 1) แผนจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยการศึกษาหนังสือและตำราที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาการเขียนในระดับอุดมศึกษา และศึกษาเอกสาร ตำราและคู่มือการจัดการเรียนรู้การใช้ยุทธศาสตร์ เมตาคอกนิชัน (Metacognition Strategies) และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสื่อเมตาเวิร์ส เพื่อนำมาออกแบบขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนของกระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการเขียน 2) ขั้นระหว่างเขียน และ 3) ขั้นหลังการเขียน ได้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รายละเอียดของแผนจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 แผน มีดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การเขียนบรรยายกระบวนการ (Process Essay Pattern) ทดสอบการเขียนหลังบทเรียนในหัวข้อ Why does online shopping becomes more popular?

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การเขียนจำแนกประเภท (Classification Essay Pattern) ทดสอบการเขียนหลังบทเรียนในหัวข้อ People attend college for several reasons แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การเขียนแบบเปรียบเทียบ (Comparison and Contrast Essay Pattern) ทดสอบการเขียนหลังบทเรียนในหัวข้อ Should parent be the best teacher? แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การเขียนแบบเหตุและผล (Cause and Effect Essay Pattern) ทดสอบการเขียนหลังบทเรียนในหัวข้อ Should Government invest more money on roads and highways? นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อเทคโนโลยี จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพด้วยแบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (บุญญฉัตร สังกัดกลาง และทรงภพ ขุนมธูรส, 2566) ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.14) นำแผนการจัดการเรียนรู้มาปรับปรุงแล้วไปทดลองกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 เพื่อพิจารณาหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์ที่สุด ก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ก่อนและหลังเรียน ประกอบด้วยแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 2 ข้อ โดยศึกษาแนวทางการวัดความสามารถในการเขียนจากหนังสือ Writing for the TOEFL iBT (Lougheed, L., 2011) วิเคราะห์รายละเอียดของเนื้อหา กำหนดจุดประสงค์และพฤติกรรมที่ต้องการวัดคัดเลือกหัวข้อที่เหมาะสมกับระดับพื้นความรู้และความสนใจของผู้เรียน จากนั้น นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวัด 3) แบบสำรวจการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ เป็นแบบสอบถาม มาตรวัด 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ (ธนกร สุวรรณพุดธิ, 2565) ประกอบด้วย 3 กลุ่มยุทธศาสตร์ของกระบวนการเขียน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ขั้นวางแผนการเขียน (Planning) จำนวน 5 ข้อ ยุทธศาสตร์ขั้นตรวจสอบความก้าวหน้าในการเขียน (Monitoring) จำนวน 5 ข้อ และยุทธศาสตร์ขั้นประเมินและแก้ไขใหม่ (Evaluation and Revising) จำนวน 5 ข้อ นำแบบสำรวจการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำผลการพิจารณามาคำตัดสินความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.88 ซึ่งเหมาะสมแก่การนำไปใช้ 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้มีลักษณะเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (บุญญฉัตร สังกัดกลาง และทรงภพ ขุนมธูรส, 2566) มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้ศึกษารูปแบบและสร้างแบบสอบถามประเมินความเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านสื่อการเรียนรู้ และ 4) ด้านการวัดและประเมินผล นำแบบประเมินความเห็นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำผลการพิจารณามาคำตัดสินความสอดคล้อง (IOC) และค่าความเชื่อมั่น พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.64 ซึ่งเหมาะสมแก่การนำไปใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ก่อนการดำเนินการวิจัย ได้ยื่นขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์กับคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร และได้รับเอกสารรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ มทร. อีสาน 5106030.HEC/048 2) จัดทำคู่มือการเรียนรู้และแนะนำกลุ่มตัวอย่างในการใช้สมาร์ตโฟน การเข้าศึกษาเนื้อหาบทเรียนล่วงหน้าด้วยตนเองผ่านเทคโนโลยีเมตาเวิร์ส 3) การทดสอบวัดความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการก่อนเรียน (Pre-test) โดยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนเรียงความระดับย่อหน้าหัวข้อ เรื่อง “Eating at Home Offer Serval Benefits”

ใช้เวลาในการเขียน 2 ชั่วโมง จากนั้นตรวจให้คะแนนและบันทึกคะแนน 4) ขั้นตอนทดลอง ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 4 แผน ๆ ละ 3 ชั่วโมง ก่อนการทดลองได้จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการเขียน เรียงความระดับย่อหน้าเพื่อให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้เรียน 5) การวัดความสามารถหลังเรียน (Post-test) ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนเรียงความเชิงวิชาการระดับย่อหน้า เรื่อง “The Effect of Deforestation” ใช้เวลาในการเขียน 2 ชั่วโมง จากนั้นตรวจให้คะแนนและบันทึกคะแนนเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ 6) ให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบสำรวจการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ จากนั้นตรวจ และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ 7) ให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นตรวจและรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 2) การเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษา ก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (T-test Dependent) 3) การใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างโดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจการใช้ยุทธศาสตร์ เมตาคอกนิชัน มาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (ธนกร สุวรรณพุดธิ, 2565) และ 4) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมิน ความพึงพอใจหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (บุญญฉัตร สังกัดกลาง และทรงภพ ขุนมธุรส, 2566)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส (Metaverse) สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สามารถแสดงผลการวิจัยได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ที่ได้จากการความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องการเขียนบรรยายกระบวนการ	4.18	0.20	มาก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องการเขียนจำแนกประเภท	4.57	0.21	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการเขียนเปรียบเทียบ	4.60	0.15	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องการเขียนแสดงเหตุและผล	4.70	0.13	มากที่สุด
ผลรวมการประเมินความเหมาะสม	4.51	0.14	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลรวมการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ที่ได้จากการความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.14) เมื่อ

พิจารณาแต่ละแผนการสอน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.13) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.15) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.21) และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่ 4 ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.20)

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ก่อนและหลังเรียน สามารถแสดงผลการวิจัยได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษาปริญญาตรี ก่อนและหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ยุทธศาสตร์ เมตาคอกนิชัน ร่วมกับเมตาเวิร์ส

การทดสอบ	จำนวน นักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	tSig.(2-tailed)
ก่อนเรียน	15	50	25.40	7.56	
หลังเรียน	15	50	30.26	8.26	6.972* 0.000

**มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการทดสอบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ก่อนเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 25.40 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 7.56 การทดสอบความสามารถในการเขียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 30.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 8.26 ค่าสถิติวิเคราะห์ t เท่ากับ 6.972 และค่า p เท่ากับ 0.000 แสดงว่านักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษากการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษา สามารถแสดงผลการวิจัยได้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษากการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของ นักศึกษาปริญญาตรีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการใช้ยุทธศาสตร์ เมตาคอกนิชันในการเขียน
1. ด้านการวางแผนการเขียน	3.84	0.87	มาก
2. ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าในการเขียน	3.65	0.89	มาก
3. ด้านประเมินผลและการแก้ไขใหม่	3.73	0.99	มาก
เฉลี่ย	3.74	0.91	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า การใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษา กลุ่มทดลอง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.91) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ยุทธศาสตร์ที่มีค่า มากที่สุด คือ ด้านการวางแผนการเขียน ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.87) รองลงมา คือ ด้านประเมินผลและการแก้ไขใหม่ คือ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.99) ส่วนยุทธศาสตร์ที่มีค่าน้อยที่สุด คือ การตรวจสอบความก้าวหน้าในการเขียน ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.89) ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาคความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ สามารถแสดงผลการวิจัยได้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษากลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. เนื้อหา	4.28	0.69	มาก
2. กิจกรรมการเรียนรู้	4.26	0.66	มาก
3. สื่อการเรียนรู้	4.23	0.65	มาก
4. การวัดและประเมินผล	4.25	0.74	มาก
เฉลี่ย	4.25	0.68	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษากลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.69) รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.66) ลำดับถัดมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.74) และด้านที่นักศึกษามีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ที่ได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีผลรวมการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.14) โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ได้กำหนดองค์ประกอบอย่างครอบคลุม น่าสนใจ ตลอดจนกระบวนการวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพ ทั้งนี้แผนจัดการเรียนรู้อย่างสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการผ่านกระบวนการจัดประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่สร้างเป้าหมายและแรงจูงใจได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ญัฐนนท์ เกษตรเอี่ยม และคณะ ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยการใช้แผนการจัดการเรียนรู้บทเรียนออนไลน์รูปแบบจักรวาลนฤมิตรายวิชาออกแบบและเทคโนโลยีมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (ญัฐนนท์ เกษตรเอี่ยม และคณะ, 2565) และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ รัตมี รัตนประชา และวิสาข์ จิตวิตร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดผลและการประเมินผล กระบวนการจัดการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้น วางแผนและการเรียนรู้ (P) 2) ขั้นนำเสนอและฝึกปฏิบัติ (P) 3) ขั้นตรวจสอบความเข้าใจ (M) และ 4) ขั้นประเมินผลการอ่าน (E) โดยรูปแบบการสอนได้รับการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบขั้นตอนตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาวัตรกรรมทางการศึกษา (รัตมี รัตนประชา และวิสาข์ จิตวิตร, 2563)

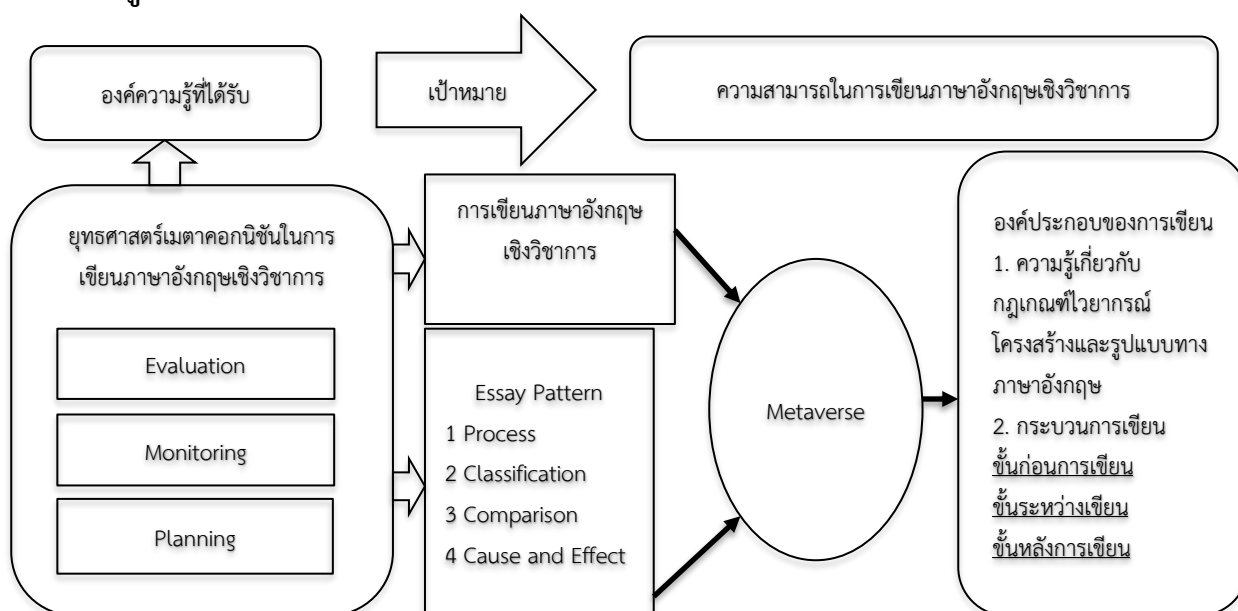
2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ก่อนและหลังเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ การเขียนเชิงวิชาการเป็นรูปการเขียนที่มุ่งเน้นการสนับสนุนความคิดของผู้เขียนในประเด็นใดประเด็นหนึ่งด้วยข้อมูลที่เป็นความรู้และข้อเท็จจริงแล้วขยายความคิดนั้นให้ชัดเจนและสอดคล้องกันพร้อมยกตัวอย่างประกอบอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการมุ่งเน้นกระบวนการเขียนที่มีแบบแผนตามลำดับขั้นตอน คือ 1) ขั้นก่อนการเขียน เน้นการระดม

ความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาที่จำเป็นในการเขียนและการจัดทำโครงเรื่อง 2) ชั้นระหว่างเขียน มุ่งให้ผู้เรียนเขียนฉบับร่างและลงมือเขียนฉบับจริง 3) ชั้นหลังการเขียน เน้นการตรวจสอบและแก้ไขงานเขียน ในขณะเดียวกันผู้เรียนก็ใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันกำกับตนเองให้บรรลุผลสำเร็จในการเขียน ประกอบด้วยการวางแผน การตรวจสอบความก้าวหน้าและแก้ไขงานเขียนและการประเมินงานเขียนของตนเองโดยผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาและทบทวนบทเรียนล่วงหน้าจากสื่อเมตาเวิร์สหรือห้องเรียนเสมือนจริงได้ด้วยตัวเอง การจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัญชลีพร คำมงคล และภัทรลดา วงษ์โยธา ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังฝึกด้วยกิจกรรมการเขียนที่เน้นกระบวนการสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ก่อนใช้กิจกรรมการเขียนที่เน้นกระบวนการ เนื่องด้วยกิจกรรมการเขียนแบบเน้นกระบวนการเป็นกิจกรรมที่อาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการที่จะช่วยพัฒนาทักษะของผู้เรียนรวมถึงเพื่อนร่วมชั้นเรียนและครูผู้สอน ส่งผลให้บรรยากาศการฝึกทักษะการเขียนมีความผ่อนคลายเป็นกันเองไม่กดดัน และยังได้แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดกับบุคคลรอบข้างเพื่อสำรวจตนเองและพัฒนาคูณาภาพการเขียนภาษาอังกฤษของตนเองให้ดียิ่งขึ้น (อัญชลีพร คำมงคล และภัทรลดา วงษ์โยธา, 2562) และสอดคล้องกับความคิดของ ธนทร์รัฐ นาคทั้ง และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า กลยุทธ์ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษที่เน้นกระบวนการ (Process - based Writing Strategy) ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความสามารถทางการเขียนและการคิดของผู้เรียนภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพและช่วยลดข้อบกพร่องทางการเขียนภาษาอังกฤษให้ได้มากที่สุด (ธนทร์รัฐ นาคทั้ง และคณะ, 2566)

3. ผลการศึกษาการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ยุทธศาสตร์การวางแผนการเขียน ($\bar{X} = 3.84$) รองลงมา ได้แก่ ยุทธศาสตร์การประเมินและแก้ไขใหม่ ($\bar{X} = 3.73$) และยุทธศาสตร์ตรวจสอบความก้าวหน้าในการเขียน ($\bar{X} = 3.65$) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรปวีณ อัมภา และคณะ ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีย่อยที่ผู้เรียนใช้มากที่สุดเป็นลำดับแรก ได้แก่ การจัดการตนเอง (Self - Management) เนื่องจากเป็นกระบวนการสร้างทักษะการคิดแก้ไขปัญหาและทักษะการคิดวางแผนที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียนและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ฉัตรปวีณ อัมภา และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทวัส หาญดี และคณะ พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองมีการใช้อภิปัญญาด้านการวางแผนในการเรียนในระดับสูง (วิทวัส หาญดี และคณะ, 2563) นอกจากนี้ Aluemalai, K. & Maniam, M. ได้ศึกษาการใช้กลยุทธ์การเขียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีความสามารถแตกต่างกัน พบว่า นักศึกษาใช้กลยุทธ์การเขียนด้านการวางแผน (Planning) มากที่สุด รองลงมาเป็นกลยุทธ์ขณะเขียน (While Writing) และกลยุทธ์แก้ไขใหม่ (Revising) ผลการวิจัยยังระบุว่า กลยุทธ์การวางแผนเป็นกลยุทธ์สำคัญที่มีผลต่อการเขียนซึ่งผู้เรียนที่มีความสามารถในการเขียนที่ดีมีการใช้กลยุทธ์การวางแผนในระดับสูงมากกว่ากลยุทธ์อื่น ๆ ดังนั้น ผู้สอนควรมุ่งเน้นการฝึกใช้กลยุทธ์การวางแผนให้กับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการวางแผนงานเขียน มีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการเขียนที่ถูกต้อง รวมถึงฝึกใช้กลยุทธ์การเขียนอื่น ๆ ได้เหมาะสมซึ่งจะทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะความสามารถในการเขียนให้ดียิ่งขึ้น (Aluemalai, K. & Maniam, M., 2020) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนกร สุวรรณพฤติ ที่กล่าวไว้ว่า ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันที่ผู้เรียนภาษาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยในขั้นวางแผนนั้น ผู้เขียนจะตั้งเป้าหมายและวางแผนเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างผลงานเขียนให้บรรลุเป้าหมาย ในขั้นร่างงานเขียน ผู้เขียนจะส่งผ่านความคิดออกมาเป็นภาษาและในขั้นปรับปรุงแก้ไขงานเขียน ผู้เขียนจะพยายามแก้ไขความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างเนื้อหาที่ตั้งใจสื่อสารกับภาษาที่ถ่ายทอดไป (ธนกร สุวรรณพฤติ, 2565)

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.28$) รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.26$) ลำดับถัดมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.25$) และด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.23$) ตามลำดับ หากพิจารณาเชิงลึก ค่าเฉลี่ยของรายการประเมินทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญญฉัตร สังกัดกลาง และทรงภพ ขุนมธูรส พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ของการจัดการเรียนรู้ต่างก็มีความสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้เรียนโดยผู้สอน คือ ผู้ที่สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้อย่างมีจิตวิทยาโดยใช้สื่อและเทคโนโลยีการสอนที่ทันสมัย กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้วยตนเองกับเนื้อหาบทเรียนที่มีการจัดเรียงเรียงเป็นลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก มีตัวอย่างประกอบการอธิบายที่เพียงพอ ทำให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลความสำเร็จในการเรียนของตนเองได้ (บุญญฉัตร สังกัดกลาง และทรงภพ ขุนมธูรส, 2566) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐนนท์ เกษตรเอี่ยม และคณะ ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์รูปแบบจักรวาลนฤมิตร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning รายวิชาออกแบบและเทคโนโลยีเรื่องเทคโนโลยีแก้ปัญหาใช้ห้องเรียนเสมือนจริงอยู่ในระดับมาก นี้เพราะบทเรียนออนไลน์ร่วมกับจักรวาลนฤมิตร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เข้าใจงานได้ง่าย ไม่จำกัดสถานที่และเวลา ห้องเรียนเสมือนจริงมีความทันสมัยกับการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันมากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ (ญัฐนนท์ เกษตรเอี่ยม และคณะ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์สสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า 1) การพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ได้กำหนดองค์ประกอบอย่างครอบคลุม น่าสนใจ ตลอดจนกระบวนการวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพ ทั้งนี้แผนจัดการเรียนรู้ยังสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการผ่านกระบวนการจัดประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่สร้างเป้าหมายและแรงจูงใจได้เป็นอย่างดี 2) การเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ก่อนและหลังเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) การศึกษาการใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ยุทธศาสตร์การวางแผนการเขียน รองลงมาคือยุทธศาสตร์การประเมินและแก้ไขใหม่ และยุทธศาสตร์ตรวจสอบความก้าวหน้าในการเขียน ตามลำดับ 4) การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านเนื้อหา รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสื่อการเรียนการสอน ตามลำดับ หากวิเคราะห์เชิงลึก ค่าเฉลี่ยของรายการประเมินทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ครูผู้สอนสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการในระดับชั้นอื่น ๆ โดยการปรับเนื้อหาและการออกแบบชุดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 2) ครูผู้สอนควรมุ่งเน้นการฝึกใช้กลยุทธ์การวางแผนให้กับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการวางแผนงานเขียน มีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการเขียนที่ถูกต้องและฝึกใช้กลยุทธ์การเขียนอื่น ๆ ได้เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะความสามารถในการเขียนให้ดียิ่งขึ้น 3) ควรทำการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเขียนในรูปแบบอื่น เช่น การเขียนโต้แย้ง การเขียนโน้มน้าวใจ 4) ควรทำการวิจัยและพัฒนาความสามารถทางภาษาในทักษะอื่น ๆ โดยใช้ ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์ส เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทักษะทางภาษา และ 5) ควรออกแบบชุดการเรียนรู้ใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันร่วมกับเมตาเวิร์สในทักษะฟัง-พูด

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรปวีณ อ่ำภา และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีอภิปัญญาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2. วารสารวิชาการร้อยแก่นสาร, 8(5), 66-82.
- ณัฐนันท์ เกษตรเอี่ยม และคณะ. (2565). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์รูปแบบจักรวาลนฤมิตรร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning รายวิชาออกแบบและเทคโนโลยีเรื่องเทคโนโลยีแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธนกร สุวรรณพุดธิ. (2565). การศึกษากลยุทธ์การเขียนและความสามารถในการเขียน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในสำนักงาน. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 12(2), 118-133.
- ธนัทรัฐ นาคทั้ง และคณะ. (2566). ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษที่เน้นกระบวนการ: หลักการ ปัญหาและการแก้ไข. e - Journal of Education Studies, Burapha University, 5(2), 1-15.

- ฉันทนิกันต์ สุญสินัย. (2564). การทบทวนการพัฒนาภาษาอังกฤษของไทย: กรณีศึกษาประเทศมาเลเซีย. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2567 จาก <https://www.cmubs.cmu.ac.th/blog/2024/04/25/smarts13/>
- บุญญนิตร์ สังกัดกลาง และทรงภพ ขุนมธุรส. (2566). การพัฒนาความสามารถในการเขียนสะกดคำของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน ร่วมกับการใช้วรรณกรรมเป็นฐาน. วารสารวิชาการร้อยแก่นสาร, 8(6), 203-218.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2566). คนไทยรั้งท้าย! สกิลพูดอังกฤษต้องมีอะไรผิดพลาดตรงไหนที่กระทรวงศึกษาฯ หรือเปล่า?. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2567 จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9660000108214>
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. (2563). หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563). สกลนคร: คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี วิทยาเขตสกลนคร.
- รัศมี รัตนประชา และวิสาข์ จิตวิตร. (2563). การพัฒนารูปแบบการสอนอ่านภาษาอังกฤษ แบบเน้นกลวิธีแก้ปัญหาโดยการสอนแบบชัดแจ้งและการบอกความคิดเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษและการกำกับตนเอง ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี. วารสาร “ศึกษาศาสตร์ มจร”, 8(2), 39-53.
- วิวัฒน์ หาญดี และคณะ. (2563). การศึกษาการกำกับอภิปัญญาของของนักศึกษาวิทยาศาสตร์การกีฬาในรายวิชาปฏิบัติการเคมีพื้นฐาน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 10(2), 99-106.
- อัญชลีพร คำมงคล และภัทรลดา วงษ์โยธา. (2562). การใช้รูปแบบการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 2(1), 1-20.
- Aluemalai, K. & Maniam, M. (2020). Writing Strategies Utilized by Successful and Unsuccessful ESL Undergraduate Students in Writing Classroom. *Journal of English Language and Culture*, 10(2), 100-110.
- Blendchard, K. & Root, C. (1997). *Ready to Write More: From a Paragraph to Essay*. New York: Addison Wesley Longman Publishing Group.
- Kalchayanant, T. (2016). *Writing Essay*. (3rd ed.) Bangkok: Thammasart University Press.
- Lougheed, L. (2011). *Writing for the TOEFL iBT with Audio CD*. (4th ed.) New York: Barron's Educational Series, INC.
- Mulsuwan, T. (2013). *Argumentative Writing*. (4th ed.) Bangkok: Ramkhamheang University Press.
- Oshima, A. & Hogue, A. (1999). *Writing Academic English*. (3rd ed.) New York: Addison-Wesley Longman.

สติและสัมปชัญญะ: บทสะท้อนการประยุกต์ใช้ในหลากหลายอาชีพ ที่เกี่ยวกับการมีชีวิตและการสร้างสรรค์*

MINDFULNESS AND AWARENESS: A REFLECTION ON APPLICATIONS IN VARIOUS PROFESSIONS RELATED TO LIVING AND CREATIVITY

พระปลัดมโนวัฒน์ ธมมโชโต (แพพเพชร)*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว),
พระสมุห์ธนาภทร ธนภทโท (ทิพย์วงศ์)

Phrapalat Manowat Dhammachoto (Phaphet)*, Pairat Chimhad, Phrakru Nitithambundhit (Suriya Kongkawai),

Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: manowat1234@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การประยุกต์ใช้สติและสัมปชัญญะในหลากหลายอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและการสร้างสรรค์ เพื่อทำความเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมการทำงาน คุณภาพชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงการตัดสินใจในบริบทต่าง ๆ จากการศึกษา พบว่าการฝึกสติและสัมปชัญญะช่วยพัฒนาการควบคุมอารมณ์ การตัดสินใจ และเพิ่มความพึงพอใจในงานอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการลดความเครียดและเพิ่มความสามารถในการมุ่งเน้น โดยเฉพาะในองค์กรที่นำแนวปฏิบัตินี้ไปใช้ เช่น บริษัทเทคโนโลยีระดับโลกได้ใช้การฝึกสติเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพและลดความขัดแย้งภายในองค์กร การฝึกสติถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจและเสริมสร้างความอดทนและความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งมีความสำคัญในการบรรเทาความทุกข์และการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมความยืดหยุ่นทางจิตใจและการตัดสินใจในเชิงจริยธรรม ทั้งในด้านการศึกษาและการดูแลสุขภาพ การฝึกสติในกลุ่มนักเรียนและการให้บริการด้านการดูแลสุขภาพช่วยลดความเครียดและเพิ่มความพึงพอใจในงาน ยังสามารถเพิ่มคุณภาพการดูแลและการสอนได้ ข้อค้นพบที่สำคัญจากการศึกษานี้ คือ การฝึกสติและสัมปชัญญะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายบริบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องพิจารณาถึงความหลากหลายของบุคคลและบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดและยั่งยืน การนำสติไปใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันจึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดการตัดสินใจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีคุณภาพสูงขึ้นอีกด้วย

คำสำคัญ: สติ, สัมปชัญญะ, อาชีพ, ชีวิต, การสร้างสรรค์

Abstract

This article aims to study and analyze the application of mindfulness and awareness in various professions related to living and creativity, to understand their impact on work environments, quality of life, interpersonal relationships, and decision-making in different contexts. The study found that mindfulness and awareness practice significantly enhances emotional regulation,

decision-making, and job satisfaction. Additionally, it plays an essential role in reducing stress and improving focus, particularly in organizations that have implemented these practices. For instance, global technology companies have utilized mindfulness training as a tool to improve performance and reduce internal conflicts. Mindfulness is also used as a tool for mental development, fostering patience and compassion, which are crucial for alleviating suffering and managing conflicts. Furthermore, it promotes mental resilience and ethical decision-making in both educational and healthcare settings. Mindfulness training among educators and healthcare providers helps reduce stress and increase job satisfaction, as well as improving the quality of care and teaching. The key finding from this study is that mindfulness and awareness can be effectively applied in various contexts. However, it is essential to consider individual differences and contextual diversity to achieve the best and most sustainable outcomes. The application of mindfulness in work and daily life not only enhances mental health and well-being but also creates a better work environment, leading to higher-quality decision-making and interpersonal relationships.

Keywords: Mindfulness, Awareness, Profession, Life, Creativity

บทนำ

การฝึกสติและสัมปชัญญะ เพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีขึ้น ช่วยให้พนักงานควบคุมอารมณ์และตัดสินใจได้ดีขึ้น ส่งผลให้มีความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานที่เพิ่มขึ้น งานวิจัยของ Bernárdez, E. et al พบว่า พนักงานฝ่ายช่วยเหลือที่ฝึกสติแสดงถึงความตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้น แม้ว่าผลกระทบต่อผลผลิตอาจยังไม่ชัดเจน (Bernárdez, E. et al, 2023) ในขณะที่บริษัทชั้นนำอย่าง Google โดย (Hosseinzadeh, Z. ได้ใช้โปรแกรมการฝึกสติและสัมปชัญญะในการลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน (Hosseinzadeh, Z., 2024) นอกจากนี้ สติและสัมปชัญญะยังช่วยเสริมสร้างความพึงพอใจในชีวิตและการทำงาน พบว่า การฝึกสติช่วยเพิ่มความพึงพอใจในงานและความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าการมีสติและสัมปชัญญะสามารถลดความเครียดและส่งเสริมการใช้กลยุทธ์การรับมือเชิงบวกในที่ทำงาน อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของการฝึกสติอาจแตกต่างกันไปตามความแตกต่างของแต่ละบุคคลและบริบทในที่ทำงาน ซึ่งจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อสำรวจพลวัตเหล่านี้อย่างครอบคลุม

ในบริบทของพระพุทธศาสนา สติ หมายถึง ความระลึกถึงช่วงเวลาปัจจุบันและการพัฒนาเชิงลึก การมีสติถือเป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติในอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ โดยมีการทำสมาธิเพื่อสงบจิตใจและสัมปชัญญะ ความหมายถึง ความตระหนักรู้ การรับรู้ เพิ่มความตระหนักรู้ สัมปชัญญะ (การรับรู้) มีความหมายถึงการรู้ตัวและไม่พ้นเพื่อน รู้ชัดเจนในสิ่งที่ทำอยู่ เป็นการตระหนักรู้ในทุกขณะเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดและเลือกทำสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม แม้การฝึกสติจะมีประโยชน์มากมาย แต่การนำสติและสัมปชัญญะไปประยุกต์ใช้ในบริบทตะวันตกยังมีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการแยกแยะความหมายดั้งเดิมและการประยุกต์ใช้ในสมัยใหม่ เน้นถึงความสำคัญของการรักษาหลักการพื้นฐานเพื่อให้มั่นใจว่าการประยุกต์ใช้ในสภาพแวดล้อมร่วมสมัยจะมีประสิทธิภาพ สติและสัมปชัญญะจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการทำงานและชีวิตประจำวันในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และความเจริญก้าวหน้าของผู้คน (Shapiro, S. & Weisbaum, E., 2020)

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การฝึกสติและสัมปชัญญะเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการทำงานในปัจจุบันอย่างมาก การนำสติและสัมปชัญญะไปประยุกต์ใช้ในที่ทำงานไม่เพียงช่วยพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจ แต่ยังส่งผลให้มีความพึงพอใจในงานมากขึ้น ซึ่งสามารถเพิ่ม

ประสิทธิภาพและผลผลิตได้อย่างชัดเจน การทำความเข้าใจถึงบทบาทและประโยชน์ของสติ และสัมปชัญญะในบริบทต่าง ๆ จึงมีความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและสนับสนุนสุขภาวะที่ดีของบุคคลในสังคม

สติและสัมปชัญญะ: บทบาทของการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ที่ดี

สติและสัมปชัญญะเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกันซึ่งมีอิทธิพลต่อการควบคุมอารมณ์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและรูปแบบพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญการวิจัยชี้ให้เห็นว่าระดับการมีสติที่สูงขึ้นสัมพันธ์กับการรับรู้ที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจความรู้สึกทางร่างกายและการตอบสนองทางอารมณ์ การมีสติและสัมปชัญญะในลักษณะที่สูงขึ้นเชื่อมโยงกับความตระหนักเชิงปฏิสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้นซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ความรู้สึกและอารมณ์ทางร่างกายปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ความไว้วางใจในความรู้สึกของร่างกายและความสามารถในการโฟกัสความสนใจใหม่จากความคิดไปสู่การรับรู้ทางร่างกาย (Sala, M. et al, 2024) สติช่วยเพิ่มการตระหนักรู้ในตนเองและพฤติกรรม การเอาใจใส่ในความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ส่งผลในเชิงบวกต่อคุณภาพความสัมพันธ์ การสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้างแสดงให้เห็นว่าการมีสติและสัมปชัญญะมีอิทธิพลต่อการตระหนักรู้ในตนเองโดยตรง ซึ่งถือเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่างสติและความพึงพอใจในความสัมพันธ์ นอกจากนี้การฝึกสติสามารถลดพฤติกรรมเสพติด เช่น การติดการเล่นเกมทางอินเทอร์เน็ตโดยการส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้น การวิจัยพบว่า ระดับสติที่สูงขึ้นเกี่ยวข้องกับอัตราการเสพติดเกมที่ต่ำกว่าในหมู่นักเรียนมหาวิทยาลัย (Shabban, H., 2023)

การมีสติและสัมปชัญญะเป็นศูนย์กลางของเส้นทางพุทธสู่การปลดปล่อยจากความทุกข์ทรมาน (Dukkha) แนวคิดเหล่านี้ซึ่งฝังอยู่ในพุทธปรัชญาอย่างลึกซึ้งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับประสบการณ์และอารมณ์ของตนเอง ซึ่งในที่สุดนำไปสู่การเสรีภาพจากความผูกพันและความทุกข์ทรมาน บทบาทของสติและสัมปชัญญะในการปลดปล่อยสติปัญญา (Sati) ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยทางจิตที่สำคัญในประเพณี Theravada อำนาจความสะอาดในกระบวนการทางปัญญาที่นำไปสู่การปลดปล่อยจากการทุกข์ทรมานเกี่ยวข้องกับการตระหนักถึงช่วงเวลาส่งเสริมคุณสมบัติทางจริยธรรมเช่นความเห็นอกเห็นใจและความอดทนซึ่งจำเป็นต่อการบรรเทาความทุกข์ทรมาน

การตระหนักและการไม่ยึดเกาะติด การรับรู้เชื่อมโยงกับการฝึกไม่ยึดเกาะซึ่งมีความสำคัญต่อการบรรลุสถานะที่ไม่ยึดผูกพันการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ที่รายงานตนเองสัมพันธ์กับสติในขณะที่การไม่ยึดเกาะเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ดีอย่างมีนัยสำคัญ การมุ่งเน้นที่การตระหนักและการไม่ยึดเกาะนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานนำทางประสบการณ์ของพวกเขาโดยไม่ถูกจับกับพวกเขา

การรับรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ การมีสติและสัมปชัญญะในลักษณะที่สูงขึ้นช่วยเพิ่มการตระหนักรู้ระหว่างบุคคลทำให้บุคคลสามารถเชื่อมโยงความรู้สึกทางร่างกายกับสภาวะทางอารมณ์ซึ่งมีความสำคัญต่อการรับรู้และปล่อยความคิดที่น่าเศร้า (Sala, M. et al, 2024) ในทางตรงกันข้าม บางคนโต้แย้งว่าสติและสัมปชัญญะเมื่อแยกออกจากรากทางจริยธรรม จะเสี่ยงที่จะกลายเป็นแบบฝึกหัดทางปัญญาเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจนำไปสู่การมีส่วนร่วมบนผิวเผินกับความทุกข์ทรมานมากกว่าการปลดปล่อยสิ่งนี้เน้นถึงความสำคัญของการรวมข้อพิจารณาทางจริยธรรมเข้ากับการปฏิบัติในการสติและสัมปชัญญะ เพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ในการบรรเทาความทุกข์ทรมาน

สติและสัมปชัญญะ: ประโยชน์ทั่วไปสำหรับสุขภาพจิต การตัดสินใจ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

การฝึกสติและสัมปชัญญะได้รับการแสดงให้เห็นว่าช่วยเพิ่มสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีอย่างมีนัยสำคัญผ่านประโยชน์ทางปัญญาต่าง ๆ การวิจัยชี้ให้เห็นว่าการแทรกแซงตามสติได้ (Mindfulness-Based Interventions: MBI) สามารถนำไปสู่การปรับปรุงสุขภาพจิตการควบคุมอารมณ์และความยืดหยุ่นทางปัญญา

ในระยะยาว จากงานวิจัยของ Talebisiavashani, F. & Mohammadi-Sartang, M. พบว่า ผู้เข้าร่วมในโปรแกรม Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) รายงานว่า ความวิตกกังวลลดลงอย่างต่อเนื่องและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป โดยระดับสติสัมปชัญญะโดยตรงกับความวิตกกังวลที่ลดลงและคะแนนความเป็นอยู่ที่ดีที่สูงขึ้น การทบทวนอย่างเป็นระบบ พบว่า MBI ช่วยปรับปรุงภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล และคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ โดยเน้นประสิทธิภาพของพวกเขาในฐานะทางเลือกสำหรับการรักษาแบบเดิม (Talebisiavashani, F. & Mohammadi-Sartang, M., 2024) การปรับปรุงความรู้ความเข้าใจ การฝึกสติเชื่อมโยงกับการปรับปรุงประสิทธิภาพทางปัญญารวมถึงการโฟกัส ความจำ และความสามารถในการตัดสินใจที่ดีขึ้น การศึกษาแสดงให้เห็นว่าการฝึกสตินำไปสู่ความยืดหยุ่นทางปัญญาที่เพิ่มขึ้นและลดความเครียดที่รับรู้ โดยผลกระทบยังคงอยู่แม้หลังจากการฝึกเสร็จ ระเบียบทางอารมณ์ MBI ได้รับการแสดงให้เห็นว่าช่วยเพิ่มการจัดการอารมณ์โดยส่งเสริมอารมณ์เชิงบวกและลดการตอบสนองต่อความเครียด ซึ่งอาจนำไปสู่ระดับคอร์ติซอล ลดลงและสุขภาพทางสรีรวิทยาที่ดีขึ้น แม้ว่าประโยชน์ของการมีสติจะได้รับการบันทึกอย่างดี แต่การศึกษาบางชิ้นเรียกร้องให้มีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อสำรวจกลไกพื้นฐานและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งาน MBI สำหรับประชากรที่หลากหลาย (Zhang, J., 2024)

สติและสัมปชัญญะกับการตัดสินใจ สติและสัมปชัญญะ ช่วยเพิ่มกระบวนการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อนอย่างมีนัยสำคัญโดยการปรับปรุงการควบคุมทางปัญญาและอารมณ์ การให้เหตุผลทางจริยธรรม และความเข้าใจในสถานการณ์การสังเคราะห์งานวิจัยนี้เน้นประเด็นสำคัญหลายประการว่า สติและสัมปชัญญะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างไร สติและการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม การฝึกสติและสัมปชัญญะซึ่งมีรากฐานมาจากพุทธปรัชญา ส่งเสริมพฤติกรรมทางจริยธรรมและปรับปรุงการตัดสินใจโดยการปรับแต่งกระบวนการทางปัญญาและบรรเทาอคติสิ่งนี้นำไปสู่ความเป็นผู้นำที่เห็นอกเห็นใจและมีความรับผิดชอบมากขึ้นในองค์กร นอกจากนี้การทำงานที่ผลกระทบต่อสถานการณ์ความต้องการความรับผิดชอบสูง ในสภาพแวดล้อมที่มีเดิมพันสูง เช่น การบินต่อสู้ การฝึกสติและสัมปชัญญะได้รับการแสดงให้เห็นว่าช่วยลดเวลาตอบสนองและปรับปรุงความถูกต้องของการกระทำเบื้องต้นในระหว่างสถานการณ์การตัดสินใจที่สำคัญสิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีสติช่วยเพิ่มทักษะการรับรู้และการควบคุมความรู้ความเข้าใจซึ่งมีความสำคัญต่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพภายใต้แรงกดดันได้ดี การตัดสินใจทางศีลธรรม การมีสติและสัมปชัญญะยังช่วยเพิ่มการตัดสินใจทางศีลธรรมโดยส่งเสริมการให้เหตุผลทางศีลธรรมที่สูงขึ้นและการยึดมั่นในมาตรฐานจริยธรรม ทำให้บุคคลเลือกโดยหลักการมากขึ้น แม้ว่าการมีสติจะให้ประโยชน์อย่างมากในการตัดสินใจ แต่สิ่งสำคัญ คือ ต้องพิจารณาความท้าทายในการนำแนวทางปฏิบัติการมีสติและสัมปชัญญะไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพในวัฒนธรรมองค์กรที่หลากหลายและความชอบของแต่ละบุคคล

การฝึกสติและสัมปชัญญะได้แสดงให้เห็นถึงความมั่นใจในการเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมที่มีเดิมพันสูงและไดนามิกการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติเหล่านี้สามารถปรับปรุงการควบคุมทางปัญญาและอารมณ์ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจที่มีจริยธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยเพิ่มคุณภาพของความสัมพันธ์ของมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญโดยการส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง ความเห็นอกเห็นใจ และการแก้ไขความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการมีสติและสัมปชัญญะมีอิทธิพลโดยตรงต่อคุณภาพความสัมพันธ์ผ่านการตระหนักรู้ในตนเองและพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์นี้ นอกจากนี้ องค์ประกอบของสติเช่นการกระทำด้วยความตระหนักและการไม่ตัดสินใจเชื่อมโยงกับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นและกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้ง สติและการตระหนักรู้ในตนเอง สติช่วยเพิ่มการตระหนักรู้ในตนเองทำให้บุคคลสามารถรับรู้อารมณ์และพฤติกรรมของตนซึ่งมีความสำคัญต่อการเลี้ยงดูความสัมพันธ์ การตระหนักรู้ในตนเองที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่ปฏิสัมพันธ์ที่ห่วงใยมากขึ้นส่งผลในเชิงบวกต่อคุณภาพความสัมพันธ์

ความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจระหว่างบุคคล สติและสัมปชัญญะ ช่วยส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจทางปัญญาช่วยให้เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นได้ดีขึ้นซึ่งมีความสำคัญต่อพฤติกรรมเชิงสังคม การรับรู้ทางอารมณ์ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการมีสติเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่างสติและความเห็นอกเห็นใจเพิ่มการเชื่อมต่อระหว่างบุคคล

การแก้ไขความขัดแย้ง สติและสัมปชัญญะมีส่วนช่วยในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพโดยส่งเสริมการสนทนาแบบไม่ตัดสินและลดการเพิ่มความขัดแย้ง บุคคลที่ฝึกสติและสัมปชัญญะมีความพร้อมในการจัดการกับความขัดแย้งเชิงแรงจูงใจได้ดีขึ้นซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ของความสัมพันธ์ที่ดีต่อสุขภาพ (Senker, K. et al, 2020) ในขณะที่การมีสติโดยทั่วไปส่งเสริมผลลัพธ์ของความสัมพันธ์ในเชิงบวก แต่การศึกษาบางชิ้นชี้ให้เห็นว่าการมุ่งเน้นไปที่การรับรู้ทางอารมณ์มากเกินไปอาจนำไปสู่ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์หรือระบุตัวตนกับความรู้สึกของผู้อื่นมากเกินไป อาจทำให้ความสัมพันธ์ตึงเครียด

สติและสัมปชัญญะ: การประยุกต์ใช้ในอาชีพด้านการดูแลสุขภาพ

สติและสัมปชัญญะในหมู่ผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพช่วยเพิ่มผลลัพธ์และความพึงพอใจของผู้ป่วยอย่างมากด้วยการส่งเสริมแนวทางที่มีสติผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพสามารถลดความเครียด อคติโดยนัย และปรับปรุงความเป็นอยู่โดยรวมซึ่งแปลโดยตรงเป็นการดูแลผู้ป่วยที่ดีขึ้น

ผลกระทบต่อผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพ การปฏิบัติเกี่ยวกับสติ เช่น การลดความเครียดบนพื้นฐานของสติ (MBSR) ช่วยบรรเทาความไร้สติในหมู่ผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพ นำไปสู่การปรับปรุงความแม่นยำในการวินิจฉัยและการรักษาอย่างทันที่ (Zhang, J., 2024) การศึกษาระบุว่าการมีสติช่วยลดความเครียดที่รับรู้และช่วยเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดีในหมู่ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการรักษาการดูแลผู้ป่วยที่มีคุณภาพสูง (Kckou, A. et al, 2022)

ผลลัพธ์และความพึงพอใจของผู้ป่วย การแทรกแซงสติในช่วงเวลารอผู้ป่วยแสดงให้เห็นว่าช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความภักดี เนื่องจากผู้ป่วยรายงานประสบการณ์เชิงบวกมากขึ้นเมื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมสติ (Sousa E.C. & Freire, L., 2022) นอกจากนี้การฝึกสติและสัมปชัญญะสำหรับนักศึกษาพยาบาลยังช่วยเพิ่มการตระหนักถึงข้อผิดพลาดทางการแพทย์ซึ่งมีความสำคัญต่อความปลอดภัยและความพึงพอใจของผู้ป่วย (Tarhan, M. & Elibol, E., 2023)

ในขณะที่สติแสดงให้เห็นถึงความมั่นใจในการปรับปรุงการส่งมอบการดูแลสุขภาพ แต่การศึกษาบางชิ้นชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติดังกล่าวอาจเผชิญกับความท้าทายรวมถึงความต้านทานจากผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพเนื่องจากข้อจำกัดเวลาหรือความสงสัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพอย่างไรก็ตามผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นสำหรับทั้งผู้ให้บริการและผู้ป่วยนั้นมีนัยสำคัญ

การพัฒนาสติและสัมปชัญญะในหมู่ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสำคัญหลายประการ รวมถึงวัฒนธรรมองค์กร ประสบการณ์ส่วนตัว และโปรแกรมการฝึกอบรมที่มีโครงสร้างการทำความเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการแทรกแซงสติในสภาพแวดล้อมทางคลินิก

วัฒนธรรมองค์กรและการสนับสนุน คุณค่าทางวัฒนธรรม เอากการยอมรับแนวทางปฏิบัติในการมีสติภายในสภาพแวดล้อมด้านการดูแลสุขภาพส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญวัฒนธรรมที่สนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมและยั่งยืน การฝึกสติและสัมปชัญญะตลอดเวลา (Knudsen, R. et al, 2023) การจัดสรรเวลาและพื้นที่การให้เวลาและพื้นที่เฉพาะสำหรับกิจกรรมการมีสติและสัมปชัญญะเป็นสิ่งสำคัญหากปราศจากสิ่งเหล่านี้ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพอาจดิ้นรนที่จะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติสติอย่างเต็มที่ (Knudsen, R. et al, 2023)

ประสบการณ์ส่วนตัวและการฝึกอบรม การลดความเครียดตามความสติ (MBSR) การมีส่วนร่วมในหลักสูตร MBSR แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจในตนเองและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพ นำไปสู่การดูแลผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้น (Knudsen, R. et al, 2023) การตระหนักรู้ในตนเอง: การฝึกสติและสัมปชัญญะ ได้ส่งเสริมการตระหนักรู้ถึงความเครียดส่วนบุคคลและผลกระทบต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดูแลด้วยความเมตตา (Knudsen, R. et al, 2023)

การลดความเครียดและความเป็นอยู่ที่ดี ผลกระทบต่อความเครียด สติเชื่อมโยงกับการลดความเครียดที่รับรู้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเน้นบทบาทของมันในฐานะปัจจัยป้องกันการเผาผลาญ

แม้ว่าปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสติและสัมปชัญญะ แต่ความท้าทายเช่นข้อ จำกัด เวลา และระดับการยอมรับที่แตกต่างกันในหมู่พนักงานอาจขัดขวางการพัฒนาการแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จ

สติสัมปชัญญะ: การประยุกต์ใช้ในกลุ่มนักศึกษา

ผลกระทบของการมีสติและสัมปชัญญะต่อแรงงานทางอารมณ์และความพึงพอใจในงานของนักศึกษา มีความสำคัญตามหลักฐานจากการศึกษาต่าง ๆ การฝึกสติสามารถเพิ่มการควบคุมทางอารมณ์นำไปสู่ความพึงพอใจในงานที่ดีขึ้นและลดความต้องการแรงงานทางอารมณ์

สติและแรงงานทางอารมณ์ สติและสัมปชัญญะช่วยให้นักการศึกษาจัดการแรงงานทางอารมณ์โดยส่งเสริมการแสดงอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงานที่สูงขึ้น การศึกษาพบว่าครูก่อนวัยเรียนที่มีส่วนร่วมในการแสดงอย่างลึกซึ้งรายงานความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในงาน ซึ่งบ่งชี้ว่าแรงงานทางอารมณ์สามารถเป็นประโยชน์เมื่อจัดการอย่างมีสติ การแทรกแซงสติได้รับการแสดงให้เห็นว่าช่วยลดความเครียดและเพิ่มกลยุทธ์การรับมือในหมู่ครูนำไปสู่การจัดการอารมณ์และความพึงพอใจในงานที่ดีขึ้น

ความพึงพอใจในงานและความสติและสัมปชัญญะ นักการศึกษาที่มีสติในระดับสูงรายงานความพึงพอใจในงานที่มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าจะควบคุมปัจจัยอื่น ๆ เช่น ตัวแทนในบทบาทของพวกเขา โปรแกรมการเรียนรู้ระดับมืออาชีพตามสติแสดงให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมและความเป็นอยู่ที่ดีของครู เชื่อมโยงสติเข้ากับความพึงพอใจในงานที่เพิ่มขึ้น

การมีสติและสัมปชัญญะได้รับการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับนักศึกษา ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางวิชาชีพและความเป็นอยู่ที่ดีส่วนบุคคลการบูรณาการของแนวทางปฏิบัติเหล่านี้ส่งเสริมความยืดหยุ่น ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดสะท้อนในหมู่นักการศึกษา ส่งผลประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน พบว่า สติและสัมปชัญญะเพิ่มความยืดหยุ่นและความเป็นอยู่ที่ดี การฝึกสติและสัมปชัญญะในการศึกษาระดับอุดมศึกษา สามารถปรับปรุงความยืดหยุ่นและความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เห็นอกเห็นใจซึ่งสนับสนุนการเติบโตแบบองค์รวม (Singha, R., 2024) นักการศึกษาที่ฝึกสติและสัมปชัญญะมีความพร้อมในการจัดการความเครียดและรักษาความมีส่วนร่วมที่ดีขึ้นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสอนที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการสะท้อนความคิดสติทำหน้าที่เป็นกลไกการกำกับดูแลที่ช่วยเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และการสะท้อนความคิดในครูทำให้พวกเขาสามารถปรับแนวคิดที่เรียนรู้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ด้วยการเพิ่มสตินักการศึกษาสามารถปรับปรุงความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการปรับตัวซึ่งเป็นลักษณะสำคัญในการตั้งค่าการศึกษาแบบไดนามิก สนับสนุนการศึกษาแบบครบวงจร หลักการของการรับรู้มีความสำคัญในการศึกษาแบบรวมช่วยให้นักการศึกษาเข้าใจและตอบสนองความต้องการเฉพาะของนักเรียนที่มีความต้องการด้านการศึกษาพิเศษ

สติและสัมปชัญญะ ช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองในหมู่นักศึกษาทำให้พวกเขาสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเป็นส่วนตัวมากขึ้นสำหรับนักเรียนทุกคน ในทางตรงกันข้าม บางคนโต้แย้งว่าการใช้สติในการศึกษาอาจเผชิญกับความท้าทายเช่นระดับการยอมรับที่แตกต่างกันในหมู่นัก การศึกษา และการตีความผิดของการปฏิบัติการสติอย่างไรก็ตาม ประโยชน์โดยรวมของการมีสติในการส่งเสริมสภาพแวดล้อม

ทางการศึกษาที่สนับสนุนและมีประสิทธิภาพนั้นน่าดึงดูด ในขณะที่การมีสติสามารถส่งผลในเชิงบวกต่อแรงงานทางอารมณ์และความพึงพอใจในงาน แต่สิ่งสำคัญ คือ ต้องพิจารณาว่านักการศึกษาไม่ใช่ทุกคนที่อาจตอบสนองในลักษณะเดียวกันกับการแทรกแซงสติและความแตกต่างของแต่ละบุคคลอาจส่งผลต่อผลลัพธ์

สรุปได้ว่า การฝึกสติและสัมปชัญญะสามารถเพิ่มการควบคุมทางอารมณ์นำไปสู่ความพึงพอใจในงานที่ดีขึ้นและลดความรุนแรงทางอารมณ์ สติและสัมปชัญญะช่วยให้ให้นักการศึกษาจัดการความรุนแรงทางอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ทั้งยังช่วยให้เกิดความผูกพันในหน้าที่การงานตลอดถึงมีความพึงพอใจในงานที่สูงขึ้น ช่วยลดความเครียดและเพิ่มกลยุทธ์การรับมือต่อภาระหน้าที่ในแต่ละวันได้ดี อย่างไรก็ตามการประยุกต์ใช้สติในความหลากหลายของผู้คนการประยุกต์ใช้สติจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นความหลากหลายด้วยเช่นกันเพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม

สติและสัมปชัญญะ: ความท้าทายและข้อควรพิจารณา

การฝึกสติและสัมปชัญญะ เผชิญกับความท้าทายหลายประการที่สามารถขัดขวางประสิทธิภาพและการเข้าถึงได้ การทำความเข้าใจความท้าทายเหล่านี้มีความสำคัญต่อการเพิ่มการประยุกต์ใช้กับความหลากหลายของผู้คน นักวิจัยยังให้ความสนใจกับข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้สติและสัมปชัญญะในมิติของระเบียบวิธีวิจัยซึ่งการวิจัยเกี่ยวกับสติและสัมปชัญญะมักขาดวิธีการที่แข็งแกร่งในการวัดความสนใจและความตระหนักรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในระหว่างการทำความเข้าใจช่องว่างนี้อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับประโยชน์ของการฝึกสติและกลไกพื้นฐานของสติและสัมปชัญญะ นอกจากนี้ ยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับการเข้าถึงกับความเชื่อสตัย ในระหว่างการฝึกสติและสัมปชัญญะกับจำนวนผู้ฝึกหรือผู้ประยุกต์ใช้ที่หลากหลายจะยังคงการรักษาความสมบูรณ์ของการปฏิบัติแบบดั้งเดิมได้มากนักน้อยแค่ไหน การปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับคนที่หลากหลายอาจทำให้ส่วนประกอบสำคัญของสติลดลง ดังนั้นความแตกต่างของแต่ละบุคคลอาจส่งผลต่อการตอบสนองต่อสติที่แตกต่างกันในประชากรต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่ความไม่สมดุลในการมีส่วนร่วมและประสิทธิผลการทำความเข้าใจความแตกต่างเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการตัดเย็บแทรกแซง (Ainsworth, B. et al, 2023)

ความตระหนักรู้ระหว่างกัน ในขณะที่การมีสติและสัมปชัญญะในลักษณะที่สูงขึ้นมีความสัมพันธ์กับการรับรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ที่ดีขึ้น แต่มีมติเฉพาะที่เชื่อมโยงโครงสร้างเหล่านี้ยังคงถูกวิจัยไม่เพียงพอ ซึ่งอาจจำกัดประสิทธิภาพของการแทรกแซงสติ (Senker, K. et al, 2020) แม้จะมีความท้าทายเหล่านี้ แต่การฝึกสติมีศักยภาพสำคัญในการเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมการศึกษา ซึ่งสามารถส่งเสริมความยืดหยุ่นและความตระหนักในตนเองในหมู่นักเรียน (Singha, R., 2024) การจัดการกับความท้าทายเหล่านี้จะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับอนาคตของการวิจัยและการฝึกสติและสัมปชัญญะ

สรุป

การประยุกต์ใช้สติและสัมปชัญญะในหลากหลายอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและการสร้างสรรค์โดยมุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมการทำงาน คุณภาพชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการตัดสินใจในบริบทต่าง ๆ จากการศึกษา พบว่า การฝึกสติและสัมปชัญญะ สามารถช่วยพัฒนาการควบคุมอารมณ์ การตัดสินใจ และเพิ่มความพึงพอใจในงานได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังช่วยลดความเครียดและเพิ่มความสามารถในการมุ่งเน้น ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในด้านการทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สติและสัมปชัญญะในบริบทของพระพุทธศาสนา ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปฏิบัติธรรมเพื่อการปลดปล่อยจากความทุกข์ โดยมีการนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรและอาชีพต่าง ๆ เช่น การดูแลสุขภาพและการศึกษา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ ความอดทน และความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งจำเป็นต่อการบรรเทาความทุกข์และการจัดการกับความขัดแย้ง การฝึกสติและสัมปชัญญะในกลุ่มนักการศึกษาและผู้ให้บริการด้านสุขภาพสามารถช่วยลด

ความเครียดและเพิ่มความพึงพอใจในงาน รวมถึงปรับปรุงคุณภาพของการดูแลและการสอน การประยุกต์ใช้สติและสัมปชัญญะในการทำงาน ยังช่วยส่งเสริมการตัดสินใจที่มีจริยธรรมและความรับผิดชอบมากขึ้นในองค์กร โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่มีแรงกดดันสูง นอกจากนี้ยังช่วยในการควบคุมอารมณ์และการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำสติและสัมปชัญญะไปใช้ในบริบทต่าง ๆ อาจเผชิญกับความท้าทาย เช่น การแยกแยะความหมายดั้งเดิมของสติและการประยุกต์ใช้ที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยและการปรับใช้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น การฝึกสติและสัมปชัญญะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการพัฒนาสุขภาพจิต การทำงาน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การฝึกสติและสัมปชัญญะ ช่วยส่งเสริมสุขภาวะที่ดีและการตัดสินใจที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มีความสุขและมีสุขภาวะที่ดีอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Ainsworth, B. et al. (2023). Current tensions and challenges in mindfulness research and practice. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 53(1), 343-348.
- Bernárdez, E. et al. (2023). An empirical study to evaluate the impact of mindfulness on helpdesk employees. *Science of Computer Programming*, 230(2023), 1-21.
- Hosseinzadeh, Z. (2024). *Harmony amidst turmoil: Navigating conflict with mindfulness*. Spain: University of Granada.
- Kckaou, A. et al. (2022). Does mindfulness reduce perceived stress in healthcare professionals? *Encephale-revue De Psychiatrie Clinique Biologique Et Therapeutique*, 49(6), 612-616.
- Knudsen, R. et al. (2023). The influence of mindfulness-based stress reduction on the work life of healthcare professionals - A qualitative study. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 53(1), 1-11.
- Sala, M. et al. (2024). Mindfulness and interoceptive awareness. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 212(7), 384-391.
- Senker, K. et al. (2020). Mindfulness in everyday life: Between- and within-person relationships to motivational conflicts. *Current Psychology*, 41(1), 2786-2801.
- Shabban, H. (2023). Relation between mindfulness awareness and internet gaming addictive behavior among Suez Canal university students. *Trends in Nursing and Health Care Journal*, 7(2), 222-245.
- Shapiro, S. & Weisbaum, E. (2020). History of mindfulness and psychology. *Mindfulness*, 12(8), 1849-1859.
- Singha, R. (2024). Integrating mindfulness and addiction awareness in higher education. *Advances in Higher Education and Professional Development Book Series*, 1(1), 235-256.
- Sousa E. C. & Freire, L. (2022). The effect of brief mindfulness-based intervention on patient satisfaction & loyalty after waiting. *Journal of Consumer Affairs*, 57(2), 906-942.
- Talebisiavashani, F. & Mohammadi-Sartang, M. (2024). The effect of mindfulness-based interventions on mental health and cognitive function in older adults: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Aging and Health*, 48(2), 355-359.

- Tarhan, M. & Elibol, E. (2023). The effect of a brief mindfulness-based stress reduction program on strengthening awareness of medical errors and risks among nursing students. *Nurse Education in Practice*, 70(1), 1-8.
- Zhang, J. (2024). Mindfulness practices: Pragmatic tool for addressing the mindlessness among healthcare providers. *Medscien*, 1(5), 1-5.

กลไกการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส*

DRIVING MECHANISM FOR PROMOTING AND DEVELOPING LOCAL INITIATIVES OF
YALA RAJABHAT UNIVERSITY ON IMPROVING THE QUALITY OF LIFE FOR POOR
HOUSEHOLDS AND DISADVANTAGED GROUP

ซุลฟิคอร์ มาโซ, ยุทธนา กาเด็ม*, เซียนทิพย์ รัตนทอง, สุพัตรา รุ่งรัตน์

Sulfikor Maso, Yutthana Kadem*, Sianthip Rattanatong, Supattra Rungrut

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยะลา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Yala, Thailand

*Corresponding author E-mail: yutthana.k@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่ และ 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการการทำงาน ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยศึกษาจากผู้บริหารมหาวิทยาลัย นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้างานที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชน ประจำตำบล และกำนันในพื้นที่ตำบลที่ได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 143 คน ใช้แบบสัมภาษณ์และจัดเวทีระดมความคิดเห็นเป็นเครื่องมือการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสรุปความ ผลการวิจัยพบว่า ระบบกลไกการขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่นที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ด้วยการขับเคลื่อน 4 กลไก ได้แก่ 1) คณะกรรมการอำนวยการการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น (มหาวิทยาลัย) 2) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (มหาวิทยาลัย) 3) คณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส (พื้นที่) และ 4) คณะทำงานส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (มหาวิทยาลัย) นอกจากนี้ มีแนวทางในการบูรณาการการทำงาน โดยมหาวิทยาลัยควรมีบทบาทเป็นผู้กำหนดกรอบนโยบาย เพราะเป็นต้นทางสนับสนุนงบประมาณ องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ดำเนินการควรมีบทบาทในการสะท้อนความต้องการการพัฒนาให้กับมหาวิทยาลัย การประเมิน สอบทานข้อมูลครัวเรือน และพิจารณาคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการเข้าร่วมโครงการ การกำกับติดตามการดำเนินงาน และสำนักงานพัฒนาชุมชนประจำอำเภอมีบทบาทในการสนับสนุนให้คำปรึกษา แนะนำในการดำเนินงานตลอดจนร่วมกันติดตามประเมินผลพร้อม ๆ กัน

คำสำคัญ: กลไกการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, มิติการยกระดับคุณภาพชีวิต, ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

Abstract

This research aimed to 1) Study the mechanism of spatial development, and 2) Develop an integrated approach to promote and enhance local areas associated with Yala Rajabhat University, focusing on improving the quality of life for poor households and disadvantaged group. The study was a research and development project involving 143 participants, including university administrators, local government organization presidents, community development supervisors, academics in community development from sub-districts, and headmen from sub-districts that signed a Memorandum of Understanding (MOU) regarding local development initiatives with Yala Rajabhat University. Research tools included an interview form and a brainstorming forum. Data were analyzed using content analysis and summarization methods. The research results indicate that the mechanism system for driving local development work is both appropriate and effective in enhancing the quality of life for poor households and disadvantaged individuals. This system operates through 4 key mechanisms: 1) The committee for driving local promotion and development work at the university; 2) The subcommittee for implementing the Rajabhat University project for local development; 3) The committee focused on improving the quality of life for poor households and disadvantaged groups in the area; and 4) The working group dedicated to promoting and supporting the Yala Rajabhat University project for local development. In addition, there are guidelines for integrating work, where universities should play a role in setting policy frameworks because they are the source of budget support. Subdistrict administrative organizations in the operational areas should reflect development needs to universities, assess and examine household data, and consider the selection of target groups to participate in the project. They should also monitor operations. Meanwhile, the District Community Development Office plays a role in supporting, advising, and recommending operations, as well as jointly monitoring and evaluating results.

Keywords: Driving Mechanism for Promoting and Developing Local Community, Yala Rajabhat University, Improving Quality of Life, Poor Households and Disadvantaged Group

บทนำ

สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยยังคงเป็นปัญหาที่ท้าทายต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจในหลายด้าน แต่ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากร บริการสาธารณะ และโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเหลื่อมล้ำนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อคุณภาพชีวิตประชากร โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) ยังคงประสบกับความยากจนที่ลึกซึ้งกว่าพื้นที่อื่น ๆ (นักวิจัยโครงการวิจัยแก่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2567) อย่างไรก็ตาม ยังสอดคล้องกับข้อมูลการรายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย โดยการพิจารณาเฉพาะจังหวัดที่ติด 10 อันดับแรกของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนที่สุดในในปี 2565 ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ปัตตานี ตาก นราธิวาส กาฬสินธุ์ หนองบัวลำพู ยะลา ศรีสะเกษ ชัยนาท และระนอง จะเห็นได้ว่า สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ใน 10 อันดับแรกที่มีคนจนกระจุกตัวสูง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) อีกทั้งยังมีปัญหาในมิติความมั่นคงและ

ความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ ทำให้แนวทางการลดสัดส่วนความยากจนเพื่อให้ประชาชนได้หลุดพ้นจากความยากจนทำได้ยากขึ้น จากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ไม่เท่าเทียมยังคงเป็นประเด็นการพัฒนาที่ควรให้ความสำคัญเร่งด่วน ซึ่งความยากจนในพื้นที่นี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากปัญหาทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นผลจากปัญหาด้านความมั่นคงที่ส่งผลให้เกิดการขาดโอกาสในการพัฒนาและการเข้าถึงทรัพยากร เชื่อมโยงสู่พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะเฉพาะในด้านปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ทำให้การพัฒนาชุมชนและการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ต้องการแนวทางเฉพาะที่ตรงตามบริบทของท้องถิ่น ส่งผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำและการสร้างโอกาสให้ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในระดับชุมชน (สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2561) ขณะเดียวกัน หากมองในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีภารกิจในการเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในทุกมิติทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสิ่งแวดล้อม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องในโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อสนองตอบพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรง มีปณิธาน “สืบสาน รักษา ต่อยอด” และมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ เชื่อมโยงยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 20 ปี ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน ตามพันธกิจมหาวิทยาลัยราชภัฏของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มที่ 3 จึงได้ขับเคลื่อนโครงการพัฒนาท้องถิ่น มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Based Approach) โดยบูรณาการองค์ความรู้ งานบริการวิชาการสู่พัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม โดยน้อมนำศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย รวมทั้ง นักศึกษา ลงพื้นที่ปฏิบัติการในชุมชนท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดศาสตร์/องค์ความรู้ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความต้องการที่ตอบโจทย์ของพื้นที่และเหมาะสมกับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม นำไปสู่สถาบันการศึกษาอันเป็นที่พึงของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเสริมสร้างความมั่นคงทุกมิติอย่างยั่งยืน (นักวิจัยโครงการวิจัยแก้จนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2567)

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จำเป็นต้องใช้แนวทางเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ (กรณีย์พล วิวรรณมงคล และคณะ, 2564) แนวทางดังกล่าวไม่เพียงแต่ต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงปัจจัยทางสังคมและความมั่นคงที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่ การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาความยากจนจึงต้องมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในประเด็นการสร้างโอกาสที่ยั่งยืนสำหรับครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้ครัวเรือนเป้าหมายมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตได้ในระยะยาว การสร้างศักยภาพดังกล่าวไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนด้านการเงินหรืออาชีพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และการสนับสนุนทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อให้ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสสามารถเติบโตและพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงในระยะยาว (มนตรี สังข์ทอง, 2560) การใช้แนวทางที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกับความต้องการเฉพาะของพื้นที่จะเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาแนวทางการลดสัดส่วนความยากจนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยต้องคำนึงถึงการลดความเหลื่อมล้ำในมิติเศรษฐกิจและมิติสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจฐานรากและสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ลดทอนความเข้มแข็งของการพึ่งพาตนเองในท้องถิ่น และประชาชน ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสขาดโอกาสการพัฒนา ชีตความสามารถสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนสามารถหลุดพ้นความยากจนได้ (สำนักงานประสานการพัฒนา นโยบายรองรับสังคมสูงวัย, 2562) นอกจากนี้ แนวทางการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่เพียงหน่วยงานเดียว ยังขาดภาคีกลไกการบริหารระดับนโยบายขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัย ยังขาดกลไกในระดับพื้นที่ กลไกคณะกรรมการ เป็นต้น เพื่อบูรณาการศาสตร์ องค์ความรู้ และบูรณาการความ

ร่วมมือของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อปรับทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขจัดปัญหาที่เป็นเป้าหมายสำคัญ (Pain Point) โดยเน้นเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวิเคราะห์ศักยภาพทุนของพื้นที่ เพื่อใช้เป็นทุนการพัฒนา (Gain Point) ที่มุ่งเป้าให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในสังคม รวมถึง การสร้างโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถหลุดพ้นจากวงจรความยากจนได้ (สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 2563)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดการใช้กลไกความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกันทำงานกับหน่วยงานหลักที่เป็นเจ้าภาพ เป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถปิดจุดอ่อนของการขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกลไกระดับพื้นที่ซึ่งเป็นคณะกรรมการในพื้นที่เป้าหมายของการขับเคลื่อนงานพัฒนาในระดับตำบล และประกอบด้วยตัวแทนระดับหมู่บ้านที่ทำงานสอดคล้องกับหน่วยงานเจ้าภาพหลักหรือผู้รับผิดชอบโครงการหลัก ในบทบาทที่แตกต่างกันไปที่สามารถหนุนเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

จากความสำเร็จของประเด็นข้างต้นจะเห็นได้ว่า การขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่ผ่านมา ยังไม่มีการวางระบบ กลไก เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจและยุทธศาสตร์ และไม่สามารถตอบสนองนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้เต็มศักยภาพ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาระบบ กลไกที่เหมาะสมตลอดจน แนวทางการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นผลลัพธ์ที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการการทำงาน ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ที่สามารถสร้างผลกระทบในการหลุดพ้นความยากจน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีรูปแบบเป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) เพื่อศึกษาระบบกลไกที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและแนวทางการบูรณาการการทำงาน ทั้งหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่สามารถทำให้การขับเคลื่อนงานมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 เป็นการศึกษา ออกแบบ และพัฒนาต้นแบบ (Model) ของระบบ กลไก และศึกษาแนวทางการบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับพื้นที่ และนำเสนอต้นแบบให้กับคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเห็นชอบ และช่วงที่ 2 เป็นการศึกษาการนำต้นแบบที่ได้จากการศึกษาในช่วงแรกมาทดลองใช้จริง เพื่อค้นหาประสิทธิภาพ ปัญหา จุดเด่น จุดที่ต้องพัฒนา

ตามข้อค้นพบ แล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต้นแบบ (Model) ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดเพื่อให้สามารถนำไปใช้กับการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยการพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ที่สามารถสร้างผลกระทบในการลดพ้นความยากจน ได้กำหนดประชากรเป้าหมายทั้งหมด 143 คน ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาท้องถิ่นภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ อธิการบดีและรองอธิการบดีที่รับผิดชอบงานพัฒนาท้องถิ่น หัวหน้าส่วนราชการระดับคณะและเทียบเท่าคณะ หัวหน้าโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 19 คน และส่วนที่ 2 หน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัยในพื้นที่ดำเนินการงานพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ได้แก่ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้างานที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชนประจำตำบล และกำนันในพื้นที่ตำบลที่ได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) เป็นพื้นที่ดำเนินการงานพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 31 ตำบล ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีจำนวนประชากรเป้าหมาย 124 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือในการรวบรวมแนวคิด รูปแบบที่เหมาะสมของระบบ กลไก ทั้งในระดับมหาวิทยาลัย และระบบ กลไกในระดับพื้นที่ดำเนินการ นอกจากนี้ ยังศึกษาบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัย และหน่วยงานในระดับพื้นที่ดำเนินการ และ 2) การจัดเวทีระดมความคิดเห็น เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลการประเมินประสิทธิภาพของระบบ กลไก และการบูรณาการหน่วยงานที่ได้ทดลองใช้จริง ในประเด็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพ ปัญหา จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง ทั้งยังเป็นการยืนยันประสิทธิภาพของผลการวิจัยด้วย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบ กลไก ที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและพัฒนาแนวทางการบูรณาการการทำงาน ทั้งหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายนอก ใช้การสัมภาษณ์ ซึ่งนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์และมีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยโดยสัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และผู้ที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชนระดับตำบล จำนวน 31 ตำบล ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) เป็นพื้นที่ดำเนินการงานพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และใช้การจัดเวทีระดมความคิดเห็น โดยจัดเวทีระดมความคิดเห็น 3 ครั้ง (จังหวัดละ 1 ครั้ง) มีผู้บริหารมหาวิทยาลัย นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้างานที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชนประจำตำบล และกำนัน ในพื้นที่ตำบลที่ได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เข้าร่วมกิจกรรมเวทีระดมความคิดเห็นประมาณ 40 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือการวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถแบ่งได้ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และผู้ที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชนระดับตำบล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และถอดเทปการสัมภาษณ์ โดยนำเนื้อหาหาวิเคราะห์ประเด็นโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการจัดกลุ่มประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นต้นแบบ (Model) กลไกและแนวทางการบูรณาการการทำงาน และนำไปทดลองใช้จริง และ ส่วนที่ 2 การจัดเวทีระดมความคิดเห็น โดยมีผู้บริหารมหาวิทยาลัย นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้างานที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชนประจำตำบล และกำนันในพื้นที่ตำบล ดำเนินการโดยนักวิจัย มีการบันทึกภาพเคลื่อนไหว และนำ

ข้อมูลการถอดเทปมาสังเคราะห์โดยใช้เทคนิคการสรุปความ เพื่อสรุปประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับประสิทธิภาพ ปัญหา จุดเด่น และจุดที่ต้องพัฒนาทั้งยังเป็นการยืนยันถึงผลการวิจัยที่สามารถใช้ได้จริงจากเวทีระดมความคิดเห็นด้วย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยกลไกการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส สามารถนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระบบ กลไก ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

การศึกษาระบบ กลไกที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานทั้งในระดับผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการพัฒนาท้องถิ่น และส่วนราชการในพื้นที่ระดับตำบลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในการดำเนินงาน จำนวน 31 ตำบล โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์และการจัดเวทีระดมความคิด พบว่า ควรมีระบบ กลไก การขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการขับเคลื่อน 4 กลไกที่สำคัญในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1.1 คณะกรรมการอำนวยการการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น

การขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของ จำเป็นต้องมีคณะกรรมการอำนวยการ เป็นคณะกรรมการสูงสุด ซึ่งประกอบด้วย อธิการบดี เป็นประธานกรรมการ รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นรองประธาน มีกรรมการประกอบด้วยรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี หัวหน้าส่วนระดับมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการ และหัวหน้าศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น เป็นกรรมการและเลขานุการ ขณะเดียวกัน พบว่า คณะกรรมการอำนวยการการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น ควรมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น ทั้งภาพรวม และการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส โดยกำหนดหลักเกณฑ์ของโครงการ/กิจกรรม เพื่อให้เป็นไปตามกรอบยุทธศาสตร์ตัวชี้วัดของที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ (ทปอ. มรภ.) ที่เกี่ยวข้องกัยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พิจารณากำหนดกรอบการใช้งบประมาณประจำปีในโครงการด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทแนวนโยบายการพัฒนาระดับพื้นที่ และพิจารณาแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะคณะอนุกรรมการที่เกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

1.2 คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ในการจัดตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นนั้นมีกรอบนโยบายในการขับเคลื่อนในการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสเป็นหลัก และมีกิจกรรมที่แตกต่างกันในหลักคิด วิธีการ ตลอดจนศาสตร์องค์ความรู้ที่นำมาใช้ ซึ่งการแต่งตั้งอนุกรรมการ ต้องสอดคล้องกับบริบทของศาสตร์และการกระจายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงาน โดยมีประธานอนุกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบหลักต้องเป็นระดับหัวหน้าส่วน และมีองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่หลากหลาย และมีกรรมการและเลขานุการที่ประธานอนุกรรมการแต่งตั้งตามความเหมาะสม นอกจากนี้ จำนวนคณะอนุกรรมการควรขึ้นอยู่กับจำนวนงบประมาณและความหลากหลายของศาสตร์ที่นำมาใช้ในการดำเนินงานในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส อย่างไรก็ตาม คณะอนุกรรมการ ควรมีบทบาทหน้าที่ในการวางกรอบการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจน

และผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายที่คณะกรรมการอำนวยการในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้กำหนดไว้ การกำหนดรายละเอียดกิจกรรม การบ่งชี้การใช้งบประมาณในแต่ละกิจกรรม การเขียนตัวคูณงบประมาณแต่ละกิจกรรม การกำหนดเป้าหมายของโครงการ/กิจกรรม การบริหารเป้าหมายและความสำเร็จ และการกำกับติดตามและรายงานผลในแต่ละไตรมาส ขณะเดียวกัน บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญด้านการขับเคลื่อนงาน เนื่องจากมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการ/กิจกรรม การใช้งบประมาณ และการกำกับติดตาม ตลอดจนบทบาทการสนับสนุน การให้คำปรึกษา และการแก้ปัญหาอย่างใกล้ชิดในแต่ละกิจกรรม

1.3 คณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนงานระดับพื้นที่ เป็นคณะกรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย และอยู่ในพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยระดับตำบล ๆ ละ 2 ชุด ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการที่ปรึกษางานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสระดับตำบล และ 2) คณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสระดับตำบล ซึ่งแต่งตั้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบล มีรายละเอียด ดังนี้

1.3.1 คณะกรรมการที่ปรึกษางานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสระดับตำบล ประกอบด้วย นายอำเภอเป็นประธานกรรมการ ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบตำบล กำนันและรองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นกรรมการ โดยคณะกรรมการที่ปรึกษามีบทบาทในการให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะในการทำงานยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสทุกมิติ เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ

1.3.2 คณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสระดับตำบล ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/นายกเทศมนตรีเป็นประธานกรรมการ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/รองนายกเทศมนตรี เป็นรองประธานกรรมการ สมาชิกสภาตำบล/เทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน/ประธานชุมชน ประธานบัณฑิตอาสา ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และหัวหน้าศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น (มหาวิทยาลัย) เป็นกรรมการ และผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคมหรือนักวิชาการพัฒนาชุมชน เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสระดับตำบล มีบทบาทหน้าที่ในการศึกษา วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และศักยภาพทุนทางสังคมในพื้นที่ตำบลเป้าหมายและกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนา บนพื้นฐานปัญหาและความต้องการ (Paint Point) ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ร่วมกับมหาวิทยาลัย สอบทานครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม และการติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมยกระดับคุณภาพชีวิต ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสที่ดำเนินการในพื้นที่

1.4 คณะทำงานส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นอีกหนึ่งกลไกที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานในลักษณะการประสานงานและเชื่อมโยงทุกกลไกที่กล่าวมาข้างต้นและทำหน้าที่ในเชิงธุรการให้ทุกกลไกสามารถทำงานสอดประสานกัน ซึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น เป็นประธานกรรมการ ส่วนกรรมการมาจากตัวแทนอาจารย์ที่รับผิดชอบโครงการ/กิจกรรม ตัวแทนจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และหัวหน้างานบริหารทั่วไปศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยกลไกนี้ต้องมีบทบาทในการประสานงานและเชื่อมโยงการขับเคลื่อนทุกกลไก การเตรียมข้อมูลเพื่อการขับเคลื่อนงานโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ การสนับสนุนการเบิกจ่ายงบประมาณ การจัดกิจกรรมเชิงการบริหารจัดการต่าง ๆ การวางระบบการรายงาน

และการประเมินผล และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการหนุนเสริมความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการการทำงาน ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

การทำงานในยุคปัจจุบันเป็นการขับเคลื่อนงานที่ภารกิจเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ดังนั้น การบูรณาการการทำงานจึงมีความจำเป็นต้องมีการกำหนดและออกแบบรายละเอียดในเชิงบูรณาการเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานอย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีหน่วยงานบูรณาการประกอบด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา องค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ดำเนินงาน สำนักงานพัฒนาชุมชนประจำอำเภอ โดยมีแนวทางในการบูรณาการการทำงาน ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นหน่วยงานหลัก เป็นต้นทางของการได้รับงบประมาณในการขับเคลื่อนงาน ดังนั้น บทบาทของมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้กำหนดกรอบ นโยบาย ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ที่สามารถสร้างผลกระทบในการหลุดพ้นความยากจน ตามความต้องการของพื้นที่ แล้วกำหนดกรอบงบประมาณ แล้วกำหนดโครงการ/กิจกรรมและผู้รับผิดชอบ ตลอดจนการกำหนดพื้นที่ดำเนินการในแต่ละกิจกรรมต่าง ๆ

องค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในระดับพื้นที่ ในฐานะเจ้าของพื้นที่ และเป็นประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีบทบาทในการสะท้อนความต้องการในรายละเอียดการพัฒนาให้กับมหาวิทยาลัย การประเมินและ สอบทานครัวเรือนยากจนในพื้นที่ และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดมาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ในระดับชุมชน รวมทั้งการกำกับติดตามครัวเรือนที่ได้รับการสนับสนุนกิจกรรมในปีที่ผ่านมาเพื่อถอดบทเรียนการขับเคลื่อนงานในอนาคต

สำนักงานพัฒนาชุมชนประจำอำเภอ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุน ให้คำแนะนำ และร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบลในการกำกับติดตาม ประเมินผล แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการอย่างใกล้ชิด ทั้งยังเป็นพี่เลี้ยงให้กับครัวเรือนยากจนอีกทางด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการนำผลการศึกษาไปทดลองใช้กับงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่า ระบบ กลไก และแนวทางการบูรณาการดังกล่าวมีทั้งจุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนา ดังนี้

จุดเด่น ระบบ กลไก และแนวทางการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถขับเคลื่อนงานอย่างเป็นระบบ มีความเข้มแข็ง หน่วยงานทั้งหมดมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับในพันธกิจร่วมกับเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจน หน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องประสานกัน ไม่ซ้ำซ้อน จนทำให้ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ได้รับการแก้ไขไม่มากนักน้อย อันนำมาซึ่งการบรรลุตัวชี้วัดของหน่วยงานที่จัดสรรงบประมาณ

จุดที่ต้องพัฒนา เนื่องจากมีกลไกร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสมีหลายกลไก ทำให้การประสานงานเกิดคลาดเคลื่อนได้ง่าย ก่อให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการขับเคลื่อน จึงต้องพัฒนาระบบการประสานงานใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพและลดระยะเวลาในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษากลไกการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสและเพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการการทำงาน ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสที่สามารถสร้างผลกระทบในการหลุดพ้นความยากจน ซึ่งผลการศึกษา สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

กลไกที่สำคัญของการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วย 4 กลไก ที่สามารถทำงานอย่างสอดประสานกัน ได้แก่ 1) คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น 2) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 3) คณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส และ 4) คณะทำงานส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานเป็นผู้ที่เป็นเจ้าภาพโดยตรง สามารถกำหนดนโยบายและกรอบงบประมาณ ส่วนกลไกระดับรองนั้น เป็นผู้ที่มีบทบาทเชิงพื้นที่ มีความใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมายที่สามารถกำกับติดตามการดำเนินงานได้อย่างสะดวก สอดคล้องกับ พระครูปลัดสวพัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม) ได้ศึกษาการปกครองในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีน พบว่า กลไกหลักมีส่วนสำคัญในการจัดการเชิงพื้นที่ในการกำหนดนโยบาย และต้องมีกลไกเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นกลไกรองที่หนุนเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพ (พระครูปลัดสวพัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม), 2563) และสอดคล้องกับ สุดคณิง ณ ระนอง และคณะ ได้ศึกษาการพัฒนาาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย พบว่า มหาวิทยาลัยเป็นกลไกหลักในการบริหารงานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการนำไปใช้ประโยชน์ (สุดคณิง ณ ระนอง และคณะ, 2563) ซึ่งมีสอดคล้องในกลไกหลักที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโครงการโดยตรงและกลไกสนับสนุนที่เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีหน่วยงานบูรณาการการทำงานประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีบทบาทเป็นผู้กำหนดกรอบ นโยบาย ที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ แล้วกำหนดกรอบงบประมาณ แล้วกำหนดโครงการ/กิจกรรมและผู้รับผิดชอบ ตลอดจนการกำหนดพื้นที่ดำเนินการในแต่ละกิจกรรมต่าง ๆ องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทในการสะท้อนความต้องการในรายละเอียดการพัฒนาให้กับมหาวิทยาลัย การประเมินและสอบทานครัวเรือนยากจนในพื้นที่ และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดมาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ในระดับชุมชน กำกับติดตามครัวเรือนที่ได้รับการสนับสนุนกิจกรรมในปีที่ผ่านมาเพื่อถอดบทเรียนการขับเคลื่อนงานในอนาคต และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ มีบทบาทในการสนับสนุน ให้คำแนะนำและร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการกำกับติดตาม ประเมินผล แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการอย่างใกล้ชิด ทั้งยังเป็นพี่เลี้ยงให้กับครัวเรือนยากจน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า บทบาทของหน่วยงานแต่ละหน่วยงานที่ทำงานเชิงบูรณาการมีภาระหน้าที่ของตนเองที่มีความชัดเจนอยู่แล้ว จึงสามารถบูรณาการการทำงานในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ที่สามารถสร้างผลกระทบในการหลุดพ้นความยากจน สอดคล้องกับ พลัญญ์ ยัมประเสริฐ และสุริยะใส กตะศิลา ได้ศึกษาการบริหารจัดการแบบบูรณาการในการพัฒนาความอยู่ดีมีสุขของชุมชน วงเวียนใหญ่ให้เหมาะสมตามกรอบนโยบาย Thailand 4.0. พบว่า การบูรณาการระหว่างหน่วยงานควรกำหนดบทบาทตามภาระงานเดิมที่รับผิดชอบ และการพัฒนาการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพมีผลเชิงบวกในการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน (พลัญญ์ ยัมประเสริฐ และสุริยะใส กตะศิลา, 2565) ซึ่งมีสอดคล้องในบทบาทของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

โครงการโดยตรงในการกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนงาน ส่วนหน่วยงานเชิงพื้นที่ที่สามารถบูรณาการการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ที่สามารถสร้างผลกระทบในการหลุดพ้นความยากจน เพื่อพัฒนาระบบ กลไก ที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในมิติการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ที่สามารถสร้างผลกระทบในการหลุดพ้นความยากจน และเพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการการทำงาน ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดยมีกลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญประกอบด้วย 4 กลไก ได้แก่ คณะกรรมการอำนวยการการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย อธิการบดี เป็นประธานกรรมการ รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นรองประธาน มีกรรมการประกอบด้วยรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี หัวหน้าส่วนระดับมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการ และหัวหน้าศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีประธานเป็นผู้รับผิดชอบหลักต้องเป็นระดับหัวหน้าส่วน และมีองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่หลากหลาย และมีกรรมการและเลขานุการที่ประธานอนุกรรมการแต่งตั้ง นอกจากนี้ จำนวนคณะอนุกรรมการควรขึ้นอยู่กับจำนวนงบประมาณและความหลากหลายของศาสตร์ที่นำมาใช้ในการดำเนินงาน คณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นคณะกรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย และอยู่ในพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยระดับตำบล ๆ ละ 2 ชุด ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการที่ปรึกษา และ 2) คณะกรรมการขับเคลื่อนงานพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสระดับตำบล ซึ่งแต่งตั้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะทำงานส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น เป็นประธาน ส่วนกรรมการมาจากตัวแทนอาจารย์ที่รับผิดชอบโครงการ ตัวแทนจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และหัวหน้างานบริหารทั่วไปศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นเป็นกรรมการและเลขานุการ ในขณะเดียวกับการบูรณาการการทำงาน มหาวิทยาลัยและองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ดำเนินงาน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และมีแนวทางในการบูรณาการการทำงาน ดังนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีบทบาทเป็นผู้กำหนดกรอบ นโยบาย ตามความต้องการของพื้นที่ ด้านงบประมาณ และโครงการ และผู้รับผิดชอบ องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทในการสะท้อนความต้องการของพื้นที่ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ มีบทบาทในการสนับสนุน ให้คำแนะนำ ร่วมกำกับติดตาม ประเมินผล แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ การสร้างกลไกที่เอื้อต่อการพัฒนานั้น ควรต้องมีการจัดทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) อย่างเป็นทางการ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานในระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน และผู้รับผิดชอบหลักในการประสานงานเพื่อให้กลไกสามารถทำงานอย่างบูรณการนั้น ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการประสานงานชุมชนและสังคมเป็นพื้นฐาน และศาสตร์ของการสื่อสาร และการประสานงานที่ดี จึงทำให้การขับเคลื่อนงานเป็นไปอย่างเรียบร้อย คล่องตัว บรรลุเป้าหมายสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กรัณย์พล วิวรรณมงคล และคณะ. (2564). การวิจัยและพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีมหาวิทยาลัยเป็นพี่เลี้ยง. วารสาร ศิลปะการจัดการ, 5(3), 955-972.
- นักวิจัยโครงการวิจัยแก้จนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2567). สถานการณ์ความยากจนในพื้นที่สาม จังหวัดชายแดนภาคใต้: ประสพการณ์จากโครงการวิจัยแก้จน ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ปี 2565 - 2567. นนทบุรี: หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่.
- พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม). (2563). กลไกภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่ แยกอินโดจีน. วารสารการบริหารนิเทศบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 6(1), 81-94.
- พลัญญ์ ยิ้มประเสริฐ และสุริยะใส กตะศิลา. (2565). การบริหารจัดการแบบบูรณาการในการพัฒนาความอยู่ดีมีสุข ของชุมชนวงเวียนใหญ่ให้เหมาะสมตามกรอบนโยบาย Thailand 4.0. วารสารสังคมศาสตร์และ มานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(9), 170-184.
- มนตรี สังข์ทอง. (2560). รูปแบบการประเมินภายในเพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่. วารสารวิจัยเพื่อ การพัฒนาเชิงพื้นที่, 9(4), 234-241.
- สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2561). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- สำนักงานประสานการพัฒนา นโยบายรองรับสังคมสูงวัย. (2562). แนวทางการพัฒนา และขับเคลื่อนนโยบาย รองรับสังคมสูงวัยระดับพื้นที่. นนทบุรี: สำนักงานประสานการพัฒนา นโยบายรองรับสังคมสูงวัย (สปสว.).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและ ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ประจำปี 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (2563). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สุดคณิง ณ ระนอง และคณะ. (2563). การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 12(4), 257-271.

ประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ
ความดันโลหิตสูงสำหรับผู้ดูแล *

EFFECTIVENESS OF PROGRAM ENHANCING HEALTH CARE BEHAVIORS OF
HYPERTENSION ELDERLY FOR CAREGIVERS

รุ่งนภา สิงห์สถิตย์¹, เอ็มอัชมา วัฒนบุรานนท์^{1*}, ยุวดี รอดจากภัย¹, วรเดช ช้างแก้ว²
Runghnapa Singasatit¹, Aim-utcha Wattanaburanon^{1*}, Yuvadee Rodjarkpai¹, Woradate Changkaew²

¹คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

¹Faculty of Public Health, Burapha University, Chonburi, Thailand

²วิทยาลัยมวยไทยศึกษาและการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ประเทศไทย

²College of Muaythai Study and Thai Traditional Medicine, Muban Chombueng Rajabhat University, Ratchaburi, Thailand

*Corresponding author Email: aimutchaw@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงสำหรับผู้ดูแลในการพัฒนาความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ และการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ในระยะก่อนทดลอง หลังทดลองและติดตามผล ซึ่งเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปและทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว จำนวน 86 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 43 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามโดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้านการรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ และการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เท่ากับ 0.878 0.843 และ 0.713 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและ Repeated Measure ANOVA ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล ผู้ดูแลกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ และการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุสูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยโปรแกรมมีอิทธิพลต่อความรู้ ร้อยละ 67.1 ($\eta^2 = 0.671$) การรับรู้ความสามารถตนเอง ร้อยละ 83.9 ($\eta^2 = 0.839$) ความคาดหวังในผลลัพธ์ ร้อยละ 85.4 ($\eta^2 = 0.854$) และการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ร้อยละ 36.2 ($\eta^2 = 0.362$) และเมื่อผ่านไป 4 สัปดาห์แล้วผู้ดูแลผู้สูงอายุยังมีความคงอยู่ของความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ และการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูง

คำสำคัญ: ผู้ดูแล, ผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง, การสร้างเสริม, พฤติกรรมสุขภาพ

Abstract

The objective of this research was to compare the effectiveness of the program enhancing health care behaviors of hypertension elderly for caregivers in the knowledge development program, self-efficacy, outcome expectation, and behaviors in caring for the elderly in the pre-

trial, post-trial, and follow-up phases. This program is quasi-experimental research. The sample was 86 caregivers in the family who were 20 years old and above. They were divided into two groups: 43 people for the experimental group and 43 people for the control group. The instrument used was a questionnaire. The reliability of questionnaires on self-efficacy, outcome expectation, and behavior in caring for the elderly were 0.878, 0.843, and 0.713. Data were analyzed using descriptive and repeated measures of ANOVA. The results found that after the experiment of the program Health care behavior promotion program for the elderly with hypertension found that in the post-experiment and follow-up phases, the caregivers in the experimental group had higher scores on knowledge, self-efficacy, outcome expectation, and behavior in caring for the elderly than before the experiment in significantly ($p < 0.001$). The program influenced knowledge in the percent of 67.1 ($\eta^2 = 0.671$), self-efficacy in the percent of 83.9 ($\eta^2 = 0.839$), outcome expectation in the percent of 85.4 ($\eta^2 = 0.854$) and behavior in caring for the elderly in the percent of 36.2 ($\eta^2 = 0.362$). After 4 weeks, the caregivers of the elderly still had persistence of knowledge, self-efficacy, outcome expectation, and self-care practices for hypertensive elderly care.

Keywords: Caregiver, The Elderly with Hypertension, Enhancing, Health Behaviors

บทนำ

โรคความดันโลหิตสูงเป็นหนึ่งในโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เป็นปัญหาของทุกประเทศทั่วโลกและยังมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง พบว่า ทั่วโลกมีอุบัติการณ์ของจำนวนผู้ป่วยมากขึ้นซึ่งคาดว่าประมาณในปี 2568 จะมีผู้ป่วยที่มีภาวะความดันโลหิตสูง 1560 ล้านคนทั่วโลก (World Health Organization (WHO), 2013) โดยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอุบัติการณ์ป่วย 9.4 ล้าน เป็นโรคที่ทำให้มีความผิดปกติต่ออวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายหลายระบบ ได้แก่ ระบบหัวใจ ตา ไต หลอดเลือด และสมอง เป็นต้น ทั้งยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรในทั่วโลก (World Health Organization (WHO), 2013) ซึ่งการเกิดโรคความดันโลหิตสูงในผู้สูงอายุนั้นแตกต่างจากวัยอื่น เนื่องจากมีปัจจัยที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาเมื่ออายุมากขึ้น ได้แก่ การที่หลอดเลือดแดงตีบแข็งเนื่องจากมีไขมันอุดตัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดโรคความดันโลหิตสูงในผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองได้ลดลงจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น อาจเป็นสาเหตุของการควบคุมระดับความดันโลหิตไม่ได้ การที่ผู้สูงอายุจะประสบความสำเร็จในการรักษา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และเกิดความผาสุกนั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือในการรักษาและความสามารถในการดูแลตนเอง หากผู้สูงอายุไม่สามารถดูแลตนเองได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพหรือเกิดความพร่องในการดูแลตนเอง อาจเกิดภาวะแทรกซ้อนที่สำคัญกับ หัวใจ ตา ไต และสมอง ผู้สูงอายุจะได้รับความทุกข์ทรมาน สูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

การสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการพฤติกรรมการรับประทานอาหารและออกกำลังกายเพื่อควบคุมความดันโลหิตของผู้ป่วย (จินตนา นุ่นยะพริก และคณะ, 2562) ดังนั้นครอบครัวถือเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการควบคุมระดับความดันโลหิตของผู้สูงอายุ เพราะว่า ครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการดูแลผู้สูงอายุในสังคมไทย ได้แก่ บุตรหลาน หรือญาติที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน อาจเป็นสามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้องจะรับหน้าที่ในการดูแล และนิยมเรียกว่า ญาติผู้ดูแล ซึ่งนับว่าสมาชิกในครอบครัวเป็นเครือข่ายการดูแลที่สำคัญของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ความสามารถในการดูแลขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม

ด้านความรู้ ความสามารถของผู้ดูแล และศักยภาพการดูแลในครอบครัว ดังนั้นผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ผู้ดูแลผู้สูงอายุควรมีศักยภาพในการดูแล เช่น มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของผู้สูงอายุ มีความรู้เรื่องโรค การป้องกันโรคและการชะลอความเสื่อมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ผู้ดูแลผู้สูงอายุควรเข้าใจในธรรมชาติของผู้สูงอายุ สามารถช่วยเหลือและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้เหมาะสมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ หากผู้ดูแลผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวิธีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุแล้วนั้น จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี (ปาริชาติ รัตนา และคณะ, 2563) ดังนั้น เพื่อให้ผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงได้รับการดูแลที่เหมาะสมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้ดูแลผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงที่เหมาะสม และจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลผู้สูงอายุความดันโลหิตสูง พบว่า การพัฒนาศักยภาพของผู้ดูแลผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงยังมีจำนวนน้อย ทำให้องค์ความรู้ที่มียังไม่เพียงพอว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุมีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุมากน้อยเพียงใดและมีความต้องการในการส่งเสริมศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุด้านใด โดยเฉพาะในจังหวัดราชบุรีนั้น ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้ดูแลผู้สูงอายุ

จากรายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2562 - 2563 พบว่าความชุกของโรคความดันโลหิตสูงในผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ในชายและหญิงของกลุ่มอายุ 60 - 69 ปี มีร้อยละ 53.5 และ 56.2 ความชุกเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นจนถึงร้อยละ 74.7 และ 78.5 ในเพศชายและหญิงตามลำดับของกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป ซึ่งความชุกของโรคความดันโลหิตสูงในผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับผลสำรวจในปี พ.ศ. 2552 และ 2557 และพบว่า โรคและภาวะที่เป็นปัจจัยเสี่ยงของโรคระบบหัวใจและหลอดเลือดในผู้สูงอายุ พบว่า ความชุกของโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 60.7 เบาหวาน ร้อยละ 20.4 โรคอ้วน ร้อยละ 38.4 ภาวะอ้วนลงพุงร้อยละ 46.5 และภาวะ Metabolic Syndrome ร้อยละ 39.8 สำหรับสำนักงานสถิติจังหวัดราชบุรีมีรายงานเมื่อปี พ.ศ. 2565 พบว่า จำนวนประชากรทั้งสิ้น 865,807 คน มีผู้สูงอายุจำนวน 178,894 คน คิดเป็นร้อยละ 20.66 ของประชากรทั้งหมด มีจำนวนผู้สูงอายุสูงเป็นอันดับ 1 ของภูมิภาคตะวันตก ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งในจังหวัดราชบุรี พบว่า มีอัตราป่วยของผู้สูงอายุที่ป่วยความดันโลหิตสูงมีมากที่สุดในกลุ่มภูมิภาคตะวันตก โดยมีอัตราป่วย 49.22 ต่อประชากรแสนคน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผู้ดูแลในการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุความดันโลหิตสูง ซึ่งผลของการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพบริการที่มุ่งเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง ช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนการรักษายาบาลได้ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการสุขภาพได้มากขึ้น รวมทั้งช่วยให้ผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงสามารถดำเนินชีวิตโดยการปรับตัว ปรับวิถีชีวิตของตนเองให้ดำเนินไปได้ภายใต้ข้อจำกัดของโรคและการรักษาเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงสำหรับผู้ดูแลในการพัฒนาความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ และการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ในระยะก่อนทดลอง หลังทดลองและติดตามผล

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบสองกลุ่มวัดก่อน-หลัง (Two Groups Pre-Posttest Design) และติดตามผล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลในครอบครัวที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงที่ควบคุมระดับความดันโลหิตไม่ได้ในจังหวัดราชบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย เป็นบุคคลในครอบครัวที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงที่ไม่สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตได้ในจังหวัดราชบุรี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power (Version 3.1.9.2) โดยกำหนดขนาดของอิทธิพล (Effect Size) เท่ากับ 0.25 (Cohen, J., 1977) อำนาจทดสอบ (Power of Test) เท่ากับ 0.80 และ α error prob เท่ากับ 0.05 ได้จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 86 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 43 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าและคัดออก ดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกของกลุ่มตัวอย่าง 1) บุคคลที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปและทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว 2) สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ 3) ในครอบครัวมีผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 - 79 ปี ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงที่ไม่สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตได้ มีผลการตรวจระดับความดันโลหิต 140/90 มิลลิเมตรปรอทขึ้นไป และ 4) ยินดีเข้าร่วมโครงการ

เกณฑ์การคัดออกของกลุ่มตัวอย่าง 1) ขอดอนตัวในระหว่างดำเนินกิจกรรม และ 2) เกิดการเจ็บป่วยในระหว่างดำเนินกิจกรรม

การได้มาของกลุ่มตัวอย่าง

1. ประกาศหาอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการโดยการประชาสัมพันธ์ ผ่านโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
2. ดำเนินการคัดเลือกผู้เข้าโครงการตามเกณฑ์การคัดเลือกของกลุ่มตัวอย่าง
3. ในกรณีที่ได้อาสาสมัครที่เกินเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงสำหรับผู้ดูแลโดยนำแนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ของ Bandura, A. (Bandura, A., 1977) แนวคิดการกำกับตนเอง (Self-Regulation) ของ Bandura, A. (Bandura, A., 1986) มาใช้ในการสร้างและพัฒนาโปรแกรม ซึ่งโปรแกรมประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 "เตรียมผู้ดูแลส่งต่อสุขภาพดี" เพื่อให้ผู้ดูแลมีความรู้ ความสามารถในการบอกลักษณะของโรคความดันโลหิตสูง ระบุสาเหตุ อาการ วิธีการป้องกันการเกิดโรคแทรกซ้อนที่มีสาเหตุมาจากโรคความดันโลหิตสูงได้ กิจกรรมที่ 2 "อาหารเพื่อสุขภาพ" เพื่อให้ผู้ดูแลมีความรู้ ความสามารถบอกอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงได้ เลือกประเภทของอาหารที่มีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงได้ หลีกเลี่ยงการประกอบอาหารที่มีผลต่อระดับความดันโลหิต กิจกรรมที่ 3 "การจัดการความเครียด" เพื่อให้ผู้ดูแลมีความรู้ ความสามารถบอกวิธีการจัดการความเครียดได้ เลือกวิธีการจัดการความเครียดที่เหมาะสมได้ กิจกรรมที่ 4 "การออกกำลังกาย" เพื่อให้ผู้ดูแลสามารถบอกขั้นตอนการออกกำลังกายที่ถูกต้องได้ และสามารถสังเกตอาการผิดปกติระหว่างการออกกำลังกายได้ กิจกรรมที่ 5 "การรับประทานยาและการตรวจวัดความดันโลหิตสูง" เพื่อให้ผู้ดูแลมีความรู้ ความสามารถบอกอาการผิดปกติ อันตรายจากการรับประทานยาและสามารถบอกอาการผิดปกติของผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงที่ต้องไปพบแพทย์ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง โดยนำแนวคิดการรับรู้

ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ของ Bandura, A. (Bandura, A., 1977) มาเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ สมาชิกในครอบครัวป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ และความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับความรู้โรคความดันโลหิตสูง จำนวน 19 ข้อ โดยมีข้อคำถามแบบปลายปิด ให้เลือกตอบ 1 ตัวเลือกจาก 2 ตัวเลือก ตอบใช่ได้ 1 คะแนน ตอบไม่ใช่ได้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตน จำนวน 18 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) โดยเป็นข้อคำถามทางบวกและทางลบ มี 3 ระดับ ประกอบด้วย เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย โดยเกณฑ์การให้คะแนนของข้อคำถาม จากความคิดเห็นด้วยจนถึงไม่เห็นด้วย เป็น 3, 2, 1 คะแนนตามลำดับ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการความคาดหวังในผลลัพธ์ จำนวน 15 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating scale) โดยเป็นข้อคำถามทางบวกและทางลบ มี 3 ระดับ ประกอบด้วย เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย โดยเกณฑ์การให้คะแนนของข้อคำถาม จากความคิดเห็นด้วยจนถึงไม่เห็นด้วย เป็น 3, 2, 1 คะแนนตามลำดับ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 16 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) โดยเป็นข้อคำถามทางบวกและทางลบ มี 3 ระดับ ประกอบด้วย ปฏิบัติเป็นประจำ (มีการปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง หรือมากกว่านั้น) ปฏิบัติเป็นบางครั้ง (ปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ น้อยกว่าสัปดาห์ละ 3 ครั้ง หรือมีบ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ) ไม่เคยปฏิบัติเลย (ไม่เคยปฏิบัติในเรื่องนั้นเลย) โดยเกณฑ์การให้คะแนนของข้อคำถามจากปฏิบัติเป็นประจำจนถึงไม่เคยปฏิบัติเลยเป็น 3, 2, 1 คะแนนตามลำดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ นักวิชาการด้านการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 3 คน และผู้ดำเนินงานด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงในพื้นที่ จำนวน 2 คน โดยคำนวณหาค่าความเที่ยงตรง (Content Validity Index: CVI) หลังจากนั้นปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี นำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แบบวัดความรู้เกี่ยวกับความรู้โรคความดันโลหิตสูง ค่าความเที่ยงตรง S-CVI = 0.91 และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.730

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตน ค่าความเที่ยงตรง S-CVI = 0.92 และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.878

3. แบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังในผลลัพธ์ ค่าความเที่ยงตรง S-CVI = 0.82 และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.843

4. แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ค่าความเที่ยงตรง S-CVI = 0.93 และค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.713

การดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือถึงสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรีเพื่อใช้พื้นที่ในการดำเนินการทดลองในชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ตามโปรแกรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. ผู้วิจัยนัดประชุมกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา ผลการใช้โปรแกรมสำหรับผู้ดูแลในการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุความดันโลหิตสูง แก่กลุ่มตัวอย่างและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและการเข้าร่วมกิจกรรม

3. กลุ่มตัวอย่างที่ยินดีเข้าร่วมวิจัยให้เซ็นชื่อลงในเอกสารแสดงความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Consent Form)

4. ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตอบแบบสอบถามก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

5. ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนของการจัดโปรแกรมสำหรับผู้ดูแลในการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงในกลุ่มทดลอง ประกอบด้วย 5 กิจกรรม จำนวน 6 สัปดาห์

6. การดำเนินกิจกรรมในกลุ่มควบคุมโดยการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงจำนวน 1 ครั้ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

1. ดำเนินการเก็บข้อมูลก่อนการทดลองโปรแกรม (Pre-test) ด้วยแบบสอบถาม

2. ดำเนินการทดลองตามรูปแบบโปรแกรมที่ได้กำหนดไว้ระยะเวลา 6 สัปดาห์

3. ดำเนินการเก็บข้อมูลหลังการทดลองสิ้นสุดทันที (Post-test) ด้วยแบบสอบถาม

4. ดำเนินการเก็บข้อมูลหลังการทดลองสิ้นสุดแล้วไปอีก 4 สัปดาห์เพื่อต้องการศึกษาความคงทนของพฤติกรรมในกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามชุดเดิม

5. หลังเสร็จสิ้นการศึกษา ผู้วิจัยจะนำโปรแกรมสำหรับผู้ดูแลในการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะสำหรับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้ผู้ดูแลและผู้สูงอายุกลุ่มควบคุม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติอ้างอิง ได้แก่ เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนค่าเฉลี่ยภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนทดลอง หลังทดลอง และระยะติดตาม ด้วยสถิติ Repeated Measure ANOVA

จริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยบูรพาอย่างเคร่งครัด และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่ IRB3-127/2566 รหัสโครงการ G-HS056/2566(C1) ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2566 ถึง 24 ธันวาคม 2567

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะข้อมูลทั่วไป

ลักษณะทางด้านประชากร	กลุ่มทดลอง (n = 43)		กลุ่มควบคุม (n = 43)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ				
หญิง	43	100	43	100
2. อายุ				
30 - 40 ปี	18	41.86	18	41.86
41 - 50 ปี	19	44.19	21	48.84
51 - 60 ปี	6	13.95	4	9.30

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะข้อมูลทั่วไป (ต่อ)

ลักษณะทางด้านประชากร	กลุ่มทดลอง (n = 43)		กลุ่มควบคุม (n = 43)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. สถานภาพสมรส				
โสด	8	18.6	8	18.60
หม้าย/หย่า	14	14.0	15	34.88
สมรส	21	65.1	20	46.51
4. ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	20	46.51	19	44.19
มัธยมศึกษา	21	48.84	21	48.84
ปริญญาตรี	2	4.65	3	6.98
5. อาชีพ				
รับจ้าง	20	46.51	22	51.16
เกษตรกร	17	39.53	15	34.88
ค้าขาย	6	13.95	5	11.63
6. สมาชิกในครอบครัวป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง				
1 คน	33	76.74	31	72.09
2 - 3 คน	10	23.26	12	27.91
7. รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน				
ต่ำกว่า 5,000 บาท	3	6.98	3	6.98
5,000 - 15,000 บาท	37	86.05	36	83.72
15,001 - 25,000 บาท	3	6.98	4	9.30
8. ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ				
ต่ำกว่า 2 ปี	4	9.30	6	13.95
2 - 4 ปี	26	60.47	26	60.47
5 - 7 ปี	13	30.23	11	25.58
9. ความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ				
ปู่/ย่า	10	23.26	6	13.95
พ่อ/แม่	30	69.77	32	74.42
พี่สาว/น้องสาว	3	6.98	5	11.63

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เป็นบุคคลในครอบครัว จำนวน 86 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรม จำนวน 43 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 43 คน พบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทั้งสองกลุ่มเป็นเพศหญิง ร้อยละ 100 และมีอายุอยู่ในช่วง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.19 และ 48.84 ตามลำดับ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่กลุ่มทดลองประกอบอาชีพรับจ้าง มีสมาชิกในครอบครัวป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 76.74 และ 72.09 ตามลำดับ รายได้จะอยู่ระหว่าง 5,000 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 86.05 และ 83.72 ตามลำดับ ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม อยู่ในช่วง 2 - 4 ปี คิดเป็นร้อยละ 60.47 และมีความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุมากที่สุด คือ เป็นพ่อแม่

2. การเปรียบเทียบความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล ด้วยสถิติ Repeated Measure ANOVA

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล

แหล่งความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p-value	η^2
ความรู้เกี่ยวกับความดันโลหิตสูง						
ระหว่างกลุ่ม						
กลุ่มการทดลอง	253.959	1	253.959	170.947	.000	.671
ความคลาดเคลื่อน	124.791	84	1.486			
ภายในกลุ่ม						
เวลา	373.961	1.087	344.153	167.948 ^a	.000	.667
กลุ่มการทดลอง*เวลา	350.333	1.087	322.408	157.336 ^a	.000	.652
ความคลาดเคลื่อน	187.039	91.276	1.113			
การรับรู้ความสามารถของตน						
ระหว่างกลุ่ม						
กลุ่มการทดลอง	2816.372	1	2816.372	436.636	.000	.839
ความคลาดเคลื่อน	541.814	84	6.450			
ภายในกลุ่ม						
เวลา	1096.775	1.776	617.415	94.653 ^a	.000	.530
กลุ่มการทดลอง*เวลา	2856.558	1.776	1608.060	246.525 ^a	.000	.746
ความคลาดเคลื่อน	973.333	149.218	6.523			
ความคาดหวังในผลลัพธ์						
ระหว่างกลุ่ม						
กลุ่มการทดลอง	617.884	1	617.884	249.090	.000	.748
ความคลาดเคลื่อน	208.233	84	2.479			
ภายในกลุ่ม						
เวลา	883.194	1.338	660.186	225.555 ^a	.000	.729
กลุ่มการทดลอง*เวลา	844.558	1.338	631.306	215.688 ^a	.000	.720
ความคลาดเคลื่อน	793.550	94.951	8.358			
การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ						
ระหว่างกลุ่ม						
กลุ่มการทดลอง	576.890	1	576.890	47.533	.000	.369
ความคลาดเคลื่อน	1010.977	84	12.035			
ภายในกลุ่ม						
เวลา	819.636	1.023	801.255	50.305 ^a	.000	.375
กลุ่มการทดลอง*เวลา	794.380	1.023	776.566	48.755 ^a	.000	.367
ความคลาดเคลื่อน	1368.651	85.927	15.928			

^aค่าสถิติของ Greenhouse-Geisser

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะ

ติดตามผล (n = 86) ทำการทดสอบด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures ANOVA) ได้ผลการทดสอบ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับความดันโลหิตสูงระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 170.947, p < 0.001$) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมร้อยละ 67.1 ($\eta^2 = 0.671$)

2. การเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถของตนระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 436.636, p < 0.001$) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมร้อยละ 83.9 ($\eta^2 = 0.839$)

3. การเปรียบเทียบความคาดหวังในผลลัพธ์ระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความคาดหวังในผลลัพธ์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 249.090, p < 0.001$) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมมีความคาดหวังในผลลัพธ์สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมร้อยละ 74.8 ($\eta^2 = 0.748$)

4. การเปรียบเทียบการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 47.533, p < 0.001$) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมมีการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมร้อยละ 36.2 ($\eta^2 = 0.369$)

เพื่อให้ทราบว่าการทดลองใดมีความแตกต่างกันจึงได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล 4 สัปดาห์ รายคู่ ด้วยวิธี Bonferroni

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล รายคู่

ตัวแปร/ ระยะเวลาการทดลอง	$\bar{x}$	Mean Difference		
		ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	ติดตาม
ความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง				
ก่อนการทดลอง	11.279	-	-5.116**	-4.930**
หลังการทดลอง	16.395	-		.186
ระยะติดตามผล	16.2093	-		
การรับรู้ความสามารถของตน				
ก่อนการทดลอง	42.767	-	-6.441**	-6.348**
หลังการทดลอง	49.209	-		.093
ติดตามผล	49.116	-		
ความคาดหวังในผลลัพธ์				
ก่อนการทดลอง	33.000	-	-7.930**	-7.581**
หลังการทดลอง	40.930	-		.348
ติดตามผล	40.581	-		
การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ				
ก่อนการทดลอง	36.302	-	-7.627**	-7.372**
หลังการทดลอง	43.930	-		.255
ติดตามผล	43.674	-		

* P<.05, ** p<.001

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความรู้ การรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ของกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล รายคู่ ด้วยวิธี Bonferroni ได้ผลการทดสอบ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับความดันโลหิตสูง เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบช่วงเวลาก่อนการวัดรายคู่ด้วยวิธีของ Bonferroni พบว่า มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 2 คู่ ได้แก่ 1) ความรู้ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกัน (Mean difference = 5.116) และ 2) ความรู้ก่อนการทดลองและระยะติดตามผลแตกต่างกัน (Mean difference = 4.930) ส่วนความรู้หลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

2. การรับรู้ความสามารถของตน เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบช่วงเวลาก่อนการวัดรายคู่ด้วยวิธีของ Bonferroni พบว่า มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 2 คู่ ได้แก่ 1) การรับรู้ความสามารถของตนก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกัน (Mean difference = 6.441) และ 2) การรับรู้ความสามารถของตนก่อนการทดลองและระยะติดตามผลแตกต่างกัน (Mean difference = 6.348) ส่วนการรับรู้ความสามารถของตนหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

3. ความคาดหวังในผลลัพธ์ เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบช่วงเวลาก่อนการวัดรายคู่ด้วยวิธีของ Bonferroni พบว่า มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 2 คู่ ได้แก่ 1) ความคาดหวังในผลลัพธ์ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกัน (Mean difference = 7.930) และ 2) ความคาดหวังในผลลัพธ์ ก่อนการทดลองและระยะติดตามผลแตกต่างกัน (Mean difference = 7.581) ส่วนความคาดหวังในผลลัพธ์ หลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

4. การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบช่วงเวลาก่อนการวัดรายคู่ด้วยวิธีของ Bonferroni พบว่า มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 2 คู่ ได้แก่ 1) การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกัน (Mean difference = 7.627) และ 2) การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุก่อนการทดลองและระยะติดตามผลแตกต่างกัน (Mean difference = 7.372) ส่วนการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ หลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบข้างต้นสามารถยืนยันได้ว่าโปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ความดันโลหิตสูงสำหรับผู้ดูแลส่งผลต่อความรู้เกี่ยวกับความดันโลหิตสูง การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยมีคะแนนเฉลี่ยที่สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มควบคุม

อภิปรายผล

ความรู้เกี่ยวกับความดันโลหิตสูงกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้เกี่ยวกับความดันโลหิตสูง สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม เมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาในการวัดระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล ภายในกลุ่ม พบว่า การเปลี่ยนแปลงใน 3 ช่วงเวลาที่วัดนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการโปรแกรมที่ออกแบบมุ่งเน้นให้ผู้ดูแลเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตและบริบทของตนเอง อีกทั้งในกระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลใช้กิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ เช่น การใช้สื่อวีดิทัศน์เรื่อง โรคความดันโลหิตสูง การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม เพื่อให้ผู้ดูแลมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างทำใบงานเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ใช้ความคิดทำให้เข้าใจสาเหตุของการเกิดโรคและพฤติกรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงได้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ญัฐปัทม ญวณสีทอง และธัญรัตน์ ภูงศ์ชัย พบว่า ภายหลังการให้โปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองในผู้ป่วยโรค

ความดันโลหิตสูงมีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังการทดลองด้านความรู้การดูแลตนเอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ณัฐปภัสร์ นวลสีทอง และธัญรัตน์ ภูซังค์ชัย, 2560)

การรับรู้ความสามารถของตนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมมีการรับรู้ความสามารถของตนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม เมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาในการวัดระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผลภายในกลุ่ม พบว่า การเปลี่ยนแปลงใน 3 ช่วงเวลาที่วัดนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรมที่มุ่งเน้นในการฝึกปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยตัวเองของผู้ดูแลนั้นเปิดโอกาสให้ผู้ดูแล ได้ทำการฝึกปฏิบัติและเรียนรู้การฝึกปฏิบัติกับกลุ่มเพื่อนผู้ดูแล โดยมีผู้วิจัยแนะนำทำให้เกิดความเข้าใจและมีทักษะมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการใช้สื่อวีดิทัศน์ ที่ใช้ในการพัฒนาผู้ดูแลที่ได้ออกแบบให้ตรงตามปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อในความสามารถของตนเอง ได้แก่ การใช้ตัวแบบ (Modeling) การที่ได้สังเกตตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนได้รับผลของการกระทำที่ดีก็จะทำให้ผู้สังเกตรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ถ้าเขามีความตั้งใจและความพยายาม เพราะลักษณะของการใช้ตัวแบบส่งผลต่อความรู้สึกว่าเขามีความสามารถที่จะทำได้ นอกจากสื่อวีดิทัศน์แล้วผู้วิจัยได้เชิญบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการดูแลผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงมาเล่าประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเสริมการชักจูง (Verbal Persuasion) ร่วมกับการกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional Arousal) เพื่อให้ผู้ดูแลเกิดความเชื่อในความสามารถของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ ธีระประวัติ และคณะ ได้ศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง พบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีการรับรู้ความสามารถตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ศิริรัตน์ ธีระประวัติ และคณะ, 2564) สอดคล้องกับการศึกษาของ กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน และธรรมาพร เชี่ยวชาญ พบว่า การจัดกิจกรรมสุขภาพศึกษาโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีความสามารถแห่งตนต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโภชนาการของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงส่งผลให้กลุ่มทดลองมีความรู้เรื่อง อาหารสำหรับความดันโลหิตสูง การรับรู้ความสามารถตนเองในการควบคุมอาหารและพฤติกรรมเสี่ยงการบริโภคอาหารหวาน มัน เค็ม ดีกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน และธรรมาพร เชี่ยวชาญ, 2566)

ความคาดหวังในผลลัพธ์ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความคาดหวังในผลลัพธ์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมมีความคาดหวังในผลลัพธ์สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม เมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาในการวัดระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผลภายในกลุ่ม พบว่า การเปลี่ยนแปลงใน 3 ช่วงเวลาที่วัดนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) อาจเนื่องมาจากการที่กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมที่ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลายและมุ่งเน้นสร้างความคาดหวังต่อผลลัพธ์จากการปฏิบัติกิจกรรม ทำให้กลุ่มทดลองมีความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม สอดคล้องกับการวิจัยของ ปฐมธิดา บัวสม และคณะ, อัมมร บุญช่วย ได้ศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพในการควบคุมระดับความดันโลหิต พบว่า กลุ่มทดลองมีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในผลของการปฏิบัติตนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < .05$) (ปฐมธิดา บัวสม และคณะ, 2562); (อัมมร บุญช่วย, 2558)

การปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมมีการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม เมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาในการวัดระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผลภายในกลุ่ม พบว่า การเปลี่ยนแปลงใน 3 ช่วงเวลาที่วัดนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) อาจเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างสมาชิกกลุ่ม

ทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเรียนรู้วิธีการปฏิบัติตัวที่มีประสิทธิภาพ และแนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูง โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มในสัปดาห์แรก ซึ่งมีการทบทวนให้ความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง ความหมาย สาเหตุ อาการ ภาวะแทรกซ้อน และการรักษา มีการชื่นชม ให้กำลังใจ วิเคราะห์ปัญหา หรืออุปสรรคที่ทำให้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุยังไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจตามแนวความคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ของ Bandura, A. (Bandura, A., 1977) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีการค้นหาข้อมูลความรู้ และวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูง พิจารณาทางเลือกและตัดสินใจเลือกวิธีการในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่เหมาะสมตามบริบทของตนเองทำให้กลุ่มทดลองมีการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ จินตนา จักรสิงห์โต และรัตน พันจย, ปฐมธิดา บัวสม และคณะ, Faghri, P. et al. ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงโรคความดันโลหิตสูง พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมสุขภาพด้านการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การรับประทานยา และการจัดการความเครียดสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < .05$) (จินตนา จักรสิงห์โต และรัตน พันจย, 2561); (ปฐมธิดา บัวสม และคณะ, 2562); (Faghri, P. et al., 2016)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงทำให้ผู้ดูแลมีความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ และการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เพิ่มขึ้นสูงกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อผ่านไปหนึ่งเดือนแล้วผู้ดูแลผู้สูงอายุยังมีความคงอยู่ของความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ และการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูง ดังนั้นจึงควรนำโปรแกรมไปใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุความดันโลหิตสูงให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีควบคู่กับการรักษาด้วยการรับประทานยา หรือกลุ่มโรคเรื้อรังอื่น ๆ ทั้งนี้ การพัฒนาความรู้และทักษะของผู้ดูแลจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้ผู้ดูแลสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลที่มีประสิทธิภาพ สามารถควบคุมความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติและผู้ดูแลมีคุณภาพชีวิตที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐิน และธรรมาพร เชี่ยวชาญ. (2566). ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีความสามารถแห่งตนต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง ตำบลสาริกา จังหวัดนครนายก. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 7(4), 1370-1384.
- จินตนา จักรสิงห์โต และรัตน พันจย. (2561). ผลของโปรแกรมการรับรู้ความสามารถแห่งตนต่อพฤติกรรมการควบคุมความดันโลหิตในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้โรงพยาบาลโคกสูง จังหวัดสระแก้ว. วารสารโรคและภัยสุขภาพ, 12(1), 56-64.
- จินตนา นุ่นยะพริก และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมควบคุมระดับความดันโลหิตของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง โรงพยาบาลระโนด จังหวัดสงขลา. วารสารสุขศึกษา, 42(1), 190-203.
- ณัฐปภัสน์ นวลสีทอง และธัญรัตน์ ภูซังค์ชัย. (2560). ผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองในการพัฒนาพฤติกรรมป้องกันภาวะแทรกซ้อนทางไตของ ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 35(4), 121-129.

- ปฐมธิดา บัวสม และคณะ. (2562). ผลของโปรแกรมประสิทธิภาพตนเองต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงต่อความดันโลหิตสูง ตำบลรณีนัย อำเภอกะพง จังหวัดพังงา. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5(4), 549-567.
- ปาริชาติ รัตนราช และคณะ. (2563). ศักยภาพผู้ดูแลผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน. วารสารพยาบาลทหารบก, 21(1), 147-156.
- ศิริรัตน์ ะประวัตติ และคณะ. (2564). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 18(2), 290-303.
- อัมมร บุญช่วย. (2558). ผลของโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไทรทอง อำเภอยะบوري จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 3(2), 231-244.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: The exercise of control. New York: W.H. Freeman and Company.
- Bandura, A. (1986). Social foundation of thought and action: A social cognitive. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Cohen, J. (1977). Statistical power analysis for the behavioral sciences. New York: Academic Press.
- Faghri, P. et al. (2016). Effects of self-efficacy on health behavior and body weight. Journal of Obesity & Weight Loss Therapy, 6(6), 2-7.
- World Health Organization (WHO). (2013). A global brief on hypertension silent killer, global public health crisis. Geneva: WHO Press.

กระบวนทัศน์การบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูง ในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่*

PARADIGM BASIC EDUCATION ADMINISTRATION OF THE BASIC EDUCATION FOR EQUALITY, HIGHLAND SCHOOL AND REMOTE AREAS CHIANG MAI PROVINCE

เยาวลักษณ์ เกษรเกศรา*, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ภูเบศ พวงแก้ว, สำเนา หมื่นแจ่ม
Yaowaluck Gasongetsara*, Choocheep Puthaprasert, Phubet Pongkaew, Samnao Mhuenjaem

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย
Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: yaowaluck590@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) สร้าง ตรวจสอบและประเมินกระบวนทัศน์การบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนครูและผู้บริหาร ตัวแทนชุมชน โดยใช้กระบวนการตรวจเยี่ยมสถานที่ปฏิบัติงาน (Site Visit) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) การสัมภาษณ์ (Interview) และการประชาพิจารณ์ (Public Hearings) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการและ แบบตรวจสอบและประเมินกระบวนทัศน์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แต่ละโรงเรียนมีความยุ่งยากในการบริหารจัดการแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม ความหลากหลายของชาติพันธุ์ ระบบสาธารณูปโภค และสภาพเศรษฐกิจของชุมชน แนวทางในการบริหาร คือ ควรสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 2) กระบวนทัศน์การบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย กระบวนทัศน์เชิงหลักการ กระบวนทัศน์เชิงนโยบาย กระบวนทัศน์เชิงบริหารจัดการ กระบวนทัศน์เชิงปฏิบัติ และกระบวนทัศน์เชิงประเมิน โดยผลการตรวจสอบพบว่า มีความถูกต้องและเหมาะสมทุกองค์ประกอบ และผลการประเมินกระบวนทัศน์ มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในระดับคุณภาพมากที่สุด

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์, การศึกษาขั้นพื้นฐาน, ความเท่าเทียม, โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

Abstract

There are 2 objectives of this research are: 1) To study the current situation, problems and guidelines for basic education administration for equality in Highland schools in remote area, and 2) To create, validate paradigms and evaluate paradigm for equality in Highland schools in remote area. This research is qualitative research. The informant group is the group of

people who involved in the management of Highland schools in remote area. It consists of school administrators, school board, teacher and parent representatives, and community representatives by using Site Visit, Works shop, Interview, Public Hearings and the paradigm assessment responses. The evaluation tools used were the interview form, Observation form, workshop form and the paradigm checks list and evaluation form. Data analysis used Mean, Standard Deviation and content analysis. The results found that 1) The current problems in educational administration of Highland schools in remote area in Chaing Mai found that each school has different difficulties depending on the geographical conditions, transportation, ethnic diversity, public utilities and economic conditions of the community. The suggested approach is to create networks of both government and private sectors to participate in education management, and 2) Basic Education Administration paradigm for equality in Highland schools in remote area in Chaing Mai consists of the principle paradigm, the policy paradigm, the administrative and management paradigm, the practice paradigm, and the evaluation paradigm. The results of the examination found that they were correct and appropriate in every element and the evaluation results of the paradigm are feasible and useful at the highest quality level.

Keywords: Paradigm, Basic Education, Equality, Highland Schools

บทนำ

การศึกษาของประเทศไทยมีปัญหาวิกฤตที่สะสมมานาน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างของคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระหว่างสถานศึกษา การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ความเหลื่อมล้ำในโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา สถานศึกษาขนาดเล็กในชนบท การรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง รวมถึงการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา การบริหารและจัดการที่ขาดความรับผิดชอบต่อผู้เรียน มุ่งผลิตในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ และผลิตกำลังคนไม่สนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ ผู้สำเร็จการศึกษาขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะในการปฏิบัติงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ในความวิกฤตของปัญหาการศึกษาในระดับประเทศดังกล่าว ยังมีความวิกฤตมากยิ่งขึ้น คือ สถานศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงและทุรกันดาร เนื่องจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์บริเวณภาคเหนือของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง เป็นพื้นที่ป่าไม้ ดันน้ำ ลำธาร ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ การคมนาคมและการสื่อสารไม่สะดวก สภาพทางเศรษฐกิจไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขา มีความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตามที่ราบเชิงเขา ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการเรียนการสอน ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เข้าใจภาษาไทย สภาพเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวน หาของป่า รับจ้างทั่วไป และสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียน งบประมาณในการสนับสนุนทางด้านการศึกษาไม่เพียงพอขาดแคลนครูผู้สอนทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษาของเด็กนักเรียน (โพธิ์สิทธิ์ มรรค, 2563)

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ ที่เป็นพื้นที่นวัตกรรม และมีโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารจำนวนกว่าร้อยละ 30 โดยอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 1 ถึงเขต 6 ทั้งหมดจำนวน 329 โรงเรียน ตามโครงการสร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับเขตพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 - 2566 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งตามระดับความยุ่งยาก

ยุ่งยากมาก และยุ่งยากมากที่สุด สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ยังเกิดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาระหว่างผู้เรียนในสถานศึกษาที่อยู่ในเขตเมืองกับผู้เรียนในสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการจัดการเรียนการสอน และผลการดำเนินงานของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารบางแห่งประสบความสำเร็จ ได้รับการยอมรับจากชุมชนและหน่วยงานทางราชการ แต่บางแห่งก็ไม่สามารถบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพได้ และด้วยข้อจำกัดในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารดังกล่าว (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2561) ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไข ก็ไม่อาจจะยกระดับคุณภาพการศึกษาได้ และยังทำให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาขยายมากขึ้น อันจะส่งผลถึงคุณภาพประชากรในอนาคตได้ ฉะนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่ ควรปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยวิสัยทัศน์ วิธีปฏิบัติ และวิธีการประเมิน เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคนในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมในการได้รับโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ฐานะทางสังคม สภาพร่างกาย โดยความเท่าเทียมในที่นี้หมายถึง ความเท่าเทียมทั้งโอกาสของการได้รับการศึกษา และความเท่าเทียมของโอกาสในการประสบความสำเร็จทางการศึกษา ฉะนั้นการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับโอกาสทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ยุติธรรมและเท่าเทียม ควรต้องทำลายกำแพงหรือสิ่งกีดกันออกแล้วยกระดับฐานให้สูงขึ้นตามพื้นฐานของแต่ละคน ซึ่งการทำลายหรือนำสิ่งกีดกันออกตลอดจนการยกระดับฐานให้สูงขึ้น ส่งผลให้เกิดความเท่าเทียม ความเสมอภาคและความยุติธรรมด้านคุณภาพการศึกษากับนักเรียนทุกกลุ่ม

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ที่เกิดจากแนวคิดจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เพื่อที่จะนำผลการวิจัย ไปขับเคลื่อนในการปรับกระบวนการทัศน์โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ให้เกิดความเท่าเทียมทางการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อเตรียมความพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อสร้าง ตรวจสอบและประเมินกระบวนการทัศน์การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 1.1 สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 15 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่มีประสบการณ์อย่างน้อย 3 ปี ประกอบไปด้วย 1) ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 3 คน 2) ตัวแทนผู้นำศาสนาที่เป็นพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 3 คน 3) ตัวแทนศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน 4) ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 2 คน 5) ตัวแทนครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 2 คน 6) ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 1 คน และ 7) ตัวแทนหน่วยงานของ

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยการจำแนก หรือการจัดกลุ่มข้อมูล และนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง

ขั้นตอนที่ 1.2 ศึกษาฐานโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ที่มีวิธีการปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ (Best Practice) ที่มีการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยใช้กระบวนการตรวจเยี่ยมสถานที่ปฏิบัติงาน (Site Visit) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาและตัวแทนครูในโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์คัดเลือก ได้แก่ เป็นโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จได้รับรางวัลในระดับเขตและระดับประเทศ จำนวน 6 โรงเรียน โดยโรงเรียนที่คัดเลือกจะต้องเป็นโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศทางการส่งเสริมอาชีพ 2) โรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศทางการวิชาการและกิจกรรมนักเรียน และ 3) โรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศทางการสร้างเครือข่าย ด้านละ 2 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์ผู้บริหาร คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ที่ได้รับรางวัลและมีผลงานเชิงประจักษ์ 2) แบบบันทึกการสังเกตข้อมูล Site Visit หลักฐานที่เกี่ยวข้องเป็นแบบบันทึกการศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อการตรวจสอบและยืนยันข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) แบบสรุปการถอดบทเรียน Site Visit ในโรงเรียนที่ผลงานเชิงประจักษ์ทางการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร วิเคราะห์ข้อมูลจากการถอดบทเรียน โดยใช้กระบวนการ Site Visit ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จำแนกข้อมูลโดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผล อาศัยความตีความเนื้อหาจากเรื่องราวที่ปรากฏและเชื่อมโยงความเกี่ยวข้องของข้อมูล

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบกระบวนการพัฒนาศักยภาพการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 2.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ในการจัดทำกระบวนการพัฒนาศักยภาพการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการโรงเรียนพื้นที่สูง ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งพิจารณาคัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ในจังหวัดเชียงใหม่ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติไม่น้อยกว่า 3 ปี ประกอบด้วย 1) ตัวแทนผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน 2) ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน 3) ตัวแทนสายงานด้านส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 1 คน 4) ตัวแทนหน่วยงานของ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 2 คน 5) ตัวแทนศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน และ 6) ตัวแทนครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 14 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ และ 2) แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2.2 การตรวจสอบกระบวนการพัฒนาศักยภาพการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ คือ เป็นนักวิชาการ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบไปด้วย 1) ศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ 2) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขตพื้นที่ จำนวน 2 ท่าน 3) ประธานและตัวแทนชมรมนักจัดการศึกษาบนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร ประเทศไทย จำนวน 2 ท่าน 4) นักวิชาการหรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัย ที่มีความรู้และประสบการณ์

ด้านการบริหารอย่างน้อย 3 ปี จำนวน 2 ท่าน และ 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีประสบการณ์อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 2 ท่าน โดยการประชาสัมพันธ์ (Public Hearings) เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) (ร่าง) กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) และ 2) แบบบันทึกการประชาสัมพันธ์ (Public Hearings) ในการตรวจสอบกระบวนการทัศน์ วิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นการประชาสัมพันธ์ (Public Hearings) ด้านความถูกต้องและความเหมาะสม โดยการหาค่าร้อยละ

ระยะที่ 3 การประเมินกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 - 2566 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ ทั้ง 6 เขตพื้นที่ จำนวนทั้งหมด 329 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 - 2566 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ ทั้ง 6 เขตพื้นที่ ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. โดยใช้ตารางสำเร็จรูปและวิธีการสุ่มแบบเป็นระบบ (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) และสุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้สัดส่วนที่เท่ากัน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 177 คน จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ที่จำแนกตามเขตพื้นที่และตามระดับความยุ่งยาก โดยแต่ละโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารจะประกอบด้วย โดยมีขั้นตอนในการสุ่ม ดังนี้ 1) จำแนกประชากรออกเป็นชั้นภูมิ โดยใช้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตเป็นตัวแทนชั้นภูมิ 2) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามระดับความยุ่งยาก ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละ ชั้นภูมิ และ 3) ทำการสุ่มโรงเรียนตามระดับความยุ่งยาก ในแต่ละชั้นภูมิตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 ประเมินกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความ เท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกระบวนการทัศน์ ใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ ระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ ระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเป็นลักษณะปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกระบวนการทัศน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การแปลความหมายโดยการกำหนดเกณฑ์ การประเมินความคิดเห็น 5 ระดับ มีความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ ระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ ระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ แยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1.1 กระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

สภาพปัจจุบัน สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียนที่อยู่บนภูเขาสูง เป็นพื้นที่ป่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขา มีความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตามที่ราบเชิงเขา สภาพเศรษฐกิจของชุมชนไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร การคมนาคมและการสื่อสารไม่สะดวก งบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากหน่วยงานต้นสังกัดในการสนับสนุนทางการศึกษาไม่เพียงพอ ขาดแคลนครูผู้สอน มีระบบสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำ โทรศัพท์ และระบบอินเทอร์เน็ต) ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

1.1.1 ปัญหา 1) ผู้บริหารสถานศึกษาอ้าบอຍเนื่องจากขาดแรงจูงใจ ขาดอุดมการณ์ในการบริหาร 2) แผนการดำเนินการจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงกำหนดเป้าหมายไม่ชัดเจน และ 3) นโยบายด้านการศึกษาของรัฐมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย บางนโยบายไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

1.1.2 แนวทางการบริหาร 1) เขตพื้นที่การศึกษาควรมีกระบวนการคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอุดมการณ์ มีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถในการบริหารโรงเรียนพื้นที่สูง 2) โรงเรียนพื้นที่สูงควรมีแผนการดำเนินการจัดการศึกษา และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน จากการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และ 3) นโยบายการจัดการศึกษาจากส่วนกลาง ควรมีนโยบายเฉพาะโรงเรียนพื้นที่สูง

1.2 การจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับสภาพและบริบท

สภาพปัจจุบัน โรงเรียน ได้มีการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายตามความพร้อมของโรงเรียน ดังนี้ หนึ่งโรงเรียนสามระบบ (ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย) โรงเรียนพักนอน โรงเรียนสาขา ห้องเรียนเคลื่อนที่ ห้องเรียนทวิภาษา เทคโนโลยีทางไกล และการส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพ

1.2.1 ปัญหา 1) โรงเรียนมีระบบการจัดการมากกว่า 1 ระบบ ทำให้การประสานงานหรือการดำเนินงานในแต่ละระบบไม่คล่องตัวและเต็มที่ได้ 2) โรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดจ้าง/ซ่อมที่พักรวมถึงชุดเครื่องนอน ที่ได้มาตรฐานให้กับนักเรียน ขาดงบประมาณ และเบี้ยเลี้ยงให้กับผู้ดูแลนักเรียนพักนอนยังไม่สมเหตุสมผล 3) เทคโนโลยีทางไกล (DLTV) ปัญหา คือ สื่อเทคโนโลยีทางไกล มีเนื้อหาที่ไม่ตรงตามบริบทและความต้องการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และ 4) ปัญหาการส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน คือ วัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอในการฝึกทักษะอาชีพให้กับนักเรียน ตลอดจนครูขาดความรู้และทักษะที่จะส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพให้กับนักเรียน

1.2.2 แนวทางการบริหาร 1) หน่วยงานต้นสังกัด จะต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนมีเป้าหมายที่ชัดเจน ในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาที่หลากหลาย 2) หน่วยงานต้นสังกัด ควรจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการโรงเรียนพักนอนให้เพียงพอ ในด้านการสร้างหรือซ่อมแซมบ้านพักครู และค่าเบี้ยเลี้ยงสำหรับผู้ดูแลนักเรียนพักนอน เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน 3) ควรหาภาคีเครือข่ายในการขอความ

ร่วมมือ เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียน ในโรงเรียนอาชีวะ เทคนิค ตลอดจนวิทยาลัยการอาชีพ ในการสนับสนุนด้านบุคลากร และอุปกรณ์ ตลอดจนการหาตลาดทางสื่อโซเชียลให้กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน และ 4) ส่วนกลางควรสนับสนุนปรับปรุงอินเทอร์เน็ตโรงเรียน โดยขยายสัญญาณ อุปกรณ์เชื่อมต่อ ตลอดจนสนับสนุนคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วง

1.3 การพัฒนาครู

สภาพปัจจุบัน นักเรียนพื้นที่สูงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ส่งผลให้ครูไม่สามารถสื่อสารกับนักเรียนได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเรียนการสอนในชั้นเรียน และคุณภาพของผู้เรียน

1.3.1 ปัญหา 1) ครูที่มาบรรจุโรงเรียนพื้นที่สูงส่วนใหญ่มาจากต่างถิ่น สื่อสารภาษาถิ่นของนักเรียนไม่ได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาเพื่อรอย้าย 2) ครูโรงเรียนพื้นที่สูง ยังให้ความสำคัญกับความโดดเด่นทางด้านวิชาการ เพื่อผลคะแนนสอบระดับชาติ ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ การเรียนที่ได้คะแนนดีมากกว่าการเรียนที่เป็นไปตามความถนัดหรือความเป็นตัวของตัวเองของนักเรียน และ 3) ครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูง

1.3.2 แนวทางการบริหาร 1) การคัดเลือกคนมาเป็นครู โดยเลือกครูคนที่มีอุดมการณ์มุ่งมั่น ตั้งใจ ทุ่มเท และเสียสละมาเป็นครูโรงเรียนพื้นที่สูง และควรมีกระบวนการนิเทศครูให้มีความพร้อมในการสอนตามบริบทของพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการสื่อสารภาษาถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) ควรมีการจัดหาครูชนเผ่าที่รู้และเข้าใจภาษาถิ่นมาเป็นผู้ช่วยครู (ล่าม) ในการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาตอนต้น และ 3) ส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ครูได้มีนวัตกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาคุณภาพของนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่สูงได้จริง

1.4 กระบวนการพัฒนาผู้เรียน

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนพื้นที่สูงได้พยายามจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความหลากหลายตามธรรมชาติของวิชา มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีทักษะการคิดเป็น ทำเป็น รวมถึงกิจกรรมเสริมสร้างด้านทักษะชีวิต ทักษะอาชีพของนักเรียน

1.4.1 ปัญหา 1) นักเรียนส่วนใหญ่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีปัญหาทางด้านการสื่อสาร การพูด การอ่านออกเสียงภาษาไทยไม่ชัด ทำให้นักเรียนไม่กล้าแสดงออก ไม่ยอมแสดงความคิดเห็น 2) ปัญหาทางด้านสุขภาพ และสุขภาวะของนักเรียน ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ การพัฒนานักเรียนได้ไม่ต่อเนื่อง และ 3) ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งไม่สามารถสื่อสาร อ่านเขียนภาษาไทยได้ ไม่สามารถสานต่อหรือต่อยอดการเรียนของนักเรียนได้

1.4.2 แนวทางการบริหาร 1) ส่งเสริมให้ครูสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้ สื่อสารภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่ใช้ได้จริง 2) สร้างภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมและสนับสนุนปัญหาทางด้านสุขภาพและสุขภาวะของนักเรียน และ 3) ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรม พัฒนาตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning และให้ครูได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแบ่งปันความรู้กับคุณครูทั้งในและนอกโรงเรียน

1.5 ความยืดหยุ่นของหลักสูตร

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ปัจจุบันส่วนใหญ่ยังใช้หลักสูตรแกนกลางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยที่นักเรียนเรียนครบทั้ง 8 กลุ่มสาระฯ ตามที่หลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 กำหนด ส่วนใหญ่จะเน้นงานทักษะอาชีพและทักษะชีวิต

1.5.1 ปัญหา 1) โรงเรียนมีความกังวลในการประเมินผลระดับชาติจากส่วนกลาง (RT, NT และ O-NET) และการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและเทียบโอนผลการเรียน ในกรณีที่เด็กนักเรียนย้ายหรือศึกษาต่อในสถาบันอื่น จึงไม่ได้ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับพื้นฐานชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 2) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการโรงเรียนพื้นที่สูง ไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา

1.5.2 แนวทางการบริหาร 1) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจัดทำหลักสูตรแกนกลางเฉพาะโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารหรืออย่างอื่นฯ โดยนำผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนพื้นที่สูงเข้าไปช่วยในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางที่ใช้เฉพาะโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ ให้นักเรียนได้อ่าน ออกเขียนได้ มีทักษะอาชีพทักษะชีวิต คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข มีทัศนคติการเมืองการปกครองเชิงบวก ให้เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแต่ละชุมชน และควรจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรแกนกลางเฉพาะโรงเรียนพื้นที่สูง เพื่อให้ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนพื้นที่สูงมีความชัดเจนในการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ และ 2) โรงเรียนพื้นที่สูง ควรพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา จากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.6 กระบวนการวัดผลและประเมินผล

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนส่วนใหญ่วัดและประเมินผล จากการทำข้อสอบในห้องเรียนที่เป็นเนื้อหาทางวิชาการเป็นหลัก เนื่องจากต้องวัดจากตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลางทั้ง 8 กลุ่มสาระเป็นหลัก

1.6.1 ปัญหา 1) ครูไม่ได้วัดผลด้วยวิธีการและกระบวนการที่มีความหลากหลาย เน้นวัดผลจากแบบทดสอบตามตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลาง และ 2) แบบทดสอบที่ครูใช้ ไม่ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีกระบวนการคิดแบบอิสระ

1.6.2 แนวทางการบริหาร โรงเรียนพื้นที่สูงแต่ละโรงเรียน ควรมีแนวทางการวัดและประเมินผลที่เป็นตามบริบทของตนเอง ควรสร้างเครื่องมือให้มีการวัดจากสภาพความเป็นจริงที่ต้องการให้นักเรียนมีความรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.7 การสร้างภาคีเครือข่ายในการร่วมพัฒนา

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนมีความพยายามที่จะสร้างเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและนักเรียนในทุกมิติ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาว่าจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับภาคีเครือข่ายได้มากน้อยแค่ไหน เพื่อจะมีส่วนร่วมสนับสนุนและร่วมพัฒนาโรงเรียน

1.7.1 ปัญหา โรงเรียนพื้นที่สูงแต่ละโรงเรียนมีภาคีเครือข่ายร่วมพัฒนาแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับภาคีเครือข่ายในการบริหารและการดำเนินงาน

1.7.2 แนวทางการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนยุทธศาสตร์ให้ชัดเจนในการพัฒนาและบริหารจัดการภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการสร้างความร่วมมือในการดำเนินการร่วมกัน และควรสร้างภาคีเครือข่ายในการร่วมพัฒนาจากทุกภาคส่วนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

1.8 การธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนได้ส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนได้แต่งกายตามชนเผ่าของตนเองทุกวันศุกร์ อีกทั้งยังสนับสนุนและร่วมธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน โดยให้ความร่วมมือในการให้นักเรียนหยุดเรียน เพื่อช่วยกิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่นของแต่ละชนเผ่า

1.8.1 ปัญหา ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนยังมีการบุกรุก ทำลายป่า เพื่อหาพื้นที่ทำกิน ส่งผลให้ในฤดูน้ำหลาก ดินไม่อุ้มน้ำ ดินสไลด์ ดินพังทลาย เป็นอันตรายกับนักเรียนขณะเดินทางมาโรงเรียน และทำให้

อาคารเรียนทรุด ในฤดูแล้ง มีฝุ่น PM2.5 และน้ำมีไม่เพียงพอ อีกทั้งการเลือกใช้วิธีการทางเกษตรที่ไม่เหมาะสมของชุมชน ทำให้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างไป

1.8.2 แนวทางการบริหาร โรงเรียน ควรสร้างการเรียนรู้เชิงรุกให้กับนักเรียน โดยการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

2. ผลการสร้างกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ คือ กระบวนการเชิงหลักการ กระบวนการเชิงนโยบาย กระบวนการเชิงบริหารจัดการ กระบวนการเชิงปฏิบัติการ และกระบวนการเชิงประเมิน

2.1 กระบวนการเชิงหลักการ ประกอบไปด้วยหลักการและจุดมุ่งหมาย

หลักการ เน้นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง โดยการใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ การบริหารแบบยืดหยุ่น และหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

จุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นแนวคิด แนวปฏิบัติ และแนวการประเมินสำหรับหน่วยงานทางการศึกษาทั้งในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่

2.2 กระบวนการเชิงนโยบาย ผลักดันให้การจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เป็น “วาระแห่งชาติ” เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถึงแม้จะเปลี่ยนรัฐบาลและและพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามพระราชดำริ เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือและติดตามอย่างเป็นระบบ

2.3 กระบวนการเชิงบริหารจัดการ ควรแต่งตั้ง “คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่” โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานกรรมการ ศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นรองประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ถึงเขต 6 ภาควิชาการ ภาควิชาการศึกษาด้านการสนับสนุนและส่งเสริม เป็นกรรมการ และเจ้าหน้าที่ศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ

2.4 กระบวนการเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารสถานศึกษา, คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครองและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมแสดงความยินดียอย่างเป็นระบบ

2.5 กระบวนการเชิงประเมิน ประกอบไปด้วยแนวทางการประเมินและเงื่อนไขความสำเร็จ

แนวทางการประเมิน ประกอบไปด้วย อัตราการเข้าเรียนและเรียนต่อสูงขึ้น อัตราการออกกลางคันลดลง นักเรียนอ่านออกเขียนได้ตามระดับชั้น นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะชีวิตและอาชีพ และนักเรียนมีสุขภาวะและสุขภาพจิตที่ดี

เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน 2) การส่งเสริมการจัดการศึกษาที่หลากหลาย 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีอุดมการณ์ มีภาวะผู้นำในการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และ 4) การกระจายอำนาจให้โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารได้บริหารจัดการตนเอง

ผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารในภาพรวมทุกรายการ มีความถูกต้องและความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100

ผลการประเมินกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ (n = 177)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	ความเป็นไปได้		ความเป็นประโยชน์	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. กระบวนการเชิงหลักการ	4.66	0.47	4.67	0.46
2. กระบวนการเชิงนโยบาย	4.76	0.42	4.79	0.40
3. กระบวนการบริหารจัดการ	4.88	0.32	4.90	0.28
4. กระบวนการปฏิบัติการ	4.77	0.41	4.79	0.40
5. กระบวนการเชิงประเมิน	4.75	0.43	4.76	0.42
รวมเฉลี่ย	4.77	0.24	4.78	0.22

จากตารางที่ 1 พบว่า จากตารางที่ 4.20 พบว่า ความเป็นได้ภาพรวมของกระบวนการ อยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.24) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ กระบวนการเชิงบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.32) กระบวนการเชิงปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.41) และกระบวนการเชิงหลักการ ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.42) ความเป็นประโยชน์ในภาพรวมของกระบวนการ อยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.22) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ กระบวนการเชิงบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.28) กระบวนการเชิงปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.40) และกระบวนการเชิงนโยบาย ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.40)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารแต่ละโรงเรียนของจังหวัดเชียงใหม่ มีความยุ่งยากในการบริหารจัดการแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม ความหลากหลายของชาติพันธุ์ ระบบสาธารณูปโภค และสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ปัญหาทั้งหมด 8 ประเด็น คือ 1) กระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2) การจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับสภาพและบริบท 3) การพัฒนาครู 4) กระบวนการพัฒนาผู้เรียน 5) ความยืดหยุ่นของหลักสูตร 6) กระบวนการวัดผลและประเมินผล 7) การสร้างภาคีเครือข่ายในการร่วมพัฒนา และ 8) การธำรงรักษากฎมีปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ แนวทางในการบริหาร คือ ควรสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะนำพาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ให้มีความเท่าเทียม โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นคนที่มียุทธศาสตร์ มุ่งมั่น ตั้งใจในการทำงาน มีภาวะผู้นำ โดยจะต้องมีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้ความสามารถไปบริหาร มีทักษะการสื่อสาร เป็นผู้นำของการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับงานวิจัยของสำเนา หมั่นแจ่ม ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง 5 ประการ ได้แก่ การมีอุดมการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ การเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม (สำเนา หมั่นแจ่ม, 2555) และสอดคล้องงานวิจัยของ มนต์นภัส มโนการณ ที่ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานบน

พื้นที่สูงและทุรกันดาร ปัญหาการจัดการศึกษามีความยากลำบาก ซับซ้อนในการบริหารจัดการก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาส คุณภาพของนักเรียนและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา และโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารควรมียุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา มีระบบการติดตามและประเมินผลที่เหมาะสมกับบริบท พัฒนาผู้บริหารและครูให้เข้าใจ เข้าถึงการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม และพบว่า เงื่อนไขความสำเร็จในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สามารถปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการให้รางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติ ซึ่งผู้บริหารและครูต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในบริบท สภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนอย่างดี (มนต์ภัสร์มโนการณ, 2560) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด ในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงให้มีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีความมุ่งมั่น เสียสละ มีจิตอาสา มีจิตวิญญาณและมีอุดมการณ์ และหน่วยงานต้นสังกัดควรมีวิธีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2. การสร้างกระบวนการทัศน์การบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ คือ กระบวนทัศน์เชิงหลักการ กระบวนทัศน์เชิงนโยบาย กระบวนทัศน์เชิงบริหารจัดการ กระบวนทัศน์ปฏิบัติการ และกระบวนทัศน์เชิงประเมิน ผลตรวจสอบและผลการประเมินกระบวนทัศน์การบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลการตรวจสอบมีความถูกต้อง มีความเหมาะสมทุกองค์ประกอบ และผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของกระบวนทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด ซึ่งให้เห็นว่ากระบวนทัศน์ที่พัฒนาขึ้นได้รับการยอมรับและมีศักยภาพในการนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในบริบทที่หลากหลายของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ อาจเป็น เพราะว่กระบวนทัศน์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นทุกขั้นตอนมาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และกระบวนทัศน์ที่พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ วิธีปฏิบัติและวิธีประเมิน ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ มีระบบกลไกการทำงานที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ มีการสร้างภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน ในระดับนโยบายมีการผลักดันให้การพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารเป็น “วาระแห่งชาติ” เพื่อให้การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนรัฐบาล การบริหารจัดการในระดับจังหวัด มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับเป็นคณะกรรมการ มีการกำหนดรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ ตลอดจนมีกระบวนการคัดสรรผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยจะต้องเป็นคนมุ่งมั่นตั้งใจ และมีอุดมการณ์ และมีวิธีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ทำงานอยู่โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยกับ Bermeo, E. ได้ศึกษาระบบการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในสาธารณรัฐเกาหลีใต้ บทเรียนและการนำนโยบายไปใช้สำหรับเปรู พบว่า ระบบคุณภาพของเกาหลีใต้มี 4 เสาหลัก คือ 1) ให้การศึกษาเป็นศูนย์กลางของยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะยาว 2) รับคนที่เหมาะสมมาเป็นครู 3) พัฒนาครูเหล่านี้ให้เป็นผู้จัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และ 4) ให้ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการศึกษาเป็นลำดับแรก การนำประสบการณ์ของเกาหลีใต้ไปใช้ ต้องมีนโยบายการพัฒนาระบบการศึกษาในระยะยาว ซึ่งจะต้องมีแผนในการปรับปรุงกระบวนการรับรองสถาบันการศึกษาของครูให้ชัดเจน การปรับปรุงเงินเดือนครู การฝึกอบรมครูและการใช้เทคโนโลยีในโรงเรียน (Bermeo, E., 2014) และ ประเวศ เวชชะ ได้ศึกษารูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารท่ามกลางบนพื้นที่สูงภาคเหนือประเทศ พบว่า รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารท่ามกลางบนพื้นที่สูงในปัจจุบัน สรุปได้ 5 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วม

ตามสายงานบังคับบัญชา ลักษณะของรูปแบบ: เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ขององค์กร ตามลำดับชั้นจากหน่วยงานระดับนโยบายจนถึงระดับพื้นที่ 2) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรภาครัฐ ลักษณะของรูปแบบ: เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรระดับนโยบายจนถึงระดับเขตพื้นที่ในการให้การสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานการจัดการศึกษา ตามอำนาจหน้าที่และตามร้องขอของโรงเรียน 3) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากภายนอก ลักษณะของรูปแบบ: เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามความศรัทธา เจตนา และความประสงค์เพื่อสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามพระราชดำริ เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โครงการพัฒนาบัณฑิตย ฯลฯ และ 5) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการภายในของโรงเรียน ลักษณะของรูปแบบ: เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยมุ่งตรงไปที่ผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนโดยตรง โดยผ่านระบบหลักสูตร และการเรียนการสอน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ประเวศ เวชชะ, 2565) และการประเมินความเท่าเทียม ด้านคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จะเน้นการประเมินคุณภาพของผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งมิติ ด้านวิชาการ มิติสังคม และมิติสุขภาพ โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ตามบริบทของสถานศึกษา จากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เน้นทักษะชีวิตและอาชีพ ตามหลักสูตรสถานศึกษากำหนด มีเทคนิคการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ ศุภโชค ปิยะสันต์ ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ สำหรับโรงเรียนในพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ได้แก่ ปัจจัยด้านศักยภาพของพื้นที่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมและเครือข่ายพัฒนาการศึกษาและปัจจัยด้านกระบวนการของสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของการพัฒนาที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศช่วยเหลือ (ศุภโชค ปิยะสันต์, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัด เชียงใหม่ ประกอบไปด้วยกระบวนการที่เน้นหลักการ กระบวนการที่เน้นนโยบาย กระบวนการที่เน้นบริหารจัดการ กระบวนการที่เน้นปฏิบัติการ และกระบวนการที่เน้นประเมิน สรุปได้ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนทัศน์การบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ สภาพปัจจุบัน พบว่า แต่ละโรงเรียนมีความยุ่งยากในการบริหารจัดการแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม ความหลากหลายของชาติพันธุ์ ระบบสาธารณูปโภค และสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ปัญหา มี 8 ประเด็น ดังนี้ 1.1) กระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 1.2) การจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับสภาพและบริบท 1.3) การพัฒนาครู 1.4) กระบวนการพัฒนาผู้เรียน 1.5) ความยืดหยุ่นของหลักสูตร 1.6) กระบวนการวัดผลและประเมินผล 1.7) การสร้างภาคีเครือข่ายในการร่วมพัฒนา และ 1.8) การธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ แนวทางในการบริหาร คือ ควรสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2) กระบวน

ทัศนการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียมโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย กระบวนทัศน์เชิงหลักการ กระบวนทัศน์เชิงนโยบาย กระบวนทัศน์เชิงบริหารจัดการ กระบวนทัศน์เชิงปฏิบัติ และกระบวนทัศน์เชิงประเมิน โดยผลการตรวจสอบ พบว่า มีความถูกต้องและเหมาะสมทุกองค์ประกอบ และ ผลการประเมินกระบวนทัศน์ มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในระดับคุณภาพมากที่สุด จึงมีข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบาย วางแผนในการจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้ครอบคลุมและชัดเจน เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะการกำหนดงบประมาณและอัตราค่าจ้างของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางด้านคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะต้องอาศัยฐานข้อมูลที่ถูกต้องและมีเป้าหมายที่พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในชีวิต และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ จึงควรเป็นผู้ที่มีมุมมองที่กว้างไกลมีอุดมการณ์ ยอมรับและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยน หักดิบตามสถานการณ์ สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและทันต่อเวลาที่อยู่ในช่วงวิกฤต มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ สามารถสร้างภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วน สร้างค่านิยมและความเชื่อที่ดี เพื่อบรรลุเป้าหมายและนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และ 3) ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ทั้งด้านการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ให้มีทักษะใหม่ ๆ ที่สามารถช่วยในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยอมรับความแตกต่างความเป็นพหุวัฒนธรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้เกิดการคิดค้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ควรส่งเสริมให้ครูออกแบบการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ได้มาตรฐาน หลากหลายและยืดหยุ่นตามสถานการณ์และบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2561). “เชียงใหม่” ประกาศวาระเร่งด่วน “แก้เหลื่อมล้ำการศึกษา” ผนึกเครือข่ายภาคเหนือจับมือ กสศ. นำการเรียนรู้ไปถึงเด็กห่างไกล. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2567 จาก <https://www.eef.or.th/news-300623/>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประเวศ เวชชะ. (2565). รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงภาคเหนือประเทศ. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ, 7(25), 10-18.
- โพธิ์สิทธิ์ มรรคด. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่สูงและทุรกันดาร ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- มนต์นภัส มโนการณ. (2560). การสังเคราะห์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 18(1), 41-51.
- ศุภโชค ปิยะสันต์. (2558). รูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพสำหรับโรงเรียนในพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารบทเรียนจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี. วารสารการวิจัยกาสละองค์ความรู้มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 9(2), 175-189.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์.

สำเนา หมิ่นแจ่ม. (2555). องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาผู้นำการทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Bermeo, E. (2014). South Korea's successful education system: lessons and policy implications for Peru. *Korean Soc Sci J*, 41(2), 135-151.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนการอ่านออก เขียนได้
ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2*

EVALUATION OF THE PROMOTING LITERACY DEVELOPMENT PROJECT FOR
PRIMARY STUDENTS OF NARATHIWAT PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

วราภรณ์ แก้วสีขาว

Waraporn Kaewseekhao

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, Thailand

Corresponding author E-mail: waraporn.ka@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ได้แก่ การประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยดำเนินการประเมินเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนดำเนินโครงการ 2) ระยะระหว่างดำเนินโครงการ และ 3) ระยะสิ้นสุดการดำเนินโครงการ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนภาษาไทย นักเรียน และผู้ปกครอง เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ คือ แบบสอบถามความคิดเห็น ซึ่งเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนด โดย 1) ด้านบริบท พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยนำเข้าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และ 4) ด้านผลผลิต ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลสำเร็จของโครงการ พบว่า ด้านความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ปีการศึกษา 2563 ในภาพรวมนักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับดีขึ้นไปสูงกว่าปีการศึกษา 2562 ส่วนผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (Reading Test: RT) ปีการศึกษา 2563 ในภาพรวมอยู่ในระดับดี สูงกว่าปีการศึกษา 2562 ซึ่งอยู่ในระดับพอใช้ และผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (National Test: NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้านภาษาไทย พบว่า ปีการศึกษา 2563 สูงกว่าในปีการศึกษา 2562 โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 2.62

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, การอ่านออก-เขียนได้, นักเรียนชั้นประถมศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to evaluate the promoting literacy development project for Primary students of Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2 by using CIPP model:

* Received 27 September 2024; Revised 19 November 2024; Accepted 26 November 2024

namely, Context evaluation, Input evaluation, Process evaluation, and Product evaluation. The implementation of project evaluation was divided into 3 phases: 1) Preliminary Evaluation phase, 2) Formative Evaluation phase, and 3) Summative Evaluation phase. The informants were supervisors, school directors, Thai subject teachers, students, and parents. The research tools were questionnaires on a five-point rating scale. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The evaluation results indicated: The preliminary evaluation of context appropriateness in overall was at the highest level. The evaluation of input appropriateness in overall was at high level. The formative evaluation of process appropriateness in overall was at high level. The success of project evaluation indicated grade 1 - 3 students' literacy competence in overall was at good level in 2020 academic year and higher than 2019 academic year. Furthermore, grade 1 students' Reading Test (RT) Of 2020 academic year in overall was at good level and higher than 2019 academic year which overall found at moderate level. Moreover, grade 3 students' National Test: NT in literacy section shown the result of 2021 academic year was higher than 2020 academic year.

Keywords: Project Evaluation, Promoting Literacy Development, Primary Students

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง และกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคนต้องมีเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ การอ่านออกเขียนได้ การอ่านอย่างคล่องแคล่ว และเข้าใจความหมายใน มีวิจารณญาณเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการอ่านและการเขียนภาษาไทย ถือเป็นหัวใจสำคัญหรือเครื่องมือพื้นฐานที่ต้องใช้ในการศึกษา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย หอมหยก ที่กล่าวว่า การอ่านช่วยพัฒนาความคิด และจิตใจ การอ่านมากจะทำให้รู้จัก นำความรู้ความคิด ประสบการณ์จากการอ่านมาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี การอ่านเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมความรู้และความเข้าใจระหว่างมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา (สมชาย หอมหยก, 2550) นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายในปีการศึกษา 2562 เดินหน้าและพัฒนา “การอ่านออก เขียนได้” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 เล็งเห็นความสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษา เพื่อต้องการพัฒนาผู้เรียนในสังกัดให้มีความสามารถด้านการอ่านและการเขียน ผู้ประเมินจึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลการประเมินด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาครูและนักเรียน หรือหาแนวยกระดับเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการอ่าน การเขียนที่ดีขึ้น ซึ่งจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและข้อมูลด้านการอ่าน การเขียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 85 ใช้ภาษามลายูถิ่นในชีวิตประจำวันจึงส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาไทยได้ช้าและไม่เข้าใจความหมายของคำ การออกเสียงภาษาไทยไม่ชัดเจน ดังนั้นจึงส่งผลให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปี 1 - 3 มีผลการสอบคัดกรองความสามารถของผู้เรียนด้านการอ่านและการเขียน ในปีการศึกษา 2561 ที่อยู่ในระดับปรับปรุง ดังนี้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เฉลี่ยร้อยละ 20.20 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เฉลี่ยร้อยละ 11.44 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เฉลี่ยร้อยละ 10.01 ส่วนด้านการเขียนคำพบว่า อยู่ในระดับปรับปรุง ดังนี้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เฉลี่ยร้อยละ 30.33 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เฉลี่ยร้อยละ 21.62 และชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 เฉลี่ยร้อยละ 27.40 และจากการวิเคราะห์ผลการประเมินความ สามารถด้าน

การอ่าน (RT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2560 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 49.94 ส่วนระดับประเทศคะแนน เฉลี่ยร้อยละ 71.60 และในปีการศึกษา 2561 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 46.54 ส่วนระดับประเทศคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 68.69 จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่าความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2561 มีค่าคะแนนต่ำกว่าปีการศึกษา 2560 และต่ำกว่าระดับประเทศ ส่วนผลการผลการประเมิน คุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 ด้านภาษาไทย พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 34.14 50 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2, 2561) และจากการนิเทศ ติดตามโรงเรียน ในสังกัด พบว่า ด้านบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษามีการนิเทศ ติดตาม ภายในสถานศึกษาไม่ต่อเนื่อง ส่วนด้านครูผู้สอน พบว่า ครูจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีเน้นบรรยายเป็นส่วนใหญ่ การนำสื่อการเรียนรู้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีน้อยและไม่หลากหลาย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนมีปัญหาในการอ่าน เขียนได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ควรมีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนเพื่อพัฒนาให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้อ่านออก เขียนได้ ผู้ประเมินจึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ขึ้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษาให้ช่วยเหลือครูผู้สอนให้ความรู้ ความเข้าใจและเทคนิคการสอนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนอ่านออก เขียนได้ และมีความสนใจที่จะประเมินโครงการโดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินซิปปี้ (CIPP Model) ของ Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J. โดยดำเนินการประเมิน 4 ด้าน คือ 1) การประเมินด้านบริบท (Context Evaluation) 2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) 3) การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) และ 4) การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) (Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J. , 2007) ทั้งนี้สารสนเทศที่ได้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการตัดสินใจตัดสินใจและคุณประโยชน์และวางแผน การดำเนินงานที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาโครงการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ได้แก่ การประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ซึ่งดำเนินการประเมินโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การประเมินระยะก่อนดำเนินโครงการด้านบริบท (Context Evaluation) และด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินความเหมาะสมของโครงการ ความสอดคล้องกับนโยบายการเตรียมความพร้อมและความจำเป็นที่ต้องการดำเนินโครงการ และประเมินความพร้อมในการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ การเตรียมงาน งบประมาณ เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ บุคลากรผู้รับผิดชอบ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 6 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระภาษาไทย จำนวน 92 คน รวมทั้งสิ้น 190 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามความคิดเห็นก่อน

ดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนากการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ด้านบริบท (Context) และด้านปัจจัยนำเข้า

2. การประเมินระยะระหว่างดำเนินโครงการด้านการกระบวนการ (Process Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินกระบวนการของการดำเนินการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการจัดทำคู่มือแนวทางการส่งเสริมการอ่านออก เขียนได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้ครูนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูผู้สอนภาษาไทยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนากการอ่านออก เขียนได้ 3) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูผู้สอนภาษาไทยเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนภาษาไทย และ 4) ด้านกระบวนการประเมินความสามารถด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 โดยแบบสอบถามความคิดเห็นระหว่างดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนา การอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาไทย จำนวน 295 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามความคิดเห็นระหว่างดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนากการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

3. การประเมินระยะสิ้นสุดการดำเนินโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินด้านผลผลิต โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโครงการส่งเสริมและพัฒนากการอ่านออก เขียนได้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 และผลสำเร็จของโครงการ ได้แก่ 1) ผลประเมินความสามารถด้านการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 2) ประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (Reading Test) และ 3) ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (National Test)

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน ครูผู้สอนภาษาไทย จำนวน 295 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 132 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 132 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 136 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 132 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 132 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 136 คน รวมทั้งสิ้น 1,187 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2550) เกณฑ์ในการตัดสินผลการประเมินค่าเฉลี่ยระดับมากขึ้นไป ($\bar{X} \geq 3.50$ ขึ้นไป) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 แสดงว่ามีความสอดคล้องตามแนวคิดของ Best, J. W. (Best, J. W., 1981)

ผลการวิจัย

ผลการประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนากการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลการประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนากการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยภาพรวมของแต่ละด้าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านบริบท	4.51	0.56	มากที่สุด

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลการประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยภาพรวมของแต่ละด้าน (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านปัจจัยนำเข้า	4.49	0.57	มาก
ด้านกระบวนการ	4.47	0.59	มาก
ด้านผลผลิต	4.47	0.59	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.48	0.57	มาก

*เกณฑ์ประเมิน $\bar{X} \geq 3.50$ และ $S.D. \leq 1$

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, $S.D. = 0.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบริบท ($\bar{X} = 4.51$, $S.D. = 0.56$) รองลงมา คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X} = 4.49$, $S.D. = 0.57$) ส่วนด้านกระบวนการและด้านผลผลิตมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.47$, $S.D. = 0.59$) ตามลำดับ

ส่วนผลการประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 รายด้านมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการด้านบริบท (Context Evaluation) ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย พบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, $S.D. = 0.56$) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน $\bar{X} \geq 3.50$ และ $S.D. \leq 1$ เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 รายการ และอยู่ในระดับมาก 5 รายการ โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน 3 รายการ คือ การกำหนดหลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.56$, $S.D. = 0.53$) ผู้บริหารและครูผู้สอนให้การสนับสนุนการดำเนินการตามโครงการ ($\bar{X} = 4.56$, $S.D. = 0.57$) และโครงการมีความสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.56$, $S.D. = 0.53$) รองลงมา คือ ระยะเวลาการดำเนินงานของโครงการมีความเหมาะสมและปฏิบัติได้จริง ($\bar{X} = 4.55$, $S.D. = 0.61$) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การกำหนดหลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.46$, $S.D. = 0.53$) ผลสรุปจากการประเมินโครงการด้านบริบททำให้ทราบว่าโครงการสามารถดำเนินการในระยะต่อไปได้

2. ผลการประเมินโครงการด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระภาษาไทย พบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, $S.D. = 0.57$) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน $\bar{X} \geq 3.50$ และ $S.D. \leq 1$ เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 รายการ และอยู่ในระดับมาก 6 รายการ โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.66$, $S.D. = 0.48$) รองลงมา คือ วิธีการหรือแนวทางการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการเป็นระบบ ($\bar{X} = 4.55$, $S.D. = 0.58$) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 4.33$, $S.D. = 0.58$) ผลสรุปจากการประเมินโครงการด้านปัจจัยนำเข้าทำให้ทราบว่าโครงการสามารถดำเนินการในระยะต่อไปได้

3. ผลการประเมินโครงการด้านกระบวนการ (Process Evaluation) ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทย พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในภาพรวม ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.59) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน $\bar{X} \geq 3.50$ และ S.D. ≤ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมจัดทำคู่มือแนวทางการส่งเสริมการอ่านออก เขียนได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 1 - 3 ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.57) และกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3 กิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน 2 รายการ คือ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อการสอนภาษาไทย ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.60) และกิจกรรมการประเมินความสามารถด้านการอ่านและการเขียน ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.59) และกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูผู้สอนภาษาไทยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.59) ผลสรุปจากการประเมินโครงการด้านกระบวนการ ทำให้ทราบว่า การจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จ

4. ผลการประเมินโครงการด้านผลผลิต (Product Evaluation) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนภาษาไทย และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 พบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.59) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน $\bar{X} \geq 3.50$ และ S.D. ≤ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 รายการ และอยู่ในระดับมาก 9 รายการ โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โครงการช่วยแก้ไขปัญหการอ่าน การเขียนของผู้เรียนได้ดี ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.55) รองลงมา คือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.59) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนในการส่งเสริมการอ่านออก เขียนได้ มีความหลากหลายและน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.59) ผลสรุปจากการประเมินโครงการด้านผลผลิต ทำให้ทราบว่าโครงการประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

นอกจากนี้ในการประเมินโครงการด้านผลผลิต ส่งผลให้การประเมินความสามารถของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ด้านการอ่านและการเขียนมีค่าพัฒนาสูงขึ้น ดังนี้

1. ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถระดับดีขึ้นไป ด้านการอ่าน จำนวน 2,956 คน คิดเป็นร้อยละ 79.55 และด้านการเขียน จำนวน 2,915 คน คิดเป็นร้อยละ 78.44 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถระดับดีขึ้นไป ด้านการอ่านออกเสียง จำนวน 2,323 คน คิดเป็นร้อยละ 64.26 ด้านการอ่านรู้เรื่อง จำนวน 2,915 คน คิดเป็นร้อยละ 61.38 ด้านการเขียนคำ จำนวน 1,344 คน คิดเป็นร้อยละ 37.18 และด้านการเขียนเรื่อง จำนวน 1,404 คน คิดเป็นร้อยละ 38.84 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถระดับดีขึ้นไป ด้านการอ่านออกเสียง จำนวน 2,362 คน คิดเป็นร้อยละ 65.03 ด้านการอ่านรู้เรื่อง จำนวน 2,187 คน คิดเป็นร้อยละ 60.21 ด้านการเขียนคำ จำนวน 1,068 คน คิดเป็นร้อยละ 29.40 และด้านการเขียนเรื่อง จำนวน 1,589 คน คิดเป็นร้อยละ 43.75

2. ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (Reading Test: RT) พบว่า ความสามารถด้านการอ่านออกเสียง และการอ่านรู้เรื่อง ในปีการศึกษา 2562 ($\bar{X} = 44.82$, S.D. = 25.10) อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนปีการศึกษา 2563 ($\bar{X} = 54.42$, S.D. = 24.51) อยู่ในระดับดี โดยในปีการศึกษา 2563 มีค่าพัฒนาสูงกว่าปีการศึกษา 2562 เฉลี่ยร้อยละ 9.40

3. ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า มีผลการประเมินด้านภาษาไทย ปีการศึกษา 2562 ($\bar{X} = 29.65$, S.D. = 14.01) อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนปีการศึกษา 2563 ($\bar{X} = 32.43$, S.D. = 14.45) อยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปีการศึกษา 2563 มีค่าพัฒนาสูงกว่าปีการศึกษา 2562 เฉลี่ยร้อยละ 2.62

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. ผลการประเมินระยะก่อนดำเนินโครงการ ด้านบริบท (Context Evaluation) และด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)

1.1 ผลการประเมินโครงการ ด้านบริบท พบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนด โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดหลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน งบประมาณมีความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรม และโครงการมีความสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน ผู้บริหารและครูผู้สอนให้การสนับสนุนการดำเนินตามโครงการ ผลสรุปจากการประเมินโครงการด้านบริบท ทำให้ทราบว่าโครงการสามารถดำเนินการในระยะต่อไปได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าโครงการมีความสำคัญและสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ได้กำหนดนโยบายการดำเนินงานให้โรงเรียนในสังกัดใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล โดยเน้นการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 นำไปสู่การปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ความร่วมมือ รวมทั้งผู้ประเมินได้ศึกษาหลักการกำหนดวัตถุประสงค์ แนวทางดำเนินงาน การกำหนดกิจกรรมในโครงการจากแนวคิดของ Stake, R. E., สำราญ มีแจ้ง, ประชุม รอดประเสริฐ, ธวัช แซ่อำ ที่กล่าวสอดคล้องกันว่า การดำเนินโครงการจะต้องมีการกำหนดจุดประสงค์ของการดำเนินงาน การรวบรวมข้อมูล ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ ย่อมต้องได้รับตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์หรือมาตรฐาน ในการดำเนินงาน หากขาดความแน่นอนและความชัดเจน จะต้องได้รับการปรับปรุง พร้อมแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเข้ามาช่วยในการดำเนินงาน เพื่อพิจารณาตัดสินโครงการในแต่ละระยะ โดยนำสารสนเทศที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าควรจะดำเนินการต่อ ปรับปรุง หรือยกเลิกโครงการหรือไม่ (Stake, R. E. , 1981); (สำราญ มีแจ้ง, 2553); (ประชุม รอดประเสริฐ, 2555); (ธวัช แซ่อำ, 2562) ซึ่งดาวเด่น เหลาผา ได้ประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนโรงเรียนเชียงกลมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 ผลการประเมินด้านสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) พบว่า เหตุผลและความต้องการจำเป็นมีความชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาของโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนเชียงกลมวิทยา โดยรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36, S.D.= 0.40 (ดาวเด่น เหลาผา, 2558) และเข้ม ขอบกิตติ์วรกุล ได้ประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโรงเรียนนวมก้อยวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลการประเมินด้านบริบท สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยมีหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการสอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน (เข้ม ขอบกิตติ์วรกุล, 2560) และสุดา นันไชยวงศ์ ได้ศึกษาการประเมินโครงการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนเทิงวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 พบว่า วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินงาน และการวัดประเมินผลของโครงการมีความชัดเจน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสร้างความพร้อมด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้แก่ครู (สุดา นันไชยวงศ์, 2564)

1.2 ผลการประเมินโครงการ ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นอย่างดี วิธีการหรือแนวทางการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการเป็นระบบ ผลสรุปจากการประเมินโครงการด้านปัจจัยนำเข้า ทำให้ทราบว่าโครงการสามารถดำเนินการในระยะต่อไปได้

ทั้งนี้เพราะว่าผู้ประเมินได้นำแนวคิดการกำหนดปัจจัยนำเข้าของ ประชุม รอดประเสริฐ ที่กล่าวว่าการประเมินโครงการจะช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือทำให้เกิดประโยชน์เต็มที่ การประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยที่เป็นปัญหาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือนำไปใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม ทรัพยากรทุกชนิดได้รับการจัดสรรให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมากเกินไป จะได้รับการตัดทอนให้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติพงษ์ โพธิ์มาตย์ ที่ประเมินโครงการรกรการอ่านในสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาล 1 อำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่าผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (กิตติพงษ์ โพธิ์มาตย์, 2563) และสอดคล้องกับ สุทธิพงศ์ ทองใบอ่อน, อนันตชัย ทองปาน ที่พบว่า ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (สุทธิพงศ์ ทองใบอ่อน, 2564); (อนันตชัย ทองปาน, 2564)

2. ผลการประเมินระยะระหว่างดำเนินโครงการ ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) พบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ซึ่งกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เรียงตามลำดับ คือ กิจกรรมการประเมินความสามารถด้านการอ่านและการเขียน กิจกรรมจัดเวทีทางวิชาการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนภาษาไทย กิจกรรมการพัฒนาครูผู้สอนภาษาไทยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการ Active Learning เพื่อพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ และกิจกรรมถอดบทเรียนวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โรงเรียนที่สามารถพัฒนาให้นักเรียนอ่านออก เขียนได้ ผลสรุปจากการประเมินโครงการด้านกระบวนการ ทำให้ทราบว่าการจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะว่าผู้ประเมินได้นำแนวคิดการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการอ่านของ วรณิ โสมประยูร ที่กล่าวว่า การพัฒนาทักษะอ่านว่ามีหลายวิธี แต่ละวิธีมีข้อดีและข้อบกพร่องแตกต่างกัน ครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในแต่ละวิธี เพื่อเลือกวิธีอ่านให้เหมาะสมกับเนื้อหาและทักษะที่ต้องการพัฒนาในตัวผู้เรียน (วรณิ โสมประยูร, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินโครงการยกระดับคุณภาพด้านการอ่าน การเขียน และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของ อนันตชัย ทองปาน ที่พบว่า ควรสร้างกิจกรรมให้เกิดการฝึกงานเขียนอย่างสร้างสรรค์เขียน ทำท่าย และมีความถี่เพียงพอ เพื่อให้ นักเรียนเป็นนักเขียนที่ดี กิจกรรมต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงหลักสูตรแกนกลางในระดับชั้นนั้น ๆ ด้วย ครูควรสร้างสรรค์กิจกรรมเพิ่มเติม หลักการเขียนที่ถูกต้อง กระตุ้นการฝึกเขียน ด้วยการเขียนคำยาก เกม การเสริมแรง ผู้บริหารควรสนับสนุนครูและนักเรียนให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในด้านเวลา งบประมาณ และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ควรสร้างกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดให้มากที่สุดโดยต้องบูรณาการร่วมกับการอ่าน และการเขียน (อนันตชัย ทองปาน, 2564) ทั้งนี้กระบวนการคิดจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อนักเรียนเกิดการสังเกต การวิเคราะห์ และได้ใช้ประสาทสัมผัส ครุมีความสำคัญที่สุดในการที่จะกระตุ้นให้นักเรียนมีการพัฒนาการคิด และสร้างกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการคิดอย่างสม่ำเสมอ โดยบูรณาการต่อยอดจากการอ่านและการเขียน อีกทั้ง Noor, S. ได้ศึกษาการบูรณาการการอ่านและการเขียนเพื่อทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนในการเรียนภาษาอังกฤษของอัฟกานิสถาน เพื่อพิจารณาว่า การบูรณาการการอ่านและการเขียนสามารถช่วยในการทดสอบความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนได้หรือไม่ (Noor, S., 2021) นอกจากนี้ใช้กิจกรรมเติมช่องว่างเพื่อตรวจสอบว่ากิจกรรมที่ทำหายน้อยกว่า สามารถให้การสนับสนุนการทำงานได้หรือไม่ พบว่า ลำดับการนำเสนอส่งผลต่อประสิทธิภาพของผู้เข้าร่วมการทดสอบ และการนำเสนอกิจกรรมการอ่านเพื่อเขียนสังเคราะห์ก่อนกิจกรรมเติมช่องว่างส่งผลให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

3. ผลการประเมินระยะสิ้นสุดการดำเนินโครงการ

3.1 ผลการประเมินโครงการ ด้านผลผลิต (Product Evaluation) พบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โครงการช่วยแก้ไขปัญหการอ่าน การเขียนของผู้เรียนได้ดี โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริม

การอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียน แนวทางวิธีการที่เขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการประกาศนโยบายและจุดเน้นให้โรงเรียนดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ มีความเหมาะสมและเป็นรูปธรรม ผลสรุปจากการประเมินโครงการด้านผลผลิต ทำให้ทราบว่าโครงการประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ทั้งนี้ผู้ประเมินได้นำแนวคิดของนักวิชาการมาใช้ร่วมในการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งผลให้ผลผลิตของโครงการบรรลุตามเป้าหมาย เช่น แนวคิดของ Oldham, G. R. & Cummings, A., วรณี โสมประยูร ที่กล่าวว่า ครูต้องมีความรู้ตามหลักภาษาไทย เจตคติของครูที่มีต่อทักษะการอ่าน การเขียน วิธีสอนของครู ได้แก่ การทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน การเตรียมความพร้อมสำหรับบทเรียนใหม่ การสอนให้เข้าใจความหมายคำ และประโยค การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนที่ชัดเจน วิธีฝึกทักษะการอ่าน การเขียน การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนฝึกเขียน การใช้สิ่งเร้าและแรงบันดาลใจ การทำให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงาน การส่งเสริมให้ศึกษาหาความรู้ การจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การสร้างบรรยากาศในการสอนจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (Oldham, G. R. & Cummings, A., 1996); (วรณี โสมประยูร, 2553) ดังนั้น ในการสอนครูจะต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนไปด้วยพร้อม ๆ กับการประเมินผลและติดตามผล

นอกจากวิธีสอนและสื่อการเรียนสอนแล้วการกำหนดแนวทางวิธีการที่หน่วยงานต้นสังกัดสนับสนุนประกาศนโยบายและจุดเน้นให้โรงเรียนดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ ก็มีส่วนช่วยส่งเสริมการอ่านให้มากกว่าเดิม สอดคล้องกับ ฉัตรภักดิ์ เลิศวิริยะภากร ประเมินโครงการโรงเรียนรักการอ่าน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านคลอง 22 ในด้านผลผลิตพบว่า จากการประเมินโดยผู้ปกครองอยู่ระดับมาก โดยโรงเรียนกำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมไว้อย่างเป็นระบบ โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนปฏิบัติตามแผนของโครงการ และโรงเรียนแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของกิจกรรมอย่างชัดเจน (ฉัตรภักดิ์ เลิศวิริยะภากร, 2561) อีกทั้ง กิตติพงษ์ โพธิ์มาตย์ ได้ประเมินโครงการรักการอ่านในสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาล 1 อำนาจเจริญ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนใช้เวลาว่างในกิจกรรมการอ่านมากยิ่งขึ้น นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มขึ้น (กิตติพงษ์ โพธิ์มาตย์, 2563) และ สุดา นันไชยวงศ์ ได้ประเมินโครงการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนเทิงวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ด้านผลผลิตพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด มีทักษะและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมาก (สุดา นันไชยวงศ์, 2564)

3.2 การประเมินผลสำเร็จตามโครงการ

3.2.1 ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 โดยนักเรียนมีความสามารถด้านการอ่านออก เขียนได้ ระดับคุณภาพดีขึ้นไปทุกระดับชั้น

3.2.2 ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (Reading Test: RT) พบว่า ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านออกเสียง และการอ่านรู้เรื่อง ในปีการศึกษา 2563 มีค่าพัฒนาสูงกว่าปีการศึกษา 2562

3.2.3 ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า มีผลการประเมินด้านภาษาไทย ปีการศึกษา 2563 มีค่าพัฒนาสูงกว่าปีการศึกษา 2562

ทั้งนี้ เนื่องจากโครงการมีรูปแบบหรือแนวทางการจัดกิจกรรมการแก้ปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ให้กับนักเรียนที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ ครูผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบโครงการให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ให้ความสำคัญและสนับสนุนโครงการ มีการกำกับ ติดตาม และดำเนินการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน และผลการประเมินด้านภาษาไทยของนักเรียนพัฒนาขึ้นกว่าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพงศ์

ทองใบอ่อน ที่ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนวัดชัยมงคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ผลประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) เพิ่มขึ้นร้อยละ 25.92 คะแนนเฉลี่ยร้อยละของผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) เพิ่มขึ้นร้อยละ 40.34 (สุทธิพงศ์ ทองใบอ่อน, 2564) ส่วน ฉัตรภักดิ์ เลิศวิริยะภากร ได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนรักการอ่านนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านคลอง 22 พบว่า ผลการทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผ่านการทดสอบทุกคน โดยระยะที่ 1 มีนักเรียนผ่านการทดสอบการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 82.32 ระยะที่ 2 มีนักเรียนผ่านการทดสอบการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 94.48 และระยะที่ 3 มีนักเรียนผ่านการทดสอบ การอ่านทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 จะเห็นได้ว่ามีพัฒนาการความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น (ฉัตรภักดิ์ เลิศวิริยะภากร, 2561) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้ประเมินโครงการมิติคุณภาพ 5 รู่สู่การปฏิบัติในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 สูงกว่าปีการศึกษา 2560 เท่ากับ 5.11 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2, 2562)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า ผลการประเมินระยะก่อนดำเนินโครงการด้านบริบท ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการประเมินระยะระหว่างดำเนินโครงการด้านกระบวนการ ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลการประเมินระยะสิ้นสุดการดำเนินโครงการด้านผลผลิต ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนการประเมินผลสำเร็จตามโครงการด้านความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (Reading Test: RT) และผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (National Test: NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้านภาษาไทย พบว่า ในปีการศึกษา 2563 มีผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนสูงกว่าในปีการศึกษา 2562 ทุกรายการและทุกระดับชั้น จากการศึกษาที่มีข้อเสนอแนะต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้บรรลุเป้าหมายยิ่งขึ้น ดังนี้ 1) ในการจัดทำโครงการควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก คือ การกำหนดหลักการและเหตุผลของโครงการที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของหน่วยงาน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณควรมีความเหมาะสม 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 3) ควรจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้กับครูผู้สอนภาษาไทยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ซึ่งรุกเพื่อพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านออก เขียนได้ให้มีความหลากหลายละน่าสนใจตลอดจนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 4) เมื่อสิ้นสุดโครงการควรศึกษาผลสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์และความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ เพื่อตรวจสอบผลผลิตของโครงการว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใดและนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุง และประชุมชี้แจงให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบรวมทั้งเผยแพร่และสร้างเครือข่าย

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ โพธิ์มาตย์. (2563). การประเมินโครงการรักการอ่านในสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาล 1 วัดเทพมงคล เทศบาลเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ. วารสารบริหารการศึกษาบวบัณฑิต, 20(3), 11-12.

- เข้ม ขอบกิตติ์วรกุล. (2560). การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโรงเรียนอ้อมกอดวิทยาคมจังหวัด เชียงใหม่. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(2), 2009-2010.
- ฉัตรภักดิ์ เลิศวิริยะภากร. (2561). การประเมินโครงการโรงเรียนรักการอ่านนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน บ้านคลอง 22. *วารสารวิจัยเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้*, 1(1), 9-19.
- ดาวเด่น เหลาผา. (2558). รายงานการประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียน เชียงกลมวิทยา ปีการศึกษา 2558. หนองบัวลำภู: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19.
- ธวัช แซ่อ้อ. (2562). รายงานการประเมินโครงการการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในโดยใช้คู่มือแนวทางการ พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2555). การบริหารโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2550). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณิ โสมประยูร. (2553). เทคนิคการสอนภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้าวิชาการ.
- สมชาย หอมยก. (2550). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. (2561). รายงานผลการประเมินภาษาไทยของ โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ระหว่างปีการศึกษา 2560 - 2561. จังหวัด ปทุมธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. (2562). รายงานผลประเมินโครงการมิติ คุณภาพ 5 รู้สู่การปฏิบัติในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2. พระนครศรีอยุธยา: กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง 2560). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สำราญ มีแจ้ง. (2553). การประเมินโครงการทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: นิชินแอตเวอร์ไทท์ ติ้งกรุ๊ป.
- สุดา นันไชยวงศ์. (2564). การประเมินโครงการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนเทิดวิทยาคมสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 8(2), 168-184.
- สุทธิพงศ์ ทองใบอ่อน. (2564). การประเมินโครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนวัดชัยมงคล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(8), 178-193.
- อนันตชัย ทองปาน. (2564). การประเมินโครงการยกระดับคุณภาพด้านการอ่าน การเขียน และคิดวิเคราะห์ของ นักเรียนในระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้รูปแบบ CIPPIEST. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*.
- Best, J. W. (1981). *Research in Education*. (4rd ed). Englewood.Cliff, N.J.: Prentice Hall.
- Noor, S. (2021). Integrating Reading and Writing in Testing Reading Comprehension of the Afghan EFL Language Learners. *Cogent Education*, 8(1), 1-24.
- Oldham, G. R. & Cummings, A. (1996). Employee creativity: Personal and Contextual Factors at Work. *Academy of Management Journal*, 39(3), 607-634.

- Stake, R. E. (1981). Evaluation the art in education: A responsive approach. Chicago: Charts E. Merrill.
- Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J. (2007). Evaluation Theory, Models and Applications. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้
แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา*
DEVELOPMENT OF AN ENVIRONMENTAL EDUCATION MODEL INCORPORATING
CREATIVITY-BASED AND COMMUNITY-BASED LEARNING
FOR ASSOCIATE DEGREE STUDENTS

กิตติยา ฤทธิภักดี

Kittiya Rittipakdee

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิจัยและนวัตกรรม วิทยาลัยชุมชนสตูล สตูล ประเทศไทย

Research and Innovation Promotion Center, Satun Community College, Satun, Thailand

Corresponding author E-mail: Kittiya.c2517@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา และ 2) ศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา วิจัยเชิงปฏิบัติการ ขั้นตอนการดำเนินการ 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางในการพัฒนา (Analysis R1) ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Design and Development: D1) ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบเรียนรู้ (Implementation: R2) และ ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Evaluation: D2) เครื่องมือในการวิจัยเป็น แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบความรู้ แบบวัดทัศนคติ และแบบวัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ประชากรที่ใช้ คือ นักศึกษาวิทยาลัยชุมชนสตูล ชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 306 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนสตูล ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมเพื่อชีวิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 34 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนรู้ด้วย 7Cs MODEL การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ และ 2) การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.82/84.63 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นักศึกษามีความรู้ ทัศนคติ และการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการประเมินรูปแบบด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา, การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์, การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน, นักศึกษาอนุปริญญา

Abstract

This research aims to: 1) Develop an environmental education learning management model using creative learning and community-based approaches for associate degree students,

and 2) Examine the effectiveness of the environmental education learning management model using creative learning and community-based approaches. This is a research and development study with an action research methodology. The process is divided into four phases: Phase 1: Study of the current situation, problems, and development guidelines (Analysis R1); Phase 2: Development of the learning management model (Design and Development: D1); Phase 3: Trial implementation of the learning model (Implementation: R2); and Phase 4: Evaluation of the learning management model (Evaluation: D2). Research instruments include a learning management plan, knowledge test, attitude measurement, and environmental problem-solving assessment. The population consists of second-year students at Satun Community College, first semester, academic year 2024, totaling 306 students. The sample group is 34 associate degree students who registered for the Science and Environmental Education for Life course in the first semester of the 2024 academic year, selected by purposive sampling. Data analysis was performed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test. The findings revealed that: 1) The developed model consists of 5 components: principles, objectives, the 7Cs model learning process, measurement and evaluation, and key conditions for implementation; and 2) The learning management model using creative learning and community-based approaches had an effectiveness score of 88.82/84.63, which is higher than the established benchmark. Students showed significant improvements in knowledge, attitude, and environmental problem-solving after the course at the 0.05 level. The model's feasibility and utility were evaluated at the highest level.

Keywords: Model Development, Environmental Education Management, Creative-Based Learning, Community-Based Learning, Associate Degree Students

บทนำ

การเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัลได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวและเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคนี้ (ภูษณิศร มีนาเขต และสิริทรัพย์ สีหะวงษ์, 2562) การศึกษาที่มีประสิทธิภาพในยุคนี้จึงต้องคำนึงถึงหลายประเด็น ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ปัญหาที่มีความซับซ้อนและจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังในหลักสูตรการศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การศึกษาไม่เพียงแต่ต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน แต่ยังต้องส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและชุมชน การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based Learning: CBL) ถือเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ในรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้แบบ CBL สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ โดยมีกระบวนการที่ช่วยพัฒนาการคิดหลายรูปแบบ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การคิด วิचारณญาณ และการคิดแก้ปัญหา (Riangnarong, M. & Silanoi, L., 2015) สำหรับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็น 5 ขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) กระตุ้นความสนใจ ใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดผู้เรียน 2) ตั้งปัญหารายบุคคล ให้ผู้เรียนระบุปัญหาที่สนใจ 3) กิจกรรมกลุ่ม สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทำงาน

ร่วมกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4) นำเสนอผลงาน: ผู้เรียนเสนอผลการเรียนรู้ต่อกลุ่ม และ 5) สรุปและประเมินผล สรุปการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนของผู้เรียนและอีกหนึ่งแนวทางที่มีความสำคัญ คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดชุมชนเป็นฐานโดยมีพื้นฐานมาจากแนวทฤษฎีการพัฒนาทางสติปัญญาของ Dechakhupt, P. เชื่อว่า พัฒนาการของผู้เรียนจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและทฤษฎีการสร้างสร้งองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเองความรู้ที่ได้จะคงทนถาวรอยู่ในความจำระยะยาว โดยครูเป็นเพียงผู้จัดประสบการณ์เรียน (Dechakhupt, P., 2011) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับชุมชนที่อยู่รอบตัวผู้เรียน การเรียนรู้ในลักษณะนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการศึกษาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน การลงพื้นที่สำรวจและศึกษาในชุมชนช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาสังคม (Kisiel, J., 2005) การใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ยังช่วยพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่ผู้เรียนได้สัมผัสกับปัญหาจริง ๆ จะทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนการสอนมาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ การเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่พัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียน แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและตระหนักถึงบริบทของชุมชนของตนเองมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้น (Gonzalez, A., 2016) นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถวัดผลด้านความรู้และความเข้าใจผ่านการเขียนและการนำเสนอผลงาน ซึ่งสะท้อนถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2564)

การจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาความตระหนักและทักษะในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและสังคม โดยจากการที่ผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาที่ผ่านมา พบว่า นักศึกษายังขาดความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่งทำให้ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ของตนได้ และการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาในปัจจุบันยังขาดการเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดผลเต็มประสิทธิภาพ (ฐากร สิทธิโชค, 2558) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา เพื่อเสริมสร้างการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง ฝึกทักษะในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน รวมทั้งสามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบายหรือกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในระดับสถาบันหรือชุมชนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐานสำหรับนักศึกษาอนุปริญญา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐานสำหรับนักศึกษาอนุปริญญา มีวิธีดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ และแบบแผนการทดลองแบบ Pre Experimental Design ประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแบบ One-Group Pretest-

Posttest Design และวัดทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การวัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์ มีวิธีดำเนินการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R1)

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงนโยบาย หลักสูตรอนุปริญญาวิทยาลัยชุมชน หมวดยุทธศาสตร์ศึกษาทั่วไป ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561 เป้าหมายของสถานศึกษา การศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน สอนตามกลุ่มกับกลุ่มนักศึกษาตัวอย่าง ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนและศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนและพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา ศึกษาสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivist Theory) ของพิงและวิกอตสกี ที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้จากประสบการณ์ในบริบทจริง ทฤษฎีการเรียนรู้แบบประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb, D. A. ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน (Community-Based Learning) ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวทางเหล่านี้ช่วยให้นักศึกษาใช้ความรู้ในชีวิตจริงได้อย่างมีคุณค่า และมีความสำคัญในการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชุมชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (Kolb, D. A., 2005) รวมทั้งศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Design and Development: D1)

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา โดยผู้วิจัยได้พัฒนาโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญาให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานองค์ประกอบ ความต้องการและความจำเป็น โดยการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของรูปแบบ การใช้รูปแบบ หน่วยการจัดการเรียนรู้ ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม ของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และตรวจสอบคุณภาพของแบบ แบบทดสอบความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม แบบวัดทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแบบวัดการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พิจารณาความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีผลการประเมินคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบ แบบวัดทัศนคติ และแบบวัดการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมากและมากที่สุด มีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 4.60 - 5.00 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตั้งแต่ 0.00 - 0.89 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Implementation: R2)

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา โดยใช้แบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบ One Group Pretest Posttest Design เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบ (E1/E2) เพื่อหาประสิทธิผลของรูปแบบ (E.I.) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ระหว่างก่อนและหลังการเรียนรู้ ศึกษาทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา

ขั้นตอนและรายละเอียดการวิจัยระยะที่ 3

ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาวิทยาลัยชุมชนสตูล ชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 306 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนสตูล ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมเพื่อชีวิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

แบบแผนการทดลอง ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดสองครั้ง (One Group Pretest –Posttest Design) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2553)

การเก็บข้อมูล โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ 1) แบบทดสอบวัดความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม 2) แบบวัดทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) แบบวัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และ 4) แบบวัดความพึงพอใจของนักศึกษา เพื่อนำไปสู่การสรุป รายงานผล อภิปรายผล และนำความรู้ที่ได้จากการทดลองที่เกิดขึ้นไป ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษานุปริญญา

ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Evaluation: D2)

การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษานุปริญญา โดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของการนำรูปแบบไปใช้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษานุปริญญา โดยผู้ประเมิน คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) การจัดการศึกษาหลักสูตรนุปริญญาวิทยาลัยชุมชนสตูล ปีการศึกษา 2567 โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 60 คน ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จำนวน 60 คน ประกอบด้วย 1) ผู้สอน คือ อาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษ จำนวน 20 คน และ 2) นักศึกษา จำนวน 40 คน มีเกณฑ์การให้ค่าคะแนนระดับไว้ดังต่อไปนี้

4.50 - 5.00 หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด

3.50 - 4.49 หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับมาก

2.50 - 3.49 หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.49 หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ความเป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การตัดสินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าไม่เกิน 1.00 ถือว่าผ่านการประเมินความคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษานุปริญญา มี 5 องค์ประกอบ รายละเอียด ดังนี้

1.1 หลักการ คือ การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน เน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันในชุมชน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมช่วยให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและนำความรู้ไปใช้ได้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษานุปริญญาผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชน

1.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วย 7Cs MODEL มี 7 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผนที่ครอบคลุม (Comprehensive Planning) การกำหนดวัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการศึกษาเชิงสิ่งแวดล้อม โดยเตรียมทรัพยากรและบทบาทของนักศึกษาและชุมชน

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนักรู้ (Consciousness Raising) กระตุ้นให้นักศึกษา เข้าใจผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนและโลก ผ่านการตั้งคำถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ขั้นที่ 3 การร่วมมือกับชุมชน (Community Collaboration) นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความรู้

ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติจริง (Concrete Actions) นักศึกษาใช้ความรู้ในการทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การสังเกต วิเคราะห์ และทดลองวิธีการแก้ปัญหาจริง

ขั้นที่ 5 การสร้างสรรค์ผลงาน (Creative Outputs) นักศึกษาใช้ความรู้และประสบการณ์จากกิจกรรมเพื่อสร้างผลงานที่สะท้อนความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการวิจัยหรือสื่อการสอน

ขั้นที่ 6 การประเมินผลอย่างครอบคลุม (Comprehensive Evaluation) ประเมินผลการเรียนรู้และผลงานของนักศึกษาในหลายมิติ โดยใช้เกณฑ์ที่ชัดเจนในการวิเคราะห์ความก้าวหน้า

ขั้นที่ 7 การเผยแพร่ผลงาน (Creative Communication) นักศึกษาเผยแพร่ผลงานต่อชุมชนผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อสร้างความรับรู้และแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.4 การวัดและประเมินผล วัดความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ทักษะต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้

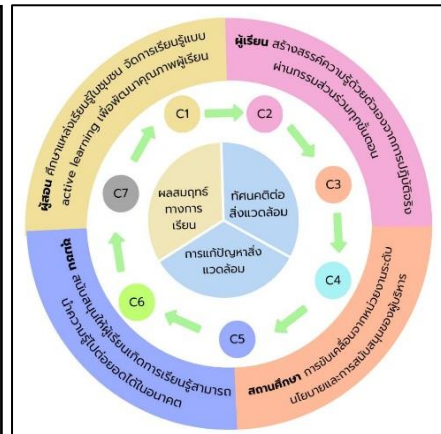
1.5 เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ 1) สถานศึกษา ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและหน่วยงานนโยบาย เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) ชุมชน ต้องมีโครงการที่สนับสนุนการเรียนรู้และการนำความรู้ไปใช้ 3) ผู้สอน ควรออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 4) ผู้เรียน ต้องมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติจริงร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะและความเข้าใจในประเด็นสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง แผนภาพประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา แสดงดังภาพที่ 1

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา

หลักการของรูปแบบการสอน: การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันในชุมชน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมช่วยให้ความเข้าใจลึกซึ้งและนำความรู้ไปใช้ได้จริง

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอน: เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาอนุปริญญา ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชน

การจัดการเรียนรู้ 7Cs ขั้นที่ 1 การวางแผนที่ครอบคลุม (Comprehensive Planning): C1 ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนักรู้ (Consciousness Raising): C2 ขั้นที่ 3 การร่วมมือกับชุมชน (Community Collaboration): C3 ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติจริง (Concrete Actions): C4 ขั้นที่ 5 การสร้างสรรค์ผลงาน (Creative Outputs): C5 ขั้นที่ 6 การประเมินผลอย่างครอบคลุม (Comprehensive Evaluation): C6 ขั้นที่ 7 การเผยแพร่ผลงาน (Creative Communication): C7

เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) สถานศึกษาต้องขับเคลื่อนโดยหน่วยงานนโยบายและผู้บริหาร 2) ชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้และการนำความรู้ไปใช้ 3) ผู้สอน ใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน และ 4) ผู้เรียน สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการปฏิบัติจริงและการมีส่วนร่วมกับชุมชน

การวัดและประเมินผล: การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนครอบคลุมการวัดก่อนเรียน การติดตามระหว่างเรียน และการวัดผลการเรียนอย่างครบถ้วน

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา

2. การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา

2.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังจากเรียนของนักศึกษาอนุปริญญา ชั้นปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐานตามเกณฑ์ 80/80 (E_1/E_2)

ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	80	35.53	1.31	88.82
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_2)	80	33.85	1.97	84.63
ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ 88.82/84.63				

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คิดเป็นร้อยละ 88.82 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) คิดเป็นร้อยละ 84.63 ดังนั้น แผนการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน จึงมีประสิทธิภาพ 88.82/84.63 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2.2 ผลการเปรียบเทียบความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน พบว่า

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา ก่อนและหลังเรียน

รายการ	ก่อนเรียนรู้			หลังเรียนรู้			t	df	p
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ			
ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม (N = 70)	48.84	4.02	ปานกลาง	57.95	4.75	มากที่สุด	-34.952	33	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมก่อนเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 48.84$) และหลังเรียนนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 57.95$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียน พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักศึกษา ก่อนและหลังเรียน

รายการ	ก่อนเรียนรู้			หลังเรียนรู้			t	df	p
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ			
ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	3.75	0.32	มาก	4.42	0.45	มาก	-12.142	33	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก่อนเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) และหลังเรียนนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียน พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา ก่อนและหลังเรียน

รายการ	ก่อนเรียนรู้			หลังเรียนรู้			t	df	p
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ			
การคิดแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม (N=30)	15.25	1.52	ปานกลาง	23.80	1.185	มาก	-39.53	33	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมก่อนเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 15.25$) และหลังเรียนนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 23.80$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียน พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยการคิด

แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมหลังเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา

การประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านผู้สอน	4.52	0.49	มากที่สุด
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.31	0.58	มาก
3. ด้านบรรยากาศในการเรียน	4.21	0.39	มาก
4. ด้านสื่อประกอบการเรียนการสอนและชุมชนแหล่งเรียนรู้	4.63	0.28	มากที่สุด
5. ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้	4.42	0.49	มาก
6. ด้านการวัดและประเมินผล	4.48	0.56	มากที่สุด
รวม	4.43	0.48	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของนักศึกษาแยกเป็นด้าน โดย 3 ลำดับแรก พบว่า ด้านสื่อประกอบการเรียนการสอนและชุมชนแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.28) รองลงมาด้านผู้สอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.49) และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.56)

4. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา

รายการ	ระดับความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นไปได้			ระดับความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นประโยชน์		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
องค์ประกอบที่ 1 หลักการ	4.49	0.68	มาก	4.52	0.74	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์	4.52	0.89	มากที่สุด	4.54	0.64	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้	4.58	0.73	มากที่สุด	4.56	0.62	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผล	4.51	0.61	มากที่สุด	4.57	0.50	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ	4.43	0.69	มาก	4.42	0.67	มาก
รวม	4.51	0.79	มากที่สุด	4.52	0.69	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า โดยภาพรวมมีความเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.79) และด้านความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.69)

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับชุมชน พบว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ ซึ่งโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการทางการศึกษาได้ดี โดยเฉพาะการเน้นการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมจากชุมชน โดยสอดคล้องกับ สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์ ที่ได้สรุปว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ฝึกการตั้งปัญหาและแก้ปัญหารายบุคคล การฝึกการทำงานกลุ่ม การฝึกนำเสนอและวิจารณ์แบบสร้างสรรค์ (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิภาพรณ เจนสันติกุล ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและชุมชน ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและเชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2564) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูษณิศา มีนาเขตร และสิริทรัพย์ สี่หะวงษ์ ทำการศึกษาเรื่อง ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับการใช้ Courseville ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาลโดย ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับในการแก้ไขปัญหาจริงในชุมชนได้ (ภูษณิศา มีนาเขตร และสิริทรัพย์ สี่หะวงษ์, 2562)

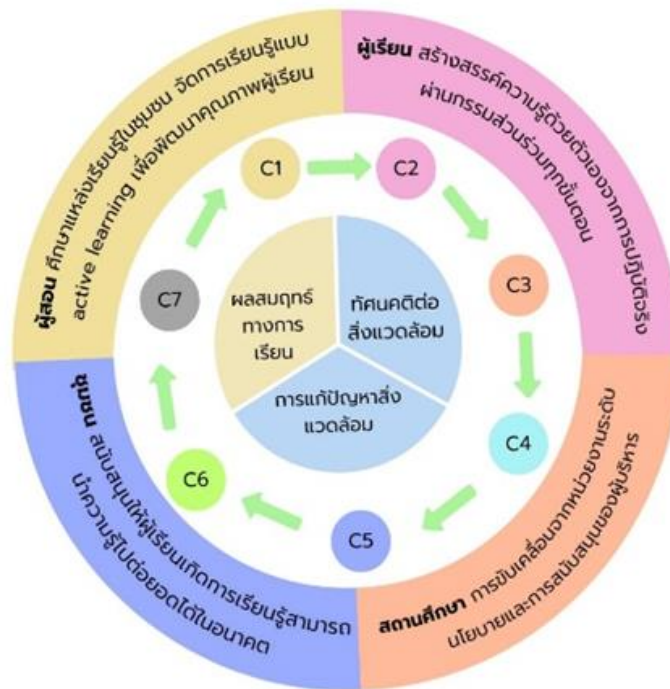
2. ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา พบว่า รูปแบบมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษามีคะแนนการประเมินความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดและ พบว่า ความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน ในประเด็นต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ อ่อนก้อน ที่ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบบูรณาการ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จริยธรรมสิ่งแวดล้อม และจิตอาสาสิ่งแวดล้อม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุภารัตน์ อ่อนก้อน, 2564) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรศักดิ์ แก้วงาม ได้พัฒนาการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้วิจัยเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทักษะคิดต่อสิ่งแวดล้อม และจริยธรรมสิ่งแวดล้อม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุรศักดิ์ แก้วงาม, 2565) นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิธร นาม่วงอ่อน ที่ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยรูปแบบฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ศศิธร นาม่วงอ่อน, 2567) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนาลี วรรณสิน และคณะ ที่ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวเตอร์เพื่อเสริมสร้างทักษะวิถีแห่งการคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด (วนาลี วรรณสิน และคณะ, 2564)

3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาอนุปริญญา พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งนี้ เพราะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อ

รองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมจากกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ในสาขาวิชาในการประยุกต์ใช้กับชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิขิต จันทรแก้ว ที่สรุปว่าเมื่อนิสิตได้เรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พื้นที่เป็นฐานการเรียนรู้ พบว่า การจัดกิจกรรมส่งผลต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของระดับจิตอาสา สิ่งแวดล้อมของนิสิตไปในทิศทางที่ดีขึ้น (ลิขิต จันทรแก้ว, 2564) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศธร สิ่งสำราญ ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยการสร้างสรรค์เป็นฐานสู่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ CBL plus ในประเด็นต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยประเด็นความพึงพอใจต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) สภาพปัญหาความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ 2) หลักการ ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ 3) จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบ 5) การวัดและประเมินผล 6) รูปแบบสามารถเสริมสร้างทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 7) ความเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ และ 8) การนำรูปแบบไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ (พงศธร สิ่งสำราญ, 2565) และยังสอดคล้องกับ มนัส จันทรพวง ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้มีบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มก่อให้เกิดความสามัคคี และในประเมินรูปแบบ ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 และด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 (มนัส จันทรพวง, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการ 7Cs MODEL ซึ่งเป็นการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาที่ใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนหลัก 1) Comprehensive Planning: วางแผนการเรียนรู้ที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกับชุมชน 2) Consciousness Raising: สร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม 3) Community Collaboration: ร่วมมือกับชุมชนในการเรียนรู้ 4) Concrete Actions: ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม 5) Creative Outputs: สร้างสรรค์ผลงานที่นำไปใช้ได้จริง 6) Comprehensive Evaluation: ประเมินผลการเรียนรู้ในทุกด้าน และ 7) Creative Communication: เผยแพร่ผลงานและผลลัพธ์ จากกระบวนการทั้ง 7 ขั้นตอนนี้ จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปพัฒนานวัตกรรมด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน เช่น การใช้สื่อดิจิทัลในกิจกรรมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อการสอนหรือการดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ยังสามารถพัฒนารูปแบบการจัดการที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกและการลงมือทำจริงในชุมชน ซึ่งเป็นวิธีการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

ภาพที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วย 7Cs MODEL

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษานุปริญญา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วย 7Cs Model รูปแบบมีความเป็นไปได้และประโยชน์ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ 1) สถานศึกษา สร้างความร่วมมือกับชุมชน ในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จริงในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และ 2) ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการกิจกรรมเรียนการสอนในลักษณะรูปแบบผสมผสาน (Blended Learning) เพื่อคุณลักษณะผู้เรียนที่รองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ คือ พัฒนาระบบการประเมินผลที่มีความหลากหลายและสะท้อนผลลัพธ์อย่างชัดเจน และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ศึกษาความยั่งยืนของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อประเมินผลกระทบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่พัฒนาขึ้นต่อความรู้และทัศนคติของนักศึกษาในระยะยาว และ 2) เปรียบเทียบผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และชุมชนเป็นฐานกับวิธีการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อระบุนความแตกต่างและจุดแข็งของแต่ละวิธี

เอกสารอ้างอิง

- ฐากร สิทธิโชค. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจริยธรรมสิ่งแวดล้อม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2564). การบริหารงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทสำรวจวรรณกรรม. วารสารสหศาสตร์, 21(2), 254-266.

- พงศธร สิงสาราญ. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยการสร้างสรรค์เป็นฐานสู่ชุมชน (CBLplus) เพื่อเสริมสร้างทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพครู, 2(2), 265-280.
- ภูษนิศา มีนาเขตร และสิริทรัพย์ สีหะวงษ์. (2562). ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับการใช้ Course ville ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล. วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล, 25(1), 74-87.
- มนัส จันทรพวง. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(6), 81-95.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2553). เทคโนโลยีวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ลิขิต จันทรแก้ว. (2564). การพัฒนานักกิจกรรมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาในป่าชุมชนโคกหินลาด (ป่าต้นน้ำห้วยคาง) โดยใช้พื้นที่เป็นฐานการเรียนรู้. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วนาลี วรรณสิน และคณะ. (2564). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวเตอร์ เพื่อเสริมสร้างทักษะวิถีแห่งการคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ, 22(2), 1-20.
- ศศิธร นาม่วงอ่อน. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2560). กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานในกระบวนการวิชา CEE2205 (ความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก). วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 32(2), 1-8.
- สุภารัตน์ อ่อนก้อน. (2564). การพัฒนานักกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบบูรณาการ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรศักดิ์ แก้วงาม. (2565). การสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้วิจัยเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนิสิตปริญญาตรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Dechakhupt, P. (2011). Teaching that focuses on learners is important. Bangkok: The master group management company limited.
- Gonzalez, A. (2016). Community-Based Learning: A Model for Engaging Students in Social Justice. Journal of Social Work Education, 52(2), 247-260.
- Kisiel, J. (2005). The Role of Community-Based Learning in Environmental Education. Environmental Education Research, 11(3), 333-347.
- Kolb, D. A. (2005). Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education. Academy of Management Learning & Education, 4(2), 193-212.
- Riangnarong, M. & Silanoi, L. (2015). The development of grade 7 students' 21st century learning and achievement through creativity-based learning (CBL) in the S 21103 Social Studies Subject. Journal of Education, 38(4), 141-148.

การพัฒนาหลักสามัคคีธรรมในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการชุมชน จังหวัดสระแก้ว *

DEVELOPMENT OF SAMAGGI - DHAMMA IN COMMUNITY WELFARE MANAGEMENT NETWORK IN SRA KAEW PROVINCE

วีรณัฐ พรหมจักร^{1*}, ณัฐภัทร อยู่เมือง², รินดา ประกอบบุญ³, พระครูสุนทรธรรมนิเทศ (จารุวัฒน์ จันทะพรหม)⁴,
สุขพัฒน์ อนนท์จารย์¹

Weeranuch Promjak^{1*}, Nathaphat Youmaung², Rinda Prakobboon³, Phrakhru Sunthornthammanites (Charuwat Chanthaprom)⁴,
Sukhapat Anonjarn¹

¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

¹Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Sri Lanchang Campus, Loei, Thailand

²คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

²Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Maha Vajiralongkorn Rajavidyalaya Campus,
Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

³วิทยาลัยธาดูปพนม มหาวิทยาลัยนครพนม นครพนม ประเทศไทย

³That Phanom College, Nakhon Phanom University, Nakhon Phanom, Thailand

⁴คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

⁴Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Maha Vajiralongkorn Rajavidyalaya Campus,
Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: gays2550@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชน นำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชน เผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 372 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชน ต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น การไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิการในด้านความปลอดภัย และด้านสุขภาพ ไม่สามารถใช้สิทธิจากประกันสังคม เนื่องจากกฎหมายแรงงานไม่คุ้มครอง ไม่สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ไม่มีการรวมกลุ่มกันเป็นสหภาพแรงงาน และขาดการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านทักษะแรงงาน การนำหลักสามัคคีธรรมเข้ามามีใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหของแรงงานนอกระบบ และรวมกลุ่มให้ได้เพื่อรับการรับรอง ส่วนการเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือ ได้แก่ กระทรวงแรงงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์ประสานงานแรงงานนอกระบบ มูลนิธิเพื่อการพัฒนา แรงงานและอาชีพ เข้ามาดูแลแรงงานนอกระบบ

คำสำคัญ: หลักสามัคคีธรรม, การสร้างเครือข่าย, การจัดสวัสดิการแรงงานนอกระบบ, ชุมชนจังหวัดสระแก้ว

Abstract

This research article aims to examine the challenges in welfare provision for female informal workers in communities, apply the principle of solidarity to establish welfare networks for female informal workers, and promote public awareness of this approach in Sa Kaeo Province, Thailand. The study employs a mixed-method research design. The quantitative research involved a sample of 372 individuals, while the qualitative research included in-depth interviews with 30 key informants. The findings reveal that welfare provision for female informal workers faces numerous challenges, including a lack of protection for safety and health benefits, inability to access social security rights due to labor laws not covering informal workers, limited access to legally mandated services, absence of labor union organization, and inadequate skill development opportunities. The application of the principle of solidarity in establishing welfare networks for female informal workers in communities has proven effective in addressing these issues and fostering group organization for better negotiation power. Public awareness and dissemination of this approach involved collaboration with various organizations, such as the Ministry of Labor, Thai Health Promotion Foundation (THPF), Community Organizations Development Institute (Public Organization), National Health Security Office (NHSO), Friends of Women Foundation, Informal Workers Coordination Center, and the Foundation for Labor and Employment Promotion. These entities provide support and oversight for informal workers.

Keywords: Solidarity Principle, Network Building, Welfare Provision for Informal Workers, Sa Kaeo Province Communities

บทนำ

แรงงานนอกระบบถือเป็นแรงงานส่วนใหญ่ในประเทศไทย จากข้อมูลการสำรวจแรงงานนอกระบบของสำนักงานสถิติแห่งชาติล่าสุด ปี 2566 พบว่าจากจำนวนแรงงานไทยผู้ทำงานทั้งหมด 38.3 ล้านคน มีแรงงานนอกระบบถึง 21.2 ล้านคน คิดเป็น 55.3% ของแรงงานผู้ทำงานทั้งหมด โดยนิยามของ “แรงงานนอกระบบ หมายถึง ผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับความคุ้มครองหรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน” (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) แรงงานนอกระบบแบ่งออกเป็นเพศชาย 55.2% เพศหญิง 44.8% ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ที่ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม และจาก ผลการสำรวจ พบว่า ปัญหาด้านรายได้เป็นปัญหาหลักที่แรงงานนอกระบบประสบอยู่และต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐมากที่สุด โดยจากผลสำรวจรายได้ในรูปค่าจ้างหรือเงินเดือนของแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบ (เก็บข้อมูลเฉพาะผู้มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้าง) พบว่า ขณะที่ค่าเฉลี่ยรายได้ระหว่างแรงงานในระบบเพศชาย - หญิงมีค่าที่ไม่แตกต่างกันมากนัก (เพศชาย - รายได้ 15,001 บาท, เพศหญิง - รายได้ 15,012 บาท) ช่องว่างทางรายได้ระหว่างแรงงานนอกระบบเพศชาย - หญิงนั้นมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 1,019 บาท (เพศชาย - รายได้ 6,885 บาท, เพศหญิง - รายได้ 5,866 บาท) ได้ทำการศึกษาประเด็นนี้ โดยได้พยายามทำการศึกษาและเปรียบเทียบช่องว่างทางรายได้ระหว่างแรงงานทั้งในและนอกระบบเพศชาย - หญิง ใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio - Economic Survey: SES) ในช่วงปี 2007 - 2015 ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างแรงงานที่มีงานทำและมีอายุในช่วง

ระหว่าง 15 - 60 ปี มีการรายงานรายได้จากการทำงานหรือจากการประกอบธุรกิจส่วนตัว และมีสถานภาพเป็นลูกจ้างในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน หรือ ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง โดยตามนิยามของกระทรวงแรงงานสามารถจำแนกแรงงานในภาคเศรษฐกิจออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) แรงงานในระบบ ประกอบไปด้วยแรงงานในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน ที่ได้รับการคุ้มครองในระบบประกันสังคมหรือได้รับสวัสดิการตามที่นายจ้างจัดทำให้ และ 2) แรงงานนอกระบบ ประกอบไปด้วยแรงงานที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ในบริษัทเอกชนที่ไม่ได้รับการคุ้มครองในระบบประกันสังคมหรือได้รับสวัสดิการตามที่นายจ้างจัดทำให้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบถึงสัดส่วนจำนวนแรงงานนอกระบบอยู่ที่ 30 - 60% ของแรงงานทั้งหมด โดยสัดส่วนจำนวนแรงงานมีความแตกต่างกันตามภูมิภาค ภาคใต้มีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูงที่สุด (60%) ขณะที่กรุงเทพฯมีสัดส่วนแรงงานนอกระบบน้อยที่สุด (40%) สัดส่วนแรงงานนอกระบบเพศหญิงในแต่ละภูมินั้นมีค่าไม่แตกต่างกันมากนักและมีแนวโน้มสัดส่วนที่คงที่ในช่วงปีที่ศึกษา (40 - 50%) ด้วยบริบททางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสระแก้วที่เป็นพื้นที่ที่สุดเขตชายแดน ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้น้อยฐานะค่อนข้างยากจน รวมถึงมีแรงงานหญิงนอกระบบที่เข้ามาทำงานในหลายอาชีพ ทำให้การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐเป็นไปด้วยความยากลำบากและไม่ทั่วถึง จากผลการสำรวจข้อมูล กชช.2 ค. ปี 2559 ของจังหวัดสระแก้ว จำนวนหมู่บ้านที่สำรวจทั้งสิ้น 712 หมู่บ้าน จำนวน 31 ตัวชี้วัด สรุปได้ว่าตัวชี้วัดที่เป็นปัญหามากที่สุด 3 อันดับแรกของจังหวัดสระแก้ว คือ อันดับ 1 การเข้าถึงแหล่งทุนของชุมชน 278 หมู่บ้าน (ร้อยละ 39.04) อันดับ 2 คุณภาพน้ำ 243 หมู่บ้าน (ร้อยละ 34.13) และอันดับ 3 คุณภาพดิน 215 หมู่บ้าน (ร้อยละ 30.20) (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระแก้ว, 2561)

จากปัญหาข้างต้นจะพบว่าเรื่องสวัสดิการของรัฐเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญ แต่การเข้าถึงสิ่งเหล่านั้นยังไม่มีประสิทธิภาพและเท่าเทียม การจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อแรงงานหญิงนอกระบบจะกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศของไทยแต่จะทำงานมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง 35% เมื่อเทียบกับภาคกลางที่น้อยกว่าที่ 22.8% สำหรับอาชีพที่ได้รับจ้างนั้นคือ แรงงานในภาคเกษตรกรรมที่มีมากถึง 56% และปัญหาที่ประเทศไทยกำลังประสบจากแรงงานนอกคือการได้รับค่าตอบแทนต่ำ แต่ใช้แรงงานหนัก สำหรับปัญหาของแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ยังคงเป็นปัญหาแบบเดิมในแต่ละปีไม่แตกต่างกัน สำหรับปี 2559 พบว่า แรงงานนอกระบบ ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือมากที่สุด คือ ปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทนร้อยละ 52.8 การทำงานหนัก ร้อยละ 17.1 และงานที่ทำไม่ได้ รับการจ้างอย่างต่อเนื่องร้อยละ 16.6 ที่เหลือเป็นอื่น ๆ เช่น ไม่มีสวัสดิการ ไม่มีวันหยุด เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) นอกจากนี้ยังมีปัญหาปัญหาเรื่องปากท้อง ครอบครัว ที่อยู่อาศัยที่ต้องเผชิญ เช่น ผลกระทบต่อแรงงานหญิงที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือต้องแบกรับภาระในครอบครัว เช่น การดูแลคนแก่ เด็ก ผู้ป่วย ผู้พิการ เป็นต้น การเลิกจ้างหรือการทำงานโดยไม่มีสวัสดิการจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะบุตรอย่างยิ่ง มีบางกรณีที่นายจ้างไม่จ่ายค่าจ้าง หรือไม่มีความชัดเจนว่านายจ้างจะรับกลับเข้าทำงานหรือไม่ อย่างไร ทำให้มีแรงงานหญิงหลายคนจำเป็นต้องกลับไปรับจ้างทำงานในภาคเกษตรที่บ้านเกิด เป็นต้น (นพธร ศุภสารัมภ์, 2559)

การสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว เพราะแรงงานหญิงที่ไม่มีสวัสดิการจะกระทบถึงครอบครัวและความเป็นอยู่ของลูก นอกจากนี้ผู้หญิงที่ใช้แรงงานมีโอกาสเจ็บป่วยง่ายกว่าผู้ชาย หลักสามัคคีธรรมจะเป็นหลักธรรมที่จะเข้ามาช่วยสร้างเครือข่ายนายจ้าง และเครือข่ายลูกจ้างแรงงานหญิงนอกระบบให้มีสวัสดิการเป็นของตนเองเป็นสิ่งที่สามารถเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว เนื่องจากการที่ชุมชนร่วมมือกันเพื่อระดมทรัพยากรที่ชุมชนมีสร้างสวัสดิการของตนเอง โดยไม่รอสวัสดิการของรัฐเพียงอย่างเดียว ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ โดยใช้หลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง ความพร้อมเพรียงของหมู่

เป็นเหตุแห่งสุข และการสนับสนุนความพร้อมเพรียงกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพื่อเข้าไปทำความเข้าใจ เข้าถึงปัญหา และนำหลักสามัคคีธรรมเข้าไปพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสามัคคีธรรมในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการชุมชน จังหวัดสระแก้ว เพื่อจะเข้าไปศึกษาและแก้ไขปัญหา ผ่านการวิจัยและพัฒนา (R&D) พร้อมทั้งการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อร่วมกันเข้าไปแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด และเสริมสร้างให้ชุมชนในจังหวัดสระแก้วพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชนจังหวัดสระแก้วและสามารถนำรูปแบบการพัฒนานี้ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการการจัดสวัสดิการ และแนวทางแก้ไขปัญหการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ ภายใต้รูปแบบวิจัยและพัฒนา (R&D) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Data) มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานวัตกรรมพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบในการนำชุดองค์ความรู้จากศาสตร์พระราชาด้วยหลักสามัคคีธรรมไปใช้ในการพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการสวัสดิการชุมชนคือแรงงานหญิงนอกระบบ จังหวัดสระแก้ว โดยได้ใช้ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Methodology) ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) นิสา ชัชกุล อธิบายว่า ทฤษฎีฐานราก คือ ทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมโดยทฤษฎีจะถูกสร้าง (Construct) และได้รับการตรวจสอบ (Verify) สัมผัสและรวบรวมข้อมูลจากโครงการพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการลดปัญหาการจัดสวัสดิการชุมชน คือปัญหาแรงงานหญิงนอกระบบ จำนวน 1 แห่ง และพัฒนาเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเป็นสมมติฐานภายใต้กรอบแนวคิดจากขั้นตอนที่ 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายด้านการลดปัญหาการจัดสวัสดิการชุมชน คือปัญหาแรงงานหญิงนอกระบบ ในชุมชนจังหวัดสระแก้ว (นิสา ชัชกุล, 2550)

2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ประชากร ได้แก่ ผู้ใช้แรงงานนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว จำนวน 5,318 คน การวิจัยเชิงปริมาณเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้จำนวน 372 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และแบบบันทึกในการสนทนากลุ่ม

4. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาศักยภาพการลดปัญหาการจัดสวัสดิการชุมชนจังหวัดสระแก้ว เพื่อทดสอบสมมติฐาน การสร้างทฤษฎีฐานรากอาศัยกระบวนการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกลุ่มสนทนา การบันทึกข้อมูลในลักษณะนี้มีกาศัยการบรรยายเหตุการณ์ ประสบการณ์ของคน

เรื่องเล่าสภาพสังคม การบรรยายอย่างละเอียดนี้เป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจถึงความหมายประสบการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อจะช่วยให้ตีความปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ตรงตามความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้นอันจะนำไปสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์นั้น ๆ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะต้องเป็นข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม ในเรื่องที่ศึกษาอย่างรอบด้าน และการปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบ การพัฒนาศักยภาพการลดปัญหาการจัดสวัสดิการชุมชน ในจังหวัดสระแก้ว จากศาสตร์พระราชาดำรงหลักสามัคคีธรรมในทางพระพุทธศาสนา จากนั้นสรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะแบบบูรณาการ โดยจัดนิทรรศการและนำชุดองค์ความรู้จากศาสตร์พระราชาดำรงหลักสามัคคีธรรมไปอบรมชุมชน การพัฒนาศักยภาพการลดปัญหาการจัดสวัสดิการชุมชนจังหวัดสระแก้ว และเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ

ผลการวิจัย

ปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว สามารถแบ่งข้อมูลผลการวิจัยออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลทั่วไป เป็นเพศหญิง จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 59.14 เพศชาย จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 40.86 มีอายุอยู่ในช่วง 26 - 35 ปี มากที่สุด จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 46.24 การนับถือศาสนา 372 คน นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่มีสถานะโสด ระดับการศึกษา จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 43.54 การอาศัยอยู่ในชุมชน 11 - 15 ปี มากที่สุด จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 42.75 สถานที่ทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำงานที่ทำการกลุ่ม มากที่สุด จำนวน 145 คน คิดเป็น ร้อยละ 38.97 และด้านรายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม ช่วง 10,001 - 15,000 บาท มากที่สุด จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 54.30 จากข้อมูลดังกล่าว สภาพปัญหาส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับแรงงานนอกระบบที่เป็นเพศหญิง และเป็นการรับงานไปทำที่บ้านในภาคบริการ 2) ด้านสภาพข้อมูลด้านสุขภาพ/ การดูแลตนเอง ในข้อท่านเคยสูบบุหรี่หรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่สูบบุหรี่ มากที่สุด จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 62.36 ในข้อคำถามท่านดื่มสุราหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามตอบ ไม่ดื่ม มากที่สุด จำนวน 150 คน คิดเป็น ร้อยละ 40.32, ข้อคำถามว่าท่านออกกำลังกายหรือไม่ ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ออกกำลังกาย จำนวน 176 คิดเป็นร้อยละ 47.31, ในข้อท่านนอนหลับเฉลี่ยวันละกี่ชั่วโมง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบน้อยกว่า 4 ชั่วโมง มากที่สุด จำนวน 189 คน ในข้อคำถามท่านตรวจสุขภาพเป็นประจำปีเฉลี่ยกี่ปี ผู้ตอบแบบสอบถามตอบไม่เคยตรวจสุขภาพประจำปี มากที่สุด จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 40.32 แพทย์เคยบอกท่านมีโรคประจำตัวหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบมีโรคประจำตัว จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 56.45 กรณีที่ท่านป่วยด้วยโรคที่ไม่ร้ายแรง เช่น มีไข้ต่ำ ๆ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตัวเป็นหวัด มีบาดแผลเล็กน้อย ท่านดูแลตนเองโดยซื้อยาทานเอง มากที่สุด จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 48.19 กรณีท่านป่วยด้วยโรคร้ายแรง เช่น ความดันสูง หัวใจ เบาหวาน หอบหืด ท่านดูแลตนเองโดยไปโรงพยาบาล จำนวน 372 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และข้อคำถามที่ว่า ท่านมีสิทธิในการรักษาพยาบาล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีบัตรทอง 30 บาท จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 47.04 3) ด้านการจ้างงานและสวัสดิการ ได้รับค่าจ้างจากการทำงานรายวันมากที่สุด จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 38.98 รายได้ทั้งหมดพอใช้หรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นหนี้ มากที่สุด จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 51.04, ได้รับการสอนหรืออบรมก่อนเริ่มทำงาน จำนวน 372 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สวัสดิการที่ท่านต้องการมากที่สุด คือ ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยไม่สบายทุกโรค มากที่สุด จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 26.35 ท่านสนใจเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบสนใจมาก จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 48.39 4) ด้านกฎหมายแรงงาน ส่วนใหญ่ทราบเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 69.89 ทราบเกี่ยวกับประกาศกระทรวงแรงงานที่เกี่ยวกับงานรับไปทำที่บ้าน จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 69.89 ได้รับการคุ้มครองแรงงานหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่า

ได้รับมากที่สุด จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 53.77 ด้านสภาพการทำงาน สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และสุขภาพของแรงงานนอกระบบ สภาพปัญหาการสร้างเครือข่ายการจัดการสวัสดิการชุมชน จังหวัดสระแก้ว และ 5) ด้านแหล่งเงินทุน ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบถึงแหล่งเงินทุนของกลุ่ม คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 41.85 มีการจ่ายเงินปันผลทดแทน/ปันผลเป็นรายเดือนมากที่สุด จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 42.20 ปัญหาจากการทำงาน มากที่สุด คือ เงินทุนเพื่อการผลิต จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 55.10, ขาดการรวมกลุ่ม จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 30.66 และเครื่องมือไม่ทันสมัย จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 14.24 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 63.17 และไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 36.83 ส่วนใหญ่รัฐให้ความช่วยเหลือในเรื่องการพัฒนาทักษะฝีมือมากที่สุด จำนวน 180 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พอใจในการช่วยเหลือจากภาครัฐเล็กน้อย จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 46.24 ปัจจัยใดบ้างที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคจากการทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบความร้อน จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 23.32 อุบัติเหตุจากการทำงานทั้ง 372 คน คิดเป็นร้อยละ 100 อุบัติเหตุที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับจากการทำงานบ่อยที่สุดคือ การบาดเจ็บจากของมีคม จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 67.75 ส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐช่วยเหลือในเรื่องกองทุนกู้ยืมเพื่อสวัสดิการแรงงานนอกระบบ มากที่สุด จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 57.26

การนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดการสวัสดิการแรงงานนอกระบบในชุมชน จังหวัดสระแก้ว ซึ่งกระทรวงแรงงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์ประสานงานแรงงานนอกระบบ มูลนิธิเพื่อการพัฒนา แรงงานและอาชีพ หน่วยงานทั้งหมดได้ร่วมมือจัดทำหลักสูตร และเข้ามาดูแลแรงงานนอกระบบ สรุปได้ว่า ปัญหาที่แรงงานนอกระบบไม่ได้อยู่ในระบบประกันสังคม ส่งผลทำให้แรงงานที่ได้รับอุบัติเหตุไม่สามารถที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเหมือนกับแรงงานที่อยู่ในระบบได้ ซึ่งถือว่าเป็นข้อเสียเปรียบของแรงงานนอกระบบที่ทำให้ระดับคุณภาพชีวิตไม่ดีขึ้น สำหรับปัญหาที่แรงงานนอกระบบของไทยต้องประสบ อยู่ในปัจจุบันพอสรุปได้ ดังนี้ 1) แรงงานนอกระบบไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิการในด้านความปลอดภัย และด้านสุขภาพ 2) แรงงานนอกระบบไม่สามารถใช้สิทธิจากประกันสังคม เนื่องจากกฎหมายแรงงานไม่คุ้มครอง 3) แรงงานนอกระบบไม่สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากไม่มีการจัดตั้งรวมตัวเป็นองค์กรนิติบุคคล 4) แรงงานนอกระบบขาดอำนาจในการต่อรอง เนื่องจากไม่มีการรวมกลุ่มกันเป็นสหภาพแรงงาน และ 5) ขาดการพัฒนาความรู้ความสามารถ เนื่องจากไม่มีองค์กรที่จะบริหารและจัดการในด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถของแรงงานนอกระบบ ดังนั้น การนำหลักสามัคคีทำให้ได้เห็นประโยชน์ของสามัคคี และโทษของการไม่มีความสามัคคี และนอกจากนี้ความสามัคคียังสามารถนำไปพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลายโดยความสามัคคีอันแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนว่า ต้องประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการ จึงจะสามารถสร้างความสามัคคีปรองดองนำไปสู่ความ เจริญของชาติบ้านเมืองได้การสร้างสังคมสันติประชาธรรม ให้สำเร็จต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหรือขั้นของสังคม ให้ครบทั้ง 5 คือ ศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้อง และสังคมเข้มแข็ง “สังคมเข้มแข็ง” เป็นฐาน ถ้าสังคมเข้มแข็ง เศรษฐกิจจะดี การเมืองจะดี ศีลธรรมจะดี และทำให้ปัญหาเป็นไปด้วยดี ฉะนั้น ยุทธศาสตร์ชาติควรพุ่งเป้าไปสู่การสร้างสังคมเข้มแข็ง ใช้สังคมเข้มแข็งเป็นเครื่องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม เพราะสังคมเข้มแข็งหมายถึง สังคมที่มีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชมรม สมาคม มูลนิธิ สหกรณ์ ชุมชน หรือประชาคม เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือประชาคม จะเกิดพลังสร้างสรรค์ที่สามารถป้องกันสิ่งร้ายและสร้างสิ่งดีทุกอย่าง ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ ทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันในการปฏิบัติหน้าที่ของตนตามฐานะ

การเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่าย และแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว ที่จะช่วยเหลือแรงงานนอกระบบ ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของไทยคิดเป็นประมาณร้อยละ 62 ของแรงงานไทยทั้งหมดให้สามารถที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีหลักประกันในการทำงาน อีกทั้งจะช่วยในการแก้ปัญหาทางสังคมที่อาจจะเกิดจากแรงงานนอกระบบ รวมไปถึงการส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานของแรงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงขอเสนอแนวทางแก้ปัญหาแรงงานนอกระบบ ดังนี้ 1) ควรจัดให้มีระบบการคุ้มครองประกันสังคมให้แก่แรงงานนอกระบบ 2) สร้างมาตรการความปลอดภัยในการทำงานให้แรงงานนอกระบบ 3) สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบ 4) จัดตั้งกองทุนประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบ และ 5) จัดตั้งสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนอกระบบ เนื่องจากแรงงานนอกระบบต้องประสบกับปัญหาขาดการคุ้มครองสวัสดิการในระบบประกันสังคม ซึ่งเป็นระบบหนึ่งที่จะช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบดีขึ้นได้ ซึ่งในหลาย ๆ ประเทศได้ดำเนินการคุ้มครองแรงงานนอกระบบไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้ว นอกจากนั้นประเทศในเอเชียบางประเทศ อย่างเช่นประเทศฟิลิปปินส์ก็มีระบบการประกันสังคมให้กับแรงงานนอกระบบแล้ว ดังนั้นแรงงานนอกระบบของไทยน่าที่จะได้รับการคุ้มครองในระบบการประกันสังคมบ้าง ซึ่งจากการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญด้านคณิตศาสตร์ประกันภัย พบว่าแรงงานนอกระบบของไทยสามารถที่จะเข้าสู่ระบบการประกันสังคมได้ใน 5 กรณี ดังนี้ 1) การประกันกรณีเจ็บป่วย โดยแรงงานนอกระบบที่ทำประกันตนและส่งเบี้ยครบตามเงื่อนไขกำหนดสามารถรักษาพยาบาลได้ฟรี ตามโรงพยาบาลที่ตกลง และจะได้รับเงินชดเชยการขาดรายได้เหมือนกับแรงงานในระบบ 2) การประกันกรณีทุพพลภาพ แรงงานนอกระบบที่ส่งเบี้ยประกันครบตามเงื่อนไขที่กำหนดสามารถได้รับการรักษาพยาบาลฟรีที่โรงพยาบาลตามข้อตกลง และมีสิทธิจะได้รับเงินชดเชยกรณีการขาดรายได้ไปในการที่ต้องทุพพลภาพ 3) การประกันกรณีคลอดบุตร แรงงานนอกระบบที่ส่งเบี้ยประกัน 7 เดือนขึ้นไป จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการคลอดบุตร แต่จะได้ไม่เกิน 2 ครั้ง 4) การประกันสงเคราะห์บุตร แรงงานนอกระบบจะต้องส่งเบี้ยประกันตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป สามารถทำประกัน โดยจะให้เงินกับบุตรตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ขวบ และ 5) เพื่อเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชน จังหวัดสระแก้ว มีการจัดทำคู่มือการพัฒนาหลักสามัคคีธรรมในการสร้างเครือข่าย การจัดสวัสดิการชุมชน จังหวัดสระแก้ว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้ 1) ด้านข้อมูลทั่วไป ส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 26 - 35 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีสถานะโสด จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อาศัยอยู่ในชุมชน 11 - 15 ปี ทำงานเป็นกลุ่ม และด้านรายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท จากข้อมูลดังกล่าว สภาพปัญหาส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับแรงงานนอกระบบที่เป็นเพศหญิง และเป็นการรับงานไปทำที่บ้านในภาคบริการ 2) ด้านสภาพข้อมูลด้านสุขภาพ/การดูแลตนเอง ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่ออกกำลังกาย นอนน้อยกว่า 4 ชั่วโมง ไม่เคยตรวจสุขภาพประจำปี มีโรคประจำตัว กรณีที่ทันท่วงทีด้วยโรคที่ไม่ร้ายแรง เช่น มีไข้ต่ำ ๆ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตัวเป็นหวัด มีบาดแผลเล็กน้อย โดยซื้อยาทานเอง กรณีป่วยด้วยโรคร้ายแรงไปโรงพยาบาล และมีสิทธิในการรักษาพยาบาลด้วยบัตรทอง 30 บาท 3) ด้านการจ้างงานและสวัสดิการ ได้รับค่าจ้างจากการทำงานรายวัน และเป็นหนี้ ได้รับการสอนหรืออบรมก่อนเริ่มทำงาน สวัสดิการที่ทันท่วงทีคือ ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยไม่สบายทุกโรค สนใจเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม 4) ด้านกฎหมายแรงงาน ส่วนใหญ่ทราบเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ทราบเกี่ยวกับประกาศกระทรวงแรงงานที่เกี่ยวกับงานรับไปทำที่บ้าน ได้รับการคุ้มครองแรงงานด้านสภาพการทำงาน สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และสุขภาพของแรงงานนอกระบบ และ 5) ด้านแหล่งเงินทุน แหล่งเงินทุนของกลุ่ม คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มีการจ่ายเงินปันผลทดแทน/ปันผลเป็นรายเดือน

ปัญหาจากการทำงานคือ เงินทุนเพื่อการผลิต ขาดการรวมกลุ่ม และเครื่องมือไม่ทันสมัย ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ รัฐให้ความช่วยเหลือในเรื่องการพัฒนาทักษะฝีมือ พอใจในการช่วยเหลือจากภาครัฐ ปัจจัยที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคจากการทำงาน คือ ความร้อน อุบัติเหตุจากการทำงาน คือ การบาดเจ็บของมีคม ส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐช่วยเหลือในเรื่องกองทุนกู้ยืมเพื่อสวัสดิการแรงงานนอกระบบ

การนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว จากข้อค้นพบเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่ามีการร่วมมือระหว่าง กระทรวงแรงงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์ประสานงานแรงงาน นอกระบบ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ หน่วยงานทั้งหมดได้ร่วมมือจัดทำหลักสูตร และเข้ามาดูแลแรงงานนอกระบบ เพื่อที่เข้ามาร่วมจัดทำสวัสดิการแรงงานนอกระบบ โดยความร่วมมือนั้นก็ให้ประโยชน์ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่ว่าความสามัคคีของมวลมนุษย์ว่าทุกคน สามารถปฏิบัติได้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อความสงบสุข ความเจริญของโลกมนุษย์ทุกคน สามารถร่วมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสร้างสรรค์โลกได้ด้วย การปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร 4 ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพราะหลักธรรมดังกล่าวนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนเป็นพรหม คือ เป็นผู้สร้างสรรค์ อภิบาลโลก ช่วยกันบำรุงรักษาโลกนี้ให้มีสันติสุข ด้วยเรี่ยวแรงความพากเพียรของมนุษย์เอง โดยไม่ต้องรอเทพเจ้าหรืออำนาจวิเศษใด ๆ มาบันดาลให้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงลักษณะของสามัคคีอันแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนไทยว่า ต้องประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการจึงจะสามารถสร้างความสามัคคีปรองดองนำไปสู่ความ เจริญของชาติบ้านเมืองได้การสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้สำเร็จต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหรือขั้นของสังคม ให้ครบทั้ง 5 คือ ศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้อง และสังคมเข้มแข็ง (ประเวศ วะสี, 2552) การนำหลักสามัคคียังช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ พรทิพย์ เนติการัตนกุล ซึ่งสะท้อนว่าแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีความพร้อมในมิติทางสังคมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการเตรียมรับบทบาทและสถานภาพประกอบเปลี่ยนแปลงไป การเข้าร่วมกิจกรรมต่างทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม ด้านสวัสดิการสังคม ในแง่ของการศึกษา และเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และด้านการใช้เวลาว่างและงานอดิเรก ในด้านสุขภาพแรงงานนอกระบบก็มีความพร้อมอย่างมากเช่นเดียวกันทั้งในด้านการเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายและการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจต่อการเป็นผู้สูงอายุ การพยายามพึ่งพา ตนเอง และติดตามข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพเป็นประจำ (พรทิพย์ เนติการัตนกุล, 2557) และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรื่อง “สวัสดิการมาตรฐานที่แรงงานนอกระบบพึงได้รับ: นโยบายและแนวทางการส่งเสริมสวัสดิการให้แรงงานนอกระบบ” พบว่า แรงงานนอกระบบมีความต้องการสวัสดิการที่มีความจำเป็นเร่งด่วน 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) การรักษาพยาบาลกรณีเจ็บป่วยบุคคล/ครอบครัว และเงินชดเชยการขาดรายได้กรณีเจ็บป่วย คิดเป็นร้อยละ 93.66 2) การให้บริการเงินกู้ฉุกเฉินแก่แรงงานนอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 92.49 3) การออมทรัพย์กรณีบำนาญให้แก่แรงงานนอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 91.15 4) ผลประโยชน์ค่าตอบแทน/การประกันรายได้ขั้นต่ำและผลประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพ คิดเป็นร้อยละ 82.60 และ 5) การประกันอุบัติเหตุ/การประกันภัยแก่แรงงานนอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 81.23 (สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นฤมล นิราทร และคณะ ที่ได้ศึกษาการกำหนดค่าตอบแทนของผู้รับงานไปทำที่บ้านในประเทศไทย พบว่า ผู้ส่งงานที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการ ผู้รับเหมาช่วงการผลิต ตัวแทนกลุ่ม/หัวหน้ากลุ่ม ตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้รับงานไปทำที่บ้านและผู้จ้างงานมี 3 ลักษณะหลัก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้จ้างงาน-ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ผู้จ้างงาน-ผู้รับเหมาช่วง-ผู้รับงานไปทำที่บ้าน และผู้จ้างงาน-ผู้แทน-ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ผู้รับงานไปทำที่บ้านส่วนใหญ่ได้รับค่าตอบแทน

ไม่เกิน 7 วัน หลังส่งมอบงาน ในด้านปัจจัยที่ควรใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่าตอบแทนผู้รับงาน ไปทำที่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่า ค่าครองชีพเป็นปัจจัยที่ควรใช้กำหนดค่าตอบแทน รองลงมา คือ ความยากง่ายของงาน ต้นทุนและทักษะฝีมือ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการทำงาน คือ ปัญหาสุขภาพ งานไม่ต่อเนื่อง ค่าตอบแทนน้อย และสถานที่ทำงานคับแคบ ส่วนบทบาทที่ควรจะเป็นของภาครัฐ คือ การดำเนินการ ให้มีการเพิ่มค่าตอบแทนการสนับสนุนอาชีพ การควบคุมราคา และการบังคับใช้ กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำ รวมทั้งการพัฒนาฝีมือเพื่อให้มีทักษะในการทำงานสูงขึ้น ได้รับค่าตอบแทนมากขึ้น (นฤมล นิราทร และคณะ, 2558) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับโครงการสำรวจแรงงานนอกระบบปี 2551 ดำเนินการโดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.7) ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่งผลให้แรงงานนอกระบบได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนจากการทำงานค่อนข้างน้อย ประกอบกับการมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ทำให้ภาวะสุขภาพของแรงงานนอกระบบเหล่านี้ล้วนมีความเสี่ยง และไม่ปลอดภัยจากการทำงาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552) นอกจากนี้ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) รายงานว่าแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่นอกจากจะได้รับค่าจ้างต่ำ และไม่มีความมั่นคงหรือหลักประกันในการทำงานแล้ว ยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการหรือผู้ว่าจ้าง (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2551) และขาดการเหลียวแลจากภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการ เหล่านี้เป็นเหตุให้แรงงานนอกระบบโดยรวมมีสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสม และถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในการทำงาน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของทั้งตัวแรงงานและครอบครัว และยังมีงานวิจัยของ วรณธรรม กาญจนสุวรรณ และคณะ ได้ศึกษา สวัสดิการมาตรฐานที่แรงงานนอกระบบ พึงได้รับ: นโยบายและแนวทางการส่งเสริมสวัสดิการให้แรงงานนอกระบบ ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะการประกอบอาชีพแรงงานนอกระบบ เป็นงานที่มีลักษณะการทำงานแบบรายวัน ซึ่งไม่มีนายจ้างระยะเวลาในการทำงาน ต่อวันไม่แน่นอนรายได้ไม่เพียงพอต่อการออม ขาดการรวมกลุ่มด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ ไม่สามารถระบุนายจ้าง/ผู้ว่าจ้างที่แท้จริง (กลุ่มที่ไปทำที่บ้านโดยผ่านคนกลาง) สวัสดิการที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ สวัสดิการด้านการพยาบาลกรณีเจ็บป่วยบุคคล/ครอบครัว เงินชดเชย การขาดรายได้ กรณีเจ็บป่วย การให้บริการเงินกู้ฉุกเฉิน การออมทรัพย์กรณีบำนาญ การประกันรายได้ขั้นต่ำและผลประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพ และการประกันอุบัติเหตุ/การประกันภัยแก่แรงงานนอกระบบ สภาพปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการจัดสวัสดิการ มาตรฐานให้แก่กลุ่มแรงงานนอกระบบในภาพรวม จึงทำให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบ ประกันสังคมตามมาตรา 40 จำนวนน้อย (วรณธรรม กาญจนสุวรรณ และคณะ, 2552) ซึ่งการนำหลักความสามัคคีทำให้ได้เห็นประโยชน์ของความสามัคคี และโทษของการไม่มีความสามัคคี และความสามัคคียังสามารถนำไปพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลายโดยความสามัคคีอันแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน ต้องประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการ คือ ศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้อง และสังคมเข้มแข็ง “สังคมเข้มแข็ง” เป็นฐาน ถ้าสังคมเข้มแข็ง เศรษฐกิจจะดี การเมืองจะดี ศีลธรรมจะดี และทำให้ปัญหาเป็นไปด้วยดี ยุทธศาสตร์ชาติควรพุ่งเป้าไปสู่การสร้างสังคมเข้มแข็ง ใช้สังคมเข้มแข็งเป็นเครื่องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นชุมชน จะเกิดพลังสร้างสรรค์ที่สามารถป้องกันสิ่งร้ายและสร้างสิ่งดีทุกอย่าง ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ

การเผยแผ่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่าย และแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว ให้สามารถที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีหลักประกันในการทำงาน อีกทั้งจะช่วยในการแก้ปัญหาทางสังคมที่อาจจะเกิดจากแรงงานนอกระบบ จัดให้มีระบบการคุ้มครองประกันสังคมให้แก่แรงงานนอกระบบ สร้างมาตรการความปลอดภัยในการทำงานให้แรงงานนอกระบบ สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบ จัดตั้งกองทุนประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบ และ จัดตั้งสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนอกระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญด้านคณิตศาสตร์ประกันภัย พบว่า แรงงานนอกระบบของไทยสามารถที่จะเข้าสู่ระบบการประกันสังคมได้ใน 5 กรณี ดังนี้

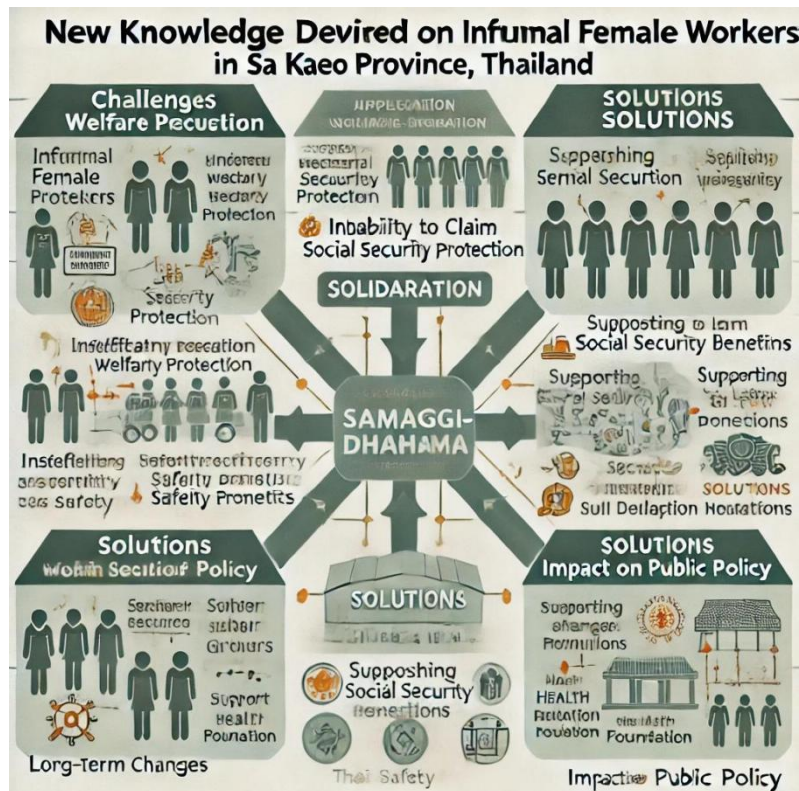
- 1) การประกันกรณีเจ็บป่วย โดยแรงงานนอกระบบที่ทำประกันตนและส่งเบี้ยครบตามเงื่อนไขกำหนดสามารถ

รักษาพยาบาลได้ฟรี ตามโรงพยาบาลที่ตกลง และจะได้รับเงินชดเชยการขาดรายได้เหมือนกับแรงงานในระบบ 2) การประกันกรณีทุพพลภาพ แรงงานนอกระบบที่ส่งเบี้ยประกันครบตามเงื่อนไขที่กำหนด สามารถได้รับการรักษาพยาบาลฟรีที่โรงพยาบาลตามข้อตกลง และมีสิทธิจะได้รับเงินชดเชยกรณีการขาดรายได้ไปในกรณีที่ต้องทุพพลภาพ 3) การประกันกรณีคลอดบุตร แรงงานนอกระบบที่ส่งเบี้ยประกัน 7 เดือนขึ้นไป จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการคลอดบุตร แต่จะได้ไม่เกิน 2 ครั้ง 4) การประกันสงเคราะห์บุตร แรงงานนอกระบบจะต้องส่งเบี้ยประกันตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป สามารถทำประกัน โดยจะให้เงินกับบุตรตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ขวบ และ 5) เพื่อเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการจ้างงานหญิงนอกระบบในชุมชน จังหวัดสระแก้ว มีการจัดทำคู่มือการพัฒนาหลักสามัคคีธรรมในการสร้างเครือข่าย การจัดสวัสดิการชุมชน จังหวัดสระแก้ว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้ 1) ปัญหาที่แรงงานนอกระบบหญิงในจังหวัดสระแก้วต้องเผชิญ ได้แก่การไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิการที่เพียงพอ โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัยและสุขภาพ ไม่สามารถใช้สิทธิสวัสดิการจากประกันสังคมได้เนื่องจากกฎหมายแรงงานไม่ได้คุ้มครองแรงงานนอกระบบ และไม่สามารถเข้าถึงบริการที่รัฐกำหนดไว้ และขาดการรวมกลุ่มเป็นสหภาพแรงงาน ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรอง และขาดการพัฒนาทักษะด้านการงานและความรู้ด้านกฎหมาย 2) การนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้แก้ปัญหา หรือความสามัคคีเพื่อสร้างเครือข่ายแรงงานนอกระบบ โดยส่งเสริมให้แรงงานรวมตัวกันเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง มีหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กระทรวงแรงงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ 3) การเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่าย และแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว แนวทางการแก้ไขปัญหามีระบบประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบ การสร้างมาตรการด้านความปลอดภัยในการทำงานให้แรงงานนอกระบบ สนับสนุนการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบ และการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ และจัดตั้งสถาบันพัฒนาทักษะแรงงานนอกระบบเพื่อยกระดับความรู้และทักษะในการทำงาน และ 4) ผลกระทบต่อนโยบายสาธารณะ โดยการวิจัยนี้เสนอให้เกิดการสร้างความรู้ตระหนักรู้ในสังคม เกี่ยวกับการใช้หลักสามัคคีธรรมในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานนอกระบบ และเสนอให้มีการแก้ไขนโยบายที่สนับสนุนแรงงานนอกระบบในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่เหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการขยายการวิจัยเพิ่มเติม หรือนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีปัญหาแรงงานนอกระบบที่คล้ายคลึงกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานและสร้างความยั่งยืนในชุมชน ซึ่งสามารถแสดงดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการการพัฒนาหลักสามัคคีธรรมในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการชุมชน จังหวัดสระแก้ว

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว แบ่งข้อมูล เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 26 - 35 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีสถานะโสด จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อาศัยอยู่ในชุมชน 11 - 15 ปี ทำงานเป็นกลุ่ม รายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท 2) ด้านสภาพข้อมูลด้านสุขภาพ/การดูแลตนเอง ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่ออกกำลังกาย นอนหลับน้อยกว่า 4 ชั่วโมง ไม่เคยตรวจสุขภาพประจำปี มีโรคประจำตัว ดูแลตนเองโดยซื้อยาทานเอง เมื่อป่วยด้วยโรคร้ายแรง ไปโรงพยาบาล และมีสิทธิ์ในการรักษาพยาบาลด้วยบัตรทอง 30 บาท 3) ด้านการจ้างงานและสวัสดิการ ได้รับค่าจ้างจากการทำงานรายวัน ส่วนใหญ่เป็นหนี้ ได้การอบรมก่อนเริ่มทำงาน สวัสดิการที่ต้องการมากที่สุด คือ ค่ารักษาพยาบาล และสนใจเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม 4) ด้านกฎหมายแรงงาน ส่วนใหญ่ทราบเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ทราบเกี่ยวกับประกาศกระทรวงแรงงานที่เกี่ยวกับงานรับไปทำที่บ้าน ได้รับการคุ้มครองแรงงาน และ 5) ด้านแหล่งเงินทุน แหล่งเงินทุนของกลุ่ม คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มีการจ่ายเงินปันผลทดแทน/ปันผลเป็นรายเดือน ปัญหาจากการทำงาน คือ เงินทุนเพื่อการผลิต ขาดการรวมกลุ่ม และเครื่องมือไม่ทันสมัย ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ และรัฐให้ความช่วยเหลือในเรื่องการพัฒนาทักษะฝีมือ ปัจจัยที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคจากการทำงาน คือ ความร้อน อุบัติเหตุจากของมีคม และต้องการให้รัฐช่วยเหลือในเรื่องกองทุนกู้ยืมเพื่อสวัสดิการแรงงานนอกระบบ การนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว ทำให้ได้เห็นประโยชน์ของสามัคคี และโทษของการไม่มีความสามัคคี และนอกจากนี้ความสามัคคียังสามารถนำไปพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลาย อันแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนว่า ต้องประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการ คือ

ศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้อง และสังคมเข้มแข็ง เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือประชาคม จะเกิดพลังสร้างสรรค์ที่สามารถป้องกันสิ่งร้ายและสร้างสิ่งดีทุกอย่าง ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ ทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันในการปฏิบัติหน้าที่ของตนตามฐานะการเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่าย และแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีหลักประกันในการทำงาน ซึ่งมีแนวทางแก้ปัญหาแรงงานนอกระบบ ดังนี้ 1) ควรจัดให้มีระบบการคุ้มครองประกันสังคมให้แก่แรงงานนอกระบบ 2) สร้างมาตรการความปลอดภัยในการทำงานให้แรงงานนอกระบบ 3) สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบ 4) จัดตั้งกองทุนประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบ และ 5) จัดตั้งสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนอกระบบ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ภาครัฐควรมีบทบาทในการให้ความรู้แก่แรงงานนอกระบบ โดยจัดการอบรมหรือพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานที่ใช้ทักษะความรู้มากกว่าการใช้กำลังแรงงาน นอกจากนี้ ควรลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน รวมถึงจัดให้มีระบบการคุ้มครองประกันสังคมที่ครอบคลุมแรงงานนอกระบบอย่างทั่วถึง รวมทั้งมีมาตรการความปลอดภัยในการทำงานเป็นอีกประเด็นที่สำคัญ 2) ภาครัฐควรมีนโยบายสร้างมาตรการนี้เพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน 3) ควรสนับสนุนการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของแรงงานกลุ่มนี้ในทางสังคมและเศรษฐกิจ 4) ควรจัดตั้งกองทุนประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบ และการตั้งสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนอกระบบก็เป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้แรงงานสามารถพัฒนาอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ 5) กระทรวงแรงงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรช่วยให้แรงงานนอกระบบเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ถูกกฎหมาย พร้อมทั้งจัดสรรดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและโอกาสในการพัฒนาอาชีพ กองทุนสวัสดิการกรมการจัดหางานควรมีการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนสำหรับผู้รับงานไปทำที่บ้าน เพื่อให้กลุ่มแรงงานเหล่านี้สามารถขอยืมเงินในการซื้อวัตถุดิบหรืออุปกรณ์การผลิต รวมถึงการขยายการผลิต เพื่อสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สถาบันวิจัยญาณสังวร ที่ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวิจัยในปีงบประมาณ 2563 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณะนักวิจัยชุดโครงการ การน้อมนำศาสตร์พระราชาดำเนินการหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน และหัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้เอื้อเฟื้อข้อมูลและประสานงานในการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวมถึงเจ้าหน้าที่จาก สถาบันวิจัยญาณสังวร และ สำนักวิทยบริการ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลภาคสนามที่ได้ทำให้การวิจัยครั้งนี้มีคุณค่าต่อแรงงานนอกระบบ รวมถึงเจ้าของผลงานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการอ้างอิง และครูบาอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดความรู้มาโดยตลอด

เอกสารอ้างอิง

- ณัฏฐ์ ศุภสารัมภ์. (2559). แรงงานนอกระบบ: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- นฤมล นิราทร และคณะ. (2558). การกำหนดค่าตอบแทนของผู้รับงานไปทำที่บ้านในประเทศไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิศา ชัชกุล. (2550). ทฤษฎีฐานราก: แนวทางการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ประเวศ วะสี. (2552). ความสามัคคีและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการพัฒนาชุมชน.
- พรทิพย์ เนติภารัตนกุล. (2557). ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจของแรงงานนอกระบบ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). หลักสามัคคีและความปรองดอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุทธสาสน์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ และคณะ. (2552). สถิติการมาตรฐานที่แรงงานนอกระบบพึงได้รับ: นโยบายและแนวทางการส่งเสริมสวัสดิการให้แรงงานนอกระบบ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). รายงานการวิจัยเรื่องสวัสดิการมาตรฐานของแรงงานนอกระบบ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระแก้ว. (2561). แผนพัฒนาจังหวัดสระแก้ว พ.ศ. 2561 - 2564. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2567 จาก <https://sakaao.cdd.go.th/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2552). โครงการสำรวจแรงงานนอกระบบปี 2551. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2559). รายงานผลการสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2566). รายงานผลสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

อัตลักษณ์ด้านภูมิฐานธรณีที่มีต่อการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลก จังหวัดสตูล* GEOMORPHOLOGICAL IDENTITY AFFECTING TOURISM IN THE GLOBAL GEOPARK, SATUN PROVINCE

ประมาน เทพสงเคราะห์*, ธัญดา แก้วชนะ, วัชร ชัยเขต, จุฑามาศ วิศาลสิงห์, เสาวนีย์ รัตนอรุณ
Praman Tepsongkroh*, Thiyada Kaewchana, Watchara Chaiyaket, Juthamas Wisarnsing, Soawane Ratanaarun

วิทยาลัยนานาชาติดิษยะสรีน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Didyasarin International College, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: Praman@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ด้านภูมิฐานธรณีที่มีต่อการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลก จังหวัดสตูล” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การรับรู้ร่องรอยบรรพชีวิน 2) อัตลักษณ์ด้านภูมิฐานธรณี และ 3) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลก วิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสานโดยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามกับผู้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล กลุ่มตัวอย่างมีวิธีการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มตามความสะดวก ได้แก่ ผู้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล จำนวน 357 คน วิเคราะห์สถิติด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าโคสแควร์ และเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม การบันทึกภาพ เก็บข้อมูลกับผู้ใช้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวมอธิบายแหล่งร่องรอยบรรพชีวิน จำนวน 8 แหล่ง ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินในอุทยานธรณีโลกสตูลส่วนใหญ่มีระดับปานกลาง ผู้เดินทางท่องเที่ยวจากจังหวัดสตูลกับผู้เดินทางท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดอื่นมีการรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ในประเด็นของการค้นพบร่องรอยบรรพชีวิน ($\chi^2 = 10.438^*$) และชื่อยุคพบบรรพชีวิน ($\chi^2 = 9.444^*$) และมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01 ในประเด็นของการรู้แหล่งที่พบบรรพชีวิน ($\chi^2 = 15.160^{**}$) ภูมิฐานธรณียอดเขามีสัญลักษณ์ตะปุ่มตะป่ำพบร่องรอยของบรรพชีวิน ได้แก่ สโตรมาโตไลต์ แอมโมนอยต์ นอติลอยด์ ไครนอยด์ ภูมิฐานธรณีหินทรายและหินดินดานมีลักษณะเป็นชั้นหินพบร่องรอยของบรรพชีวิน ได้แก่ โพสิโดโนเมีย ไทรโลไบต์ แกรบโตไลต์ นอติลอยด์ และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูลด้านความสำคัญให้เป็นแหล่งเรียนรู้มากที่สุดร้อยละ 74.16

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, ภูมิฐานธรณี, อุทยานธรณีโลก, บรรพชีวิน

Abstract

The research on “Geomorphological Identity Affecting Tourism in the Global Geopark, Satun Province” aimed to study 1) The perception of fossil traces, 2) Geomorphological identity, and 3) The approach to promoting tourism in the geopark. The research method was a mixed method. Quantitative data were collected using questionnaires with tourists in Satun Province. The sample group was selected by convenience sampling, consisting of 357 tourists, and statistical analysis was performed using frequency, percentage, and chi-square values. Qualitative

* Received 6 November 2024; Revised 2 December 2024; Accepted 11 December 2024

data were collected using interviews and focus group discussions, photographic recordings, and data collected from 10 specific key informants. Content analysis and a summary of eight fossil trace sites were used. The research results found that the perception of fossil traces in Satun Geopark was mostly at a moderate level. Tourists from Satun Province and tourists from other provinces had different perceptions of fossil traces at the .05 significance level in terms of the discovery of fossil traces ($\chi^2 = 10.438^*$) and the name of the fossil era ($\chi^2 = 9.444^*$). There was a significant difference at the .01 level in the issue of knowing the place where the fossils were found ($\chi^2 = 15.160^{**}$). The karst topography of the mountain peak was rugged and contained traces of fossils, including stromatolites, ammonoids, nautiloids, and crinoids. The geomorphology of sandstone and shale was characterized by layers of rocks with traces of fossils, such as posidonomyas, trilobites, graptolites, and nautiloids. The guideline for promoting tourism in Satun Geopark in terms of importance as a learning resource was highest at 74.16 percent.

Keywords: Identity, Geomorphology, Global Geoparks, Fossils

บทนำ

อุทยานธรณีสตูลได้รับการประกาศจากองค์การยูเนสโกเนื่องจากมีลักษณะทางภูมิศาสตร์และธรณีวิทยาที่โดดเด่น โดยเฉพาะภูมิฐานธรณีที่เกี่ยวข้องกับแหล่งร่องรอยบรรพชีวินหรือฟอสซิลหรือซากดึกดำบรรพ์และหินที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยจึงส่งผลให้พื้นที่ในจังหวัดสตูลเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่จังหวัดสตูลมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณค่าแต่การท่องเที่ยวในพื้นที่ยังมีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเข้าถึงข้อมูลเชิงวิชาการเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิศาสตร์ท้องถิ่นที่ยังไม่ทั่วถึงในการรับรู้ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากการประเมินความรู้สึที่มีต่อคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว สะท้อนความรู้สึกนึกคิดเป็นภาพลักษณ์ใหญ่ของแหล่งท่องเที่ยวโดยความรู้สึกในเชิงบวกและในเชิงลบจะมีผลต่อภาพลักษณ์โดยรวมที่นักท่องเที่ยวมีต่อแหล่งท่องเที่ยว การยกระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวด้วยการสร้างให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องให้ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรพิจารณาด้วย (ประภาศรี เจริญธมา และคณะ, 2565) นักท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลส่วนใหญ่จะต้องเรียนรู้และสร้างประสบการณ์จากพื้นที่อุทยานธรณีสตูลและร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการเรียนรู้และประสบการณ์ด้านธรณีวิทยา ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งมีอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ อุทยานธรณีสตูลอาศัยมรดกทางธรณีเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงมรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของแผ่นดิน ทั้งนี้ ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาหินปูน มีเกาะและชายหาดที่สวยงาม นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตผู้คนที่ถูกพันกับพื้นที่ (อมรรัตน์ บุญสว่าง และคณะ, 2563) อุทยานธรณีสตูลได้รับการสนับสนุนจากการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การฟื้นฟูวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชน และการอนุรักษ์มรดกทางธรณีวิทยาความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของร่องรอยบรรพชีวินเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรณีที่โดดเด่นรวมถึงภูมิฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวจากจุดเด่น เช่น ธรณีวิทยา วัฒนธรรมและความยั่งยืน รวมถึงสร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในทุกกลุ่มเป้าหมาย

ภูมิฐานธรณีเป็นการศึกษาถึงรูปร่างและลักษณะทางกายภาพของพื้นผิวโลกที่เกิดจากกระบวนการทางธรณีวิทยา เช่น การกัดเซาะ การสะสมตัวของตะกอน การเคลื่อนตัวของแผ่นเปลือกโลก ซึ่งสร้างสรรค์ให้เกิดภูมิ

ประเทศต่าง ๆ เช่น ภูเขา หุบเขา และที่ราบน้ำท่วมถึง องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนถึงประวัติการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกและสามารถบอกถึงสภาวะแวดล้อมในอดีตของพื้นที่นั้นได้จากซากดึกดำบรรพ์และชนิดของหินตะกอนตามธรณีกาล ซากดึกดำบรรพ์เป็นร่องรอยของบรรพชีวินที่ประทับอยู่ในหินซึ่งซากดึกดำบรรพ์จำแนกเป็นตัวสัตว์และพืชเป็นร่องรอยของบรรพชีวิน (วัฒนา ต้นเสถียร, 2557) กระบวนการเกิดกลายเป็นซากดึกดำบรรพ์แบ่งออกได้หลายวิธี เช่น โครงร่างอ่อนไม่เปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นซากสัตว์ที่ฝังน้ำแข็ง โครงร่างแข็งไม่เปลี่ยนแปลงซึ่งซากที่มีเปลือกแข็ง โครงร่างแข็งเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นซากไม้กลายเป็นหิน เป็นต้น นักชีววิทยาจำแนกซากดึกดำบรรพ์ออกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ ซากดึกดำบรรพ์สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ซากดึกดำบรรพ์สัตว์มีกระดูกสันหลัง และซากดึกดำบรรพ์พืช จากการค้นพบซากดึกดำบรรพ์สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในทะเล เกิดขึ้นในช่วงมหายุคพาลีโอโซอิกนับตั้งแต่ยุคแคมเบรียนจนถึงเพอร์เมียนในจังหวัดสตูลซึ่งยุคแคมเบรียนอายุ 570 - 505 ล้านปี ยุคออร์โดวิเซียนอายุ 438 - 505 ล้านปี ยุคไซลูเรียนอายุ 408 - 438 ล้านปี ยุคดีโวเนียนอายุ 360 - 408 ล้านปี ยุคคาร์บอนิเฟอรัสอายุ 286 - 360 ล้านปี จนถึงยุคเพอร์เมียนอายุ 245 - 286 ล้านปี และจากการลำดับชั้นหินที่พบซากดึกดำบรรพ์พบได้หลายชนิด

การท่องเที่ยวของพื้นที่จังหวัดสตูลมีลักษณะความโดดเด่นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงธรณี ตั้งแต่เดือนมกราคม จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 ผู้เดินทางเพื่อการท่องเที่ยวมีสถิติผู้เยี่ยมชมเยือนชาวไทยเฉลี่ยรายเดือนมี จำนวน 161,196 คน ซึ่งคาดว่าแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกด้วย (การท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) ซึ่งแสดงถึงศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีที่สามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่องได้หากมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต จากผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรณีพื้นที่อุทยานธรณีโลกนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นจึงควรเพิ่มช่องทางขยายจำนวนนักท่องเที่ยวอีกแหล่งท่องเที่ยวทางธรณีบางแหล่งมีศักยภาพต่ำที่ควรพัฒนาให้มีศักยภาพสูงให้เข้ามาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีและให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวรวมถึงจัดทำเอกสารหรือคู่มือเพื่อให้ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี (สุภาวดี ทวีบุรุษ, 2561) ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงผู้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสตูลได้เข้าถึงการรับรู้ข้อมูลเชิงวิชาการเกี่ยวกับอัตลักษณ์ภูมิฐานธรณีที่มีความสำคัญของภูมิศาสตร์ท้องถิ่นต่อแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูลและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์หรือเชิงนิเวศนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่อุทยานธรณีโลกเพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการเรียนรู้และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินของผู้เดินทางท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ภูมิฐานธรณีที่มีต่อการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาการรับรู้ร่องรอยบรรพชีวิน อัตลักษณ์ภูมิฐานธรณี และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล มีวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นผู้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสตูลตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 มีผู้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสตูลเฉลี่ยเดือนละ 161,196 คน การกำหนดจำนวนขนาดตัวอย่างตามสูตรยามาเน่ของประชากรเฉลี่ยรายเดือนดังกล่าวจากระดับความเชื่อมั่นการวิจัย 0.07 มีจำนวน 204 คน ผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 357 คน เก็บข้อมูลจากแหล่งท่องเที่ยวใช้วิธีการเลือกกลุ่ม

ตัวอย่างแบบการสุ่มตามความสะดวก จากประเด็นของการรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูลและวิธีการเชิงคุณภาพเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ นักภูมิศาสตร์ นักธรณีวิทยา นักวิชาการท่องเที่ยว ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงเป็นผู้มีความรู้ทางธรณีวิทยาและการท่องเที่ยวจำนวน 10 คน จากประเด็นของอัตลักษณ์ภูมิฐานธรณี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัยตามขอบเขตจากวัตถุประสงค์โดยพัฒนามาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำแบบสอบถามที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาคำตัดสินความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมและทดสอบเครื่องมือ (Try out) จำนวน 30 คน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) 0.916 ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นคำถามแบบให้เลือกตอบแบบคำตอบเดียว (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 คำถามเชิงคุณภาพ ด้านความสำคัญต่อการท่องเที่ยว ด้านแหล่งพอสซิลมีส่วนช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านส่งเสริมและอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

วิธีการเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สร้างตามกรอบของข้อมูลอัตลักษณ์ภูมิฐานธรณี มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยผู้เชี่ยวชาญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยในพื้นที่จังหวัดสตูลตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้กับกลุ่มตัวอย่างได้ตอบคำถามแล้วนำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ สำหรับข้อมูลแหล่งพื้นที่ตามอัตลักษณ์ภูมิฐานธรณี จำนวน 8 แหล่ง ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับอัตลักษณ์ภูมิฐานธรณีที่มีต่อการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล ข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญตามแนวคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้และนำข้อมูลที่ได้นำมาจัดระบบตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นข้อมูล เพศ อายุ ระดับการศึกษา หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) และการวิเคราะห์หาค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) การเปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างผู้เดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดสตูลกับนักท่องเที่ยวจากภายนอก และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาอธิบายแหล่งพอสซิลในภาคสนามจากแหล่งหินตะกอน จำนวน 8 แหล่ง ได้แก่ เกาะเขาใหญ่ เขาทะนนาน ท่าแร่ อ่าวโต๊ะบ๊ะ เขาโต๊ะสามยอด เขาน้อย และควนทั้ง คลองขุด

ผลการวิจัย

ผู้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสตูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.6 มีอายุอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี ร้อยละ 39.7 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีร้อยละ 48.9 ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิจัยการรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินที่มีต่อการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล

1.1. การรับรู้เกี่ยวกับร่องรอยบรรพชีวินในอุทยานธรณีโลกสตูลมีการค้นพบในชั้นหินตะกอน ได้แก่ หินทรายพบร่องรอยบรรพชีวิน ไทรโลไบต์ แอมโมนอยต์ หินดินดานพบร่องรอยบรรพชีวิน แกรปโตไลต์ โพสิโดโนมยา หินปูนพบร่องรอยบรรพชีวิน สโตรมาโตไลต์ นอตลอยด์ แอมโมนอยต์ ไครนอยด์ ตามธรณีกาลเกิดขึ้นในช่วงมหายุคพาลีโอโซอิกที่พบร่องรอยบรรพชีวินหลายชนิดในจังหวัดสตูล มีผลการรับรู้เกี่ยวกับร่องรอยบรรพ

ชีวิตโดยเปรียบเทียบค่าสถิติความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างผู้เดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดสตูลกับนักท่องเที่ยวจากภายนอก ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การรับรู้ร่องรอยบรรพชีวิน

จังหวัด	น้อย ที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มาก ที่สุด	รวม	ไคสแควร์
การค้นพบร่องรอยบรรพชีวิน: จำนวนคน (ร้อยละ)							
สตูล	5 (1.9)	49 (19.1)	113 (44.0)	71 (27.6)	19 (7.4)	257	X ² = 10.438* (p-value0.034)
จังหวัดอื่น	5 (5.0)	16 (15.8)	31 (30.7)	42 (41.6)	7 (6.9)	101	
ชื่อบรรพชีวินที่พบ: จำนวนคน (ร้อยละ)							
สตูล	9 (3.5)	59 (23.0)	113 (44.0)	59 (23.0)	17 (6.6)	257	X ² = 5.808 (p-value0.214)
จังหวัดอื่น	7 (6.9)	16 (15.8)	42 (41.6)	31 (30.7)	5 (5.0)	101	
ชื่อยุคพบบรรพชีวิน: จำนวนคน (ร้อยละ)							
สตูล	17 (6.6)	66 (25.7)	93 (36.2)	71 (27.6)	10 (3.9)	257	X ² = 9.444* (p-value0.050)
จังหวัดอื่น	6 (5.9)	16 (15.8)	31 (30.7)	40 (39.6)	8 (7.9)	101	
ช่วงเวลาของยุคพบบรรพชีวิน: จำนวนคน (ร้อยละ)							
สตูล	19 (7.4)	66 (25.7)	105 (40.9)	55 (21.4)	12 (4.7)	257	X ² = 7.291 (p-value0.121)
จังหวัดอื่น	6 (5.9)	15 (14.9)	42 (41.6)	31 (30.7)	7 (6.9)	101	
ชื่อชนิดหินที่พบบรรพชีวิน: จำนวนคน (ร้อยละ)							
สตูล	13 (5.1)	61 (23.7)	107 (41.6)	66 (25.7)	10 (3.9)	257	X ² = 5.812 (p-value0.214)
จังหวัดอื่น	7 (6.9)	14 (13.9)	41 (40.6)	33 (32.7)	6 (5.9)	101	
รูปลักษณะของบรรพชีวิน: จำนวนคน (ร้อยละ)							
สตูล	13 (5.1)	61 (23.7)	107 (41.6)	69 (26.8)	7 (2.7)	257	X ² = 4.333 (p-value0.363)
จังหวัดอื่น	6 (5.9)	15 (14.9)	42 (41.6)	34 (33.7)	4 (4.0)	101	
รู้แหล่งที่พบบรรพชีวิน: จำนวนคน (ร้อยละ)							
สตูล	12 (4.7)	67 (26.1)	100 (38.9)	62 (24.1)	16 (6.2)	257	X ² = 15.160** (p-value0.004)
จังหวัดอื่น	6 (5.9)	9 (8.9)	42 (41.6)	38 (37.6)	6 (5.9)	101	

* มีนัยสำคัญ .05

** มีนัยสำคัญ .01

จากตารางที่ 1 การรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินในอุทยานธรณีโลกสตูล พบว่า การค้นพบร่องรอยบรรพชีวินของผู้เยี่ยมชมที่อยู่ในจังหวัดสตูลส่วนใหญ่เรื่องการค้นพบร่องรอยบรรพชีวิน ชื่อบรรพชีวินที่พบ ชื่อยุคที่พบ บรรพชีวิน ช่วงเวลาของยุคพบบรรพชีวิน ชื่อชนิดหินที่พบบรรพชีวิน รูปลักษณะของบรรพชีวิน การรู้แหล่งที่พบ บรรพชีวินมีระดับปานกลาง เช่นเดียวกับผู้เยี่ยมชมที่อยู่ในจังหวัดอื่นก็มีระดับปานกลาง แต่จำนวนร้อยละของผู้เยี่ยมชมที่อยู่ในจังหวัดสตูลที่มีระดับมากและมากที่สุดส่วนใหญ่มีมากกว่าผู้เยี่ยมชมที่อยู่ในจังหวัดอื่นในประเด็น

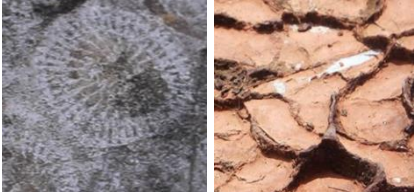
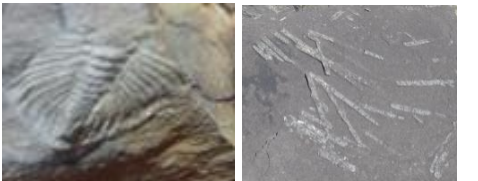

ของการค้นพบร่องรอยบรรพชีวิน ซึ่ยุคพบบรรพชีวินมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ .05 และรู้แหล่งที่พบ บรรพชีวินมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ .01

2. ผลการวิจัยอัตลักษณ์ภูมิฐานธรณีที่มีต่อการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล

อัตลักษณ์ภูมิฐานธรณีและร่องรอยบรรพชีวินของแหล่งท่องเที่ยวที่พบในชั้นหินตะกอนตามธรณีกาล จากการสำรวจภาคสนามปรากฏดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ภูมิฐานธรณีศาสตร์ หินทราย หินดินดานและร่องรอยของบรรพชีวิน

ภูมิฐานธรณี/ชื่อแหล่งสำรวจ	ชนิดหิน	ยุคตามกาลเวลา	ภูมิฐานธรณีศาสตร์และร่องรอยบรรพชีวิน(ฟอสซิล)
1. ภูมิฐานธรณีศาสตร์ประกอบด้วย รูป 1 ภูมิประเทศเกาะเขาใหญ่ รูป 2 แหล่งเขาทะนนาน รูป 3 แหล่งท่าแร่ รูป 4 แหล่งอ่าวโต๊ะบ๊ะ รูป 5 แหล่งเขาโต๊ะสามยอด	หินปูน	ยุคเพอร์เมียน ยุคออร์โดวิเซียน	1. ภูมิฐานธรณีศาสตร์เป็นภูเขาหินปูน 2. ไครนอยด์ 3. สโตรมาโตไลต์ 4. แอมโมนอยต์ 5. นอดิลอยด์
2. ภูมิฐานธรณีหินทราย หินดินดานประกอบด้วย รูป 1 ภูมิประเทศเขาน้อย รูป 2 แหล่งเขาน้อย รูป 3 แหล่งเขาน้อย รูป 4 แหล่งควนทัง รูป 5 แหล่งคลองซุด	หินทราย หินดินดาน	ยุคคาร์บอนิเฟอรัส ยุคดีโวเนียน ยุคไซลูเรียน	1. ภูมิฐานธรณีเป็นภูเขาหินทรายสลับหินดินดาน 2. ไทรโลไบต์ 3. แกรบโตไลต์

ตารางที่ 2 ภูมิฐานธรณิศาสตร์ หินทราย หินดินดานและร่องรอยของบรรพชีวิน (ต่อ)

ภูมิฐานธรณิศาสตร์/ชื่อแหล่งสำรวจ	ชนิดหิน	ยุคตามกาลเวลา	ภูมิฐานธรณิศาสตร์และร่องรอยบรรพชีวิน(ฟอสซิล)
			4. แอมโมไนต์ 5. โพสิโดโนมยา
			

จากตารางที่ 2 พบว่า อัตลักษณ์ภูมิฐานธรณิศาสตร์เป็นภูเขาหินปูนมีลักษณะตะปุ่มตะป่ำที่ยอดเขาเรียกว่าปราสาทหินพányอดเกิดจากการทำปฏิกิริยาทางเคมีของหินปูนกับน้ำฝนที่ตกลงมาเกิดเป็นโพรงขนาดใหญ่เมื่อเพดานโพรงบางลงจึงยุบตัวถล่มลงมาจนเหลือเป็นแนวหินปูนล้อมรอบลักษณะเป็นแท่งหินแหลมรูปร่างสวยงามมีอายุประมาณ 450 ล้านปีนักท่องเที่ยวสามารถพายเรือลอดช่องหินเข้าไปชมความงามของปราสาทหินพányอดรวมทั้งพบร่องรอยบรรพชีวินของแหล่งท่องเที่ยวภูมิฐานธรณิศาสตร์ ได้แก่ สโตรมาโตไลต์ แอมโมไนต์ นอติลอยด์ ไครนอยด์ อัตลักษณ์ภูมิฐานธรณิศาสตร์หินทราย หินดินดานมีลักษณะโครงสร้างเป็นชั้นหินเรียงตัวสลับกันนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเรียนรู้และถ่ายภาพความสวยงามของโครงสร้างภูมิประเทศและร่องรอยบรรพชีวิน ได้แก่ โพสิโดโนมยา ไทรโลไบต์ แกรบโดไลต์ ของพื้นที่อุทยานธรณิศาสตรโลกสตูล

3. ผลการวิจัยแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรณิศาสตรโลกสตูล

3.1 การส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวด้านภูมิฐานธรณิศาสตร์และร่องรอยบรรพชีวิน พัฒนาเส้นทางจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์เกี่ยวกับธรณิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ป้ายบอกข้อมูลและนิทรรศการเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

3.2 การส่งเสริมการสร้างรายได้ของชุมชนจากการท่องเที่ยว มีเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การนำเที่ยวและโฮมสเตย์ การฝึกอบรมด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจากการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.3 การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเอกลักษณ์ท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่ผู้มาเยือนและชุมชนรวมทั้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. การรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินในอุทยานธรณิศาสตรโลกสตูลของผู้เดินทางท่องเที่ยวที่อยู่ในจังหวัดสตูลและผู้เดินทางท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดอื่นเกี่ยวกับ การค้นพบร่องรอยบรรพชีวิน ชื่อบรรพชีวินที่พบ ชื่อยุคพบบรรพชีวิน ช่วงเวลาของยุคพบบรรพชีวิน ชื่อชนิดหินที่พบบรรพชีวิน รูปลักษณะของบรรพชีวิน การรู้แหล่งที่พบบรรพชีวิน มีระดับปานกลางเนื่องจากเป็นความรู้ทางธรณิศาสตร์ที่นักท่องเที่ยวยังไม่ทราบถึงการค้นพบมาก่อน อย่างไรก็ตามความคิดเห็นของ ประภาศรี เจริญธมา และคณะ ที่สรุปว่าการเข้าถึงข้อมูลเชิงวิชาการเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิศาสตร์ท้องถิ่นที่ยังไม่ทั่วถึงในการรับรู้ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะมีผลต่อภาพลักษณ์โดยรวมที่นักท่องเที่ยวมีต่อแหล่งท่องเที่ยว (ประภาศรี เจริญธมา และคณะ, 2565) การยกระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวด้วยการสร้างให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เกี่ยวข้องกันกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวซึ่งจากทฤษฎีการรับรู้เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กันระหว่าง ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก ความจำ การเรียนรู้ การตัดสินใจ ประกอบด้วยสิ่งเร้า ประสาทสัมผัส ความรู้เดิมและการแปลความหมายว่าสิ่งเร้า นั้นคืออะไรจะทำให้ผู้รับรู้ได้เข้าใจในประเด็นต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นสามารถนำการรับรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ (ภาระดี เทพคายน, 2564) ระบบการ

ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวจากการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีโลกสตูลได้เสนอการดำเนินการด้านการจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงมุ่งเน้นไปที่การป้องกันผลกระทบด้านลบต่อการท่องเที่ยว พื้นที่ที่มีศักยภาพปานกลางมุ่งเน้นไปที่ระบบการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว พื้นที่ที่มีศักยภาพต่ำมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว (Onanong, C. et al., 2021) ดังนั้น การให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างการรับรู้จะส่งผลต่อการเพิ่มผู้เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวซ้ำได้อีก

2. อัตลักษณ์ภูมิฐานธรณีหินปูน หินทราย หินดินดาน พบร่องรอยของบรรพชีวิน ได้แก่ สโตรมาโตไลต์ แอมโมไนต์ นอติลอยด์ ไครนอยด์ โพสิโดโนเมีย ไทรโลไบต์ แกรบโตไลต์ สอดคล้องกับการเกิดร่องรอยบรรพชีวินที่อาศัยอยู่ในทะเลเกิดขึ้นในช่วงมหายุคพาลีโอโซอิกนับตั้งแต่ยุคแคมเบรียนจนถึงเพอร์เมียนในจังหวัดสตูล (ทรัพยากรธรณีกรม, 2556) พื้นที่จังหวัดสตูลมีลักษณะภูมิประเทศที่มีความแตกต่างกันประกอบด้วยภูเขาสูง ที่ราบ หาดทราย และเกาะ ทั้งนี้ เป็นผลจากกระบวนการทางธรณีวิทยาได้ปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่มาเป็นเวลาหลายร้อยล้านปีเกิดการสะสมตะกอน การยกตัวของชั้นหิน การเกิดซากดึกดำบรรพ์ที่หลากหลายในแหล่งหินปูนที่กระจายอยู่ในจังหวัดสตูลในภูมิประเทศแบบคาสต์ (Plummer, C. & David, M., 1991) ร่องรอยบรรพชีวินของแผ่นดินจังหวัดสตูลจัดเป็นแหล่งที่มีศักยภาพสูงสำหรับการสำรวจค้นคว้าหาร่องรอยบรรพชีวินที่มีอายุมากของประเทศ (ทรัพยากรธรณีกรม, 2558) การค้นหาร่องรอยของบรรพชีวินต้องมีการสำรวจตลอดเวลาเนื่องจากมีผลกระทบการพัฒนาโดยการทำลายภูเขาที่มีแหล่งซากบรรพชีวิน ภูมิประเทศของหินตะกอนประกอบด้วย หินปูน หินดินดาน หินทราย หินเชิร์ต แทรกสลับกันมีความสัมพันธ์กับร่องรอยบรรพชีวิน ร่องรอยบรรพชีวินในอุทยานธรณีโลกสตูลยังได้บ่งชี้ถึงอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเป็นลักษณะเฉพาะของสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งสร้างคุณค่าและดึงดูดใจผู้มาเยือนได้ (Budsarin, N. & Varunyu, V., 2021) ดังนั้น อัตลักษณ์ภูมิฐานธรณีจากการพบร่องรอยของบรรพชีวินในอุทยานธรณีโลกสตูลจะต้องจัดการและอนุรักษ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้เรียนรู้อัตลักษณ์ภูมิฐานธรณีหินปูน หินทราย หินดินดาน

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิฐานธรณีและร่องรอยบรรพชีวินพัฒนาเส้นทางจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่มีความโดดเด่น สอดคล้องกับข้อเสนอของ นราธร สายเส็ง ที่ได้สรุปถึงปัจจัยหลักที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ของการท่องเที่ยวเชิงธรณีสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การเข้าถึงได้อย่างสะดวกของลักษณะภูมิประเทศบริเวณอุทยานธรณี 2) การมีภูมิลักษณะที่มีเอกลักษณ์ทางธรรมชาติของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น 3) มีรูปแบบการวางแผนพัฒนาอุทยานธรณี การมีส่วนร่วมของภาครัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไปสู่ความยั่งยืน และ 4) การประชาสัมพันธ์และตลาดการท่องเที่ยว การสร้างการท่องเที่ยวเชิงธรณี ยังพบว่า เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปสู่ระดับประเทศและระดับโลกในอุทยานธรณีโลกสตูลมีการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ซากดึกดำบรรพ์ทุ่งหว้าอุทยานธรณีสตูล การจัดงานประจำปีสตูลฟอสซิลเฟสติวัล และการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีในแหล่งภูมิประเทศแบบคาสต์ในเขตอุทยานธรณีได้ สำหรับการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ชุมชนจากการท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับข้อเสนอของ ยุวรี โชคสวนทรัพย์ และคณะ ได้สรุปถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในการเพิ่มมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เสนออัตลักษณ์การท่องเที่ยวสิ่งมหัศจรรย์ทางธรรมชาติ ในจุดขายให้อัตลักษณ์ที่ชัดเจนง่ายต่อการรับรู้ แบรินด์การท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทำให้เกิดการขยายตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศ การลงทุน การจ้างงาน การสร้างอาชีพ และการกระจายรายได้สู่ประชาชน (ยุวรี โชคสวนทรัพย์ และคณะ, 2566) รวมทั้งสอดคล้องกับข้อเสนอของ ณรงค์ฤทธิ์ ทุ่งปรือ และคณะ ที่ได้สรุปถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตอุทยานธรณีโลกสตูลไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนในประเด็นการสร้าง ความเข้าใจ การนำเสนอข้อมูลและการส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการ ได้แก่ การคงความโดดเด่นทางธรณีวิทยาและ ภูมิทัศน์ การมีโครงสร้างการบริหารงานและการมีส่วนร่วม การให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์สามารถขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องในเชิงบูรณาการซึ่งมีส่วนสำคัญในการประชาสัมพันธ์ สร้างชื่อเสียง การรับรู้ และดึงดูดให้บุคคลภายนอกสนใจมาศึกษาก่อให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นช่วยสร้างงานและรายได้ให้กับประเทศ ภูมิภาคและพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสื่อสารอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อสร้างการรับรู้ของสถานที่และดึงดูดความสนใจของสาธารณชน (ณรงค์ฤทธิ์ พุ่งปรือ และคณะ, 2566) การใช้การสื่อสารอัตลักษณ์เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชน ช่องทางการสื่อสารสามารถขยายได้ผ่านการใช้งานที่หลากหลายในแอปพลิเคชันออนไลน์ซึ่งจะดึงดูดความสนใจของสาธารณชนมากขึ้นและสร้างรายได้ให้กับชุมชน (Budsarin, N. & Varunyu, V., 2021) ดังนั้น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจะช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเอกลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรรมิ จังหวัดสตูลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (สุภาวดี ทวีบุรุษ, 2561) แต่การขาดการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในตัวแหล่งทำให้แหล่งนั้นเสื่อมโทรมได้ง่ายควรมีการจัดการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไปซึ่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติต้องมีการบูรณาการร่วมกับการแก้ปัญหาเชิงนิเวศที่เปลี่ยนแปลงจากลักษณะทางกายภาพบนฐานความยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยกลุ่มตัวอย่างของผู้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นผู้เยี่ยมเยือนทั้งที่อยู่ในจังหวัดสตูลและผู้เยี่ยมเยือนที่มาจากจังหวัดอื่น พบว่า ผู้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสตูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.6 มีอายุอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี ร้อยละ 39.7 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 48.9 ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินในอุทยานธรรมิโลกสตูลส่วนใหญ่มีระดับปานกลาง ผู้เดินทางท่องเที่ยวจากจังหวัดสตูลกับผู้เดินทางท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดอื่นมีการรับรู้ร่องรอยบรรพชีวินมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ในประเด็นของการค้นพบร่องรอยบรรพชีวินและชื่อยุคพบบรรพชีวิน และมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01 ในประเด็นของการรู้แหล่งที่พบบรรพชีวิน ภูมิฐานฐานศาสตร์ยอดเขามีสถลักษณะตะปุ่มตะป่ำพบร่องรอยของบรรพชีวิน ได้แก่ สโตรมาโตไลต์ แอมโมไนต์ นอติลอยด์ ไครนอยด์ ภูมิฐานฐานธรณีนีหินทรายและหินดินดานมีลักษณะเป็นชั้นหินพบร่องรอยของบรรพชีวิน ได้แก่ โพลีโดโนมยา ไทรโลไบต์ แกรบโตไลต์ นอติลอยด์ และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรรมิโลกสตูลให้เป็นแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวด้านภูมิฐานฐานธรณีนีและร่องรอยบรรพชีวิน การสร้างรายได้ของชุมชน และการอนุรักษ์เอกลักษณ์ท้องถิ่น ผู้วิจัยเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมิทางสื่อสังคมทั้งในที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวและสื่อออนไลน์เพื่อผู้เดินทางได้รับรู้ก่อนการเดินทาง และระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล การรับรู้อัตลักษณ์ของภูมิฐานฐานธรณีนีและร่องรอยบรรพชีวินที่พบในหินปูน หินทรายและหินดินดาน รวมทั้งธรณีกาลที่เกิดขึ้นในช่วงมหายุคพาลีโอโซอิกซึ่งเป็นภูมิประเทศที่มีอายุมากที่สุดในประเทศไทยจะเป็นแรงดึงดูดให้ผู้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น รวมทั้งการวิจัยต่อไปมีข้อเสนอการพัฒนาภูมิฐานฐานธรณีนีในเขตอุทยานธรรมิโลกสตูลในการนำไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2567 จาก <https://www.mots.go.th/news/category/705>
- ณรงค์ฤทธิ์ พุ่งปรือ และคณะ. (2566). อุทยานธรรมิโลกสตูลกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น. วารสารชุมชนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 17(1), 55-68.

- ทรัพยากรธรณีกรม. (2556). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดสตูล. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. (2558). คู่มือเล่าเรื่องธรณีฟอสซิลแลนด์แดนสตูล. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ประภาศรี เจริญธรรมา และคณะ. (2565). ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวกรณีศึกษา อ่าวไร่เลอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา - หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 13(1), 87-103.
- ภาระดี เทพคายน. (2564). ระดับการรับรู้และความเข้าใจของบุคลากรสายสนับสนุนสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อนโยบายความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยุวรี โชคสวนทรัพย์ และคณะ. (2566). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล. วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(3), 290-302.
- วัฒนา ต้นเสถียร. (2557). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับซากดึกดำบรรพ์. กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรธรณี.
- สุภาวดี ทวีบุรุษ. (2561). ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรณีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรณี จังหวัดสตูล. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อมรรัตน์ บุญสว่าง และคณะ. (2563). การเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของพื้นที่สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกโลก จังหวัดสตูลและพื้นที่เชื่อมโยง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- Budsarin, N. & Varunyu, V. (2021). Designing Tourism Identity Communication in Satun Unesco Global Geopark. *Geojournal of Tourism and Geosites*, 35(2), 275-281.
- Onanong, C. et al. (2021). Assessment of the Geotourism Resource Potential of the Satun UNESCO Global Geopark. *Journal of Geoheritage*, 13(4), 1-16.
- Plummer, C. & David, M. (1991). *Physical Geology*. Dubuque: Brown Publishers.

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน: แนวทางสำหรับประเทศไทย*

LEGAL MEASURES ON THE RESTRICTION OF SMARTPHONE USAGE RIGHTS IN SCHOOLS: GUIDELINES FOR THAILAND

ญาตรี สมล้ำ, กัญญา ศรีพฤษ์*

Yatree Somlam, Kanyana Sripruk*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: k.sripruk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ 1) เพื่อศึกษาแนวทางและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิ การใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของประเทศไทย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 35 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย 5 คน โดยการเลือกแบบสโนบอล (Snow Ball) กลุ่มผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 20 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และกลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยออกกฎหมายจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สำหรับประเทศไทย พบว่า การใช้สมาร์ทโฟนของเด็กและเยาวชนในโรงเรียนมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการด้านสมอง สติปัญญา และการเรียนรู้ ทำให้เกิดปัญหาสมาธิสั้นและการเรียนรู้ที่ช้าลง และส่งผลกระทบด้านสุขภาพจิตของนักเรียน ทั้งนี้ ประเทศไทยไม่มีกฎหมายในการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยออกมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งพัฒนาคุณภาพของเด็กทุกช่วงวัยให้เติบโตเต็มที่มีคุณภาพ อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, จำกัดสิทธิ, สมาร์ทโฟน, โรงเรียน

Abstract

This research article aims to achieve two primary objectives: 1) To study and analyze the legal measures on restricting smartphone usage in schools in the French Republic, the People's Republic of China, and the Kingdom of the Netherlands; and 2) To explore legal frameworks and

propose measures for restricting smartphone usage in schools in Thailand. The research employs qualitative methodology, integrating documentary research and in-depth interviews. The target group comprises 35 participants, including 5 legal experts selected through snowball sampling, 20 school administrators and educational personnel chosen via purposive sampling, and 10 parents also selected purposively. Data collection involved both document analysis and semi-structured interviews, with content analysis applied to interpret the findings. The study revealed that France, China, and the Netherlands have systematically and effectively enacted laws to restrict smartphone usage in schools. In contrast, Thailand has seen a continuous increase in smartphone usage among children and adolescents in schools, adversely affecting their cognitive development, intelligence, and learning capacity. This trend has also led to issues such as attention deficit and slower learning progression, as well as negatively impacting students' mental health. However, Thailand currently lacks specific legal provisions to regulate smartphone usage in schools. The researcher proposes the establishment of legal measures to restrict smartphone usage in schools, addressing the identified issues similarly to the approaches taken by other countries. These measures aim to enhance the overall quality of children across all age groups, thereby contributing to the foundational development of the nation in the future.

Keywords: Legal Measures, Restriction of Rights, Smartphones, Schools

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ทุกภาคส่วนจึงควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ประชาชนไทยสามารถเข้าถึงและใช้งาน ICT ได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ความสำคัญของ ICT ในชีวิตประจำวันสะท้อนให้เห็นถึงการใช้โทรศัพท์มือถือของเด็กและเยาวชน ซึ่งข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ชี้ให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ใช้งานโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟนมากถึงร้อยละ 99.9 ขณะที่โทรศัพท์มือถือแบบพีเจียร์โฟนมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.2 เมื่อพิจารณาการใช้งานตามเพศ พบว่า ผู้หญิงมีการใช้งานมากกว่าผู้ชายเล็กน้อย โดยมีสัดส่วนร้อยละ 98.5 และ 98.2 ตามลำดับ สำหรับการโทรศัพท์มือถือในแต่ละกลุ่มอายุ กลุ่มอายุ 15 - 17 ปี มีการใช้งานสูงสุดที่ร้อยละ 99.5 รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 18 - 24 ปี ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 99.2 ในขณะที่กลุ่มอายุ 6 - 11 ปี มีการใช้งานต่ำที่สุดที่ร้อยละ 95.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้งานสมาร์ทโฟนจะสะท้อนถึงการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า แต่การใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นำมาซึ่งปัญหาสำคัญหลายประการที่ต้องพิจารณา โดยองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เผยแพร่รายงาน Global Education Monitor 2023 เมื่อช่วงปลายเดือน กรกฎาคม 2566 ระบุว่า การใช้ฟอนมากเกินไปในกลุ่มเด็กนักเรียนมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพลดลง ส่งผลต่อสมาธิและความมั่นคงทางอารมณ์ รวมถึงเป็นการเพิ่มการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ (Cyber Bullying) ดังนั้น ควรมีการจัดการในเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนในกลุ่มเด็ก โดยเฉพาะในห้องเรียนที่ต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนไม่ใช่จากเทคโนโลยีที่เข้ามาแทนที่ครู นอกจากนี้ ออเดรี อาซูลย์ (Audrey Azoulay) ผู้อำนวยการใหญ่องค์การยูเนสโก กล่าวว่า การปฏิบัติทางเทคโนโลยี หรือทางดิจิทัลจะมีศักยภาพสูง แต่ขณะเดียวกันภาคสังคมในหลายประเทศก็ได้มีการเตือนถึงอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนมากไป ซึ่งจะมีผลกระทบต่อแนวทางการจัดการศึกษาได้ แม้ว่าเทคโนโลยีจะ

เปิดกว้างแต่ไม่ใช่ทุกคนจะเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะในด้านการศึกษายังมีเด็กนักเรียนอีกหลายล้านคนเข้าไม่ถึงเทคโนโลยี ฉะนั้น การใช้งานเทคโนโลยี หรือสมาร์ตโฟนต่าง ๆ ก็ควรถูกนำไปใช้เพื่อเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ หรือช่วยพัฒนาการเรียนการสอนของทั้งครูและนักเรียน ไม่ใช่การนำมาใช้เพื่อส่งผลเสียต่อพวกเขา ทุกประเทศต้องหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นอันดับแรก และสนับสนุนครูที่เป็นผู้สอนลดการใช้โลกออนไลน์เข้ามาสอนแทนการได้เข้าห้องเรียนจริง จากรายงานของยูเนสโก ทำให้เห็นว่าที่ผ่านมาจากจำนวน 1 ใน 4 ของระบบการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เริ่มมีการใช้นโยบายสั่งห้ามใช้สมาร์ตโฟนในห้องเรียน (สำนักข่าว The Coverage, 2567)

การใช้สมาร์ตโฟนในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเป็นปัญหาที่สำคัญทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยพบว่า ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนเป็นอย่างมาก (กรุงเทพธุรกิจ, 2566) รวมถึงการสร้างปัญหาการรบกวนในชั้นเรียนและการเข้าถึงเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นอันตราย ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาด้านสังคมในระยะยาว (5Rights Foundation, 2024) นอกจากนี้ รายงานจากองค์การสหประชาชาติชี้แนะให้ประเทศต่าง ๆ หาวิธีจัดการการใช้สมาร์ตโฟนในห้องเรียนอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาทางอารมณ์และสังคมของเด็ก (นิตยสาร ซีเคียวริตี้ ซีเอสเต็มส์, 2566) และควรมีการห้ามใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนเนื่องจากส่งผลเสียต่อการศึกษา (พีพีทีวี ช่อง 36, 2566) ขณะเดียวกันผลการศึกษาในหลายประเทศ เช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์และสาธารณรัฐโคลอมเบีย พบว่า แม้จะมีทั้งข้อดีและข้อเสียในการใช้สมาร์ตโฟน แต่การห้ามหรือจำกัดการใช้งานส่งผลดีต่อบรรยากาศการเรียนรู้ โดยเฉพาะสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ ทั้งนี้ ยังมีข้อเสนอจากนักวิชาการที่ให้พิจารณานโยบายการใช้เทคโนโลยีอย่างรอบคอบเพื่อสนับสนุนสิทธิและการพัฒนาของเด็กในระยะยาว (5Rights Foundation, 2024) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียน หลายประเทศจึงมีนโยบายหรือกฎหมายจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียน (สำนักข่าวอิศรา, 2566) เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

ปัจจุบันการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนของประเทศไทยเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และสุขภาพจิตของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษา ข้อมูลจากศูนย์เครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีเผยว่า 78% ของนักเรียนมัธยมในประเทศไทยมีการใช้สมาร์ตโฟนในช่วงเวลาเรียน ซึ่งกว่า 60% ใช้เพื่อความบันเทิง เช่น เล่นโซเชียลมีเดียหรือเกมออนไลน์ ทำให้นักเรียนเสียสมาธิจากการเรียนและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ลดลง (กรุงเทพธุรกิจ, 2566) นอกจากนี้ การใช้สมาร์ตโฟนอย่างต่อเนื่องยังส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ เช่น ความเครียดและอาการปวดตา การใช้สมาร์ตโฟนในห้องเรียนส่งผลให้เกิดปัญหาการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และกระทบต่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และทักษะทางสังคม (Aboutmom, 2566) หลายประเทศจึงได้ดำเนินการจำกัดการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนอย่างเข้มงวด โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ (สยามโพนดอทคอม, 2561); (กรุงเทพธุรกิจ, 2562) จากปัญหาดังกล่าว ประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ รัฐบาลได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนให้เกิดความเหมาะสม (สนุกดอทคอม, 2565) โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้ศึกษาแนวทางการลดใช้สมาร์ตโฟนหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กทุกช่วงวัยให้เติบโตเต็มที่มีคุณภาพ สนับสนุนให้นักเรียนเติบโตขึ้นพร้อมกับพัฒนาการที่แข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (ศธ. 360 องศา, 2567) และโรงเรียนบางแห่งได้ให้ความสำคัญกับปัญหานี้ โดยกำหนดแนวทางจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียน เช่น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ออกแนวปฏิบัติการใช้โทรศัพท์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565) และโรงเรียนท่าแพผดุงวิทย์ได้ออกระเบียบโรงเรียนท่าแพผดุงวิทย์ ว่าด้วยการใช้โทรศัพท์ (มือถือ) เคลื่อนที่ของนักเรียน พ.ศ. 2563 (โรงเรียนท่าแพผดุงวิทย์, 2563) จากปัญหาการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียน สะท้อนให้เห็น

ถึงความจำเป็นในการพิจารณาออกกฎหมายหรือมาตรการจำกัดสิทธิเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างศักยภาพนักเรียนไทยให้เหมาะสมกับนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีคนเก่งและมีคุณภาพ โดยปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึงแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนของประเทศไทย เพราะประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในเรื่องดังกล่าว โดยผู้วิจัยศึกษากฎหมาย 3 ประเทศ ได้แก่ 1) สาธารณรัฐฝรั่งเศส เนื่องจากเป็นประเทศต้นแบบของระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) โดยกระทรวงศึกษาธิการฝรั่งเศสกำหนดการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนเพื่อช่วยพัฒนาบรรยากาศในสถานศึกษา จัดความรุนแรงในโลกออนไลน์ และการเผยแพร่รูปภาพที่มีเนื้อหารุนแรง หวังว่าเด็กจะมีผลการเรียนที่ดีขึ้น เนื่องจากโลกออนไลน์ทำลายสมาธิ และความสามารถในการหาความรู้ 2) สาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากเป็นประเทศเอกราชในเอเชียตะวันออกที่มีประชากรมากที่สุดเป็นอันดับสองของโลก โดยมีนโยบายด้านการศึกษาและการควบคุมเทคโนโลยีที่เข้มงวด ครอบคลุมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดขอบเขตการใช้งานสมาร์ตโฟนหรือเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เป็นเครื่องมือการสอนหนังสือเอาไว้ที่ 30% จากชั่วโมงการสอนทั้งหมด เพื่อให้ นักเรียนพักตัวเองจาก “หน้าจอ” และมุ่งความสนใจไปกับการเรียนในห้องเรียน และ 3) ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ เนื่องจากเป็นประเทศที่เพิ่งมีกฎหมายนี้บังคับใช้เมื่อปี 2567 เพื่อปกป้องนักเรียนจากผลกระทบของเทคโนโลยีตลอดช่วงการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนจะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย และได้วางแผนขับเคลื่อนไปสู่การห้ามใช้มือถือจากห้องเรียนในปี 2567 ซึ่ง ครอบเบิร์ต ไดจกราก (Robbert Dijkgraaf) รัฐมนตรีศึกษาธิการของเนเธอร์แลนด์ ประกาศล่าสุดเมื่อต้นเดือน กรกฎาคม 2566 ว่า นักเรียนต้องมีสมาธิและต้องได้รับโอกาสในการเรียนหนังสือให้ดี งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์มีข้อบ่งชี้ว่าโทรศัพท์มือถือเป็นตัวก่อกวน ดังนั้น เราต้องปกป้องนักเรียนจากสิ่งนี้ จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายของทั้ง 3 ประเทศข้างต้น เพื่อเป็นแนวทางในการออกมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนของประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในด้านพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ลดปัญหาสุขภาพจิต ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อการบริหารภาครัฐด้านวางแผนแนวทางการใช้ ICT ในการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานเดียวกัน จึงได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์
2. เพื่อศึกษาแนวทางมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร ได้แก่ บทความงานวิจัย ตัวบทกฎหมาย แนวปฏิบัติการใช้โทรศัพท์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนโรงเรียนสาธิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบุว่าด้วยการใช้โทรศัพท์ (มือถือ) เคลื่อนที่ของนักเรียน พ.ศ. 2563 โรงเรียนท่าแพ ผดุงวิทย์ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และประเทศไทย โดยการรวบรวม ศึกษา ค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ประกอบด้วยข้อมูลในรูปของเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

การวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านกฎหมาย ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา และผู้ประกอบการ จำนวน 35 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาไปทำการศึกษาและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาและเสนอมาตรการทางกฎหมาย ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนของประเทศไทย โดยใช้กระบวนการวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบสโนว์บอล (Snow Ball) กลุ่มผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 20 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และกลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ทั้งสามกลุ่มเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการประชุมทางไกล (Video Conference) หรือการใช้โทรศัพท์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง จัดระเบียบข้อมูล ดำเนินการถอดเทป การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยการเขียนบันทึกพร้อมสรุปข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของงานวิจัย ซึ่งดำเนินการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ทั้งด้านภาษาให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผลการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของงานวิจัยและข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนำเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์) ไปทดลองเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Reliability)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลทุติยภูมิ: ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนของประเทศไทยและสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ได้แก่ บทความงานวิจัย ตั๋วทกกฎหมาย แนวปฏิบัติการใช้โทรศัพท์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบุว่าด้วยการใช้โทรศัพท์ (มือถือ) เคลื่อนที่ของนักเรียน พ.ศ. 2563 โรงเรียนท่าแพผดุงวิทย์ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และประเทศไทย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก: ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 35 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย 2) กลุ่มผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา และ 3) กลุ่มผู้ประกอบการ โดยใช้แนวคำถามที่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงต่อผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามหลักจริยธรรม โดยไม่ระบุข้อมูลส่วนตัวที่เชื่อมโยงตัวบุคคลได้ และมีวิธีการ

เก็บรักษาข้อมูล ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่สามารถเชื่อมโยงถึงผู้ให้สัมภาษณ์ และยึดหลักความเป็นส่วนตัว (Privacy) ความมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและการสื่อสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทำความเข้าใจลึกซึ้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกกฎหมาย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกบันทึกเสียงและถอดความ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้นับสนุนข้อเสนอแนะในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของประเทศไทย

ผลการวิจัย

1. แนวทางและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ผลจากการวิจัยพบว่า รายงานขององค์การสหประชาชาติแนะนำว่า ควรมีการห้ามใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน เนื่องจากส่งผลเสียต่อการศึกษา เพื่อรับมือกับปัญหาการเรียนหยุดชะงัก เพิ่มระดับการเรียนรู้ และช่วยปกป้องเด็กจากการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ยูเนสโก (UNESCO) หน่วยงานด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ กล่าวว่า มีหลักฐานว่าการใช้โทรศัพท์มือถือมากเกินไปเชื่อมโยงกับประสิทธิภาพการศึกษาที่ลดลง และการใช้เวลาบนหน้าจอมากเกินไป จะส่งผลเสียต่อความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็ก จากการวิเคราะห์ระบบการศึกษาใน 200 ประเทศทั่วโลก ยูเนสโกประเมินว่า 1 ใน 6 ประเทศ เคยสั่งห้ามใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน หลายประเทศจึงออกกฎหมายจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน

แนวทางมาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ก่อนการออกกฎหมายจำกัดสิทธิสมาร์ทโฟนในโรงเรียนสาธารณรัฐฝรั่งเศส ปัญหาการเสพติดหน้าจอและการใช้ดิจิทัลเกินจำเป็นส่งผลให้เกิดการเสียสมาธิในห้องเรียน พฤติกรรมก้าวร้าว และขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นักเรียนที่ใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไปมีปัญหาด้านพัฒนาการทางสังคมและจิตใจ ทำให้ขาดทักษะการสื่อสารแบบเผชิญหน้า อีกทั้ง การกลั่นแกล้งทางออนไลน์เพิ่มความเสี่ยงต่อความปลอดภัยและสุขภาพจิตของนักเรียน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ผลักดันให้เกิดกฎหมายจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยขึ้น

สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้เริ่มใช้นโยบายห้ามใช้หรือแบนโทรศัพท์สมาร์ทโฟนในโรงเรียน ตั้งแต่เดือนกันยายน ปี 2018 โดยริเริ่มจากนโยบายของ นายเอมมานูเอล มาครง ประธานาธิบดีฝรั่งเศสที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง เพราะเชื่อว่าหากนักเรียนใช้งานสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตมากเกินไป อาจจะทำให้เกิดผลเสียกับการเรียน คะแนนตกต่ำและมีผลต่อการทำงานของสมองที่ช้าลง โดยแนวคิดการออกกฎหมายห้ามใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของฝรั่งเศสในปี 2018 มีพื้นฐานมาจากความพยายามสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีสมาธิและปลอดภัย โดย Jean-Michel Blanquer รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น กล่าวว่ากฎหมายนี้มีเป้าหมายเพื่อลดการรบกวนสมาธิในชั้นเรียน ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และลดความเสี่ยงจากการเสพติดสมาร์ทโฟน โดยอธิบายเพิ่มเติมว่ามาตรการดังกล่าวเป็นวิธีการส่งเสริมสุขภาพของเด็กในโรงเรียน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองและครูในหลายพื้นที่ นอกจากนี้ การออกกฎหมายนี้สะท้อนถึงความกังวลในยุคที่สมาร์ทโฟนถูกใช้งานอย่างแพร่หลาย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมของเด็กในวัยเรียน

กฎหมาย “Loi n° 2018 - 698 du 3 août 2018” จำกัดการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อปี 2018 โดยครอบคลุมนักเรียนในช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การลดสิ่งรบกวนจากเทคโนโลยี และการป้องกันการเกิดสถานการณ์ที่อาจเสี่ยงต่อความปลอดภัยหรือการกลั่นแกล้งกันทางโลกออนไลน์ ขอบเขตของกฎหมายนี้ระบุให้นักเรียนในโรงเรียนระดับ

ประถมศึกษาและมัธยมต้นต้องปฏิบัติตาม สำหรับอุปกรณ์ที่ถูกห้ามใช้งานตามกฎหมายนี้รวมถึงสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตอื่น ๆ โดยจะมีข้อยกเว้นในกรณีที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเทคโนโลยี ในกรณีของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ดิจิทัลหรือความจำเป็นทางการแพทย์ นอกจากนี้ มีข้อยกเว้นในการใช้งานสมาร์ทโฟนสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนที่เฉพาะเจาะจง เช่น การใช้ แอปพลิเคชันการศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้บางโอกาส

กรณีที่นักเรียนฝ่าฝืนจะมีการยึดอุปกรณ์ไว้ในระหว่างเวลาที่อยู่ในโรงเรียน และในบางกรณีอาจมีบทลงโทษเพิ่มเติมตามกฎหมายระเบียบของโรงเรียนแต่ละแห่ง

กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีเป้าหมายเพื่อลดสิ่งรบกวนสมาธิและส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผลกระทบที่เห็นได้ คือ การลดเวลาการใช้งานสมาร์ทโฟนและปรับปรุงพฤติกรรมในชั้นเรียน แม้ว่าจะมีเสียงวิจารณ์ว่ากฎหมายนี้อาจมีความเข้มงวดเกินไปในบางกรณี เช่น ระดับความเข้มงวดมีมาตรการที่เข้มงวดที่สุด โดยครอบคลุมทุกโรงเรียนและทุกระดับชั้น ส่งผลให้พฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียนดีขึ้นอย่างชัดเจน และการตอบรับจากสังคมที่ดีในเชิงนโยบาย

แนวทางมาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีน

การใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนทำให้เสียสมาธิและส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลง นอกจากนี้ การใช้สมาร์ทโฟนในห้องเรียนยังสร้างปัญหาการคัดลอกผลงานและทุจริตในการสอบ สถานการณ์นี้ทำให้รัฐบาลจีนเห็นความจำเป็นในการดำเนินการเพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการจีนได้ออกคำสั่งห้ามนักเรียนนำโทรศัพท์มือถือมาโรงเรียน หากไม่ได้ทำจดหมายขออนุญาตก่อน ซึ่งทางโรงเรียนได้เสนอวิธีการอื่น ๆ เพื่อให้เด็กสามารถสื่อสารกับผู้ปกครองได้ และเป็นการปกป้องสายตาของเด็ก ๆ จากแสงของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงจะช่วยให้นักเรียนมีสมาธิและเลิกการติดอินเทอร์เน็ตซึ่งส่งผลต่อสุขภาพจิตอีกด้วย ในเดือนกุมภาพันธ์ปี 2021 รัฐบาลจีนได้ประกาศใช้กฎหมายที่ห้ามการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเรียกว่า “ระเบียบว่าด้วยการจัดการโทรศัพท์มือถือของนักเรียนในโรงเรียนประถมและมัธยม” (中华人民共和国教育部令第 39 号) มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและลดการใช้สมาร์ทโฟนในห้องเรียน กำหนดให้โรงเรียนมีแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการการใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีผลบังคับใช้กับนักเรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีถึง 18 ปี โดยระบุว่าโรงเรียนต้องจัดทำมาตรการที่เข้มงวดเพื่อป้องกันการนำสมาร์ทโฟนและอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเข้ามาในห้องเรียน อีกทั้ง บังคับให้โรงเรียนแจ้งผู้ปกครองเกี่ยวกับนโยบายการห้ามใช้สมาร์ทโฟน เพื่อให้ผู้ปกครองรับรู้และปฏิบัติตาม อุปกรณ์ที่ถูกห้ามประกอบด้วยสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ข้อยกเว้นโรงเรียนอนุญาตให้นักเรียนใช้สมาร์ทโฟนในกรณีที่มีความจำเป็น เช่น การติดต่อกับผู้ปกครองในกรณีฉุกเฉิน ซึ่งต้องมีการบันทึกเหตุผลและการอนุญาตอย่างชัดเจน โรงเรียนจะต้องจัดทำแนวทางในการขออนุญาตเพื่อใช้สมาร์ทโฟน โดยจะต้องมีการพิจารณาและอนุมัติโดยผู้บริหารโรงเรียน

หากนักเรียนฝ่าฝืนอาจลงโทษทางวินัย เช่น การเตือน การปรับ หรือการระงับสิทธิในการเข้าเรียนหากกระทำความผิดซ้ำ การจัดการบทลงโทษจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและโปร่งใส เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาเดียวกันในอนาคต

สาธารณรัฐประชาชนจีนประกาศห้ามนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัศึกษานำสมาร์ทโฟนเข้าโรงเรียน ยกเว้นกรณีได้รับอนุญาตเป็นพิเศษจากผู้ปกครองและโรงเรียน นอกจากนี้ โรงเรียนต้องจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับการสื่อสารและการเรียนรู้ ผลที่ได้ คือ การลดความกดดันทางสังคมและปัญหาการเสพติดสมาร์ทโฟน

ในกลุ่มนักเรียน ซึ่งส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อพฤติกรรมของนักเรียนด้านสุขภาพจิต แม้ว่ามีเสียงวิพากษ์เกี่ยวกับความเหมาะสมในการบังคับใช้แต่ยังได้รับการตอบรับที่ดีจากสังคม

แนวทางมาตรการทางกฎหมายของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ก่อนการออกกฎหมายห้ามการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ปัญหาการใช้โทรศัพท์มือถือในห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการรายงานถึงผลกระทบทางลบ เช่น การขาดสมาธิในชั้นเรียน พฤติกรรมก้าวร้าว และปัญหาการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ สิ่งเหล่านี้ทำให้มีความต้องการในการควบคุมการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและปลอดภัยมากขึ้น

รัฐบาลเนเธอร์แลนด์แถลงว่า สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และสมาร์ทวอตช์ เรียกว่าอุปกรณ์เหล่านี้ว่า “สิ่งรบกวนสมาธิ” ที่ทำให้ผลการเรียนและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียนลดลง โดยมีหลักฐานเพิ่มมากขึ้น ว่าการใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนเป็นอันตราย นักเรียนมีสมาธิลดลง และผลการเรียนของพวกเขาก็ลดลง จำเป็นต้องปกป้องนักเรียนจากเรื่องนี้ Robbert Dijkgraaf รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวในถ้อยแถลงว่า “แม้ว่าสมาร์ทโฟนจะเกี่ยวพันกับชีวิตของเรา แต่ก็ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียน” นักเรียนต้องมีสมาธิและต้องได้รับโอกาสในการเรียนที่ดี สมาร์ทโฟนเป็นสิ่งรบกวน งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์มีผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าจำเป็นต้องปกป้องนักเรียนจากสิ่งนี้ การแบนครั้งนี้เป็นผลมาจากการหารือและข้อตกลงระหว่างกระทรวง โรงเรียน รวมถึงองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยระบุว่าโรงเรียนต่าง ๆ สามารถหาทางจัดระเบียบการแบนได้เอง แต่การบังคับใช้กฎหมายจะเข้มงวดมากขึ้น หากการดำเนินการนี้ไม่ได้ผลลัพธ์ที่เพียงพอภายในฤดูร้อนปี 2024 ทั้งนี้ งานวิจัยหลายชิ้น พบว่า เมื่อนักเรียนใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนมากขึ้นส่งผลให้ผลการเรียนรู้ของเด็กตกต่ำลง เพราะเด็กขาดความสนใจต่อบทเรียน ขาดสมาธิในการเรียนรู้ และขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ และครู อันเป็นอันตรายต่อพัฒนาการของเด็ก ด้วยเหตุนี้ ในหลายประเทศจึงมีแนวคิดในการห้ามใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนกลับมาสนใจบทเรียนและทำกิจกรรมเสริมสร้างพัฒนาการที่เหมาะสมตามช่วงวัย

กฎหมายถูกประกาศใช้ในปี 2024 มีชื่อว่า Wet digitale apparaten in het onderwijs ซึ่งมีผลบังคับใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ โดยนักเรียนทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 4 ปี ถึง 18 ปี ต้องปฏิบัติตาม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ลดความวิตกกังวลที่เกี่ยวข้องกับโซเชียลมีเดีย และสนับสนุนการติดต่อสื่อสารโดยตรง ห้ามการใช้สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และอุปกรณ์ดิจิทัลอื่น ๆ ที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตในชั้นเรียน มีข้อยกเว้นสำหรับกรณีการเรียนการสอนเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ดังกล่าว

หากนักเรียนฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษที่หลากหลาย ซึ่งรวมถึงการยึดอุปกรณ์และบทลงโทษอื่น ๆ ที่เป็นไปตามกฎระเบียบของโรงเรียนแต่ละแห่ง

เมื่อราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์บังคับใช้ข้อกำหนดให้โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการเรียนรู้และกิจกรรมเฉพาะที่เกี่ยวข้อง การตอบรับจากสังคมส่วนใหญ่เป็นไปในทางบวก เนื่องจากกฎหมายมีการประกาศใช้ในปี 2024 จึงต้องติดตามผลกระทบในระยะยาวด้านการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียน

ตารางที่ 1 ข้อมูลกฎหมายการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน ของสาธารณรัฐฝรั่งเศสสาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ประเด็น	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	สาธารณรัฐประชาชนจีน	ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์
ชื่อกฎหมาย	กฎหมาย “Loi n° “2018 - 698 du 3 août 2018”	ระเบียบว่าด้วยการจัดการโทรศัพท์มือถือของนักเรียนในโรงเรียนประถมและมัธยม (中华人民共和国教育部令第39号)	กฎหมาย “Wet digitale apparaten in het onderwijs”

ตารางที่ 1 ข้อมูลกฎหมายการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ (ต่อ)

ประเด็น	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	สาธารณรัฐประชาชนจีน	ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์
ขอบเขต การบังคับใช้	ใช้กับนักเรียนทุกคนที่มีอายุ ต่ำกว่า 15 ปี โดยใช้กับ สถานศึกษาในระดับประถม ศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น	ใช้บังคับกับนักเรียน ในโรงเรียนประถมและมัธยม (อายุ 6 - 18 ปี) โดยมีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้าง สมาธิในการเรียนรู้	ใช้กับนักเรียนทุกคน ในระดับประถมและมัธยม (อายุ 4 - 18 ปี) โดยมีเป้าหมาย เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ที่ปราศจากการรบกวน
	อุปกรณ์ที่อยู่ภายใต้ข้อห้ามนี้ ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต และสมาร์ทวอตช์	ห้ามการใช้โทรศัพท์มือถือ แท็บ เล็ต และอุปกรณ์ ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต หรือโซเชียลมีเดีย	ห้ามการใช้สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และ คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
	ข้อยกเว้น 1. ในบางกรณีที่ต้องใช้อุปกรณ์ เพื่อการเรียนการสอนพิเศษ หรือสำหรับนักเรียนที่มีความ พิการซึ่งจำเป็นต้องใช้ โทรศัพท์มือถือ 2. อนุญาตให้โรงเรียนสามารถใช้ อุปกรณ์การใช้ได้ ในกรณีที่จำเป็น เช่น การใช้เพื่อการศึกษาหรือเพื่อ ช่วยเหลือนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษ 3. ความจำเป็นทางการแพทย์	ข้อยกเว้น อนุญาตให้ใช้กรณีมีความจำเป็น เช่น การติดต่อกับผู้ปกครองใน กรณีฉุกเฉิน ซึ่งต้องมีการบันทึกเหตุผลและ การอนุญาตอย่างชัดเจน	ข้อยกเว้น สำหรับกรณีการเรียนการสอน เฉพาะที่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ ดังกล่าว
บทลงโทษ	ให้อำนาจกับโรงเรียนในการ กำหนดแนวทางและนโยบาย ภายในสถานศึกษาเอง เช่น การ ยึดโทรศัพท์ในระหว่างเวลา เรียน	โรงเรียนสามารถบังคับใช้ บทลงโทษ เช่น ยึดอุปกรณ์ แจ้ง ผู้ปกครอง และการดำเนินการทางวินัย	โรงเรียนสามารถลงโทษ ตามนโยบายของตน เช่น การเตือน การยึดอุปกรณ์ และมาตรการ ทางวินัยอื่น
เหตุผลในการ ประกาศใช้ กฎหมาย	เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ การลด สิ่งรบกวนจากเทคโนโลยี และ การป้องกันการเกิดสถานการณ์ ที่อาจเสี่ยงต่อความปลอดภัย หรือการกลั่นแกล้งกันทางโลก ออนไลน์	เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และลดการใช้สมาร์ทโฟน ในห้องเรียน	เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ มีประสิทธิภาพ ลดความวิตกกังวลที่เกี่ยวข้องกับ โซเชียลมีเดียและสแน็บสนุน การติดต่อสื่อสารโดยตรง

จากตารางที่ 1 พบว่า จากการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ มาตรการทางกฎหมายของทั้งสามประเทศมีขอบเขตการบังคับใช้อย่างสอดคล้องกัน โดยเน้นถึงการจำกัดการใช้โทรศัพท์มือถือและอุปกรณ์ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก และสมาร์ทวอตช์

ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา กฎหมายดังกล่าว มีข้อห้ามที่ชัดเจนในการใช้งานอุปกรณ์เหล่านี้ ในสถานศึกษา ยกเว้นในกรณีที่ใช้เพื่อการศึกษา หรือมีเหตุจำเป็นตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ กฎหมายให้อำนาจแก่โรงเรียนในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับการลงโทษนักเรียนที่ฝ่าฝืนข้อบังคับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างความสมดุลระหว่างการจำกัดสิทธิในการใช้งานอุปกรณ์เหล่านี้กับการเปิดโอกาสให้มีข้อยกเว้นที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

สำหรับประเด็นเรื่อง การกำหนดอายุในการบังคับใช้กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้กับนักเรียนทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ครอบคลุมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้เด็กเรียนเติบโตในช่วงวัยรุ่นตอนต้นโดยมีการรบกวนจากเทคโนโลยีน้อยที่สุด ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนและราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ได้กำหนดขอบเขตอายุที่กว้างขึ้นครอบคลุมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุ 18 ปี เพื่อปกป้องนักเรียนจากผลกระทบของเทคโนโลยีตลอดช่วงการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนจะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย

2. แนวทางมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของประเทศไทย

ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของทุกคน โดยกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ห่วงใยเป็นอย่างยิ่ง คือ พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และอุปกรณ์ดิจิทัลอื่น ๆ ของเด็กเล็กที่ติดหน้าจอมากเกินไป ส่งผลต่อพัฒนาการหลายด้าน ข้อมูลจากทั่วโลกเริ่มแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากการใช้จอดิจิทัลในวัยเด็กเล็ก จนทำให้หลายประเทศต้องเริ่มร่างกฎหมายหรือกำหนดนโยบายเพื่อจำกัดการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ออกกฎหมายห้ามใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนสำหรับนักเรียนอายุไม่เกิน 15 ปี ตั้งแต่ปี 2018 เพื่อช่วยลดการรบกวนในชั้นเรียน และแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตจากการใช้สื่อดิจิทัลมากเกินไป ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และประเทศฟินแลนด์ก็เริ่มใช้มาตรการคล้ายกัน ในปี 2024 โดยมีการจำกัดหรือห้ามใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนเพื่อลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น

ในประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้สื่อดิจิทัลมากเกินไปในเด็กเล็ก อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านสมองและสติปัญญา ซึ่งหนึ่งในงานวิจัยพบว่า เด็กที่ใช้เวลาหน้าจอมากกว่า 6 ชั่วโมงครึ่งต่อวัน มีค่าเฉลี่ย IQ ต่ำกว่ากลุ่มเด็กที่ใช้เวลาหน้าจอน้อยกว่าอย่างมาก อีกทั้งยังมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาสมาธิสั้นและการเรียนรู้ที่ช้าลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กในระยะยาว เพื่อรับมือกับปัญหานี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ได้เสนอนโยบาย “3 เร่ง 3 ลด 3 เพิ่ม” ต่อที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในสภาวะวิกฤต ซึ่งประเด็นหนึ่งในนั้น คือ เด็กปฐมวัยมีแนวโน้มการใช้สมาร์ทโฟนที่สูงขึ้น ขณะเดียวกันกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้มอบหมายให้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาแนวทางการลดใช้สมาร์ทโฟนหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียนโดยต้องไม่ละเมิดสิทธิของเด็ก รวมถึงแยกประเด็นนี้จากเรื่องของการใช้อุปกรณ์เป็นสื่อการเรียนการสอนด้วย ซึ่งเป้าหมายสำคัญที่แท้จริง คือ พัฒนาคุณภาพของเด็กทุกช่วงวัยให้เติบโตเต็มที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต

นอกจากนี้ ยังพบว่า ประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน โรงเรียนบางแห่งได้ตระหนักถึงปัญหาการใช้สมาร์ทโฟนในสถานศึกษาจึงกำหนดแนวปฏิบัติหรือระเบียบเพื่อจำกัดสิทธิการใช้งานสมาร์ทโฟนอย่างเคร่งครัด เช่น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ออกแนวปฏิบัติการใช้โทรศัพท์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียน โดยโรงเรียนอนุญาตให้นักเรียนนำโทรศัพท์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาโรงเรียนได้ แต่ต้องปฏิบัติตามแนวทางที่เข้มงวด ยกเว้นใช้เพื่อการเรียนและติดต่อผู้ปกครองเท่านั้น โดยเก็บอุปกรณ์ในกล่องหน้าห้องเมื่อเข้าเรียนและใช้ได้เฉพาะช่วงเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ หากมีการใช้งานผิดวัตถุประสงค์หรือเกิดการรบกวน โรงเรียนจะดำเนินการตามกฎหมายที่เข้มงวด รวมถึงการยึดอุปกรณ์เป็นเวลา 30 วัน และโรงเรียนท่าแพผดุงวิทย์ได้ออกระเบียบโรงเรียนท่าแพผดุงวิทย์ ว่าด้วยการใช้โทรศัพท์ (มือถือ) เคลื่อนที่ของนักเรียน พ.ศ. 2563 กำหนดการใช้โทรศัพท์มือถือของนักเรียนไว้อย่างชัดเจน โดยไม่อนุญาตให้นำโทรศัพท์มา

โรงเรียน ยกเว้นกรณีที่เป็น จำเป็น ซึ่งต้องปิดเครื่องและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด หากฝ่าฝืนจะมีการลงโทษตามลำดับขั้นตั้งแต่การบันทึกและหักคะแนนความประพฤติไปจนถึงการแจ้งผู้ปกครองและยึดโทรศัพท์

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเสนอให้มีการออกกฎหมายจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน โดยเน้นการจำกัดสิทธิที่ไม่กระทบต่อสิทธิพื้นฐานของนักเรียนอย่างเกินควร และควรมีข้อยกเว้นในกรณีที่จำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายและคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดในการศึกษา ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาชี้ว่าการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนสามารถช่วยลดสิ่งรบกวนในชั้นเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันผู้ปกครองแสดงความห่วงใยถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการใช้สมาร์ทโฟนอย่างเกินความจำเป็น และสนับสนุนให้โรงเรียนมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการเพื่อให้บุตรหลานได้ใช้งานสมาร์ทโฟนอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเรียน

จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยคาดการณ์ถึงผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นจากทัศนคติของสังคม ผู้ปกครองและนักเรียน ในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ การจำกัดการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนอาจช่วยลดปัญหาด้านพฤติกรรมและเสริมสร้างคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กไทย อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีการออกมาตรการทางกฎหมายที่สอดคล้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และผู้บริหารโรงเรียน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จของมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน ซึ่งการวางมาตรการทางกฎหมายต้องคำนึงถึงความต้องการและความจำเป็นโดยการนำนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการมาผลักดันช่วยลดผลกระทบด้านลบของการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษาและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในระยะยาว เช่น การจัดทำโครงการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับผลกระทบของสมาร์ทโฟน การกำหนดนโยบายที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน รวมถึงการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในเชิงบวกการดำเนินการเหล่านี้จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของทุกคน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน: แนวทางสำหรับประเทศไทย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวทางและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ผลการวิจัยพบว่า มาตรการทางกฎหมายของทั้ง 3 ประเทศ มุ่งเน้นการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนเพื่อป้องกันผลกระทบด้านลบต่อการพัฒนาการเรียนรู้และสุขภาพจิตของนักเรียน โดยการจำกัดการใช้สมาร์ทโฟนหรืออุปกรณ์ดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งนี้ ในแต่ละประเทศมีรายละเอียดที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสังคม และสามารถวิเคราะห์ได้ว่ามาตรการทางกฎหมายมีการชั่งน้ำหนักระหว่างข้อจำกัดและข้อยกเว้นในการใช้สมาร์ทโฟน เพื่อเป็นแนวทางที่ยืดหยุ่นและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเป็นประโยชน์แก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Snow, A. & Finlay, F. สรุปว่าการศึกษานโยบายจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนมัธยมของสหราชอาณาจักร ชี้ให้เห็นว่านโยบายจำกัดการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนช่วยลดการถูกรบกวนในห้องเรียน และเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน นอกจากนี้ การจำกัดการใช้สมาร์ทโฟนยังช่วยลดความเครียดและปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มวัยรุ่น (Snow, A. & Finlay, F., 2022) อีกทั้ง สนับสนุนแนวทาง

การจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนตามมาตรการของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีและการปกป้องสุขภาพจิตของเด็ก

คณะผู้วิจัยเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายของทั้ง 3 ประเทศ เป็นแนวทางที่ดีสำหรับประเทศไทย ในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม โดยประเทศไทยควรนำแนวคิดการออกกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีสมาธิและความปลอดภัยในชั้นเรียนและส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิดการออกกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการให้ความสำคัญด้านสุขภาพของนักเรียนเพื่อปกป้องสายตาจากแสงของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงลดการใช้สมาร์ทโฟนซึ่งส่งผลต่อสุขภาพจิตและพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน และแนวคิดการออกกฎหมายของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ที่ให้ความสำคัญในการสร้างสมาธิ ลดสิ่งรบกวนในการเรียน และเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน มาปรับใช้เป็นแนวทางในการออกมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย

2. แนวทางมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า มาตรการทางกฎหมายในการจำกัดการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนของประเทศไทยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนากฎหมายที่ชัดเจนเพื่อรับมือกับผลกระทบทางลบที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในวัยเรียนโดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณกุล เชื้อมงคล และคณะ สรุปว่าผลของการติดสมาร์ทโฟนมีผลต่อสุขภาพของนักเรียน โดยนักเรียนที่มีปัญหาด้านสายตาผิดปกติ ร้อยละ 3.9 และนักเรียนเริ่มมีปัญหาด้านความจำและสมาธิ ร้อยละ 60.2 นักเรียนมีปัญหาด้านความจำและสมาธิผิดปกติ ร้อยละ 7.9 และนักเรียนมีปัญหาด้านสุขภาพจิต ร้อยละ 47.0 การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าเมื่อเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไป ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต (วรณกุล เชื้อมงคล และคณะ, 2564) งานวิจัยในประเทศไทย ผลการศึกษาของ ปรียาภรณ์ ประยงค์กุล และสุภาวดี เจริญวานิช สรุปว่า การใช้สมาร์ทโฟนส่งผลกระทบต่อเด็ก เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ พัฒนาการ สุขภาพจิต พฤติกรรม และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่จะนำพาเด็กไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ในอนาคต การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการดูแลและป้องกันการติดสมาร์ทโฟนในเด็ก ถือเป็นภารกิจและพันธกิจสำคัญที่ต้องให้ความสำคัญ และเสนอแนะให้มีการจำกัดการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนโดยไม่จำเป็น (ปรียาภรณ์ ประยงค์กุล และสุภาวดี เจริญวานิช, 2567) ข้อมูลนี้สอดคล้องกับมาตรการของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ที่มีเป้าหมายร่วมกันในการลดผลกระทบของเทคโนโลยีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ แนวทางจากการศึกษาในประเทศอื่น ๆ เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ยืนยันว่าการออกกฎหมายห้ามใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนสามารถช่วยลดการรบกวนในห้องเรียนและส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาและกลุ่มผู้ปกครองยังแสดงให้เห็นถึงความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนอย่างมากเกินไป และมีการเรียกร้องให้มีมาตรการที่ชัดเจนเพื่อจัดการกับการใช้สมาร์ทโฟนอย่างเหมาะสมในโรงเรียน การสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนามาตรการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลดีต่อคุณภาพการศึกษาและสุขภาพจิตของนักเรียนในอนาคต อีกทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Smith, J. et al. สรุปว่าในสหรัฐอเมริกาได้แสดงให้เห็นว่าการใช้สมาร์ทโฟนในห้องเรียนก่อให้เกิดการรบกวน ลดความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน (Smith, J. et al., 2020) การห้ามสมาร์ทโฟนในโรงเรียนจึงเป็นมาตรการที่ควรได้รับการสนับสนุนจากรัฐอย่างเร่งด่วน เพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพในการศึกษาให้กับนักเรียน

คณะผู้วิจัยเห็นว่า จากปัญหาดังกล่าว ประเทศไทยควรเร่งให้มีการออกกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญโดยการออกกฎหมายหรือนโยบายมาควบคุมหรือจำกัดสิทธิในการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกหากมีมาตรการทางกฎหมายในประเทศไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีมาตรการทางกฎหมายในการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้การเรียนการสอนมีคุณภาพมากขึ้น ลดการรบกวนในห้องเรียน และเพิ่มสมาธิของนักเรียน ในขณะที่ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่า รัฐบาลควรมีการออกกฎหมายควบคุมอย่างเคร่งครัดโดยมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบในการศึกษาปัญหาและผลกระทบและผลักดันการออกมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น ควรบังคับใช้กับนักเรียนที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ตลอดช่วงการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนจะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย โดยการกำหนดมาตรการควบคุมการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียนตามช่วงวัย เช่น ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และควรกำหนดข้อห้ามและข้อยกเว้นที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักเรียนและสุขภาพจิต เช่น กำหนดให้ใช้งานได้เฉพาะในชั้นเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสำหรับบทลงโทษควรให้อำนาจโรงเรียนพิจารณาตามความเหมาะสม เช่น การตักเตือน การยึดสมาร์ทโฟน การตัดคะแนนความประพฤติ และการรายงานต่อผู้ปกครอง เป็นต้น อีกทั้ง กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ในการควบคุมดูแลการใช้สมาร์ทโฟนอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความเข้าใจถึงประโยชน์ต่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก รวมถึงการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างสมดุล การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากผลกระทบเชิงลบของเทคโนโลยีและควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเพิ่มเติมในประเทศไทยเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน เช่น ผลกระทบทางสุขภาพจิต พัฒนาการทางการเรียนรู้ และการเข้าสังคมของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีข้อมูลที่ชัดเจนสำหรับการออกมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2562). “มาตรการห้ามใช้โทรศัพท์มือถือในโรงเรียน”. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2567 จาก https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/123148#google_vignette
- _____. (2566). “โรงเรียนฝรั่งเศสห้ามใช้มือถือในห้องเรียน”. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2567 จาก https://www.bangkokbiznews.com/world/1132367#google_vignette
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2565). Procedure for the use of mobile phones in schools. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2567 จาก <https://satitm.chula.ac.th/images/pdf/procedure05.pdf>
- นิตยสาร ซีเคียวริตี้ ซิสเต็มส์. (2566). เมื่อสมาร์ทโฟนเป็น “ศัตรู” ในห้องเรียน UN จึงสนับสนุนให้ “แบน”. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2567 จาก <https://www.securitysystems.in.th/2023/08/un-encourage-to-ban-smartphone-in-classroom/>
- ปริยาภรณ์ ประยงค์กุล และสุภาวดี เจริญวานิช. (2567). พฤติกรรมการติดโทรศัพท์มือถือในเด็ก: ผลกระทบและการป้องกัน. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 32(4), 109-116.
- พีพีทีวี ช่อง 36. (2566). สหประชาชาติหนุน ห้ามใช้สมาร์ทโฟน - แท็บเล็ตในห้องเรียน. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2567 จาก <https://www.pptvhd36.com/news/201965>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2567 จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- โรงเรียนท่าแพผดุงวิทย์. (2563). ระเบียบการใช้โทรศัพท์นักเรียน. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2567 จาก <http://www.tpd.ac.th/web/wp-content/uploads/2020/08/ระเบียบการใช้โทรศัพท์นักเรียนท่าแพผดุงวิทย์.pdf>

- วรรณคล เชื้อมงคล และคณะ. (2564). ผลของการติดสมาร์ทโฟนต่อสุขภาพและผลการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนแห่งหนึ่งใน อ.องครักษ์ จ.นครนายก. ศรีนครินทร์เวชสาร, 36(4), 474-481.
- ศธ. 360 องศา. (2567). “เพิ่มพูน” ห่วงเด็กเล็กติดจอ ส่อพัฒนาการช้าลง ฝากถึงผู้ปกครองเป็นตัวอย่างที่ถูกต้องใช้เวลาในครอบครัวส่งเสริมให้เด็กสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2567 จาก <https://moe360.blog/2024/08/17/screenaddiction/>
- สนุกดอทคอม. (2565). เมื่อสมาร์ทโฟนเป็น “ศัตรู” ในห้องเรียน UN จึงสนับสนุนให้ “แบน”. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2567 จาก <https://www.sanook.com/hitech/1585359/>
- สยามโฟนดอทคอม. (2561). ฝรั่งเศสออกกฎหมายห้ามใช้สมาร์ทโฟนในโรงเรียน. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2567 จาก https://www.siamphone.com/contents/news-37225.html#google_vignette
- สำนักข่าว The Coverage. (2567). “UNESCO หนุนทั่วโลก ห้ามใช้ “สมาร์ทโฟน” ในห้องเรียน หลังพบส่งผลเสียต่อเด็ก ทั้ง “การเรียนรู้ - สมาธิ - อารมณ์”. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.thecoverage.info/news/content/5243>
- สำนักข่าวอิศรา. (2566). “ทำไมฝรั่งเศสต้องออกกฎหมายห้ามมือถือในห้องเรียน”. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2567 จาก <https://www.isranews.org/content-page/item/69253-france-69253.html>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). สสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2024/20240731153627_28521.pdf
- 5Rights Foundation. (2024). Smartphone policies in schools: What does the evidence say? 5Rights Foundation. Retrieved September 14, 2024, from <https://5rightsfoundation.com/resource/smartphone-policies-in-schools-what-does-the-evidence-say/>
- Aboutmom. (2566). NEWS UPDATE: UN หนุน ห้ามใช้สมาร์ทโฟน - แท็บเล็ตในห้องเรียน. Retrieved กันยายน 22, 2567, from https://aboutmom.co/uncategorized/dont-use-smartphone-in-classroom/31710/#google_vignette
- Smith, J. et al. (2020). The effects of mobile phone usage on academic performance: A study in the United States. *Journal of Educational Psychology*, 112(1), 123-136.
- Snow, A. & Finlay, F. (2022). The impact of smartphone use on student engagement in secondary schools: Evidence from the UK. *Journal of Educational Technology*, 14(3), 45-60. <https://doi.org/10.1000/jedt.2022.0143>.

ตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*

THE MODEL FOR LOCAL WISDOM INNOVATION MANAGEMENT TO DRIVE THE GRASSROOTS ECONOMY IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

ณรรช หลักชัยกุล*, กัญยปริญ ทองสามสี, รัชชิดา สังขดวง

Nat Luxchaikul*, Kanyaprin Tongsamsi, Ranchida Sangkhuang

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: nat.l@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรม 2) วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรม 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรม และ 4) เสนอตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามชนิดปลายปิดและแบบประเมินร่างตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เท่ากับ 0.90 ประชากร ได้แก่ ตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทกิจการและมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ จำนวน 283 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานทางสถิติ ด้วยค่า t-test ค่า F-test แบบ One-way ANOVA และ Pearson Correlation ขั้นตอนการยกร่างและพัฒนาตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากการสนทนากลุ่ม เลือกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก แต่ความสามารถในการประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยส่วนบุคคลในภาพรวมไม่ส่งผลต่อการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา 3) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกขนาดน้อยกับความสามารถในการประกอบการและมีความสัมพันธ์ทางบวกขนาดปานกลางกับศักยภาพการบริหารนวัตกรรม และ 4) ตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีความเหมาะสมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน

คำสำคัญ: ตัวแบบการบริหารนวัตกรรม, ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ความสามารถในการประกอบการ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

This research aims to: 1) Study the levels of innovation leadership, entrepreneurial capability, and innovation management potential; 2) Analyze personal factors influencing

innovation leadership, entrepreneurial capability, and innovation management potential; 3) Examine the relationship between innovation leadership, entrepreneurial capability, and innovation management potential; and 4) Propose an innovation management model based on local wisdom to drive the grassroots economy of community enterprises in the three southern border provinces. This research utilizes a mixed-method approach, employing tools such as closed-ended questionnaires and the draft evaluation form for the model of innovation management based on local wisdom. Content validity was verified by experts, yielding an index score of 0.90. The study population consists of representatives from community enterprise committees, with a sample size of 283, stratified by business type and location. Data analysis included basic statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation, along with hypothesis testing using t-tests, F-tests (one-way ANOVA), and Pearson correlation. The innovation management model was drafted and refined through focus group discussions with a purposive sample of 10 key stakeholders, including community enterprise leaders. The study results indicate that: 1) Innovation leadership and innovation management potential are at high levels, though entrepreneurial capability is moderate; 2) Overall, personal factors do not significantly affect innovation management based on local wisdom; 3) There is a slight positive relationship with entrepreneurial capability and a moderate positive relationship with innovation management potential; and 4) The final innovation management model, which incorporates internal and external environmental factors, is suitable for driving grassroots economic development within communities.

Keywords: Innovation Management Model, Innovation Leadership, Entrepreneurial Capability, Local Wisdom, Grassroots Economy

บทนำ

จากนโยบายระยะกลาง-ยาวของนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มุ่งส่งเสริมภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมภูมิพลังวัฒนธรรม (Soft Power) ของประเทศ เช่น อาหาร ผ้าไทย ศิลปะการแสดงดนตรีไทย และสุราชุมชน โดยยกระดับสินค้า OTOP ให้ตอบสนองตลาดโลก เป็นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันและช่วยเหลือผู้ประกอบการ SMEs ที่ประสบปัญหาสภาพคล่องและหนี้เสียจากภาวะเศรษฐกิจซบเซา (มติชนออนไลน์, 2567) ทั้งนี้ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการพึ่งพาตนเองของชุมชน ผ่านการพัฒนาทักษะและขยายเครือข่ายชุมชน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในโลกยุคใหม่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) พร้อมคงคุณค่าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2550)

การสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากวัฒนธรรม (Cultural-based Economy) มุ่งเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากโดยสนับสนุนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถผลิตสินค้าหรือบริการ และเกิดรายได้ (ธนาคารกรุงเทพ, 2562) การนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในวิสาหกิจชุมชนจะช่วยพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและศักยภาพการแข่งขัน (Clark, P.A. & Staunton, N., 2005) ซึ่ง Coad, A. & Rao, R. ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมและการเติบโตของยอดขาย พบว่า นวัตกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และเพิ่มยอดขาย (Coad, A. & Rao, R., 2008) ส่วน Becheikh, N. et al. กล่าวว่า นวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยมีการนำความคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญใน

การแข่งขันและเข้าสู่การตลาดใหม่ ๆ ซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในการทำธุรกิจ (Becheikh, N. et al., 2006) สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความแตกต่างและเพิ่มความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค ทำให้เกิดข้อได้เปรียบในการแข่งขันทางการค้า (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ, 2553)

วิสาหกิจชุมชนเริ่มต้นจากการเรียนรู้ การคิดแล้วจึงลงมือปฏิบัติ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2548) จึงเป็นทางเลือกสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและประเทศ ด้วยการใช้หลักเศรษฐศาสตร์ชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ผ่านการรวมตัวของภาคประชาชนเพื่อร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเองและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองต่อการเติบโตอย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศ, 2563) อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องว่างในความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้ด้านนวัตกรรมที่ชัดเจนเพื่อความสำเร็จของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน (Small Business Service, 2001)

แม้ว่าวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะได้รับการสนับสนุนจากทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกในการพัฒนากลุ่มอาชีพและเทคโนโลยีการผลิต ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งและประสบความสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือและความรักภายในชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2550) แต่ยังเผชิญอุปสรรคสำคัญในด้านทรัพยากรมนุษย์ ความรู้ การตลาด กฎระเบียบและการสนับสนุนอื่น ๆ (วิชรา ไผ่เจริญมงคล และจิราพร เชียงชนะนา, 2565) และแนวทางการพัฒนาที่ใช้เศรษฐกิจพอเพียงกลับไม่สอดคล้องกับสภาพชีวิตของชาวบ้าน ทำให้โครงการหลายโครงการกลายเป็นเพียงการแสดงผลงานของหน่วยงาน รวมทั้งห่างไกลจากสภาพชีวิตจริงของชาวบ้านที่ไม่สัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการผลิตเชิงพาณิชย์และระบบตลาด (ชลิตา บัณฑุวงศ์ และอนุสรณ์ อุณโณ, 2557) โดยไม่ได้ผลในการกระจายรายได้และการแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งผลประโยชน์มักตกอยู่กับนายทุนและผู้มีอิทธิพลมากกว่าชาวบ้าน (ศรีสมภาพ จิตรกริรมย์ศรี และคณะ, 2555)

ทั้งนี้ ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบในหลายด้าน อาทิ ผู้นำ ทรัพยากรในพื้นที่ วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมส่งเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำรงอยู่และรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้อย่างเหมาะสม (วนภัทร์ แสงแก้ว, 2564) ซึ่งภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสำคัญต่อการบริหารงานของบุคลากรในองค์กรคือ ช่วยกระตุ้นให้บุคคลเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน (กุลชลี จงเจริญ, 2561) จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาองค์ประกอบการบริหารนวัตกรรมสู่การยกระดับเพื่อเสนอตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผลการศึกษานี้จะได้ตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสมสำหรับการนำไปปรับใช้ของวิสาหกิจชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. เพื่อเสนอตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติพื้นฐาน และทดสอบสมมติฐานทางสถิติกับองค์ประกอบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาของวิสาหกิจชุมชน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ยกร่างและพัฒนาตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ผ่านการสนทนากลุ่ม

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตสินค้าและบริการที่ได้รับการจดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรในปี พ.ศ. 2563 (ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) จำนวนทั้งสิ้น 2,104 กลุ่ม กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทกิจการและมีที่ตั้งอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี 930 กลุ่ม ยะลา 516 กลุ่ม และนราธิวาส 659 กลุ่ม ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 340 กลุ่ม (Yamane, T., 1967); (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557) ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่ย่ำแย่ที่สุด สามารถเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 283 ชุด คิดเป็นร้อยละ 83.24

2. เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามชนิดปลายปิดในการสำรวจแบบภาคตัดขวาง โดยนำแนวคิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เศรษฐกิจชุมชนและการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญามาเป็นกรอบการสร้างเครื่องมือ ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ มีค่าเท่ากับ 0.81 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha) มีค่าเท่ากับ 0.90 และตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบทันทีหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบสมมติฐานทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 และ .01 ด้วยค่า t-test แบบ Independent ค่า F-test แบบ One-way ANOVA และ Pearson Correlation

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 10 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจงกับวิสาหกิจชุมชนดีเด่นประจำจังหวัด ในระหว่างปี พ.ศ. 2563 - 2565 จำนวน 6 คน และผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและตัวแทนสำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 คน

2. เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของร่างเพื่อพัฒนาตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการสนทนากลุ่มของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เชื่อมโยงองค์ประกอบการบริหารนวัตกรรมสู่การยกร่างเพื่อพัฒนาตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กำหนดเกณฑ์การประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา ได้แก่ ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การนำไปปรับใช้ได้จริง ความคุ้มค่า ความยั่งยืนและการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์ทั้งคุณภาพและปริมาณ จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการและทฤษฎี สะท้อนบริบทวิสาหกิจชุมชนและการใช้ภูมิปัญญาอย่างครบถ้วน พร้อมปรับปรุงตัวแบบตามข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้ตอบโจทย์ชุมชนมากยิ่งขึ้นและสุดท้ายยืนยันความถูกต้องและความเหมาะสมของตัวแบบเพื่อการปรับใช้ในระยะยาว

ผลการวิจัย

1. บริบทของวิสาหกิจชุมชนและปัจจัยส่วนบุคคล

1.1 กลุ่มตัวอย่างของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำแนกตามการผลิตสินค้าและบริการ จำนวน 283 กลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจชุมชนประเภทการแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จำนวน 80 กลุ่ม ร้อยละ 28.27 รองลงมาผลิตพืชและปศุสัตว์ จำนวนใกล้เคียงกัน 41 และ 40 กลุ่ม ร้อยละ 14.49 และ 14.13 ตามลำดับ

ระยะเวลาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจนถึงปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่มีระยะเวลาดำเนินงานระหว่าง 11-13 ปี จำนวน 104 กลุ่ม ร้อยละ 36.7 รองลงมามีระยะเวลาระหว่าง 8 - 10 ปี จำนวน 82 กลุ่ม ร้อยละ 28.9 ตามลำดับ สาเหตุของการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน และการชักชวนของผู้นำชุมชน มีจำนวนใกล้เคียงกัน 182 และ 179 กลุ่ม ร้อยละ 64.3 และ 63.3 ตามลำดับ ที่มาของทุนมาจากการระดมทุนของสมาชิกและจากภายนอก พบว่า ทุนที่ได้มาจากการระดมทุนของสมาชิกภายในกลุ่ม มีอยู่ระหว่างร้อยละ 50 - 90 ของเงินทุนทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นเงินลงทุนร้อยละ 75 สำหรับทุนที่ได้มาจากภายนอก มีอยู่ระหว่างร้อยละ 0 - 50 ของเงินทุนทั้งหมด ซึ่งน้อยกว่าเงินลงทุนของสมาชิกภายในกลุ่ม

1.2 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนคณะกรรมการมากกว่าเป็นประธานหรือรองประธาน มีจำนวน 150 และ 133 คน ร้อยละ 54.1 และ 45.9 ตามลำดับ เป็นเพศหญิงมากกว่าชาย มีจำนวน 153 คน และ 130 คน ร้อยละ 54.1 และ 45.9 ตามลำดับ มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี มีจำนวนใกล้เคียงกับอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มีจำนวน 67 และ 65 คน ร้อยละ 23.7 และ 23.0 ตามลำดับ นับถือศาสนาอิสลามมากกว่าพุทธ จำนวน 226 และ 57 คน ร้อยละ 79.9 และ 20.1 ตามลำดับ จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษามากที่สุด มีจำนวน 112 คน ร้อยละ 39.6 รองลงมาจบชั้นปวช./ปวส. จำนวน 92 คน ร้อยละ 32.5 และมีระยะเวลาหรือประสบการณ์บริหารมากที่สุดอยู่ระหว่าง 3 - 4 ปี และ 5 - 7 ปี มีจำนวนใกล้เคียงกัน จำนวน 75 และ 73 คน ร้อยละ 26.5 และ 25.8 ตามลำดับ

2. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรม

ตารางที่ 1 องค์ประกอบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบการบริหารนวัตกรรม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	3.65	0.56	มาก
ความสามารถในการประกอบการ	3.31	0.11	ปานกลาง
ศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา	3.57	0.12	มาก
รวม	3.51	0.19	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมองค์ประกอบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.51, S.D. = 0.19) มีระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.65, S.D. = 0.56) และศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา (ค่าเฉลี่ย = 3.57, S.D. = 0.12) อยู่ในระดับมาก สำหรับความสามารถในการประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.31, S.D. = 0.11)

3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรม

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่มีค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม จำแนกตามองค์ประกอบการบริหารนวัตกรรมการจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประเด็นการเปรียบเทียบ	ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม				ความสามารถในการประกอบการ				ศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา				รวม			
	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
- ตำแหน่ง																
ประธานหรือรอง	3.66	.55			3.33	.11			3.58	.13			3.53	.20		
คณะกรรมการ	3.64	.56	.33	.75	3.30	.11	2.47	.01*	3.55	.10	1.97	.05*	3.50	.19	1.17	.24
- เพศ																
ชาย	3.67	.55	.40	.69	3.33	.11	2.65	.01*	3.58	.13	2.27	.02*	3.53	.20	1.34	.18
หญิง	3.64	.56			3.30	.11			3.55	.10			3.50	.19		
- ศาสนา																
พุทธ	3.64	.45			3.32	.11			3.54	.11			3.50	.16		
มุสลิม	3.66	.58	-.22	.82	3.31	.11	.15	.88	3.57	.12	-2.1	.04*	3.51	.20	-.60	.55

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า

3.1 ตำแหน่งที่ต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (ค่าเฉลี่ย = 3.66, S.D. = 0.55; ค่าเฉลี่ย = 3.64, S.D. = 0.56) แต่มีความสามารถในการประกอบการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 นั่นคือ ความสามารถในการประกอบการของประธานหรือรองประธานมีมากกว่าคณะกรรมการเล็กน้อย (ค่าเฉลี่ย = 3.33, S.D. = 0.11; ค่าเฉลี่ย = 3.30, S.D. = 0.11) และมีศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 นั่นคือ ศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาของประธานหรือรองประธานมีมากกว่าคณะกรรมการเล็กน้อย (ค่าเฉลี่ย = 3.58, S.D. = 0.13; ค่าเฉลี่ย = 3.55, S.D. = 0.10) สรุป คือ ตำแหน่งที่ต่างกัน มีการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (ค่าเฉลี่ย = 3.53, S.D. = 0.20; ค่าเฉลี่ย = 3.50, S.D. = 0.19)

3.2 ชายและหญิง มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (ค่าเฉลี่ย = 3.67, S.D. = 0.33; ค่าเฉลี่ย = 3.64, S.D. = 0.30) มีความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (ค่าเฉลี่ย = 3.33, S.D. = 0.11; ค่าเฉลี่ย = 3.30, S.D. = 0.11) และ (ค่าเฉลี่ย = 3.58, S.D. = 0.13; ค่าเฉลี่ย = 3.55, S.D. = 0.10) สรุป คือ เพศที่ต่างกัน มีการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (ค่าเฉลี่ย = 3.53, S.D. = 0.20; ค่าเฉลี่ย = 3.50, S.D. = 0.19)

3.3 ผู้นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและความสามารถในการประกอบการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (ค่าเฉลี่ย = 3.64, S.D. = 0.45; ค่าเฉลี่ย = 3.66, S.D. = 0.58) และ (ค่าเฉลี่ย = 3.32, S.D. = 0.11; ค่าเฉลี่ย = 3.31, S.D. = .11) แต่มีศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (ค่าเฉลี่ย = 3.54, S.D. = 0.11; ค่าเฉลี่ย = 3.57, S.D. = 0.12) สรุป คือ การนับถือศาสนาที่ต่างกัน มีการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (ค่าเฉลี่ย = 3.50, S.D. = 0.16; ค่าเฉลี่ย = 3.51, S.D. = 0.20)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าสองกลุ่ม จำแนกตามองค์ประกอบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะเวลาการดำเนินงาน	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.	ผลทดสอบ
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.17	2	.08	.26	.77	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	86.91	277	.31			
	รวม	87.08	279				
ความสามารถการประกอบการ	ระหว่างกลุ่ม	.08	2	.04	3.62	.03*	แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	3.14	277	.01			
	รวม	3.22	279				
ศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	.04	2	.20	1.48	.23	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	3.65	277	.01			
	รวม	3.69	279				
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.01	2	.01	.15	.86	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	10.38	277	.04			
	รวม	10.39	279				
อายุของผู้บริหาร	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.	ผลทดสอบ
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	ระหว่างกลุ่ม	1.12	4	.28	.90	.46	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	86.1	278	.31			
	รวม	87.2	282				
ความสามารถการประกอบการ	ระหว่างกลุ่ม	.05	4	.01	1.18	.32	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	3.21	278	.01			
	รวม	3.26	282				
ศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	.09	4	.02	1.65	.16	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	3.64	278	.01			
	รวม	3.73	282				
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.19	4	.05	1.31	.27	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	10.20	278	.04			
	รวม	10.39	282				
ระดับการศึกษา	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.	ผลทดสอบ
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.54	2	.27	.86	.42	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	86.66	280	.31			
	รวม	87.20	282				
ความสามารถการประกอบการ	ระหว่างกลุ่ม	.005	2	.003	.23	.80	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	3.26	280	.012			
	รวม	3.26	282				
ศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	.029	2	.015	1.11	.33	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	3.70	280	.013			
	รวม	3.73	282				
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.085	2	.043	1.16	.32	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	10.31	280	.037			
	รวม	10.39	282				
ประสบการณ์บริหาร	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.	ผลทดสอบ
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.43	2	.214	.69	.50	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	86.77	280	.310			
	รวม	87.20	282				
ความสามารถการประกอบการ	ระหว่างกลุ่ม	.036	2	.018	1.55	.215	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	3.23	280	.012			
	รวม	3.26	282				

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าสองกลุ่ม จำแนกตามองค์ประกอบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ต่อ)

ประสบการณ์บริหาร	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.	ผลทดสอบ
ศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	.05	2	.025	1.89	.152	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	3.68	280	.013			
	รวม	3.73	282				
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.113	2	.057	1.54	.216	ไม่แตกต่างกัน
	ภายในกลุ่ม	10.28	280	.037			
	รวม	10.39	282				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ระยะเวลาการดำเนินงานต่างกัน (แบ่งเป็น 3 กลุ่ม จำแนกเป็น 5 - 10 ปี, 11 - 16 ปี และมากกว่า 17 ปี) มีการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ($F = .15$, $Sig. = .86$) หากพิจารณารายด้าน พบว่า ระยะเวลาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($F = .26$, $Sig. = .77$) ระยะเวลาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนส่งผลต่อความสามารถการประกอบการแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 นั่นคือ ระยะเวลาการดำเนินงาน อายุ 5 - 10 ปี มีความสามารถการประกอบการน้อยกว่าอายุ 11 - 16 ปีเล็กน้อย (ค่าเฉลี่ย = 3.62, S.D. = 0.55; ค่าเฉลี่ย = 3.68, S.D. = 0.56) จากการเปรียบเทียบรายคู่เพื่อหาค่าเฉลี่ยอย่างน้อย 1 กลุ่มที่แตกต่างจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มอื่น ๆ พบว่า ระยะเวลาการดำเนินงาน 5 - 10 ปี มีความสามารถการประกอบการน้อยกว่า 11 - 16 ปีเล็กน้อย ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($F = 3.62$, $Sig. = .028$) และระยะเวลาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนส่งผลต่อศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา มีความแปรปรวนของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม ไม่เท่ากัน จึงไม่สามารถหาความแตกต่างของศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาต่อได้ (Levene = 5.85 และมีค่า $Sig. = .003$)

อายุของผู้บริหารต่างกัน (แบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ 20 - 30 ปี, 31 - 40 ปี, 41 - 50 ปี, 51 - 60 ปี และมากกว่า 60 ปี) มีการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ($F = 1.31$, $Sig. = .27$) หากพิจารณารายด้าน พบว่า อายุของผู้บริหารส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถการประกอบการและศักยภาพการบริหารจากนวัตกรรมภูมิปัญญาไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($F = .90$, $Sig. = .46$; $F = 1.18$, $Sig. = .32$; $F = 1.65$, $Sig. = .16$)

ระดับการศึกษาต่างกัน (แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ มัธยมศึกษา, ปวช./ปวส.และปริญญาตรี) มีการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ($F = 1.16$, $Sig. = .32$) หากพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับการศึกษาส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($F = .86$, $Sig. = .42$; $F = .23$, $Sig. = .80$; $F = 1.11$, $Sig. = .33$)

ระยะเวลาหรือประสบการณ์บริหารต่างกัน (แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 3 - 7 ปี, 8 - 13 ปี, 14 - 18 ปี) มีการบริหารนวัตกรรมไม่แตกต่างกัน ($F = 1.54$, $Sig. = .216$) หากพิจารณารายด้าน พบว่า ระยะเวลาหรือประสบการณ์บริหารส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($F = .69$, $Sig. = .50$; $F = 1.55$, $Sig. = .215$; $F = 1.89$, $Sig. = .152$)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับความสามารถการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรม

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับความสามารถการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความสามารถการประกอบการ		
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	ค่าสหสัมพันธ์	+0.24**
	P	.000
	ระดับความสัมพันธ์	มีความสัมพันธ์ทางบวกขนาดน้อยหรือต่ำ
ศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา		
	ค่าสหสัมพันธ์	+0.67**
	P	.000
	ระดับความสัมพันธ์	มีความสัมพันธ์ทางบวกขนาดปานกลาง

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกขนาดน้อยหรือต่ำกับความสามารถการประกอบการและมีความสัมพันธ์ทางบวกขนาดปานกลางกับศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.24 และ 0.67 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ตามลำดับ สรุปว่า หากผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนมีระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่สูงขึ้นก็จะส่งผลให้มีความสามารถในการประกอบการที่สูงขึ้นและในทางกลับกัน แต่มีขนาดน้อยหรือต่ำและจะส่งผลให้ระดับศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาที่สูงขึ้นและในทางกลับกัน แต่มีขนาดปานกลาง

5. ตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบหลักสำหรับการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา ซึ่งควรเสริมด้วยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ตลาดและการจัดการความรู้ การประยุกต์เทคโนโลยีและการสนับสนุนจากภาครัฐและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมช่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมให้ยั่งยืนและสอดคล้องกับตลาด ส่วนการสนับสนุนจากภาครัฐและชุมชนสร้างการยอมรับและเพิ่มโอกาสธุรกิจใหม่ ขณะที่การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน จากการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีความเหมาะสมในระดับดีและมีความถูกต้อง จึงเหมาะสมสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์จะนำตัวแบบนี้ไปปรับใช้

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาอยู่ในระดับมาก แต่ความสามารถการประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงษ์ นวลชื่น พบว่า ความเป็นผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เนื่องจากผู้นำมีบทบาทหน้าที่ในการริเริ่มการเสนอแนวทางเลือกและดำเนินการ ตั้งแต่ขั้นการวางแผน กำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในการดำเนินกิจกรรมการผลิตในครัวเรือน จนกระทั่งการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ไปถึงการขยายการผลิตและการทำการตลาดภายนอกพื้นที่ (จักรพงษ์ นวลชื่น, 2560) มีความคิดเห็นว่า ผู้นำมีการปรับตัวและพัฒนาภายใต้สถานการณ์วิถีใหม่ (New Normal) ด้วยความคิดสร้างสรรค์และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้เพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรม ทั้งนี้ ผู้นำต้องพัฒนาทักษะในการประกอบการเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถแข่งขันและขยายธุรกิจได้ บทบาท

ที่สำคัญของผู้นำ ได้แก่ การเสริมสร้างทักษะการประกอบการ การเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเอง การเสริมสร้างเครือข่ายและความร่วมมือและการพัฒนาศักยภาพทีมงาน

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ตำแหน่ง เพศ การนับถือศาสนา อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์บริหาร ไม่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกร สิริสุคันธา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน โดยการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของคนในชุมชน การได้รับส่งเสริมจากภาครัฐในการอบรมเพื่อยกระดับความสามารถด้านความรู้ในการดำเนินงานเพื่อเป็นแนวทางการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้นำกลุ่มต้องวางเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาด้วยการต่อยอดภูมิปัญญาบนพื้นฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและปรับใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิต (ธนกร สิริสุคันธา, 2559) มีความคิดเห็นว่า แม้ผู้บริหารจะมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่หลากหลาย แต่ควรพิจารณาคุณสมบัติอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติม เช่น การคิดเชิงกลยุทธ์ ทักษะคิดและค่านิยมส่วนบุคคล แรงจูงใจในการทำงาน ทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ ความยืดหยุ่นในการบริหารและการตัดสินใจ ความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนที่มีระยะเวลาการดำเนินงานต่างกันไม่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม แต่ส่งผลต่อความสามารถในการประกอบการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Łukowski, W. พบว่า ผู้นำที่มีประสบการณ์สูงมีแนวโน้มที่จะบริหารนวัตกรรมได้ดีกว่าผู้นำที่มีประสบการณ์น้อย มีความสามารถในการตัดสินใจที่รวดเร็วและแม่นยำกว่า เข้าใจในตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ช่วยในการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ได้ดียิ่งขึ้น (Łukowski, W., 2017) มีความคิดเห็นว่า การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมไม่ถูกกำหนดด้วยระยะเวลาหรือประสบการณ์ แต่ความสามารถในการประกอบการจะพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ระยะยาว ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนมีโอกาพัฒนาทักษะด้านการประกอบการเพิ่มเติมผ่านการเรียนรู้และปรับตัว ซึ่งผู้บริหารที่ดำเนินงานมานานจะมีทักษะด้านการประกอบการที่มั่นคงขึ้น จึงสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในเชิงพาณิชย์หรือขยายตลาดได้

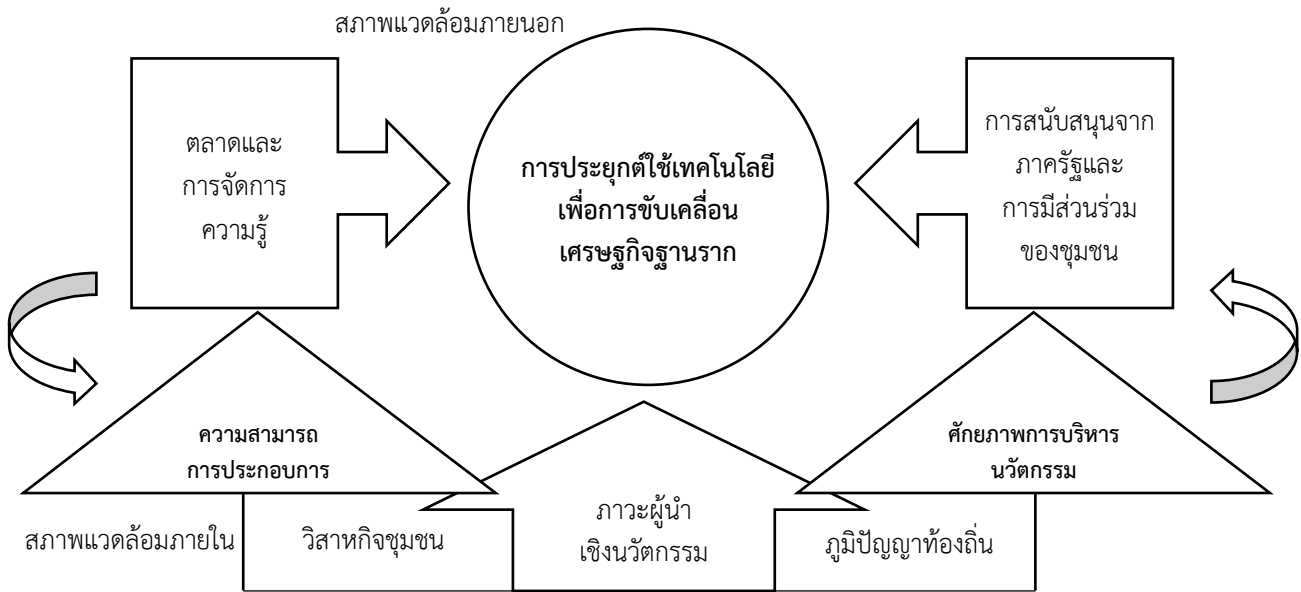
3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหาร นวัตกรรมจากภูมิปัญญา กล่าวคือ มีระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่สูงขึ้นจะส่งผลให้ความสามารถในการประกอบการสูงขึ้นและในทางกลับกัน แต่มีขนาดน้อยหรือต่ำและส่งผลให้มีศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาสูงขึ้นและในทางกลับกัน แต่มีขนาดปานกลาง ซึ่งภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะส่งเสริมศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาได้มากกว่าความสามารถในการประกอบการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ บริพัทธ์ สารผล พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวก ในระดับปานกลางกับประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา (บริพัทธ์ สารผล, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยโชติ รอดหลง พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูงกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา (ปิยโชติ รอดหลง, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญา พากเพียร และคณะ พบว่า ผลกระทบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีผลต่อการดำเนินงาน มีสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเลื่อมใสศรัทธา การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ การบริหารงาน การอุปถัมภ์ค้ำชูและการมีส่วนร่วม (ธัญญา พากเพียร และคณะ, 2566) มีความคิดเห็นว่า ผู้นำที่มีนวัตกรรมสามารถช่วยให้วิสาหกิจชุมชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในเชิงนวัตกรรมได้ดีขึ้น ด้วยการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และต้องการทักษะการจัดการภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกับความสามารถในการประกอบการ ทั้งนี้ การมีระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสูงไม่ส่งผลต่อความสามารถในการประกอบการที่ชัดเจน สะท้อนว่าความคิดสร้างสรรค์และการนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ของผู้นำอาจยังไม่เพียงพอในการเสริมสร้างทักษะเชิงธุรกิจ เช่น การวิเคราะห์ตลาด การจัดการทรัพยากรและการเพิ่มผลผลิต เนื่องจากการประกอบการต้องอาศัยความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผลกำไรและการเติบโตของธุรกิจ ซึ่งต้องการประสบการณ์ที่ต่างออกไปจากภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

4. ตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นำเสนอได้ดังภาพที่ 1 ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ 1) สภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา และ 2) สภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ตลาดและการจัดการความรู้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการสนับสนุนจากภาครัฐและการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ คณกร สว่างเจริญและคณะ พบว่า รูปแบบนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ นวัตกรรม การอนุรักษ์ ศักยภาพชุมชนและการพึ่งตนเองและผลการประเมินและทดลองใช้รูปแบบนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้พัฒนารูปแบบนวัตกรรมภูมิปัญญาด้านอาหารท้องถิ่น (คณกร สว่างเจริญและคณะ, 2566) มีความคิดเห็นว่า การเสริมสร้างศักยภาพในระดับชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เป็นการเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการในระดับชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของนวัตกรรมที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิสาหกิจสมัยใหม่ ทั้งนี้ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการประกอบการและศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญา ช่วยส่งเสริมให้เกิดการคิดค้นผลิตภัณฑ์และบริการที่แตกต่างและมีคุณภาพ นอกจากนี้ การเชื่อมต่อกับตลาดยังเป็นช่องทางที่ทำให้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความนิยมในวงกว้าง การจัดการความรู้และการสนับสนุนจากภาครัฐร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแบบองค์รวม ทำให้การบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้เป็นอย่างดี ในภาพรวมการนำตัวแบบนี้มาใช้จะช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ลดความเหลื่อมล้ำยกระดับคุณภาพชีวิตทางสังคม และเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้

องค์ความรู้ใหม่

ตัวแบบที่ได้มีความเหมาะสมสำหรับการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชน มีโอกาสสร้างการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของวิสาหกิจชุมชนและขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน มีองค์ประกอบภายในที่ทำงานร่วมกันในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมจากภูมิปัญญา และองค์ประกอบภายนอกเข้ามาเสริมให้การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนและเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างความรู้ของท้องถิ่นและการปรับใช้ในบริบทที่กว้างขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสมบูรณ์และตอบสนองต่อความต้องการทางการตลาดและชุมชน ซึ่งภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นองค์ประกอบหลักของตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถค้นพบแนวทางการดำเนินการใหม่ ๆ ใช้กระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ในบริบททางนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์ วิธีแห่งภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารงาน ท่ามกลางวัฒนธรรมองค์การที่เน้นการสร้างนวัตกรรมและกระบวนการเชิงกลยุทธ์ในการนำองค์การสู่ผลผลิตขององค์การที่เป็นเลิศ การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมดังกล่าว ยังไม่เพียงพอที่จะปฏิบัติงานท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้นำต้องอาศัยวิสัยทัศน์และทักษะการจัดการที่ดี ปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ สร้างมูลค่าเพิ่ม ตอบสนองตลาดด้วยการเชื่อมต่อกับตลาดและการจัดการความรู้ การสนับสนุนจากภาครัฐและการมีส่วนร่วมของชุมชน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง ลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชน

ภาพที่ 1 ตัวแบบการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมส่งเสริมศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาได้มากกว่าความสามารถในการประกอบการ สรุปว่า ผู้นำมีการปรับตัวและพัฒนาภายใต้สถานการณ์วิถีใหม่ ด้วยการคิดสร้างสรรค์และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้เพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรม แม้ผู้นำจะมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่หลากหลาย แต่การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมไม่ถูกกำหนดด้วยระยะเวลาหรือประสบการณ์ แต่ความสามารถในการประกอบการมีการพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ในระยะยาว จึงช่วยให้วิสาหกิจชุมชนมีโอกาสพัฒนาทักษะด้านการประกอบการผ่านการเรียนรู้และปรับตัว สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปปรับใช้ในเชิงพาณิชย์หรือขยายตลาดได้ ส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของนวัตกรรมที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิสาหกิจสมัยใหม่ ข้อเสนอแนะ การวิจัยครั้งต่อไป ควรดำเนินการผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยและพัฒนา โดยนำตัวแบบที่ได้ไปทดลองใช้ในสภาพแวดล้อมที่มีความใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง รวบรวมข้อมูลจากผู้ใช้และวิเคราะห์ผลการทดสอบ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการต่อยอดและเพิ่มคุณค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อีกทั้งควรมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การใช้งาน IoT (Internet of Things) ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาให้เกิดภูมิพลังวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับนโยบายของภาครัฐ นอกจากนี้ ควรพิจารณาปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการบริหารนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การวิจัยมีความครอบคลุมและสามารถปรับใช้ตัวแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

เนื้อหาของบทความวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องตัวแบบการบริหารนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนวิสาหกิจเศรษฐกิจฐานรากในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยวิทยาเขตปัตตานี สัญญาเลขที่ HUM6303033S คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ รวมถึงคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและตัวแทนสำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชนกรมการพัฒนาชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กุลชลี จงเจริญ. (2561). เอกสารประกอบการสอน หน่วยที่ 12 “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ชุติวิชา 23728 นวัตกรรม การบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ”. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณกร สว่างเจริญ และคณะ. (2566). รูปแบบนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในจังหวัด นครนายก. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(10), 663-680.
- จักรพงษ์ นวลชื่น. (2560). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษากรณี วิสาหกิจ ชุมชนในจังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2550). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊ค.
- ชลิตา บัณฑวงศ์ และอนุสรณ์ อุณโณ. (2557). การเมืองเรื่องเศรษฐกิจชุมชน/เศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดชายแดน ภาคใต้. ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (บรรณาธิการ), ด้วยรัก: รวมบทความในโอกาสศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อายุ 72 ปี เล่ม 7 แนวคิดทางสังคมและการเมือง (หน้า 4 - 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊ค.
- ธนกร สิริสุคันธา. (2559). การพัฒนาศักยภาพและการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วม ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. *วารสารบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน สุนันทา*, 9(2), 90-106.
- ธนาคารกรุงเทพ. (2562). วิสาหกิจชุมชน ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2567 จาก <https://www.bangkokbanksme.com/en/community-otop>.
- ธัญญา พากเพียร และคณะ. (2566). ผลกระทบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีผลต่อการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน กลุ่มจังหวัดสนุก. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 43(1), 108-121.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. นนทบุรี: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- บริพัทธ์ สารผล. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล ของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*.
- ปิยโชติ รอดหลง. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- มติชนออนไลน์. (2567). เปิดคำแถลงนโยบายรัฐบาลแพทองธารต่อรัฐสภา. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2567 จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_4779018.
- ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). รายชื่อวิสาหกิจชุมชน/ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2567 จาก <https://smce.doae.go.th/search>.
- วชิรา ไผเจริญมงคล และจิราพร เชียงชนะ. (2565). การศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาของวิสาหกิจ ชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วนภัทร์ แสงแก้ว. (2564). การสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน 6 กลุ่มในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 14(3), 172-185.

- ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และคณะ. (2555). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในท่ามกลาง 8 ปีของความรุนแรง. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2567 จาก <https://deepsouthwatch.org/th/node/2871>.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ. (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภทและความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. วารสารบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 33(128), 49-64.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2563). นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562. เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2567 จาก <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2018/10/นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้-พ.ศ.-2560-2562.pdf>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 และ 2565. เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2567 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=de.
- Becheikh, N. et al. (2006). Lesson from Innovation Empirical Studies in the Manufacturing Sectors: A Systematic Review of the Literature form 1993 - 2003. *Technovation*, 26(5-6), 644-664.
- Clark, P. A. & Staunton, N. (2005). Understanding innovation in small and medium-sized enterprises: a process manifest. *Technovation*, 25(10), 1,119-1,127.
- Coad, A. & Rao, R. (2008). Innovation and Firm Growth in High-Tech Sectors: A Quantile Regression Approach. *Research Policy*, 37(4), 633-648.
- Łukowski, W. (2017). The impact of leadership styles on innovation management. *Marketing of Scientific and Research Organizations*, 24(2), 105-136.
- Small Business Service. (2001). Small and Medium-Sized Enterprise (SME) Statistics for the UK. Washington, D.C.: Small Business Service.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. (2nd ed.). New York: Harper and Row.

ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น*

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON ADOLESCENT IDENTITY FORMATION

ฉัตรสนั่น สรรวงษ์ละคร*, เรืองวิทย์ วรรีระราช, จิรฐา ทิศกระโทก
Chatthasanan Sanwonglakorn*, Ruangwit Wareewarach, Jiratha Thidkrathok

นักวิชาการอิสระ อุบลราชธานี ประเทศไทย

Independent Visitor, Ubon Ratchathani, Thailand

*Corresponding author E-mail: dr.chatthasanan.s.88@gmail.com

บทคัดย่อ

โซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของวัยรุ่นยุคปัจจุบัน โดยมีผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบต่อการสร้างตัวตนและการพัฒนาสังคม บทความนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ผลกระทบดังกล่าวโดยใช้กรอบแนวคิดทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา ผลการศึกษาพบว่า โซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของตัวตนของวัยรุ่น ซึ่งมักเกิดจากแรงกดดันในการปรับตัวตามมาตรฐานที่สังคมออนไลน์กำหนด เช่น รูปแบบการแต่งกาย การแสดงออก หรือความคิดเห็นที่ต้องสอดคล้องกับความนิยมของกลุ่มสังคม นอกจากนี้ โซเชียลมีเดียยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นในแง่ต่าง ๆ เช่น การใช้เวลาออนไลน์ที่มากเกินไป การเปรียบเทียบตัวเองกับผู้อื่น และความวิตกกังวลต่อภาพลักษณ์ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น ความเครียด ความไม่พอใจในตัวเอง และอาการซึมเศร้า อย่างไรก็ตาม โซเชียลมีเดียก็มีคุณค่าในแง่ของการเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้แสดงตัวตน ค้นพบความสนใจ และสร้างความมั่นใจในตัวเอง อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างเครือข่ายที่เป็นประโยชน์ หากใช้ในทางที่เหมาะสม โซเชียลมีเดียสามารถส่งเสริมพัฒนาการในเชิงบวกและยั่งยืนได้ บทความนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์ผลกระทบทั้งด้านบวกและลบของโซเชียลมีเดีย พร้อมเสนอแนวทางการใช้งานอย่างสร้างสรรค์ เช่น การส่งเสริมทักษะดิจิทัล การสร้างความรู้เท่าทันสื่อ และการให้คำแนะนำที่เหมาะสมแก่เยาวชน เพื่อให้วัยรุ่นสามารถใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตัวตนในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้ ความร่วมมือจากผู้ปกครองและครูผู้สอนก็มีความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการใช้งานโซเชียลมีเดียอย่างเหมาะสมและปลอดภัย

คำสำคัญ: ผลกระทบของโซเชียลมีเดีย, การสร้างตัวตนของวัยรุ่น, ผลกระทบต่อสุขภาพจิต

Abstract

Social media plays a significant role in the daily lives of modern teenagers, impacting their identity formation and social development both positively and negatively. This article focuses on analyzing these impacts through psychological and sociological frameworks. Studies have shown that social media plays a crucial role in shaping and altering teenagers' self-image, often due to pressure to conform to the standards set by online communities. These include fashion styles, expressions, or opinions that align with group preferences. Furthermore, social media affects teenagers' behaviors in various ways, such as excessive time spent online, self-comparison with others, and concerns about their appearance. These behaviors can lead to mental health

problems, including stress, dissatisfaction with oneself, and depression. However, social media also offers value by providing opportunities for teenagers to express themselves, discover their interests, and build self-confidence. It facilitates learning, exchanging ideas, and creating beneficial networks. When used appropriately, social media can promote positive and sustainable development. This article highlights both the positive and negative impacts of social media and proposes strategies for creative usage. These include promoting digital literacy, raising media awareness, and offering appropriate guidance to teenagers. Such efforts aim to help teenagers use social media as a tool for constructive self-development while minimizing its negative impacts. Furthermore, collaboration from parents and teachers is crucial in creating an environment that supports the safe and responsible use of social media.

Keywords: The Impact of Social Media, The Formation of Teenagers' Identity, The Effects on Mental Health

บทนำ

ในยุคดิจิทัลโซเชียลมีเดียได้กลายเป็นแพลตฟอร์มสำคัญที่วัยรุ่นใช้ในการสร้างตัวตนและสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น โซเชียลมีเดียไม่เพียงแต่เป็นช่องทางในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล แต่ยังเป็นพื้นที่ที่วัยรุ่นใช้ในการแสดงออกและสร้างภาพลักษณ์ของตนเอง การที่วัยรุ่นมีการใช้งานโซเชียลมีเดียอย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อการสร้างตัวตนของพวกเขา วัยรุ่นอยู่ในช่วงของการพัฒนาตัวตนและค้นหาความหมายของตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์บนโซเชียลมีเดียสามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านนี้ได้อย่างลึกซึ้ง

โซเชียลมีเดียเปิดโอกาสให้วัยรุ่นสามารถสร้างตัวตนที่ต้องการนำเสนอให้สังคมรับรู้ การปรับแต่งและเลือกแสดงข้อมูลส่วนตัวต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปรียบเทียบกับผู้อื่น ซึ่งอาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นในตนเองและความพอใจในตนเอง บทความนี้จะมุ่งเน้นที่จะวิเคราะห์ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น โดยพิจารณาทั้งด้านบวกและลบ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตัวตนของวัยรุ่น

การใช้โซเชียลมีเดียของวัยรุ่นในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการสร้างตัวตนและการแสดงออกในสังคมออนไลน์ ความสามารถในการควบคุมและเลือกข้อมูลที่ต้องการนำเสนอในโปรไฟล์ส่วนตัวทำให้วัยรุ่นสามารถสร้างภาพลักษณ์ในแบบที่ตนเองต้องการ แต่อย่างไรก็ตาม การมีปฏิสัมพันธ์บนโซเชียลมีเดียยังนำมาซึ่งความท้าทายในการรักษาความเป็นตัวตนที่แท้จริง เนื่องจากแรงกดดันจากการเปรียบเทียบกับผู้อื่นและความคาดหวังจากสังคม การศึกษานี้จึงเน้นให้เห็นถึงความซับซ้อนของกระบวนการสร้างตัวตนในยุคโซเชียลมีเดียและความสำคัญของการใช้แพลตฟอร์มนี้อย่างมีสติและรับผิดชอบ เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาตัวตนที่มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

ผลกระทบเชิงบวกของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น

โซเชียลมีเดียเปิดโอกาสให้วัยรุ่นสามารถแสดงออกถึงความสนใจ ความชอบ และความสามารถของตนเองอย่างเสรี ผ่านการโพสต์ภาพ วิดีโอ หรือบทความที่สะท้อนตัวตน การที่วัยรุ่นสามารถเชื่อมต่อกับกลุ่มคนที่มีความสนใจเหมือนกันจากทั่วโลก ทำให้รู้สึกได้รับการยอมรับและมีความมั่นใจในตัวตนมากขึ้น นอกจากนี้ โซเชียลมีเดียยังเป็นช่องทางที่วัยรุ่นสามารถค้นหาและรับแรงบันดาลใจจากบุคคลที่พวกเขาชื่นชม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาตัวตนในเชิงบวก (Boyd, D., 2014); (Anderson, M. & Jiang, J., 2018) วัยรุ่นที่มีความสนใจในศิลปะอาจใช้โซเชียล

มีเดียในการแชร์ผลงานศิลปะของตนเองและรับคำติชมจากผู้ติดตาม ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะทางศิลปะ แต่ยังส่งเสริมความมั่นใจและความพอใจในตัวตน (Best, P. et al., 2014); (Valkenburg, P. M. & Peter, J., 2011)

โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน มันไม่เพียงเป็นแพลตฟอร์มที่วัยรุ่นใช้ในการสื่อสารและเชื่อมต่อกับเพื่อน ๆ แต่ยังเป็นพื้นที่ที่พวกเขาสามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก และความเป็นตัวตนในแบบที่ต้องการ โซเชียลมีเดียจึงมีผลกระทบเชิงบวกหลายด้านต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น ซึ่งสามารถอธิบายพร้อมกรณีตัวอย่างศึกษา

1. การแสดงออกถึงความสนใจและความสามารถ

โซเชียลมีเดียเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้แสดงออกถึงความสนใจและความสามารถของตนเองอย่างเสรี ผ่านการโพสต์เนื้อหาที่สะท้อนถึงตัวตน ไม่ว่าจะเป็นภาพถ่าย วิดีโอ หรือบทความ การที่วัยรุ่นสามารถแชร์สิ่งที่ตนเองสนใจ หรือสิ่งที่พวกเขาคิดว่ามีค่าให้กับผู้ติดตามในโซเชียลมีเดีย ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและทำให้พวกเขารู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากสังคมออนไลน์

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่มีความสนใจในการถ่ายภาพอาจใช้แพลตฟอร์มอย่าง Instagram หรือ Pinterest ในการแชร์ผลงานภาพถ่ายของตนเอง การที่ผลงานเหล่านี้ได้รับการชื่นชมจากผู้ติดตามหรือกลุ่มคนที่มีความสนใจคล้ายกัน จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและทำให้วัยรุ่นรู้สึกมีคุณค่าในสิ่งที่ตนเองทำ นอกจากนี้ การที่วัยรุ่นได้รับคำติชมเชิงบวกจากผู้ติดตามหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ ยังช่วยกระตุ้นให้พวกเขาพัฒนาทักษะและค้นพบตัวตนที่แท้จริงของตนเองในด้านศิลปะ”

2. การเชื่อมโยงกับกลุ่มคนที่มีความสนใจเหมือนกัน

โซเชียลมีเดียยังเป็นแพลตฟอร์มที่ช่วยให้วัยรุ่นสามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มคนที่มีความสนใจและค่านิยมเหมือนกันได้อย่างง่ายดาย การที่วัยรุ่นสามารถหาชุมชนออนไลน์ที่มีความสนใจคล้ายคลึงกับตนเอง ทำให้พวกเขารู้สึกได้รับการยอมรับและมีความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งมีผลต่อการสร้างตัวตนในทางบวก

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่มีความสนใจในเรื่องการเขียนโปรแกรมหรือเทคโนโลยีอาจเข้าร่วมกลุ่ม Facebook หรือฟอรัมออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการเขียนโปรแกรม การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแชร์ความรู้กับสมาชิกในกลุ่ม ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สนับสนุนกันและกัน การที่พวกเขาได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากชุมชนออนไลน์ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในทักษะและความสามารถของตนเอง และอาจนำไปสู่การพัฒนาตัวตนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพหรือความสนใจที่พวกเขามี”

3. การสร้างแรงบันดาลใจและการเรียนรู้จากผู้อื่น

โซเชียลมีเดียเป็นแหล่งข้อมูลที่หลากหลายซึ่งวัยรุ่นสามารถใช้เป็นแรงบันดาลใจและเรียนรู้จากผู้อื่น การที่วัยรุ่นสามารถติดตามบุคคลที่พวกเขาชื่นชมหรือได้รับแรงบันดาลใจจากเนื้อหาที่เผยแพร่บนโซเชียลมีเดีย ช่วยให้พวกเขามีทิศทางในการพัฒนาตัวตนในด้านที่ต้องการและได้รับความรู้ใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างตัวตนของตนเอง

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่สนใจในการออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพอาจติดตามนักกีฬา นักโภชนาการ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านฟิตเนสบนแพลตฟอร์มอย่าง YouTube หรือ Instagram การดูวิดีโอหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกาย การทานอาหารที่มีประโยชน์ และวิธีการดูแลสุขภาพจากบุคคลที่พวกเขาชื่นชอบ จะช่วยกระตุ้นให้พวกเขาเริ่มต้นดูแลสุขภาพของตนเองและพัฒนาตัวตนในทางบวก นอกจากนี้ การที่วัยรุ่นได้เห็นผลลัพธ์จากความพยายามของตนเอง เช่น ร่างกายที่แข็งแรงหรือสุขภาพที่ดีขึ้น ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและทำให้พวกเขามีแรงบันดาลใจในการพัฒนาตัวตนในด้านนี้ต่อไป”

4. การเสริมสร้างความมั่นใจและการยอมรับในตัวตน

โซเซียลมีเดียยังมีบทบาทในการเสริมสร้างความมั่นใจและการยอมรับในตัวตนของวัยรุ่น การที่วัยรุ่นได้รับการยอมรับจากผู้ติดตามหรือชุมชนออนไลน์ที่พวกเขามีส่วนร่วม ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับ การที่วัยรุ่นสามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับการถูกวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนและเคารพความแตกต่างกัน ทำให้พวกเขามีความมั่นใจในการเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่สนใจในเรื่องของการแต่งหน้าและความงามอาจสร้างช่อง YouTube หรือ Instagram เพื่อแบ่งปันเคล็ดลับการแต่งหน้าหรือรีวิวผลิตภัณฑ์ความงาม การที่พวกเขาได้รับการติดตามและคำชื่นชมจากผู้ชม ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีความสามารถในการให้คำแนะนำหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ตนเองสนใจ การที่พวกเขาสามารถแสดงออกถึงความสนใจและความสามารถของตนเองในพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับ ทำให้พวกเขามีความมั่นใจและรู้สึกดีเกี่ยวกับตัวตนของตนเองมากขึ้น”

5. การใช้โซเซียลมีเดียเพื่อการค้นพบและพัฒนาตัวตน

โซเซียลมีเดียยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้วัยรุ่นสามารถค้นพบตัวตนที่แท้จริงของตนเองได้มากขึ้น ผ่านการทดลองแสดงออกในด้านต่าง ๆ ที่พวกเขาสนใจ การที่วัยรุ่นสามารถเปลี่ยนแปลงและปรับแต่งโปรไฟล์ของตนเองได้ตามความสนใจที่เปลี่ยนไป ทำให้พวกเขาสามารถทดลองและค้นหาว่าตนเองเป็นใครและต้องการเป็นใครในสังคม

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่สนใจในหลาย ๆ ด้าน เช่น ดนตรี กีฬา และการถ่ายภาพ อาจใช้แพลตฟอร์มโซเซียลมีเดียต่าง ๆ เพื่อทดลองและค้นหาว่าด้านใดที่พวกเขาสนใจมากที่สุด การที่พวกเขาสามารถทดลองแสดงออกในหลาย ๆ ด้านได้โดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับการถูกตัดสิน ทำให้พวกเขามีโอกาสในการค้นพบตัวตนที่แท้จริงและพัฒนาตัวตนในด้านที่พวกเขารู้สึกว่ามีความหมายและมีคุณค่า”

จึงเห็นได้ว่า โซเซียลมีเดียมีผลกระทบเชิงบวกหลายด้านต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น โดยเฉพาะในเรื่องของการแสดงออกถึงความสนใจและความสามารถ การเชื่อมโยงกับกลุ่มคนที่มีความสนใจเหมือนกัน การได้รับแรงบันดาลใจจากผู้อื่น และการเสริมสร้างความมั่นใจในตัวตน การที่วัยรุ่นสามารถใช้โซเซียลมีเดียเป็นพื้นที่ในการค้นพบและพัฒนาตัวตนของตนเอง ทำให้พวกเขามีโอกาสในการสร้างตัวตนที่มั่นคงและมีความหมายในสังคม การใช้โซเซียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์และมีความสมดุลจึงเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างการพัฒนาตัวตนในเชิงบวกของวัยรุ่นในยุคดิจิทัลนี้

ผลกระทบเชิงลบของโซเซียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น

แม้ว่าโซเซียลมีเดียจะมีประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน แต่ก็มีผลกระทบเชิงลบที่ต้องพิจารณาเช่นกัน การเปรียบเทียบตนเองกับภาพลักษณ์ที่ดูสมบูรณ์แบบของผู้อื่นบนโซเซียลมีเดียอาจนำไปสู่ความรู้สึกไม่พอใจในตนเองและความเครียด นอกจากนี้ โซเซียลมีเดียยังอาจเป็นช่องทางให้เกิดการกลั่นแกล้งออนไลน์ (Cyberbullying) ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและความมั่นใจในตนเองของวัยรุ่น (Fox, J. & Moreland, J. J., 2015); (Patchin, J. W. & Hinduja, S., 2010)

Turkle, S. ได้วิเคราะห์ถึงผลกระทบของเทคโนโลยีและโซเซียลมีเดียต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างตัวตนและความสัมพันธ์ในสังคมของวัยรุ่น โดยชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลกำลังเปลี่ยนแปลงวิธีที่ผู้คนปฏิสัมพันธ์กัน และส่งผลกระทบต่อความรู้สึกที่มีต่อตนเองและผู้อื่นในหลายมิติ ได้แก่ 1) โซเซียลมีเดียและการสร้างตัวตน (Identity Construction) อธิบายว่าโซเซียลมีเดียเป็นพื้นที่ที่วัยรุ่นสามารถทดลองสร้างตัวตนใหม่ ๆ และสื่อสารตัวตนที่ต้องการแสดงออกได้อย่างอิสระ อย่างไรก็ตาม การสร้างตัวตนในโลกออนไลน์อาจแตกต่างจากตัวตนในโลกความจริง ซึ่งอาจทำให้วัยรุ่นเกิดความสับสนในตัวเอง หรือที่เรียกว่า “Fragmented Self” โดยวัยรุ่นบางคนมักมองว่าความคิดเห็นและการยอมรับจากผู้ติดตามหรือเพื่อนในโลกออนไลน์มีผลต่อคุณค่าของตัวเอง 2) ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในสังคม โซเซียลมีเดียช่วยให้วัยรุ่นสามารถเชื่อมต่อกับเพื่อน ๆ ได้ง่ายขึ้น

แต่ในขณะเดียวกันก็อาจลดคุณภาพของความสัมพันธ์ในชีวิตจริง (Face-to-Face Interaction) ความสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดียมีขนาดความลึกซึ้งและมีแนวโน้มที่จะเกิดความเข้าใจผิด เนื่องจากการสื่อสารที่ขาดบริบททางอารมณ์ เช่น การแสดงออกทางสีหน้าและน้ำเสียง 3) ความคาดหวังและความโดดเดี่ยว วัยรุ่นในยุคดิจิทัลมักคาดหวังว่าจะได้รับการยอมรับจากการกด “ไลก์” หรือการตอบกลับข้อความในโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นการสร้างวงจรความพึงพอใจในระยะสั้น แต่กลับเพิ่มความรู้สึกโดดเดี่ยวในระยะยาว วัยรุ่นจำนวนมากพบว่า ตนเองติดอยู่ในสถานการณ์ที่ต้อง “ออนไลน์” ตลอดเวลา เพราะกลัวว่าจะพลาดโอกาสหรือไม่ทันกระแส ซึ่งนำไปสู่ความเครียดและความวิตกกังวล (Social Anxiety) และ 4) การพึ่งพาเทคโนโลยีแทนความสัมพันธ์ที่แท้จริง หนึ่งในข้อสังเกตสำคัญของ Turkle คือ วัยรุ่นเริ่มพึ่งพาเทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียเพื่อเติมเต็มความต้องการด้านความสัมพันธ์ เช่น การพูดคุยกับแชทบอท หรือการสร้างตัวตนทางออนไลน์มากกว่าที่จะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนหรือครอบครัวในชีวิตจริง (Turkle, S., 2011) เช่น วัยรุ่นที่เห็นเพื่อนร่วมชั้นมีชีวิตที่ดูหรูหราและได้รับความนิยมนับโซเชียลมีเดียอาจรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองต่ำกว่า ซึ่งอาจนำไปสู่ความเครียด ความซึมเศร้า และการลดคุณค่าในตนเอง (Keles, B., 2020)

โซเชียลมีเดียมีประโยชน์มากมายในการเชื่อมต่อและแสดงออกถึงตัวตน แต่มันก็มีผลกระทบเชิงลบที่สำคัญต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น การเปรียบเทียบทางสังคม การกลั่นแกล้งออนไลน์ และการพึ่งพาการยอมรับจากสังคมออนไลน์ เป็นปัจจัยที่สามารถบั่นทอนความมั่นใจในตัวเองและทำให้วัยรุ่นเกิดความเครียดและความวิตกกังวลได้ ผลกระทบเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาตัวตนในระยะยาว และส่งผลให้เกิดปัญหาทางจิตใจในอนาคตได้

1. การเปรียบเทียบทางสังคมและความไม่พอใจในตัวเอง

หนึ่งในผลกระทบเชิงลบที่สำคัญของโซเชียลมีเดีย คือ การทำให้วัยรุ่นเกิดการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น โดยเฉพาะในเรื่องรูปลักษณ์ภายนอกและวิถีชีวิตที่ถูกนำเสนอในลักษณะที่ดูสมบูรณ์แบบ วัยรุ่นที่มักจะเห็นภาพชีวิตที่หรูหราหรือรูปร่างที่สมส่วนบนโซเชียลมีเดีย อาจรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งเหล่านั้น ทำให้เกิดความไม่พอใจในตัวเองและลดความมั่นใจในตนเองลง

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นหญิงที่ติดตามอินฟลูเอนเซอร์ด้านความงามบน Instagram อาจรู้สึกกดดันที่จะต้องมียูปร่างหรือหน้าตาเหมือนกับบุคคลที่เธอชื่นชม การที่อินฟลูเอนเซอร์เหล่านี้มักจะแสดงภาพลักษณ์ที่ดูสมบูรณ์แบบด้วยการใช้ฟิลเตอร์หรือการตกแต่งภาพ อาจทำให้วัยรุ่นรู้สึกว่าตนเองไม่ดีพอและเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาของตนเอง ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิต เช่น โรคซึมเศร้าหรือโรคกินผิดปกติ”

2. การกลั่นแกล้งออนไลน์ (Cyberbullying) และผลกระทบทางจิตใจ

การกลั่นแกล้งออนไลน์เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่พบบ่อยในโซเชียลมีเดีย และมีผลกระทบที่รุนแรงต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น วัยรุ่นที่ตกเป็นเหยื่อของการกลั่นแกล้งออนไลน์อาจสูญเสียความมั่นใจในตนเอง รู้สึกโดดเดี่ยว และเผชิญกับความเครียดที่รุนแรง การกลั่นแกล้งออนไลน์สามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ถ้อยคำเหยียดหยาม การทำลายชื่อเสียง หรือการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวที่เป็นเท็จ ซึ่งทำให้วัยรุ่นรู้สึกถูกคุกคามและไม่ปลอดภัย

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นชายที่ถูกเพื่อนร่วมชั้นใช้โซเชียลมีเดียในการเผยแพร่ข้อความที่ล้อเลียนและกล่าวหาว่าตนเองเป็นคนอ่อนแอ อาจรู้สึกอับอายและสูญเสียความมั่นใจในตนเอง การกลั่นแกล้งเช่นนี้อาจทำให้เขาไม่อยากไปโรงเรียน รู้สึกโดดเดี่ยว และมีความคิดที่จะถอนตัวจากสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่สามารถนำไปสู่ภาวะซึมเศร้าหรือความคิดที่จะทำร้ายตนเองได้”

3. การพึ่งพาการยอมรับจากสังคมออนไลน์

ผลกระทบเชิงลบของโซเชียลมีเดีย คือ การที่วัยรุ่นพึ่งพาการยอมรับจากสังคมออนไลน์มากเกินไป การที่วัยรุ่นให้ความสำคัญกับยอดไลก์ ความคิดเห็น หรือผู้ติดตามบนโซเชียลมีเดีย อาจทำให้พวกเขาประเมินคุณค่าของตนเองจากการยอมรับในโลกออนไลน์มากกว่าการยอมรับจากตัวเอง วัยรุ่นที่พึ่งพาการยอมรับจากสังคมออนไลน์มากเกินไป

อาจเกิดความวิตกกังวลเมื่อไม่ได้รับการตอบรับในแบบที่คาดหวัง และอาจทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าถ้าหากไม่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่มักจะโพสต์ภาพถ่ายบน Instagram และรอคอยยอดไลค์และความคิดเห็นจากเพื่อน อาจรู้สึกเครียดและวิตกกังวลหากไม่ได้รับการตอบสนองที่คาดหวัง การที่พวกเขาประเมินคุณค่าของตนเองจากการยอมรับในโลกออนไลน์ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองไม่ดีพอถ้าหากไม่ได้รับยอดไลค์หรือความคิดเห็นที่เป็นบวก ซึ่งอาจนำไปสู่การลดความมั่นใจในตนเองและความพยายามในการแสดงออกที่ไม่เป็นตัวของตัวเอง เพื่อที่จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น”

4. การขาดความเป็นส่วนตัวและความเสี่ยงทางข้อมูลส่วนบุคคล

การใช้โซเชียลมีเดียยังทำให้วัยรุ่นต้องเผชิญกับปัญหาการขาดความเป็นส่วนตัวและความเสี่ยงทางข้อมูลส่วนบุคคล วัยรุ่นมักแชร์ข้อมูลส่วนตัวมากมายบนโซเชียลมีเดียโดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลเหล่านั้น ข้อมูลส่วนบุคคลอาจถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การขโมยข้อมูล การนำไปเผยแพร่ในที่ที่ไม่เหมาะสม หรือการถูกติดตามโดยบุคคลที่ไม่พึงประสงค์

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่แชร์ข้อมูลส่วนตัว เช่น ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ หรือสถานที่ที่ตนเองอยู่บนโซเชียลมีเดีย อาจถูกติดตามหรือถูกล่วงละเมิดจากบุคคลที่ไม่รู้จัก การขาดความตระหนักเกี่ยวกับความเสี่ยงทางข้อมูลส่วนบุคคลนี้อาจนำไปสู่ปัญหาด้านความปลอดภัยและการถูกคุกคามได้ นอกจากนี้ การที่ข้อมูลส่วนตัวถูกเผยแพร่อาจทำให้วัยรุ่นรู้สึกที่ตนเองสูญเสียความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน”

5. การรบกวนสมาธิและลดคุณภาพการใช้ชีวิต

โซเชียลมีเดียยังสามารถเป็นปัจจัยที่รบกวนสมาธิและลดคุณภาพการใช้ชีวิตของวัยรุ่น การที่วัยรุ่นใช้เวลาในการเลื่อนฟีดโซเชียลมีเดียหรือการตอบสนองต่อการแจ้งเตือนที่ไม่มีที่สิ้นสุด อาจทำให้พวกเขาเสียเวลาและพลาดโอกาสในการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์อื่น ๆ เช่น การเรียน การทำงานบ้าน หรือการพักผ่อน การใช้โซเชียลมีเดียมากเกินไปยังสามารถส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ เช่น การนอนหลับไม่เพียงพอ หรือการรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่ใช้เวลาในการเลื่อนฟีด Instagram หรือ TikTok ก่อนนอน อาจพบว่า ตนเองนอนไม่หลับเนื่องจากแสงสว่างจากหน้าจอและการรบกวนทางจิตใจจากเนื้อหาที่เห็น การนอนไม่หลับนี้สามารถส่งผลให้พวกเขารู้สึกเหนื่อยล้าและไม่มีสมาธิในการเรียนหรือกิจกรรมอื่น ๆ ในวันถัดไป นอกจากนี้ การที่วัยรุ่นให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อการแจ้งเตือนบนโซเชียลมีเดียมากกว่าการทำงานที่มีความสำคัญ เช่น การทำการบ้านหรือการเตรียมตัวสอบ อาจทำให้พวกเขามีผลการเรียนที่ลดลงและเกิดความเครียดในระยะยาว”

จึงเห็นได้ว่า ผลกระทบเชิงลบของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่นเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม การเปรียบเทียบทางสังคม การกลั่นแกล้งออนไลน์ การพึ่งพาการยอมรับจากสังคมออนไลน์ การขาดความเป็นส่วนตัว และการรบกวนสมาธิล้วนเป็นปัจจัยที่สามารถบั่นทอนความมั่นใจและความเป็นตัวของตัวของวัยรุ่นได้ การที่วัยรุ่นไม่สามารถแยกแยะระหว่างภาพลักษณ์ที่สมบูรณ์แบบในโลกออนไลน์กับความเป็นจริง อาจนำไปสู่ปัญหาด้านสุขภาพจิตและความสัมพันธ์ในสังคม การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสนับสนุนการใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีสติจึงเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้วัยรุ่นสามารถพัฒนาตัวตนได้อย่างมั่นคงและมีสุขภาพจิตที่ดี

การใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาตัวตน

เพื่อให้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมการพัฒนาตัวตนในเชิงบวก จำเป็นต้องมีการใช้แพลตฟอร์มอย่างมีสติและสร้างสรรค์ วัยรุ่นควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้โซเชียลมีเดียในการแสดงออกถึงความสนใจและความสามารถของตนเองอย่างแท้จริง โดยไม่เปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นมากเกินไป นอกจากนี้ การให้ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้งออนไลน์และการรักษาความเป็นส่วนตัวบนโซเชียลมีเดียก็สิ่งสำคัญ

(O’Keeffe, G. S. & Clarke-Pearson, K., 2011); (Moreno, M. A. & Whitehill, J. M., 2014) เช่น โรงเรียนหรือผู้ปกครองสามารถจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้โซเชียลมีเดียอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์เพื่อให้วัยรุ่นสามารถใช้แพลตฟอร์มนี้ในการพัฒนาตัวตนในทางที่ดี (Livingstone, S., 2008); (Toma, C. L. & Hancock, J. T., 2013)

จากการสำรวจและศึกษาสามารถได้แนวทางการใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือที่มีพลังอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์และการพัฒนาตัวตนของวัยรุ่น หากใช้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ โซเชียลมีเดียสามารถเป็นพื้นที่ที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ เพิ่มพูนความรู้ และส่งเสริมการพัฒนาตัวตนในทางที่ดี ซึ่งแนวทางการใช้โซเชียลมีเดียประกอบด้วย

1. การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและการแสดงออกทางบวก

วิธีที่สำคัญในการใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ คือ การใช้แพลตฟอร์มเหล่านี้เป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงตัวตนและความสามารถในทางบวก วัยรุ่นสามารถใช้โซเชียลมีเดียในการแชร์ความสำเร็จของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเรียน กีฬา หรือศิลปะ การที่ได้รับการยอมรับและคำชื่นชมจากสังคมออนไลน์ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง และทำให้พวกเขามีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับในสังคม

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่สนใจในการเขียนบทความหรือการสร้างสรรค์เนื้อหาอาจสร้างบล็อกหรือช่อง YouTube ของตนเองเพื่อแบ่งปันความคิดและความคิดเห็นของตนเอง การที่พวกเขาได้รับการตอบรับเชิงบวกจากผู้ติดตาม ทำให้พวกเขารู้สึกว่าความคิดและความคิดเห็นของตนเองมีความหมายและเป็นที่ยอมรับในสังคม นอกจากนี้ การที่พวกเขาได้รับคำแนะนำหรือคำติชมจากผู้ชมยังช่วยให้พวกเขาพัฒนาทักษะในการเขียนหรือการสื่อสารได้ดีขึ้น ซึ่งเสริมสร้างความมั่นใจและพัฒนาตัวตนในด้านการสื่อสาร”

2. การใช้โซเชียลมีเดียในการเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะ

โซเชียลมีเดียยังเป็นแหล่งข้อมูลและการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับวัยรุ่น วัยรุ่นสามารถใช้โซเชียลมีเดียในการติดตามบุคคลหรือแหล่งข้อมูลที่ทำให้ความรู้และแรงบันดาลใจในด้านต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปะ หรือประวัติศาสตร์ การที่วัยรุ่นได้รับข้อมูลและเรียนรู้จากโซเชียลมีเดีย ช่วยให้พวกเขาสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ในด้านที่ตนเองสนใจได้อย่างต่อเนื่อง

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่มีความสนใจในการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์อาจติดตามบัญชี Twitter หรือช่อง YouTube ของโปรแกรมเมอร์มืออาชีพหรือแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น Codecademy หรือ Khan Academy การที่พวกเขาได้รับความรู้และคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้ ช่วยให้พวกเขาสามารถพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมของตนเองได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การที่พวกเขาสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการสร้างโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่มีประโยชน์ ทำให้พวกเขารู้สึกภูมิใจและเสริมสร้างตัวตนในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี”

3. การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อสร้างชุมชนและเชื่อมโยงกับผู้อื่น

โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างชุมชนและเชื่อมโยงกับผู้อื่นที่มีความสนใจเหมือนกัน วัยรุ่นสามารถใช้โซเชียลมีเดียในการค้นหาและเข้าร่วมกลุ่มหรือชุมชนออนไลน์ที่สนับสนุนและเคารพความแตกต่างของแต่ละคน การที่วัยรุ่นสามารถพบปะและเชื่อมโยงกับผู้อื่นที่มีความสนใจคล้ายคลึงกัน ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและได้รับการสนับสนุนในสิ่งที่ตนเองชอบหรือสนใจ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาตัวตนในทางบวก

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่มีความสนใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอาจเข้าร่วมกลุ่ม Facebook หรือฟอรัมออนไลน์ที่มีสมาชิกที่สนใจเรื่องนี้เช่นกัน การที่พวกเขาสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับสมาชิกในกลุ่ม ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในการสร้างความ

เปลี่ยนแปลงในสังคม นอกจากนี้ การที่พวกเขาได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในกลุ่มยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและพัฒนาตัวตนในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม”

4. การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี

โซเชียลมีเดียยังสามารถเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของวัยรุ่นได้ หากใช้อย่างเหมาะสม วัยรุ่นสามารถติดตามแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิต การจัดการความเครียด และการพัฒนาตนเองในทางบวก การที่พวกเขาได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากสังคมออนไลน์ในเรื่องของสุขภาพจิต ทำให้พวกเขาสามารถจัดการกับความเครียดและความกังวลได้ดีขึ้น และส่งเสริมการพัฒนาตัวตนในทางบวก

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่รู้สึกเครียดหรือมีปัญหาทางสุขภาพจิตอาจติดตามบัญชี Instagram หรือ YouTube ของนักจิตวิทยาหรือโค้ชสุขภาพจิตที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการความเครียด การพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงบวก และการดูแลสุขภาพจิต การที่พวกเขาได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านนี้ ทำให้พวกเขามีเครื่องมือในการจัดการกับความเครียดและความกังวลได้ดีขึ้น นอกจากนี้ การที่พวกเขาได้รับการสนับสนุนจากชุมชนออนไลน์ที่เน้นการดูแลสุขภาพจิตยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความเป็นอยู่ที่ดีในชีวิตประจำวัน”

5. การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อสร้างสรรค์และนวัตกรรม

โซเชียลมีเดียยังสามารถใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ วัยรุ่นที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถใช้แพลตฟอร์มนี้ในการทดลองและนำเสนอไอเดียใหม่ ๆ ที่อาจไม่เคยมีมาก่อน การที่พวกเขาได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากสังคมออนไลน์สำหรับไอเดียหรือผลงานของพวกเขา ทำให้พวกเขารู้สึกมีกำลังใจในการสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมต่อไป ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาตัวตนในฐานะผู้สร้างสรรค์หรือผู้บุกเบิกในสาขาที่พวกเขาสนใจ

กรณีตัวอย่างของ “วัยรุ่นที่มีความสนใจในการสร้างเกมหรือแอปพลิเคชันใหม่ ๆ อาจใช้แพลตฟอร์มอย่าง TikTok หรือ YouTube ในการแบ่งปันไอเดียและต้นแบบของผลงานที่พวกเขาสร้างขึ้น การที่พวกเขาได้รับคำแนะนำและคำชื่นชมจากผู้ชม ทำให้พวกเขารู้สึกมีกำลังใจและความมั่นใจในการพัฒนาผลงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น การที่พวกเขาสามารถสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมที่มีความหมายและได้รับการยอมรับ ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีบทบาทสำคัญในสังคมและเสริมสร้างตัวตนในฐานะผู้สร้างสรรค์หรือผู้บุกเบิก”

การใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์จะเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการพัฒนาตัวตนของวัยรุ่นในทางบวก เพราะวัยรุ่นสามารถใช้โซเชียลมีเดียในการเสริมสร้างความมั่นใจ เพิ่มพูนความรู้ สร้างชุมชน ส่งเสริมสุขภาพจิต และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ การที่วัยรุ่นได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากสังคมออนไลน์ทำให้พวกเขามีความมั่นใจและความเชื่อมั่นในตัวตนของตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ การที่พวกเขาสามารถใช้โซเชียลมีเดียในการพัฒนาตัวตนในทางบวกยังช่วยเสริมสร้างความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมการใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้วัยรุ่นสามารถเติบโตและพัฒนาตัวตนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในยุคดิจิทัลนี้

โซเชียลมีเดียยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างและกำหนดตัวตนของวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน ทั้งในด้านบวกที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความพอใจในตัวตน และในด้านลบที่อาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและความเครียด วัยรุ่นควรได้รับการสนับสนุนให้ใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ โดยมีความเข้าใจในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพื่อให้สามารถพัฒนาตัวตนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการใช้โซเชียลมีเดียในทางที่ดี รวมถึงการให้ความรู้และเครื่องมือในการจัดการกับผลกระทบเชิงลบ จะเป็นกุญแจสำคัญในการช่วยให้วัยรุ่นสามารถพัฒนาตัวตนได้อย่างสมดุลในสังคมดิจิทัลนี้

โซเชียลมีเดียได้กลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของวัยรุ่นยุคปัจจุบัน มีอิทธิพลอย่างมากต่อกระบวนการสร้างตัวตนในหลากหลายด้าน ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ในด้านเชิงบวก โซเชียลมีเดียเปิดโอกาสให้วัยรุ่นสามารถแสดงออกถึงความสนใจและความสามารถ เชื่อมโยงกับกลุ่มคนที่มีความสนใจเหมือนกัน เพิ่มพูนความรู้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ การได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากชุมชนออนไลน์ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและพัฒนาตัวตนในทางที่ดี

อย่างไรก็ตาม โซเชียลมีเดียยังมีผลกระทบเชิงลบที่ไม่อาจมองข้ามได้ เช่น การเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น การกลั่นแกล้งออนไลน์ และการพึ่งพาการยอมรับจากสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถบั่นทอนความมั่นใจและทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจิตได้ นอกจากนี้ การขาดความเป็นส่วนตัวและการรบกวนสมาธิจากการใช้โซเชียลมีเดียมากเกินไปยังส่งผลต่อคุณภาพการใช้ชีวิตของวัยรุ่น

จึงเห็นได้ว่าการใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์และมีสติเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาตัวตนของวัยรุ่นในทางที่ดี การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการใช้โซเชียลมีเดียในทางบวก รวมถึงการให้ความรู้และเครื่องมือในการจัดการกับผลกระทบเชิงลบ จะช่วยให้วัยรุ่นสามารถเติบโตและพัฒนาตัวตนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในสังคมดิจิทัลนี้ ความเข้าใจในผลกระทบของโซเชียลมีเดียและการใช้มันอย่างมีความรับผิดชอบจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างวัยรุ่นที่มีความมั่นใจ แข็งแกร่ง และพร้อมเผชิญหน้ากับความท้าทายในอนาคต

สรุป

โซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและสร้างตัวตน (Identity) ของวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน ทั้งในด้านบวกและด้านลบ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นช่วงเวลาที่ต้องการค้นหาตัวเองและได้รับอิทธิพลจากสังคมรอบข้าง ผลกระทบด้านบวก เช่น การแสดงออกถึงตัวตน (Self-expression) วัยรุ่นสามารถใช้โซเชียลมีเดียเป็นพื้นที่แสดงออกถึงความชอบ ความเชื่อ และความคิดสร้างสรรค์ เช่น การโพสต์งานศิลปะหรือเนื้อหาที่ตนสนใจ การสร้างความสัมพันธ์และกลุ่มเพื่อน (Social Connections) ช่วยให้วัยรุ่นสามารถสร้างเครือข่ายเพื่อนทั้งในและนอกโรงเรียน และเข้าร่วมกลุ่มที่มีความสนใจคล้ายกัน การพัฒนาความมั่นใจ (Building Self-confidence) คำชมและการตอบรับในเชิงบวกจากการแชร์เนื้อหาสามารถช่วยเสริมความมั่นใจและสร้างตัวตนที่เข้มแข็งขึ้น ส่วนผลกระทบด้านลบ เช่น การเปรียบเทียบทางสังคม (Social Comparison) การเห็นภาพชีวิตที่สวยงามหรือความสำเร็จของคนอื่นบนโซเชียลมีเดียอาจทำให้วัยรุ่นรู้สึกด้อยค่าหรือขาดความพอใจในตัวเอง ความกดดันในการสร้างภาพลักษณ์ (Pressure to Maintain an Image) วัยรุ่นอาจรู้สึกกดดันที่จะโพสต์หรือแสดงตัวตนในรูปแบบที่ได้รับการยอมรับจากสังคม การเสพติดและผลกระทบต่อสุขภาพจิต (Addiction & Mental Health Issues) การใช้โซเชียลมีเดียมากเกินไปอาจนำไปสู่ภาวะเสพติดและส่งผลต่อสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้า ดังนั้น แนวทางการใช้งานโซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ การสร้างความตระหนักรู้และการใช้อย่างมีสติ: วัยรุ่นควรเรียนรู้ที่จะรับรู้และไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบตนเองกับคนอื่น การส่งเสริมเนื้อหาที่มีคุณค่า: ส่งเสริมการสร้างและแชร์เนื้อหาที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม การจัดการเวลาในการใช้งาน: ใช้เครื่องมือจำกัดเวลาหรือทำกิจกรรมออฟไลน์เพื่อรักษาสมดุลชีวิต ดังนั้น โซเชียลมีเดียเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่น การใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความสัมพันธ์ที่ดี แต่หากใช้อย่างไม่ระมัดระวัง อาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและการกดดันในสังคม การใช้งานอย่างมีสติและสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้วัยรุ่นพัฒนาไปในทิศทางที่ดี ซึ่งหน่วยงานองค์กร หรือสถาบันที่ได้รับประโยชน์ ได้แก่ 1) กระทรวงศึกษาธิการ สามารถใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้เรื่องดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อ (Digital Literacy) สามารถสนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียนที่ช่วยส่งเสริมการสร้างตัวตนเชิงบวกของนักเรียน 2) กระทรวงสาธารณสุข สามารถพัฒนาแคมเปญสุขภาพจิตสำหรับวัยรุ่น เน้นเรื่องความมั่นใจในตัวเองและการจัดการความเครียดที่เกิดจากโซเชียลมีเดีย 3) องค์กรเอกชน

ด้านเทคโนโลยี เช่น สามารถนำข้อมูลไปปรับปรุงแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น การเพิ่มเครื่องมือป้องกันการกลั่นแกล้งออนไลน์ หรือการควบคุมเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัย 4) หน่วยงานวิจัยและพัฒนา (R&D) สามารถใช้ข้อมูลในงานวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของเทคโนโลยีต่อสังคมและเยาวชน และ 5) ผู้ปกครองและครอบครัว สามารถเข้าใจพฤติกรรมการใช้งานโซเชียลมีเดียของวัยรุ่น และสามารถช่วยชี้แนะแนวทางที่เหมาะสม ส่วนการนำองค์ความรู้ไปต่อยอด ได้แก่ 1) การสร้างภูมิคุ้มกันดิจิทัล (Digital Immunity) ศึกษาวิธีที่วัยรุ่นสามารถรับมือกับเนื้อหาที่เป็นอันตราย เช่น การกลั่นแกล้งออนไลน์ หรือข่าวปลอม 2) พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดีย: เพื่อการเรียนรู้วิเคราะห์วิธีที่วัยรุ่นใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเสริมสร้างความรู้และพัฒนาตนเอง 3) การส่งเสริมสุขภาพจิตในยุคดิจิทัล: พัฒนากลยุทธ์การดูแลสุขภาพจิตวัยรุ่นที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ 4) ความปลอดภัยในโลกออนไลน์ (Cybersecurity) ศึกษาวิธีป้องกันการแอบอ้างตัวตน การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล และการถูกล่อลวงทางออนไลน์ 5) การพัฒนาแนวทางนโยบายดิจิทัลสำหรับเยาวชน: เสนอแนวทางการออกกฎระเบียบและนโยบายที่ปกป้องวัยรุ่นจากผลกระทบเชิงลบของโซเชียลมีเดีย 6) ผลกระทบระยะยาวของโซเชียลมีเดียต่อวัยรุ่น: ศึกษาเพิ่มเติมว่าโซเชียลมีเดียส่งผลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของวัยรุ่นในระยะยาวอย่างไร และ 7) การพัฒนาทักษะการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์: ใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกในเชิงบวก ข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) เพิ่มการอบรม Digital Literacy สอนให้วัยรุ่นใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีความรับผิดชอบและปลอดภัย 2) สร้างพื้นที่ปลอดภัยในโซเชียลมีเดีย: ออกแบบฟีเจอร์ที่ช่วยให้วัยรุ่นสามารถควบคุมประสบการณ์การใช้งานของตนเอง เช่น การควบคุมผู้ติดตาม หรือการจัดการความคิดเห็น และ 3) จัดเวิร์กช็อปสำหรับผู้ปกครองและครู: เพื่อเพิ่มความเข้าใจในผลกระทบของโซเชียลมีเดียและวิธีช่วยเหลือวัยรุ่น ดังนั้น ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่นมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ การนำผลการศึกษานี้ไปใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข และเทคโนโลยี สามารถช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งเสริมการใช้งานอย่างสร้างสรรค์ การต่อยอดงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น สุขภาพจิต พฤติกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาเชิงนโยบาย จะช่วยให้สังคมเข้าใจและรับมือกับผลกระทบของโซเชียลมีเดียได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Anderson, M. & Jiang, J. (2018). Teens, social media & technology 2018. Washington, District of Columbia: Pew Research Center.
- Best, P. et al. (2014). Online communication, social media, and adolescent wellbeing: A systematic narrative review. *Children and Youth Services Review*, 41(1), 27-36.
- Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. New Haven: Yale University Press.
- Fox, J. & Moreland, J. J. (2015). The dark side of social networking sites: An exploration of the relational and psychological stressors associated with Facebook use and affordances. *Computers in Human Behavior*, 45(1), 168-176.
- Keles, B. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety, and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 79-93.
- Livingstone, S. (2008). Taking risky opportunities in youthful content creation: Teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. *New Media & Society*, 10(3), 393-411.

- Moreno, M. A. & Whitehill, J. M. (2014). Influence of social media on alcohol use in adolescents and young adults. *Alcohol Research: Current Reviews*, 36(1), 91-100.
- O’Keeffe, G. S. & Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*, 127(4), 800-804.
- Patchin, J. W. & Hinduja, S. (2010). Cyberbullying and self-esteem. *Journal of School Health*, 80(12), 614-621.
- Toma, C. L. & Hancock, J. T. (2013). Self-affirmation underlies Facebook use. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(3), 321-331.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. New York: Basic Books.
- Valkenburg, P. M. & Peter, J. (2011). Online communication among adolescents: An integrated model of its attraction, opportunities, and risks. *Journal of Adolescent Health*, 48(2), 121-127.

กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาเพื่อส่งเสริมความตระหนักใน
ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษา*
LEARNING ACTIVITIES WITH CULTURAL STUDIES APPROACH TO ENHANCE
RELIGIOUS DIVERSITY AWARENESS OF SECONDARY STUDENTS

ภัทรวิทย์ ตันนิลกุล*, ยศวีร์ สายฟ้า

Patharawit Tunninkul*, Yotsawee Saifah

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: patharawit.t@vajiravudh.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาเพื่อส่งเสริมความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา และ 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการของความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยมีประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง รวม 24 คน ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา และ 2) แบบวัดเชิงสถานการณ์ เพื่อวัดความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ซึ่งสถิติที่ใช้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงบรรยาย คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และสถิติเชิงอนุมาน คือ Dependent Sample t-test และใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษามีคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาหลังเรียน ($M = 13.42$, $S.D. = 0.881$) สูงกว่าก่อนเรียน ($M = 4.5$, $S.D. = 2.554$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 15.2$; $p < .001$) 2) นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการของคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา โดยที่พัฒนาการของนักเรียนจากบันทึกเชิงสะท้อนคิดสามารถจำแนกได้ 3 แก่นสาระ ได้แก่ 1) นานาสาระศาสนปฏิบัติ 2) อัตวิสัยในมิติศาสนา และ 3) ปรับตัวเป็น เห็นคุณค่าศาสนาในพหุสังคม

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้, แนวคิดวัฒนธรรมศึกษา, ความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา

Abstract

This research “Learning activities with cultural studies approach to enhance religious diversity awareness of secondary students” had two objectives: 1) To compare the pre-test and post-test of religious diversity awareness of students learning with activities with cultural studies approach and 2) To study the development of religious diversity awareness of students in schools under the Office of the Private Education Commission (OPEC) learning with activities with cultural

studies approach. This research applied a mixed-methods research methodology. The population of this research is lower secondary students in schools under the Office of the Private Education Commission (OPEC), and 24 Mattayom 1 students in a school were selected by purposive method to be a sample. The research instruments included 1) Lesson plans of learning activities with cultural studies approach and 2) A situational test for religious diversity awareness. The data analysis relied on descriptive statistics, relative gain scores, and inferential statistics, Dependent Sample t-tests, and thematic analysis to analyze qualitative data. The results revealed that 1) The average post-test religious diversity awareness score ($M = 13.42$, $S.D. = 0.881$) after learning with cultural studies approach showed a statistically significant improvement compared to the pre-test score ($M = 4.5$, $S.D. = 2.554$) at the .05 level ($t = 15.2$; $p < .001$). Additionally, each student demonstrated development in their religious diversity awareness, and 2) Students' development from reflective journals was classified into 3 themes: 1) Various religious practices, 2) Subjectivity in the religious dimension, and 3) Adapting and appreciating religion in a pluralistic society.

Keywords: Learning Activity, Cultural Studies Approach, Religious Diversity Awareness

บทนำ

สังคมปัจจุบันประกอบด้วยกลุ่มศาสนาและความเชื่อหลากหลายกลุ่ม และมีแนวโน้มการไม่นับถือศาสนาที่เพิ่มสูงขึ้น (World Population Review, 2023) ความแตกต่างหลากหลายของศาสนาอาจเป็นจุดเริ่มต้นของที่มาของความขัดแย้งในสังคมโลก ซึ่งอาจนำไปสู่ความเกลียดชัง และความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการเสียชีวิต การกลั่นแกล้งรังแก หรือการใช้ความรุนแรงทำลายผู้นับถือศาสนาอื่น (กฤษฎา ศุภวรรณะกุล, 2566) สอดคล้องกับ Harvard Divinity School, ธาณี ชัยวัฒน์, กฤษฎา ศุภวรรณะกุล ที่พบว่า ประเด็นทางศาสนา เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่นำมาสู่การกลั่นแกล้งรังแก และการนับถือศาสนาที่ต่างออกไปจากประชากรส่วนใหญ่มักนำมาสู่ความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อถูกรังแกได้ โดยนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นกลุ่มนักเรียนที่โดนกลั่นแกล้งรังแกมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อผู้คนในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา (Harvard Divinity School, 2023); (ธาณี ชัยวัฒน์, 2561); (กฤษฎา ศุภวรรณะกุล, 2566) ตลอดจนเป็นการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพที่จะต้องปฏิบัติงานร่วมกันหรือให้บริการแก่กลุ่มต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาและความเชื่อ (Drexel University School of Education, 2023)

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยภาพรวมในปัจจุบัน พบว่า มีการเน้นเนื้อหาของศาสนาพุทธเป็นหลัก และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานะรายวิชาบังคับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551); (Sangwanglao, J., 2024) ดังนั้นแม้ว่าผู้เรียนจะนับถือศาสนาอื่น ๆ ก็จะต้องเรียนเนื้อหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน (จิรัชญา ชัยชุมขุน, 2563) แสดงให้เห็นว่าการสอนศาสนาที่เน้นการสอนเนื้อหาศาสนาพุทธเป็นหลัก อาจยังไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจในวิถีปฏิบัติของศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ อันนำไปสู่การยอมรับ การเคารพในความแตกต่างหลากหลาย และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ

จะเห็นได้ว่าโดยภาพรวมการเรียนรู้ศาสนาของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในการศึกษาภาคบังคับ นักเรียนทุกคนเรียนรู้ประเด็นด้านศาสนาและความเชื่อผ่านเนื้อหาพุทธศาสนาในรายวิชาบังคับเป็นหลัก (จิรัชญา ชัยชุมขุน, 2563) อาจทำให้นักเรียนมีมุมมองต่อประเด็นทางศาสนาและความเชื่อไม่หลากหลาย ตลอดจนความเสี่ยง

จากการสำรวจที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นระดับชั้นที่มีการกลั่นแกล้งรังแกสูงที่สุดโดยมีสาเหตุประการหนึ่งมาจากประเด็นทางศาสนา (ธานี ชัยวัฒน์, 2561) ตลอดจนพัฒนาการตามช่วงวัยของนักเรียน เป็นช่วงวัยที่อารมณ์รุนแรงและเปลี่ยนแปลงง่าย ต้องการการยอมรับจากสังคม อาศัยต้นแบบจากเพื่อน และมักปฏิบัติตัวเหมือนกับเพื่อน ซึ่งนักเรียนในวัยนี้สามารถเรียนรู้แนวคิดนามธรรมและสิ่งที่ซับซ้อนได้ดีขึ้น (อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์, 2534) ดังนั้น เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ประเด็นความหลากหลายทางศาสนาในสังคม และนักเรียนในกลุ่มมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies Approach) เป็นแนวทางหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา เนื่องจากเน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งมีความร่วมสมัย สอดคล้องและเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมของผู้เรียน โดยการบูรณาการองค์ความรู้ที่หลากหลาย เพื่อศึกษาผลกระทบของบุคคลแต่ละกลุ่มสังคมว่ามีมุมมองต่อปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านั้นอย่างไร ผ่านกระบวนการสืบสอบสื่อ หลักฐานชนิดต่าง ๆ หรือประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับมุมมองที่แตกต่างกันต่อปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ (Aksikas, J. et al., 2019); (Carey-Webb, A., 2001); (Moore, D. L., 2007)

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนาตัวแปรตาม ได้แก่ ความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยตัวแปรต้น ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา ที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยคัดเลือกเนื้อหาที่มาจากหลากหลายกลุ่มศาสนาและความเชื่อ เนื่องจากการเรียนรู้ประเด็นทางศาสนาผ่านเนื้อหาศาสนาสาละสามารถสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาในสังคมได้ (Halafoff, A. et al., 2019) ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวจะเป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการพัฒนาตนเองในฐานะปัจเจกบุคคลที่สามารถปฏิบัติตนตามหลักศาสนาและความเชื่อที่ตนเองนับถือ ตลอดจนยอมรับและเคารพในความแตกต่างหลากหลายของศาสนาและความเชื่อสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้การวิจัยนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับครู อาจารย์ และนักวิจัยเพื่อใช้ในการพัฒนาความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิจัยก่อนการทดลองแบบศึกษากลุ่มเดียววัดสองครั้ง โดยใช้คะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา มาใช้ในการวิเคราะห์ นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ยังได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการเขียนบันทึกเชิงสะท้อนคิด
2. **ประชากรและตัวอย่างในการวิจัย** ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) โดยมีตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 คณะ จำนวน 24 คน ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เนื่องจากเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มความสามารถในโรงเรียนประจำ อีกทั้งสถานศึกษามีภารกิจตามพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และวิสัยทัศน์คณะกรรมการอำนวยการที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ศาสนาและศีลธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

จิตใจและเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน ตลอดจนโรงเรียนมีความพร้อมด้านโสตทัศนูปกรณ์ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลาย และนักเรียนสามารถเข้าถึงสื่อชนิดต่าง ๆ ได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา ในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำนวน 25 ครั้ง ซึ่งเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยเป็นประเด็นข่าวสารด้านศาสนาและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต หรือแนวปฏิบัติของศาสนาต่าง ๆ ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2563 - 2567) ครอบคลุมเนื้อหาศาสนา 5 ศาสนาที่กรมศาสนาให้การรับรอง (กรมศาสนา, 2560) และการไม่นับถือศาสนาซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในสังคมปัจจุบัน (World Population Review, 2023) รวม 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) บางกอก Gossip กระชิบ 2) Amazing Thailand 3) Traveling Abroad 4) Her Stories และ 5) Trendy Believe โดยในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะใช้แนวคิดวัฒนธรรมศึกษา 4 ขั้นตอนหลัก ซึ่งสังเคราะห์มาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา (Aksikas, J. et al., 2019); (Carey-Webb, A., 2001); (Moore, D. L., 2007) ดังนี้

1. การศึกษาประเด็นทางศาสนาและวัฒนธรรมจากสื่อต่าง ๆ เช่น ข่าว บทความ รูปภาพ ที่มีความเกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนโดยรอบและวิถีชีวิตของผู้เรียน หรือการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา หรือการทัศนศึกษาชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนา เพื่อเสนอมุมมองที่มีความแตกต่างหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางศาสนา

2. การวิเคราะห์ประเด็นทางศาสนาจากสื่อหรือสถานการณ์จริง โดยใช้ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนวิเคราะห์ความเชื่อมโยงประเด็นทางศาสนากับมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

3. การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากประเด็นที่ได้ทำการวิเคราะห์ เพื่อการรับฟังมุมมองที่แตกต่างต่อประเด็นทางศาสนาในแต่ละคาบเรียน ซึ่งอาจเป็นลักษณะของการสนทนาระหว่างผู้นับถือศาสนาเดียวกัน (Interreligious Dialogue) หรือการสนทนาระหว่างผู้นับถือศาสนาแตกต่างกัน (Intrareligious Dialogue)

4. การสะท้อนคิด เป็นการตั้งข้อสังเกต สรุป แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรับรู้ การยอมรับ การเห็นคุณค่า ความรู้สึกต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางการแนวคิดและมุมมองต่าง ๆ ที่ได้รับจากกิจกรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมถึงการจัดการปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างสันติ โดยการเขียนสะท้อนคิดนี้อยู่ในรูปแบบการเขียนบันทึกเชิงสะท้อนคิด (Reflective Journal) ภายหลังจากการเรียนรู้ในประเด็นทางศาสนาในแต่ละครั้ง

โดยแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้รับการตรวจความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อนำมาวิเคราะห์ค่า IOC (Index of item objective congruence) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านงานกำกับคณะ และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ซึ่งมีการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ใน 6 ประเด็น ได้แก่ ความครบถ้วนองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการประเมินการเรียนรู้ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นทั้งหมดมีผลการประเมิน IOC ในทุกองค์ประกอบเท่ากับ 1 หมายความว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้รายคาบตามแนวคิด วัฒนธรรมศึกษาและวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา สามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้ได้จริง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดเชิงสถานการณ์เพื่อวัดความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา เป็นแบบวัดเชิงสถานการณ์คู่ขนาน แบบอัตนัย ชุดละ 5 ข้อ คะแนนเต็มข้อละ 3 คะแนน รวมคะแนนชุดละ 15 คะแนน จำนวน 2 ชุด ใช้เพื่อวัดระดับความตระหนักในความแตกต่างหลากหลาย

ทางศาสนาของตัวอย่าง ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งแบบวัดเชิงสถานการณ์เพื่อวัดความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา จะมีการพัฒนาเกณฑ์การให้คะแนนแบบองค์รวม (Holistic Scoring Rubric) เพื่อประกอบการให้คะแนนตามโจทย์สถานการณ์แต่ละข้อ โดยได้มีการสังเคราะห์ข้อมูลจากการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย (Clark, D. R., 2015); (Krathwohl, D. R. et al., 1964); (สมถวิล วิจิตรวรรณ, 2565) และพฤติกรรมบ่งชี้ความตระหนักในความแตกต่างหลากหลาย (Hartel, C. E., et al., 2013); (Mosley-Howard, G. S. et al., 2011); (Stinson, K. M., 2007) ซึ่งนำมาสู่พฤติกรรมบ่งชี้ความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

1. ขั้นการรับรู้ คือ การรับรู้เรื่องราวทางศาสนาเพื่อทำความเข้าใจประเด็นด้านความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาในสังคม ด้วยความตระหนักในการมีอยู่ของความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา เต็มใจที่จะรับรู้ข้อมูลดังกล่าว และสามารถเลือกรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาได้

2. ขั้นการตอบสนอง คือ การตอบสนองต่อประเด็นด้านความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ด้วยการสื่อสารที่เป็นวันภาษา เช่น การพูด การสนทนา การแสดงความคิดเห็น และการรับฟังประเด็นด้านความแตกต่างหลากหลายในสังคมด้วยความเคารพและระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนา ตลอดจนปฏิบัติต่อผู้ที่นับถือศาสนาต่างจากตนเองในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเคารพ โดยการตอบสนองนี้เป็นการตอบสนองด้วยความยินยอม ความเต็มใจ และความพึงพอใจ

3. ขั้นการเห็นคุณค่า คือ การเห็นคุณค่า การชื่นชม และการยึดถือแนวความคิดและการปฏิบัติที่เคารพความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาที่เกิดขึ้นในสังคม อันนำมาสู่การสนับสนุนและชื่นชมการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา การส่งเสริมให้มีการตั้งกฎกติกาเพื่อสร้างความเท่าเทียมให้แก่ผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ และการปกป้องสิทธิและช่วยเหลือผู้ถูกกระทำจากประเด็นที่เกี่ยวข้องทางศาสนา

แบบวัดเชิงสถานการณ์แต่ละชุดที่ได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยสถานการณ์ที่สอดคล้องกับประเด็นต่าง ๆ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเด็นด้านอาหารตามศาสนบัญญัติของแต่ละศาสนา 2) ประเด็นด้านการแต่งกายตามศาสนบัญญัติของแต่ละศาสนา 3) ประเด็นด้านวันสำคัญทางศาสนา 4) ประเด็นด้านผลกระทบจากการประกอบศาสนพิธี และ 5) ประเด็นด้านการทำงานร่วมกันหรือการเข้าร่วมกลุ่มของคนต่างศาสนา โดยได้มีการพัฒนาข้อคำถามเชิงสถานการณ์ประเด็นละ 3 ข้อ รวม 15 ข้อ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านงานกำกับคณะ และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยเลือกจากข้อคำถามที่มีค่า IOC สูงที่สุดจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 2 จาก 3 ข้อ ในแต่ละประเด็นไปใช้ในแบบวัดเชิงสถานการณ์จริงในแต่ละฉบับ พบว่า โจทย์สถานการณ์ทุกข้อที่ใช้ในแบบวัดเชิงสถานการณ์เพื่อวัดความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนามีผลการประเมิน IOC เท่ากับ 1 หมายความว่า แบบวัดเชิงสถานการณ์ที่ได้พัฒนาขึ้นสามารถวัดได้ตรงกับประเด็นที่มุ่งวัด สามารถนำไปใช้ได้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการเก็บข้อมูลวิจัย ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยนำจดหมายขอเก็บข้อมูลวิจัยและทดลองใช้เครื่องมือแจ้งแก่ผู้บริหารสถานศึกษา และส่งใบขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัยและทดลองใช้เครื่องมือแก่ผู้ปกครองนักเรียนผู้เข้าร่วมการทดลองใช้เครื่องมือและนักเรียนตัวอย่างในการวิจัย

4.2 ผู้วิจัยวัดระดับความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตร

4.3 ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา ในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตร ภายหลังเวลาเลิกเรียนในกรณีที่นักเรียนสังกัด ในเวลา 19.00 - 19.30 น. แต่ละวันใช้เวลา 30 นาที ติดต่อกันเป็นประจำทุกวัน จำนวน 25 ครั้ง ภายในระยะเวลา 5 สัปดาห์

4.4 ผู้วิจัยวัดระดับความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของตัวอย่าง หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตร

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่มุ่งเปรียบเทียบคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา ในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตร ใช้สถิติบรรยายเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามากที่สุด และค่าน้อยที่สุด ในการอธิบายภาพรวมคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของตัวอย่าง โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาจะใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Dependent Sample t-test ในการวิเคราะห์ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ โปรแกรม Jamovi เวอร์ชัน 1.1.9

นอกจากนั้น วัตถุประสงค์ที่มุ่งศึกษาพัฒนาการความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการอธิบายข้อค้นพบ โดยข้อมูลเชิงปริมาณที่ใช้ ได้แก่ คะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา ในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยนำมาวิเคราะห์ด้วยการคำนวณคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2557) เพื่อนำมาศึกษาาระดับพัฒนาการความตระหนักของนักเรียน นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจากการเขียนบันทึกเชิงสะท้อนคิด (Reflective Journal) ที่นักเรียนทุกคนได้บันทึกภายหลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง เพื่อนำมาวิเคราะห์พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ซึ่ง Braun, V. & Clarke, V. ได้อธิบายขั้นตอนของกระบวนการวิเคราะห์รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วย 1) การทำความเข้าใจกับข้อมูล 2) การสร้างรหัสเบื้องต้น 3) การค้นหาแก่นสาระ (Theme) 4) การทบทวนแก่นสาระที่ได้มา 5) การกำหนดและตั้งชื่อแก่นสาระ และ 6) การจัดทำรายงาน (Braun, V. & Clarke, V., 2006)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา เพื่อส่งเสริมความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษา สามารถแสดงผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ในตอนที่ 1 และผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ในตอนที่ 2 ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา มีผลการวิจัยตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลสถิติบรรยายและสถิติอ้างอิงในการเปรียบเทียบคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา

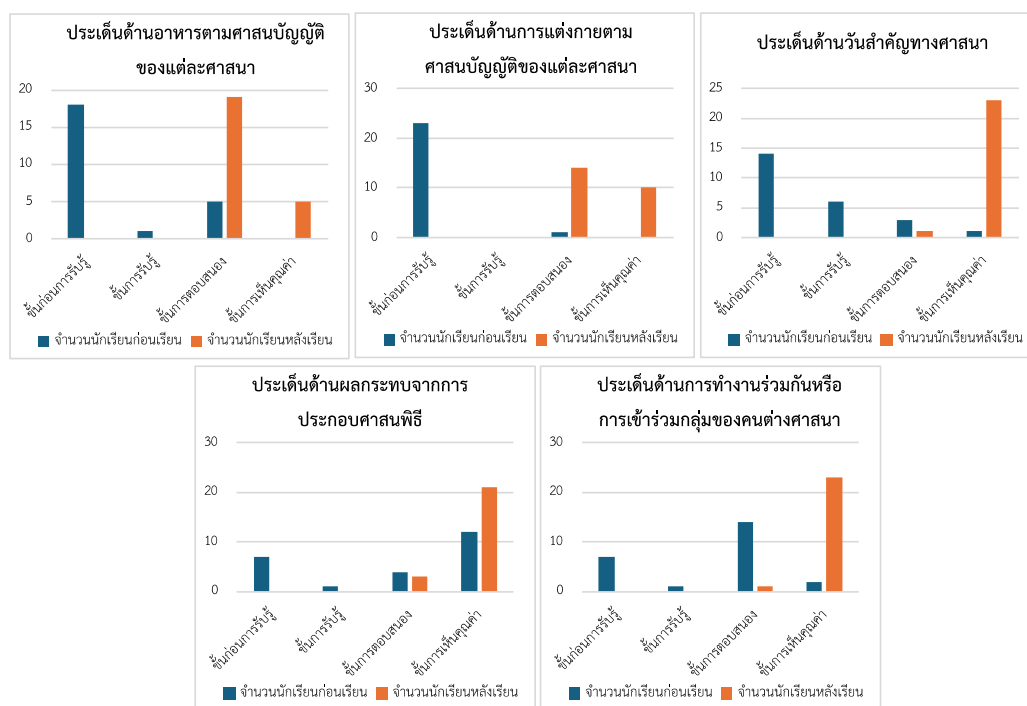
หัวข้อ	M	Med	Mod	SD	Max	Min	t*	p
คะแนนหลังเรียน	13.42	13	13	0.881	15	12	15.2	<.001
คะแนนก่อนเรียน	4.5	4.5	2	2.554	11	0		

หมายเหตุ Ha μ คะแนนหลังเรียน - คะแนนก่อนเรียน > 0; α = .05; S-W = 0.968; p = 0.624

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น พบว่า คะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนามีการแจกแจงไม่ต่างจากโค้งปกติ ($S-W = 0.968$; $p = 0.624$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษามีคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาหลังเรียน ($M = 13.42$, $S.D. = 0.881$) สูงกว่าก่อนเรียน ($M = 4.5$, $S.D. = 2.554$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 15.2$; $p < .001$) โดยที่คะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ทำคะแนนได้ 2 จาก 15 คะแนน นักเรียนที่ทำคะแนนได้สูงสุดได้คะแนน 11 คะแนน ในขณะที่นักเรียนที่ทำคะแนนได้น้อยที่สุดได้คะแนน 0 คะแนน และคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาหลังเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ทำคะแนนได้ 13 จาก 15 คะแนน นักเรียนที่ทำคะแนนได้สูงสุดได้คะแนน 15 คะแนน ในขณะที่นักเรียนที่ทำคะแนนได้น้อยที่สุดได้คะแนน 12 คะแนน ซึ่ง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียน ($S.D. = 0.881$) ลดลงมากกว่าก่อนเรียน ($S.D. = 2.554$) แสดงให้เห็นว่าคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาหลังเรียนอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันมากขึ้น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาแยกรายประเด็นของระดับคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ได้แก่ ประเด็นด้านอาหารตามศาสนบัญญัติของแต่ละศาสนา ประเด็นด้านการแต่งกายตามศาสนบัญญัติของแต่ละศาสนา ประเด็นด้านวันสำคัญทางศาสนา ประเด็นด้านผลกระทบจากการประกอบศาสนพิธี และประเด็นด้านการทำงานร่วมกันหรือการเข้าร่วมกลุ่มของคนต่างศาสนา พบว่า หลังการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา นักเรียนมีระดับคะแนน ความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาในรายประเด็นสูงขึ้นในทุกประเด็น โดยภาพรวมหลังเรียนนักเรียนมีระดับความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายรายประเด็นในขั้นการตอบสนองและขั้นการเห็นคุณค่าโดยสามารถแสดงจำนวนนักเรียนที่มีระดับความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาในระดับต่าง ๆ ก่อนและหลังเรียนจำแนกรายประเด็น ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนนักเรียนที่มีระดับความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาในระดับต่าง ๆ ก่อนและหลังเรียนจำแนกรายประเด็น

ตอนที่ 2 พัฒนาการความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา มีผลการวิจัย ดังนี้

คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ของความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา พบว่า นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการของคะแนน ความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา โดยนักเรียนมีพัฒนาการระดับปานกลาง จำนวน 1 คน มีพัฒนาการระดับสูง จำนวน 4 คน มีพัฒนาการระดับสูงมาก 19 คน แสดงให้เห็นว่าภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการระดับสูงมาก

นอกจากนั้น การสังเคราะห์แก่นสาระจากบันทึกเชิงสะท้อนคิดที่นักเรียนทุกคนได้บันทึกภายหลัง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้งทำให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพมาสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาเพิ่มเติมจากคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ กล่าวคือ แก่นสาระที่สังเคราะห์ขึ้นนั้น สามารถสะท้อนความรู้ของผู้เรียนต่อประเด็นทางศาสนาต่าง ๆ ตลอดจนเป็นการสะท้อนว่าผู้เรียนมีการตอบสนองต่อประเด็นทางศาสนาทั้งที่ศาสนาที่ตนเองนับถือรวมถึงศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ ในสังคมอย่างไร อีกทั้งการเขียนสะท้อนคิดนี้ยังแสดงถึงการเห็นคุณค่าต่อประเด็นทางศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งในฐานะของศาสนิกชนที่จะต้องปฏิบัติตามศาสนาและความเชื่อที่ตนเองนับถือให้ถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนการเรียนรู้ศาสนาเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม โดยสามารถแสดงรายละเอียดของแก่นสาระที่สังเคราะห์ได้จากบันทึกเชิงสะท้อนคิด จำนวน 3 สาระ ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงแก่นสาระ คำอธิบาย และตัวอย่างจากการวิเคราะห์บันทึกเชิงสะท้อนคิด

แก่นสาระ	คำอธิบาย	ตัวอย่าง
นานาสาระ ศาสนปฏิบัติ	นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนและประเด็นร่วมสมัยที่อยู่ในความสนใจของกระแสสังคม ตลอดจนประเด็นทางศาสนาที่อาจนำไปสู่ข้อถกเถียง เช่น เสี่ยงรบกวนจากประกอบ ศาสนพิธี การเกิดขึ้นของผู้นำทางศาสนาหรือเจ้าลัทธิใหม่ ๆ รวมถึงการสร้างเทวรูปหรือเครื่องรางในศาสนาต่าง ๆ ตลอดจนได้เรียนรู้มุมมองของ	นักเรียน 17: “เรียนเรื่องการเลือกสินค้ามาจัดตั้งฆทาน และเลือกซื้อสินค้า เช่น ดอกธูปก่อนซื้อ” นักเรียน 24: “ได้เรียนรู้ว่าศาสนาอิสลามสามารถใช้บริการได้ทุก ๆ ศาสนา” นักเรียน 1: “ได้รู้ว่าเจกกับมังสวิรัตต่างกันอย่างไรและมีประเภทอะไรบ้าง” นักเรียน 3: “ศาสนาฮินดูเห็นว่า ผู้หญิงที่มีประจำเดือนมีมลทิน และถูกห้ามร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ” นักเรียน 5: “รู้วิธีการจัดการศพของคนไม่มีศาสนา ว่าไม่ต้องจัดพิธีกรรมทางศาสนา”
อัตวิสัยในมิติ ศาสนา	นักเรียนได้เรียนรู้ศาสนาเพื่อปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนตามหลักศาสนาหรือความเชื่อที่ตนเองนับถือ ตลอดจนเป็นการเรียนรู้แนวปฏิบัติของศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่การตัดสินใจในการนับถือศาสนาของตนเองตามหลักเสรีภาพทางศาสนา	นักเรียน 14: “สามารถใช้ได้ในหลายอย่าง เช่น จดน้ำปานะไปถวายให้พระหรือเณรในช่วงบ่าย” นักเรียน 9: “สามารถบูชาเจ้าแม่ต่าง ๆ ได้ และช่วยทำให้ปลอดภัยและมีความสุข” นักเรียน 18: “ศึกษาไว้เผื่ออยากเปลี่ยนศาสนาในอนาคต”
ปรับตัวเป็น เห็นคุณค่า ศาสนาใน พหุสังคม	นักเรียนเข้าใจในความแตกต่างหลากหลาย ทำให้เกิดการยอมรับและเคารพในความแตกต่างเหล่านั้น ซึ่งนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ อีกทั้งสามารถแสดงแนวทางการนำความรู้ทางศาสนาไปใช้ในการท่องเที่ยวศาสนสถานหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อที่มีข้อกำหนดในการปฏิบัติต่างจากการปฏิบัติทั่วไปที่คุ้นเคย รวมถึงสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางศาสนา เพื่อเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพด้านการบริการ โดยเฉพาะในสายงานการท่องเที่ยวและการโรงแรม	นักเรียน 11: “เคารพในความเชื่อของเขา” นักเรียน 13: “ถ้ามีโอกาสได้ไปประเทศที่นับถือเจ้าแม่ นั้น ๆ เราจะได้ปฏิบัติตัวได้ถูก” นักเรียน 16: “สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เช่น การโรงแรม” นักเรียน 5: “ได้ใช้ไปตอนไปเป็นพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน” นักเรียน 1: “ในอนาคตเราอาจได้เป็นเชฟบนเครื่องบินเรา อาจจะได้ใช้ความรู้นี้มาประกอบอาชีพได้”

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาสามารถพัฒนาความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาซึ่งมีลักษณะเป็นพฤติกรรมทางจิตพิสัยได้จริง ตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา และ 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการของความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับลำดับขั้นการพัฒนาจิตพิสัย (Krathwohl, D. R. et al., 1964) และลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา จิตพิสัย (เอกนถน บางท่าไม้, 2558) กล่าวคือ ในขั้นที่ 1 การศึกษาประเด็นทางศาสนาและวัฒนธรรมจากสื่อต่าง ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาในหัวข้อที่หลากหลายผ่านสื่อ เช่น ข่าวสาร รูปภาพ วิดีทัศน์ หรือการบอกเล่าผ่านผู้มีประสบการณ์ตรงกับประเด็นทางศาสนาเหล่านั้น สอดคล้องกับขั้นการรับรู้ ซึ่งการพัฒนาจิตพิสัยในขั้นตอนนี้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกผ่านการตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนขั้นที่ 4 ของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา คือ การสะท้อนคิด สอดคล้องกับ ขั้นเห็นคุณค่า ซึ่งในขั้นนี้นักเรียนจะได้แสดงความคิดเห็นถึงความชอบ การยอมรับ การเคารพ หรือการประนีประนอมต่อประเด็นทางศาสนาต่าง ๆ ผ่านการเขียนบันทึกเชิงสะท้อนคิด ซึ่งการเห็นคุณค่านี้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาในขั้นการจัดระบบและการสร้างลักษณะนิสัยต่อไป โดยการพัฒนาจิตพิสัยในขั้นเห็นคุณค่านี้ ผู้เรียนจะแสดงออกถึง การยอมรับ ความชื่นชอบ และผูกพันกับคุณค่าต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางจิตพิสัยที่มุ่งพัฒนา

รวมไปถึงกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาในการวิจัยครั้งนี้มีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เรียงลำดับจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวที่สุดในบริบทเชิงพื้นที่ กล่าวคือ เริ่มต้นจากหน่วยการเรียนรู้ที่อธิบายประเด็นทางศาสนาที่สัมพันธ์กับจังหวัดที่ตั้งสถานศึกษา แล้วในหน่วยการเรียนรู้ถัดมาจึงขยายขอบเขตเนื้อหาไปยังภูมิภาคอื่นของประเทศ ระดับชาติ จนถึงระดับนานาชาติ ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถอธิบายทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางศาสนาต่าง ๆ ในระดับที่ใกล้เคียงมากขึ้นโดยอาศัยพื้นฐานความรู้จากบริบทใกล้ตัว ทำให้เกิดความรับรู้ในความแตกต่างหลากหลายทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาค ประเทศ และโลก ซึ่งนำมาสู่ความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาในที่สุด ซึ่งการเรียงลำดับเนื้อหาเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดการขยายขอบเขต (Expanding Environments Approach) ที่ออกแบบการเรียนรู้จากบริบทที่ใกล้ตัวผู้เรียนแล้วขยายออกไปสู่บริบทต่าง ๆ ที่ใกล้ตัวผู้เรียนมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้จากประเด็นที่นักเรียนสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายในบริบทใกล้ตัวเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจต่อประเด็นในบริบทที่ไกลตัวและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (Lerich, L. W., 1987)

ตลอดจนช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษามีความเหมาะสมต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางจิตพิสัย กล่าวคือ การจัดกิจกรรมตลอดระยะเวลา 25 วัน ในช่วงเวลาหนึ่งเดือน เป็นช่วงเวลาที่นักเรียนมีโอกาได้รับรู้ประเด็นทางศาสนาในหลากหลายบริบทอย่างต่อเนื่อง และมีการสะท้อนคิดสิ่งที่เรียนรู้เป็นประจำทุกวันทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้มาใหม่ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา ความตระหนัก สอดคล้องกับ Ball-Rokeach, S. J., Krathwohl, D. R. et al. ที่อธิบายว่าการพัฒนาพฤติกรรมด้านจิตพิสัยควรใช้การจัดการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (Ball-Rokeach, S. J., 1973); (Krathwohl, D. R. et al., 1964) นอกจากนี้ Gravino, P. et al. ยังเสนอว่าการเรียนรู้ในระยะเวลา 25 ครั้ง เป็นระยะเวลาที่เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนสามารถจัดการกับข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้เรียนมาและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ (Gravino, P. et al., 2017)

สรุปและข้อเสนอแนะ

กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาสามารถพัฒนาความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาได้จริง ดังเห็นได้จากคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนทุกคนมีพัฒนาการของคะแนนความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ซึ่งนักเรียนมีการพัฒนาการด้านความตระหนักเนื่องจากนักเรียนรับรู้ถึงการมีอยู่ของศาสนาและความเชื่อที่มีความหลากหลายของวิถีปฏิบัติ และวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมถึงสามารถอธิบายแนวทางการประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านั้นในชีวิตประจำวันเพื่อการปฏิบัติตนในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบและสันติได้จากผลการวิจัยข้างต้นนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ กล่าวคือ ควรนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เป็นกิจกรรมเสริมหลังเลิกเรียน หรือกิจกรรมค่ายคุณธรรมต่าง ๆ ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนของรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา เพื่อให้ นักเรียนเกิดความตระหนักในความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ที่สามารถทำให้นักเรียนรับรู้ในการมีอยู่ของความแตกต่างหลากหลายของศาสนาในสังคม อันนำไปสู่การยอมรับ ความเคารพซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป คือ ควรมีการนำขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนหลักที่ได้สังเคราะห์ขึ้นใหม่ไปทดลองใช้กับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนในรายวิชาพื้นฐานในศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เพื่อศึกษาว่าเมื่อนำการจัดการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวไปใช้จะพบข้อจำกัด หรือมีสิ่งใดต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบท และจะสามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดความตระหนักได้มากน้อยเพียงใด รวมถึงควรทดลองนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาไปใช้พัฒนาความตระหนักในด้านอื่น ๆ เช่น ความตระหนักทางวัฒนธรรม (Cultural Awareness) ความตระหนักในความแตกต่างทางเพศ (Sexual Diversity Awareness)

เอกสารอ้างอิง

- กรมศาสนา. (2560). ศาสนาในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.dra.go.th/files/knowledge/5bda6ca834d63.pdf>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กฤษฎา ศุภวรรณะกุล. (2566). “อดีตทางศาสนา” เมื่อศาสนาเข้าร่วมในความขัดแย้ง มนุษย์จะไม่ปรานีและอ้อมมือ. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2567 จาก <https://prachatai.com/journal/2023/02/102578>
- จิรัชญา ชัยชุมขุน. (2563). ทำไมวิชาศาสนาถึงเน้นแค่พระพุทธรูปมีความเชื่อหลากหลาย ว่าด้วยการสอนศาสนาในโลกที่ผู้คน. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2567 จาก <https://thematter.co/social/learning-religion-in-school/125648>
- ธานี ชัยวัฒน์. (2561). การแก่งแย่งของเด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2567 จาก https://drive.google.com/file/d/1gb_skMEj3INX_gTtW0c-rm7leY6JmYXP/view
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2557). การคำนวณคะแนนพัฒนาการ (GainScores). วารสารสมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 1(1), 1-20.
- สมถวิล วิจิตรวรรณ. (2565). แบบวัดเชิงสถานการณ์: ประยุกต์ใช้วัดคุณลักษณะนิสัย. วารสารการวัดประเมินผล สถิติ และการวิจัยทางสังคมศาสตร์, 3(1), 11-19.
- อุบลรัตน์ เพ็งสฤติย์. (2534). จิตวิทยาพัฒนาการ. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2567 จาก [http://old-book.ru.ac.th/e-book/inside/html/dlbook.asp?code=PC290\(54\)](http://old-book.ru.ac.th/e-book/inside/html/dlbook.asp?code=PC290(54))

- เอกนถน์ บางท่าไม้. (2558). การบูรณาการรูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการพัฒนาจิตพิสัยสำหรับการเรียนการสอนในปัจจุบัน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 12(1), 30-38.
- Aksikas, J. et al. (2019). Cultural Studies in Classroom and Beyond Critical Pedagogies and Classroom Strategies. Retrieved August 10, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/337559590_Cultural_Studies_in_the_Classroom_and_Beyond_Critical_Pedagogies_and_Classroom_Strategies_Critic_al_Pedagogies_and_Classroom_Strategies
- Ball-Rokeach, S. J. (1973). Values and violence: A test of the subculture of violence thesis. *American Sociological Review*, 38(6), 736-749.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Carey-Webb, A. (2001). *Literature and Lives: A Response-Based, Cultural Studies Approach to teaching English*. Urbana, IL: National Council of Teachers of English.
- Clark, D. R. (2015). Bloom's Taxonomy: The Affective Domain. Retrieved August 10, 2024, from http://www.nwlink.com/~donclark/hrd/Bloom/affective_domain.html
- Drexel University School of Education. (2023). The importance of diversity & multicultural awareness in education. Retrieved August 10, 2024, from <https://drexel.edu/soe/resources/student-teaching/advice/importance-of-cultural->
- Gravino, P. et al. (2017). *Experimental assessment of the emergence of awareness and its influence on behavioral changes*. Bern: Springer.
- Halafoff, A. et al. (2019). Want a safer world for your children? Teach them about diverse religions and worldviews. Retrieved August 10, 2024, from https://theconversation.com/want-a-safer-world-for-your-children-teach-them-about-diverse-religions-and-worldviews-113025?fbclid=IwAR3YZSX42R2own5sQqmG9bneh1JnsUuJW5Kkq3oZ_WgXFFVytLcFBLOXpfQ
- Hartel, C. E., et al. (2013). IDADA: The individual difference approach to assessing and developing diversity awareness. *Journal of Management & Organization*, 19(1), 60-74.
- Harvard Divinity School. (2023). Cultural Studies. Retrieved August 10, 2024, from <https://rpl.hds.harvard.edu/what-we-do/our-approach/cultural-studies>
- Krathwohl, D. R. et al. (1964). *Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals handbook II affective domain*. New York: McKay.
- Lerich, L. W. (1987). The Expanding Environments Sequence in Elementary Social Studies: The Origins Theory & Research in Social Education. Retrieved October 11, 2024, from <https://doi.org/10.1080/00933104.1987.10505542>
- Moore, D. L. (2007). *Overcoming religious illiteracy: A cultural studies approach to the study of religion in secondary education*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mosley-Howard, G. S. et al. (2011). Development and validation of the Miami University Diversity Awareness Scale (MUDAS). *Journal of Diversity in Higher Education*, 4(2), 65-78.
- Sangwanglao, J. (2024). Competency-Based Education Reform of Thailand's Basic Education System: A Policy Review. *ECNU Review of Education*, 11(1), 1-13.

- Stinson, K. M. (2007). Diversity Awareness Profile (DAP): Facilitator's Guide. San Francisco: John Wiley & Sons.
- World Population Review. (2023). Religion by Country 2024. Retrieved August 10, 2024, from <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/religion-by-country>

รูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา*

THE MODEL FOR RITUAL PERFORMANCE IN INAUSPICIOUS
CEREMONY ACCORDING TO BUDDHISM

พระวนิช วรรณโม (สงสมพันธ์)*, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร, กันตภณ หนูทองแก้ว

Phra Wanit Varadhammo (Songsomphan)*, Supreecha Chamnanphuttiophon, Kantaphon Nuthongkaew

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokraj Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Wanich@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวคิดและทฤษฎี หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง การประกอบพิธีอวมงคล และนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสนทนากลุ่ม จำนวน 16 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ทำเพื่อความสุขความเจริญแก่ผู้ตาย การทำบุญอวมงคลมี 2 อย่าง คือ 1) การทำบุญหน้าศพ คือ ทำบุญ 7, 50, 100 วัน และ 2) ทำบุญอัฐิ คือ การทำบุญปรารภการตายของบรรพบุรุษ ที่ท่านล่วงลับไปแล้ว หลักธรรมที่เกี่ยวข้องความจริงของชีวิตเป็นอกุศล เป็นอภัยกฤต เป็นอนิจจัง ทุกขัง และ อนัตตา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา การประกอบพิธีอวมงคล มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการประกอบพิธีฌาปนกิจศพ แก่ผู้ตายที่เป็นชาวบ้านทั่วไป และ 2) รูปแบบพระราชทานเพลิงศพ ประกอบพิธีแก่บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่สังคม และนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการประกอบพิธีอวมงคล เป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ AAAD Model ประกอบด้วย A = Abhidhamma (พระอภิธรรม) A = (Anattalakkhana Sutta) (อนัตตลักขณสูตร) A = Adittapariya Sutta (อาทิตตปริยายสูตร) D = Dhammaniyam Sutta (ธรรม นียามสูตร) ธรรมอันประเสริฐ บอกถึงลักษณะของชีวิตว่า มีลักษณะความเป็นไปอย่างไร คือ สามัญลักษณ์ ได้แก่ อนิจจา ทุกขา และอนัตตา เป็นความจริงของชีวิต บอกให้รู้ว่า ชีวิตเป็นสิ่งไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยที่ให้ เป็นไป (อนิจจัง) ชีวิตมีความทุกข์ (ทุกขัง) เพราะต้องเปลี่ยนแปลงไป คงทนอยู่อย่างเดิมไม่ได้ หาดำรงที่แท้จริง ที่จะบังคับให้เที่ยงแท้เป็นไปตามอำนาจไม่ได้ (อนัตตา) การประกอบพิธีมีความสำคัญตามแนวพุทธศาสนา ให้มีความสำคัญจุดมุ่งหมาย ปฏิบัติตามวิถีธรรม

คำสำคัญ: รูปแบบพิธีอวมงคล, สังคมไทย, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims to study the concepts and theories, principles of Dharma related to the performance of funeral rites, and present knowledge about the forms of funeral rites in Thai society. This qualitative research with key informants and focus group discussions, totaling 16 people. The data was analyzed descriptively. The research results found that the concepts and theories related to Buddhist rituals are for the happiness and prosperity of the deceased. There are two types of merit-making for funeral rites: 1) Making merit in front of the coffin, which is

making merit on the 7th, 50th, and 100th day; 2) Making merit for the remains, which is making merit in commemoration of the death of ancestors who have passed away. The related principles of Dharma are that the truth of life is unwholesome, is impermanent, is suffering, and is not-self. All conditioned things are impermanent and suffering. All dharmas are not-self. There are two forms of funeral rites: 1) Cremation ceremony for the deceased who are ordinary people; 2) Royal cremation ceremony for people who have done good for society. The research also presents knowledge about the forms of funeral rites. It is a new knowledge, namely the AAAD Model, consisting of A = Abhidhamma (Abhidhamma) A = (Anattalakkhana Sutta) (Anattalakkhana Sutta) A = Adittapariya Sutta (Adittaparichaya Sutta) D = Dhammaniyam Sutta (Dhammaniyam Sutta). The noble Dhamma tells the characteristics of life, how it is, namely the common characteristics of anicca, dukkha and non-self. It is the truth of life, telling us that life is impermanent, changing according to causes and conditions that make it happen (anicca). Life is suffering (dukkha) because it must change. It cannot remain the same. It cannot find the true self that can force it to be constant and follow power (anatta). The performance of the ceremony is important according to the Buddhist principle, emphasizing the purpose and practicing the way of Dhamma.

Keywords: Form of Inauspicious Ceremony, Thai Society, Buddhism

บทนำ

ความตายเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนเหลาล้วนเผชิญและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในมิติทางวิทยาศาสตร์ ความตายสามารถตรวจสอบได้โดยเครื่องมือแพทย์ หรือการล้มเหลวของระบบของสมองกับการตายของหัวใจนั้น ร่างกายอาจตายได้ทีละส่วน (วิลาวัลย์ สุทธิรักษ์ และคณะ, 2556) ความตายในมิติทางศาสนาเป็นสิ่งที่ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะว่าเกิดขึ้นย่อมมีดับไปเป็นธรรมดา หรือตามสภาวะธรรมของสังขารทั้งหลายที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นไปตามวัฏจักรการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ ระบบความเชื่อของแต่ละศาสนามนุษย์มั่นใจว่า สามารถเอาชนะความตายได้ด้วยการยืนยันชีวิตในภพหน้า ส่วนการประกอบพิธีกรรมทำให้มนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเอง ตามรูปแบบสังคมที่วิวัฒนาการปรับเปลี่ยนมายาวนานตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อมีคนเสียชีวิตจึงมีการประกอบพิธีกรรมในประเพณีงานศพตามระบบความเชื่อของแต่ละศาสนา การทำบุญงานอวมงคลทำอยู่ 2 อย่าง คือ งานทำบุญหน้าศพ เรียกว่า ทำบุญ 7 วัน, ทำบุญ 50 วัน, ทำบุญ 100 วัน งานทำบุญอุทิศ หรือการทำบุญเพื่อระลึกถึงการตายของบรรพบุรุษ หรือท่านผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการทำบุญในวันคล้ายวันที่ท่านผู้นั้นล่วงลับไป (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายเป็นพิธีขั้นสุดท้ายของชีวิต ถือเป็นพิธีกรรมที่ไม่ได้มีความหมาย เฉพาะผู้ที่ตายไปแล้วเท่านั้น แต่มีความสำคัญทั้งทางด้านสังคมและจิตใจแก่บรรดาญาติพี่น้องผู้อยู่สืบวงศ์ตระกูล (ปราณี วงษ์เทศ, 2534) จุดมุ่งหมายหลักของการจัดงานศพหรืองานอวมงคลขึ้นเพื่อระลึกถึงคุณความดีของผู้ที่จากไปเป็นครั้งสุดท้ายตามประเพณีที่เคยถือปฏิบัติกันมา เมื่อมีการจัดงานศพ ก็จะมีการทำบุญและทำทานไปพร้อม ๆ กัน ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์ที่ว่า “เมื่อตายไปแล้ว วิญญาณยังคงลอยอยู่ หาได้ดับไปไม่ ทั้งนี้ก็เพราะพลังความร้อนคอยรักษาไว้ จิตและพลังงานของจิต ก็เป็นพลังงานธรรมชาติชนิดหนึ่ง จึงไม่สูญหายไปไหน คลื่นความร้อน ของกระแสจิตอันเป็นเจตนานั้นแหละ คอยรักษาไว้ เมื่อจิตหรือวิญญาณไม่ตาย จึงเก็บสังขมบุญบาป วาสนา อาสวะ บารมี อุปนิสัยและความถนัดต่าง ๆ ไว้เป็นเหตุทำให้แต่ละคนมีความแตกต่างกันไป ทั้งทางกายและจิตใจ ตลอดทั้งชะตากรรมในชีวิตต้องเวียนว่ายตายเกิดวนเวียนอยู่อย่างนี้” กิจกรรมที่ปฏิบัติกันในงานศพ

จะทำให้เกิดทาน ศีล ภาวนา และสมาธิ เป็นที่มาของการทำให้เกิดปัญญาจึงถือได้ว่าเป็นการทำบุญอย่างแท้จริงในการจัดงานศพ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือวัด ธรรมเนียมปฏิบัติก็จะมีกรรมนิมนต์พระสงฆ์สวดมาติกาบังสุกุล เพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้กับผู้ที่จากไป บางงานก็จะจัดให้มีมหรสพ เช่น ลิเก หมอลำ วงดนตรี ลำตัด ภาพยนตร์ แต่ก็เป็นไปตามความเหมาะสม การประกอบพิธีอวมงคลเกี่ยวกับพิธีกรรมความตายปรากฏให้เห็นทั่วไปในสังคมไทย มีลักษณะการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ ปัญหา เช่น 1) การจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ มีโคโยตี้สาว ๆ นุ่งน้อยห่มน้อยมาเต้นหน้าศพ เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ผู้ล่วงลับไปแล้วมีความชอบ ต้มสุราของมีนเมา เล่นการพนัน เป็นต้น 2) ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยที่เกิด เช่น ค่าใช้จ่ายเรื่องสุรา 3) ความเชื่อเกี่ยวกับวันที่ห้ามเผาศพ 4) หนี้สินของเจ้าภาพ เช่น มีการแสดงดนตรีและ 5) ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ด้วยเหตุผลว่า การจัดงานศพเป็นการจัดงานครั้งสุดท้ายให้แก่ผู้เสียชีวิตญาติจึงต้องการจัดพิธีกรรมเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ดีที่สุด การจัดงานศพของพุทธศาสนิกชนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก แต่ละท้องถิ่นมีการจัดงานศพที่แตกต่างกันไป ตามธรรมเนียมนิยมและฐานะของเจ้าภาพ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเจ้าภาพ ในการพิจารณาว่าจะจัดงานศพให้มีขนาดใหญ่เพียงใดและจะเลือกวัดที่จะจัดงานขึ้นอยู่กับเหตุผลต่าง ๆ ได้แก่ ฐานะทางสังคมของเจ้าภาพ วามฐานะร่ำรวยปานกลางหรือยากจน การจัดงานศพในปัจจุบันนอกจากจะมีค่าใช้จ่ายในเรื่องต่าง ๆ มากมายแล้ว ยังปรากฏค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นปะปนอยู่ด้วย และปัญหาในการจัดงานศพที่เกิดความสับสนเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ จึงส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ด้านการปฏิบัติพิธีกรรมในงานศพของประชาชน ซึ่งมักเป็นไปตามแนวทางของผู้นำชุมชน ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนเป็นแนวเดียวกันทำให้เกิดข้อขัดแย้งกันในการปฏิบัติต่าง ๆ ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด อะไรควรกระทำ อะไรไม่ควรกระทำ (พระครูอมรปัญญารัตน์ (จตุพร อักษรทอง) และคณะ, 2561) ประโยชน์ของรูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านสังคมชุมชน งานบุญล้วนมีศาสนพิธี คือ การกระทำตามหลักเกณฑ์ของศาสนาที่วางไว้เหมือนกันหมด ซึ่งนอกเหนือไปจากผู้เป็นเจ้าภาพ จะดำเนินการกำหนดวัน-เวลา ทำบุญนิมนต์พระ เชิญญาติมิตรหรือแขกเหรื่อ จัดสถานที่ และการตระเตรียมสิ่งของและเครื่องใช้ต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงแล้ว ศาสนพิธี ได้แก่ การกล่าวคำบูชาพระและอาราธนาศีลเป็นต้น จนกว่าพิธีการจะเสร็จเรียบร้อย นับเป็นพิธีการระดับหัวใจของงานทีเดียวที่จะต้องทำให้ถูกต้อง เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้ คือ 1) ได้บุญกุศลอย่างถูกต้องและครบถ้วนตามพิธีการ 2) เชื่อว่ายกย่องเชิดชูพิธีการทำบุญให้มีความเจริญรุ่งเรืองในทางที่ถูกต้องตามประเพณี วัฒนธรรมต่อไป และ 3) เป็นเกียรติคุณแก่ผู้เป็นเจ้าภาพและผู้ร่วมกุศลทั้งหลายให้เกิดเพิ่มพูนกุศล จิต ศรัทธามากยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้านการศึกษา การปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลสูงสุด ได้รับแต่สิ่งดี ๆ ไม่เกิดความทุกข์ในภายหลัง คำนี้ถึงหลัก 4 ประการ 1) ความถูกต้อง ตามพุทธบัญญัติ 2) คำนี้ถึงความเหมาะสม 3) คำนี้ถึงความประหยัดและภาวะทางเศรษฐกิจ และ 4) คำนี้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับต้องคุ้มค่า ด้านวิถีชีวิต การปฏิบัติพิธีกรรม หากปฏิบัติได้ถูกต้องดีแล้ว การปฏิบัติย่อมจะนำมาสู่ความสุข ความเจริญแก่ชีวิตของผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัติอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) มีคุณค่าทางจิตใจ ทำให้ศาสนามีความศักดิ์สิทธิ์ 2) ส่งเสริมความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม และ 3) ส่งเสริมและรักษาเอกลักษณ์ที่ดีงาม เป็นการสร้างสมวัฒนธรรมคงอยู่ต่อไป

การประกอบพิธีกรรมงานอวมงคล พบปัญหา 3 ประการ คือ 1) การขาดความไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการจัดงานศพ 2) การประกอบพิธีงานศพที่ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้หลักพุทธธรรม และ 3) การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยที่เกินความจำเป็นในการประกอบพิธีงานศพ (พระครูอมรปัญญารัตน์ (จตุพร อักษรทอง) และคณะ, 2561) การประกอบศาสนพิธีเปรียบเสมือนเปลือกของต้นไม้ ที่ห่อหุ้มแก่นของไม้ให้มั่นคง ซึ่งจะ ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ต้นไม้ที่ไม่มีเปลือกหรือกระพี้ ก็ไม่สามารถทำให้แก่นดำรงอยู่ได้อย่างถาวร กระชับแน่น ต้นไม้ที่มีแต่แก่นไม่มีเปลือกหุ้ม ก็ไม่มีสิ่งปกป้องรักษา ทั้งสองอย่าง คือ แก่นไม้กับเปลือกไม้ จึงต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ธรรมะของศาสนา จึงเปรียบเสมือนแก่นของต้นไม้ จึงจำเป็นต้องอาศัยเปลือกหุ้มคุ้มกันรักษาให้ดำรงอยู่ ศาสนพิธีของพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน เป็นสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้เหมือนเปลือกของต้นไม้ที่คอยปกป้องคุ้มครองแก่นไม้ไว้ อย่างไรก็ดี การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา ปัจจุบันได้มีจุดหักเหที่จะกลายเป็น

แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา โดยไปยึดเอาว่า ศาสนพิธีเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา โดยไม่เข้าใจความหมาย ไม่เข้าใจหลักการและวิธีการให้ถ่องแท้ ว่ากิจกรรมนั้น ๆ มีความเป็นมาอย่างไร มีหลักการอะไร และมุ่งหมายจะให้ ผู้ปฏิบัติกิจกรรมนั้นได้มองเห็นหลักธรรมอะไรต่อการปฏิบัติ บางอย่างบางกรณีก็ปฏิบัติตาม ๆ กันมา จึงทำให้เกิด ความคลาดเคลื่อน โดยไม่รู้ถึงรากเหง้าและเหตุผล ความมุ่งหมายเดิม และจากการที่ได้มีประสบการณ์กับศาสนา พิธีมานาน เป็นพิธีกรให้การฝึกอบรมแก่กลุ่มบุคคล แก่หน่วยงานมาเป็นระยะเวลานานหลายปี จึงได้มองเห็น ข้อบกพร่องข้อผิดพลาดที่ปฏิบัติตาม ๆ กันมา ไม่รู้ว่าการปฏิบัตินั้นผิดถูกอย่างไร

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย รูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลใน สังคมไทย เพื่อศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีให้ถ่องแท้ เพื่อจะได้ปฏิบัติตามความมุ่งหมาย ในการประกอบ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีแบบแผนมาแต่ดั้งเดิมตามที่ท่านอรรถกถาจารย์ได้บันทึกไว้เป็นตำรา มีความมุง หมายให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นสัจธรรม ให้ผู้ปฏิบัติได้รู้หลักการเข้าใจความหมายและเข้าใจคำสอนในศาสนาเป็นอย่างดี ความเข้าใจคลาดเคลื่อนที่ผิด ๆ มากขึ้น หากทิ้งไว้นานไป จะทำให้ผู้ปฏิบัติตามผิด ๆ ประโยชน์ที่ควรจะได้รับ และ ประโยชน์ที่ควรจะได้มองเห็นสัจธรรมก็หายไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานอวมงคล
3. เพื่อศึกษาการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา
4. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา”

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรงตามประเด็นการวิจัย สำหรับ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา ได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิ เอกสารทุติยภูมิ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับงานวิจัย

2. **ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 1.1) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา 1.2) ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมวิทยา และ 1.3) ผู้มีประสบการณ์ในการประกอบพิธีอวมงคล จำนวน 10 รูป/คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิประชุมทำการเสวนากลุ่ม ประกอบด้วย 2.1) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา 2.2) ผู้เชี่ยวชาญ ด้านสังคมวิทยา และ 2.3) ผู้มีประสบการณ์ในการประกอบพิธีอวมงคล จำนวน 6 รูป/คน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ใช้กระบวนการ วิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบปลาย เปิด และการประชุมเสวนากลุ่ม (Focus Group) ได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยนำ วัตถุประสงค์มาใช้ ทบทวนวรรณกรรม นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย สร้างคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น ความถูกต้องของข้อคำถาม ตามระเบียบวิธีวิจัย จากผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการที่เป็นภิกษุและฆราวาส จำนวน 5 รูป/คน

4. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้ดำเนินการหลังจากสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์และผลสรุปของการตรวจ เครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญผ่านตามเกณฑ์ความเชื่อมั่น หลังจากนั้นจึงส่งเอกสารขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรม การวิจัยในมนุษย์ เมื่อเครื่องมือวิจัยผ่านการรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จึงดำเนินการเก็บรวบรวม

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเสวนากลุ่ม จำนวน 16 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์คุณภาพของงานวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้จำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) และเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative Analysis) นำข้อมูลข้างต้นมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงเอกสารโดยเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การทำบุญเกี่ยวกับการตาย เพื่อความสุข ความเจริญโดยปรารถนาเหตุที่เป็นมาไม่สู้จะดี นิยมทำกันอยู่ 2 อย่าง คือ 1) งานทำบุญหน้าศพ ที่เรียกว่า ทำบุญ 7 วัน, ทำบุญ 50 วัน, ทำบุญ 100 วัน นั้นเอง และ 2) ทำบุญอุทิศ หรือการทำบุญปรารถนาความตายของบรรพบุรุษ ทำบุญในวันคล้ายวันที่ท่านผู้นั้นล่วงลับไปแล้ว

2. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา มีการนำพระอภิธรรมสวดในงานศพ เป็นการสอนให้รู้จักกรรมชาติอันแท้จริงที่อยู่ในตัวเรา ได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ธรรมชาติทั้ง 4 เรียกว่า ปรมัตถธรรม จิต + เจตสิก และรูป ประกอบขึ้นเป็นบุคคลหรือเป็นสัตว์ใด ๆ จจริงแล้วไม่ได้มีแก่นสาระอะไร เป็นเพียงการประชุมกันของส่วนประกอบที่มีความไม่เที่ยง เกิดดับ เกิดดับอยู่ตลอดเวลาอย่างรวดเร็ว (ชั่วลัดนิ้วมือ จิตมีการเกิดดับแสนโกฏิกษณะ หรือหนึ่งล้านล้านครั้ง) เป็นสภาพที่หาเจ้าของมิได้ ไม่เป็นของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่เป็นไปตามความปรารถนา ไม่ขึ้นต่อการบังคับบัญชาของผู้ใด สำหรับการสวดมนต์หลักขณสูตร มีใจความเกี่ยวกับความไม่ใช่ว่าตัวตนของ รูป คือ ร่างกาย เวทนา คือ ความรู้สึกสุข ทุกข์หรือเฉย ๆ สัญญา คือ ความจำได้หมายรู้ สังขาร คือ ความคิดหรือเจตนา วิญญาณ คือ ความรู้อารมณ์ทางตา หู เป็นต้น หรือเรียกอีกประการหนึ่งว่าอายตนะทั้ง 6 อันได้แก่ สัมผัสทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และสำหรับการสวดอาทิตตปริยายสูตร เป็นพระสูตรที่มีเนื้อหาแสดงถึงความรุ่มร้อนของจิตใจ (อินทรีย์ 5) ด้วยอำนาจของกิเลส เปรียบได้กับความรุ่มร้อนของไฟที่ลุกโผลงอยู่ ส่วนการสวดธรรมนิยามสูตร เพื่อให้ทราบว่าเป็น “การกำหนดแนนอนแห่งความจริงแท้” การดำรงอยู่แห่งความจริงแท้ คือ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา

3. การประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการประกอบพิธีฌาปนกิจศพ เป็นรูปแบบการประกอบพิธีศพแก่ผู้ตายที่เป็นชาวบ้านทั่วไป และ 2) รูปแบบพระราชทานเพลิงศพ เป็นรูปแบบการประกอบศาสนพิธีแก่บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบนี้ ถือว่าเป็นการระลึกถึงคุณความดี และการให้เกียรติแก่ผู้ตายในวาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการประกอบพิธี ประกอบด้วย 1.1) การเป็นพิธีกร การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับงานอวมงคลหรืองานศพ พิธีกรต้องผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการเป็นศาสนพิธีกรเป็นอย่างดี มีใบประกอบวิชาชีพศาสนพิธีกรผ่านสถาบันการอบรม ศึกษาเรียนรู้ เข้าใจในหลักธรรมในการประกอบพิธีกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไร พูดยังไร กล่าวอย่างไร ลาอย่างไร ปฏิบัติต่อพระอย่างไร ปฏิบัติต่อพิธีสงฆ์อย่างไร ไหว้พระอย่างไร ผูกตราง้อย่างไร 1.2) การลำดับพิธี พิธีกรที่ได้รับการฝึกอบรมทราบว่าเป็นต้นเชิญประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา หน้าเขียนหมาก ประเคนประธานสงฆ์ กราบที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา ที่หน้าประธานสงฆ์ กลับมานั่งที่เดิม อาราธนาศีล สมาทานศีล อาราธนาธรรม ประธานสงฆ์ให้ศีล พระสวดพระพุทธมนต์หรือสวดอภิธรรม 7 คัมภีร์ ดึงสายโยงหรือผ้ากุสาโยง โดยให้พระสวดให้เสร็จก่อนค่อยดึง กรวดน้ำ 1.3) ระยะเวลา ระยะเวลาของการจัดงานศพ ไม่ควรนานมากนัก ศพชาวบ้านธรรมดาประมาณ 7 วัน ศพพระประมาณ 100 วัน เพื่อให้โอกาสในการเตรียมการ เวลาในการประกอบพิธีรวมกันไม่ควรเกิน 1 - 2 ชั่วโมง งานพระราชทานเพลิง เวลากำหนดไว้ 15.00 น. ต้องทำพิธีไม่ให้เกิน 14.00 - 14.30 น. จากนั้นจะประกอบพิธีในการเชิญเพลิง พระที่แสดงพระธรรมเทศนาต้องรู้

ระยะเวลาในการแสดง พิธีกรต้องรักษาเวลาอย่าได้พูดเรื่องมาก ควบคุมประครองเวลาให้เป็นไปตามเกณฑ์ มาตรฐานให้ตรงต่อเวลา บางครั้งค่อนข้างจะยืดเยื้อ นำเรื่องเบ็ดเตล็ดมาเกี่ยวข้อง เช่น การมอบทุน การแจกทุน ทำให้เสียเวลา บ้านเรานำการรื่นเรึงเข้ามา เช่น การฟ้อนรำ หน้าศพ ทำให้เวลายืดเยื้อมากไปจึงไม่เหมาะสม 1.4) ประโยชน์ของการประกอบพิธี มีดังนี้ 1.4.1) การเรียนรู้ผ่านเหตุการณ์ทำให้เกิดประสบการณ์ ช่วยพัฒนาการทางความคิด จิตใจ 1.4.2) สร้างความทรงจำที่ดี 1.4.3) ความเชื่อ และศาสนา การจัดงานศพก็จะเป็นกุศล 1.4.4) เป็นการแสดงความเคารพ รักต่อผู้วายชนม์ และเป็นโอกาสที่สามารถทำให้ญาติพี่น้อง หรือเพื่อน ๆ ได้มีโอกาสพบปะและสานสัมพันธ์อันดีแก่กัน และ 1.4.5) สืบสานประเพณีไทย และ 1.5) คุณค่าทางจิตใจ เป็นการสร้างความกตัญญูตตเวที ลูกหลานและญาติพี่น้องได้สำนึกกัน เช่น สงกรานต์ บุญเดือนสิบ เป็นวันรวมญาติ ลูกหลานได้กลับบ้านมาทำบุญให้บรรพบุรุษ ความสำนึกของหมู่ญาติ สังคมปัจจุบันมีภาระหน้าที่ต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดไป เมื่อถึงเทศกาลวันสำคัญ สงกรานต์ บุญเดือนสิบ ต้องกลับมาบ้าน มาพบญาติพี่น้อง เพราะว่า เป็นการระลึกนึกถึงบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นคุณค่าทางจิตใจที่ประเมินค่าไม่ได้ คิดเป็นตัวเลขไม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมาก และ 2) ด้านการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ประกอบด้วย 2.1) ความเชื่อ/ความศรัทธา มีความเชื่อว่า ในเปรตวิสัยไม่มีกิเลสกรรม; ไม่มีโครักขกรรม (ปศุสัตว์เลี้ยงโค); ไม่มีการค้าขาย; ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้วยเงิน; ผู้ทำกาลกิณียาละไปแล้ว ย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในเปรตวิสัยด้วยทานที่ญาติให้แล้วในโลกนี้; “...น้ำฝนตกลงในที่ดอน ย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉนใด ทานที่ทายกให้แล้วแต่มนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่สัตว์ทั้งหลายฉนนั่น...” มีแต่บุญเท่านั้นให้ได้ เรียกว่า อุทิศ แปลว่า เจาจะง อุปมาเสมือนน้ำที่ตกจากฟ้า ไหลลงสู่พื้นดินได้ฉนใด บุญที่เราทำแล้วอุทิศไปให้แก่ผู้ตาย ผู้ตายก็ได้รับฉนนั่น ถึงแก่ผู้ตายเช่นเดียวกัน เปรียบเสมือนน้ำที่ตกจากฟ้า 2.2) ความเหมาะสม ความเหมาะสมในการจัดทำพิธีกรรม ปัจจุบันเห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะว่ามีภาพอื่น ๆ เข้ามาแทรกไปกบอย่างอื่น หมดไปกับกิจกรรมพุทธศาสนาไม่ยอม อยู่กับกาละเทศะ หากรู้เกี่ยวกับงานอะไร รู้ถึงความสำคัญว่างานอะไร เป็นคนที่ไม่มีชื่อเสียงหรืออย่างไร หากว่าบุคคลที่มีชื่อเสียง ลูกศิษย์มากให้เหมาะสมกับงานกับบุคคลนั้นให้ผันแปรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจัดงานให้เหมาะสม ตามโอกาส 2.3) ความน่าเชื่อถือ กฎหมายระบุไว้ว่า สามารถเบิกค่างานศพได้ ประเพณีวัฒนธรรมทางสังคมยกย่องกัน การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ให้อยู่ในหลักของพระพุทธศาสนา การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลถึงแก่ใคร ไม่ถึงแก่ใคร มีหลักเกณฑ์อย่างไร หรือจะทำอย่างไร ไม่มีญาติพี่น้องไปเกิดในเปรตวิสัย ทายาทก็ยังได้รับผลบุญนั้นอยู่ ผลบุญนั้นก็ยังเป็นผลบุญที่เราได้รับ พยากรณ์ว่าแม้ทายาทยังไม่ร้ายผล เมื่อส่งไปแล้วไม่ถึงผู้รับเหมือนไปรษณีย์ส่งกลับมาให้ กับเจ้าของ เช่นเดิม การอุทิศเกิดจากความเชื่อที่ถูกต้องตามหลักในทางพระพุทธศาสนา 2.4) การยอมรับ เมื่อใครไปทำบุญมารู้สึกชื่นชมยินดี ไม่คิดอิจฉาหรือระแวงสงสัยในการทำความดีของผู้อื่น ไม่คิดในแง่ร้าย ทำให้เรามีจิตใจไม่เศร้าหมอง จะเข้มขึ้นอยู่เสมอ เพราะได้ยินดีกับบุคคลผลบุญต่างๆ แม้จะมีได้ทำเองโดยตรงก็ตาม เป็นการยอมรับเรื่องบุญเรื่องบาป ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

4. นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา” คือ AAAD Model ประกอบด้วย A = Abhidhamma (พระอภิธรรม) A = (Anattalakkhana Sutta) (อนัตตลักษณะสูตร) A = Adittapariya Sutta (อาทิตตปริยายสูตร) D = Dhammaniyam Sutta (ธรรมนิยามสูตร) ธรรมอันประเสริฐ บอกถึงลักษณะของชีวิตว่า มีลักษณะความเป็นไปอย่างไร คือ สามัญญลักษณะ ได้แก่ อนิจจา ทุกขา และอนัตตา เป็นความจริงของชีวิต บอกให้รู้ว่า ชีวิตเป็นสิ่งไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยที่ให้เป็นไป (อนิจจัง) ชีวิตมีความทุกข์ (ทุกขัง) เพราะต้องเปลี่ยนแปลงไป คงทนอยู่อย่างเดิมไม่ได้ หาตัวตนที่แท้จริงที่จะบังคับให้เที่ยงแท้ เป็นไปตามอำนาจไม่ได้ (อนัตตา) การประกอบพิธีมีความสำคัญตามแนวพุทธศาสนา ให้ความสำคัญจุดมุ่งหมาย ปฏิบัติตามวิธีธรรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในการทำบุญเกี่ยวกับการตาย เพื่อความสุข ความเจริญโดยปรารถนาเหตุที่เป็นมาไม่สู้จะดี นิยมทำกันอยู่ 2 อย่าง คือ 1) งานทำบุญหน้าศพ ที่เรียกว่า ทำบุญ 7 วัน, ทำบุญ 50 วัน, ทำบุญ 100 วัน นั้นเอง 2) ทำบุญอุทิศ หรือการทำบุญปรารถนาความตายของบรรพบุรุษ ทำบุญ ในวันคล้ายวันที่ท่านผู้นั้นล่วงลับไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับสมทบ พาจรทิศ และคณะ กล่าวว่า แนวคิดการจัดการศพ ในสมัยพุทธกาลตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการจัดการศพ โดยวิธีการเผา ฝังดิน โยนหรือทิ้งลงน้ำ การนำไปทิ้ง ป่าช้าผิ ดิบ นำไปเผาแล้วนำกระดูกมาก่อเจดีย์เก็บไว้บูชา สาระของการจัดการศพไม่เน้นขั้นตอนทางพิธีกรรม มุ่งใช้ หลักไตรลักษณ์เป็นเครื่องพิจารณาในการจัดการศพ (สมทบ พาจรทิศ และคณะ, 2559) และสอดคล้องกับพระครู กัลยาณธรรมโฆษ (รุ่ง กลยาโณ) กล่าวว่า ความตาย คือ กระบวนการจบของชีวิต หมายถึง การสิ้นใจ การสิ้นสภาพ ของการมีชีวิต แนวคิดเรื่องความตายในทางพระพุทธศาสนา มองว่า ความตายเป็นเรื่องปกติธรรมดาของชีวิต แต่สาระแห่งการตายสามารถนำมาสร้างสิ่งดีงาม นำมาเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้ประมาทมัวเมาในวัยในชีวิต เป็นอุปกรณ์ในการสอนธรรม และปฏิบัติธรรมบำเพ็ญเพียรให้บรรลุผลต่อไป ส่วนประเพณีการจัดงานศพ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น สมัยพุทธกาลจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายเฉพาะบุคคลสำคัญ เช่น พระพุทธเจ้า พระพุทธ บิดา และพระพุทธสาวกบางรูป ส่วนบุคคลทั่วไปไม่ปรากฏว่ามีพิธีกรรมด้านนี้ แต่มีการ จัดการเกี่ยวกับศพอย่างเรียบง่ายโดยการเผา การฝัง การทิ้งศพให้เป็นอาหารของสัตว์ การนำศพลอยแม่น้ำ (พระครูกัลยาณธรรมโฆษ (รุ่ง กลยาโณ), 2554) ดังนั้น งานศพจัดขึ้นเพื่อไว้อาลัยแด่ผู้ที่ล่วงลับ แสดงถึงความ เคารพความรักความเสียใจถึงบุคคลอันเป็นที่รัก และยังได้อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลนี้ให้กับผู้เสียชีวิตเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนจะเดินทางสู่สัมปรายภพ

2. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานอวมงคล ในการนำพระอภิธรรมสวดในงานศพ เป็นการสอนให้รู้จักธรรมชาติ อันแท้จริงที่อยู่ในตัวเรา ได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ธรรมชาติทั้ง 4 เรียกว่า ปรมาตถธรรมประกอบขึ้นเป็น บุคคลหรือเป็นสัตว์ใด ๆ จริงแล้วไม่ได้มีแก่นสารอะไร เป็นเพียงการประชุมกันของส่วนประกอบที่มีความไม่เที่ยง เกิดดับ อยู่ตลอดเวลาอย่างรวดเร็ว เป็นสภาพที่หาเจ้าของมิได้ ไม่เป็นของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่เป็นไปตาม ความปรารถนา ไม่ขึ้นต่อการบังคับบัญชาของผู้ใด การสวดอนัตตลักขณสูตร มีใจความเกี่ยวกับความไม่ใช่ตัวตน ของรูป คือ ร่างกาย เวทนา คือ ความรู้สึกสุข ทุกข์หรือเฉย ๆ สัญญา คือ ความจำได้หมายรู้ สังขาร คือ ความคิด หรือเจตนา วิญญาณ คือ ความรู้อารมณ์ทางตา หู และสำหรับการสวดอาทิตตปริยายสูตร เป็นพระสูตรที่มีเนื้อหา แสดงถึงความร้อนร้อนของจิตใจ ด้วยอำนาจของกิเลส เปรียบได้กับความร้อนของไฟที่ลุกโผลงอยู่ ส่วนการสวด ธรรมนิยามสูตร เพื่อให้ทราบว่าเป็น “การกำหนดแน่นอนแห่งความจริงแท้” การดำรงอยู่แห่งความจริงแท้ คือ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา ท่านพุทธทาสได้กล่าวถึง “การตาย” ว่ามี 2 ชนิด 1) การตายในภาษาคน คือการสิ้นชีวิต หรือการแตกดับของร่างกาย และ 2) การตายในภาษาธรรม คือ การตายจากกิเลส การตายจาก “ตัว ภู-ของกู” ท่านเรียก “การตายโดยไม่อยากตาย” ว่าเป็น “การตายโหง” ด้วย เพราะเป็นการตายที่ยังดิ้นรนต่อสู้อยากจะมีชีวิตอยู่ แต่ชีวิตก็ถูกดับไป ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูโชติปัญญาโสภณ และคณะ กล่าวว่า 1) การจัดการศพในพระพุทธศาสนามี 4 วิธีการ คือ การทิ้งศพในป่า การนำศพฝังดิน การนำศพ เผาไฟ และการนำอัฐิธาตุบุคคลสำคัญก่อเจดีย์ไว้บูชา ส่วนพิธีกรรมการบำเพ็ญกุศลศพมีเฉพาะพระพุทธเจ้า พระพุทธ บิดา และพระสาวกบางองค์ ส่วนบุคคลทั่วไปเมื่อเสียชีวิตญาติจะนำศพไปทิ้งในป่า ฝังดินหรือเผาไฟ 2) การบำเพ็ญ กุศลศพของชาวพุทธอำเภอนาหว้า จังหวัดสงขลา จัดขึ้นตามความเชื่อ สถานทางสังคมและพระพุทธศาสนา พิธีกรรมมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนการบำเพ็ญกุศลศพ ขั้นตอนการบำเพ็ญกุศล ขั้นตอนการเผาศพ และขั้นตอน หลังการเผาศพ นำพิธีกรรมมาเป็นสื่อกลางระหว่างเจ้าภาพกับผู้ร่วมงาน เป็นการให้กำลังใจแก่เจ้าภาพและเป็น เกียรติแก่ผู้ตาย และเรียนรู้คุณธรรมและสัจธรรมร่วมกัน และ 3) คติธรรมในพิธีกรรมการบำเพ็ญกุศลศพแฝง

ด้วยปรัชญาชีวิตการใช้ภูมิปัญญาพิธีกรรม พิธีกรรมจึงหล่อหลอมสังคม เหมือนเปลือกไม้หล่อหลอมกระดูกและแก่น (พระครูโชติปัญญาโสภณ และคณะ, 2563)

3. การประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการประกอบพิธีฌาปนกิจศพ เป็นรูปแบบการประกอบพิธีศพแก่ผู้ตายที่เป็นชาวบ้านทั่วไป และ 2) รูปแบบ พระราชทานเพลิงศพ เป็นรูปแบบการประกอบศาสนพิธีแก่บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการระลึกถึงคุณความดี และการให้เกียรติแก่ผู้ตายในวาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่ง พระครูสุวรรณสารานุกูล (ภิชยพล กตสารโ) และคณะ กล่าวว่า 1) การจัดศาสนพิธีเกี่ยวกับงานอวมงคลเป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติกันมาแต่ครั้งโบราณและมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมและบริบทสังคม ศาสนพิธีเป็นรูปแบบเพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบเวลาที่มาซึ่งความสำเร็จของงาน แม้ศาสนพิธีจะถูกมองว่าเป็นเพียงกะพี้ไม่ใช่สาระที่แท้จริง แต่ศาสนพิธีก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุกศาสนาที่น่าประโยชน์สุขมาให้ผู้เข้าร่วมพิธี และ 2) พิธีการจัดงานอวมงคลมี 3 ขั้นตอน คือ 2.1) ศาสนพิธีกรรมก่อนตาย 2.2) ศาสนพิธีกรรมตอนตาย และ 2.3) ศาสนพิธีกรรมหลังการตาย และในการจัดงานอวมงคลนี้ยังแฝงไปด้วยคติความเชื่อในการจัดงานศพ คือ 2.3.1) การเก็บศพ 2.3.2) การปฏิบัติต่อคนที่ตายผิดปกติ ที่เป็นไปตามคติความเชื่อของวิถีวัฒนธรรม (พระครูสุวรรณสารานุกูล (ภิชยพล กตสารโ) และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับ พระปรมาภิไธย สุทฺธจิตโต (เต๋าเพชร) และคณะ กล่าวว่า ประเพณีการบำเพ็ญกุศลศพในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีการจัดการศพโดยการเผาไฟบ้าง ฝังบ้าง และการทิ้งศพบ้าง แต่ไม่ได้อธิบายขั้นตอนของพิธีกรรมเหล่านั้นเพียงแต่กล่าวถึงการนำศพไปเผาทิ้งหรือฝังดินเท่านั้น (พระปรมาภิไธย สุทฺธจิตโต (เต๋าเพชร) และคณะ, 2566) ด้านการประกอบพิธี ได้แก่ การเป็นพิธีกร ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับงานอวมงคลหรืองานศพ พิธีกรต้องผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการเป็นศาสนพิธีกรเป็นอย่างดี มีใบประกอบวิชาชีพศาสนพิธีกรผ่านสถาบันการอบรม ศึกษาเรียนรู้ เข้าใจในหลักธรรมในการประกอบพิธีกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไร พูดอย่างไร กล่าวอย่างไร ลาอย่างไร ปฏิบัติต่อพระอย่างไร ปฏิบัติต่อพิธีสงฆ์อย่างไร ไหว้พระอย่างไร ผูกตราสังข์อย่างไร ซึ่ง ปอรรักษ์ ยอดเนตร พบว่า การเรียนรู้เชิงจิตตปัญญา ประกอบด้วยการเรียนผ่านประสบการณ์ตรง การฝึกปฏิบัติในทุกบทเรียน วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของวิทยากร การแลกเปลี่ยนสะท้อนความคิดจากเพื่อนร่วมชั้นเรียน และวิทยากรส่งเสริมให้นิสิตเข้าใจคุณลักษณะเด่นและคุณลักษณะด้อยของตนเอง ด้วยวิธีการใคร่ครวญและสะท้อนคิดภายในตนเอง (ปอรรักษ์ ยอดเนตร, 2544) การลำดับพิธี พิธีกรที่ได้รับการฝึกฝนอบรมทราบว่า เบื้องต้นเชิญประธานจตุรปูเทียมนุชาพระรัตนตรัยที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา หน้าเขียนหมาก ประเคนประธานสงฆ์ กราบที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา ที่หน้าประธานสงฆ์ กลับมานั่งที่เดิม อาราธนาศีล สมาทานศีล อาราธนาธรรม ประธานสงฆ์ให้ศีล พระสวดพระพุทธมนต์หรือสวดอภิธรรม 7 คัมภีร์ ดึงสายโยงหรือผ้ากุสาโยง โดยให้พระสวดให้เสร็จก่อนค่อยตั้ง กรวดน้ำ ระยะเวลา ระยะเวลาของการจัดงานศพ ไม่ควรนานมากนัก ศพชาวบ้านธรรมดาประมาณ 7 วัน ศพพระประมาณ 100 วัน เพื่อให้โอกาสในการเตรียมการ เวลาในการประกอบพิธีรวมกันไม่ควรเกิน 1 - 2 ชั่วโมง งานพระราชทานเพลิง เวลากำหนดไว้ 15.00 น. ต้องทำพิธีไม่เกิน 14.00 - 14.30 น. จากนั้นจะประกอบพิธีในการเชิญเพลิง พระที่แสดงพระธรรมเทศนาต้องรู้ระยะเวลาในการแสดง พิธีกรต้องรักษาเวลาอย่าได้พูดเรื่องมาก ประคับประคองเวลาให้เป็นไปตามเกณฑ์ มาตรฐาน ให้ตรงต่อเวลา บางครั้งค่อนข้างจะยืดเยื้อ นำเรื่องเบ็ดเตล็ดมาเกี่ยวข้อง เช่น การมอบทุน การแจกทุน ทำให้เสียเวลา บ้านเรานำการร่ำเริงเข้ามา เช่น การพ่อน้ำ หน้าศพ ทำให้เวลายืดเยื้อมากเกินไปจึงไม่เหมาะสม ซึ่ง อุ๋อวินหลง กล่าวว่าหากจะระบุช่วงระยะเวลาที่แน่นอนในการสร้างศาลเจ้าแห่งนี้ในประเทศไทยจึงต้องเริ่มต้นจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างถือน้ำเทพสตรีทั้ง 3 กับกลุ่มชาวจีนฮากกาที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งต้องใช้หลักฐานที่ปรากฏอยู่ในศาลเจ้าแห่งนี้ อันประกอบด้วย แผ่นจารึก คัมภีร์ อักษรจารึกบนระฆังและเอกสารต่าง ๆ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา กระทั่งประมวลให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับระยะเวลาในการสร้างของศาสนสถานแห่งนี้ที่ถูกต้อง (อุ๋อวินหลง, 2561) ประโยชน์

ของการประกอบพิธี ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ผ่านเหตุการณ์ทำให้เกิดประสบการณ์ ช่วยพัฒนาการทางความคิด จิตใจ 2) สร้างความทรงจำที่ดี 3) ความเชื่อ และศาสนา การจัดงานศพก็จะเป็นกุศล 4) เป็นการแสดงความเคารพ รักต่อผู้วายชนม์ และเป็นโอกาสที่สามารถทำให้ญาติพี่น้อง หรือเพื่อน ๆ ได้มีโอกาสพบปะและสานสัมพันธ์อันดีแก่กัน และ 5) สืบสานประเพณีไทย ซึ่ง พระครูสุวรรณสารานุกูล (ภิชยพล กตสโร) และคณะ กล่าวว่า 1) การจัดศาสนพิธีเกี่ยวกับงานอวมงคลเป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติต่อกันมาแต่ครั้งโบราณและมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมและบริบทสังคม ศาสนพิธีเป็นรูปแบบเพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบเวลาที่มาซึ่งความสำเร็จของงาน แม้ว่าศาสนพิธีจะถูกมองว่าเป็นเพียงกะพืดที่ไม่ใช่สาระที่แท้จริงแต่ศาสนพิธีก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุกศาสนาที่น่าประโยชน์สุขมาให้ผู้เข้าร่วมพิธี และ 2) พิธีการจัดงานอวมงคลมี 3 ขั้นตอน คือ 1) ศาสนพิธีกรรมก่อนตาย 2) ศาสนพิธีกรรมตอนตาย และ 3) ศาสนพิธีกรรมหลังการตาย และในการจัดงานอวมงคลนี้ยังแฝงไปด้วยคติความเชื่อในการจัดงานศพ คือ 1) การเก็บศพ 2) การปฏิบัติต่อคนที่ตายผิดปกติ ที่เป็นไปตามคติความเชื่อของวิถีวัฒนธรรมอีสาน และ 3) รูปแบบการจัดการ ศาสนพิธีงานอวมงคลของจังหวัดนครราชสีมา มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจศพเป็นรูปแบบการจัดพิธีศพแก่ผู้ตายที่เป็นชาวบ้านทั่วไป และ 2) รูปแบบการพระราชทานเพลิงศพ เป็นรูปแบบการจัดศาสนพิธีแก่บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งทั้งสองรูปแบบนี้ถือว่าเป็นการระลึกถึงคุณความดี และการให้เกียรติแก่ผู้ตายในวาระสุดท้ายของชีวิต (พระครูสุวรรณสารานุกูล (ภิชยพล กตสโร) และคณะ, 2566) คุณค่าทางจิตใจ เป็นการสร้างความกตัญญูทวดเทวี ลูกหลานและญาติพี่น้องได้สามัคคีกัน เช่น สงกรานต์ บุญเดือนสิบ เป็นวันรวมญาติ ลูกหลานได้กลับบ้านมาทำบุญให้บรรพบุรุษ ความสามัคคีของหมู่ญาติ สังคมปัจจุบันมีภาระหน้าที่ต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดไป เมื่อถึงเทศกาลวันสำคัญ สงกรานต์ บุญเดือนสิบ ต้องกลับมามัน มาพบญาติพี่น้อง เพราะว่า เป็นการระลึกนึกถึงบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นคุณค่าทางจิตใจที่ประเมินค่าไม่ได้ คิดเป็นตัวเลขไม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมาก ซึ่ง สรสวัสดิ คงปั่น และมนต์ ขจรเจริญ กล่าวว่า การสื่อสารความหมายเชิงมายาคติความตายในพิธีกรรมงานศพของกลุ่มชาติพันธุ์ไท และกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ถูกประกอบสร้างความหมายจากความเชื่อเรื่องผี และสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ ผสมผสานกับความเชื่อเกี่ยวกับความตาย ตามหลักการทางพุทธศาสนา โดยความเชื่อเหล่านี้ถูกสื่อสารออกมาทางสัญญาณต่าง ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองนำมาประกอบใช้ในพิธีกรรมงานศพ หากเปรียบเทียบกับต้นไม้ที่มีทั้งส่วนที่มองเห็นได้ (Visible Part) ได้แก่ ดอก ใบ ผล และลำต้น กับส่วนที่มองไม่เห็น (Invisible Part) คือ ส่วนรากของต้นไม้ ในแต่ละยุคก็จะมีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบบางอย่างที่ใช้ในพิธีกรรมแต่ยังคงความหมายของความตายตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ โดยมีหลักการทางพุทธศาสนาเป็นตัวกำกับความเชื่อดังกล่าว (สรสวัสดิ คงปั่น และมนต์ ขจรเจริญ, 2561) ด้านการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลประกอบด้วย ความเชื่อ/ความศรัทธา มีความเชื่อว่า ในเปรตวิสัยไม่มีกสิกรรม; ไม่มีโคธกรรม (ปศุสัตว์เลี้ยงโค); ไม่มีการค้าขาย; ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้วยเงิน; ผู้ทำกาลกิณียะไปแล้ว ย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในเปรตวิสัย ด้วยทานที่ญาติให้แล้วในโลกนี้; “...น้ำฝนตกลงในที่ดอน ย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉันทใด ทานที่ทายกให้แล้วแต่มนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่สัตว์ทั้งหลายฉันทนั้น...” มีแต่บุญเท่านั้นให้ได้ เรียกว่า อุทิศ แปลว่า เเจาะจงอุปมาเสมือนน้ำที่ตกจากฟ้า ไหลลงสู่พื้นดินได้ฉันทใด บุญที่เราทำแล้วอุทิศไปให้แก่ผู้ตาย ผู้ตายก็ได้รับฉันทนั้น ถึงแก่ผู้ตายเช่นเดียวกัน เปรียบเสมือนน้ำที่ตกจากฟ้า ซึ่ง เมธิกา พ่วงแสง และเพ็ญพิมพ์ พวงสุวรรณ กล่าวว่า ความเชื่อความศรัทธา ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ความเชื่อและศรัทธาที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือ โนราโรงครุวัดท่าแค ซึ่งกลายเป็น soft power ของพัทลุง 2) ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเกจิอาจารย์หรือบุคคลสำคัญ คือ วัดเขาอ้อ มีชื่อเสียงเลื่องลือในเรื่องของไสยเวทย์ด้วยที่มาของมือปราบแดนใต้ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษ์ ราชเดช หรือ ขุนพันธ์ ตำนานจอมขมังเวทย์และเกจิอาจารย์ด้านไสยเวทย์พิธีกรรมต่าง ๆ และ 3) ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดศาสนา คือ พระบรมธาตุเจดีย์วัดเขยิบางแก้ว ซึ่งตามความเชื่อเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (เมธิกา พ่วงแสง และเพ็ญพิมพ์ พวงสุวรรณ, 2566) ความเหมาะสม การจัดทำพิธีกรรม ปัจจุบันเห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะว่ามีภาพอื่น ๆ เข้ามาแทรกไปกับอย่างอื่น หดไปกับกิจกรรมพุทธศาสนาไม่ยอม อยู่กับกาลเทศะ หากรู้เกี่ยวกับงานอะไร

รู้ถึงความสำคัญว่างานอะไร เป็นคนที่ไม่มีความเชื่อไม่มีเสียงหรือว่าอย่างไร หากว่าบุคคลที่มีความเชื่อเสียงลูกศิษย์มากให้เหมาะสมกับงานกับบุคคลนั้นให้ผันแปรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจัดงานให้เหมาะสมตามโอกาส ซึ่ง พระศรีธรรมาโศภิต (อุดม สารเมธี) และคณะ กล่าวว่า 1) ประเพณีงานศพ ได้สะท้อนคุณค่าของชีวิต และได้รับคติธรรม ดังนี้ 1.1) ประเพณีการปฏิบัติต่อคนป่วยใกล้ตาย คือ การมีสติก่อนตาย ไม่ประมาท และเห็นสังขาร 1.2) ประเพณีการปฏิบัติต่อศพ คือ ความกตัญญูตักเตือนที่ เข้าใจหลักไตรลักษณ์ 1.3) ประเพณีการสวดศพ คือ การอุทิศส่วนกุศลแก่คนตาย และการมีน้ำใจ 1.4) ประเพณีการบวชนาคและจุติ คือ ความกตัญญูตักเตือนที่ 1.5) ประเพณีการเผา คือ การเห็นสังขารของชีวิตและความไม่ประมาท และ 1.6) ประเพณีการเก็บอัฐิ คือ ความกตัญญูตักเตือนที่และความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ และ 2) พิธีกรรม ความเชื่อ และขั้นตอนการประกอบพิธี คือ การรดน้ำศพ การมัดตราสัง การสวดพระอภิธรรม การเซ่นศพ การบำเพ็ญกุศล การเวียนมนต์ การล้างหน้าศพ การเผา การแปรรูป การเก็บอัฐิ และการฉลองอัฐิ (พระศรีธรรมาโศภิต (อุดม สารเมธี) และคณะ, 2564) ความน่าเชื่อถือ หมายความว่า สามารถเบิกค่างานศพได้ ประเพณีวัฒนธรรมทางสังคมยกย่องกัน การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ให้อยู่ในหลักของพระพุทธศาสนา การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลถึงแก่ใคร ไม่ถึงแก่ใคร มีหลักเกณฑ์อย่างไร หรือจะอย่างไร ไม่มีญาติพี่น้องไปเกิดในเปตวิสัย ทายาทก็ยังได้รับผลบุญนั้นอยู่ ผลบุญนั้นก็ยังเป็นผลบุญที่เราได้รับ พยากรณ์ว่าแม้ทายาทยังไม่ร้ายผล เมื่อส่งไปแล้วไม่ถึงผู้รับเหมือนไปรษณีย์ส่งกลับมาให้กับเจ้าของเช่นเดิม การอุทิศเกิดจากความเชื่อที่ถูกต้องตามหลักในทางพระพุทธศาสนา ซึ่ง ประมวลศักดิ์ ตีมี กล่าวว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในสวนอาชีวะที่เกี่ยวข้องกับพิธีงานศพของไทย คติความเชื่อพุทธศาสนาและแบบพราหมณ์ถูกนำมาเชื่อมประสานกับวัฒนธรรม ประเพณีขนบธรรมเนียมท้องถิ่นเกี่ยวกับศพหรือความตายมาผูกโยงเป็นธุรกิจจนนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งเช่นธุรกิจการขายหีบศพ การขายพวงหรีด การจัดเลี้ยงอาหารในงานศพ พิธีกร และธุรกิจจัดงานศพแบบครบวงจร เป็นการปรับวิกฤตให้เป็นโอกาส การใช้พิธีกรรมเพื่อให้เกิดวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนาน เป็นประเพณีปฏิบัติที่ผู้อยู่กระทำให้ กับผู้ตาย เพื่อแสดงความเคารพรักและอาลัย ให้เกียรติและสำนึกในบุญคุณ การจัดงานศพเป็นภาวะของการได้เผชิญกับไตรลักษณ์เพื่อสร้างสติให้ระลึกถึงความตาย ดำรงไม่ประมาท และได้มีการทำบุญทำทาน รักษาศีลโดยได้ทำบุญเพื่อช่วยเหลือทางวัดเป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้สืบทอดยาวนานด้วย ธุรกิจที่เกี่ยวข้องศพจึงถือเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพื่ออุทิศบุญกุศลแก่ผู้ตายและการพัฒนาจิตใจให้เป็นกุศลของผู้มีชีวิตอยู่ด้วยการให้ทาน รักษาศีลและช่วยบำรุงพระสงฆ์ และพระพุทธศาสนา (ประมวลศักดิ์ ตีมี, 2564) การยอมรับ เมื่อใครไปทำบุญมารู้สึกชื่นชมยินดี ไม่คิดอิจฉาหรือระแวงสงสัยในการทำความดีของผู้อื่น ไม่คิดในแง่ร้าย ทำให้เรามีจิตใจไม่เศร้าหมองจะแช่มชื่นอยู่เสมอ เพราะได้ยินดีกับกุศลผลบุญต่าง ๆ แม้จะมีได้ทำเองโดยตรงก็ตาม เป็นการยอมรับเรื่องบุญเรื่องบาป อดตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่ง พระอธิการหนู่ม สิริสาโร (อ่องสกุล) และคณะ กล่าวว่า 1) การถวายทานในพระพุทธศาสนา มีศรัทธาในการที่จะถวายและพิจารณาว่า ถวายสิ่งใดได้อานิสงส์มาก สิ่งของที่จะถวายต้องได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ผู้รับการถวายก็ต้องบริสุทธิ์ หลังจากถวายแล้วจิตใจแช่มชื่นเบิกบาน 2) การถวายทานในเทศกาลตามประเพณีในสังคมไทย มีการกำหนดของชุมชนให้มีการร่วมกันทำบุญถวายทานตามความเชื่อพื้นฐานในเรื่องของศรัทธาในพระพุทธศาสนา และความเชื่อทางด้านสิ่งที่เหนือธรรมชาติภูตผีเทวดาอารักษ์ผีบรรพบุรุษ (พระอธิการหนู่ม สิริสาโร (อ่องสกุล) และคณะ, 2566)

4. นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา” คือ AAAD Model ประกอบด้วย A = Abhidhamma (พระอภิธรรม) A = (Anattalakkhana Sutta) (อนัตตลักขณสูตร) A = Adittapariya Sutta (อาทิตตปริยายสูตร) D = Dhammaniyam Sutta (ธรรมนิยามสูตร) ธรรมอันประเสริฐบอกถึงลักษณะของชีวิตว่า มีลักษณะความเป็นไปอย่างไร คือ สามัญญลักษณะ ได้แก่ อนิจจา ทุกขา และอนัตตา เป็นความจริงของชีวิต บอกให้รู้ว่า ชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่มีเที่ยง เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยที่ให้เป็นไป (อนิจจัง) ชีวิตมีความทุกข์ (ทุกขัง) เพราะต้องเปลี่ยนแปลงไป คงทนอยู่อย่างเดิมไม่ได้ หาตัวตนที่แท้จริงที่จะบังคับให้เที่ยงแท้

เป็นไปตามอำนาจไม่ได้ (อนัตตา) การประกอบพิธีมีความสำคัญตามแนวพุทธศาสนา ให้ความสำคัญจุดมุ่งหมาย ปฏิบัติตามวิถีธรรม ซึ่ง พระครูนิภาธรรมวัตร (มานัส โฉมยา) และคณะ กล่าวว่า 1) พระอภิธรรมเป็นธรรมอันยิ่ง ธรรมอันยอดเยี่ยม ธรรมอันประเสริฐสูงสุด หรือธรรมอันเป็นคำสอนข้อสำคัญเป็นหลักใหญ่เป็นเนื้อหาแท้ ๆ ของพระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักธรรมชาติอันแท้จริง มุ่งแสดงให้เห็นว่าอภิธรรมเป็นวิสัยแห่งพระสัพพัญญุตญาณ (พระปัญญารอบรู้สิ่งทั้งปวง) ของพระพุทธเจ้าเท่านั้นมิใช่วิสัยของผู้อื่นที่จะคิดแต่งขึ้นเองได้ ปัจจุบันก็บอติดันนี้มีความแตกต่างกัน ที่จริงนั้นเพื่อเป็นเรื่องสอนคนเป็นสำหรับจะได้พิจารณาในมรณานุสสติก็มีพื้นฐาน แต่ความประสงค์ที่ต้นนี้กลายเป็นพิธีเท่านั้น เพราะการสวดคนส่วนมากไม่เข้าใจคำแปล บางทีอาจจะเข้าใจผิดไปว่าสวดให้แก่คนตายก็มี ที่จริงก็ไม่ผิดเพราะเมื่อไม่มีใครตายก็ไม่มียสวดกัน บางท่านเห็นว่าที่มีพระสวดต้องการไม่ให้เจ็บเหงา เป็นการเผาศพนั่นเอง การสวดทางพุทธศาสนาเป็นประเพณีที่มีมาแต่โบราณ จำต้องปฏิบัติเมื่อมีการเสียชีวิตของพุทธศาสนิกชนในประเทศไทย ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติแตกต่างกันไปตามความนิยมของบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ การสวดดังกล่าวนี้นิยมเรียกว่า “สวดพระอภิธรรม” เนื่องจากบทพระธรรมที่สวดนั้นเรียกว่า “พระธรรม 7 คัมภีร์” พิธีสวดพระอภิธรรมศพนัน นิยมนิมนต์พระจำนวน 4 รูป สวดจำนวน 3 - 7 คืน หรือตามแต่เจตนาและศรัทธาของเจ้าภาพนั้น ๆ ตามประเพณีนิยมสวด 4 จบโดยใช้พระอภิธรรม 7 คัมภีร์ เป็นแม่บทสวดมาแต่เดิม (พระครูนิภาธรรมวัตร (มานัส โฉมยา) และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับ พระครูปลัดสมหมาย อดตสิทฺโธ ที่กล่าวว่า แก่นธรรมที่ปรากฏในอนัตตลักขณสูตร ได้แก่ ขันธ์ 5 และไตรลักษณ์โดยเฉพาะ คือ “อนัตตา” ถือว่าเป็นใจความสำคัญของพระสูตรนี้โดยตรง เมื่อได้ศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วก็จะสามารถพัฒนาตนเองให้ไปสู่เป้าหมายในทางพระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง (พระครูปลัดสมหมาย อดตสิทฺโธ, 2564) และสอดคล้องกับ พระมหาธินันต์ ฐิตธมฺโม ที่กล่าวว่า สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน คือ อายตนะภายใน อายตนะภายนอก วิญญาณ และสัมผัส เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟกิเลส 3 กอง คือ ราคะ โทสะ และโมหะ ร้อนเพราะเพลิงทุกข์ คือชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส และอุปายาส (พระมหาธินันต์ ฐิตธมฺโม, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ พบองค์ความรู้ใหม่ “รูปแบบการประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา” ที่เรียกว่า AAAD Model ดังนี้

A = Abhidhamma หมายถึง พระอภิธรรม คือ ธรรมทั้งหลายแบ่ง เป็น 3 หมวด คือ 1) ธรรมที่เป็นกุศล มีผลทำให้เป็นสุขตลอดไป เช่น ทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น 2) ธรรมที่เป็นอกุศล มีผลทำให้เป็นทุกข์ตลอดไป เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นต้น และ 3) ธรรมที่เป็นอัปายากถุ คือ ธรรมที่เป็นกลาง ๆ ไม่เกาะทั้งกุศล และอกุศล

A = (Anattalakkhana Sutta) หมายถึง อนัตตลักขณสูตร มีใจความเกี่ยวกับความไม่ใช่ตัวตนของ รูป คือ ร่างกาย เวทนา คือ ความรู้สึกสุข ทุกข์หรือเฉย ๆ สัญญา คือ ความจำได้หมายรู้ สังขาร คือ ความคิดหรือเจตนา วิญญาณ คือ ความรู้อารมณ์ทางตา หู เป็นต้น หรือเรียกอีกประการหนึ่งว่า อายตนะทั้ง 6 อันได้แก่ สัมผัสทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

A = Adittapariya Sutta หมายถึง อาทิตตปริยายสูตร เป็นพระสูตรที่มีเนื้อหาแสดงถึงความร้อนรุ่มของจิตใจ (อินทรี 5) ด้วยอำนาจของกิเลส เปรียบได้กับความร้อนของไฟที่ลุกโผลงอยู่

D = Dhammaniyam Sutta หมายถึง ธรรมนิยามสูตร การกำหนดแน่นอนแห่งความจริงแท้ การดำรงอยู่แห่งความจริงแท้ คือ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา

ภาพที่ 1 แสดงโมเดล (Model)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในการทำบุญเกี่ยวกับการตาย เพื่อความสุขความเจริญ ซึ่งปรากฏเหตุการณ์ศพหรือเรื่องไม่ดี ซึ่งนิยมทำกันอยู่ 2 อย่าง คือ 1) งานทำบุญหน้าศพ และ 2) ทำบุญอุทิศหรือการทำบุญปรารภความตายของบรรพบุรุษ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานอวมงคล มีพระอภิธรรม เป็นการสอนให้รู้จักกรรมชาติอันแท้จริงที่อยู่ในตัวเรา ได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ที่เรียกว่า ปรมาตตธรรม การสวดอนัตตลักขณสูตร มีใจความเกี่ยวกับความไม่ใช่ตัวตนของ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ และการสวดอาทิตตปริยายสูตร เป็นพระสูตรที่มีเนื้อหาแสดงถึงความรู้ร้อนของจิตใจ ด้วยอำนาจของกิเลส เปรียบได้กับความร้อนของไฟที่ลุกโผลงอยู่ ส่วนการสวดธรรมนิยามสูตร เพื่อให้ทราบว่าเป็น “การกำหนดแน่นอนแห่งความจริงแท้” การดำรงอยู่แห่งความจริงแท้ คือ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา การประกอบพิธีอวมงคลในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนา มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการประกอบพิธีฌาปนกิจศพแก่ผู้ตายที่เป็นชาวบ้านทั่วไป และ 2) รูปแบบพระราชทานเพลิงศพ แก่บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมในด้านต่าง ๆ มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการประกอบพิธี คือ การเป็นพิธีกร การลำดับพิธี ระยะเวลา ประโยชน์ของการประกอบพิธี คุณค่าทางจิตใจ และ 2) ด้านการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล คือ ความเชื่อ/ความศรัทธา ความเหมาะสม ความน่าเชื่อถือ การยอมรับ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรให้ความสำคัญกับพิธีกรรมตามแนวพุทธศาสนามากกว่าการให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องปากเรื่องท้อง 2) ควรทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการจัดงานอวมงคล 3) ควรมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมและบริบทสังคมปัจจุบัน 4) ควรดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบเวลาที่เหมาะสม แม้ว่าศาสนพิธีจะถูกมองว่าเป็นเพียงกะพี้ที่ไม่ใช่สาระที่แท้จริง แต่ว่าการประกอบศาสนพิธีก็ควรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของงานอวมงคลที่น่าประโยชน์สุขมาให้เจ้าภาพและผู้เข้าร่วมพิธี กิจกรรมที่ปฏิบัติ 5) ควรจะทำให้เกิดทาน ศีล ภาวนา สมาธิ และปัญญา จึงถือได้ว่าเป็นการทำบุญอย่างแท้จริง 6) ไม่ควรจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ที่ไม่เหมาะสม เช่น มีโคโยตีสาว ๆ นุ่งน้อยห่มน้อยมาเต้นหน้าศพ ต้มสุราของมีนเมาในงานศพ เล่นการพนันควรงดเว้น 7) ควรจะมีการแสดงพระธรรมเทศนาทุกคืน ก่อให้เกิดการเรียนรู้หลักพุทธธรรม การประกอบพิธีกรรมกับบุคคลทุกช่วงวัย ให้เข้าใจในช่วงการประกอบพิธี เพื่อการทูลบำรุงพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติกันที่ถูกต้องต่อไป 8) ควรลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยที่เกิดจากการจัดงานศพ เพื่อลดภาระหนี้สินของเจ้าภาพที่จะตามมา

ลดค่าใช้จ่ายเรื่องสุราเมรัย งดค่าใช้จ่ายในการแสดงดนตรี ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานอวมงคล อบต.พิธีกรหรือพระสงฆ์ และ 9) ควรจะช่วยเหลือด้วยการชี้แจงความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติในการประกอบพิธีแต่ละครั้ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). รายงานการประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564) ฉบับสมบูรณ์. นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- ประมวลศักดิ์ ดีมี. (2564). พระพุทธศาสนากับอาชีพขายสินค้าและบริการงานศพ. วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 7(1), 165-175.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2534). พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- ปอรัญม ยอดเณร. (2544). การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรและวิทยากรรายการสุขภาพทางโทรศัพท์ในเชิงชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาริชวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูกลียาณธรรมโฆษ (รุ่ง กลยาโณ). (2554). การศึกษาคติธรรมจากประเพณีงานศพ: กรณีศึกษาชุมชนตำบลตรวจ อำเภอสว่างวีรกูล จังหวัดสุรินทร์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.
- พระครูโชติปัญญาโสภณ และคณะ. (2563). ศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการบำเพ็ญกุศลศพของชาวพุทธอำเภอหนองบัว จังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(8), 134-145.
- พระครูนิภาธรรมวัตร (มานัส โณมยา) และคณะ. (2566). วิเคราะห์การสวดพระอภิธรรมในพระพุทธศาสนา. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 11(3), 13-24.
- พระครูปลัดสมหมาย อุดมสิริโช. (2564). การพัฒนาขั้น 5 ในอนาคตสังคมสุตร. วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 6(1), 41-50.
- พระครูสุวรรณสารานุกุล (ภิชยพล กตสาโร) และคณะ. (2566). รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กรตามแนวพุทธศาสตร์ของสังคมไทย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(2), 174-186.
- พระครูอมรปัญญารัตน์ (จตุพร อักษรทอง) และคณะ. (2561). การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในพิธีการจัดการงานศพในประเทศไทย. วารสารเซ็นต์จอห์น, 21(28), 147-162.
- พระปรมาโหมทย์ สุทธิจิตโต (เต๋าเพชร) และคณะ. (2566). ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบำเพ็ญกุศลศพของจังหวัดตรัง. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(10), 73-83.
- พระมหาธิตินัยต์ จิตธมโม. (2560). การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในอาถิตตปริยายสูตร. วารสารพุทธมัตต์, 2(1), 22-27.
- พระศรีธีรพงศ์ (อุดม สารเมธี) และคณะ. (2564). ประเพณีงานศพ: กรณีศึกษารูปแบบที่เหมาะสมทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจในการจัดพิธีกรรมของชาวพุทธ เขตราชบุรีบวรณะ กรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 19(2), 79-93.
- พระอธิการหนุ่ม สิริสาโร (อ่องสกุล) และคณะ. (2566). ศึกษาวิเคราะห์การถวายทานตามเทศกาลประเพณีในสังคมไทย. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์, 11(2), 45-54.
- เมทิกา พวงแสง และเพ็ญพิมพ์ พวงสุวรรณ. (2566). ความเชื่อ ความศรัทธา ที่สนับสนุนการทอเกี่ยวเกี่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุง. วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี, 4(2), 58-71.

- วิลาวัลย์ สุทธิรักษ์ และคณะ. (2556). วิเคราะห์แนวทางการสื่อสารเพื่อสันติภาพขององค์ทะไลมะที่ 14 ตามหลักพุทธสันติวิธี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(ฉบับพิเศษ), 323-335.
- สมทบ พاجرทิศ และคณะ. (2559). แนวคิดการจัดการศพในพุทธศาสนาเถรวาท. พิษณุเวชสาร, 12(2), 115-124.
- สร้อยดี คงปิ่น และมนต์ ขอเจริญ. (2561). มายาคติความตายที่สื่อสารผ่านพิธีกรรมงานศพของกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือศาสนาพุทธ: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กูไท และกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต, 12(1), 79-119.
- อุ๋อวันหลง. (2561). ช่วงเวลาในการสร้างศาลเจ้าซำในกรุงเทพฯ กับความสัมพันธ์ของชาวจีนแคะ. วารสารจีนศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 11(1), 215-248.

รูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน*

A MODEL OF BREASTFEEDING AND MATERNAL AND CHILD HEALTH PERFORMANCE AMONG VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS

พิมลรัตน์ ชื่นบาน¹, ยุทธนา แยกคาย^{2*}

Pimonrat Chuenban¹, Yutthana Yaebkai^{2*}

¹สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย สุโขทัย ประเทศไทย

¹Sukhothai Provincial Public Health Office, Sukhothai, Thailand

²คณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก นนทบุรี ประเทศไทย

²Faculty of Public Health and Allied Health Sciences, Praboromarajchanok Institute, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: yutthanaya@scphpl.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) การวิจัยเชิงผสมผสานแบบขั้นตอนเชิงสำรวจครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) การศึกษารูปแบบการปฏิบัติงาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น อสม.ดีเด่น จำนวน 4 คน ซึ่งได้จากการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีข้อมูลตรงตามประเด็นการวิจัยมากกว่าปกติ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ค่าความตรงตามเนื้อหาระหว่าง 0.67 - 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้า และ 2) การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างเป็น อสม. จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน ซึ่งได้จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการปฏิบัติงาน ส่วนกลุ่มควบคุมดำเนินการปกติ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามได้ค่าความตรงตามเนื้อหาระหว่าง 0.67 - 1.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.98 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา Paired samples t-test และ Independent samples t-test ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปฏิบัติงานประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแม่และอนามัยแม่และเด็ก 2) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก 3) การดูแลสุขภาพของหญิงตั้งแต่ระยะก่อนตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์ และระยะหลังคลอด 4) การดูแลสุขภาพของเด็ก 5) การส่งเสริมและสนับสนุนงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก และ 6) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เมื่อนำรูปแบบการปฏิบัติงานไปทดลองใช้ พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานสูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน, นมแม่, อนามัยแม่และเด็ก, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

Abstract

This study develops and evaluates a model to enhance breastfeeding and maternal and child health (MCH) performance among village health volunteers (VHVs). The mixed-methods design employs an exploratory sequential approach with two phases: 1) Investigating

breastfeeding and MCH performance among VHV, using intensity sampling to select four exemplary VHV in Sukhothai Province. Data were collected through in-depth interviews with a content validity index of 0.67 to 1.00, analyzed with content analysis, and triangulated for reliability; and 2) Evaluating the model's effectiveness among 60 VHV, divided into experimental (30) and control (30) groups, selected purposively. The experimental group engaged in activities based on the model, while the control group followed standard practices. Data were collected using a questionnaire with a content validity index of 0.67 to 1.00 and a Cronbach's alpha coefficient of 0.98. Data were analyzed using descriptive statistics, paired samples t-test, and independent samples t-test. The model includes six components: 1) Analyzing breastfeeding and MCH issues; 2) Enhancing knowledge on breastfeeding and MCH; 3) Providing care during pre-pregnancy, pregnancy, and postpartum stages; 4) Child health care; 5) Promoting breastfeeding and MCH practices; and 6) Fostering network participation. Post-intervention, the experimental group showed significantly improved breastfeeding and MCH performance, with higher scores than both their pre-intervention scores and the control group ($p < 0.05$). These results indicate that the developed breastfeeding and MCH performance model among VHV effectively enhances their performance in these areas.

Keywords: Performance, Breastfeeding, Maternal and Child Health, Village Health Volunteers

บทนำ

ประเทศไทยมีอัตราการมีบุตรของวัยรุ่นและการลงโทษเด็กด้วยวิธีรุนแรงที่บ้านซึ่งมีแนวโน้มลดลง อัตราของเด็กที่เตี้ยแคระแกร็น ผอมแห้ง และมีน้ำหนักเกินมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาสมองของเด็ก สุขภาพ และความเป็นอยู่ของเด็กในระยะยาว อัตราการมีบุตรของวัยรุ่นได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกับอัตราที่ลดลงของการอบรมเด็กโดยวิธีการรุนแรง อัตราการเข้าเรียนของเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มที่ดีขึ้น (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2564) อัตราทารกอายุไม่เกิน 6 เดือน ที่ได้รับนมแม่อย่างเดียวนในช่วง 6 เดือนแรกของชีวิตเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 14.0 ในปี 2562 เป็นร้อยละ 29.0 ในปี 2565 แต่ยังคงต่ำกว่าเป้าหมายที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ที่ร้อยละ 50.0 ภายในปี 2568 นอกจากนี้ อัตราการเข้าเรียนในระดับปฐมวัยของเด็กมีแนวโน้มลดลงโดยเด็กอายุ 3 - 4 ปี เข้าเรียนลดลงจากร้อยละ 86.0 ในปี 2562 เป็นร้อยละ 75.0 ในปี 2565 ขณะที่เด็กอายุ 5 ปี ลดลงจากร้อยละ 99.0 เหลือเพียงร้อยละ 88.0 ในช่วงเวลาเดียวกัน โดยสามารถแยกพิจารณาออกเป็นรายด้านได้แก่ ด้านพัฒนาการเด็ก พบว่า 1) เด็กที่มีความพร้อมสำหรับการเข้าโรงเรียนลดลงจากร้อยละ 99.0 ในปี 2562 เหลือร้อยละ 94.0 ในปี 2565 อัตราการไม่ได้เข้าเรียนของเด็กในระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.0 เป็นร้อยละ 4.0 ในระหว่างปี 2562 - 2565 สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มจากร้อยละ 3.0 เป็นร้อยละ 5.0 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายยังคงสูงที่สุดที่ร้อยละ 15.0 ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเร่งด่วน 2) ด้านอนามัยแม่และเด็ก พบว่า อัตราการคลอดในวัยรุ่นลดลงจาก 23.0 ต่อประชากรพันคนในปี 2562 เหลือ 18.0 ต่อประชากรพันคนในปี 2565 ทั้งนี้ อัตราการลงโทษเด็กอายุ 1 - 14 ปีด้วยวิธีรุนแรงที่บ้านลดลงจากร้อยละ 75.0 ในปี 2558 เหลือร้อยละ 54.0 ในปี 2565 และทัศนคติที่ไม่ยอมรับความรุนแรงในครอบครัวในประชากรชายและหญิงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของมาตรการลดการตั้งครกในวัยรุ่น 3) ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่า มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจน โดยทารกอายุไม่เกิน 6 เดือน ที่ได้รับนมแม่เพียงอย่างเดียวในปี 2565 อยู่ที่ร้อยละ 29.0 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 14.0 ในปี 2562 และมีแนวโน้มว่าแม่จะให้นมลูกต่อเนื่องถึงอายุ

1 - 2 ปี เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตครอบครัวส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและกิจกรรมของเด็ก โดยพบว่า เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 62.0 ใช้เวลาเล่นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยร้อยละ 13.0 ใช้เวลาเฉลี่ยมากกว่า 3 ชั่วโมงต่อวัน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.0 ในปี 2562 ในขณะที่การใช้เวลาอ่านหนังสือและการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองลดลง โดยเฉพาะในกลุ่มพ่อที่มีส่วนร่วมลดลงจากร้อยละ 34.0 ในปี 2562 เหลือร้อยละ 31.0 ในปี 2565 ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ และ 4) ในด้านการเรียนรู้พื้นฐาน พบว่า ทักษะการอ่านและการคำนวณขั้นพื้นฐานของเด็กประถมศึกษาลดลงอย่างชัดเจน โดยในปี 2565 เด็กเพียงร้อยละ 47.0 มีทักษะการอ่านขั้นพื้นฐาน และร้อยละ 40.0 มีทักษะการคำนวณขั้นพื้นฐาน ลดลงจากร้อยละ 52.0 และร้อยละ 47.0 ในปี 2562 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการพัฒนางานอนามัยแม่และเด็กในประเทศไทยยังคงเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องการการสนับสนุนอย่างเร่งด่วน เนื่องจากความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพยังส่งผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบางและพื้นที่ชนบท การพัฒนาระบบส่งต่อหญิงตั้งครรภ์ที่มีความเสี่ยงสูง ยกระดับคุณภาพบริการสุขภาพแม่และเด็ก และรณรงค์สร้างความรู้ด้านสุขภาพในครัวเรือนและชุมชน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้ การผลักดันนโยบายที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และครอบครัวในระดับชุมชนถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตในระยะยาว พร้อมกันนี้ การลงทุนด้านการศึกษา ระบบสุขภาพ และระบบคุ้มครองทางสังคมยังเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กทุกคน (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2564); (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐบาลและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลเหล่านี้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและสตรีในประเทศไทย เพื่อให้เด็กและสตรีทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาสและเปราะบาง ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขมูลฐานทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติงานสุขภาพในชุมชนหรือศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ครอบคลุมหมู่บ้านทั่วประเทศ เพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว (จิตรานันท์ กุลทพันธ์ และคณะ, 2565) มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็ก ผ่านการเผยแพร่ความรู้และติดตามการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อเสริมพัฒนาการและสุขภาพของเด็ก สนับสนุนให้หญิงตั้งครรภ์เข้ารับการฝากครรภ์ตั้งแต่ระยะแรก รวมถึงดูแลหลังคลอดและเยี่ยมบ้านเพื่อติดตามสุขภาพของมารดาและทารกในพื้นที่ที่เข้าถึงบริการสุขภาพได้ยาก นอกจากนี้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงข้อมูลด้านสุขภาพระหว่างชุมชนกับหน่วยบริการสุขภาพเพื่อส่งเสริมการดูแลสุขภาพแม่และเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมอนามัย, 2566) ทั้งนี้ ผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในด้านการงานสาธารณสุขมูลฐานและการวางแผนครอบครัว โดยเพิ่มอัตราการคุมกำเนิด ลดอัตราการเกิด การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ อุบัติการณ์การติดเชื้อเอชไอวี การเจ็บป่วย และอัตราการตาย ซึ่งสะท้อนถึงความยั่งยืนและเป็นผลการดำเนินงานที่โดดเด่นในประเทศกำลังพัฒนา อันเกิดจากการบูรณาการการทำงานและการดูแลสุขภาพอย่างเป็นระบบ (ยุทธนา แยกคาย และปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์, 2563) ในปัจจุบัน กระทรวงสาธารณสุขได้มอบหมายให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กในงานสาธารณสุขมูลฐานโดยการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแม่และเด็กของชุมชน การสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วม การสนับสนุนงานอนามัยแม่และเด็กของชุมชนในการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอดและดูแลสุขภาพเด็กแรกเกิดจนถึงสองปี และมีความต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข, 2567) พร้อมทั้งให้รายงานผลการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกเดือนจากการออกเยี่ยมให้คำแนะนำหญิงตั้งครรภ์รายใหม่ ค้นหาหญิงตั้งครรภ์อายุต่ำกว่า 15 ปี รายใหม่ ติดตามหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน บริการเยี่ยมให้คำแนะนำหญิงหลังคลอดรายใหม่ และมารดาที่ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่อย่างเดียวยุค

6 เดือน รายใหม่เป็นประจำทุกเดือน (ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง, 2567)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเผยแพร่ความรู้และชักชวนให้แม่หลังคลอดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวในช่วง 6 เดือนแรก จากนั้นจึงเลี้ยงควบคู่กับอาหารตามวัยจนลูกมีอายุครบสองปีหรือมากกว่านั้น หากพบว่า แม่หลังคลอดมีปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะประสานงานและส่งต่อข้อมูลให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อให้การช่วยเหลืออย่างเหมาะสม (พิชญา อังคะนาวัน และคณะ, 2562) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีระดับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีทัศนคติและการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับมาก (เพชร ทองเฝ้า และคณะ, 2565) ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมงานอนามัยแม่และเด็กยังอยู่ในระดับปานกลาง (จิตรานันท์ กุลทนต์ และคณะ, 2565) โดยมีรูปแบบการดำเนินงานอนามัยแม่และเด็กในชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมพื้นเมืองอีสาน ได้แก่ กระบวนการดำเนินวัตรกรรมเดือนช่วงกระบวนการดำเนินวัตรกรรมห้วงครรภ์ และกระบวนการดำเนินวัตรกรรมดันพร้อม (กุนทีนี้ กุสโร, 2565) หรือรูปแบบและกระบวนการดำเนินงานอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล (สุมาลี กลิ่นแมน และฉัญญธรณ์ รุจิรัตน์ธีรกุล, 2564) อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่เป็นมาตรฐานและสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและการรายงานผลการปฏิบัติงานตามแบบอสม.1 (ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง, 2567) และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการประกาศเกียรติคุณอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่นเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเป็นการเชิดชูเกียรติอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นของสาขานมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข, 2567) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาผลการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก และพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กที่เหมาะสม รวมถึงเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชี่ยวชาญนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก ให้สามารถดูแลหญิงตั้งครรภ์ เฝ้าระวังสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ เพื่อลดความเสี่ยงด้านสุขภาพ ลดภาวะเสี่ยงและภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ทั้งในระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอด และหลังคลอด อันจะส่งผลต่อสุขภาพของแม่และเด็กในระยะยาว รวมถึงป้องกันมารดาตายและทารกอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการอนามัยแม่และเด็ก เขตสุขภาพที่ 12, 2566)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงผสมผสานแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Mixed Methods Research Design with an Exploratory Sequential Design) ครั้งนี้ได้รับการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย โครงการเลขที่ COA No. 70/2022 เอกสารรับรองเลขที่ IRB No. 71/2022 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2565 ประกอบด้วยการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเพื่อยืนยันรูปแบบและสามารถนำผลไปใช้ต่อไปในวงกว้างต่อไป

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่น สาขานมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก จำนวน 4 คน ได้แก่ ระดับจังหวัดสุโขทัย จำนวน 1 คน ระดับเขตสุขภาพที่ 2 จำนวน 1 คน ระดับภาค ภาคเหนือ จำนวน 1 คน และระดับชาติ จำนวน 1 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย, 2563)

2. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ใช้วิธีคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีข้อมูลตรงตามประเด็นการวิจัยมากกว่าปกติ (Intensity Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีผลการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กโดดเด่นและมีหลักฐานเชิงประจักษ์จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดขึ้นไป (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) คือ มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสถานภาพการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชี่ยวชาญ สาขานมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดขึ้นไป และยินดีให้ข้อมูล สำหรับเกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) คือ พันสภาพการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เช่น เสียชีวิต ลาออก มติประชาคมให้ออก และย้ายที่อยู่ไปในพื้นที่อื่น มีอาการเจ็บป่วยรุนแรง กะทันหัน และไม่สามารถให้ข้อมูลได้ และปฏิเสธหรือถอนตัวจากโครงการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัย (Researcher) เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recorder) และสมุดจดบันทึก (Filed Note)

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คือ หลังจากการสร้างแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้างแล้วตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการสาธารณสุขมูลฐาน จำนวน 1 คน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) และดำเนินการทดสอบแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้างโดยการทดลองสัมภาษณ์กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชี่ยวชาญ สาขานมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก โดยพิจารณาจากความเป็นไปได้ของการได้ข้อมูล ความเข้าใจเนื้อหา ความยากง่าย ความกำกวมของคำถามหรือข้อสนทนา และปฏิกิริยาสะท้อนกลับของผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้างที่นำไปทดสอบมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกต (Observation) ซึ่งมุ่งประเด็นหาข้อมูลเชิงลึกของแต่ละบุคคลจึงใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพราะข้อมูลที่ได้จะเป็นมุมมองส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลักเองและการสัมภาษณ์จะดำเนินการพร้อมกับการสังเกตทำให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจในข้อมูล ในเดือนมกราคม 2566

6. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ผู้วิจัยสร้างร่างรูปแบบ ปรับปรุงรูปแบบตามคำแนะนำ และสรุปรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการวางระบบข้อมูลโดยการจัดประเภทของคำและข้อความที่จะวิเคราะห์ จัดจำแนกประเภทย่อยของคำและข้อความให้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย จัดจำแนกประเภทย่อยของแนวคิด กำหนดหน่วยของการแจกนับ และกำหนดวิธีแจกนับ และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เพื่อตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันหรือไม่

อย่างไร และด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูล 3 แหล่งที่มา (เวลา สถานที่ และบุคคล) ที่ผู้วิจัยได้มาถูกต้องหรือไม่

การวิจัยระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 248 คน (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2562) ซึ่งคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยในการวิจัยเชิงทดลอง ชนิดกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม (ปาริมาthy วงศ์สวัสดิ์, 2561) ได้ขนาดตัวอย่างเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 48 คน เพื่อป้องกันการตอบข้อมูลไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ การขาดหายไปจากโครงการ การถอนตัวจากโครงการ และการไม่ทำตามกระบวนการศึกษาภายในโครงการ โดยการปรับขนาดกลุ่มตัวอย่างภายใต้เงื่อนไขเฉพาะอัตราการเกิดผลลัพธ์ ไม่ครบถ้วนตามความคาดหวัง ร้อยละ 20 (จรมณี แก้วกิงวาล, 2561) ได้ขนาดตัวอย่างใหม่ จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน ในจำนวนที่เท่ากันหรือในอัตราส่วน 1:1 เพื่อเพิ่มความแม่นยำของผลลัพธ์หรือประสิทธิภาพของการประมาณค่า (Hennessy, S. et al., 1999)

2. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือ ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อแบ่งกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และกลุ่มควบคุมดำเนินการตามปกติ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก (Inclusion Criteria) ได้แก่ เพศหญิงที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสถานภาพการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป และยินดีให้ข้อมูล สำหรับเกณฑ์คัดออก (Exclusion Criteria) ได้แก่ พันสภาพการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เช่น เสียชีวิต ลาออก มติประชาคมให้ออก และย้ายที่อยู่ไปในพื้นที่อื่น มีอาการเจ็บป่วยรุนแรง กะทันหัน และไม่สามารถให้ข้อมูลได้ และปฏิเสธหรือถอนตัวจากโครงการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเป็นรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ได้จากผลการวิจัยระยะที่ 2 และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้แก่ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบและเติมคำลงในช่องว่าง และส่วนที่ 2 การปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการแสดงออกถึงการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ทุกครั้ง บ่อยครั้ง บางครั้ง น้อยครั้ง และไม่เคย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ 5, 4, 3, 2 และ 1 คะแนนตามลำดับ จำนวน 30 ข้อ คะแนนเต็ม 150 คะแนน การแปลความหมายคะแนนการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้เกณฑ์ของ Bloom, B. S. J. แบ่งออกเป็น 3 ระดับ (Bloom, B. S. J., 1975) คือ การปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 80 ขึ้นไป (120 - 150) การปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60 - 79 (90 - 119 คะแนน) และการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอยู่ในระดับต่ำ น้อยกว่าร้อยละ 60 (30 - 89 คะแนน)

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คือ หลังจากการสร้างแบบสอบถามแล้ว ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย

1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการสาธารณสุขมูลฐาน จำนวน 1 คน ได้คำนวณความตรงตามเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน (Browne, R. H., 1995) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach, L. J. ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.98 (Cronbach, L. J., 1984)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งที่ 1 ในสัปดาห์ที่ 1 ก่อนการทดลอง ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยแบบสอบถาม ในกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยจัดให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และฝึกอบรบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แก่ 1) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแม่ และอนามัยแม่และเด็ก 2) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก 3) การดูแลสุขภาพของหญิงตั้งแต่ระยะก่อนตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์ และระยะหลังคลอด 4) การดูแลสุขภาพของเด็ก 5) การส่งเสริมและสนับสนุนงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก และ 6) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กโดยใช้ระยะเวลาดำเนินการ จำนวน 1 วัน (6 ชั่วโมง) ในเดือนมีนาคม 2566 ส่วนในกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตามปกติ หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งที่ 2 ในสัปดาห์ที่ 8 หลังการทดลองทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยแบบสอบถาม ในเดือนพฤษภาคม 2566

6. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังทดลอง โดยใช้สถิติ Independent Sample's t-test และการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังทดลอง โดยใช้สถิติ Paired Sample's t-test ซึ่งกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นเกณฑ์ในการยอมรับสมมติฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า รูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วยสาระสำคัญ 6 ประเด็น ได้แก่

1. การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแม่ และอนามัยแม่และเด็ก ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 คน ได้ปฏิบัติงานสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแม่ และอนามัยแม่และเด็ก โดยเน้นการทำงานเชิงรุก สำรวจสถานการณ์สุขภาพของแม่และเด็ก วิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพแม่และเด็ก วางแผนจัดการแก้ไขปัญหหรือป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับแม่และเด็ก และเฝ้าระวังการละเมิดพระราชบัญญัติควบคุมการส่งเสริมการตลาดอาหารสำหรับทารกและเด็กเล็ก พ.ศ. 2560 ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“...ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และเฝ้าระวังสุขภาพแม่และเด็กโดยทำหน้าที่เป็นประธานชมรมนมแม่และดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก และเฝ้าระวังการละเมิดพระราชบัญญัติควบคุมการส่งเสริมการตลาดอาหารสำหรับทารกและเด็กเล็ก พ.ศ. 2560...” (ธีรดาภรณ์ ทรัพย์ธนเจริญ, 2566)

2. การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 คน ได้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก โดยถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่หญิงตั้งครรภ์ และแม่หลังคลอด ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการดูแลเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้แก่แม่หรือครอบครัว ให้ข้อมูลความรู้หรือกระจายข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็กในชุมชน ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจในชุมชน ผลิตสื่อชุมชนหรือใช้สื่อชุมชนในการให้ข้อมูลข่าวสารหรือกระจายข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็กในชุมชน และสร้างระบบการสื่อสารเพื่อการเฝ้าระวังปัญหาแม่และอนามัยแม่และเด็กของชุมชน ตลอดจนพัฒนาทักษะความรู้เกี่ยวกับการดูแลส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็กให้แก่ผู้อื่น ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“...พัฒนานวัตกรรมหน่วย 5G พัฒนาการสมัย เพื่อให้ข้อมูลและคำแนะนำแม่และครอบครัว มีการแชร์ข้อมูลข่าวสารความรู้ผ่านไลน์ออฟฟิเชียลนมแม่ตำบลป้าง...” (อรุณศรี นามกรณ์, 2566)

3. การดูแลสุขภาพของหญิงตั้งแต่ระยะก่อนตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์ และระยะหลังคลอด ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 คน ได้ดูแลสุขภาพของหญิงตั้งแต่ระยะก่อนตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์ และระยะหลังคลอด โดยให้บริการด้วยความเสมอภาคเป็นธรรม เตรียมความพร้อมหญิงวัยเจริญพันธุ์ก่อนตั้งครรภ์ดูแลสุขภาพหญิงตั้งครรภ์ควบคู่กับการฝากครรภ์เร็วและสม่ำเสมอ เฝ้าระวังความเสี่ยงในหญิงตั้งครรภ์เพื่อให้เกิดโรคแม่ปลอดภัย และดูแลแม่หลังคลอดเพื่อฟื้นฟูสุขภาพให้แข็งแรง ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“...สนับสนุนให้ชุมชนมีระบบเครือข่ายในการดูแลหญิงตั้งครรภ์ การดูแลหลังคลอด และส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่อง...” (อรุณศรี นามกรณ์, 2566)

4. การดูแลสุขภาพของเด็ก ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 คน ได้ดูแลสุขภาพเด็กให้มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยให้บริการด้วยความเสมอภาคเป็นธรรม ดูแลและส่งเสริมเด็กให้ได้กินนมแม่อย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย เฝ้าระวังพัฒนาการและส่งเสริมพัฒนาการ ตรวจร่างกาย เฝ้าระวังภาวะการเจริญเติบโต ดูแลสุขภาพช่องปาก และฟัน เฝ้าระวังและวินิจฉัยโรคตั้งแต่เริ่มแรกและให้การรักษาทันที ฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามเกณฑ์ และส่งเสริมความพร้อมในการเป็นพ่อแม่ที่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้อย่างคุณภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“...ออกเยี่ยมหญิงหลังคลอดพร้อมทั้งมอบถุงรับขวัญคนขาววงแก่เด็กเกิดใหม่ถุงอุ่นรักและ มอบายสร้างสรรค์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย 6 เดือน ติดตามการได้รับวัคซีนตามเกณฑ์และการตรวจพัฒนาการด้วยจดหมายน้อยสะกิดใจ...” (ทัศนีย์วรรณ สรศักดิ์, 2566)

5. การส่งเสริมและสนับสนุนงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 คน ได้ส่งเสริมและสนับสนุนงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กอย่างต่อเนื่องจนเป็นรูปธรรม โดยรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สนับสนุนต้นแบบในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก ส่งเสริมทักษะของของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยมีความสามารถอธิบายทำน้าให้นมลูกที่ถูกต้องและแม่ลูกรู้สึกสบาย สาทิตการบีบเก็บน้ำนมได้ สาทิตการป้อนนมเด็กได้ถูกต้อง และช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาการให้นมลูกได้ เช่น หัวนมแตก และนมคัด บริหารจัดการแผนสุขภาพชุมชนด้านนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กอย่างบูรณาการ ขอรับการสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแหล่งอื่น ๆ ขับเคลื่อน

กิจกรรม/แผนงาน/โครงการที่จะดำเนินงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กอย่างยั่งยืน และนำเทคโนโลยี/นวัตกรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปปรับใช้ในการส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“...มีธนาคารนมแม่เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมีการรับฝากนมแม่ไว้ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังลึก...มีการควบคุมดูแลระบบความเย็นของตู้เย็นเป็นอย่างดี ให้เครือข่ายเป็นผู้ดูแลรับฝากและการเบิกจ่ายนม...” (ทัศนีย์วรรณ สรศักดิ์, 2566)

6. การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 คน ได้สร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กอย่างต่อเนื่องจนเป็นรูปธรรม โดยทำงานเป็นทีม จัดการสุขภาพแบบบูรณาการ และแก้ปัญหานมแม่ และอนามัยแม่และเด็กจนมีผลงานเป็นที่ยอมรับ สร้างให้ชุมชนมีจิตสำนึกความเป็นเจ้าของงานนมแม่ และงานอนามัยแม่และเด็ก เปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และแกนนำอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในงานนมแม่ และงานอนามัยแม่และเด็ก และจงใจให้เกิดการยอมรับจากภาคีเครือข่ายจนทำให้ภาคีเครือข่ายให้ความร่วมมือในการดำเนินงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก ตลอดจนผลักดันให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการขับเคลื่อนงานนมแม่ และงานอนามัยแม่และเด็ก ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“...9 แนวร่วมของตำบลไทยชนะศึกประกอบด้วยภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เช่น อสม. องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกลไกการทำงานที่นำภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชนมาร่วมกันขับเคลื่อนงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็ก รวมถึงการดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่อย่างบูรณาการ...” (เบญจรัตน์ ทาริยะชัย, 2566)

การวิจัยระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

1. การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังทดลอง

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็ก ระหว่างกลุ่มทดลอง ($n = 30$) และกลุ่มควบคุม ($n = 30$) ก่อนและหลังทดลอง

กลุ่ม	ก่อนทดลอง					หลังทดลอง				
	$\bar{X}$	S.D.	t	df	P-Value	$\bar{X}$	S.D.	t	df	P-Value
กลุ่มทดลอง	78.60	25.60	-0.114	58	0.910	107.23	17.07	4.302	58	<0.001
กลุ่มควบคุม	79.37	26.53				82.90	25.85			

$P < 0.05$

จากตารางที่ 1 พบว่า ก่อนทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กไม่แตกต่างกัน ส่วนหลังทดลอง กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กสูงกว่ากลุ่มทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังทดลอง

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ภายในกลุ่มทดลอง ($n = 30$) และกลุ่มควบคุม ($n = 30$) ก่อนและหลังทดลอง

เวลาประเมิน	กลุ่มทดลอง					กลุ่มควบคุม				
	$\bar{x}$	S.D.	t	df	p-Value	$\bar{x}$	S.D.	t	df	p-Value
ก่อนทดลอง	78.60	25.60	-5.712	29	<0.001	79.37	26.53	-0.573	29	0.571
หลังทดลอง	107.23	17.08				82.90	25.85			

$P < 0.05$

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กไม่แตกต่างกันกับก่อนทดลอง

อภิปรายผล

1. การศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วยสาระสำคัญ 6 ประเด็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแม่ และอนามัยแม่และเด็ก 2) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก 3) การดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ก่อนตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์ และระยะหลังคลอด 4) การดูแลสุขภาพของเด็ก 5) การส่งเสริมและสนับสนุนงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก และ 6) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก อธิบายได้ว่า รูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่มีความเหมาะสม ชัดเจน และนำไปใช้งานได้จริงสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสามารถดูแลหญิงตั้งครรภ์ เฝ้าระวังสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์เพื่อลดความเสี่ยงด้านสุขภาพ ลดภาวะเสี่ยงและภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ทั้งในระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอด และหลังคลอดอันจะส่งผลต่อสุขภาพของแม่และเด็กในระยะยาว รวมถึงป้องกันมารดาตายและทารกอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการอนามัยแม่และเด็ก เขตสุขภาพที่ 12, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง ได้กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเยี่ยมให้คำแนะนำหญิงตั้งครรภ์รายใหม่ ค้นหาหญิงตั้งครรภ์อายุต่ำกว่า 15 ปีรายใหม่ ติดตามหญิงตั้งครรภ์ให้ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน บริการเยี่ยมให้คำแนะนำหญิงหลังคลอดรายใหม่ และมารดาที่ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 6 เดือนรายใหม่ จำนวน 8 ครั้งต่อเดือนหรืออย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยรายงานผลการปฏิบัติงานตามแบบ อสม.1 เป็นประจำทุกเดือน (ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง, 2567) และสอดคล้องกับหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขการประกาศเกียรติคุณอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่น เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเป็นการเชิดชูเกียรติอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นของสาขานมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก ที่ระบุไว้ว่า การปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กเป็นการดำเนินการของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกี่ยวกับงานอนามัยแม่และเด็กในงานสาธารณสุขมูลฐาน โดยการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแม่และเด็กของชุมชน การสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วม การสนับสนุนงานอนามัยแม่และเด็กของชุมชนในการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ระยะ

ตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอดและดูแลสุขภาพเด็กแรกเกิดจนถึงสองปี และมีความต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข, 2567)

2. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เมื่อนำรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กไปทดลองใช้ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กไม่แตกต่างกัน และหลังทดลอง กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กสูงกว่ากลุ่มทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า หลังทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่และอนามัยแม่และเด็กไม่แตกต่างกันกับก่อนทดลอง อธิบายได้ว่า การนำรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไปทดลองใช้ในกลุ่มทดลองซึ่งเป็นการทดลองว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกิดผลการปฏิบัติงานที่เกิดจากการใช้รูปแบบนั้นจริง ๆ และวัดผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบว่าใช้ได้ผลจริงหรือไม่ เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด และเป็นวิธีการตรวจสอบรูปแบบที่น่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุมาลี กลิ่นแมน และธัญญธรณ์ รุจิรัตน์ธีรกุล ที่สรุปว่า เมื่อนำรูปแบบและกระบวนการดำเนินงานอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไปใช้ในสถานการณ์จริง พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติในการดำเนินงานอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (สุมาลี กลิ่นแมน และธัญญธรณ์ รุจิรัตน์ธีรกุล, 2564) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ยุทธนา แยกคาย และปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์ ที่สรุปว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมตามรูปแบบการพัฒนาผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ยุทธนา แยกคาย และปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วยสาระสำคัญ 6 ประเด็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหานมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก 2) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก 3) การดูแลสุขภาพของหญิงตั้งแต่ระยะก่อนตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์ และระยะหลังคลอด 4) การดูแลสุขภาพของเด็ก 5) การส่งเสริมและสนับสนุนงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก และ 6) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายนมแม่ และอนามัยแม่และเด็ก เมื่อนำรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กไปทดลองใช้ พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กสูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่พัฒนาขึ้นสามารถเปลี่ยนแปลงผลการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้ จึงควรนำไปใช้ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสมต่อไป รวมถึงถอดบทเรียนจากการนำรูปแบบการปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเพื่อประเมินผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นและพัฒนาต่อยอดการวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2562). ระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชน กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.thaiphc.net/new2020/content/1>
- กรมอนามัย. (2566). รายงานสถานการณ์การเฝ้าระวังด้านส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: กองอนามัยมารดาและทารก กรมอนามัย.
- กุนทีนี้ กุสโร. (2565). รูปแบบการดำเนินงานอนามัยแม่และเด็กในชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมพื้นเมืองอีสาน ตำบลโพธิ์ทราย อำเภอมะนังมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 31(2), 262-270.
- คณะกรรมการอนามัยแม่และเด็ก เขตสุขภาพที่ 12. (2566). คู่มือหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เชี่ยวชาญอนามัยแม่และเด็ก. ยะลา: เกรทเตอร์ มัลติมีเดีย.

- จรณ์ิต แก้วกังวาล. (2561). ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคลินิก. ใน พรณี ปิติสุทธิธรรม, ชัยนต์ พิเชียร
สุนทร (บรรณาธิการ), ตำราการวิจัยทางคลินิก ฉบับปรับปรุงใหม่ (หน้า 185-227). (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จิตราพันธ์ กุลทนต์ และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมงานอนามัยแม่และเด็กของ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน: เขตจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์,
42(1), 73-84.
- ทัศนีย์วรรณ สรศักดิ์. (19 ม.ค. 2566). การปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุข
ประจำหมู่บ้านดีเด่นระดับชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 1, ชื่นบาน, ผู้สัมภาษณ์)
- ธีรดาภรณ์ ทรัพย์ธนเจริญ. (19 ม.ค. 2566). การปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดสุโขทัย. (พิมพ์ครั้งที่ 1, ชื่นบาน, ผู้สัมภาษณ์)
- เบญจรัตน์ ทาธิยะชัย. (18 ม.ค. 2566). การปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุข
ประจำหมู่บ้านดีเด่นระดับเขตสุขภาพที่ 2. (พิมพ์ครั้งที่ 1, ชื่นบาน, ผู้สัมภาษณ์)
- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข. (2567). เรื่อง การประกาศเกียรติคุณอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่น.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 141 ตอนพิเศษ 56 ง หน้า 3-5 (28 กุมภาพันธ์ 2567).
- ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง. (2567). เรื่อง
หลักเกณฑ์การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และการรายงานผลการ
ปฏิบัติงานตามแบบ (อสม.1) พ.ศ. 2566 (ฉบับที่ 2). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 141 ตอนพิเศษ 281 ง หน้า
33 (11 ตุลาคม 2567).
- ปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์. (2561). แบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง: การประยุกต์ใช้ในงานวิจัยเพื่อพัฒนาพฤติกรรม
สุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมีนคังการพิมพ์.
- พิชญา อังคะนาวัน และคณะ. (2562). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัคร
สาธารณสุขชุมชนที่มีต่อความรู้และทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่.
วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 5(2), 411-419.
- เพชร ทองเฝ้า และคณะ. (2565). ความรู้ ทศนคติ และการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล, 28(1), 1-15.
- ยุทธนา แยกคาย และปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์. (2563). การปฏิบัติงานตามบทบาทที่สำคัญของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 31(2), 269-279.
- _____. (2566). รูปแบบการพัฒนาผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. วารสารแพทย์
นาวิ, 50(3), 651-668.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). รายงานฉบับสมบูรณ์การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.
2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย. (2563). รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. สุโขทัย: สำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย.
- สุมาลี กลิ่นแมน และธัญญธรณ์ รุจิรัตน์ธีรกุล. (2564). การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดำเนินงานอนามัยแม่
และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดนครสวรรค์. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 15(36),
115-128.
- องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. (2564). ช่องว่างและความเหลื่อมล้ำ: ผลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน
ประเทศไทย พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย.

- อรุณศรี นามกรณ์. (18 ม.ค. 2566). การปฏิบัติงานนมแม่ และอนามัยแม่และเด็กของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่นระดับภาค ภาคเหนือ. (พิมพ์รัตน์ ชื่นบาน, ผู้สัมภาษณ์)
- Bloom, B. S. J. (1975). *Taxonomy of educational objectives, handbook I: the cognitive domain*. New York: David McKay.
- Browne, R. H. (1995). On the use of a pilot sample for sample size determination. *Statistics in medicine*, 14(17), 1933-1940.
- Cronbach, L. J. (1984). *Essentials of psychology and education*. New York: McGraw-Hill.
- Hennessy, S. et al. (1999). Factors influencing the optimal control-to-case ratio in matched case-control studies. *American Journal of Epidemiology*, 149(2), 195-197.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed.). Thousand Oaks, California: Sage.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ด้วยยุวมัคคุเทศก์โดยชุมชนมีส่วนร่วม*

THE DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM LEARNING MANAGEMENT MODEL
WITH YOUNG TOURIST GUIDES BY COMMUNITY PARTICIPATION

เกวลิน งามพิริยกร¹, สุวิชน พัฒนาไพรวัลย์², วัฒนชัย ขวาลำธาร^{3*}

Geawalin Ngampiriyakorn¹, Suwichan Phatthanaphraiwan², Wattanachai Kwalamthan^{3*}

¹สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นครนายก ประเทศไทย

¹Educational Research Development and Demonstration Institute, Srinakharinwirot University, Nakhon Nayok, Thailand

²วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นครนายก ประเทศไทย

²Bodhibijjalaya College, Srinakharinwirot University, Nakhon Nayok, Thailand

³ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³Strategic Studies Center, National Defence Studies Institute, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: watlamthan.504@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยยุวมัคคุเทศก์โดยชุมชนมีส่วนร่วม และ 2) หาข้อเสนอแนะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ซึ่งผ่านการตรวจสอบค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) บุคลากรในสถานศึกษา จำนวน 6 คน 2) นักเรียน จำนวน 5 คน 3) ผู้ปกครองจำนวน 3 คน และ 4) บุคลากรหน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 6 คน รวมจำนวน 20 คน ในการวิเคราะห์ผลการวิจัย ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปในภาพรวม ทั้งนี้ในงานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้ว ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยยุวมัคคุเทศก์ สามารถจำแนกออกเป็น 4 ชั้นหลัก 14 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ชั้นหลักที่ 1 วิเคราะห์ความจำเป็น ประกอบด้วย 1) ประชุมกับผู้เชี่ยวชาญ 2) ประชุมกับพื้นที่ และ 3) ประชุมกับแหล่งฝึก ชั้นหลักที่ 2 ร่างและออกแบบ ประกอบด้วย 1) ร่างโครงการวิจัย และ 2) ออกแบบแผนการเรียนรู้ ชั้นหลักที่ 3 ฝึกประสบการณ์ ประกอบด้วย 1) สัมผัสและคัดเลือก 2) อบรมเชิงปฏิบัติการ 3) ฝึกประสบการณ์ และ 4) ประเมินผลโครงการ ชั้นหลักที่ 4 สรุปผล ประกอบด้วย 1) ถอดบทเรียน 2) วิเคราะห์ผล 3) สร้างแนวทางส่งเสริม และ 4) สรุปผล และ 2) แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้การบูรณาการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ จำนวน 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การสร้างสำนึกร่วม 2) การสร้างกลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม และ 3) การสร้างกลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ยุวมัคคุเทศก์, ชุมชนมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to: 1) Develop a cultural tourism learning management model using youth tour guides with community participation, and 2) Propose recommendations for promoting cultural tourism and integrating knowledge across various sectors. The study employed a research and development (R&D) approach with participatory action research (PAR) methods. Data collection tools included in-depth interviews and focus group discussions, validated by three experts for content validity using the Index of Item-Objective Congruence (IOC). The target group was selected purposively, consisting of 20 key informants: 1) Six educational personnel, 2) Five students, 3) Three parents, and 4) Six local government officials. Data analysis was conducted through content analysis and overall summary. The research was approved by the Human Research Ethics Committee of Srinakharinwirot University. The results found that 1) The model for cultural tourism learning management through youth guides emphasizes community participation in activities and educational design. This model can be categorized into 4 main stages with 14 sub-stages as follows: Stage 1: Needs Analysis 1) Meetings with experts 2) Meetings with local communities 3) Meetings with training sites Stage 2: Drafting and Designing 1) Drafting the research project 2) Designing the learning plan Stage 3: Experiential Training 1) Recruitment and selection 2) Workshops 3) Experiential training 4) Project evaluation Stage 4: Conclusion 1) Lesson learned documentation 2) Data analysis 3) Developing promotion guidelines 4) Conclusion, and 2) The guidelines for promoting cultural tourism through integration with various sectors consist of three approaches: 1) Building a shared sense of identity. 2) Establishing cultural promotion groups. 3) Developing mechanisms for local cooperation.

Keywords: Learning Management Model, Cultural Tourism, Young Tourist Guides, Community Participation

บทนำ

จังหวัดนครนายกเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ให้ความสำคัญกับ รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งหนึ่งในรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่น่าสนใจในแผนจังหวัด คือ การเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการศึกษาหาความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า และผลงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในรูปแบบการท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ และ 2) แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งในจังหวัดนครนายกสามารถพบแหล่งเรียนรู้ทั้งสองแบบนี้ได้โดยทั่วไป อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา จังหวัดนครนายก เป็นหนึ่งในโครงการท่องเที่ยวเมืองรอง ซึ่งจัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มีเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในเมืองหลัก ส่งผลให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในเมืองรอง อีกทั้งยังเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า การกระตุ้นการท่องเที่ยวของจังหวัดยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (สำนักงานจังหวัดนครนายก, 2565) เนื่องจากปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะด้านการประชาสัมพันธ์และการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน

การพัฒนาประเทศในบริบทของจังหวัดนครนายกสะท้อนถึงความสำคัญของการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกและการส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เน้นการสร้างเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาอย่างยั่งยืน กระบวนการพัฒนาในภาพใหญ่ เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาเชิงพื้นที่ ออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม และดำเนินโครงการวิจัยร่วมกับ โรงเรียนและชุมชน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปรับใช้กับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทูทาง วัฒนธรรมถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคุณค่าให้กับชุมชน ผ่านการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ ความคิดสร้างสรรค์ โดยเปลี่ยนทุนเหล่านี้ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งในรูปของรายได้จากการท่องเที่ยวและการ กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชนในระยะยาว

เป็นที่น่าสนใจว่าผลการดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านมา กับโรงเรียนและชุมชน 2 แห่ง ในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่า ชุมชนทั้ง 2 แห่ง มีปัญหาเชิงพื้นที่ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เป็นผลมาจากปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ 1) สถานการณ์โควิด - 19 2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ 3) การสนับสนุนและช่วยเหลือจากภาครัฐ และ 4) แรง ขับส่วนบุคคล โดยทั้ง 4 ปัจจัยนี้ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสในพื้นที่ และเป็นที่น่าสนใจว่า การจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ สามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง และ 2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเมื่อวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนทั้งสองแห่งมีลักษณะการพัฒนารูปแบบที่คล้ายกัน โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นเตรียม ความพร้อมก่อนการวิจัย 2) ขั้นตอนออกแบบการวิจัย 3) ขั้นตอนดำเนินการวิจัย และ 4) ถอดบทเรียน โดยทั้ง 4 ขั้นตอนหลัก สามารถแบ่งได้อีก 12 ขั้นตอนย่อย (เกวลิน งามพิริยกร และคณะ, 2565) เพื่อนำมาสู่การจัดการเรียนรู้ที่แก้ไขปัญหา เชิงพื้นที่ ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันระหว่าง สถานศึกษาและชุมชน

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครนายก และการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ใน ชุมชน น่าจะเป็นการจัดการเรียนรู้รูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยในการวิจัยนี้จะทดลองนำองค์ความรู้ใหม่ ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เดิม มาขยายผลกับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่เน้นไปที่ทุน ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบกับการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาท้องถิ่นและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการใช้ ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญา เป็นรากฐานในการสร้างรายได้ กระจาย ความเจริญสู่ชุมชน และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น จังหวัดนครนายกถูกเลือกเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่ยังขาดการบูรณาการและประชาสัมพันธ์ที่มี ประสิทธิภาพ ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังไม่บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ ปัญหาเชิงพื้นที่ เช่น ผลกระทบ จากโควิด-19 เศรษฐกิจท้องถิ่นที่เปราะบาง การขาดแรงขับเคลื่อนจากภาครัฐ และความท้าทายในการจัดการเรียนรู้ใน โรงเรียน ทำให้เกิดแนวคิดพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้ภูมิคุ้มกันและการ มีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ตอบโจทย์การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม และสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยภูมิคุ้มกันโดยชุมชนมีส่วนร่วม
2. เพื่อหาข้อเสนอแนะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่าง ภาคส่วนต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้ใช้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัยที่กลุ่มเป้าหมายดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งคณะผู้วิจัยช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานและให้คำปรึกษาที่จำเป็นบางประการเท่านั้น

2. กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย ระยะที่ 1 จำนวน 9 คน ได้แก่ 1) บุคลากรทางการศึกษา 3 คน 2) ประชาชนในพื้นที่ 3 คน และ 3) บุคลากรหน่วยงานราชการในพื้นที่ 3 คน ระยะที่ 2 จำนวน 11 คน ได้แก่ 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าร่วมพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 5 คน 2) บุคลากรทางการศึกษา เข้าร่วมพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 3 คน และ 3) ประชาชนในพื้นที่ เข้าร่วมพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 3 คน ระยะที่ 3 จำนวน 8 คน ได้แก่ 1) บุคลากรทางการศึกษา 3 คน 2) บุคลากรหน่วยงานราชการในพื้นที่ 3 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญ 2 คน โดยประชากรทั้งหมดอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครนายกมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

3. เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลในระยะที่ 1 และ 2 ทั้งนี้ในส่วนของระยะที่ 3 ในการสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับการถอดบทเรียน เพื่อนำมาสู่การสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ระยะ ผ่านการตรวจสอบค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ด้านความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา และด้านความถูกต้องของเนื้อหา ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.78 0.81 และ 0.94 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในค่าที่สามารถยอมรับได้ทั้ง 3 ฉบับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีองค์ประกอบในการวิเคราะห์ อยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) การจัดระเบียบข้อมูล จัดการด้วยตารางเปรียบเทียบ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบและเป็นระบบ ง่ายต่อการใช้ 2) การแสดงข้อมูล เป็นกระบวนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ความเชื่อมโยง แบบรูปภาพ และตาราง กับความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีอยู่จริงจากสนาม เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ได้อย่างชัดเจน และ 3) หาข้อสรุป และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัย เพื่อหาข้อสรุปจากปรากฏการณ์ทางสังคมโดยพิจารณาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ

5. จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และขณะเก็บรวบรวมข้อมูลได้คำนึงถึงความปลอดภัยและการปกป้องข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างเป็นสำคัญ โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาหากไม่สบายใจหรือรู้สึกไม่ดี ทั้งนี้ ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับ และจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวมเท่านั้น

ผลการวิจัย

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยยุวมัคคุเทศก์มุ่งเน้นไปที่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการออกแบบทางการศึกษา โดยได้นำข้อค้นพบจากงานวิจัยเดิมที่สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มาต่อยอดกับโรงเรียนแห่งใหม่ซึ่งเป็นโรงเรียนในลักษณะเดียวกัน สามารถจำแนกออกเป็น 4 ชั้นหลัก 14 ชั้นย่อย ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างจากเดิมที่มีเพียง 12 ชั้นตอนย่อย รายละเอียด ดังนี้

1. วิเคราะห์ความจำเป็น ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

1.1 ประชุมกับผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินงานช่วงนี้ทางโรงเรียนดำเนินการประชุมร่วมกับคณะวิจัย ในการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน โดยมีการกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนที่สุด จากนั้น กำหนดวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการวิจัย ในการประชุม เป็นไปอย่างราบรื่นโดยทั้งสองโรงเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ผลการประชุม พบว่า นักเรียนควรได้รับการส่งเสริม

สติปัญญาด้านความคิดรวบยอดสิ่งต่าง ๆ จากการเรียนรู้ฝึกแก้ปัญหาที่ถูกรู้วิธี เรียนรู้สัญลักษณ์และความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน โดยครูกระตุ้นจิตใจให้เด็กออกมานำเสนอผลงาน พูดคุย สนทนาโต้ตอบ ซักถามประสบการณ์เดิมของเด็ก ตามบริบทของครอบครัวและชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนพยายามให้นักเรียนแสดงออกและนำเสนอสิ่งที่ตนเองมีอยู่ โดยใช้ครอบครัวเป็นฐานในการนำเสนอ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ปัญหาหลัก ๆ ของเรา คือ เด็ก ๆ ไม่ค่อยกล้าแสดงออก เพราะต้องยอมรับความเด็กส่วนใหญ่มีพื้นฐานครอบครัวที่มีปัญหา หรือไม่ก็อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย ทำให้ไม่กล้าแสดงออก ทั้งที่ได้ฝึกบางคนค่อนข้างมีแววว่าจะเติบโตได้ดี โดยส่วนตัวเคยคุยกับครูหลายท่านว่าอยากทำโครงการที่เสริมศักยภาพให้กับนักเรียนในด้านการแสดงออก แต่เราขาดทรัพยากรทั้งในด้านบุคคลและด้านเงินทุน ...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา 1, 2567ก)

1.2 ประชุมกับพื้นที่ ในขั้นตอนนี้จากโมเดลเดิมคือ การจัดประชุมย่อยระหว่างผู้อำนวยการในการตัดสินใจ/กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน และผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอน เพื่อหาข้อสรุปจากที่ประชุมหลักร่วมกับคณะวิจัย แต่ในงานวิจัยนี้ไม่ได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะโรงเรียนเนื่องจากปัญหาข้างต้น ถูกอภิปรายร่วมกันกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาทั้งหมดแล้วตั้งแต่การประชุมหารือครั้งแรก ดังนั้นในการประชุมย่อยเฉพาะโรงเรียนส่วนนี้ ผู้วิจัยเลือกจัดการประชุมย่อยกับส่วนอื่นได้แก่ การประชุมย่อยกับองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกรวดและคนในชุมชน เพื่อหาปัญหาเชิงพื้นที่ พบว่า ในชุมชนไม่ได้มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมไทยพวนที่เด่นชัด เนื่องจากประชากรไทยพวนเดิมบางส่วนได้ย้ายถิ่นไปทำงานนอกพื้นที่ และประชากรรุ่นใหม่ (เด็กในชุมชน) เลือกที่จะไม่พูดภาษาไทยพวน เนื่องจากไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมชั้นเรียน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...คนพวนเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยพูดภาษานี้กันแล้ว รุ่นพ่อแม่ของข้าก็บ่นปู่ย่าเองนี่ก็พูดได้กัน แต่เด็กรุ่นใหม่ ๆ ไม่ค่อยพูดแล้ว หลายคนฟังออกนะ แต่พูดไม่ได้ อย่างที่บ้าน หลานปู่ไม่พูดภาษาไทยพวนเลย เพราะอายเพื่อน บอกว่าที่โรงเรียนเพื่อนล้อว่าเป็นลาว เพื่อนไม่เล่นด้วย มันก็เลยไม่พูด แต่เขาฟังออกนะเพราะที่บ้านพูดพวนกัน...”

(ผู้ปกครอง 1, 2567)

1.3 ประชุมกับแหล่งฝึก ในขั้นตอนนี้ของโมเดลเดิม คือ เมื่อโรงเรียนได้ข้อสรุปแล้ว จึงนำเข้าสู่เวทีพิจารณาร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ในการสร้างข้อตกลงและแผนการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าร่วมร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน แต่ในการวิจัยครั้งนี้เลือกจัดประชุมหารือร่วมกับแหล่งฝึกประสบการณ์ของนักเรียน โดยเลือกเป็น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครนายก พระบรมชนกชนกชลพัฒน์ พบว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครนายก พระบรมชนกชนกชลพัฒน์ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครนายก มีวัตถุประสงค์ในการรวบรวมและจัดแสดงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกของชาวนครนายกและบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาของชุมชนในพื้นที่นครนายก รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านในสมัยก่อน เป็นที่น่าสนใจคิดว่าถึงแม้ว่าแหล่งฝึกจะไม่ได้มีวัฒนธรรมไทยพวนที่เด่นชัด แต่การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทยพวนยังคงมีความสำคัญ เนื่องจากชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครนายก พระบรมชนกชนกชลพัฒน์ มีการจัดแสดงหรือบอกเล่าเรื่องราวของชาวไทยพวนในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่นี้ ดังคำกล่าวที่กล่าวไว้ว่า

“...ผมยินดีมากที่หน่วยงานของเราจะได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันด้านการศึกษและการท่องเที่ยวของจังหวัด เพราะจากที่ทีมวิจัยเล่ามาผมค่อนข้างเห็นว่าปัญหาของนักเรียนคือ ด้านการแสดงออกและการสร้างความมั่นใจในตนเอง ถ้านานี้เอง ๆ มาฝึกประสบการณ์ที่นี้ ผมเชื่อว่าจะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจมากขึ้น เพราะเรามีพี่ ๆ นำชมที่มีความเชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำและฝึกสอนน้อง ๆ ได้ครับ ถึงแม้ว่าน้อง ๆ จะไม่ได้ทักษะด้านวิชาการด้านระยะเวลาที่จำกัด แต่น้อง ๆ จะได้ทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์ไม่มากนักน้อยอย่างแน่นอน...”

(ผู้อำนวยการแหล่งฝึก 1, 2567)

2. ร่างและออกแบบ ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

2.1 ร่างโครงการวิจัย ในขั้นนี้เป็นการดำเนินงานโดยโรงเรียนในการร่างโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ โดยมีคณะวิจัยเป็นผู้ให้คำแนะนำตลอดกระบวนการ เพื่อให้โครงการวิจัยของโรงเรียนมีความชัดเจนและเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัย รวมถึงการที่ทีมวิจัยพยายามช่วยการร่างโครงการที่นำไปสู่การออกแบบที่มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรมไทยพวนเป็นหลัก ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่ว่า

“...พอพูดถึงวิจัย ครูก็ลืมนานแล้ว หลายปีแล้วไม่ได้จับวิจัยเลยคะ ต้องขอบคุณที่ทีมวิจัยมาช่วย พัฒนาทักษะในส่วนนี้ให้กับทางโรงเรียน เพราะน้อง ๆ หลายคนต้องทำผลงาน หลายคนทำวิจัยไม่เป็น ก็ถือว่าได้มาเรียนรู้ร่วมกัน อาศัยการพัฒนาเด็กนักเรียนจากโครงการนี้ให้ครูได้พัฒนาด้วย วิทยากรของทีมนักวิจัยที่มาบรรยายรอบก่อนก็อธิบายง่ายเข้าใจง่ายมาก เพราะแต่ก่อนพอพูดถึงวิจัย มีแต่คนส่ายหน้าไม่ยอมทำ แต่พอได้ฟังมันก็ทำได้ง่ายขึ้น สามารถทำได้ในเวลาสอนเลย แต่ต้องมีเวลาเขียนเท่านั้นเอง...”

(ครูผู้สอน 1, 2567)

2.2 ออกแบบแผนการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ในการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ทางโรงเรียนจึงมุ่งเน้นการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาเชิงพื้นที่ โดยในโครงการวิจัยมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบุคลากรของตนเอง โดยทางโรงเรียนจะเป็นผู้ดำเนินการจัดแผนการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ลดอคติและความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้ชุมชนมีส่วนช่วยในการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนรู้สึกเชื่อมโยงและภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้กับรุ่นต่อไป นอกจากนี้ยังสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นได้ และสุดท้าย คือการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการคิดนอกกรอบ โดยการที่นักเรียนได้เห็นวิธีการแก้ปัญหาและการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่ว่า

“...การออกแบบแผนการสอนร่วมกับผู้ปกครองเป็นอะไรที่แปลกใหม่มากคะ เพราะปกติหน้าที่การวางแผนการสอนโดยทั่วไป จะเป็นหน้าที่ของผู้สอน เพราะต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและแนวทางของโรงเรียน แต่ด้วยโครงการนี้เป็นรูปแบบการสอนเฉพาะกิจ สำหรับทดลองการวิจัย ถือว่าเป็นแนวทางที่ดีในอนาคตที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ออกแบบให้เสนอแนวทางการสอนให้กับลูกหลานของตัวเอง...”

(ครูผู้สอน 2, 2567ก)

“...ตอนที่อาจารย์ให้หนังสือเชิญมาที่บ้าน ตัวเองก็ไม่เข้าใจเท่าไรหรอก ไม่รู้เรื่องเพราะตัวเองเรียนไม่สูง จบแค่ ป.6 เอง แต่ก็อยากรู้ว่าลูกหลานเรียนอะไรก็เลยตกลง พออาจารย์โทรมาเชิญและเล่าให้ฟังเลยเข้าใจว่าเราต้องทำอะไรบ้าง ได้ลองไปประชุมด้วยไปวางแผนรู้สึกแปลกดี ได้มีส่วนร่วมับโรงเรียน แต่ไม่รู้หลานจะชอบหรือเปล่า (หัวเราะ)...”

(ผู้ปกครอง 2, 2567ก)

3. ฝึกประสบการณ์ ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

3.1 สมัครและคัดเลือก ในขั้นตอนนี้ของโมเดลเดิม คือ ทางโรงเรียนจะนำโครงการวิจัยที่ผ่านมาออกแบบและวางแผนเรียบร้อยแล้ว ประสานงานร่วมกับผู้นำชุมชนและประชาสัมพันธ์โครงการที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองของนักเรียนรับทราบ และเข้าร่วมโครงการวิจัยที่กำลังจะดำเนินการต่อไป แต่ในการวิจัยครั้งนี้ทีมวิจัยจะรับสมัครนักเรียนที่มีคุณสมบัติตามที่ได้ระบุไว้ในโครงการย่อยของโรงเรียน ซึ่งคุณสมบัติข้างต้นผ่านการคัดกรองร่วมกับโรงเรียนและชุมชนเรียบร้อยแล้วต้องการนักเรียนที่มีคุณสมบัติลักษณะนี้ เพื่อตอบโจทย์การวิจัย จากนั้นสอบถามความสมัครใจของนักเรียนและเชิญชวนเข้าร่วมโครงการ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...ชอบพูด ชอบนำเสนอค่ะ แต่คนอื่นอาจจะไม่ชอบเรา เวลามาเสนออะไรหน้าห้อง เพื่อน ๆ หลายคนชอบมองบนใส่หนู ทำให้หนูไม่กล้าพูด แต่หนูมีช่องใน tiktok นะคะ คนตามเป็นหมื่นเลย หนูชอบรีวิวนิยายกับรีวิวลเพลงที่สมัครเข้าโครงการนี้เพราะเห็นว่าจะได้ฝึกพูดด้วย อยากพูดให้เก่งขึ้นค่ะ...”

(นักเรียน 1, 2567)

“...ไม่ค่อยกล้าพูดครับ ซ้ำร้าย กลัวพูดผิด แต่เข้าร่วมโครงการเพราะเพื่อนเข้าร่วมครับ อยากลองทำเหมือนกัน...”

(นักเรียน 2, 2567)

3.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ ในขั้นตอนนี้ไม่มีในโมเดลเดิม คือ ให้ความสำคัญกับการปรับพื้นฐานในด้านการสื่อสารให้กับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานในด้านการสื่อสารแตกต่างกัน จึงจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับนักเรียน โดยมุ่งเน้นการฟัง พูด เป็นหลัก และมีการอ่านและการเขียนเป็นทักษะรองดังนี้

“...ก็กังวลครับ ไม่นั่นใจเท่าไร เพราะไม่ค่อยกล้าพูด แต่อาจารย์เก๋ ก็สอนวิธีการพูดกับการฟัง ช่วยได้เยอะมากๆ เพราะไม่ตื่นเต้นเลย ผมมองคนเป็นชาลาเปาเหมือนที่อาจารย์เก๋สอน จะได้ไม่ตื่นเต้น (หัวเราะ)...”

(นักเรียน 3, 2567)

3.3 ฝึกประสบการณ์ ในขั้นตอนนี้ของโมเดลเดิม คือ เป็นขั้นตอนที่ทางโรงเรียนดำเนินโครงการวิจัยที่ตนเองได้ออกแบบไว้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และนักเรียน เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมของโครงการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วมได้ แต่ในการวิจัยนี้ผู้ที่มีบทบาทหลักในการฝึกประสบการณ์คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครนายก พระบรมชนกชลพัฒน์ มีหน้าที่ในการการฝึกภาคปฏิบัติ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ผ่านการเรียนรู้ผ่านการทัวร์ โดยนำยุวมัคคุเทศก์ไปชมพิพิธภัณฑสถานในฐานะนักท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นภาพรวมและรับรู้ประสบการณ์จริง 2) การทัวร์จำลอง: ให้เยาวชนฝึกบรรยายและนำชมแบบจำลองภายใต้การดูแลของผู้นำชม และ 3) การประเมินและข้อเสนอแนะ: รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมฝึกอบรมและปรับปรุงทักษะตามที่จำเป็น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...เราวางแผนสำหรับการฝึกไว้ 3 ขั้นตอนค่ะ ตอนแรกพานำชมทั้งพิพิธภัณฑ์ในฐานะผู้เยี่ยมชมค่ะ เพื่อให้ น้อง ๆ ได้เห็นภาพรวมของสถานที่ และเพื่อคู่มือการพาชมในฐานะมัคคุเทศก์ ตอนที่สองจะจำลองการนำชมปะปน ร่วมกับการนำชมจริงค่ะ เพื่อให้น้องได้ร่วมนำชมกับทัวร์จริงที่มาเยี่ยมชม และนำทักษะที่ได้จากการสังเกตไป ฝึกซ้อมเพื่อมาสอบนำชมรอบสุดท้าย และตอนสุดท้ายจะทำการประเมินผลด้วยการสอบนำชม โดยให้น้อง ๆ นำสิ่ง ที่ได้มาเป็นผู้นำชม ผ่านการเลือกห้องนำชมตามความสนใจของน้อง ๆ และมีพี่ ๆ นำชมรวมถึงผู้อำนวยการทำการ สอบและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด...”

(ผู้นำชม 1, 2567)

3.4 ประเมินผลโครงการ หลังจากดำเนินกิจกรรมของโครงการวิจัยที่โรงเรียนจัดขึ้นเรียบร้อยแล้ว ทางโรงเรียนดำเนินการสรุปผลการจัดกิจกรรม โดยมุ่งเน้นการสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้ง วิเคราะห์ผลและประเมินผลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการวิจัยร่วมกับคณะวิจัย เพื่อนำไปสู่การหาข้อเสนอแนะต่อไป

4. สรุปผล ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

4.1 ถอดบทเรียน หลังจากทางโรงเรียนได้ผลสรุปโครงการและผลการประเมินโครงการวิจัย เรียบร้อยแล้ว มีการนัดประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโครงการ ได้แก่ 1) สถานศึกษา และ 2) ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อชี้แจงผลการดำเนินโครงการและหารือข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะเชิง นโยบายต่อไป ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...รู้สึกพอใจกับกับโครงการมากครับ ตอนแรกไม่ได้คาดหวังอะไรมาก แค่คิดว่าเป็นโอกาสให้กับเด็ก ๆ ได้เรียนรู้ก็พอแล้ว แต่พอจบโครงการแล้วพบว่าเด็ก ๆ กล้าพูดมากขึ้น จากการสอบถามกับครูผู้สอนหลายคน และ ได้รับคำชมจากผู้อำนวยการของพิพิธภัณฑ์ด้วย ถือว่าน่าพอใจมากครับ อยากให้มีโครงการแบบนี้อีก...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา 1, 2567ข)

4.2 วิเคราะห์ผล ขั้นตอนนี้เป็นหนึ่งในขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของโครงการวิจัย โดยมีผู้เข้าร่วมการ วิเคราะห์ 4 ส่วน ได้แก่ 1) สถานศึกษา 2) ตัวแทนชุมชน 3) ผู้เชี่ยวชาญ และ 4) คณะวิจัย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของพื้นที่ โดยใช้การวิเคราะห์ SWOT พบว่า

จุดแข็ง (S) ของโครงการ คือ ความร่วมมืออันดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ทำให้ สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น รวมถึงความมุ่งมั่นและการคัดเลือกนักเรียนเข้าร่วมโครงการที่เป็นกลุ่มมีความ ต้องการพัฒนาตนเอง ทำให้โครงการราบรื่นและลุล่วงตามเป้าประสงค์

จุดอ่อน (W) ของโครงการ คือ ทักษะการสื่อสาร ทั้งการฟังพูดอ่านเขียน ของนักเรียนมี แตกต่างกันไปมากเกิน โดยมีนักเรียนเพียง 2 ใน 5 เท่านั้น ที่มีทักษะการสื่อสารเริ่มต้นที่สูง มีความมั่นใจในตนเอง แตกต่างกับนักเรียนอีก 3 คน ที่ค่อนข้างมีทักษะที่น้อยกว่า ส่งผลให้การฝึกมีความแตกต่างกัน ถึงแม้จะได้รับการ อบรมเชิงปฏิบัติการเหมือนกัน

โอกาส (O) ของโครงการ คือ ข้อเสนอการฝึกระหว่างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครนายก พระบรมชนกชลพัฒน์ กับสถานศึกษาในจังหวัดนครนายก เกิดเป็นความร่วมมือที่สร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับ นักเรียนในจังหวัด ได้มีโอกาสในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในอนาคต

อุปสรรค (T) ของโครงการ คือ ระยะเวลาในการฝึก เนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาใน การฝึกที่ล่าช้า ทำให้ช่วงเวลาในการฝึกถูกจำกัดลงและเลื่อนมาจัดในช่วงปิดเทอมฤดูร้อนของนักเรียน ทำให้นักเรียน

จำเป็นต้องมาโรงเรียนและมาเตรียมตัวฝึกตลอดระยะเวลา 3 เดือน และในบางครั้งนักเรียนต้องช่วยธุรกิจทางบ้าน ทำให้เสียโอกาสในการฝึกอบรมบางช่วงไป ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...โครงการดีมากค่ะ ชอบแนวคิดของอาจารย์มาก อยากให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสทำแบบนี้ ส่วนตัวงานครูก็เยอะ ไม่มีเวลาทำแบบนี้ให้เด็ก แต่อยากให้อาจารย์มาทำอีก โดยคำนึงถึงช่วงเวลาการดำเนินงานนิดหน่อยค่ะ เพราะครั้งนี้เรามาช่วงปิดเทอม หลาย ๆ อย่างอาจจะไม่พร้อมเท่าที่ควร ครั้งหน้าอยากให้อาจารย์มาช่วงเปิดเทอมเด็ก ๆ จะได้นำมาใช้ในวิชาเรียนได้ด้วย...”

(ครูผู้สอน 2, 2567ข)

4.3 สร้างแนวทางส่งเสริม ในส่วนนี้เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชน โดยมีคณะวิจัยเป็นผู้อำนวยการความสะดวก ซึ่งผลการสร้างข้อเสนอพบว่า การจัดฝึกประสบการณ์เป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะแหล่งฝึกที่ต้องรองรับความต้องการในการฝึกของนักเรียน ทั้งนี้แนวทางที่น่าสนใจอีกประการ คือ การส่งเสริมทักษะการฟังพูดอ่านเขียนให้กับนักเรียนผ่านรูปแบบที่นักเรียนชอบ เช่น การอัดคลิป การไลฟ์สด เป็นช่องทางสมัยใหม่ที่ได้รับความนิยม และได้ผลที่ค่อนข้างดี ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...นักเรียนหลายคนไม่ค่อยกล้าพูด ไม่รู้อายอะไรกันนะ แต่สมัยเด็ก ๆ ผมก็อาย พูดแล้วเพื่อนล้อ นึกว่ายุคสมัยเปลี่ยนแล้วคนจะเปลี่ยน แต่เด็กที่เข้าร่วมโครงการกับเราหลายคนมีช่องสื่อเป็นของตัวเองนะ อย่างคนนั้น (ชีมื่อ) มีคนติดตามหลักหมื่นเลย ดังนั้นการส่งเสริมทักษะการฟังและการพูด เราน่าจะใช้สื่อตัวนี้เป็นช่องทางเพราะเด็ก ๆ เขาสนใจ และชอบอยู่แล้ว เขาจะเรียนรู้ได้เร็วกว่าการที่เราสอนตามหนังสือ ...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา 1, 2567ค)

“...ลูกชอบเล่นเกมมาก เขาบอกมีช่อง YouTube ซึ่งเราก็ชอบดูอยู่แล้วเลยเข้าไปดูของลูก คนติดตามเยอะนะ ยอดวิวก็เยอะ เขารีวิวเกมที่เล่น รู้สึกแปลกใจมากค่ะ เพราะปกติเขาไม่ค่อยพูด แต่ตอนรีวิวพูดเยอะมาก แล้วเลือกใช้คำพูดได้ดี ไม่หยابคายด้วย คิดว่าแนวทางที่ผู้บริหารเสนอน่าสนใจมาก ถ้าเด็ก ๆ คนอื่น ๆ ได้มีโอกาสได้พัฒนาการพูดและได้ทำในสิ่งที่เขาชอบ น่าจะทำออกมาได้ดีค่ะ...”

(ผู้ปกครอง 2, 2567ข)

4.4 สรุปผลการวิจัย เมื่อทางโรงเรียนได้ดำเนินการวิเคราะห์บทเรียนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแล้ว ทางโรงเรียนดำเนินการสรุปผลการวิเคราะห์บทเรียนตามระเบียบวิธีวิจัย โดยมีคณะวิจัยช่วยจัดทำเป็นเล่มโครงการวิจัยเผยแพร่ และให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งการจัดทำเล่มโครงการวิจัยเพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นและนำไปใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...โรงเรียนทำเป็นเล่มวิจัยไว้ก็ดีครับ เพราะเป็นประโยชน์หลาย ๆ อย่าง สามารถทำเป็นไฟล์ออนไลน์เผยแพร่ในเว็บไซต์ของโรงเรียนได้ หรือง่ายต่อการที่หน่วยงานในท้องถิ่นอย่างพวกผมจะเรียกข้อมูลมาใช้งาน ดีและสะดวกมาก...”

(หน่วยงานราชการในพื้นที่ 1, 2567)

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยยุวมัคคุเทศก์มุ่งเน้นไปที่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการออกแบบทางการศึกษา โดยได้นำข้อค้นพบจากงานวิจัยเดิมที่สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มาต่อยอดกับโรงเรียนแห่งใหม่นั้น สามารถจำแนกออกเป็น 4 ชั้นหลัก 14 ขั้นย่อย เริ่มจาก 1) การวิเคราะห์ความจำเป็น มุ่งเน้นวิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ พื้นที่ และแหล่งฝึก ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนและสถานศึกษามีการส่งเสริมการแสดงออกในห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหา คือ พื้นฐานครอบครัวของนักเรียนส่งผลต่อการแสดงออกถึงความเป็นไทยพวน สอดคล้องกับข้อมูลจากการวิเคราะห์พื้นที่และแหล่งฝึกที่ พบว่า พื้นที่ยังขาดความเข้มแข็งในด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยพวน ทำให้ประชาชนรุ่นหลังไม่กล้าแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนหนึ่งที่ พบว่า การแสดงออกทางอัตลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสำนึกร่วมทางสังคม แต่ในหลายพื้นที่ไม่สามารถแสดงออกทางอัตลักษณ์ได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีขนาดน้อยกว่ากลุ่มประชากรใหญ่ในพื้นที่ การแสดงออกทางอัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องแปลก และอาจไม่ได้รับการยอมรับในพื้นที่ (ณฤณีย์ ศรีสุข, 2563); (อามิระห์ หลงเดว และไอยเรศ บุญฤทธิ์, 2566) 2) ร่างและออกแบบ มุ่งเน้นการออกแบบโครงการหรือกิจกรรมเชิงพื้นที่ที่ได้มาจากการวิเคราะห์ความจำเป็น โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับบุคลหลานของตนเอง และช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก และที่สำคัญช่วยให้นักเรียนรู้สึกเชื่อมโยงและภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้กับรุ่นต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยส่วนหนึ่งที่พบว่า ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้หรือการจัดการเรียนรู้ ควรมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบเพื่อให้พื้นที่โดยรอบมีบริบททางกายภาพที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งยังช่วยให้คนในชุมชนได้เห็นการพัฒนาในภาพกว้างรวมกัน (สุภาวรรณ ฤกษ์คำลัง, 2564); (อภิศักดิ์ คู่กระสังข์ และคณะ, 2567) 3) ฝึกประสบการณ์ มุ่งเน้นการรับสมัครนักเรียนที่สนใจและมีคุณสมบัติเหมาะสมเพื่อเข้าร่วมโครงการ โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีพื้นฐานในด้านการสื่อสารแตกต่างกัน เพื่อจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการฟัง พูด อ่าน และ เขียน จากนั้นนำนักเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมไปยังสถานที่ฝึก โดยมีรูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเรียนรู้ผ่านการทัวร์ โดยนำยุวมัคคุเทศก์ไปชมพิพิธภัณฑ์สถานในฐานะนักท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นภาพรวมและรับรู้ประสบการณ์จริง การทัวร์จำลอง โดยให้เยาวชนฝึกบรรยายและนำชมแบบจำลองภายใต้การดูแลของผู้นำชม การประเมินและข้อเสนอแนะ โดยการรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมฝึกอบรมและปรับปรุงทักษะตามที่จำเป็น โดยรูปแบบการฝึกนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถปฏิบัติตนเป็นยุวมัคคุเทศก์ได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยบางส่วนที่พบว่า การฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ด้วยสถานการณ์จริง เปิดโอกาสให้ผู้ฝึกได้ประสบการณ์จากสถานที่และบรรยากาศจริง ช่วยให้ผู้ฝึกได้เรียนรู้และซึมซับการปฏิบัติตัวตนในฐานะมัคคุเทศก์ โดยเฉพาะการฝึกในสถานที่ที่มีความเป็นท้องถิ่น ผู้ฝึกจะรู้สึกได้ถึงสำนึกร่วมของความเป็นบ้านเกิด รู้สึกภูมิใจและกล้าที่จะบอกเล่าเรื่องราวของท้องถิ่นตนเองมากกว่า การฝึกในสถานที่ที่แตกต่าง (วิเชียร อินทรสมพันธ์ และคณะ, 2562); (อภิญา จิตมนอวรรณ, 2563) และ 4) สรุปผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มุ่งเน้นไปที่การถอดบทเรียนร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) เพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชน โดยใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ที่ได้รับคามนิยม และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาสรุปผลร่วมกัน เพื่อหาแนวทางและกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนหนึ่งที่พบว่า การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และการวิเคราะห์สถานการณ์ ช่วยทำให้การ

จัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะการนำผลการวิเคราะห์มาเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดกิจกรรมในครั้งถัดไป (ยุพดี กลิ่นน้อย และคณะ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยยุวมัคคุเทศก์โดยชุมชนมีส่วนร่วม และเพื่อส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้นำข้อค้นพบจากงานวิจัยเดิมที่สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มาต่อยอดกับโรงเรียนใหม่ที่เป็นโรงเรียนในลักษณะเดียวกัน ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างจากเดิมที่มีเพียง 12 ขั้นตอนย่อย โดยข้อค้นพบ สามารถจำแนกออกเป็น 4 ชั้นหลัก 14 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) วิเคราะห์ความจำเป็น ประกอบด้วย ประชุมกับผู้เชี่ยวชาญ ประชุมกับพื้นที่ และประชุมกับแหล่งฝึก 2) ร่างและออกแบบ ประกอบด้วย ร่างโครงการวิจัย และออกแบบแผนการเรียนรู้ 3) ฝึกประสบการณ์ ประกอบด้วย สัมผัสและคัดเลือก อบรมเชิงปฏิบัติการ ฝึกประสบการณ์ และประเมินผลโครงการ และ 4) สรุปผล ประกอบด้วย ถอดบทเรียน วิเคราะห์ผล สร้างแนวทางส่งเสริม และสรุปผล และนำเสนอใจว่าองค์ความรู้ทั้ง 4 ชั้นหลักเหล่านี้ถูกนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่เข้าร่วม และสามารถต่อยอดเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ อื่น ๆ ที่เหมาะสมได้

ภาพที่ 1 การจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยยุวมัคคุเทศก์โดยชุมชนมีส่วนร่วม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครนายก นำเสนอแนวทางสำคัญ 2 ด้าน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) การสร้างสำนึกร่วม โดยมุ่งฟื้นฟูความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชาวไทยพวนในพื้นที่ตำบลโคกกรวด อำเภอปากพลี ซึ่งมีชาวไทยพวนเพียงส่วนหนึ่งของประชากร ส่งผลให้เกิดความอายและไม่กล้าใช้ภาษาพวนในเยาวชน แนวทางแก้ไขคือการส่งเสริมให้ภาษาพวนกลายเป็นสิ่ง “ปกติ” ผ่านการใช้งานในสถานศึกษาและหน่วยงานราชการ เพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่ในสังคมที่ช่วยเพิ่มความภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 2) การสร้างกลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่ โดยเน้นการประสานงานระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ ผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การตั้งคณะกรรมการ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดทำแผนประชาสัมพันธ์

การจัดกิจกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรม และการติดตามประเมินผล เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แนวทางเหล่านี้มุ่งสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ ยั่งยืน และตอบโจทย์การพัฒนาท้องถิ่น นำมาสู่ข้อเสนอแนะ 3 ประการ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ หน่วยงานราชการและสถานศึกษาในจังหวัดนครนายก ควรใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นการสร้างสำนึกร่วมในอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น การใช้ภาษาพวนในกิจกรรมสำคัญ และการส่งเสริมกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ในสถานศึกษา เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการท่องเที่ยว 2) ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ โดยควรจัดตั้งคณะกรรมการที่มีตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ เพื่อวางแผนและติดตามผล จัดหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์ที่เน้นการปฏิบัติจริง พร้อมพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และโครงสร้างพื้นฐานให้เหมาะสม นอกจากนี้ ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อส่งเสริมกิจกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรม เช่น การแสดงศิลปะพื้นบ้าน หรือการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่ และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดนครนายกเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของผลลัพธ์ รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระยะยาว นอกจากนี้ การวิจัยควรมุ่งพัฒนาแนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรม พร้อมศึกษาวิธีการปรับตัวของชุมชนในบริบทของการเปลี่ยนแปลงยุคหลังโควิด-19 เพื่อสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้ สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

- เกวลิน งามพิริยกร และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(7), 2787-2802.
- ครูผู้สอน 1. (15 ก.พ. 2567). การออกแบบกิจกรรมเชิงพื้นที่. (วัฒนชัย ขวาลำธาร, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูผู้สอน 2. (15 ก.พ. 2567ก). การออกแบบกิจกรรมเชิงพื้นที่. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูผู้สอน 2. (25 พ.ค. 2567ข). การถอดบทเรียนหลังการฝึก. (วัฒนชัย ขวาลำธาร, ผู้สัมภาษณ์)
- ณฤณีย์ ศรีสุข. (2563). กระบวนการธำรงอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 9(3), 203-217.
- นักเรียน 1. (20 ก.พ. 2567). แรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- นักเรียน 2. (20 ก.พ. 2567). แรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- นักเรียน 3. (23 ก.พ. 2567). การอบรมก่อนฝึกประสบการณ์. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้นำชม 1. (7 มี.ค. 2567). แนวทางการฝึกประสบการณ์. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้บริหารสถานศึกษา 1. (2 ก.พ. 2567ก). จุดอ่อนและปัญหาที่ต้องแก้ไข. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้บริหารสถานศึกษา 1. (4 มี.ย. 2567ข). การสร้างแนวทางการส่งเสริม. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้บริหารสถานศึกษา 1. (25 พ.ค. 2567ค). การถอดบทเรียนหลังการฝึก. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 1. (3 ก.พ. 2567). วัฒนธรรมกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน. (เกวลิน งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 2. (4 มี.ย. 2567ก). การสร้างแนวทางการส่งเสริม. (วัฒนชัย ขวาลำธาร, ผู้สัมภาษณ์)

- ผู้ปกครอง 2. (15 ก.พ. 2567ข). การออกแบบกิจกรรมเชิงพื้นที่. (วัฒนชัย ขวาลำธาร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้อำนวยการแหล่งฝึก 1. (3 ก.พ. 2567). แนวคิดและวิสัยทัศน์ผู้นำแหล่งฝึก. (เกวลิณ งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ยุพดี กลิ่นน้อย และคณะ. (2561). การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมการวิเคราะห์ SWOT เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชางานธุรกิจ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 33(3), 37-46.
- วิเชียร อินทรสมพันธ์ และคณะ. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(1), 155-166.
- สำนักงานจังหวัดนครนายก. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดนครนายก (พ.ศ. 2566 - 2570). นครนายก: สำนักงานจังหวัดนครนายก ศาลากลางจังหวัดนครนายก.
- สุภาวรรณ ฤกษ์กำลัง. (2564). การพัฒนาระบบการออกแบบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 15(1), 30-43.
- หน่วยงานราชการในพื้นที่ 1. (4 มิ.ย. 2567). สรุปผลการดำเนินงาน. (เกวลิณ งามพิริยกร, ผู้สัมภาษณ์)
- อภิญา จิตมโนวรรณ. (2563). รูปแบบการสร้างเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับเยาวชน ในแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 8(1), 53-65.
- อภิศักดิ์ คู่กระสังข์ และคณะ. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก. วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม, 18(2), 309-325.
- อามินทร์ หลงเดวา และ ไอยเรศ บุญฤทธิ์. (2566). การต่อรองและการช่วงชิงทางอัตลักษณ์ที่ส่งผลต่อกรอบความคิดและกระบวนการเรียนรู้ ของเยาวชนมลายูมุสลิมภายใต้ระบบการศึกษาไทย:กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดยะลา. วารสารพัฒนศาสตร์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 6(2), 43-71.

การศึกษาสภาพปัญหาทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนาฏศิลป์*

A STUDY OF DIGITAL SKILLS ISSUES FOR STUDENTS OF THE EDUCATION PROGRAM IN THAI DANCE

ทาริกา วัชรอทัย^{1*}, พรวัน แพทยานนท์², นพดล อินจันทร์²

Tarika Watcharothai^{1*}, Porawan Pattayanon², Noppadol Inchan²

¹คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Doctor of Education Program (Arts Education), Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

²วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²College of Social Communication Innovation, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: tarikakatcha@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) บัณฑิตครูนาฏศิลป์ ใช้สุ่มแบบหลายขั้นตอน 285 คน 2) อาจารย์นิเทศก์ประจำหลักสูตร สาขานาฏศิลป์ศึกษา ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง 4 คน 3) อาจารย์เทคโนโลยีดิจิทัลประจำหลักสูตรนาฏศิลป์ ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง 4 คน 4) ครูพี่เลี้ยงนักศึกษาครูนาฏศิลป์จาก ใช้การเลือกตามสะดวก 4 คน 5) นักศึกษาครูนาฏศิลป์ ชั้นปริญญาตรีปีที่ 4 ใช้การเลือกตามสะดวก 13 คน และ 6) บัณฑิตครูนาฏศิลป์ ใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 13 คน เครื่องมือการวิจัย ด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงของบัณฑิต ได้แก่ แบบประเมินตนเองของบัณฑิตครูนาฏศิลป์ ด้านสภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนาฏศิลป์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์อาจารย์นิเทศก์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ศึกษา แบบสัมภาษณ์อาจารย์เทคโนโลยีดิจิทัลประจำหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา แบบสัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยงนักศึกษาครูนาฏศิลป์ แบบสัมภาษณ์นักศึกษาครูนาฏศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า การประเมินตนเองของบัณฑิตครูนาฏศิลป์ ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านความสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย 3.81 อยู่ในระดับมาก นักศึกษาครูนาฏศิลป์ยังขาดทักษะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพ ทั้งในด้านการประยุกต์ใช้เพื่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การสร้างสรรค์ผลงาน และการวิจัย สาเหตุของปัญหา ได้แก่ หลักสูตรที่ยังขาดการบูรณาการทักษะดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ศักยภาพของครูผู้สอนที่ยังไม่เพียงพอ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยังไม่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างเต็มที่ กิจกรรมเสริมหลักสูตรก็ยังไม่ครอบคลุมและไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: สภาพปัญหา, ทักษะดิจิทัล, นักศึกษาครูนาฏศิลป์, ทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนาฏศิลป์

Abstract

To study the problems of digital literacy among dance teacher students at Buditpatanasilpa Institute. Sample groups included: 1) 285 dance teacher graduates selected through multi-stage random sampling; 2) 4 supervising instructors from the dance education program, selected through purposive sampling; 3) 4 digital technology instructors from the dance program, selected

through purposive sampling; 4) 4 mentor teachers of dance teacher students, selected through convenience sampling; 5) 13 fourth-year dance teacher students, selected through convenience sampling; 6) 13 dance teacher graduates, selected using set criteria. Research instruments regarding the competency and desirable characteristics of graduates included a self-assessment form for dance teacher graduates. As for the problems of digital literacy among dance teacher students, the research instruments included interview forms for supervising instructors in the dance education program, interview forms for digital technology instructors in the dance education program, interview forms for mentor teachers of dance teacher students, and interview forms for dance teacher students. The research findings revealed that the dance teacher graduates' self-assessment showed the lowest average score in the ability to effectively use digital technology or digital technology in education, with an average of 3.81, which is at a high level. Dance teacher students still lack the digital skills necessary for their profession in terms of application for learning, teaching management, creative work, and research. The causes of the problems include: a curriculum that lacks systematic integration of digital skills, insufficient teacher capacity, learning activities that do not fully promote the development of digital skills, and extracurricular activities that are not comprehensive and cannot effectively meet the needs of students in developing digital skills.

Keywords: Problems, Digital Skills, Dance Education Students, Digital Skills for Dance Education Students

บทนำ

ยุคดิจิทัลได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในภาคการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้เร่งให้เกิดการปรับตัวและนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง รายงานขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ในปี 2563 ระบุว่า มีนักเรียนกว่า 1,600 ล้านคนทั่วโลกได้รับผลกระทบจากการปิดโรงเรียนเนื่องจากสถานการณ์ดังกล่าว (Kommon, 2563) ซึ่งส่งผลให้แพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมาก และเน้นย้ำถึงความจำเป็นที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) นอกจากนี้ ผู้เรียนในปัจจุบันที่เป็น Generation Z และ Generation Alpha ซึ่งเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน พวกเขาให้ความสนใจสั้นและคุ้นเคยกับการใช้เครื่องมือดิจิทัล ดังนั้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับผู้เรียนกลุ่มนี้จึงต้องมีความกระชับ ชัดเจน และน่าสนใจ (ดนุสดา จามจุรี, 2563) AIS Academy ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปรับตัวของภาคการศึกษาให้ทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนรุ่นใหม่ (AIS Academy, 2565) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสอนนาฏศิลป์ มิใช่เพียงแค่กระแสแห่งยุคสมัยแต่เป็นการเปิดประตูมิติใหม่แห่งการเรียนรู้ ที่ช่วยสืบสานและต่อยอดศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ให้คงอยู่และงอกงามยิ่งขึ้น หัวใจสำคัญของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล คือ การสร้าง “สะพานเชื่อม” ระหว่างองค์ความรู้ ครูผู้สอน และนักเรียน ให้เข้าถึงกันได้ง่าย รวดเร็ว และไร้ขีดจำกัด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล ทำราหรือรูปแบบการแสดง ล้วนสามารถเข้าถึงได้เพียงปลายนิ้วสัมผัสผ่านสื่อดิจิทัลหลากหลาย เช่น วิดีโอ บทเรียนออนไลน์ และแพลตฟอร์มการเรียนรู้อย่างยิ่งไปกว่านั้นดิจิทัลยังเป็น “เครื่องมือ” ที่ทรงพลังช่วยยกระดับการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและน่าสนใจยิ่งขึ้น สื่อมัลติมีเดีย แอนิเมชัน และเกม ล้วนช่วยดึงดูดความสนใจ เสริมสร้างแรงจูงใจ ทำให้การเรียนรู้นาฏศิลป์เป็นเรื่องสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ ในบริบทนี้นักศึกษานาฏศิลป์ ซึ่งเป็นผู้ที่

เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการศึกษาด้านนาฏศิลป์ในอนาคต จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างเข้มข้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 65 “ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) เพื่อให้ นักศึกษาครูนานาฏศิลป์ สามารถปรับตัวและนำเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำในการผลิตบัณฑิตครูนานาฏศิลป์ของประเทศไทย ได้พบว่า นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยจากการวิเคราะห์ SWOT ในแผนพัฒนาสถาบันฯ พ.ศ. 2560 - 2564 พบว่า นักศึกษาร้อยละ 70 มีทักษะการใช้เทคโนโลยีต่ำกว่าเกณฑ์ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีค่าเฉลี่ยรวมเพียง 54.82 ในปีการศึกษา 2561 - 2563 (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2564) นอกจากนี้ การวิเคราะห์หลักสูตรยังพบว่า รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลมีสัดส่วนเพียง 8.34% ของหน่วยกิตทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กณิชา ศิริศักดิ์ ซึ่งพบว่า นักศึกษาคูได้รับการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพครูในยุคปัจจุบัน (กณิชา ศิริศักดิ์, 2559) และจากการสัมภาษณ์อาจารย์นิเทศการสอนครูพี่เลี้ยง และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสาขานาฏศิลป์ไทยศึกษามีทักษะการใช้ดิจิทัลในการนำเสนออยู่ในระดับดี แต่ยังขาดทักษะในการประยุกต์ใช้ดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ (อาจารย์นิเทศก์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ศึกษาคนที่ 1, 2566)

หากนักศึกษาครูนานาฏศิลป์ยังคงขาดทักษะดิจิทัล จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ในอนาคต เนื่องจากผู้เรียนในปัจจุบันมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีดิจิทัล และคาดหวังว่าการเรียนรู้จะน่าสนใจและมีส่วนร่วม การที่ครูไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่ายและไม่สนใจเรียน ซึ่งจะส่งผลเสียต่อพัฒนาการทางด้านนาฏศิลป์ของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยศึกษาสภาพปัญหา เพื่อวิเคราะห์ปัญหาด้านทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครูนานาฏศิลป์และสภาพปัจจุบันในด้านหลักสูตร ศักยภาพครูผู้สอน กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร อันเป็นข้อเท็จจริงที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนานาฏศิลป์ เพื่อให้เข้าใจถึงอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน และสามารถนำไปสู่การพัฒนาแนวทางแก้ไขที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนานาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนานาฏศิลป์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

กลุ่มตัวอย่าง

1. บัณฑิตครูนานาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2563 - 2565 จำนวน 1,146 คน การกำหนดจำนวนกลุ่มใช้ตารางสำเร็จรูป Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) โดยมีจำนวนไม่น้อยกว่า 285 การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้ (Multistage Random Sampling)

1.1 แบ่งกลุ่มวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 13 กลุ่ม

1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้การเลือกตามสะดวก

ตารางที่ 1 แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง บัณฑิตครุศึกษาศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สำเร็จการศึกษา ในปีการศึกษา 2563 - 2565

สถานศึกษา	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง(คน)
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	268	67
วิทยาลัยนาฏศิลป์	97	24
วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย	96	17
วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด	56	14
วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์	98	24
วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี	77	19
วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา	37	9
วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี	77	19
วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี	61	15
วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง	91	23
วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง	79	20
วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช	60	15
วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่	76	19
รวม	1,146	285

2. อาจารย์นิเทศก์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ศึกษา ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 4 คน

3. อาจารย์เทคโนโลยีดิจิทัลประจำหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 4 คน

4. ครูพี่เลี้ยงนักศึกษาครุศึกษาศาสตร์จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั่วประเทศ จำนวน 4 แห่ง แห่งละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 4 คน ใช้การเลือกตามสะดวก

5. นักศึกษาครุศึกษาศาสตร์ ชั้นปริญญาตรีปีที่ 4 จำนวน 13 คน ใช้การเลือกตามสะดวก

6. บัณฑิตครุศึกษาศาสตร์ จำนวน 13 คน ใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

6.1 จบการศึกษาในระหว่างปีการศึกษา 2563 - 2565

6.2 อยู่ระหว่างการประกอบอาชีพครุศึกษาศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินตนเองของบัณฑิตครุศึกษาศาสตร์ ด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตแบบมีโครงสร้าง

2. แบบสัมภาษณ์อาจารย์นิเทศก์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ศึกษา ด้านสภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุศึกษาศาสตร์ แบบมีโครงสร้าง

3. แบบสัมภาษณ์อาจารย์เทคโนโลยีดิจิทัลประจำหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา สภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุศึกษาศาสตร์ แบบมีโครงสร้าง

4. แบบสัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยงนักศึกษาครุศึกษาศาสตร์ ด้านสภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุศึกษาศาสตร์ แบบมีโครงสร้าง

5. แบบสัมภาษณ์นักศึกษาครุศึกษาศาสตร์ ด้านสภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุศึกษาศาสตร์แบบมีโครงสร้าง

วิธีการดำเนินการ

1. ศึกษาหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ศึกษา (4ปี) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

2. สร้างแบบประเมินตนเองด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตครุฑนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จบการศึกษาในปีการศึกษา 2560 - 2563 แบบมีโครงสร้าง เพื่อสำรวจปัญหาโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะมากที่สุด
- 4 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับมาก
- 3 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับน้อย
- 1 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยแบบประเมิน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน Likert Scale ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง สมรรถนะและคุณลักษณะระดับน้อยที่สุด

นำส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำเครื่องมือให้กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเป็นปรนัยของข้อคำถามในการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง

3. ดำเนินการการส่งแบบประเมินตนเองด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต สาขา นาฏศิลป์ไทยศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จบการศึกษาในปีการศึกษา 2563-2565

4. นำข้อมูลด้านด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์เพื่อวิเคราะห์ปัญหา

5. ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์ทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุฑนาฏศิลป์ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาในปัจจุบัน

6. สร้างแบบสัมภาษณ์

6.1 แบบสัมภาษณ์อาจารย์นิเทศก์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ศึกษา แบบมีโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านดิจิทัลในปัจจุบัน

6.2 แบบสัมภาษณ์อาจารย์เทคโนโลยีดิจิทัลประจำหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา แบบมีโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านดิจิทัลในปัจจุบัน

6.3 แบบสัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยงนักศึกษาครุฑนาฏศิลป์ แบบมีโครงสร้างเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านดิจิทัลในปัจจุบัน

6.4 แบบสัมภาษณ์นักศึกษาครุฑนาฏศิลป์ศึกษา แบบมีโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านดิจิทัลในปัจจุบัน

6.5 แบบสัมภาษณ์ผู้ใช้บัณฑิต แบบมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ความคาดหวังการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการสอนนาฏศิลป์

นำส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำเครื่องมือให้กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเป็นปรนัยของข้อคำถามในการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง

7. ดำเนินการสัมภาษณ์ ผ่านระบบออนไลน์ ดังนี้

- 7.1 สัมภาษณ์อาจารย์นิเทศก์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ศึกษา
- 7.2 สัมภาษณ์อาจารย์เทคโนโลยีดิจิทัลประจำหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา
- 7.3 สัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยงนักศึกษาครุฑนาฏศิลป์
- 7.4 สัมภาษณ์นักศึกษาครุฑนาฏศิลป์ศึกษา

8. นำข้อมูลด้านสภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์และสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. แบบประเมินตนเองด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงของบัณฑิตนักศึกษาครุฑนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จบการศึกษาในปีการศึกษา 2563 - 2565 แบบมีโครงสร้าง ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

เก็บข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างบัณฑิตครุฑนาฏศิลป์จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ จำนวน 285 คน ประกอบด้วยเพศชาย 26% และเพศหญิง 74% โดยผู้สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2563 มี 17.3%, ปีการศึกษา 2564 มี 36.7% และปีการศึกษา 2565 มี 46% มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลจำนวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างบัณฑิตครุฑนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์

สถานศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ)
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	23.50
วิทยาลัยนาฏศิลป์	8.42
วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย	5.96
วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด	4.91
วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์	8.42
วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี	6.66
วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา	3.15
วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี	6.66
วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี	5.26
วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง	8.07
วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง	7.01
วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช	5.26
วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่	6.66
รวม	100

ตารางที่ 3 ผลการประเมินตนเองด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงของบัณฑิตครูนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จบการศึกษาในปีการศึกษา 2563 - 2565

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ท่านมีความรู้ ทักษะ และเชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์	4.74	0.46	มากที่สุด
2. ท่านสามารถคิดวิเคราะห์ และสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ได้	4.61	0.68	มากที่สุด
3. ท่านเป็นครูนาฏศิลป์ ที่สามารถประยุกต์ความรู้ มีความเป็นเลิศในศาสตร์ด้านนาฏศิลป์	4.30	0.84	มาก
4. ท่านเป็นครูนาฏศิลป์ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ มีความเป็นเลิศในศาสตร์ด้านนาฏศิลป์	4.46	0.80	มาก
5. ท่านสามารถสร้างนวัตกรรม และหรืองานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน	4.37	0.81	มาก
6. ท่านสามารถบูรณาการความรู้ในสาขาที่เกี่ยวข้อง	4.56	0.63	มากที่สุด
7. ท่านพัฒนาตนเองให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในด้านทักษะความรู้	4.12	0.96	มาก
8. ท่านมีความพร้อมในการร่วมมือทางวิชาการกับองค์กรทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ	3.99	1.12	มาก
9. ท่านมีความสามารถในการสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา	4.44	0.72	มาก
10. ท่านสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ เทคโนโลยีดิจิทัลด้านการศึกษได้ อย่างมีประสิทธิภาพ	3.81	1.26	มาก
11. ท่านมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก	4.73	0.56	มากที่สุด
12. ท่านยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู	4.72	0.61	มากที่สุด
รวม	4.10	0.79	มาก

จากการประเมินตนเองของบัณฑิตครูนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่สำเร็จการศึกษาในช่วงปี 2563 - 2565 พบว่า โดยภาพรวมแล้วมีระดับสมรรถนะและคุณลักษณะอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.10 ซึ่งประเด็นที่มีคะแนนสูงสุด คือ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะด้านนาฏศิลป์ (ค่าเฉลี่ย 4.74) รองลงมา คือ จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก (ค่าเฉลี่ย 4.73) ในขณะที่ประเด็นที่ได้คะแนนต่ำสุด คือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 3.81) และบัณฑิตส่วนใหญ่ (62.68%) มีความต้องการพัฒนาตนเองในด้านทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

2. ศึกษาทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนาฏศิลป์

ผลการวิจัย ทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนาฏศิลป์ประกอบไปด้วยทักษะ 4 ด้าน 12 ตัวบ่งชี้ 38 พฤติกรรมชี้วัด โดยมีรายละเอียดรายด้าน ดังนี้ 1) รอบรู้วิชาชีพทางด้านนาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1.1) ความรู้ด้านดิจิทัลสำหรับความรอบรู้วิชาชีพทางด้านนาฏศิลป์ 1.2) การใช้งานดิจิทัลสำหรับความรอบรู้วิชาชีพทางด้านนาฏศิลป์ และ 1.3) การสร้างสรรค์ดิจิทัลสำหรับรอบรู้วิชาชีพทางด้านนาฏศิลป์ 2) จัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 2.1) ความรู้ด้านดิจิทัลสำหรับการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ 2.2) การใช้งานดิจิทัลสำหรับการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ และ 2.3) การสร้างสรรค์ดิจิทัลสำหรับการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ 3) สร้างสรรค์นาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 3.1) ความรู้ด้านดิจิทัลสำหรับงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ 3.2) การใช้งานดิจิทัลสำหรับงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ และ 3.3) การสร้างสรรค์ดิจิทัลสำหรับงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ และ 4) การใช้งานดิจิทัลเพื่อการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้นาฏศิลป์ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 4.1) ความรู้ด้านดิจิทัลสำหรับการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้นาฏศิลป์ 4.2) การใช้งานดิจิทัลสำหรับการ

วิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ และ 4.3) การสร้างสรรค์ดิจิทัลสำหรับการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์

3. ศึกษาสภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุนาฏศิลป์

ผู้วิจัยได้แยกสภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุนาฏศิลป์ 2 ประเด็น สรุปผลการวิจัย ดังนี้

3.1 ปัญหาด้านทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครุนาฏศิลป์ ประเด็นที่ 1 รอบรู้วิชาชีพทางด้านนาฏศิลป์ ด้วยการใช้งานดิจิทัล นักศึกษาส่วนใหญ่ยังใช้ทักษะดิจิทัลในการทำงานวิชาชีพค่อนข้างจำกัด มักใช้ตามคำสั่งครูเป็นหลัก เช่น ค้นหาข้อมูลหรือดูวิดีโอประกอบการเรียนการสอน แม้บางส่วนจะเริ่มใช้ช่องทางอื่น ๆ บ้าง เช่น ศูนย์รักศิลป์, E-book, TikTok หรือ Wikipedia แต่โดยรวมยังถือว่าน้อย สาเหตุอาจมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจหรือแรงจูงใจในการใช้ทักษะดิจิทัล อย่างไรก็ตาม มีนักศึกษาบางส่วนที่เริ่มใช้ทักษะดิจิทัลในการพัฒนาตนเองมากขึ้น โดยนิยมใช้ YouTube, Google และ Facebook ประเด็นที่ 2 จัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล นักศึกษาส่วนใหญ่มีทักษะดิจิทัลด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับพื้นฐาน มักใช้ PowerPoint และ YouTube เป็นหลัก และอาจใช้โปรแกรมอื่น ๆ เช่น Kahoot, Wordwall, Piker, TikTok และ Vander go เพิ่มเติม บางส่วนยังใช้สื่อทำมือควบคู่ไปด้วย อย่างไรก็ตาม ยังมีนักศึกษาบางส่วนที่ยังไม่ค่อยได้ใช้สื่อดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน ประเด็นที่ 3 สร้างสรรค์นาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล นักศึกษาใช้ทักษะดิจิทัลในการสร้างสรรค์ผลงานโดยการค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น Google, YouTube และห้องสมุดออนไลน์ เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบการแสดง นอกจากนี้ยังใช้ PowerPoint ในการนำเสนอผลงาน ใช้โปรแกรมตัดต่อวิดีโอและเสียง และใช้ Ibis Paint, Procreate ในการออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดง อย่างไรก็ตาม ยังมีนักศึกษาบางส่วนที่ยังไม่ใช้ทักษะดิจิทัลในการสร้างสรรค์ผลงานมากนัก ประเด็นที่ 4 การใช้งานดิจิทัลเพื่อการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ นักศึกษาครุนาฏศิลป์ส่วนใหญ่นิยมใช้เครื่องมือค้นหาข้อมูลออนไลน์ เช่น Google, YouTube และ Facebook เพื่อการวิจัย โดยมักสร้างสรรค์นวัตกรรมในรูปแบบสื่อผสม เช่น วิดีโอ, E-book และคาราโอเกะ อย่างไรก็ตาม ยังมีนักศึกษาบางส่วนที่ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนานวัตกรรม และยังคงพึ่งพาสื่อที่สร้างขึ้นด้วยมือ ประเด็นที่ 5 นักศึกษาครุนาฏศิลป์ควรพัฒนาทักษะดิจิทัลด้านใด นักศึกษาครุนาฏศิลป์ควรพัฒนาทักษะดิจิทัลด้านการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ และด้านการใช้งานดิจิทัลเพื่อการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์เป็นลำดับแรก

3.2 สภาพปัญหาด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครุนาฏศิลป์ ประเด็นที่ 1 หลักสูตรผลการวิจัยเผยให้เห็นว่าหลักสูตรปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครุนาฏศิลป์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยพบปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ 1) การบูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ากับวิชานาฏศิลป์ยังไม่เป็นระบบ ทำให้นักศึกษาไม่สามารถนำทักษะดิจิทัลไปประยุกต์ใช้ได้เต็มที่ 2) จำนวนรายวิชาและระยะเวลาเรียนที่ส่งเสริมทักษะดิจิทัลด้านการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ยังไม่เพียงพอ 3) การขาดการบูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ากับวิชาสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นวิชาหลัก ทำให้นักศึกษาไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างเต็มที่ และ 4) จำนวนรายวิชาสอนวิจัยและนวัตกรรมมีน้อย และขาดการบูรณาการกับทักษะดิจิทัล ส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถพัฒนาทักษะการวิจัยโดยใช้เครื่องมือดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่ 2 ศักยภาพครูผู้สอน ผลการวิจัยชี้ว่าศักยภาพของครูผู้สอนยังไม่เพียงพอที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาทักษะดิจิทัลในด้านต่าง ๆ ของวิชาชีพนาฏศิลป์ โดย 1) ครูส่วนใหญ่มีทักษะด้านนาฏศิลป์มากกว่าด้านดิจิทัล ทำให้การสอนเน้นไปที่การสั่งงานและให้นักศึกษาศึกษาด้วยตนเอง 2) ศักยภาพครูผู้สอนด้านทักษะดิจิทัลมีความแตกต่างกัน บางคนมีทักษะดิจิทัลที่ดี แต่อาจไม่เข้าใจบริบทของนาฏศิลป์อย่างลึกซึ้ง 3) ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้และทักษะด้านดิจิทัล ทำให้การสอนเน้นไปที่รูปแบบเดิม ๆ และไม่สามารถส่งเสริมการใช้ดิจิทัลในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ได้อย่างเต็มที่ และ 4) ครูส่วนใหญ่มีทักษะดิจิทัลน้อยมาก และมีความรู้ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถให้คำแนะนำในการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์แก่นักศึกษาได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ประเด็นที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาชีพนานาศิลป์ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาทักษะดิจิทัลได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากยังคงเน้นการสอนแบบเดิม ๆ ที่มุ่งเน้น การฝึกทักษะการปฏิบัติเป็นหลัก โดยไม่ได้บูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ามาในการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดย 1) การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังคงเน้นการบรรยาย สาธิต และปฏิบัติ โดยไม่ได้บูรณาการทักษะดิจิทัล 2) การจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นรูปแบบการบรรยายและการสาธิตเป็นหลัก โดยให้นักศึกษาศึกษาด้วยตนเอง เป็นส่วนใหญ่ 3) การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการสอนแบบครูสั่งงาน นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยแนะนำเป็นบางครั้ง และ 4) การสอนเน้นการบรรยาย ให้นักศึกษาศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง บางส่วน เรียนรู้จากรุ่นพี่ ประเด็นที่ 4 กิจกรรมเสริมหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันยังขาดการบูรณาการทักษะดิจิทัล ในด้านต่าง ๆ ของนาฏศิลป์อย่างเต็มรูปแบบ โดย 1) กิจกรรมส่วนใหญ่เน้นการอบรมทักษะปฏิบัติมากกว่าการ บูรณาการทักษะดิจิทัล 2) มีกิจกรรมอบรมการสร้างสื่อและการใช้แพลตฟอร์มบ้าง แต่ยังไม่เพียงพอ 3) กิจกรรม ส่วนใหญ่เน้นทักษะการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์เพียงอย่างเดียว และ 4) กิจกรรมส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนา ทักษะดิจิทัลด้านการวิจัย

อภิปรายผล

1. ศึกษาสภาพปัญหาด้านสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

จากการประเมินตนเองของบัณฑิตครุนาฏศิลป์ พบว่า บัณฑิตครุนาฏศิลป์ประเมินตนเองว่ามีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในวิชาชีพนานาศิลป์อยู่ในระดับสูง แต่ยังขาดทักษะที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา การที่บัณฑิตตระหนักถึงจุดนี้และมีความต้องการ พัฒนาตนเอง ถือเป็นสัญญาณที่ดีในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นครูยุคใหม่ที่สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมา บูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรดา ผาคำ และคณะ ที่พบว่า นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับดี แต่ยังต้องการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม การสอนหรือการเรียนรู้ และการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี (พิรดา ผาคำ และคณะ, 2564)

2. ศึกษาทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุนาฏศิลป์

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุนาฏศิลป์ ประกอบด้วย 4 ทักษะ ได้แก่ 1) รอบรู้วิชาชีพนานาศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล 2) จัดการเรียนการสอน นาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล 3) สร้างสรรค์นาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล และ 4) การใช้งานดิจิทัลเพื่อการวิจัย ในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ โดยแต่ละทักษะหลักประกอบด้วยตัวบ่งชี้และพฤติกรรมบ่งชี้ที่หลากหลาย ซึ่งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับวิชาชีพนานาศิลป์ใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจด้าน ดิจิทัล 2) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การสร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และ 4) การบูรณาการ เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการสอน สิ่งที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ คือ สมรรถนะดิจิทัลสำหรับบัณฑิตระดับ ปริญญาตรีที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งครอบคลุมทักษะด้านการสืบค้นและการใช้งาน การสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสอนหรือการเรียนรู้ และการติดต่อสื่อสารและการประสานงาน (สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กรณัญญ์ ฐิตาการพงศ์สถิต และคณะ ที่ศึกษา เกี่ยวกับทักษะดิจิทัลของครูเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครอบคลุมทักษะด้านการใช้ งานคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ การใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต การใช้โปรแกรมต่าง ๆ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่ง สอดคล้องกับทักษะดิจิทัลด้านการใช้งานดิจิทัลในงานวิจัยนี้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีความโดดเด่นและแตกต่าง จากงานวิจัยอื่น ๆ มีการเชื่อมโยงทักษะดิจิทัลเข้ากับคุณลักษณะเฉพาะของครุนาฏศิลป์ ทำให้ได้ทักษะดิจิทัลที่ จำเป็นและมีความเฉพาะเจาะจงสำหรับนักศึกษาครุนาฏศิลป์มากยิ่งขึ้น (กรณัญญ์ ฐิตาการพงศ์สถิต และคณะ, 2565)

3. ศึกษาสภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต

3.1 ปัญหาด้านทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต

นักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตมีปัญหาในการใช้ทักษะดิจิทัลในด้านต่าง ๆ ของวิชาชีพ ได้แก่ 1) รอบรู้ วิชาชีพทางด้านนาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล นักศึกษาส่วนใหญ่มักใช้ทักษะดิจิทัลตามคำสั่งของครูผู้สอนเท่านั้น โดยยังไม่สามารถนำไปต่อยอดเพื่อพัฒนาตนเองหรือการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ 2) จัดการ เรียนการสอนนาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล นักศึกษาส่วนใหญ่มีทักษะดิจิทัลในระดับพื้นฐาน และยังไม่สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) สร้างสรรค์นาฏศิลป์ ด้วยการใช้งานดิจิทัล นักศึกษายังขาดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์อย่างเต็มศักยภาพ 4) การใช้งานดิจิทัลเพื่อการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้นาฏศิลป์ นักศึกษายังขาดทักษะในการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านนาฏศิลป์ และ 5) ด้านอื่น ๆ นักศึกษาส่วนใหญ่มักใช้ทักษะดิจิทัลเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ปัญหาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตอาจมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น ขาดความรู้ ความเข้าใจ และแรงจูงใจในการใช้ทักษะดิจิทัล ขาดการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา และขาดการบูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการประกอบวิชาชีพในยุคปัจจุบัน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่ทันสมัยและน่าสนใจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประวีณา เอี่ยมยี่สุน ที่พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีปัญหาในการใช้ทักษะดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน เช่น การเลือกใช้สื่อ การใช้เทคโนโลยี และการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (ประวีณา เอี่ยมยี่สุน, 2559) สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ระบุถึงความสำคัญของการใช้ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และการพัฒนาทักษะของบุคลากรในการผลิตและใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) สอดคล้องกับ นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี ทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ซึ่งรวมถึงทักษะดิจิทัล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ผลการวิจัยนี้ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและความท้าทายในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต ซึ่งจำเป็นต้องมีการ ปรับปรุงและพัฒนาทั้งในด้านหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน การจัดการเรียนการสอน และกิจกรรม เสริมหลักสูตร เพื่อให้ นักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตมีทักษะดิจิทัลที่จำเป็นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

3.2 สภาพปัญหาด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต

การพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีปัญหา หลัก ๆ ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) หลักสูตรที่ยังขาดการบูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ากับเนื้อหาการเรียนการสอนอย่างเป็น ระบบ โดยเฉพาะในรายวิชาเฉพาะทางด้านนาฏศิลป์ นอกจากนี้ จำนวนรายวิชาและระยะเวลาที่จัดสอนเกี่ยวกับ ทักษะดิจิทัลยังไม่เพียงพอ และเนื้อหาบางส่วนยังไม่ทันสมัย 2) ศักยภาพของครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และ ทักษะดิจิทัลที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และยังไม่สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลใน การสอนได้อย่างหลากหลาย 3) กิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังคงเน้นรูปแบบเดิม ๆ คือ บรรยาย สาธิต และ ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตาม โดยขาดการบูรณาการทักษะดิจิทัลและการส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning และ 4) กิจกรรมเสริมหลักสูตรส่วนใหญ่ยังไม่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างจริงจัง และขาดการเชื่อมโยงกับ เนื้อหาในหลักสูตร อุปสรรคทั้ง 4 ประการนี้ ส่งผลให้นักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตยังขาดทักษะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการ ประกอบวิชาชีพในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการสืบค้นข้อมูล การสร้างสื่อ นำเสนองาน การจัดการเรียนการสอน นาฏศิลป์ การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ไปจนถึงการทำวิจัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพของ นักศึกษา ปัญหาดังกล่าวเป็นผลมาจากหลายปัจจัย ทั้งในด้านหลักสูตร ศักยภาพของครูผู้สอน และการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาทักษะดิจิทัลในยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ นิศารัตน์ ชื่นใจ และกาญจน์ เรืองมนตรี ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครู พบว่าครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการขาดทักษะดิจิทัลของครูเป็นปัญหาที่พบได้ทั่วไป ไม่ได้จำกัดเฉพาะสาขานาฏศิลป์ (นิศารัตน์ ชื่นใจ และกาญจน์ เรืองมนตรี, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

แม้บัณฑิตจะมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพนาฏศิลป์ แต่ยังขาดทักษะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการทำงานในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา กรอบทักษะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูนาฏศิลป์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) รอบรู้วิชาชีพทางด้านนาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล 2) จัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล 3) สร้างสรรค์นาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล และ 4) การใช้งานดิจิทัลเพื่อการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครูนาฏศิลป์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) หลักสูตรยังขาดการบูรณาการทักษะดิจิทัลอย่างเป็นระบบทั้งในวิชาแกนหลักและวิชาเฉพาะทาง 2) ศักยภาพครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะดิจิทัล และไม่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสอนนาฏศิลป์ได้อย่างเต็มที่ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ยังคงเน้นรูปแบบเดิม ๆ ขาดการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาในกระบวนการเรียนรู้ และ 4) กิจกรรมเสริมหลักสูตรส่วนใหญ่ยังไม่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลในด้านต่าง ๆ ของนาฏศิลป์ ผลการวิจัยสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักศึกษาครูนาฏศิลป์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ด้วยการใช้งานดิจิทัล และทักษะด้านการใช้งานดิจิทัลเพื่อการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ เพื่อให้บัณฑิตสามารถบูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ากับวิชาชีพนาฏศิลป์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในยุคดิจิทัลได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

บัณฑิตครูนาฏศิลป์มีความรู้ความเชี่ยวชาญและทักษะด้านนาฏศิลป์ในระดับสูง แต่ขาดทักษะดิจิทัลที่จำเป็นในการนำไปประยุกต์ใช้ใน ด้านวิชาชีพนาฏศิลป์ การสอนนาฏศิลป์ การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ และการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ สาเหตุของปัญหา หลักสูตรยังไม่บูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ากับวิชานาฏศิลป์อย่างเป็นระบบ ครูผู้สอนขาดความรู้และทักษะด้านดิจิทัล กิจกรรมการเรียนรู้เน้นการสอนแบบเดิม ๆ ไม่ได้บูรณาการดิจิทัล กิจกรรมเสริมหลักสูตรยังไม่ครอบคลุมทักษะดิจิทัลที่หลากหลาย ข้อเสนอแนะ พัฒนาหลักสูตรจัดการบูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ากับทุกวิชา และส่งเสริมให้นักศึกษาได้นำทักษะที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้จริง พัฒนาศักยภาพครู จัดอบรมให้ครูผู้สอนมีทักษะดิจิทัลที่เพียงพอ และสามารถนำไปใช้ในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลาย ครอบคลุมทักษะดิจิทัลทุกด้าน การนำผลการวิจัยไปใช้ ผลการวิจัยไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน นักศึกษานำผลการวิจัยไปพัฒนาตนเอง สถาบันการศึกษานำผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนครูผู้สอนนำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนานโยบายและสนับสนุนการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูนาฏศิลป์ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ศึกษาเชิงลึก สาเหตุหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะดิจิทัล เช่น ทักษะคิตของนักศึกษาต่อเทคโนโลยี เปรียบเทียบผลการวิจัยกับสถาบันอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด ติดตามผลการดำเนินงานหลังจากนำผลการวิจัยไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- กณิขชา ศิริศักดิ์. (2559). การวิจัยหลักสูตรวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัล. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการวิจัยทางการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรณีภูมิ รัฐากรพงศ์สถิต และคณะ. (2565). สภาพความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มุกดาหาร. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(47), 189-206.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542. กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว.
- ดนุลดา จามจุรี. (2563). การออกแบบการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน Gen Z. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิไล.
- นิสาร์ตน์ ชื่นใจ และกาญจน์ เรืองมนตรี. (2564). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ในยุค ดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. วารสารบริหารธุรกิจและ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 4(3), 101-115.
- ประวีณา เอี่ยมยี่สุน. (2559). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาคณะ ศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สุวรรณภูมิ ครั้งที่ 1, (หน้า 796-806). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- พิรดา ผาคำ และคณะ. (2564). แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะ ศึกษาสาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในยุคการศึกษา 4.0. วารสารบัณฑิตวิจัย JOURNAL OF GRADUATE RESEARCH, 12(2), 119-131.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2564). แผนพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พ.ศ. 2560 - 2564 (ประจำปีงบประมาณ 2564). นครปฐม: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). ประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการปฏิบัติ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลสำหรับคุณวุฒิระดับปริญญา ตรี. เรียกใช้เมื่อ 9 ตุลาคม 2565 จาก https://cur-das.wu.ac.th/backEnd/myfile/attEdustandard/3,2,23_Digital%20competencies%20for%20undergraduate%20qualifications.pdf.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). การพัฒนากลไกขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครูสมรรถนะสูง สำหรับประเทศไทย 4.0. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อาจารย์นิเทศก์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ศึกษาคนที่ 1. (10 ก.ย. 2566). สภาพปัญหาด้านทักษะดิจิทัล สำหรับนักศึกษาครุนาฏศิลป์. (ทริกา วัชรโรทัย, ผู้สัมภาษณ์)
- AIS Academy. (2565). AIS Academy เชิญชวนคุณครูทุกระดับชั้น ร่วมยกระดับ EdTech ของไทยให้ก้าวไปอีก ขั้นกับโครงการ “The Educators Thailand”. เรียกใช้เมื่อ 9 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.facebook.com/AISAcademyforThais/posts/pfbid04mfDNz4H4eTLC8eRup1cd2Eig18CF6sp5fjYhCJCUCygDYdoKT4jgHLs2te6AZPhl>
- Kommon. (2563). แพลตฟอร์มออนไลน์ ภูมิทัศน์ใหม่ของการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2565 จาก <https://www.thekommon.co/online-learning-platform-lifelonglearningfocus/>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

กระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วม
ภายใต้บริบทของกฎหมาย กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

A COLLABORATIVE PROCESS FOR REINFORCING JUSTICE WITHIN A COMMUNITY
UNDER THE CONTEXT OF LAWS: A CASE STUDY OF THA RUEA SUBDISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN MUEANG NAKHON SI THAMMARAT DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

บุญญาดา จงละเอียด¹, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว)^{1*}, พระครูอรุณสุตาลังการ (ปริดา บัวเมือง)¹, เจียร ชูหนู¹,
ชวนะ ทองนุ่น¹, จรรยาพร เหมรังษี¹, วิเชษฐ สิ้นประสิทธิ์กุล¹, สุชาติ มสันต์¹, จริญญา ศรีสุข¹, ชัดชัย กลั่นความดี²
Punyada Chongla-iad¹, Phrakru Nitithambundit (Suriya Kongkawai)^{1*}, Phrakru Arunsutalangkan (Preeda Buamuang)¹, Chian Chunu¹,
Chavana Thongnun¹, Jaruyaporn Hemrangsee¹, Wichet Sinprasitkul¹, Suchat Masant¹, Jaran Sresuk¹, Chatchai Kankwamdee²
¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

¹Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus,
Nakhon Si Thammarat, Thailand

²คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²The Faculty of Law, Bangkok Thonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมระบบยุติธรรมและเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในขั้นตอนการศึกษาบริบทและแนวทางการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชน กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเลือกแบบเจาะจง และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการศึกษาการส่งเสริมระบบยุติธรรมกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ ใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ มอร์แกน ได้จำนวน 385 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์พรรณนาข้อมูลจากเอกสาร อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านเครือข่ายการทำงาน พบว่า อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารจัดการ ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านนโยบายสนับสนุน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งยังบ่งบอกถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการยุติธรรมในชุมชนต่อไป และ 2) ข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมระบบยุติธรรม 2.1) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน 2.2) การรับเรื่องราวร้องทุกข์ แจ้งเบาะการทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งปัญหาความเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาส 2.3) การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท 2.4) การเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน และ 2.5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน

คำสำคัญ: ระบบความยุติธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การส่งเสริมระบบยุติธรรม, นครศรีธรรมราช, กฎหมาย

Abstract

This research article aims to study the promotion of the justice system and propose guidelines for promoting the community justice system in the area of Tha Rua Subdistrict Administrative Organization, Mueang Nakhon Si Thammarat District, under the legal context. This is a mixed-methods research, including qualitative research through in-depth interviews to study the context and guidelines for promoting the community justice system with a targeted group of key informants and quantitative research using a questionnaire to study the promotion of the justice system with a sample group consisting of citizens and administrative officers in the area, selected using Krejcie and Morgan's sample table, totaling 385 people. The qualitative data were analyzed by describing information from documents, explaining the phenomena, and using data from in-depth interviews to form inductive conclusions. For the quantitative data, basic statistical values such as percentage, mean, and standard deviation were used to summarize descriptive data. The findings of the research are as follows: 1) The promotion of the justice system in the community area of Tha Rua Subdistrict Administrative Organization, Mueang Nakhon Si Thammarat District, under the legal context, covers five aspects: community participation, work network, management, support from the government, and policy support. The first two aspects (community participation and work network) were found to be at a high level, while the other three aspects (management, government support, and policy support) were at a medium level, indicating the need to further strengthen and develop the community justice process. 2) Suggestions and guidelines for promoting the justice system: 2.1) Crime prevention and control in the community. 2.2) Handling complaints, reporting corruption, and addressing the problems of marginalized groups. 2.3) Mediation and dispute resolution. 2.4) Providing support and empowerment to crime victims and fostering a sense of community. 2.5) Reintegration of released prisoners or those under probation back into the community.

Keywords: Justice System, Community Participation, Promotion of The Justice System, Nakhon Si Thammarat, Law

บทนำ

ประเทศไทยใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมความประพฤติของสังคม โดยอาศัยการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) อันประกอบด้วยองค์กรของรัฐ คือ ตำรวจ อัยการศาลยุติธรรม และราชทัณฑ์ โดยมุ่งใช้กลไกการบังคับใช้กฎหมายในอันที่จะลงโทษแก่อาชญากรหรือผู้ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (คณพล จันทน์หอม, 2558) ซึ่งแต่ละองค์กรมีภาระหน้าที่ที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแบบพิธีการ (Formalism) เท่านั้น เริ่มตั้งแต่การจับ การสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องคดีไปจนถึงพิจารณาตัดสินและพิพากษาลงโทษทางอาญาในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนและวิธีการที่ซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการที่ยาวนาน และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก และท้ายที่สุดแล้วการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมก็ไม่ได้ลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บางครั้งยังมีการดำเนินการที่ไม่โปร่งใสและ

ไม่สามารถเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายและชุมชนได้อย่างเพียงพอกลับสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นและนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ วิถีชีวิตในกระบวนการยุติธรรมนี้เกิดจากปัญหากฎหมายอาญาเพื่อ (Overcriminalization) และข้อจำกัดในทรัพยากร ทั้งบุคลากร เครื่องมือ สถานที่ และงบประมาณ ซึ่งทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในประเด็นที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งในระดับสากลมีการเสนอใช้ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ (องค์การสหประชาชาติ, 2563) ในประเทศไทยเองก็มีการตื่นตัวในเรื่องนี้ โดยเมื่อกว่าทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบ “เวทีความคิดเพื่อพัฒนาระบบการยุติธรรมไทย” จัดโดยคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติและสถาบันกฎหมายอาญา เพื่อระดมความเห็นและกำหนดนโยบายใหม่ โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาสังคมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2547)

การเปลี่ยนแปลงระบบยุติธรรมระดับสากลได้เน้นการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม รวมถึงการตอบโต้ต่ออาชญากรรม โดยให้ความสำคัญแก่ผู้กระทำผิดและเจ้าหน้าที่ในระบบยุติธรรมเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การสร้างความยุติธรรมชุมชนและการใช้ยุติธรรมทางเลือกจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชาชนและชุมชน รวมถึงการเสริมพลังชุมชน โดยให้บทบาทแก่ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และประชาสังคมในการแก้ปัญหา แนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนตามกรอบกฎหมายปัจจุบันมีเป้าหมาย 5 ประการ ได้แก่ 1) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน โดยเฝ้าระวัง ป้องกัน และให้ความรู้แก่ประชาชน 2) การรับเรื่องร้องทุกข์และปัญหาจากประชาชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 4) การเยียวยาและเสริมพลังให้เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนให้กลับมาใช้ชีวิตปกติ และ 5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติและลดการกระทำผิดซ้ำ (วันชัย รุจนวงศ์, 2550)

กระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในสังคม โดยเน้นการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยและสิทธิเสรีภาพ รวมถึงการวินิจฉัยข้อขัดแย้งและลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย รัฐได้จัดตั้งระบบยุติธรรมประกอบด้วยตำรวจ อัยการ ศาล และมาตรการลงโทษผู้กระทำผิดที่ชัดเจน (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550) แนวคิดยุติธรรมทางเลือกเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่าน “ยุติธรรมชุมชน” ซึ่งเชื่อว่าการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในชุมชนไม่ควรพึ่งพารัฐเพียงอย่างเดียว เนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมและบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้น แนวทางการคืนอำนาจในการแก้ปัญหาให้ชุมชนจึงมีความสำคัญ โดยรัฐสนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น (กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2557) หนึ่งในโครงการสำคัญ คือ การจัดตั้ง “เครือข่ายยุติธรรมชุมชน” และศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบล เพื่อเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมและช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น โดยเป็นจุดคัดกรองข้อพิพาทก่อนเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายอย่างเต็มรูปแบบ หากมีประสิทธิภาพเพียงพอจะสามารถช่วยลดปริมาณคดีและเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนได้ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2550) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ถูกประกาศใช้เพื่อส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาบางประเภท ลดปริมาณคดีในศาล ลดปัญหาความขัดแย้ง และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งโดยบริบทของพื้นที่มีพื้นที่รับผิดชอบ 76 ตร.กม. มีประชากรปรากฏตามทะเบียนรวม 21,871 คน แบ่งเป็นชาย 10,652 คน หญิง 11,219 คน มีหมู่บ้านรับผิดชอบทั้งสิ้น 19 หมู่บ้าน ถือว่าเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ และยังคงประสบกับปัญหาในระบบยุติธรรมปัจจุบัน เช่น ความขัดแย้งของคู่กรณีในชุมชนที่ฝ่ายผู้เสียหายไม่ได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการ เพราะความซับซ้อนหรือการขาดความโปร่งใสของกระบวนการ หรือการติดสินบนจากฝ่ายผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษตามฐานความผิดที่ควรจะต้องได้รับและยังคงกระทำผิดซ้ำ เพราะไม่ว่าอย่างไรฝั่งตนย่อมมีวิธีการ

เอาตัวรอดจากความผิดอยู่เสมอและไม่มีทางยอมให้ผู้เสียหายจะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมอย่างแน่นอนทุกครั้งไป ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นในการเสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมในชุมชน และสมควรศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทของกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ลดอัตราการเกิดอาชญากรรมรวมถึงลดการกระทำความผิดซ้ำ อีกทั้งเป็นการช่วยคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักสิทธิมนุษยชน รวมถึงเพิ่มความโปร่งใสและพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย
2. เพื่อสร้างข้อเสนอแนะและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) ในการศึกษากระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทของกฎหมาย กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และระยะที่ 2 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทของกฎหมาย กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การออกแบบการวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ 1 โดยเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ตัวแทนกลุ่มประชาชนทั่วไปในพื้นที่ จำนวน 5 คน 2) เจ้าหน้าที่ปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 3 คน 4) ผู้แทนด้านศาสนา จำนวน 3 คน และ 5) ตำรวจ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยใช้แบบคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยผ่านตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ผลลัพธ์อยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับสมมติฐาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ผลลัพธ์สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากนั้นผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแนวคำถามไปสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (กลุ่มเป้าหมาย) จำนวน 21 รูป/คน พร้อมบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ และ 3) ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากเอกสาร (Content Analysis) มาวิเคราะห์มุ่งการพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

(Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบแล้วนำมาตีความหมายและวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ระยะที่ 2 การออกแบบวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ในพื้นที่วิจัย โดยประชากรทั้งหมด จำนวน 1,000 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบ (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบของการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย 5 ด้าน ได้แก่ 2.1) ด้านการบริหารจัดการ 2.2) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ 2.3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 2.4) ด้านเครือข่ายการทำงาน และ 2.5) ด้านนโยบายสนับสนุน และ 3) ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลพื้นฐานและระดับความคิดเห็นวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย

1.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาที่ได้ค้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 41 และเป็นเพศหญิง จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 49 ซึ่งมีอายุมากที่สุดระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมา คือ อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 21 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มากสุด จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี/ปวส. จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 34 ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมา คือ ประกอบการธุรกิจส่วนตัว จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 22 และเป็นสมาชิกชุมชน/หมู่บ้าน จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 71 รองลงมา คือ อสม. จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 11

1.2 การส่งเสริมระบบยุติธรรม ในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย

1.2.1 ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) การจัดทำแผนการดำเนินงานและวางกลยุทธ์ไปสู่เป้าหมายจากการประชุมร่วมกัน 2) การปฏิบัติงานเชิงรุกและรับเรื่องร้องเรียนประจำศูนย์ 3) การปฏิบัติงานเชิงรุกกรรมการ และเครือข่ายลงพื้นที่ชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ รับทราบปัญหา 4) การประชุมแลกเปลี่ยน/การประสานงานอย่างต่อเนื่อง และ 5) การเก็บข้อมูลหลักฐานอย่างเป็นระบบและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

1.2.2 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ 1) การส่งเสริมและสร้างจุดเชื่อมต่อระหว่างสำนักงาน ยุติธรรมจังหวัด กระทรวงยุติธรรมกับชุมชน 2) การมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคม 3) การมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยลด “คดีล้นศาลและผู้ต้องขังล้นคุก” 4) การมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยลดข้อพิพาทและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากความเป็นธรรม และ 5) การได้รับการสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจากหน่วยงานของรัฐมาช่วยปฏิบัติงาน

1.2.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ 1) การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นหุ้นส่วนในการดูแล/ปกป้องชุมชนของตนเองร่วมกันหาทางออก/แนวทางป้องกันปัญหาชุมชน และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชน 2) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างเพื่อนบ้าน การมีส่วนร่วมกันป้องกันอาชญากรรมของชุมชนจะช่วยลด

และควบคุมปัญหาอาชญากรรมทางอ้อมในชุมชน 3) การร่วมมือในการเฝ้าระวัง แจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความ/การกระทำความผิดให้หน่วยงานทราบ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้กิจกรรมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนบรรลุผล และ 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วย สนับสนุนให้เกิดกระบวนการยุติธรรมในชุมชน

1.2.4 ด้านเครือข่ายการทำงาน ได้แก่ 1) การมีเครือข่ายและผู้ปฏิบัติงานให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน 2) พัฒนาทักษะความสามารถของเครือข่ายและผู้ประสานงาน ประสานงานทำให้การสร้างภาคีเครือข่ายมีความเข้มแข็ง 3) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการป้องกันและควบคุม อาชญากรรมโดยบูรณาการร่วมกับส่วนงานอื่น 4) มีเครือข่ายเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน เฝ้าระวังและช่วยแจ้งเบาะแสช่วยลดปัญหาความเดือดร้อน และ 5) การสร้างความร่วมมือของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในพื้นที่เพื่อช่วยบำบัดแก้ไขฟื้นฟู และการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ไม่กระทำความผิดซ้ำ

1.2.5 ด้านนโยบายสนับสนุน ได้แก่ 1) จัดทำนโยบายงานยุติธรรมตามแผนงานพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน 2) การรับเรื่องราวร้องทุกข์และแจ้งเบาะแสการทุจริตคอร์รัปชัน 3) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรม เช่น การเฝ้าระวัง แจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความ หรือการกระทำความผิดตามกฎหมายให้หน่วยงานทราบ 4) การเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน และ 5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรม ในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย (โดยภาพรวม)

การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชน	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการบริหารจัดการ	3.37	0.43	ปานกลาง	4
2. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	3.37	0.37	ปานกลาง	3
3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.71	0.49	มาก	2
4. ด้านเครือข่ายการทำงาน	3.86	0.45	มาก	1
5. ด้านนโยบายสนับสนุน	3.32	0.52	ปานกลาง	5
รวม	3.53	0.24	มาก	

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.24) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ 1) ด้านเครือข่ายการทำงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ 2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.49) 3) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.37) 4) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.43) และ 5) ด้านนโยบายสนับสนุน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.52) ตามลำดับ จากตัวเลขดังกล่าว บ่งบอกถึงความพึงพอใจของชุมชนว่า ด้านเครือข่ายการทำงาน พบว่า เครือข่ายและผู้ปฏิบัติงานให้ความร่วมมือเป็นอย่างมากในการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนและเฝ้าระวัง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ชุมชนพร้อมให้ความร่วมมือและช่วยสนับสนุนให้เกิดกระบวนการยุติธรรมในชุมชน แต่กลับกันในด้านสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า การมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยลดข้อพิพาทและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากความไม่เป็นธรรมและการได้รับการสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจากหน่วยงานของรัฐมาช่วยปฏิบัติงานยังต้องได้รับการพิจารณา

และแก้ไข ส่วนด้านการบริหารจัดการ พบว่า การจัดทำแผนการดำเนินงานและวางกลยุทธ์สู่เป้าหมายที่วางไว้อย่างไม่บรรลุเท่าที่ควร และด้านนโยบายการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า นโยบายงานยุติธรรมตามแผนงานพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนไม่ค่อยบรรลุตามแผนงาน การรับเรื่องราวร้องทุกข์และแจ้งเบาะแสการทุจริตคอร์รัปชันยังขาดศูนย์ยุติธรรมชุมชน/ช่องทางรับเรื่องราวร้องเรียนและให้คำปรึกษา และการเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน กลับไม่เป็นที่น่าพึงพอใจเท่าที่ควร แสดงให้เห็นถึงความน่ากังวลของการบริหารจัดการระบบความยุติธรรมที่ยังคงมีความซับซ้อนและไม่โปร่งใส และยังเป็นอุปสรรคต่อชุมชนที่ไม่อาจไว้วางใจได้ว่าจะได้จะรับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมได้ตามที่คาดหวังหรือไม่ ดังนั้น ผลจากตัวเลขดังกล่าวนี้ยังบ่งบอกถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการยุติธรรมในชุมชนต่อไป

2. แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย ดังนี้

2.1 การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อปัญหาอาชญากรรมในชุมชนโดยหลักการแล้วเป็นสิ่งซึ่งสามารถวางแผนเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อใช้เป็นมาตรการในการป้องกันอาชญากรรมโดยปิดกั้นโอกาส มิให้อาชญากรเข้าถึงบุคคลหรือทรัพย์สินหรือลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้ายให้น้อยลง ดังนั้น จะต้องมีการกำหนดกฎหมายกติกาทิศทางสังคม หรือกติกาชุมชน โดยใช้หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐราชการ และปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ การให้ความสำคัญของการร่วมมือระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้ามาร่วมวางแผน เสนอแนะ อันได้แก่ 1) ร่วมรับรู้ถึงปัญหาในพื้นที่ร่วมกัน 2) ร่วมแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่ 3) ร่วมสอดส่อง เฝ้าระวัง ดูแลตรวจตราและสังเกตร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ 4) ร่วมเข้าอบรมเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมตามที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ 5) ร่วมดำเนินการให้ความรู้การป้องกันอาชญากรรมต่าง ๆ กับประชาชนในพื้นที่ และ 6) ร่วมติดตามประเมินผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้น ทุกคนในชุมชนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการกำหนดมาตรการหรือแนวทางแก้ไขให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

2.2 การรับเรื่องราวร้องทุกข์ แจ้งเบาะแสการทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งปัญหาความเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาส (เด็ก สตรี คนชรา ผู้พิการ) โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมในชุมชนในพื้นที่ยังคงพบปัญหา ได้แก่ การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสคอร์รัปชัน ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ขาดหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ ขาดงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือในการคุ้มครอง กฎหมาย ระเบียบ แนวทางการคุ้มครองฯ ไม่ชัดเจน และการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐการรับรู้เกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าวในวงกว้าง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสจากภาคประชาชน และควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการต่อต้านการทุจริต โดยส่งเสริมให้เครือข่ายภาคประชาชน สภาองค์กรชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ร่วมบูรณาการดำเนินการ และร่วมเป็นแกนกลางในการตรวจสอบ ป้องกันปัญหาการทุจริต โดยมีเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันทุจริต นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาช่องทางการแจ้งเบาะแสและข้อมูลเชิงลึกในรูปแบบที่หลากหลาย และมีระบบปกป้องตัวตนที่มีประสิทธิภาพและการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสดังกล่าวอย่างครบวงจร โดยให้ผู้แจ้งเบาะแสดังกล่าวสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก มีความเชื่อมั่นในเรื่องการเก็บรักษาความลับและความปลอดภัย หรือการจัดทำระบบให้มีการแจ้งผลการติดตามให้กับผู้ร้องเรียนหรือผู้แจ้งเบาะแสดังกล่าวได้รับทราบ และยังพบว่า ชุมชนยังขาดศูนย์ยุติธรรมชุมชน/ช่องทางรับเรื่องราวร้องเรียนและให้คำปรึกษา ดังนั้น ควรมีหน่วยงานผู้ให้ความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสดังกล่าว ซึ่งควรเป็นหน่วยงานเดียวที่ทำงานครบกระบวนการเพื่อป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล รวมทั้งการจัดทำมาตรฐานกลางเพื่อกำหนดแนวทางที่ทุกส่วนราชการควรต้องถือปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ การจัดทำช่องทางการแจ้งเบาะแส การรักษาความลับ

ของข้อมูลผู้แจ้งเบาะแส และแนวทางการการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส และควรมีการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่จำเป็นให้กับประชาชน สร้างค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคอร์รัปชันโดยให้คนในชุมชนเห็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน หรือการช่วยเหลือพวกพ้องในการทำผิดกฎหมาย รวมทั้งผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ที่เป็นศูนย์กลางอำนาจในชุมชนสามารถเป็นแนวหน้าของสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

2.3 การใกล้ชิดเยี่ยมประนอมข้อพิพาท กระบวนการยุติธรรมในชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในความยุติธรรมเป็นการเสริมและช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมที่ยับยั้งป้องกันการแก้ไขฟื้นฟูข้อพิพาท โดยการเจรจา ใกล้เกลี่ย และการตัดสินข้อพิพาทร่วมกันโดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้นแทนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของชุมชน เช่น ขั้นตอนการวิเคราะห์ตัดสินใจ การวางแผนกระบวนการ และการปฏิบัติแผน เพื่อลดปัญหาข้อขัดแย้งในฐานะผู้นำของชุมชน การชี้แนะของผู้ใหญ่บ้านสามารถทำได้บนฐานที่เคยเกิดของกรณีนี้ขึ้นมาแล้วในชุมชนเพื่อให้ข้อคิดเห็นแก่ทั้งสองฝ่ายและเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพของชุมชน (กลุ่มประชาชนในพื้นที่, 2566) ดังนั้น การใกล้ชิดควรสรรหาและคัดเลือกตัวแทนจะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่มและทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วยจะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น

2.4 การเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน (Community & Empowerment) ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนมีการกำหนดกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อห้ามของตนเองภายในชุมชนเพื่อเป็นกรอบการอยู่ร่วมกันของคนภายในชุมชนโดยกฎระเบียบที่ถูกสร้างขึ้นนั้นเป็นกฎระเบียบที่อาศัยพื้นฐานมาจากความเชื่อ วิถีชีวิต และกติกาชุมชน รวมถึงจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันต่อมาเป็นการกำหนดบทลงโทษหากคนในชุมชนไม่ปฏิบัติตามไว้อย่างชัดเจนจึงทำให้คนภายในชุมชนส่วนใหญ่เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และผู้นำชุมชนก็มีบทบาทที่สำคัญซึ่งสามารถควบคุมจัดการให้สมาชิกในชุมชนอยู่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รวมทั้งการพัฒนาโดยให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และการนำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนรูปแบบของเครือข่ายมาป้องกัน โดยการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน และเครือข่าย ซึ่งกระบวนการนี้สามารถนำไปสู่การจัดการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ และการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนได้อย่างดีเยี่ยม

2.5 การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน การเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้หลังพ้นโทษ เป็นปัจจัยสำคัญในการลดการกระทำผิดซ้ำและการรับโทษซ้ำในเรือนจำ การเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้หลังพ้นโทษและสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติมีความสำคัญอย่างมากต่อการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ การตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลซึ่งมีภารกิจการคืนคนดีสู่สังคม โดยให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก รวมทั้งให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ชุมชน ได้อย่างปกติตามความเหมาะสม ดังนั้น การให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับสู่ชุมชนโดยให้ชุมชนมีบทบาทในการเยียวยาและ ช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม หรือเป็นการสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นวิธีการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดให้ได้รับการดูแลสงเคราะห์ภายหลังจากการปล่อยตัวแล้ว โดยให้ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุ จิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้เขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

จากการศึกษาที่ได้ค้นพบ ว่าการส่งเสริมระบอบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรืออำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย การนำระบอบยุติธรรมชุมชนเป็นการกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และบริบทที่แตกต่างหลากหลายของประชาชนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีบริการสาธารณะที่ดีและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นซึ่งรูปแบบวิธีการจัดการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจหรือความขัดแย้งที่มีความยืดหยุ่น จะถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นทั้งทางออกของ

ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและเป็นทางเลือกใหม่ให้กับคู่ความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ เวทีพูดคุยหารือทางออกร่วมกัน การไกล่เกลี่ย การสื่อสารด้วยระบบ ข้อมูล หรือการร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริง และผลลัพธ์ (Outcome) ที่ชัดเจนจากการศึกษานี้ คือ การสร้างระบบยุติธรรมในชุมชนที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในการจัดการความขัดแย้งและการพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น มีการนำกระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เช่น การพูดคุยหารือ การไกล่เกลี่ย และการสื่อสารร่วมกันเพื่อหาทางออก ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็งขึ้น ทั้งนี้ โดยการจัดทำระบบฐานข้อมูลและการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมกับการพัฒนาเครื่องมือและระบบการติดตามที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

อภิปรายผล

1. การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย สรุปได้ว่า การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย มี 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.24) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านเครือข่ายการทำงาน และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมาก ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการบริหารจัดการ และด้านนโยบายสนับสนุน อยู่ในระดับปานกลาง ถึงแม้ว่าด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการบริหารจัดการ และด้านนโยบายสนับสนุน แสดงให้เห็นถึงความน่ากังวลและเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการยุติธรรม แต่จะเห็นได้ว่า ชุมชนให้ความสำคัญเกี่ยวกับการแก้ไขข้อขัดแย้งภายในชุมชน โดยการป้องกันและควบคุมปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นหุ้นส่วนในการดูแล ปกป้อง ทางออกร่วมกันเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐเป็นการสร้าง เครือข่ายเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน เฝ้าระวังและช่วยแจ้งเบาะแสช่วยลดปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน สอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน ของ Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. เกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen, J. M. & Uphoff, N. T., 1980) และสอดคล้องกับ สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ ได้กล่าวถึงการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของประชาชนว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องกิจกรรมเกี่ยวกับความยุติธรรม และการป้องกันอาชญากรรมที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกับชุมชนร่วมมือกัน รองลงมา คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมและการกระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชน การกระทำผิดระเบียบชุมชน ถือเป็นกิจกรรมการป้องกันควบคุมอาชญากรรมและการกระทำผิด ส่วนบทบาทการมีส่วนร่วม พบว่า การป้องกันอาชญากรรม การส่งเสริมศักยภาพของชุมชน และการให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน ตลอดทั้งการแก้ปัญหาของชุมชน กล่าวคือ “ต้องแก้ไขโดยชุมชนเพื่อชุมชน” ซึ่งกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่ผ่านมา เป็นวิธีการจัดการของคนในชุมชนกันเองโดยไม่ผ่านโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ ซึ่งสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้ในชุมชน โดยใช้วิธีการจากการเรียนรู้และรับรู้ทางศาสนา และจากวิถีที่บรรพชนคนรุ่นก่อนนำมาใช้เพื่อการบริหารจัดการชุมชนหรือ “กาบง” ในด้านแนวทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมภายใต้สังคมศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย จนทำให้คนในพื้นที่แห่งนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะและมีอัตลักษณ์ของตนเอง คงไม่จำเป็นต้องกำหนดโครงสร้างเป็นทางการ แต่จำเป็นต้องอาศัย “ความเข้าใจในบริบทสังคม” ของแต่ละชุมชนเป็นหลักผ่านกระบวนการปรึกษาหารือเพื่อสร้างความเข้าใจของชุมชนต่อกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ให้ชุมชนได้ออกแบบและแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนเอง (สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ, 2559)

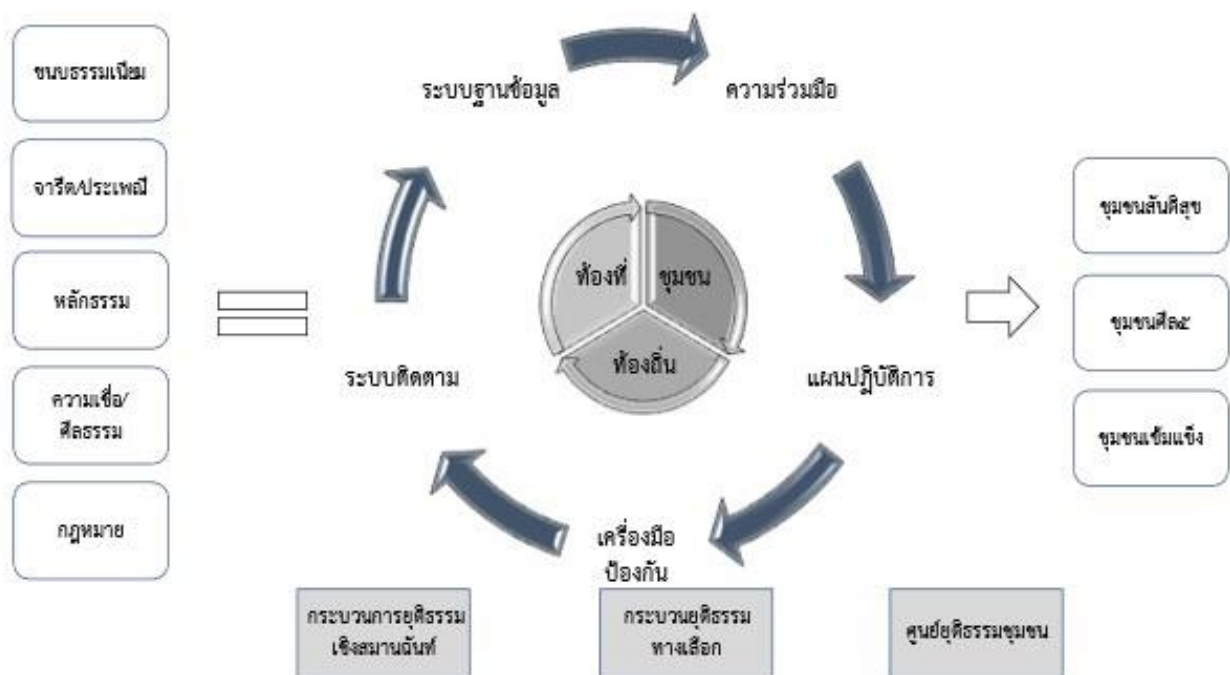

2. ข้อเสนอแนะและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย สรุปได้ว่า 1) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ในการป้องกันอาชญากรรมโดยปิดกั้นโอกาสให้อาชญากรเข้าถึงบุคคลหรือทรัพย์สินหรือลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้ายให้น้อยลง 2) การรับเรื่องราวร้องทุกข์ แจ้งเบาะการทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งปัญหาความเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาส (เด็ก สตรี คนชรา ผู้พิการ) ชุมชนควรสร้างค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคอร์รัปชันโดยให้คนในชุมชนเห็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน หรือการช่วยเหลือพวกพ้องในการทำผิดกฎหมาย และเป็นกำลังในการช่วยตรวจสอบสอดส่องดูแลในการให้ข้อมูลและแจ้งเบาะแสของผู้กระทำผิดแก่เจ้าหน้าที่ 3) การไกล่เกลี่ยประณอมข้อพิพาท กระบวนการยุติธรรมในชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในความยุติธรรมเป็นการเสริมและช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมที่ยับยั้งป้องกันการแก้ไขฟื้นฟูข้อพิพาท โดยการเจรจา ไกล่เกลี่ย และการตัดสินข้อพิพาทร่วมกัน 4) การเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน (Community & Empowerment) ชุมชนควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์กฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อห้ามของตนเองภายในชุมชนเพื่อเป็นกรอบการอยู่ร่วมกันของคนภายในชุมชน ซึ่งกระบวนการนี้สามารถนำไปสู่การจัดการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ และการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนได้อย่างดีเยี่ยม และ 5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน การเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้หลังพ้นโทษ การให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับสู่ชุมชนโดยให้ชุมชนมีบทบาทในการเยียวยาและช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม หรือเป็นการสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นวิธีการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดให้ได้รับการดูแลสงเคราะห์ภายหลังจากการปล่อยตัวแล้ว โดยให้ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุ จิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้เขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สอดคล้องกับ ทวีตรา เจริญ กล่าวถึงการเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญว่า การเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้แก่ 1) ลักษณะกระบวนการยุติธรรมในภาคประชาสังคมโดยประชาชน เป็นการเริ่มการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมขั้นต้นหรือแบบไม่เป็นทางการ 2) โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมเกิดขึ้นได้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3) การประยุกต์ใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมโดยที่ภาคประชาชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค 4) กระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมสามารถบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยหมวดสิทธิทางกระบวนการยุติธรรมและสิทธิชุมชน และ 5) กระบวนการยุติธรรมชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ซึ่งสามารถบัญญัติไว้ในหมวดปรองดองของกฎหมายรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่ากลไกทางสังคมสามารถเป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนความยุติธรรมในสังคมเพื่อหารูปแบบความยุติธรรมในสังคมให้มากที่สุด (ทวีตรา เจริญ, 2560) อย่างไรก็ตาม ในการนำแนวทางข้างต้นไปใช้จริงยังคงมีอุปสรรคด้วยปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ คือ ด้านทรัพยากรบุคคลที่ไม่สามารถจัดสรรได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว และยังคงมีขั้นตอนกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน จึงไม่สามารถดำเนินการหรือเข้าสนับสนุนได้ทันทั่วถึง อีกทั้งยังมีปัจจัยด้านค่านิยมสังคมของการเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้จะกล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีใจกว้างและความเป็นเสรี แต่ในความเป็นจริงการยึดถือค่านิยมแบบสมัยเก่าที่ไม่เปิดใจยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เช่น ผู้ชาย คือ ผู้เป็นใหญ่ ในครอบครัว ผู้หญิงจะต้องยอมความไม่ควรทำให้เป็นเรื่องใหญ่ ถึงแม้ว่าจะกำลังต่อสู้เพื่อความถูกต้องที่ควรจะได้รับ ความยุติธรรมก็ตาม หรือกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในยามที่ถูกทำร้ายหรือฆาตกรรม แต่มักถูกมองว่าสมควรโดนแล้ว เพราะเป็นกลุ่มคนน่ารังเกียจที่ไม่ควรเกิดขึ้นมาหรือมีชีวิตร่วมโลกเช่นผู้คนทั่วไป ซึ่งยังคงปรากฏกลุ่มคนที่มีค่านิยมดังกล่าวนี้ในชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งยังคงเป็นเรื่องยากในการพยายามเปลี่ยนแปลงมุมมองเกี่ยวกับค่านิยมนี้และเป็นอุปสรรคของแนวทางในการอบรมและปลูกฝัง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยในครั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยนำเครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งนำผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์จากข้อ 1 และ ข้อ 2 ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลและสังเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

การส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่ชุมชน เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการและบริบทที่แตกต่างของประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณะที่ดีขึ้นและการจัดการความขัดแย้งที่ยืดหยุ่น ในฐานะทางเลือกเสริมจากระบบการยุติธรรมกระแสหลัก ปัจจุบัน กระทรวงยุติธรรมได้นำยุทธศาสตร์การสร้างความปลอดภัยและสมานฉันท์ตามยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) โดยส่งเสริมให้เกิดกลไกการจัดการความสัมพันธ์ในชุมชน ช่วยสร้างความร่วมมือและฟื้นฟูความสัมพันธ์เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การจัดการความขัดแย้งในชุมชนประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความขัดแย้งในชุมชน 2) กลไกความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการแก้ปัญหา 3) แผนปฏิบัติการจัดการความขัดแย้ง 4) เครื่องมือป้องกันความขัดแย้ง เช่น กฎ กติกา ธรรมเนียมชุมชน และ 5) ระบบติดตามและเฝ้าระวังปัญหา โดยหวังให้ชุมชนพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งทางสังคม และสุขภาวะร่วมกัน แนวคิดสันติสุขดังพระพุทธรูปว่า “นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ” หรือ “ไม่มีความสุขอื่นยิ่งกว่าความสงบสุข” เป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันด้วยความสมดุลและสันติ โดยความสงบสุขในระดับท้องถิ่นสามารถหล่อหลอมสู่ระดับชาติและสังคมสุขภาวะที่ยั่งยืน เพื่อแสดงรูปแบบการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย โดยผู้วิจัยจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) มีรายละเอียด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ

สำหรับการนำองค์ความรู้ไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ ควรเริ่มต้นด้วยการศึกษาสภาพปัญหาและสำรวจบริบทของกระบวนการยุติธรรมในชุมชนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การเสริมสร้างยุติธรรมเป็นไปอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช มีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ คือ 1) มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเกี่ยวกับ สถานการณ์ปัญหาและความขัดแย้งของชุมชน เพื่อนำไปออกแบบกิจกรรมหรือกระบวนการที่นำไปสู่การจัดการ ความขัดแย้งของชุมชน 2) กลไกความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการแก้ปัญหาความขัดแย้ง การแสวงหา ทางออกร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 3) มีการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการต่าง ๆ ที่จะดำเนินการเพื่อนำไปสู่ การจัดการความขัดแย้ง 4) ชุมชนควรพัฒนาเครื่องมือป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เช่น กฎ กติกา ระเบียบ ธรรมนูญชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และ 5) ควรมีระบบ ติดตาม สนับสนุน และเฝ้าระวัง ที่จะช่วยป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในอนาคต และผลลัพธ์ที่ชัดเจน คือ การสร้างระบบยุติธรรมในชุมชนที่ยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยใช้กระบวนการ เช่น การพูดคุยหารือและการไกล่เกลี่ย เพื่อจัดการความขัดแย้งและพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น ผ่านการสร้างฐานข้อมูล ระบบความร่วมมือ และการติดตามผลที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ข้อเสนอแนะในการวิจัย 1) ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ 1.1) ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนในการ สร้างการรับรู้โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจัดส่งเอกสารการประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ ใบสมัคร เข้าร่วมโครงการฯ ตามบ้านเรือนประชาชนในเขตพื้นที่ 1.2) เจ้าหน้าที่ตำรวจควรมีการพัฒนาขั้นตอนและวิธีการที่ใช้ในการเข้าร่วม โครงการให้ดียิ่งขึ้นและต่อเนื่อง โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยใหม่ ๆ เข้ามาช่วย เช่น การลงทะเบียนผ่าน Facebook และการจัดสร้าง Application ของโครงการฯ โดยตรง และ 1.3) ชุมชนควรสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม เช่น จัดอบรมกันป้องกันตัวในระดับชุมชน รวมถึงการป้องกันทรัพย์สิน ไม่ให้ถูกโจรกรรม และ 2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2.1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนการจัดตั้ง ศูนย์ยุติธรรมตำบลในชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในประเทศไทย 2.2) การเสริมสร้างระบบยุติธรรมในชุมชนต้องมีการติดตามและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าแนวทางการพัฒนามีความยั่งยืนและสอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงของชุมชน 2.3) สร้างระบบโครงข่ายกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และยุติธรรมชุมชน อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการกลไก การหันเหคดีจากกระบวนการยุติธรรม เช่น พระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2554 พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงาน สอบสวน พ.ศ. 2554 ร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2550 ฯลฯ เพื่อจัดระบบสาระ/แนวทางปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งระบบ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติ อาจเป็นคู่มือการปฏิบัติตามกฎหมาย ตามแนวทางกระบวนการ ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ทั้งแนวคิด ความเข้าใจตัวกฎหมาย แนวทางการปฏิบัติ และการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน และ 2.4) ควรการสร้าง ความเข้าใจในการขับเคลื่อนสังคมต่อการรับรู้ ยอมรับ และการขยายผลนำไปใช้ในการแก้ไขความขัดแย้ง ในพื้นที่ ควรมีพื้นที่กลางและเครื่องมือปฏิบัติการในพื้นที่ เช่น การมีธรรมนูญระดับพื้นที่ นำไปปฏิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มประชาชนในพื้นที่. (1 ต.ค. 2566). กระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วม ภายใต้บริบทของ กฎหมาย. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. (2557). (ร่าง) คู่มือการบริหารศูนย์ ยุติธรรมชุมชนตำบล. กรุงเทพมหานคร: กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวง ยุติธรรม.

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2547). ระบบความยุติธรรมแห่งอนาคตกับสันติสุขในสังคมและชุมชน, ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “เหลียวหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย”. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- คณพล จันทน์หอม. (2558). รากฐานกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). “ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน” ใน ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทวิตรา เจริญ. (2560). การเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญ. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า.
- วันชัย รุจนวงศ์. (2550). ยุติธรรมชุมชน: การสร้างความยุติธรรมโดยประชาชน ในยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ขอนแก่น: ศิริภรณ์ออฟเซ็ท.
- สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ. (2559). การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า.
- องค์การสหประชาชาติ. (2563). คู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. เรียกใช้เมื่อ 5 ธันวาคม 2567 จาก [https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/th-fijlpqrtxz19 .pdf](https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/th-fijlpqrtxz19.pdf)
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity. New York: World Developments.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis. (2nd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ในจังหวัดปทุมธานี*

LEGAL MEASURES FOR THE MANAGEMENT FOREIGN WORKERS IN PATHUM THANI PROVINCE

ชุติกัญจน์ สายอุตส์

Chutikarn Saiutsa

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Laws, Pathumthani University, Pathum Thani, Thailand

Corresponding author E-mail: chutikarn@ptu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว 2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว และ 3) พัฒนาและเสนอแนะรูปแบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์โครงสร้างและสภาพแวดล้อม การทำงาน สวัสดิการที่ได้รับ กลุ่มประชากรที่ศึกษา จำนวน 10 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการปกครอง ผู้ประกอบการบริษัทจัดหางานแรงงานต่างด้าว นายหน้า เจ้าหน้าที่ ตำรวจ แรงงานต่างด้าว ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจุบันแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานีเพิ่มมากขึ้น จากผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าว ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองที่ขาดการจัดสรรดูแลจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง การควบคุมที่ไม่เป็นไปตามหลักนโยบายของรัฐ ขาดการบริหารจัดการอย่างเต็มรูปแบบในด้านมาตรการคัดกรองรวมถึงการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว 2) แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายนั้นถือว่ามีความผิดต่อพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และในด้านความมั่นคงของประเทศ ซึ่งตามกฎหมาย แรงงานต่างด้าวไม่มีสิทธิได้รับการคุ้มครองให้ถูกต้องตามสิทธิที่แรงงานต่างด้าวควรจะได้รับ และ 3) เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว 3.1) ควรสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการขาดแคลนแรงงานต่างด้าว เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแรงงานเป็นไปตามนโยบายของรัฐ 3.2) ควรกำหนดอาชีพที่แรงงานต่างด้าวทำได้ในจังหวัดปทุมธานีโดยเฉพาะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจตรวจสอบสถานประกอบการโดยปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และ 3.3) ควรแก้ไขระเบียบและขั้นตอนที่มีความสลับซับซ้อนเพื่อให้เกิดความชัดเจนและบังคับใช้ได้ในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, แรงงานต่างด้าว, การบริหารจัดการ

Abstract

The objectives of this article were: 1) Study the status, problems, and obstacles in managing migrant labor, 2) Examine legal measures related to the management of migrant labor, and 3) Develop and propose a model for migrant labor management. This research adopts a qualitative approach, utilizing structured interviews as the primary research tool, focusing on the working environment and welfare received by migrant workers. The study targets 10 individuals

* Received 2 December 2024; Revised 19 December 2024; Accepted 21 December 2024

selected through purposive sampling, including the Director of the Bureau of Migrant Labor Administration, officials from the Department of Provincial Administration, employers, recruitment agencies for migrant labor, brokers, police officers, and migrant workers. The findings indicate that: 1) The number of migrant workers in Pathum Thani Province had significantly increased due to the impact of migrant labor mobility on the economy, society, and political governance. However, there was a lack of adequate oversight and allocation from relevant government agencies. Current controls didn't align with state policies, and there was no comprehensive management system in place, particularly in terms of screening measures and the registration of migrant workers. 2) Migrant workers entering the country illegally were considered violators under the Immigration Act B.E. 2522 (1979) and are associated with national security concerns. Legally, they weren't entitled to receive the protections they should be afforded. 3) To comply with the standards for managing foreign workers. 3.1) Conduct surveys and analyze issues related to labor shortages, and enhance the efficiency of labor management in line with government policies. 3.2) Define specific occupations that foreign workers are permitted to engage in within Pathum Thani Province, and grant local administrative organizations the authority to strictly inspect workplaces. 3.3) Revise and simplify complex regulations and procedures to ensure clarity and effective enforcement both now and in the future.

Keywords: Legal Measures, Foreign Labor, Management

บทนำ

ประเทศไทยเริ่มมีการจัดระบบแรงงานต่างด้าว และเปิดให้ขึ้นทะเบียน มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน การที่นายจ้างนำคนต่างด้าวมาทำงานกับตนในประเทศตามบันทึกความตกลงหรือบันทึกความเข้าใจที่รัฐบาลไทยทำไว้กับรัฐบาลต่างประเทศ ให้แจ้งให้นายทะเบียนทราบจำนวนประเทศที่คนต่างด้าวมียุติงานที่ประสงค์จะให้คนต่างด้าวมารับ และก่อนคนต่างด้าวเข้าทำงานกับนายจ้าง ให้นายจ้างจัดทำสัญญาจ้างเป็นหนังสือ โดยมีรายการอย่างน้อยตามที่อธิบดีกำหนด และเก็บสัญญาจ้างงานไว้ ณ ที่ทำการของนายจ้างเพื่อให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่สามารถตรวจสอบได้ และสำเนาสัญญาจ้างดังกล่าวเพื่อให้ลูกจ้างเก็บรักษาไว้ ทั้งนี้ เมื่อคนต่างด้าวออกจากงานไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้นายจ้างแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ออกจากงาน พร้อมทั้งระบุเหตุแห่งการออกจากงานของคนต่างด้าวนั้นด้วย พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 มาตรา 46 ปัจจุบันแรงงานต่างด้าวมียากมายในประเทศไทยจนกลายเป็นความเคยชินกันไปแล้วที่จะเจอคนที่พูดไม่ชัดทำงานอยู่ตามที่ต่าง ๆ ทั้งในร้านอาหาร อยู่ตามเกาะ โรงงานต่าง ๆ และก่อสร้าง (พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว, 2560) จะเห็นได้ชัดว่า ปัจจุบันความนิยมการใช้แรงงานต่างด้าวมียุติงานที่เพิ่มขึ้น เพราะคนไทยเริ่มที่จะมีการศึกษามากขึ้น ดังเช่น พ่อแม่ที่ทำงานโรงงานหรือก่อสร้างก็จะส่งเสริมให้ลูกหลานเรียนสูง ๆ ไม่เหมือนกับสมัยก่อนที่จะให้เรียนถึงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เท่านั้น อีกทั้งคนต่างด้าวจะพยายามทำตัวเองให้พัฒนาอยู่เสมอหลาย ๆ คนจะสามารถพูดไทยได้อย่างรวดเร็วเพื่อสื่อสารกับนายจ้างและสามารถทำงานได้อย่างราบรื่นและมีความรู้ความเข้าใจงาน นายจ้างจึงไม่ต้องมาสั่งซ้ำซ้อนไปมา จึงมีความจำเป็น และมีประโยชน์อย่างมาก (ภักสิทธิ์ แอนิหน, 2561)

ในปัจจุบันแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอยู่อาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานีมีทั้งแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายและแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งนับวันก็ยิ่งจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเปรียบเทียบ

จากอัตราการเกิดของประชากรในเขตพื้นที่ ทำให้หน่วยงานรัฐไม่สามารถที่จะควบคุมการเพิ่มขึ้นและขยายตัวในถิ่นที่อยู่ของแรงงานต่างด้าวได้อย่างทั่วถึงและเต็มกำลังความสามารถ สำนักบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน ไม่สามารถตรวจสอบหรือคัดกรองแรงงานต่างด้าวได้เท่าที่ควรเพื่อความถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งผู้ประกอบการเองเลือกจะไม่ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวเพราะไม่ต้องการจ่ายสวัสดิการด้านประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่แรงงานต่างด้าวควรได้รับ ทำให้เกิดปัญหาและเกิดผลกระทบรอบด้านต่อจังหวัดปทุมธานีในภาพรวม (อมรรักษ์ สอนชูผล และคณะ, 2560) โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งผลกระทบได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ผลกระทบทางสังคม แรงงานต่างด้าวที่ว่างงานหรืออยู่ระหว่างเปลี่ยนแปลงนายจ้าง ในพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่กันเป็นจำนวนมาก มักพบปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด รวมไปถึงการทะเลาะวิวาท 2) ผลกระทบทางด้านสาธารณสุข แรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายจะได้รับสิทธิการตรวจสุขภาพและบัตรประกันสุขภาพ แต่แรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนจะไม่สามารถได้รับสิทธิทางการแพทย์รักษาพยาบาล ซึ่งถือว่ายากแก่การเข้าถึงการบริการสาธารณสุขและยากต่อการตรวจสอบแรงงานกลุ่มนี้ 3) ผลกระทบด้านความมั่นคง เนื่องจากแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายมีจำนวนมากและกระจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดปทุมธานี ทำให้ยากแก่การควบคุมจึงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการศึกษาข้อมูลจากฝ่ายทะเบียนและข้อมูลสารสนเทศกลุ่มพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ของกรมการจัดหางาน พบว่า แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มาจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา รองลงมาเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศกัมพูชา การหลั่งไหลของแรงงานต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาทำงานในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เป็นผลมาจากความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ประสบปัญหาหางาน ว่างาน และขาดรายได้ (กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน, 2563) ในขณะที่ประเทศไทยมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีแรงงานต่างด้าวเลือกที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เมื่อมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและผู้อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ที่กำลังขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและเป็นพื้นที่ที่มีความต้องการแรงงาน ผลกระทบทางสังคม ความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศก็จะตามมาการกำกับดูแลแรงงานต่างด้าวไม่ทั่วถึงขาดการคัดกรองตรวจสอบแหล่งที่มาของแรงงานต่างด้าวรวมทั้งผู้ประกอบการเลือกที่จะไม่ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว ซึ่งถือว่ายากแก่การตรวจสอบของหน่วยงานรัฐทำให้เกิดการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีประสิทธิภาพเพราะบริหารจัดการไม่ทั่วถึงนอกจากนี้

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ที่มีต่อผลการควบคุมและพัฒนาประเทศ ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดปทุมธานี ยังคงเป็นปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ของแรงงานต่างด้าวเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานีในปัจจุบันที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน จากผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวเข้ามาในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครองที่ขาดการจัดสรรดูแลที่ครอบคลุมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมาตรการในการควบคุมแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีไม่ได้เป็นไปตามหลักนโยบายของรัฐ รวมไปถึงมาตรการในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีในอนาคต เพื่อให้การบริหารจัดการของแรงงานต่างด้าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดความมั่นคงต่อรัฐและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานียังมีได้มีมาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวอย่างเต็มรูปแบบเท่าที่ควร ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงรายละเอียดของปัญหาทั้งหมด ดังนี้ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งในปัจจุบันแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ส่งผลทำให้เกิดการว่างงานและการทำงานต่ำกว่าระดับ เนื่องจากมีแรงงานอพยพ เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ทำให้อัตราตำแหน่งงานที่ว่างอยู่มีไม่เพียงพอ ประกอบกับแรงงานในท้องถิ่นเองก็มีมากอยู่แล้ว รวมทั้งลักษณะงานบางประเภทมีการนำเครื่องจักรทุนแรงเข้ามาช่วย จึงทำให้แรงงานอพยพบางส่วนเกิดการว่างงานซึ่งแรงงานอพยพส่วนใหญ่เป็นแรงงานประเภท ไร้ฝีมือ เมื่อเกิดการแข่งขันกันหางานทำจึงยอมรับค่าจ้างแรงงานต่ำ โดยการตัดลด

ราคาค่าแรงงานให้ลดลง ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างแรงงานอพยพที่เข้ามาอยู่ก่อนกับแรงงานอพยพที่เคຍอยู่ก่อน ในด้านสวัสดิการที่ไม่ดี จึงมักก่อให้เกิดการประท้วงหยุดงานและเรียกร้องเพื่อให้ได้ค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น อีกทั้งปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยและแหล่งชุมชนแออัดโดยแรงงานอพยพในบางส่วน ชั้นแรกจะเข้าอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องหรือเพื่อนไปพลางก่อน จนกว่าจะมีงานทำและมีรายได้พอเลี้ยงตนเองได้

จึงเป็นสาเหตุให้แรงงานอพยพบางส่วนต้องรวมกันอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ผู้วิจัย จึงให้ความสำคัญของปัญหาจึงศึกษามาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวพื้นที่จังหวัดปทุมธานีโดยการศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและสรุปข้อเสนอแนะแก่ประเทศไทย เพื่อให้สามารถควบคุมและบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการตรากฎหมายได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในปัจจุบันของจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อพัฒนาและเสนอแนะรูปแบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานของรัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ตรงตามประเด็นการวิจัยสำหรับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้เสนอขั้นตอนการวิจัยไว้ ดังนี้

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้พิพากษา 2 คน พนักงานอัยการ 2 คน พนักงานสอบสวน 2 คน ทนายความ 2 คน และนักวิชาการ 2 คน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรอบรู้มีประสบการณ์ และเป็นบุคคลที่รู้รายละเอียดในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือในประเด็นที่สัมภาษณ์

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารโดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ (In-depth interview) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง

3. **การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** การสร้างเครื่องมือเริ่มต้นจากการนำเอาวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นกรอบสำหรับการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นจึงได้นำกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวมาแตกเป็นประเด็นและแนวคำถามสำหรับการใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของแนวคำถาม จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 ด้านกรมแรงงาน ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 ด้านกรมการปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 ด้านผู้ประกอบการ

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 ด้านสาธารณสุข ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ด้านเนื้อหาและทฤษฎี ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 ด้านระเบียบวิธีวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน คือ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2566 - เดือนตุลาคม 2567 รวมระยะเวลา 1 ปี หลังจากการตรวจและสรุปผลค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์เครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) และการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative Analysis) หลังจากนั้นนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้างต้นมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงเอกสารโดยเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

ปัจจุบันแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานีเพิ่มมากขึ้น จากผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองที่ขาดการจัดสรรดูแลจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง การควบคุมที่ไม่เป็นไปตามหลักนโยบายของรัฐ และขาดการบริหารจัดการอย่างเต็มรูปแบบในด้านมาตรการคัดกรองรวมถึงการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว อีกทั้งแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายนั้นถือว่ามีความผิดต่อพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และในด้านความมั่นคงของประเทศ ซึ่งตามกฎหมาย แรงงานต่างด้าวไม่มีสิทธิได้รับการคุ้มครองให้ถูกต้องตามสิทธิที่แรงงานต่างด้าวควรจะได้รับ ผู้วิจัยจึงได้นำประเด็นสำคัญที่ต้องศึกษาแรงงานต่างด้าวในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้เป็นไปตามมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับ ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคในการบริการจัดการแรงงานต่างด้าวในปัจจุบันของจังหวัดปทุมธานี ที่จะนำมาใช้ควบคุมและบริหารจัดการนั้น แรงงานเหล่านี้มีทั้งแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายและแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเกิดของประชากรในเขตพื้นที่ทำให้หน่วยงานรัฐไม่สามารถที่จะควบคุมการขยายตัวในถิ่นที่อยู่ของแรงงานต่างด้าวได้อย่างทั่วถึงและเต็มกำลังความสามารถสำนักบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน ไม่สามารถตรวจสอบหรือคัดกรองแรงงานต่างด้าวได้รวมทั้งผู้ประกอบการไม่ดำเนินการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวเพราะไม่ต้องการจ่ายสวัสดิการด้านประกันสังคมและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่แรงงานต่างด้าวควรได้รับทำให้เกิดปัญหาและเกิดผลกระทบต่อจังหวัดปทุมธานี เช่น ก) ผลกระทบทางสังคมแรงงานต่างด้าวที่จังหวัดปทุมธานีว่างงานหรืออยู่ระหว่างเปลี่ยนแปลงนายจ้างในพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่กันเป็นจำนวนมากมักพบปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด รวมไปถึงการทะเลาะวิวาท ข) ผลกระทบทางด้านสาธารณสุข แรงงานต่างด้าวที่จังหวัดปทุมธานีขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายจะได้รับสิทธิการตรวจสุขภาพและบัตรประกันสุขภาพแต่แรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนจะไม่สามารถได้รับสิทธิทางการแพทย์พยาบาล ซึ่งถือว่ายากแก่การเข้าถึงการบริการสาธารณสุขและยากต่อการตรวจสอบแรงงานกลุ่มนี้ ค) ผลกระทบด้านความมั่นคง เนื่องจากแรงงานต่างด้าวที่จังหวัดปทุมธานีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย มีเป็นจำนวนมาก และกระจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดปทุมธานีทำให้ยากแก่การควบคุมจึงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยมีมิติของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในภาคประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบโดยตรงนั้น ยังไม่มีบทบาทที่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร จากการเปรียบเทียบจำนวนคดีของปี พ.ศ. 2562 กับปี พ.ศ. 2563 มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบจำนวนคดีของปี พ.ศ. 2562 กับปี พ.ศ. 2563

ประเภทความผิด	2562		2563		เปรียบเทียบ	
	รับแจ้ง	จับกุม	รับแจ้ง	จับกุม	เพิ่ม/ลด	ร้อยละ
กลุ่ม 1 คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศ	335	316	324	314	2	0.63
กลุ่ม 2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์	1,122	927	991	908	19	2.05
กลุ่ม 3 คดีความผิดพิเศษ	150	134	165	158	24	17.91
กลุ่ม 4 ความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย	8,217	9,148	12,080	13,386	4,238	46.33

จากตารางที่ 1 พบว่า จำนวนคดีของปี พ.ศ. 2562 กับปี พ.ศ. 2563 จังหวัดปทุมธานีมีคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย (กลุ่มที่ 4) โดยรวมเกิดเพิ่มขึ้นจำนวน 4,238 คดี โดยคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย มีอัตราการเพิ่มสูงสุดรองลงมา คือ คดีความผิดพิเศษโดยรวมเพิ่มขึ้นจำนวน 24 คดี กลุ่มความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ลดลงจากปีก่อน 19 คดี และกลุ่มคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศลดลงจากปีก่อนจำนวน 2 คดี ดังนั้น การส่งเสริมให้กระบวนการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นระบบ จะมีส่วนช่วยให้การกำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่มีความสอดคล้องกับบริบท (Context) ของชุมชนและหน่วยงานของรัฐตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดปทุมธานี ในการสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมให้แก่คนในชุมชนในการปรับตัวให้เข้ากับหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี มีวิธีการควบคุมแรงงานต่างด้าวให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันต้องสร้างความสมดุลระหว่างการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยสามารถกำหนดมาตรการที่ชัดเจนได้ 1) การขออนุญาตทำงาน ต้องมีการบังคับให้แรงงานต่างด้าวทุกคนต้องมีใบอนุญาตทำงาน กำหนดระยะเวลาการทำงานตามสัญญา เช่น 1 - 2 ปี พร้อมตัวเลือกในการต่ออายุ ใช้ใบอนุญาตทำงานรูปแบบดิจิทัลเพื่อลดการปลอมแปลงเอกสาร 2) การควบคุมประเภทของงานที่อนุญาตให้ทำคนต่างด้าวสามารถทำงานเฉพาะประเภทงานที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงแรงงานเท่านั้น โดยงานบางประเภทสงวนไว้สำหรับคนไทย เช่น งานหัตถกรรม งานค้าปลีก เป็นต้น จังหวัดปทุมธานีมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายประเภท โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม การเกษตร และการก่อสร้าง ซึ่งมักมีการจ้างงานคนต่างด้าว โดยการควบคุมการจ้างงานเหล่านี้จะต้องเป็นไปตามประเภทงานที่กฎหมายอนุญาต 3) การกำกับดูแลและการตรวจสอบ มีการจัดทีมตรวจสอบแรงงานต่างด้าว กำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องตรวจสอบสถานที่ทำงานในจังหวัดปทุมธานีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มั่นใจว่านายจ้างและแรงงานต่างด้าวปฏิบัติตามกฎหมาย ด้านสิทธิมนุษยชน มีการเน้นย้ำการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม ป้องกันการบังคับใช้แรงงาน การล่วงละเมิด หรือการเอาเปรียบ 4) สิทธิและหน้าที่ของนายจ้างและแรงงานต่างด้าว ส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการแรงงานต่างด้าว กำหนดให้นายจ้างต้องจัดสวัสดิการพื้นฐานเช่นในเรื่อง ประกันสังคม การเข้าถึงการรักษาพยาบาล และสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย 5) มาตรการการคุ้มครองแรงงานต่างด้าว กำหนดให้แรงงานต่างด้าวทุกคนต้องขึ้นทะเบียน ใช้ระบบดิจิทัลในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อลดความซับซ้อนและเพิ่มความโปร่งใส ทำการรวบรวมข้อมูลสำคัญ เช่น ชื่อ-นามสกุล สัญชาติ เลขบัตรแรงงาน หรือข้อมูลนายจ้าง และตั้งศูนย์บริการแรงงานต่างด้าวระดับจังหวัด ที่เรียกว่า ศูนย์ One-Stop Service สำหรับขึ้นทะเบียน ออกใบอนุญาตทำงาน และต่ออายุ และเพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรม ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามขั้นตอน 6) การลงโทษกรณีการฝ่าฝืนกฎหมาย หากมีการจ้างแรงงานต่างด้าวโดยไม่ได้รับอนุญาต กรณีนายจ้างสนับสนุนแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย ต้องได้รับโทษทางกฎหมายที่ชัดเจน และ 7) การให้คำปรึกษาและการอบรม สำนักงานจัดหางานจังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์ผลกระทบจากการดำเนินมาตรการในแต่ละปี เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็น จากแรงงานต่างด้าว นายจ้าง

และภาคประชาสังคม เพื่อปรับปรุงมาตรการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งมาตรการเหล่านี้จะช่วยให้การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานีเป็นไปอย่างมีระบบ ลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และสร้างความเชื่อมั่นต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3. ข้อเสนอแนะให้มีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานีอย่างเป็นระบบ 1) ควรสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างด้าว เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแรงงานเป็นไปตามนโยบายของรัฐ ซึ่งมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเกิดของประชากรในเขตพื้นที่ทำให้หน่วยงานรัฐไม่สามารถที่จะควบคุมการขยายตัวในถิ่นที่อยู่ของแรงงานต่างด้าวได้อย่างทั่วถึงและเต็มกำลังความสามารถสำนักบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน ไม่สามารถตรวจสอบหรือคัดกรองแรงงานต่างด้าวได้รวมทั้งผู้ประกอบการไม่ดำเนินการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวเพราะไม่ต้องการจ่ายสวัสดิการด้านประกันสังคมและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่แรงงานต่างด้าวควรได้รับทำให้เกิดปัญหาและเกิดผลกระทบต่อจังหวัดปทุมธานี 2) ควรกำหนดอาชีพที่แรงงานต่างด้าวที่ทำได้ในจังหวัดปทุมธานีโดยเฉพาะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจตรวจสอบสถานประกอบการโดยปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มอบหมายให้สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดจัดการฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการจ้างงานและการคุ้มครองแรงงานให้แก่ผู้บริหารสถานประกอบการ สถานประกอบการที่ผ่านการฝึกอบรมจึงจะได้รับอนุญาตให้จ้างแรงงานต่างด้าวและควรออกตรวจสอบสถานประกอบการเพื่อให้ดำเนินการตามมาตรฐานการจ้างงานและการคุ้มครองแรงงาน และควรมีการวางหลักประกันการทำงาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการหลบหนีสู่จังหวัดอื่น ๆ โดยให้อำนาจนายทะเบียนกำหนดเงื่อนไขให้นายจ้างวางหลักประกันการทำงานของคนต่างด้าวเพื่อป้องกันการหลบหนี และ 3) ควรแก้ไขระเบียบและขั้นตอนที่มีความสลับซับซ้อนเพื่อให้เกิดความชัดเจน มีความสอดคล้องกับหลักกฎหมาย หลักความยุติธรรม และความเข้าใจง่าย เพื่อให้แรงงานต่างด้าวและนายจ้างสามารถปฏิบัติตามได้โดยไม่มีอุปสรรค และบังคับใช้ได้ในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

อภิปรายผล

ปัจจุบันแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานีเพิ่มมากขึ้น จากผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองที่ขาดการจัดสรรดูแลจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง การควบคุมที่ไม่เป็นไปตามหลักนโยบายของรัฐ และขาดการบริหารจัดการอย่างเต็มรูปแบบในด้านมาตรการคัดกรองรวมถึงการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว อีกทั้งแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายนั้นถือว่ามีความผิดต่อพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และในด้านความมั่นคงของประเทศ ซึ่งตามกฎหมาย แรงงานต่างด้าวไม่มีสิทธิได้รับการคุ้มครองให้ถูกต้องตามสิทธิที่แรงงานต่างด้าวควรจะได้รับ ผู้วิจัย จึงได้นำประเด็นสำคัญที่ต้องศึกษาแรงงานต่างด้าวในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้เป็นไปตามมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี พบว่า

1. สถานภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในปัจจุบันของจังหวัดปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานต่างด้าว เนื่องจากนายจ้างจะจ่ายค่าแรงในราคาต่ำแต่สามารถทำงานหนักเขาได้หลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะด้านกรรมกรหรือคนงานที่ใช้แรงงานทั่วไปซึ่งในมุมมองของนายจ้างจะได้รับความคุ้มค่าต่อการลงทุน แต่แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยก็สร้างปัญหาต่าง ๆ มากมาย และยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข ด้านอาชญากรรมและสังคม ตลอดจนด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งรัฐบาลควรมีนโยบายหรือมาตรการในการจัดระบบแรงงานต่างด้าวให้ชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ให้ขยายวงกว้าง จนไปกระทบกับระบบเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ ตลอดจนระบบสุขภาพอนามัยของประชากรในประเทศ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ทั้งจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ต่างเห็นว่าแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่อาจ

ตรวจสอบได้ว่ามีจำนวนเท่าไรและอยู่ที่ไหนกันบ้าง ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ให้ข้อมูลว่า แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ตามความเชื่อของผู้ให้ข้อมูลเชื่อว่าน่าจะมีถึง 4 - 5 ล้านคน ซึ่งในขณะนี้รัฐบาลไทยได้ผ่อนผันให้มี การขึ้นทะเบียนพิสูจน์สัญชาติ ทำให้แรงงานต่างด้าวที่ทำงานอยู่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็ยังทำให้นายหน้าเร่งนำแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านหลบหนีเข้ามามากขึ้นกว่าภาวะปกติ สัดส่วนจำนวน แรงงานต่างด้าวทั้งหมดจะมีจำนวนแรงงานเมียนมามากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือกัมพูชา และมี แรงงานลาวน้อยสุด โดยในส่วนของแรงงานเมียนมาที่เข้ามาอยู่อาศัยและทำงานในประเทศไทย แล้วจะขึ้นทะเบียนและถือบัตรสีชมพูและพาสปอร์ต การกินอยู่พักอาศัยจะมี 2 รูปแบบ คือ นายจ้างจัดหาที่พักให้ภายในสถานที่ทำงาน อยู่ในการดูแลของนายจ้าง และเช่าพักอาศัยอยู่เองแล้ว เดินทางไปทำงานด้วยรถรับส่งหรือเดินทางเองซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วแรงงานเมียนมาจะหาเช่าที่พักเอง และจับจ่ายซื้อหาอาหารเอง เนื่องจากมีความอิสระ สะดวกสบาย อยู่กันเป็นชุมชนกลุ่มก้อน หรือครอบครัว สภาพทั่วไปของแรงงานต่างด้าวได้รับการจดทะเบียนแล้วเป็นจำนวนล้านคน แต่เชื่อว่ายังมีอีกกว่าเท่าตัวที่ไม่ได้มาจดทะเบียน เนื่องจากมีการลักลอบเข้าเมือง การย้ายงานจากนายจ้างเดิมหรือออกไปประกอบอาชีพอิสระของตนเอง ปัญหาหลักของการเข้ามาทำงาน คือ เป้าหมายทาง เศรษฐกิจ แต่มีผลกระทบต่อด้านความมั่นคงซึ่งมีสาเหตุจากระบบการผลิตของไทยที่ยังไม่ปรับตัว ไปสู่การใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้นและยังใช้แรงงานเข้มข้นอยู่เป็นจำนวนมาก ความต้องการแรงงาน เช่นนี้ทำให้เกิดการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายตามมาด้วยปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบตามมา จากการที่จังหวัดปทุมธานีเป็นที่ตั้งของตลาดขายส่งสินค้าทางการเกษตรขนาดใหญ่ และโครงการก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรร จึงมีความต้องการแรงงานไร้ฝีมือเป็น จำนวนมาก ประชากรวัยแรงงานของจังหวัดปทุมธานีมักไม่ประสงค์ที่จะทำงานในภาคการผลิตและการก่อสร้าง เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาสูง จึงเลือกทำงานที่สอดคล้องกับวุฒิการศึกษาของตนเอง การขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือดังกล่าวทำให้เจ้าของกิจการจ้างแรงงานต่างด้าว สัญชาติพม่า ลาวและกัมพูชา มาทำงาน เนื่องจากมี ค่าจ้างแรงงานต่ำเป็นการลดต้นทุนในการผลิต สำหรับแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ มักอาศัยอยู่ รวมกันตามหอพักราคาถูกใกล้กับสถานที่ทำงาน เช่น ตามเขตพื้นที่การก่อสร้างต่าง ๆ ตลาดสด ขนาดใหญ่ และเป็นผู้รับใช้ในบ้านเรือน สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้มีการขึ้นทะเบียนทำให้ยากต่อการควบคุมและดูแล ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม และปัญหายาเสพติดตามมา

- ด้านการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ในปัจจุบัน พบว่า เป็นทั้งพื้นที่ค้าและพื้นที่แพร่ระบาดของยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอธัญบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอลำลูกกา อำเภอเมืองปทุมธานี โดยมีปัจจัยหลายประการ เช่น สภาพ พื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากที่ส่งผลถึงการอพยพเข้ามาทำงานของแรงงานนอกพื้นที่ และแรงงานต่างด้าว การมีตลาดขายส่งสินค้าทางการเกษตรขนาดใหญ่ (เช่น ตลาดไทและตลาดสี่มุมเมือง) ซึ่งจะพบเห็นได้จากข่าวบ่อยครั้งถึงเรื่องการแอบแฝงซุกซ่อนยาเสพติด ซึ่งยากต่อการตรวจค้นจับกุมของเจ้าหน้าที่ จากข้อมูลการจับกุมและข้อมูลการบำบัดรักษา พบว่า กลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ผู้พันโทษ ผู้ที่ได้รับการประกัน ชั่วคราว ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษา ผู้ว่างงาน และกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น แนวโน้มการแพร่ระบาดของยาเสพติดในจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีโรงงานสถานประกอบการ สถานศึกษา หอพัก บ้านเช่า และชุมชนแออัดอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ จึงมีแรงงานทั้งที่เป็นคนไทยและ คนต่างด้าวอพยพเข้ามาใช้แรงงานจำนวนมาก รวมทั้งนักศึกษาระดับอุดมศึกษาประมาณ 120,000 คน ซึ่งพักอาศัยอยู่ในอำเภอลองหลวง และธัญบุรี ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเสี่ยงส่งผลให้ มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มผู้ใช้แรงงานและผู้ว่างงาน และนักเรียน/นักศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี

- ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อเปรียบเทียบจำนวนคดีของปี พ.ศ. 2562 กับปี พ.ศ. 2563 จังหวัดปทุมธานีมีคดีความผิดที่ รัฐเป็นผู้เสียหาย (กลุ่มที่ 4) โดยรวมเกิดเพิ่มขึ้น จำนวน 4,238 คดี โดยคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย มีอัตราการเพิ่มสูงสุด รองลงมาคือคดีความผิดพิเศษโดยรวมเพิ่มขึ้น จำนวน 24 คดี

กลุ่มความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินลดลงจากปีก่อน 19 คดี และกลุ่มคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศลดลงจากปีก่อน จำนวน 2 คดี ประชากรแฝง ข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติประชากรแฝงในประเทศไทย พ.ศ. 2562 จังหวัดปทุมธานี มีประชากรแฝง 516,000 คน แยกเป็นประชากรแฝงกลางคืนที่มาพักอาศัยในจังหวัดปทุมธานี โดยไม่มีชื่อในทะเบียนบ้าน 369,000 คน มากเป็นลำดับที่ 5 ของประเทศ และประชากรแฝงกลางวัน ซึ่งหมายถึง ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในจังหวัดอื่นและเข้ามาใช้ชีวิตในจังหวัดปทุมธานีในเวลากลางวัน 147,000 คน เป็นผู้เข้ามาทำงาน 138,000 คน มากเป็นลำดับที่ 2 ของประเทศ รองจากจังหวัดนนทบุรีและเข้ามาเรียนหนังสือในเวลากลางวัน 9,000 คน มากเป็นลำดับที่ 4 ของประเทศ (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2562) และแรงงานต่างด้าว ป พ.ศ. 2562 จังหวัดปทุมธานีมีแรงงานซึ่งเป็นชาวต่างด้าวและผู้ติดตามที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานจัดหางานจังหวัด 160,591 คน เป็นผู้เข้าเมืองโดยถูกกฎหมาย 159,715 คน และผู้ที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย 876 คน โดยจำนวนแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่าง ปี พ.ศ. 2556 - 2560 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 26.9 ต่อปี (สำนักแรงงานจังหวัดปทุมธานี, 2564)

2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี มีการกำกับดูแลและดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจ้างงานคนต่างด้าวเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ดังนี้ 1) การขออนุญาตทำงาน (Work Permit) 2) การควบคุมประเภทของงานที่อนุญาตให้ทำคนต่างด้าวสามารถทำงานเฉพาะประเภทงานที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงแรงงานเท่านั้น โดยงานบางประเภทสงวนไว้สำหรับคนไทย 3) การกำกับดูแลและการตรวจสอบ สำนักงานจัดหางานจังหวัดปทุมธานี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) สิทธิและหน้าที่ของนายจ้างและคนต่างด้าว นายจ้างในจังหวัดปทุมธานีต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายในการจ้างงานคนต่างด้าว 5) มาตรการการคุ้มครองแรงงานต่างด้าว โดยแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานีมีสิทธิได้รับการคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน 6) การลงโทษกรณีการฝ่าฝืนกฎหมาย หากมีการจ้างแรงงานต่างด้าวโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือมีการทำงานในประเภทที่กฎหมายห้าม นายจ้างจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย ซึ่งอาจมีโทษปรับหรือจำคุกแรงงานต่างด้าวที่ฝ่าฝืนกฎหมาย และ 7) การให้คำปรึกษาและการอบรม สำนักงานจัดหางานจังหวัดปทุมธานีมีบทบาทในการให้คำปรึกษาและการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของคนต่างด้าว แก่นายจ้างและคนต่างด้าว เพื่อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง มีการจัดอบรมและให้ความรู้แก่แรงงานต่างด้าวเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน รวมถึงการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานไทย มาตรการเหล่านี้ถูกนำมาใช้เพื่อให้การบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานีเป็นไปอย่างเป็นระบบ ป้องกันปัญหาการจ้างงานที่ไม่ถูกต้อง และให้คนต่างด้าวได้รับการคุ้มครองตามสิทธิที่ควรจะได้รับ (ศักดิ์สิทธิ์ ป้อมทอง, 2563)

มาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี รวมถึงมาตรการควบคุมการจ้างงาน การเข้าเมือง และการคุ้มครองสิทธิของแรงงานต่างด้าว มีบทบัญญัติกฎหมายที่ครอบคลุมการจัดการทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี ตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่กำหนดระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานของคนต่างด้าวในประเทศไทย โดยมีหลักการสำคัญ ในการขออนุญาตทำงาน แรงงานต่างด้าวทุกคนต้องได้รับใบอนุญาตทำงานจากกรมการจัดหางานก่อนทำงานในประเทศไทย ซึ่งงานที่อนุญาตให้คนต่างด้าวทำได้ ต้องมีการระบุชัดเจนว่างานบางประเภทที่คนต่างด้าวสามารถทำได้เท่านั้น ในขณะที่บางประเภทสงวนไว้สำหรับคนไทย ในด้านการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน แรงงานต่างด้าวต้องยื่นขออนุญาตและต่ออายุใบอนุญาตทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย (พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว, 2551) โดยมีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการเข้ามาและการอยู่ในประเทศไทยของคนต่างด้าว รวมถึงการควบคุมการเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดปทุมธานี โดยมีข้อกำหนดสำคัญ เรื่อง วีซ่าและการรายงานตัว ซึ่งแรงงานต่างด้าวที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทยต้องมีวีซ่าประเภท

Non-Immigrant ที่ถูกต้องและแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทยเกิน 90 วัน ต้องรายงานตัวต่อสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเป็นระยะ (พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง, 2522)

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 คุ้มครองสิทธิของแรงงานทั้งไทยและต่างด้าวในเรื่อง ค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงาน วันหยุด และสวัสดิการต่าง ๆ โดยมีหลักการสำคัญ ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิแรงงานและมาตรการป้องกันการแสวงหาประโยชน์ แรงงานต่างด้าวได้รับสิทธิเท่าเทียมกับแรงงานไทยในเรื่องการทำงาน การจ่ายค่าจ้าง และการทำงานล่วงเวลาและนายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานอย่างเคร่งครัด และห้ามกระทำการที่เป็นการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานต่างด้าว (พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน, 2541)

ระเบียบของกระทรวงมหาดไทย จังหวัดปทุมธานี มีระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบและลงทะเบียนแรงงานต่างด้าว รวมถึงมาตรการป้องกันการลักลอบทำงานอย่างผิดกฎหมาย และ

มาตรการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จังหวัดปทุมธานีมีมาตรการเฉพาะในการควบคุมและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่ทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต รวมถึงการตรวจสอบสถานประกอบการที่มีการจ้างงานแรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมาย เพื่อป้องกันการกระทำผิดและส่งเสริมให้การจ้างงานเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

3. ข้อเสนอแนะรูปแบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานของรัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี การดำเนินการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวให้ดีขึ้นนั้นต้องอาศัยการปรับปรุงพัฒนา 4 ส่วน คือ ส่วนรัฐบาล หน่วยงานรัฐ สถานประกอบการ และชุมชน ซึ่งในบทบาทของรัฐบาลเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว โดยควรปรับปรุงการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวให้มีแนวทางในการดำเนินการให้ชัดเจนและเป็นระบบ โดยดำเนินการตั้งแต่การกำหนดนโยบายแนวทางความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าว การจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายพร้อมทั้งจัดทำยุทธศาสตร์แรงงานต่างด้าวเพื่อให้เป็นหลักให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์ของหน่วยงานและจัดทำภารกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ หน่วยงานรัฐต่าง ๆ ถือเป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวเนื่องจากเป็นหน่วยปฏิบัติ ดังนั้น นอกจากที่หน่วยงานรัฐต่าง ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข ฯลฯ จะต้องมียุทธศาสตร์ร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อให้การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยังต้องมีระบบฐานข้อมูล (Big Data) ในการดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานโดยมีการจัดเก็บข้อมูลแรงงานต่างด้าวตั้งแต่ต้นทางเริ่มจากจุดผ่านแดนต่าง ๆ เก็บข้อมูลการทำงาน พื้นที่การทำงาน ข้อมูลสุขภาพ ประกันสุขภาพ ประกันชีวิต รวมทั้งข้อมูลการดำเนินคดีทางศาล ข้อมูลอาชญากรรมและข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นในการบริหารจัดการเมื่อเรามีฐานข้อมูลที่ดีมีการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างทั่วถึงครอบคลุมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะส่งผลให้หน่วยงานรัฐสามารถปฏิบัติงานและบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับรัฐบาลสามารถนำข้อมูลสถิติต่าง ๆ มาใช้ในการจัดทำยุทธศาสตร์ กอบนโยบายและแนวทางในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดความชัดเจนและยั่งยืน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐเกาหลี ประเทศมาเลเซีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์ พบว่า ทั้งสามประเทศได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวที่จะเข้ามาทำงานในประเทศของตน โดยแต่ละประเทศก็ได้มีการกำหนดคุณสมบัติ และประเภทของแรงงานต่างด้าวที่จะเข้าทำงาน มีหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการ ในการอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศของตน มีการควบคุม คัดกรอง แรงงานต่างด้าว ให้เป็นไปตามจำนวนที่ต้องการ ทั้งนี้ ในสาธารณรัฐเกาหลีพยายามลดการใช้แรงงานต่างด้าวในประเทศเพื่อเป็นการจ้างงานให้แก่ชาวเกาหลีใต้ที่ว่างงาน และจะลดอัตราการจ้างงานผู้ฝึกงานทางอุตสาหกรรมของประเทศตน (ศิริวรรณ สมนาม, 2563)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานีมีแรงงานต่างด้าวทั้งถูกและผิดกฎหมายจำนวนมาก เพิ่มขึ้นเร็วกว่าการเกิดของประชากรในพื้นที่ ทำให้รัฐควบคุมได้ไม่ทั่วถึง ผู้ประกอบการเสี่ยงการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวเพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายสวัสดิการ ส่งผลกระทบในหลายมิติ ด้านสังคม เกิดปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และความขัดแย้ง ด้านสาธารณสุข แรงงานผิดกฎหมายไม่ได้รับสิทธิการรักษาพยาบาล ด้านความมั่นคง แรงงานผิดกฎหมายที่กระจัดกระจายยากต่อการควบคุม ส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ 2) การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในภาคประชาสังคมยังขาดความเป็นรูปธรรม ควรมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว มีการกำกับดูแลตามกฎหมาย เช่น การออกใบอนุญาตทำงาน การควบคุมประเภทงานที่อนุญาต การคุ้มครองสิทธิแรงงานต่างด้าว และการลงโทษผู้ฝ่าฝืน มาตรการเหล่านี้ช่วยให้การจ้างงานถูกต้องและแรงงานต่างด้าวได้รับสิทธิคุ้มครองและ 3) ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทชัดเจนในกระบวนการบริหารจัดการ เช่น กำหนดบุคคลรับผิดชอบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสถานประกอบการ และควรพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในจังหวัดปทุมธานี ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของภาครัฐ ให้จังหวัดปทุมธานีอาศัยอำนาจพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว พ.ศ. 2560 ในการออกกฎ ระเบียบหรือข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวพื้นที่จังหวัดปทุมธานี โดยมีเนื้อหาและสาระสำคัญ ดังนี้ 1) กำหนดมาตรการทางกฎหมายในเรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการเพื่อคัดกรอง ควบคุม และตรวจสอบแรงงานต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี 2) กำหนดมาตรการทางกฎหมายในเรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการในการขอขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี และ 3) กำหนดมาตรการทางกฎหมายในเรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการให้เจ้าหน้าที่เข้าทำการตรวจสอบการดำเนินการกรณีนายจ้างนำคนต่างด้าวมาทำงานกับตนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีอย่างเข้มงวดและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว พ.ศ. 2560 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ 1) ควรสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแรงงาน และ 2) ควรกำหนดอาชีพที่แรงงานต่างด้าวสามารถทำได้ในจังหวัดปทุมธานีโดยเฉพาะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบสถานประกอบการโดยปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและ ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัยในครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษามาตรการทางกฎหมายในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดปทุมธานี และ 2) ควรมีการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวนอกเขตจังหวัดปทุมธานี เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับวิธีการดำเนินงาน และปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยกับปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน. (2563). การทำงานของคนต่างด้าว. วารสารสถานการณ์ตลาดแรงงาน รายไตรมาส, 2563(1), 25-28.
- พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 65 ก หน้า 1 (22 มิถุนายน 2560).
- พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 37 ก หน้า 24 (22 กุมภาพันธ์ 2551).
- พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง. (2522). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 28 หน้า 45 (1 มีนาคม 2522).
- พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน. (2541). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 117 ตอนที่ 8 ก หน้า 1 (20 กุมภาพันธ์ 2541).

- ภาคศิริ แอนิหน. (2561). แรงงานต่างด้าว: การบริหารและการจัดการในประเทศไทย. วารสารศิลปการจัดการ, 2(2), 117-132.
- ศักดิ์สิทธิ์ ป้อมทอง. (2563). การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ สมนาม. (2563). ปัญหาการจ้างแรงงานข้ามชาติของไทยภายใต้พระราชกำหนด การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สำนักแรงงานจังหวัดปทุมธานี. (2564). สถิติแรงงานจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2567 จาก <https://pathumthani.mol.go.th/>
- สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. (2562). งานทะเบียนคนต่างด้าว. เรียกใช้เมื่อ 19 มิถุนายน 2567 จาก <https://pathumthani.imm.police.go.th/information/>
- อมรรักษ์ สวนชุมพล และคณะ. (2560). การจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขต จังหวัดปทุมธานี. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 12(2), 145-150.

การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด* COMMUNICATION TO GAIN THE POSITION OF CHAIRMAN OF THE PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

กานต์ศุภณัฐ สุวรรณนิคม^{1*}, หลุยส์ ปัญญาวุธตระกูล¹, กานต์ บุญศิริ¹, จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์²

Karnsupanut Suwannikom^{1*}, Haruthai Panyarvuttrakul¹, Karn Boonsiri¹, Jitraporn Sudhivoraseth²

¹สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

¹School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

²คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Graduate School of Communication Arts and Management Innovation, National Institute of Development Administration, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: rundokung@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การสื่อสารคุณลักษณะเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 2) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และ 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจงคือ 1) ผู้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่ต่ำกว่า 2 สมัย จำนวน 3 คน โดยมีภูมิหลังจากตระกูลนักการเมือง จากภาครัฐกิจ และจากองค์กรภาครัฐ 2) ทีมงานสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ ละ 2 คน รวม 6 คน และ 3) นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง จำนวน 3 คน ผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารคุณลักษณะ ประชาชนต้องการผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานการเมืองกับประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความซื่อตรง และบุคลิกภาพดี โดยผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Haime, A. et al. ที่พบว่าประสบการณ์การเมืองก่อนหน้าของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งนั้นมีผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้ง ในส่วนของกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งควรใช้การออกแบบเนื้อหาสาระที่สร้างให้เกิดการจดจำ ใช้สื่อในหลากหลายช่องทาง และใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจึงจะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความสำเร็จ และจากการวิจัยนี้ผู้ที่ต้องการเข้าสู่ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดควรพัฒนาการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งโดยเริ่มจากการประเมินคุณลักษณะของตนเองเพื่อวางแผนและปรับปรุง พัฒนาทักษะที่จำเป็น ให้เหมาะสมกับบริบท รวมไปถึงการวิเคราะห์เพื่อเข้าใจความต้องการของประชาชน จึงจะสื่อสารได้อย่างเหมาะสมและประสบผลสำเร็จ

คำสำคัญ: การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งและคุณลักษณะทางการเมือง, กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง, การเลือกตั้งท้องถิ่นในประเทศไทย

Abstract

The objectives of this research were to study 1) communication of the characteristics to gain the position of chairman of a provincial administrative organization (PAO); 2) communication strategies to gain the position of PAO chairman; and 3) approaches for developing better

communications to gain the position of PAO chairman. This research used the qualitative research method of in-depth interviews. There were 12 key informants, chosen through purposive selection, consisting of 1) 3 individuals who had held the position of PAO chairman for at least 2 terms and who had a background of coming from a family of politicians or from the business sector or from the civil service, 2) 6 people working for the communication teams of PAO chairmen (2 from each province), and 3) 3 academics working in the field of political communication. The findings reveal that, in terms of communication of the characteristics, people seeks leaders who are knowledgeable, experienced in political work with the local community, good listeners, honest, and possess a strong personality. These findings align with the research of Haime, A., et al., which highlighted that prior political experience significantly contributes to electoral success. Regarding communication strategies characteristics to gain the position, effective strategies include crafting memorable messages, utilizing diverse communication channels, and emphasizing participatory communication as key drivers of success. This aligns with previous studies on strategic communication in political contexts. Finally, the study suggests that individuals aspiring to the position of PAO chairman should develop their communication by evaluating their own attributes, planning and refining their approaches, enhancing necessary skills, appropriate to the situations, and analyzing the needs of the public. These steps are critical for achieving effective and successful communication tailored to the audience.

Keywords: Communication for Political Positioning and Attributes, Political Communication Strategies, Local Elections in Thailand

บทนำ

การสื่อสารเป็นกุญแจสำคัญในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนข้อมูล ความต้องการ ความรู้สึก จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารเพื่อหวังผลให้เกิดความคิด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือเพื่อให้ทำตามความต้องการ (ธนพิสิฐ จรัสแสงจิระโชติ และพรพิมล สงกระสัน, 2564) โดยการสื่อสารของผู้นำทางการเมืองนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนเลือกตนเองเข้าไปเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่บริหารจัดการท้องถิ่นผ่านการเลือกตั้ง โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีศักยภาพในตัวเอง มีคุณลักษณะเป็นที่ต้องการของประชาชน มีทักษะที่จำเป็นอย่างครบถ้วน และที่จะขาดไม่ได้คือการที่จะสื่อสารออกไปให้ประชาชนได้รับรู้ถึงคุณลักษณะของตน รวมไปถึงการมีกลยุทธ์ในการสื่อสาร เพื่อให้ได้รับชัยชนะและเข้าสู่ตำแหน่งได้ในท้ายที่สุด ดังจะเห็นได้จากปี 2563 ที่มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั่วประเทศ จากสถิติพบว่าผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการเมืองและเกี่ยวข้องกับงานด้านการเมืองมาก่อนมีโอกาชนะการเลือกตั้งสูงกว่าร้อยละ 90 (ประชาชาติธุรกิจ, 2563)

ผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีอำนาจในการบริหารงาน และดำเนินนโยบายด้านต่าง ๆ ใน การที่จะรักษา พัฒนา และต่อยอดประเพณี ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นตนเอง รวมไปถึงพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ก้าวทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้นำหรือผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารงาน การจัดสรรทรัพยากรของชุมชน และการพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมาก การปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จได้นั้น ต้องได้รับความร่วมมือและยอมรับจากทุกฝ่าย ดังเช่นงานวิจัยของ รัตติกาล แก้วเกิดมี ระบุว่าผู้ที่มีบุคลิกสุภาพ

อ่อนน้อม ปรับตัวเข้ากับทุกคนได้เป็นอย่างดีจะได้รับความร่วมมือจากผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนับว่ามีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากเป็นผู้ประสานงานกับทุกท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดและเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชน (รัตติกาล แก้วเกิดมี, 2562) นอกจากการเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปแล้ว การจะโน้มน้าวให้ประชาชนหันมาลงคะแนนเสียงให้ยังต้องประกอบด้วยการสื่อสารที่ถูกต้อง คำนึงถึงทุกองค์ประกอบของสาร และวางแผนการใช้สื่อที่ดี ต้องคำนึงถึงสภาพของผู้รับสารด้วย กล่าวคือจะต้องมีการวางแผนและเลือกใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารที่เหมาะสมจึงจะประสบความสำเร็จได้ เนื่องจากผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาและแก้ปัญหาในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนนั้นต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนก่อนการลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกผู้แทนของตน (อลงกรณ์ อรรคแสง, 2547)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยถึงกลยุทธ์การสื่อสารระหว่างผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งและอยู่ในตำแหน่งที่มีภูมิหลังที่แตกต่างจากภาคธุรกิจและภาคราชการ หรือแม้แต่ภูมิหลังครอบครัว เพราะนอกจากคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่แสดงออกมาให้เห็นจากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเองแล้วประชาชนยังใช้ข้อมูลภูมิหลังเป็นส่วนประกอบในการช่วยตัดสินใจด้วย เนื่องจากภูมิหลังของผู้รับสมัครนี้มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะที่แสดงออกมาของแต่ละบุคคล รวมไปถึงการรับรู้ของประชาชน และความน่าเชื่อถือในการทำงาน ด้วยข้อมูลดังกล่าวมาผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาผู้ที่เข้าสู่ตำแหน่งจากบุคคลผู้ที่มีภูมิหลังที่แตกต่างในการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งเพื่อที่จะได้องค์ความรู้ในการสื่อสาร และเป็นแนวทางให้ผู้มีความรู้ความสามารถที่มีความสนใจในการเข้าสู่การเมืองเพื่อพัฒนาประเทศ มีโอกาสในการเข้าสู่ตำแหน่งมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเคยมีประสบการณ์ในการทำงานการเมืองมาก่อนหรือไม่ ก็จะสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปศึกษาและนำไปเป็นแนวทางในการสื่อสารได้ หากทราบถึงแนวทางในการสื่อสารที่ถูกต้อง และตรงกับประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารคุณลักษณะเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นกระบวนการเพื่อค้นหา พัฒนาแนวทางการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วย 1) ผู้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่ต่ำกว่า 2 สมัย จำนวน 3 คน โดยมีภูมิหลังจากตระกูลนักการเมืองมาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากภาคธุรกิจมาจากจังหวัดพิษณุโลก และจากองค์กรภาครัฐมาจากจังหวัดนนทบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์มากที่สุด ทั้งนี้พิจารณาจากผู้ดำรงตำแหน่งในปัจจุบัน 2) ทีมงานสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๆ ละ 2 คน รวม 6 คน และ 3) นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

เครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นหลักของข้อคำถามในการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ชุด ชุดที่ 1 สำหรับนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1-2 ในประเด็นการสื่อสารคุณลักษณะและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่ง ชุดที่ 2 สำหรับ

ที่วางแผนกลยุทธ์การสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1-2 ในประเด็นการสื่อสารคุณลักษณะและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่ง และชุดที่ 3 สำหรับนักวิชาการสื่อสารทางการเมืองตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในประเด็นแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่ง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาดำเนินการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้องและให้คำแนะนำผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.50 และให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณานุมัตินำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยโครงการวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2566 หมดยุ อายุ 26 พฤศจิกายน 2567 และนำเครื่องมือการวิจัยไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยโทรศัพท์นัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์ล่วงหน้าผ่านทางทีมงานและเลขาเพื่อให้ยืนยันการยินยอมให้สัมภาษณ์ด้วยวาจา จากนั้นจึงส่งจดหมายเชิญเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ นัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์จะเริ่มจากการแนะนำตัวผู้สัมภาษณ์ อธิบายงานวิจัยในภาพรวม ชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย และแจ้งสิทธิในการหยุดให้สัมภาษณ์ทุกเมื่อ ขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ทำการบันทึกเสียง จัดบันทึก และถ่ายภาพระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์เมื่อได้รับข้อมูลครบถ้วน ครบทุกประเด็นของข้อคำถามหรืออ้อมตัว ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 1-2 ชั่วโมงต่อบุคคลเมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ กล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล หากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมจะขออนุญาตโทรศัพท์สอบถามอีกครั้ง หรืออาจจะกลับไปพบอีกครั้งเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลและทวนสอบความถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเรียบเรียง จัดกลุ่ม โดยแบ่งแยกกลุ่มข้อมูลตามประเด็นหลักที่ศึกษา คัดเลือกข้อมูลโดยลดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ศึกษาตามประเด็นหลักที่ศึกษาตามแต่ละข้อของวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้วิธีการพรรณนาความ (Descriptive Interpretation) เพื่ออธิบายให้เห็นภาพรวม ลักษณะของข้อมูลและความสัมพันธ์ของประเด็นที่ศึกษา นำกรอบแนวคิดมาเป็นตัวตีกรอบตามทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเชื่อมโยงให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ในงานวิจัย ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาการสื่อสารคุณลักษณะเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า
 - 1) ความรู้ ประกอบไปด้วย 1.1) ประวัติ มีการศึกษาที่ดี มีทักษะการบริหารงาน เคยช่วยเหลือท้องถิ่นและสังคมมาก่อน 1.2) ประสบการณ์ มีประสบการณ์ทางการเมือง เคยดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคม เป็นผู้ที่ชาวบ้านคุ้นเคยและนับหน้าถือตา 2) ทักษะการสื่อสาร ประกอบไปด้วย 2.1) บุคลิกภาพดี เหมาะสม กระฉับกระเฉง มีความพร้อมในการทำงาน การพูดจาฉะฉานชัดถ้อยชัดคำ 2.2) ทักษะการเจรจา มีการปรับใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน 2.3) ทักษะการโน้มน้าวใจ พูดคุยอย่างเป็นกันเอง ให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นของผู้อื่น 3) มนุษย์สัมพันธ์ ประกอบไปด้วย 3.1) การเข้าใจผู้อื่น ความต้องการของประชาชน ใส่ใจที่จะเรียนรู้และเข้าใจในปัญหา 3.2) การเป็นผู้ฟังที่ดี เปิดรับความคิดเห็นและร่วมมือกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สนับสนุนความคิดที่หลากหลาย 4) คุณธรรม ประกอบไปด้วย 4.1) ความซื่อตรงในการดำเนินงานตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ 4.2) มุ่งเน้นการเห็นแก่ประโยชน์

ส่วนรวม เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน 4.3) ยึดหลักประโยชน์และความคุ้มค่า ไม่ใช่จ่ายเกินความจำเป็น 5) อุดมการณ์ ประกอบไปด้วย 5.1) ความตั้งใจแน่วแน่ในการแก้ไขปัญหาของประชาชนให้ได้อย่างแท้จริง ใส่ใจถึงปัญหาความเป็นอยู่ของประชาชน 5.2) ความเสมอภาคของประชาชน ให้ความสำคัญของทุกคนตามระบอบประชาธิปไตย เน้นความเท่าเทียมของสิทธิและเสรีภาพ 5.3) การทำให้ดีที่สุด มุ่งเน้นถึงเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงานอย่างตั้งใจ และ 6) ความมุ่งมั่น แน่วแน่ในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ไม่หลีกเลี่ยงปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ดังผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความคิดเห็นดังนี้

“...คุณจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับเขา คุณจะให้ประชาชนยอมรับคุณ สิ่งหนึ่งที่คุณต้องทำเลยก็คือทำให้ประชาชนรู้ทุกอย่างในสิ่งที่คุณทำ...” (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 1, 2566)

“...เราต้องรับฟังความคิดของประชาชน ต้องลงไปมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้าน เราฟังมาแล้วก็มากำหนดเป็นนโยบายในการทำงาน แก้ไขปัญหาให้กับเขา...” (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 2, 2566)

“...เป็นคนจริงจังทำงานจริงจัง ทำอะไรต้องให้สำเร็จ สู้ไม่ถอยกั๊ตไม่ปล่อย...” (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 3, 2567)

2. การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า 1) กลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 1.1) กลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการเมือง ใช้กลยุทธ์เนื้อหาของสาร ในด้านลักษณะของผู้ส่งสาร เช่น การอยู่ในตำแหน่งหลายสมัยทำให้มีความน่าเชื่อถือคุ้นเคยกับประชาชนในพื้นที่ 1.2) กลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการบริหาร ใช้กลยุทธ์การบริหารงานโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก หรือการเน้นที่ตัวองค์กรเป็นสำคัญ ทำประโยชน์สูงสุดให้เกิดต่อส่วนรวม และใช้กลยุทธ์การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นความเข้าใจร่วมกันในการตัดสินใจ ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารภายในองค์กร 1.3) ช่องทางในการเผยแพร่วิสัยทัศน์ มีการใช้สื่อที่หลากหลายช่องทาง เช่น การประชุม การติดประกาศ หรือแม้แต่การใช้ช่องทางโซเชียล 2) กลยุทธ์การสื่อสารนโยบาย ใช้กลยุทธ์เนื้อหาสารที่กระตุ้นความสนใจของประชาชน และนำเสนอผลประโยชน์ที่จะได้ กลยุทธ์การสร้างกิจกรรมเกี่ยวข้องกับบริบท วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เช่นมีการจัดงาน กลยุทธ์สร้างความเชื่อมั่น บริหารความคาดหวังของประชาชน กลยุทธ์การสร้างการรับรู้ ด้วยการลงพื้นที่ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำเสนอนโยบายของตน วางแผนการพบปะประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย เพื่อเพิ่มความสามารถในการสื่อสารออกไป มีการจัดเตรียมทีมงานในการลงพื้นที่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความสนิทสนม และใช้งานเครือข่ายในการที่จะสื่อสารนโยบายออกไป 3) กลยุทธ์การสื่อสารผลงาน ใช้กลยุทธ์เนื้อหาสาร การเลือกเรื่องหรือผลงานที่อยู่ในความสนใจของประชาชน กลยุทธ์ช่องทางการสื่อสาร เพื่อสื่อสารผลงานของตนให้เข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีความหลากหลาย

“...ผมมีเพจอยู่นะ เพจเฟซบุ๊กเนอะ ก็จะใช้แจ้งข่าว แจ้งงานที่เราทำที่เราอยากจะบอกกับชาวบ้านเขา...” (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 1, 2566)

“... แล้วก็ส่วนหนึ่งเนี่ยการประชาสัมพันธ์เนี่ยก็เป็นสิ่งสำคัญ...ส่วนหนึ่งก็มีจากทีมงานให้ช่วยไปบอกโครงการดี ๆ แบบนี้แล้วก็เป็นประโยชน์กับประชาชน...” (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 2, 2566)

“...ผมไม่เอาเลยนะแบบที่ต้องสร้างภาพนะ เราเน้นเลยลงพื้นที่ไปคุย ไปทุกวันหาชาวบ้าน ไม่ว่าจะมีคนใช้วิธีนี้ แล้วเขาเชื่อมั่นเรา...” (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 3, 2567)

3. การศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า 1) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะ เริ่มจากการประเมินจุดอ่อนและจุดแข็ง จากนั้นจึงนำมาวางแผนและพัฒนาคุณลักษณะของตนด้วยการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ลดข้อด้อย และต้องวิเคราะห์ผู้ฟัง ว่ามีความสนใจอะไร จากนั้นจึงกำหนดเป้าหมายการสื่อสาร เลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม นำเสนอเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพ และสุดท้ายจึงวัดผลในสิ่งที่สื่อสารออกไป 2) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสาร ประกอบด้วย 2.1) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการเมือง รับฟังความต้องการของประชาชน นำมากำหนดเนื้อหาของวิสัยทัศน์ทางการเมือง จากนั้นจึงสื่อสารออกไปอย่างชัดเจน เข้าใจในบริบทการเมืองของท้องถิ่น และเข้าใจในมุมมองกว้างระดับประเทศ และต่างประเทศ 2.2) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการเมือง บริหาร ต้องทันสมัย มีความรวดเร็วในการดำเนินการ และมีประสิทธิภาพ โดยสามารถสื่อสารไปให้ประชาชนรับรู้ได้ถึงเปลี่ยนแปลงที่เห็นอย่างเป็นรูปธรรม แต่ไม่ทิ้งเรื่องของกฎระเบียบต่าง ๆ เช่นการแจ้งกระบวนการในการดำเนินงานว่าถึงขั้นใดแล้ว ทำอะไรได้หรือไม่ได้ สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเพื่อวิเคราะห์ผู้ฟัง กำหนดเป้าหมายการสื่อสาร ใช้ช่องทางที่เข้าถึงได้หลากหลาย เลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหา และประเมิน 3) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารนโยบาย เนื้อหากำหนดจากปัญหา หรือความต้องการของประชาชนและสื่อสารให้เชื่อมโยงสอดคล้องกับบริบททางการเมืองและสังคมในปัจจุบัน วิเคราะห์ผู้ฟัง กำหนดเป้าหมาย เลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหา 4) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารผลงาน นำเสนอผลงานที่เข้าใจง่ายผ่านตัวกลาง หรือผู้ที่ได้รับประโยชน์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือผ่านช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด และมีความสม่ำเสมอในการสื่อสารผลงาน มีความต่อเนื่อง ประชาชนรับรู้และเห็นผลเป็นรูปธรรม เน้นย้ำประโยชน์ต่อประชาชน

“...สิ่งแรกที่เราควรทำคือการวิเคราะห์ผู้ฟัง ว่าผู้ฟังมีความต้องการอะไร สนใจอะไร และรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างไร ...เมื่อเข้าใจผู้ฟังแล้ว จึงกำหนดเป้าหมายการสื่อสารว่าต้องการสื่ออะไรให้กับผู้ฟัง ต้องการสร้างภาพลักษณ์อย่างไร และต้องการผลลัพธ์อะไร...” (นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง คนที่ 1, 2566)

“...นโยบายควรเป็นนโยบายที่มาจากความต้องการของประชาชน หรือจากปัญหาที่มีอยู่นำมาเป็นนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหา นั่นนโยบายควรเป็นนโยบายที่จับต้องได้และสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วเห็นผลที่จับต้องได้...” (นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง คนที่ 2, 2566)

“...เลือกผลงานที่โดดเด่น เลือกผลงานที่ประชาชนรับรู้และเห็นผลเป็นรูปธรรมมากที่สุดสื่อสารผลงานอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง...” (นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง คนที่ 3, 2567)

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาการสื่อสารคุณลักษณะเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่าการมีประวัติการศึกษาที่ดี และมีทักษะในด้านการบริหารจัดการ เข้าใจเรื่องของกฎระเบียบของทางราชการ และการวางแผนงาน มีประสบการณ์ทางการเมือง และเคยช่วยงานพัฒนาท้องถิ่นและสังคมมาก่อน เป็นส่วนสำคัญของคุณลักษณะที่สื่อสารออกไปแล้วประชาชนเกิดการยอมรับ และนิยมในตัวนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Haime, A. et al. เรื่อง ประสบการณ์ของผู้สมัครและความสำเร็จในการเลือกตั้ง โดยทำการเก็บข้อมูลผู้สมัครรับเลือกตั้ง 7 ตำแหน่ง ในช่วงปี 1998 และ 2018 พบว่าประสบการณ์การเมืองก่อนหน้านั้น มีผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งของผู้สมัครถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งก็ตาม เพราะจากการสร้างเครือข่าย และการได้เป็นที่มองเห็นจากประชาชน ดังนั้น ประสบการณ์การสมัครไม่เพียงแค่ประสบการณ์อยู่ในตำแหน่งที่เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะชนะการเลือกตั้ง ผู้ที่มีบุคลิกภาพดี ทำทางกระฉับกระเฉง การพูดจาฉะฉานชัด ถ้อยชัดคำ เข้าถึงง่าย และมีทักษะการเจรจา วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลอย่างชัดเจนและน่าสนใจ จะเป็นที่น่าสนใจของประชาชนในท้องถิ่น (Haime, A. et al., 2022) สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown J. et al. ได้กล่าวว่า ผู้บริหารท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในหน่วยงานให้บริการสาธารณะจำเป็นต้องมีทักษะในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชนเพื่อให้ความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ สร้างคุณภาพในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์งานปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่เข้าใจความต้องการของประชาชน ใส่ใจที่จะเรียนรู้และเข้าใจในปัญหา เปิดรับความคิดเห็นและร่วมมือกับผู้อื่นทั้งประชาชนและผู้ร่วมงาน ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนยังคงเชื่อมั่นและไว้วางใจในการเลือกให้เข้าสู่ตำแหน่ง (Brown J. et al., 2013) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงชัย ยางสวย เรื่องการประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โดยประชาชนต้องการให้ผู้บริหารท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประชาชนเท่าเทียมกัน ลงพื้นที่ใกล้ชิดประชาชนเพื่อรับทราบปัญหา และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม สร้างให้เห็นภาพลักษณ์ความเป็นคนซื่อสัตย์ และซื่อตรงในการดำเนินงาน (ธงชัย ยางสวย, 2566) สอดคล้องงานวิจัยของ Valgarðsson, V. O., et al. เรื่อง นักการเมืองที่ดีและความไว้วางใจทางการเมือง: ช่องว่างที่แท้จริงในการเมืองอังกฤษ? โดยศึกษาจากกลุ่มประชาชน, นักการเมือง และนักข่าวในประเทศอังกฤษ เพื่อสำรวจว่ากลุ่มใดที่มีแนวโน้มที่จะคาดหวังให้นักการเมืองแสดงออกตามเกณฑ์คุณลักษณะไหนใน 3 เกณฑ์นี้ ความสามารถ, ความซื่อสัตย์, และความเป็นจริง พบว่าทุกกลุ่มให้ความสำคัญมากที่สุดกับเกณฑ์ความซื่อสัตย์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดต้องมีอุดมการณ์ ตั้งใจในการพัฒนาท้องถิ่น (Valgarðsson, V. O. et al., 2021) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุคนธ์ เกาทอง เรื่อง คุณลักษณะของนายกเทศมนตรีที่พึงประสงค์ในเขตเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่สรุปว่าประชาชนมีความต้องการผู้นำที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการประพฤติตนและปฏิบัติตนที่ดี และสำคัญที่สุดคือ มุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน และแน่วแน่ในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย (สุคนธ์ เกาทอง, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกากุล เรื่อง คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์กับการบริหารการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่สรุปว่าผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการเสียสละ เรื่องส่วนตัว ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และจิตสาธารณะที่เข้มแข็งเพื่อรับใช้และตอบสนองความต้องการของชุมชน (ภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกากุล, 2566)

2. ผลการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า 1) กลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์จะประกอบไปด้วย กลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการเมือง เพื่อให้สามารถเข้าสู่ตำแหน่งได้ต้องประกอบด้วย กลยุทธ์เนื้อหาของสารในด้านลักษณะของผู้ส่งสาร โดยอาศัยประสบการณ์ในการทำงานอย่างยาวนานและผลงานที่ผ่านมาสร้างให้เกิดความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชนะ ชัยรุ่งเรือง เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ที่สรุปว่าประชาชนจะพิจารณาผลงานที่ผ่านมา นโยบายที่ได้เสนอให้แก่ประชาชนก่อนการเลือกตั้งและผู้ที่ให้ความช่วยเหลือทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่น มีประสบการณ์ในการทำงานและเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการบริหาร ในการทำงานต้องใช้กลยุทธ์การบริหารงานโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก หรือการเน้นที่ตัวองค์กรเป็นสำคัญ ทำประโยชน์สูงสุดให้เกิดต่อส่วนรวม และใช้กลยุทธ์การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารภายในองค์กร ผู้ได้บังคับบัญชาสามารถนำเสนอ แบ่งปันความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการช่วยคิดและตัดสินใจในดำเนินงาน

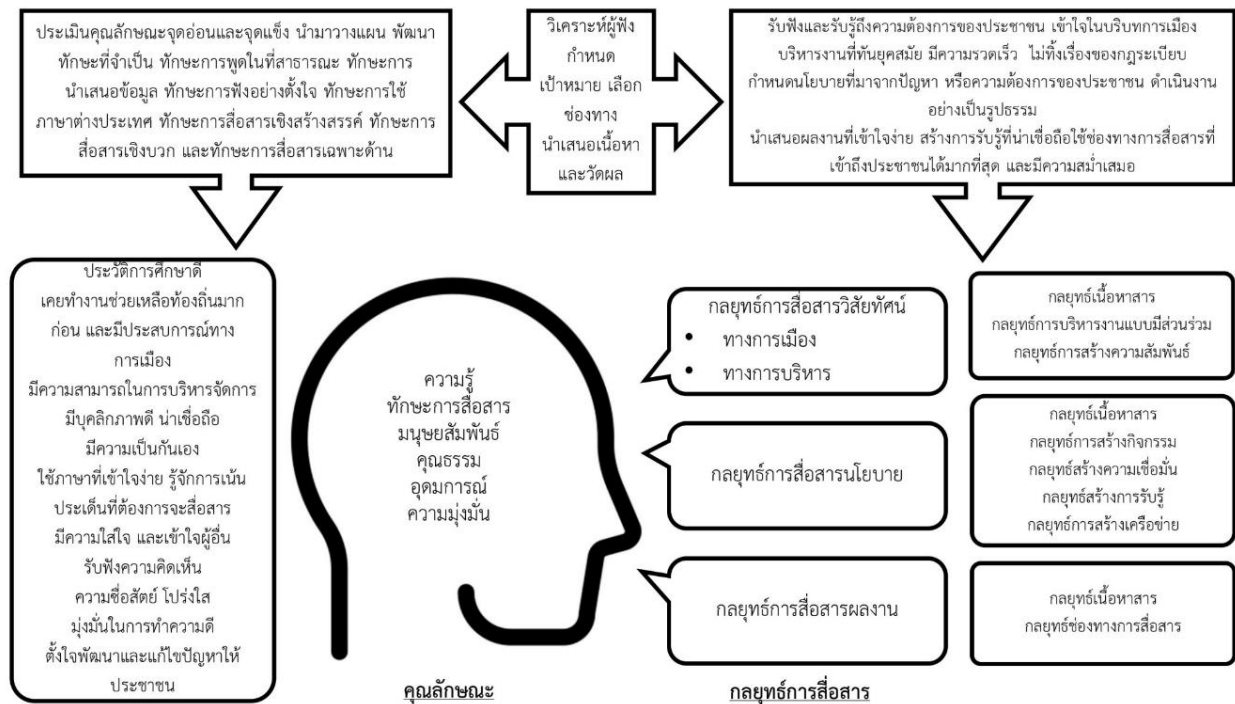
(วันชนะ ชัยรุ่งเรือง, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาภรณ์ ศรีทิน เรื่อง รูปแบบการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สรุปว่าการคำนึงถึงความต้องการของประชาชนเป็นหลักจะส่งผลโดยตรงต่อเทศบาลตำบลให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในความสำเร็จ มีความสามารถในการสร้างความไว้วางใจต่อองค์กรและปฏิบัติงาน โดยเน้นการสื่อสารทุกช่องทางเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายให้ได้มากที่สุด (ประภาภรณ์ ศรีทิน, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mardhiah, A. et al. เรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภานิติบัญญัติหญิงชาวอาจะฮ์ในการส่งสารไปยังชุมชน ที่สรุปว่าช่องทางการสื่อสารที่ควรใช้คือใช้การสื่อสารมวลชน การสื่อสารแบบกลุ่ม และช่องทางโซเชียลซึ่งครอบคลุมเป้าหมายทั้งหมด 2) กลยุทธ์การสื่อสารนโยบาย เน้นนโยบายที่เป็นปัญหาหลักหรือเป็นปัญหาใหญ่ในพื้นที่ เป็นการใช้กลยุทธ์เนื้อหาสาระที่กระตุ้นความสนใจของประชาชน ใช้กลยุทธ์การสร้างกิจกรรม สร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบท วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เพื่อสร้างให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมไปถึงการใช้กลยุทธ์สร้างความเชื่อมั่น สร้างการรับรู้ ด้วยการลงพื้นที่ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำเสนอนโยบายของตน (Mardhiah, A. et al., 2021) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรภัทร์ ลอยวิรัตน์ เรื่อง กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร: ศึกษากรณีการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2556 ที่สรุปว่ากลยุทธ์ในการหาเสียงด้วยการชูนโยบายการหาเสียงเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร โดยให้ความสำคัญไปกับปัจจัยพื้นฐานที่ทุกคนให้ความสำคัญ (จีรภัทร์ ลอยวิรัตน์, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wagner, A. C. เรื่อง การหาคะแนนเสียงการเลือกตั้ง : กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งเทศบาลแคนาดา ที่สรุปว่าแม้ว่าจะมีอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรณรงค์หาเสียงแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งยังคงเชื่อมั่นในความสำเร็จของการสื่อสารแบบเผชิญหน้ากับผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง (Wagner, A. C., 2015) 3) กลยุทธ์การสื่อสารผลงาน ใช้กลยุทธ์เนื้อหาสาระ การเลือกเรื่องหรือผลงานที่อยู่ในความสนใจของประชาชน นำมาสร้างเป็นเนื้อหาสาระที่มีความน่าสนใจ และกลยุทธ์ช่องทางการสื่อสาร เพื่อสื่อสารผลงานของตนให้เข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด โดยใช้ช่องทางการสื่อสารหลายชนิด เพื่อการเข้าถึงได้ง่าย และโต้ตอบกับความคิดเห็นของประชาชนได้รวดเร็ว และการนำเนื้อหาผลงานพูดผนวกไปให้ประชาชนรับทราบเมื่อได้รับเชิญไปร่วมงานต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mukarom, Z. เรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของผู้สมัครระดับภูมิภาคอินโดนีเซีย ผู้นำมีแนวโน้มที่จะเลือกรูปแบบและช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อรับข้อมูลทางการเมือง รูปแบบการสื่อสารเชิงโต้ตอบผ่านโซเชียลมีเดีย สื่อกลางแจ้ง และสื่อมวลชน โดยใช้ช่องทางที่มีความหลากหลาย (Mukarom, Z., 2022)

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะจะต้องมีการประเมินคุณลักษณะของตนเอง โดยเริ่มจากการประเมินจุดอ่อนและจุดแข็ง นำมาวางแผน เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสังคม จากนั้นจึงพัฒนาคุณลักษณะของตนด้วยการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานขององค์กร นอกจากนี้ในการสื่อสารต้องวิเคราะห์ผู้ฟังว่ามีความสนใจอะไร จากนั้นจึงกำหนดเป้าหมายการสื่อสาร เลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม นำเสนอเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพ และสุดท้ายจึงวัดผลในสิ่งที่สื่อสารออกไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิสิต ท่อแก้ว เรื่อง การบริการให้คำปรึกษาทางด้านการสื่อสารสำหรับตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่สรุปว่ากระบวนการประกอบไปด้วย ศึกษาภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด การกำหนดแผนเชิงกลยุทธ์ในการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ การประเมินภาพลักษณ์ปัจจุบัน การปรับปรุงแก้ไขภาพลักษณ์ปัจจุบัน การสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวให้เป็นที่จดจำของกลุ่มการเมืองในพื้นที่ และกลุ่มภาคีเครือข่าย การปฏิบัติงานให้เกิดประทับใจอย่างยั่งยืน รวมทั้งการเป็นผู้นำองค์กรที่เป็นมืออาชีพ และเป็นผู้นำที่สุจริตเที่ยงธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ 2) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการเมือง การรับฟังและรับรู้ถึง

ความต้องการของประชาชนก่อนเป็นแนวทางสำคัญ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของวิสัยทัศน์ทางการเมือง หลังจากนั้นจึงสื่อสารออกไปอย่างชัดเจน นอกจากนี้จะต้องเข้าใจในบริบทการเมืองของท้องถิ่น และเข้าใจในมุมกว้างระดับประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงในการสื่อสารต้องวิเคราะห์ผู้ฟัง แล้วจึงกำหนดเป้าหมายการสื่อสาร เลือกช่องทาง และนำเสนอเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพ และวัดผล (นิสิต ท่อแก้ว, 2565) สอดคล้องกับ Stoyanov, R. กล่าวว่า ขั้นตอนหลักในการสร้างและดำเนินการเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางการเมือง ประกอบไปด้วย การสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองโดยเลือกทิศทางที่จะพัฒนาไปเป็นหลังจากการประเมินตนเอง สร้างประวัติ วางตำแหน่ง เพื่อให้เกิดการจดจำไว้ในใจของผู้เลือก การปรับปรุงเพื่อให้ภาพลักษณ์แตกต่างไปจากผู้สมัครคนอื่น ๆ ทั้งเรื่องของการเคลื่อนไหวที่เป็นเอกลักษณ์, การพูด, การแสดงออกทางสีหน้า, การสื่อสารทางอวัจนภาษา และรักษาภาพลักษณ์ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการแข่งขัน ตรงกับความต้องการของสถานการณ์ทางการเมือง และเป็นที่ต้องการของประชาชน (Stoyanov, R., 2023) 3) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการเมืองบริหารนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดต้องมีการบริหารงานที่ทันสมัย มีความรวดเร็วในการดำเนินการ และมีประสิทธิภาพ โดยสามารถสื่อสารไปให้ประชาชนรับรู้ได้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม และไม่ทิ้งเรื่องของกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถสื่อสารไปยังประชาชนได้ว่าการบริหารงานอยู่ในขั้นตอน หรือกระบวนการใด ใช้เวลาอีกนานหรือไม่ โดยสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เพื่อวิเคราะห์ผู้ฟัง กำหนดเป้าหมายการสื่อสาร เลือกใช้ช่องทางที่เข้าถึงผู้ฟังได้หลากหลาย ใช้สื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหา และประเมินว่าการสื่อสารมีประสิทธิภาพหรือไม่ สอดคล้องกับ Kotter, J. P. ที่กล่าวว่า การสื่อสารวิสัยทัศน์ มีความสำคัญมากสำหรับนักบริหารระดับสูงในยุคใหม่ เพราะเป็นสิ่งที่แสดงภาพอนาคตขององค์กร โดยสมรรถนะ 3 ประการ ที่ผู้นำทั้งภาครัฐและเอกชนในยุคศตวรรษที่ 21 จะต้องได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ วาทกรรม และคุณภาพของการสื่อสารวิสัยทัศน์ระหว่างผู้บริหารระดับสูงกับผู้บริหารระดับรอง และพนักงานอื่น ๆ ทั้งหมดในองค์กร (Kotter, J. P., 1996) 4) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารนโยบาย เลือกกำหนดนโยบายที่มาจากปัญหาหรือความต้องการของประชาชน และสื่อสารการดำเนินงานตามนโยบายที่เห็นได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับการสื่อสารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ต้องมีการประเมินผลการสื่อสาร โดยอาจกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณ หรือกำหนดเป้าหมายเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ควรพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารนโยบายของตนให้สอดคล้องกับบริบททางการเมืองและสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจนโยบายและสามารถตัดสินใจเลือกผู้สมัครได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณี ศรีสมุทร และคณะ ที่สรุปว่า ผู้นำการเมืองท้องถิ่นต้องกำหนดจุดยืนทางการเมือง แต่ละทีมมีจุดยืนทางการเมืองแตกต่างกัน ด้วยภูมิหลังด้านความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานการพัฒนาท้องถิ่น เข้าใจปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น สร้างสโลแกนที่ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นจึงกำหนดสารด้านความรู้ ประสบการณ์ และวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบ ถ้อยความ ถ้อยคำ ด้วยข้อความที่สั้น กระชับ โดดเด่น และง่ายต่อการจดจำ 5) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารผลงาน การเลือกนำเสนอผลงานที่เข้าใจง่ายผ่านตัวกลางหรือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากผลงานนั้น สามารถสร้างการรับรู้ที่น่าเชื่อถือได้ ควรใช้ช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด และมีความสม่ำเสมอในการสื่อสารผลงานออกไป โดยเลือกนำเสนอจากผลงานที่เห็นผลเป็นรูปธรรมมากที่สุด นำเสนอผลงานให้เห็นภาพ อาจใช้ภาพถ่าย วิดีโอ หรืออินโฟกราฟิก ประกอบเนื้อหา ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย เน้นย้ำประโยชน์ต่อประชาชน สอดคล้องกับบริบททางการเมืองและสังคมในปัจจุบัน เช่น ปัญหาและความต้องการของประชาชน (มณี ศรีสมุทร และคณะ, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ ที่สรุปว่า ในเรื่อง สมรรถนะด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลกับการระดมพลังการพัฒนา ที่สรุปว่าปัจจัยที่เสริมสร้างสมรรถนะการสื่อสารที่สำคัญประการหนึ่งในการระดมการพัฒนาของผู้นำเพื่อการพัฒนา คือการสื่อสารด้วยการกระทำ เป็นการสื่อสารด้วยการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ผู้นำชุมชน มีการร่วมกิจกรรมและลงมือปฏิบัติงานในการสร้างผลงานร่วมกับประชาชนในชุมชน และเน้นการ สร้างผลงานเชิงประจักษ์ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน สอดคล้องกับทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ ที่กล่าวว่า มนุษย์เรา

ติดต่อสื่อสารและใช้สื่อเพื่อเติมเต็มความต้องการและสิ่งที่มุ่งใจของตนเอง จะแสวงหาสื่อและเนื้อหา อย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อนำไปสู่ความพึงพอใจเฉพาะตนเอง และเลือกรับสารตามความต้องการ (อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ, 2547)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะต้องประกอบไปด้วยแนวทางการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะ ประเมินตนเองและวางแผนพัฒนาคุณลักษณะเพื่อให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของประชาชน แนวทางการพัฒนาการสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการเมือง ต้องใส่ใจรับฟังและรับรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน จากนั้นจึงนำมากำหนดเป็นเนื้อหาของวิสัยทัศน์ทางการเมือง และสื่อสารออกไปอย่างชัดเจน จะต้องเข้าใจในบริบทการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับนานาชาติ ทั้งนี้ต้องเริ่มจากการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะของตนเองก่อนแล้วจึงพัฒนาการสื่อสารเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ และเป็นผู้ที่ประชาชนถูกใจ แนวทางการพัฒนาการสื่อสารนโยบายจะต้องเลือกกำหนดนโยบายที่มาจากความต้องการของประชาชน และสื่อสารการดำเนินงานออกไปอย่างโปร่งใส และเป็นรูปธรรม และแนวทางการพัฒนาการสื่อสารผลงาน เลือกนำเสนอผลงานที่มีความน่าเชื่อถือ เห็นผลได้ชัดเจนโดยสื่อสารผ่านผู้ที่ได้รับประโยชน์ หรือผ่านช่องทางที่เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เน้นประโยชน์ต่อประชาชน และต้องทำการวัดผล และพัฒนาการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นั้น เป็นกุญแจสำคัญในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้ผู้ที่มีความสนใจสามารถเข้าสู่การเมือง และเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาและแก้ปัญหาในท้องถิ่น เนื่องจากตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ที่มีอำนาจในการบริหารงาน และประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย แต่ก็เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทราบถึงบุคลิกลักษณะที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป อันประกอบด้วย การเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ รู้จักวางแผน เข้าใจเรื่องกฎระเบียบ มีประสบการณ์ทางการเมือง บุคลิกภาพดี พูดจาชัดเจน น่าเชื่อถือ เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความมุ่งมั่น ชี้อตรง โปร่งใส เพื่อให้เกิดความไว้วางใจก่อน จากนั้นจึงจะมีการวางกลยุทธ์การสื่อสารที่ถูกต้อง กล่าวคือ จะต้องมีการวางแผนและเลือกใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารที่เหมาะสม ประกอบไปด้วย การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการเมือง การสื่อสารวิสัยทัศน์ทางการบริหาร โดยใช้สื่อที่หลากหลายช่องทาง การสื่อสารนโยบายใช้กลยุทธ์การสร้างเนื้อหาสาระที่กระตุ้นความสนใจของประชาชน การสร้างเครือข่าย ใช้สื่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทของคนในพื้นที่ รวมไปถึงการสื่อสารผลงาน โดยใช้กลยุทธ์สร้างเนื้อหาสาระที่อยู่ในความสนใจของประชาชน และใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และที่ขาดไม่ได้คือการพัฒนาคุณลักษณะด้วยการประเมินตนเองเพื่อวางแผน พัฒนาทักษะด้านการพูด การวิเคราะห์ผู้ฟัง และกำหนดเป้าหมายการสื่อสาร การเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม รู้จักคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนออย่างเหมาะสมจึงจะเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร จากผลการวิจัยนี้สามารถนำไปออกแบบเพื่อประยุกต์ใช้ในการสื่อสารลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือวางแผนในการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมในแต่บริบทของพื้นที่ได้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเพียงอย่างเดียว ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการวิจัยในรูปแบบเชิงปริมาณควบคู่ไปกับเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น 2) ควรทำการศึกษาการสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหารในระดับอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่น การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย ยางสวย. (2566). การประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(1), 72-84.
- ธนพิสิฐ จรัสแสงจิระโชติ และพรพิมล สงกระสัน. (2564). กระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสาร และประสิทธิผลของการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลี จังหวัดจันทบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์. (2562). กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของนายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดมุกดาหาร: ศึกษากรณีการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2556. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, 7(4), 1084-1097.
- นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง คนที่ 1. (16 ธ.ค. 2566). การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด. (กานต์ศุภณัฐ สุวรรณนิคม, ผู้สัมภาษณ์)
- นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง คนที่ 2. (11 ธ.ค. 2566). การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด. (กานต์ศุภณัฐ สุวรรณนิคม, ผู้สัมภาษณ์)
- นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง คนที่ 3. (23 มี.ค. 2567). การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด. ((กานต์ศุภณัฐ สุวรรณนิคม, ผู้สัมภาษณ์)
- นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 1. (7 ธ.ค. 2566). การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด. (กานต์ศุภณัฐ สุวรรณนิคม, ผู้สัมภาษณ์)

- นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 2. (18 พ.ย. 2566). การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด. (กานต์ศุภณัฐ สุวรรณนิคม, ผู้สัมภาษณ์)
- นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด คนที่ 3. (7 ก.พ. 2567). การสื่อสารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด. (กานต์ศุภณัฐ สุวรรณนิคม, ผู้สัมภาษณ์)
- นิสิต ท่อแก้ว. (2565). การบริการให้คำปรึกษาทางด้านการสื่อสาร สำหรับตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด. วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 4(3), 412-485.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563). เช็กผลเลือกตั้ง “นายก อบจ.” 76 จังหวัด คะแนนอย่างไม่เป็นทางการ. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.prachachat.net/politics/news-578077>
- ประภาภรณ์ ศรีทิน. (2562). รูปแบบการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกกุล. (2566). คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์กับการบริหารการพัฒนาชุมชน ใน จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสาธารณะ. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มณี ศรีสมุทร และคณะ. (2566). การสื่อสารภาพลักษณ์ผู้นำการเมืองท้องถิ่น. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 12(1), 208-217.
- รัตติกาล แก้วเกิดมี. (2562). กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของนายกอิรักซ์ โกชะโยธิน: ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2547-2551. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.
- วันชนะ ชัยรุ่งเรือง. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3(3), 581-592.
- สุคนธ์ เถาทอง. (2562). คุณลักษณะของนายกเทศมนตรีที่พึงประสงค์ในเขตเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอลำพูน จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการ (การปกครองท้องถิ่น). มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ. (2547). สมรรถนะด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลกับการระดมพลังการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- อลงกรณ์ อรรคแสง. (2547). หมวดที่ 3 พัฒนาการและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทย ลำดับที่ 2 องค์การบริหารส่วนจังหวัด. ใน สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย (หน้า 53-55). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- Brown J. et al. (2013). PR and Communication in Local Government and Public Services. United Kingdom: Kogan Page Limited.
- Haime, A. et al. (2022). Candidate experience and electoral success. Latin American Research Review, 57(1), 170-187.
- Kotter, J. P. (1996). Leading Change. Boston: Harvard Business School.
- Mardhiah, A. et al. (2021). Political Communication Channels of the Aceh Woman Legislative Member in Conveying Information to the Community. Retrieved June 2, 2024, from <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85104771778&partnerID=40&md5=005a50e6ce852d38cdf22d303721568f>

- Mukarom, Z. (2022). Political communication strategies to increase the opportunity of women's political representation in Indonesian parliament. *Journal of International Women's Studies*, 23(1), 1-14.
- Stoyanov, R. (2023). The Political Image Making. Retrieved May 21, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/375765487_The_Political_Image_Making
- Valgarðsson, V. O. et al. (2021). The Good Politician and Political Trust: An Authenticity Gap in British Politics? *Political Studies*, 69(4), 858-880.
- Wagner, A. C. (2015). The Pursuit of Electoral Visibility: The Political Communication Strategies of Canadian Municipal Candidates. Retrieved July 10, 2024, from <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Pursuit-of-Electoral-Visibility%3A-The-Political-Wagner/d2f2d0803baceb4167a405cc4ecf61015f90d352>

การส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน:
กรณีศึกษาชุมชนบ้านปางมะกล้วย ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่*
THE ENHANCEMENT OF ALTERNATIVE OCCUPATION BASED ON COMMUNITY'S
NATURAL RESOURCES: A CASE STUDY OF BAN PANG MA-KLUI, PA PAE
SUB-DISTRICT, MAE TANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

ศุภลักษณ์ ล้อมลาย^{1*}, บานจิตร์ สายรอกคำ², พชรินทร์ บุญมี², จริญญา เทพพรบัญชากิจ¹

Supalucana Lomlai^{1*}, Banjit Sairokham², Pucharin Boonmee², Jaranya Theppornbanchakit¹

¹วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่ ประเทศไทย

¹Interdisciplinary Studies College, Payap University, Chiang Mai, Thailand

²สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

²Multidisciplinary Research Institute, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: lucklifesuthep@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพ 2) วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนและการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติ และ 3) วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกในชุมชนบ้านปางมะกล้วย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยบูรณาการวิธีการเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 คน และกลุ่มตัวอย่าง 25 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และบันทึกการปฏิบัติงาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ มีทุนทรัพยากรธรรมชาติ คือ ดินเหนียวและมะแขว่น ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจแต่พบปัญหาราคาของผลผลิต จึงต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ 2) ชุมชนมีศักยภาพด้านความหลากหลายทางชีวภาพ จึงใช้พืชที่เป็นทุนทรัพยากรธรรมชาติไปส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกเป็นผลิตภัณฑ์นวัตกรรม คือ ผงปิดผมขาว ชาข้าวคั่ว น้ำมันหอมระเหย ยาหม่องสมุนไพร และผ้ามัดย้อมธรรมชาติ และ 3) ปัจจัยสร้างความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่มีศักยภาพสูง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของตลาด และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ส่วนอุปสรรค คือ ความผันผวนของราคาผลผลิต การขาดทักษะและความรู้เฉพาะทาง การมีส่วนร่วมที่จำกัดของคนรุ่นใหม่ในชุมชน และข้อจำกัดด้านกฎระเบียบและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ควรขยายผลแนวทางการพัฒนาอาชีพทางเลือกสู่ชุมชนอื่นพร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทางเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็น

คำสำคัญ: การพัฒนาอาชีพทางเลือก, ทุนทรัพยากรธรรมชาติ, นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชน, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This research aims to 1) To study the community context, natural capital, problems, and occupational needs in Ban Pang Ma-Kluai community, Chiang Mai province; 2) To analyze the community's potential and promotion of alternative occupation development based on natural capital; and 3) To analyze success factors and obstacles in promoting alternative occupation development in the community. The research applied mixed methods that combine qualitative methods with participatory action research. The research collected data through purposive sampling from 15 key informants and 25 sample participants. The research tools were in-depth interview forms, focus group discussion, participant observation records, and operation logs. Data was analyzed using content analysis. The research findings revealed that 1) The community is located in a national park area with economically valued natural capital, namely Tea leaves and Sichuan pepper. Those need to develop new products due to product price problems. 2) The community has the potential for biodiversity. There has been utilizing plants as natural capital to promote alternative occupation development through innovative products, such as hair dye powder, roasted rice tea, essential oil, herbal balm, and natural tie-dyed fabric; and 3) The success factors are community participation throughout the entire process, high-potential local resources utilization, development of variety products for meeting market demands, and collaborative networks with external agencies creation. On the other hand, the obstacles consist of product price volatility, lack of specific skills and knowledge, limited participation of younger generations in the community, and limitations in regulations and product standards. This alternative occupation development approach should be experimental with other communities while developing specialized training courses to enhance necessary skills.

Keywords: Alternative Occupation Development, Natural Resource Capital, Community Product Innovation, Community Economic Development

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เริ่มต้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในระดับโลก ก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย การหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน การสูญเสียรายได้ และการว่างงานอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา (Laborde, D. et al., 2020) อีกทั้งการมีมาตรการควบคุมโรคที่เข้มงวดส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงอย่างมาก นอกจากนี้ การระบาดยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการคลังของรัฐบาล และเพิ่มความต้องการทางการเงินในการดำเนินมาตรการรับมือกับวิกฤต ส่วนในระดับบุคคลและครัวเรือน โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบ เช่น แรงงานนอกระบบ เกษตรกรรายย่อย และผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการสูญเสียรายได้และการว่างงาน (World Bank Group, 2020); (High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition (HLPE), 2020) สำหรับประเทศไทย พบว่า การระบาดได้ส่งผลให้เกิดการว่างงานในระดับ 5 - 6 ล้านคน และคาดการณ์ว่ารายได้ประชาชาติในปี 2563 จะหดตัวลงร้อยละ 10 (สมชัย จิตสุชน, 2563) ทำให้เกิดความจำเป็นเร่งด่วนในการหาแนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจและสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพใหม่ให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ

แม้ว่าสถานการณ์นี้จะถือว่าเป็นวิกฤต แต่ก็ได้เผยให้เห็นถึงโอกาสในการสร้างทางเลือกใหม่ให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบ การส่งเสริมอาชีพทางเลือกที่ใช้ประโยชน์จากทุนชุมชน ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการสร้างอาชีพใหม่และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนยิ่งขึ้น (วีระศักดิ์ ปุกคำ, 2566); (สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย (ยูเอ็นดีพี), 2563) ทุนชุมชนประกอบด้วย ทุนการเงิน ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนทางกายภาพ ทุนวัฒนธรรมและทุนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในบางกรณีอาจรวมทุนทางกายภาพ ทุนมนุษย์ และทุนโครงสร้างเข้าเป็นทุนทาง ปัญญา (Intellectual Capital) ทั้งนี้ ทุนทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนสำคัญที่สมาชิกในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกในชุมชน ใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพใหม่และกิจกรรมที่สร้างรายได้ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่ผ่านมา พบว่า สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองของชุมชนในระยะยาว (Chatchawanchanchanakij, P., 2022); (Sann, R. et al., 2023) ดังนั้น การใช้ทุนของชุมชนภายใต้การรวมกลุ่มและการทำงานร่วมกันในชุมชนมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจฐานราก อันเป็นแนวทางที่เน้นการพึ่งพาตนเองและการใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อบรรเทาผลกระทบจากการระบอบาติใหญ่และส่งเสริมการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเตรียมความพร้อมในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกให้แก่สมาชิกชุมชนที่มุ่งเน้นการพึ่งพาทุนชุมชนที่มีอยู่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในช่วงที่มีมาตรการควบคุมให้ประชาชนอยู่แต่ในชุมชน ทุนชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง (วิเชียร มั่นแหล่ และคณะ, 2564) ทุนทรัพยากรธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการสร้างงานและรายได้ให้กับชุมชน ทั้งในช่วงวิกฤตและช่วงหลังการฟื้นตัวจากการระบอบาติ เช่น การใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เน้นความยั่งยืน การผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพจากทรัพยากรท้องถิ่น และการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (สุริยะ หาญพิชัย และทชวงษ์ จุลสวัสดิ์, 2564) นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเข้าถึงข้อมูล การสื่อสารและการปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการบริการใหม่ ๆ เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นต้น ช่วยให้ชุมชนเข้าถึงผู้บริโภคหรือผู้สนใจ ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น (นุจรินทร์ ปัญจวงศ์ และพิพัฒน์ ไทยอารี, 2564); (Yamaka, W. et al., 2023)

ด้วยความสำคัญและที่มาของปัญหาที่อธิบายไว้ข้างต้น การวิจัยจึงมุ่งศึกษาชุมชนบ้านปางมะกล้วย หมู่ที่ 2 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นตัวอย่างของชุมชนหนึ่งในหลายชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์นี้ ในสถานการณ์ดังกล่าว สมาชิกในชุมชนจำนวนมากที่เคยทำงานนอกพื้นที่ต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาเนื่องจากการว่างงาน ส่งผลให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมภายในชุมชนที่ควรได้รับการแก้ไข อย่างไรก็ตาม ชุมชนนี้มีทุนทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะต้นเมี่ยงและมะแขว่นที่เป็นพืชเศรษฐกิจและอัตลักษณ์ของชุมชนมาตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งอาจเป็นความหวังและโอกาสสำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาด้านการประกอบอาชีพให้ฟื้นตัวจากผลกระทบทางเศรษฐกิจหรือไม่ วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติ และศึกษาปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคในการดำเนินการดังกล่าว ผลการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการต่อชุมชนบ้านปางมะกล้วยและสังคมในวงกว้าง ทั้งในด้านการเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การสร้างโอกาสใหม่ทางเศรษฐกิจ และการได้แนวทางสำหรับการพัฒนาอาชีพทางเลือกที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ การวิจัยยังจะช่วยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ทนทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านปางมะกล้วย หมู่ที่ 2 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนและการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากร ธรรมชาติให้แก่ชุมชนบ้านปางมะกล้วย หมู่ที่ 2 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกให้แก่สมาชิกชุมชนบ้านปางมะกล้วย หมู่ที่ 2 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการวิธีการเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อศึกษาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่วิจัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการระบุปัญหา ค้นหาแนวทางแก้ไข พัฒนานวัตกรรม และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชน โดยทำการวิจัยระหว่างเดือนกรกฎาคม 2564 ถึงกรกฎาคม 2565

2. ประชากร ผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรประกอบด้วย ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านปางมะกล้วย จำนวนทั้งสิ้น 843 คน (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน), 2562) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านปางมะกล้วย จำนวน 25 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และมีความสนใจเข้ารับการพัฒนาอาชีพทางเลือก และผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ตัวแทนกลุ่มสตรี ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋ สำนักงานพัฒนาชุมชน เกษตรตำบล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ธุรกิจสวนส้มมีจิริกุล และร้านกาแฟเนอเมอรั รวม 15 คน ทั้งหมดเป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับข้อมูลของชุมชน ทรัพยากร ปัญหา นโยบาย และแนวทางพัฒนาอาชีพทางเลือก โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่ง Creswell, J. W. อธิบายว่า สามารถเลือกตามความเหมาะสมและความเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยและอาจไม่ใช่การสุ่มเลือกจากประชากรวิจัย (Creswell, J. W., 2014)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2) แบบกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 3) แบบบันทึกการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และ 4) แบบบันทึกการปฏิบัติงาน (Field Note) เครื่องมือทั้งหมดสร้างขึ้นโดยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจแนวคิด ทฤษฎี และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมและนำไปกำหนดโครงสร้างแต่ละเครื่องมือวิจัยให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำร่างเครื่องมือวิจัยไปตรวจคุณภาพด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กับผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทุกข้อคำถาม/ประเด็นสังเกต/ประเด็นสนทนา มีค่าระหว่าง 0.60 - 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้

1) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับศึกษาบริบทชุมชน ทนทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหา/ความต้องการในการประกอบอาชีพ จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ตัวแทนกลุ่มสตรี ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋ ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) จัดสนทนากลุ่มระหว่างกลุ่ม

ตัวอย่างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อระดมความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนดเกี่ยวกับอาชีพและการพัฒนาอาชีพทางเลือกด้วยการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ 3) ทำการสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การทำงานกับกลุ่มอาชีพ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แล้วทำการบันทึกผลการสังเกตลงในแบบบันทึกการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และ 4) ทำการสังเกตการปฏิบัติงานกิจกรรมการพัฒนาอาชีพทางเลือกของกลุ่มตัวอย่างและทำการบันทึกการปฏิบัติงานลงในแบบบันทึกการปฏิบัติงาน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเริ่มจากตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การบันทึกผลการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และจากผลบันทึกการปฏิบัติงาน ด้วยหลักการตรวจสอบแบบสามเส้า จำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างข้อมูลกับทฤษฎี ศึกษาโดยวิเคราะห์ประเด็นหลักและรูปแบบที่พบ วิเคราะห์ศักยภาพของทุนชุมชน จุดเด่น ความต้องการ ปัญหา การมีส่วนร่วม และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปและเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ เชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เหมาะสม

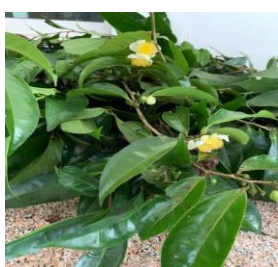
ผลการวิจัย

ผลการศึกษาริบทชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของชุมชน

ผลการวิจัยบริบทชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของชุมชน บ้านปางมะกล้วย หมู่ที่ 2 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) บริบทชุมชน ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนชนบทตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ประกอบด้วยประชากรจาก 2 กลุ่มชาติพันธุ์หลัก ได้แก่ คนพื้นเมืองซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ราบลุ่ม และกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง สภาพภูมิประเทศ มีความหลากหลายทั้งพื้นที่ราบลุ่มและพื้นที่ลาดชันซึ่งเป็นป่าต้นน้ำที่มีความสูงตั้งแต่ 700 เมตรขึ้นไป ลักษณะภูมิประเทศ เช่นนี้ส่งผลให้ชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ 2) ทุนชุมชน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 2.1) ทุนมนุษย์ คือ แรงงานที่มีอยู่ในชุมชน และมีความรู้และทักษะในการทำการเกษตรเป็นหลัก แต่ยังขาดความรู้และทักษะในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต 2.2) ทุนสังคม คือ ความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ที่เข้มแข็ง และมีการกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของชุมชน 2.3) ทุนทางวัฒนธรรม คือ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาในชุมชน ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น การใช้เมี่ยงในพิธีกรรม 2.4) ทุนทางกายภาพ คือ พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติที่ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์แต่ก็เป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้ และจำนวนหนึ่งมีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม 2.5) ทุนการเงิน คือ รายได้หลักจากการเกษตร แต่มักประสบปัญหาความผันผวนของราคาผลผลิตทางการเกษตร และ 2.6) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ คือ ชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพืชท้องถิ่นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น ต้นเมี่ยง มะแขว่น และพืชสมุนไพรอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ทั้งพืชและสัตว์ป่า อย่างไรก็ตามในบรรดาองค์ประกอบทุนชุมชนทั้งหมด ปรากฏว่า ทุนทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นจุดแข็งสำคัญของชุมชน โดยเฉพาะป่าชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเปรียบเสมือนซูเปอร์มาร์เก็ตธรรมชาติที่ชุมชนได้พึ่งพาและใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น พืชท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ต้นเมี่ยงหรือชาอัสสัม (*Camellia sinensis* var. *Assamica*) ใช้ประโยชน์จากใบ และมะแขว่น (*Zanthoxylum limonella* (Dennst.) Alston) ใช้

ประโยชน์จากเมล็ด (ดังภาพที่ 1) ซึ่งนอกจากจะใช้บริโภคในครัวเรือนแล้ว ยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนี้ ยังมีพืชสมุนไพรอื่น ๆ เช่น ไพล ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ และ 3) ด้านปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพ พบว่า 3.1) ปัญหาหลักของชุมชน คือ รายได้ไม่แน่นอนจากความผันผวนของราคาผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะเมี่ยงและมะแขว่น การไม่สามารถเข้าถึงข้อมูล ความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรพืชท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ และ 3.2) ความต้องการของชุมชนจึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่น การเพิ่มมูลค่าผลผลิต และการส่งเสริมด้านการตลาด โดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้การนำพืชท้องถิ่น เช่น ชาใบเมี่ยงและมะแขว่น มาแปรรูปพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบใหม่ การออกแบบศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ รวมถึงการส่งเสริมการตลาดและการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย

ใบเมี่ยง

เมล็ดมะแขว่นสด

เมล็ดมะแขว่นแห้ง

ภาพที่ 1 ทุนทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่พบในชุมชน

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนและการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากร ธรรมชาติให้แก่ชุมชน

ผลการวิเคราะห์ พบว่า 1) การที่ชุมชนมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลายและมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรชีวภาพ มีพืชท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยเฉพาะต้นเมี่ยงหรือชาอัสสัม และมะแขว่น ที่มีอยู่มากในชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน จัดเป็นฐานทุนทรัพยากร ธรรมชาติที่มีศักยภาพโดดเด่นในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างอาชีพทางเลือก นอกจากนี้ ยังมีพืชสมุนไพรอื่น เช่น ไพล ที่มีคุณสมบัติทางยา และทั้งหมดเป็นพืชที่มีศักยภาพของชุมชนสำหรับการใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทั่วไปและผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ และ 2) การส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้การดำเนินงานด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมได้ผล ดังนี้ 2.1) รับการส่งเสริมจากผู้ให้ข้อมูลหลักในการออกแบบนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับทรัพยากรท้องถิ่น มีการนำเสนอเทคโนโลยีและแนวคิดในการแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของตลาด โดยนำพืชที่มีศักยภาพของชุมชนเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต ประกอบด้วย 2.1.1) ผงใบไม้ปิดผนึกจากชาใบเมี่ยง ที่ใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติของใบเมี่ยงในการให้สีและบำรุงเส้นผม เป็นทางเลือกทดแทนผลิตภัณฑ์เคมี 2.1.2) ชาข้าวคั่ว ผสมผสานชาใบเมี่ยงกับข้าวพื้นเมืองของชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางโภชนาการ 2.1.3) น้ำมันหอมระเหยจากมะแขว่น ใช้ประโยชน์จากสารสำคัญในมะแขว่นที่มีคุณสมบัติทางยา เช่นฤทธิ์ด้านการอักเสบและไล่แมลง 2.1.4) ยาหม่องสมุนไพร โดยใช้น้ำมันหอมระเหยจากมะแขว่นเป็นส่วนประกอบสำคัญ อีกทั้งใช้ไพล (*Zingiber cassumunar* Roxb.) ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นส่วนผสมด้วย และ 2.1.5) ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ใช้สีจากพืชท้องถิ่นหลากหลายชนิด เช่น ใบเมี่ยง คราม เปลือกไม้ประดู่ และเปลือกไม้เพกา ที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังภาพ

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ปรากฏในภาพที่ 2 2.2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะหน่วยงานต้นสังกัดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยี และช่องทางการตลาดใหม่ให้แก่ชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และพาณิชย์จังหวัด ช่วยผลักดันให้เกิดการสนับสนุนทั้งด้านวิชาการและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง และ 2.3) การขยายช่องทางการตลาดทั้งในรูปแบบการจำหน่ายในชุมชน การฝากขายในร้านค้าและสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงกับชุมชน เช่น สวนส้มมีจิริกุล และร้านกาแฟเนอเมอรรวมถึงการประสานงานกับวัดบ้านนาชาติ เพื่อแนะนำสินค้าของชุมชน ให้แก่ชาวต่างชาติที่มาปฏิบัติธรรม เป็นต้น และมีการเตรียมการสำหรับเปิดช่องทางจำหน่ายผ่านออนไลน์ เพื่อขยายโอกาสทางการตลาดและเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายมากขึ้นเมื่อการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยุติลง

ผลิตภัณฑ์ผงใบไม้ปิดผมขาวจากชาใบเมี่ยง

ผลิตภัณฑ์ชาข้าวคั่ว

ผลิตภัณฑ์ยาหม่องสมุนไพร

ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ

ภาพที่ 2 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นวัตถุดิบ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกให้แก่สมาชิกชุมชน

ผลการวิเคราะห์ พบว่า 1) ปัจจัยความสำเร็จที่โดดเด่น คือ 1.1) การมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการดำเนินโครงการ ตั้งแต่การวิเคราะห์ศักยภาพและทุนเดิมของชุมชน การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม ไปจนถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี การใช้กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ในการค้นหาศักยภาพและทุนเดิมของชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง 1.2) การเลือกใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่มีศักยภาพสูง โดยเฉพาะชาใบเมี่ยงและมะแขว่น ซึ่งเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชเหล่านี้ไม่เพียงสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ แต่ยังช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 1.3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยี และช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ให้แก่ชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การ

มหาชน) และพาณิชย์จังหวัด ช่วยผลักดันให้เกิดการสนับสนุนทั้งด้านวิชาการและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง และ 1.4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของตลาด คือ ผงไปไม้ปิดผนึกขาว ชาข้าวคั่ว น้ำมันหอมระเหยจากมะแขว่น ยาหม่องสมุนไพร และผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ช่วยสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพและกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน และ 2) อุปสรรคการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือก คือ 2.1) ความผันผวนของราคาผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ชุมชนจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่ยืดหยุ่นและหลากหลายมากขึ้นเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน 2.2) การขาดทักษะและความรู้เฉพาะทางในบางด้าน เช่น การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการตลาดดิจิทัล ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาดที่กว้างขึ้น การฝึกอบรมเพิ่มเติมและการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญภายนอกอย่างต่อเนื่องจะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในด้านนี้ 2.3) การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ในชุมชนยังมีจำกัด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของโครงการในระยะยาว การสร้างแรงจูงใจและโอกาสสำหรับเยาวชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดจะช่วยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและเสริมสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และ 2.4) ข้อจำกัดด้านกฎระเบียบและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความงาม เช่น ยาหม่องสมุนไพรและผงไปไม้ปิดผนึกขาว การยกระดับมาตรฐานการผลิตและการขอรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและโอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์

อภิปรายผล

บริบทชุมชน ทนทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของชุมชน

ผลการวิจัยบริบทชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านปางมะกล้วยเป็นชุมชนชนบทในเขตอุทยานแห่งชาติ ประกอบด้วยประชากรจาก 2 กลุ่มชาติพันธุ์หลัก มีสภาพภูมิประเทศหลากหลาย ส่งผลให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ บริบทดังกล่าวสอดคล้องกับ ญัตติดา จุมปา และธีรวัชร แก้วเปี้ย ที่ระบุว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และทุนทางธรรมชาติ เป็นทุนชุมชนสำคัญในการพัฒนา (ญัตติดา จุมปา และธีรวัชร แก้วเปี้ย, 2563) นอกจากนี้ สุนิตย์ เหมนิล ยังพบว่า ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นพลังสำคัญในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน (สุนิตย์ เหมนิล, 2564) ส่วนผลการวิจัยทุนทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า เป็น จุดแข็งสำคัญของชุมชน โดยเฉพาะป่าชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ พืชท้องถิ่นสำคัญ เช่น ต้นเมี่ยงและมะแขว่น เป็นทั้งพืชบริโภคและเศรษฐกิจ สอดคล้องกับ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร ที่กล่าวว่า แนวคิดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติเน้นการใช้ประโยชน์จากทุนธรรมชาติในการสร้างอาชีพและการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ดังกรณีศึกษาบ้านแม่กำปองแสดงให้เห็นถึงการนำภูมิปัญญาการผลิต “เมี่ยง” มาแปรรูปและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าทุนทรัพยากร ธรรมชาติ เพื่อสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน (ธงชัย ภูวนาถวิจิตร, 2558) และผลการวิจัยปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพ พบว่า ชุมชนประสบปัญหารายได้ไม่แน่นอนจากความผันผวนของราคาผลผลิต โดยเฉพาะในการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และขาดความรู้ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพืชท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกัรัตน์ พินิจวัฒน์ ที่พบว่า ในชุมชนบ้านโพธิ์ไทรก็มักพบปัญหาเดียวกันนี้อันเนื่องมาจากสถานการณ์ภายนอกที่ควบคุมได้ยาก (ผกัรัตน์ พินิจวัฒน์, 2561) ส่วนความต้องการของชุมชนมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่น โดยเฉพาะชาใบเมี่ยงและมะแขว่น ผ่านการแปรรูป การออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ การเพิ่มมูลค่าผลผลิต และการส่งเสริมด้านการตลาด สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทุนชุมชนของ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่เน้นการนำทุนที่มีอยู่มาต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่ม (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2559) จึงเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านปางมะกล้วยมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากร ธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องบูรณาการทุนชุมชนทั้งหกองค์ประกอบ

โดยเฉพาะการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการถ่ายทอดความรู้และทักษะในการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าผลผลิต ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างทุนทางสังคมและการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2559)

ศักยภาพของชุมชนและการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ชุมชน

ผลการวิเคราะห์ พบว่า 1) ศักยภาพของชุมชนในด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีความโดดเด่นและเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือก ด้วยเหตุผลสำคัญสองประการ คือ ประการแรก ชุมชนมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรชีวภาพ โดยเฉพาะพืชท้องถิ่นที่มีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น ต้นเมี่ยงหรือชาอัสสัม และมะแขว่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สกุล วงษ์กาฬสินธุ์ ที่กล่าวว่า ทุนธรรมชาติ หมายถึง ปริมาณ คุณภาพ และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา และการสร้างทดแทน เพื่อเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน (สกุล วงษ์กาฬสินธุ์, 2561) และประการที่สอง ความสำเร็จของการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สะท้อนถึงการใช้ “ทุนทางปัญญา” ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Chatchawanchanchanakij, P. ที่ว่า ทุนทางปัญญาสามารถนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะในสถานการณ์หลังวิกฤตแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (Chatchawanchanchanakij, P., 2022) 2) การส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า 2.1) การพัฒนานวัตกรรมและผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์จากทุนทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแนวคิดทุนชุมชนของ ฟาลัน กระสังข์ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากทุนทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมว่าด้วยกรณีศึกษาของชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ที่มีการใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวเพื่อพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง (ฟาลัน กระสังข์, 2561) 2.2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยี และช่องทางการตลาดใหม่ ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนให้เข้มแข็ง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2559) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุนิตย์ เหมนิล ที่กล่าวให้เห็นว่า ทุนทางสังคมในด้านภูมิศาสตร์และแหล่งทรัพยากร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ (สุนิตย์ เหมนิล, 2564) 2.3) การขยายช่องทางการตลาด ทั้งในรูปแบบการจำหน่ายในชุมชน การฝากขายในสถานที่ท่องเที่ยว และการเตรียมการสำหรับช่องทางออนไลน์ สอดคล้องกับการศึกษาของ Yamaka, W. et al. ที่พบว่า ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้บริโภคได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยการเพิ่มขึ้นของการใช้ระบบออนไลน์ส่งผลให้วิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และขนาดจิ๋ว ในเชียงใหม่ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและการฟื้นตัวหลังวิกฤต (Yamaka, W. et al., 2023) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการขยายช่องทางการตลาด สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน การปรับตัวของชุมชนชนบทหลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาวะโลกร้อน และการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และการใช้ประโยชน์จากทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ยังเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป (Belanger, K., 2013)

ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกให้แก่สมาชิกชุมชน

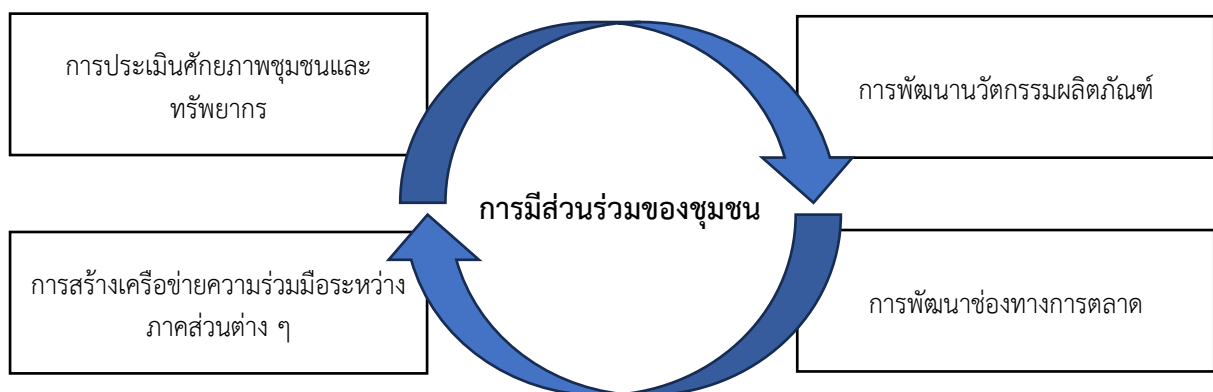
ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ พบว่า ประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการดำเนินการ ทำให้มีการได้ร่วมคิด วิเคราะห์ และดำเนินการตามความต้องการที่แท้จริง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ สกุล วงษ์กาฬสินธุ์ ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนาโดยเฉพาะการใช้ศักยภาพของทุนชุมชนในการแก้ไขปัญหาและสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านด้วยพัฒนาอย่างยั่งยืน (สกุล วงษ์กาฬสินธุ์, 2561) 2) ปัจจัยการเลือกใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่มีศักยภาพสูง เพราะการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่มีศักยภาพสูงช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและรักษาภูมิปัญญาชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัยวรรณ ภูเทศ ที่เน้นการนำทรัพยากรในชุมชนมาแปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ (อุทัยวรรณ ภูเทศ, 2558) นอกจากนี้ ญัฐธิดา จุมปา และธีรวัชร แก้วเปี้ย ยังได้ศึกษาถึงความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ และทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน (ญัฐธิดา จุมปา และธีรวัชร แก้วเปี้ย, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Belanger, K. ที่กล่าวว่า การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนและสนับสนุนความยั่งยืนในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในระยะยาว (Belanger, K., 2013) 3) ปัจจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของตลาด เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและอัตลักษณ์แก่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากทรัพยากรในชุมชนที่ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ เป็นตามแนวคิดของ สุนิตย์ เหมนิล ที่เน้นการใช้ทุนทางสังคมเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างอัตลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน (สุนิตย์ เหมนิล, 2564) นอกจากนี้ ผกัรัตน์ พินิจวัฒน์ เห็นว่าความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เป็นการสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน (ผกัรัตน์ พินิจวัฒน์, 2561) และ 4) ปัจจัยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก มีส่วนทำให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนทั้งองค์ความรู้ เทคโนโลยี และช่องทางการตลาดที่หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ วิเชียร มั่นแหล่ และคณะ ที่เน้นความสำคัญของการบูรณาการการทำงานกับภาคีต่าง ๆ และการสร้างโอกาสในการปรับตัวของชุมชน เพื่อลดผลกระทบและฟื้นฟูความเข้มแข็งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (วิเชียร มั่นแหล่ และคณะ, 2564) และมนสิชา อนุกุล ยังได้ศึกษาถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนากลุ่มอาชีพในชุมชน (มนสิชา อนุกุล, 2565)

ผลการวิเคราะห์อุปสรรคการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือก พบว่า มี 4 อุปสรรคสำคัญ ได้แก่ 1) อุปสรรคด้านความผันผวนของราคาผลผลิตทางการเกษตร ที่ส่งผลต่อราคาผลิตภัณฑ์และความเชื่อมั่นของลูกค้า โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิเชียร มั่นแหล่ และคณะ ที่พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากโควิด-19 ทำให้รายได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มเกษตรกรและผู้ทำธุรกิจรายย่อยในจังหวัดนครราชสีมา การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจควรเน้นการพัฒนาเครือข่ายตลาดรองรับสินค้า (วิเชียร มั่นแหล่ และคณะ, 2564) การจัดอบรมอาชีพและเพิ่มช่องทางการตลาดตามข้อเสนอของ ผกัรัตน์ พินิจวัฒน์ เพื่อสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจในชุมชน (ผกัรัตน์ พินิจวัฒน์, 2561) 2) อุปสรรคด้านการขาดทักษะและความรู้เฉพาะทาง อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพผลิตภัณฑ์และความน่าเชื่อถือ ทำให้ขาดศักยภาพในการแข่งขันและโอกาสทางการตลาด อุทัยวรรณ ภูเทศ เสนอว่าชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด ผ่านการฝึกอบรมและคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ (อุทัยวรรณ ภูเทศ, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สกุล วงษ์กาฬสินธุ์ ที่เน้นการสร้างศักยภาพชุมชนผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อลดปัญหาความล้าหลัง (สกุล วงษ์กาฬสินธุ์, 2561) 3) อุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ที่จำกัด มีส่วนทำให้ขาดพลังขับเคลื่อนและการสืบทอดองค์ความรู้ระหว่างรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การพัฒนาขาดความยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับ สกุล วงษ์กาฬสินธุ์ ที่กล่าวว่า การขาดมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรมและการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (สกุล วงษ์กาฬสินธุ์, 2561) และ 4) อุปสรรค

ด้านข้อจำกัดด้านกฎระเบียบและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ อาจส่งผลต่อการยกระดับมาตรฐานการผลิต การขอรับรองจากหน่วยงาน โอกาสทางการตลาด ความเชื่อมั่นของผู้บริโภค และการพัฒนาอาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งงานวิจัยของอุทัยวรรณ ภูเทศ ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพชุมชนต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อยกระดับมาตรฐานสู่ระดับสากล เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาดและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค (อุทัยวรรณ ภูเทศ, 2558) เช่นเดียวกับที่สกุล วงษ์กาฬสินธุ์ พบว่า ต้องเน้นการจัดการที่เป็นระบบผ่านการอบรมและให้คำปรึกษาด้านมาตรฐานการผลิต ทั้งนี้ เพราะ การขาดมาตรฐานส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนประสบปัญหาในการขยายตลาด จึงจำเป็นต้องพัฒนามาตรฐานและขอรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สกุล วงษ์กาฬสินธุ์, 2561) ดังนั้น ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จและอุปสรรคในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกของชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก การนำทุนชุมชนมาใช้ประโยชน์ และการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาอาชีพ การแก้ไขอุปสรรคและการเสริมสร้างปัจจัยความสำเร็จจะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาอาชีพทางเลือกของชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยข้างต้น ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่แตกต่างจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติแบบดั้งเดิมที่มักใช้เป็นเพียงวัตถุดิบพื้นฐาน โดยองค์ความรู้ใหม่นี้เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพทางเลือกในช่วงหลังวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 คือ จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การประเมินศักยภาพชุมชนและทรัพยากร ครอบคลุมการวิเคราะห์บริบท ทุนชุมชน ตลอดจนปัญหาและความต้องการของชุมชน 2) การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของตลาด และมีคุณภาพสูง 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน อาทิ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนสถาบันการศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ สนับสนุนด้านเงินทุน รวมถึงการขยายช่องทางการตลาด 4) การพัฒนาช่องทางการตลาดที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบดั้งเดิมกับการตลาดออนไลน์ เพื่อขยายการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่หลากหลาย ดังปรากฏในภาพที่ 3 โดยองค์ความรู้นี้ได้รับการสังเคราะห์เป็นรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ประการที่บูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับนวัตกรรมสมัยใหม่ ก่อให้เกิดแนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพทางเลือก ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ลดผลกระทบจากวิกฤตการณ์ ตลอดจนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานราก กระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องดำเนินการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ภาพที่ 3 การพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยเฉพาะในสถานการณ์หลังวิกฤตแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ความสำเร็จเกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การประเมินศักยภาพชุมชนและทรัพยากร การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนาช่องทางการตลาด ผลการวิจัยแสดงว่าชุมชนบ้านปางมะกล้วยมีศักยภาพสูงในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่น โดยเฉพาะต้นเมี่ยงและมะแขว่น ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังพบอุปสรรคสำคัญ เช่น ความผันผวนของราคาผลผลิต การขาดทักษะเฉพาะทาง การมีส่วนร่วมที่จำกัดของคนรุ่นใหม่ และข้อจำกัดด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ควรขยายผลแนวทางพัฒนาอาชีพทางเลือกไปยังชุมชนอื่น โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น พร้อมพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทาง เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การตลาด และการบริหารจัดการ โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานพัฒนาชุมชน และสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ หน่วยงานกำกับดูแลควรพิจารณาปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรศึกษากลยุทธ์ดึงดูดคนรุ่นใหม่ ติดตามผลระยะยาว และเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่ใช้และไม่ใช้แนวทางนี้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่องการพัฒนาอาชีพทางเลือกโดยใช้ทรัพยากรในชุมชนบ้านปางมะกล้วย ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปีงบประมาณ 2564

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐธิดา จุมปา และธีรวัชร แก้วเปี้ย. (2563). การขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ของตำบลแม่สลอนนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 23(1), 20-38.
- ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. (2558). แนวคิดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน: ทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน. MFU Connexion. Journal of Humanities and Social Sciences, 4(2), 65-94.
- นุจรินทร์ ปัญจวงศ์ และพิพัฒน์ ไทยอารี. (2564). ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ต่อการบริหารจัดการให้ความช่วยเหลือของเทศบาลนครนนทบุรี. เอเชียปริทัศน์, 42(1), 101-119.
- ผการัตน์ พินิจวัฒน์. (2561). การส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน: กรณีศึกษากองบ้านโพธิ์ ไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(3), 926-935.
- ฟ้าลั่น กระสังข์. (2561). ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหายและหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- มนสิชา อุนกุล. (2565). แนวทางการจัดการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 24(1), 137-146.

- วิเชียร มั่นแหล่ และคณะ. (2564). ผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 8(11), 328-340.
- วีระศักดิ์ ปุกคำ. (2566). การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางสังคมหลังเกิดโรคระบาดโควิด-19. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6(1), A93-A109.
- สกุล วงษ์กาฬสินธุ์. (2561). ศักยภาพทุนชุมชนในการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านด้วยพัฒนาในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิจัยชุมชน, 12(พิเศษ), 258-268.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2559). การพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งจัดการตนเอง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน). (2562). โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2566 จาก <https://so06.tcithaijo.org/index.php/JSC/issue/view/17672/5911>
- สมชัย จิตสุชน. (2563). ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: เปลี่ยนวิกฤตโควิด-19 ให้เป็นโอกาส. ใน สถาบันพระปกเกล้า (บรรณาธิการ). จากวิกฤตสู่โอกาสของสังคมไทยในยุค COVID-19 (หน้า 41-67). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย (ยูเอ็นดีพี). (2563). การประเมินผลกระทบรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2567 จาก <https://thailand.un.org/sites/default/files/2021-02/UN%20Thailand%20Socio-Economic%20Impact%20Assessment%20of%20Covid-19%20in%20Thailand-TH-low%20res.pdf>
- สุนิตย์ เหมนิล. (2564). ทุนทางสังคมกับการประกอบสร้างวิสาหกิจชุมชน: กรณีกลุ่มประมงดอนแก้ว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. วารสารพัฒนาสังคม, 23(1), 118-142.
- สุริยะ หาญพิชัย และทชวรรษ จุลสวัสดิ์. (2564). ผลกระทบของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สู่การปรับตัวสู่ชุมชนวิถีใหม่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี. วารสารร้อยแก่นสาร, 6(9), 126-141.
- อุทัยวรรณ ภูเทศ. (2558). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านอาชีพผลิตภัณฑ์จากบัวเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง. Rajabhat Journal of Science, Humanities and Social Sciences, 16(2), 201-210.
- Belanger, K. (2013). Capacity for Conservation: Rural Communities Address Sustainability for Global Impact. In Scales, T. L. et al. (Eds.) Rural Social Work : Building and Sustaining Community Capacity. (pp. 225-235). Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.
- Chatchawanchanakit, P. (2022). Influence of intellectual capital, creative economy, and marketing mix on community enterprise success after the COVID-19 crisis in Thailand. International Journal of Health Sciences, 6(S6), 11057-11068.
- Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods Approaches. (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition (HLPE). (2020). Impacts of COVID-19 on food security and nutrition: Developing effective policy responses to address the hunger and malnutrition pandemic. Retrieved October 25, 2024, from <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/8abcbe13-833e-4658-a339-4e3be593b66e/content>

- Laborde, D. et al. (2020). COVID-19 risks to global food security. *Science*, 369(6503), 500-502.
- Sann, R. et al. (2023). Crisis Adaptation in a Thai Community-Based Tourism Setting During The COVID-19 Pandemic: A Qualitative Phenomenological Approach. *Sustainability*, 15(1), 340. <https://doi.org/10.3390/su15010340>.
- World Bank Group. (2020). The Economic and Social Impact of COVID-19. Retrieved October 25, 2024, from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/457181588085856454/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-The-Country-Notes.pdf>
- Yamaka, W. et al. (2023). Survival and duration analysis of MSMEs in Chiang Mai, Thailand: Evidence from the post-COVID-19 recovery. *Mathematics*, 11(4), 794. <https://doi.org/10.3390/math11040794>.

การบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี*

FINANCIAL MANAGEMENT OF MIGRANT WORKERS: A CASE STUDY OF LAO MIGRANT WORKERS IN NONTHABURI PROVINCE

พระปลัดวีระศักดิ์ อีร์รุกโร (ปุกคำ)*, ภทรพล ใจเย็น, หัตถกรณ์ แก่นท้าว, เดช ชูจันทร์

Phrapalad Weerasak Theerangkuro (Pukham)*, Phatraphol Jaiyen, Hatthakorn Kaentao, Dech Chuchanat

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: weerasak.puk@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ด้านการจัดการการเงิน ของแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี 2) ศึกษาความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี และ 3) ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี ดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานข้ามชาติลาว จำนวน 19 คน และผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานลาว จำนวน 3 คน ในจังหวัดนนทบุรี โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากวารสารวิชาการ งานวิจัย หนังสือ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านสถานการณ์และปัญหา แรงงานข้ามชาติลาวมีการจัดการการเงินที่เป็นระบบ โดยมีการวางแผนการใช้จ่าย จัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และมีวินัยในการออมเงินของรายได้ แต่ประสบปัญหาการเข้าถึงบริการทางการเงินพื้นฐาน เช่น การเปิดบัญชีธนาคาร รวมถึงขาดความรู้ด้านการลงทุนและผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ซับซ้อน 2) ด้านความต้องการ แรงงานต้องการพัฒนาทักษะการจัดการการเงินที่เหมาะสมกับบริบทของตน โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการทางการเงิน การวางแผนการเงินระยะยาว และการได้รับความคุ้มครองทางสังคม 3) องค์ประกอบการพัฒนาที่สำคัญประกอบด้วย การวางแผนการเงิน การออม การลงทุน โดยมุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงในอนาคต จากรายได้ที่ทำงานในประเทศไทย และ 4) แนวทางการพัฒนาระบบที่เหมาะสมควรมุ่งเน้นการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการการเงิน การสนับสนุนการออมและการลงทุน การพัฒนาช่องทางเข้าถึงบริการทางการเงินที่สะดวก รวมไปถึงสวัสดิการจากผู้ประกอบการ และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติลาว, การจัดการทางการเงิน, การเงินส่วนบุคคล, จังหวัดนนทบุรี

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Study the current situation, conditions, problems, and obstacles in financial management of Lao migrant workers in Nonthaburi Province, 2) Study the necessary needs for developing financial management of Lao migrant workers in Nonthaburi Province, and 3) Study the components of developing financial management for Lao migrant workers in Nonthaburi Province. The research methodology employed qualitative

research, collecting data through in-depth interviews with 19 Lao migrant workers and 3 employers of Lao workers in Nonthaburi Province, analyzing data from academic journals, research papers, books, related documents, and content analysis. The research findings revealed that 1) Regarding the situation and problems, Lao migrant workers have systematic financial management, with financial planning, income-expense accounting, and savings discipline. However, they face difficulties accessing basic financial services, such as opening bank accounts, and lack Knowledge about investments and complex financial products. 2) In term of needs, workers require development of financial management skills appropriate to their context, particularly access to financial services, long-term financial planning, and social protection. 3) The key development components include financial planning, savings, and investment, focusing on building the future security from income earned in Thailand. 4) An appropriate system development approach should emphasize financial management education, support for savings and investment, development of convenient access channels to financial services, including welfare from employers, and the integration of cooperation between relevant agencies in the public sector, private sector, and non-governmental organizations.

Keywords: Lao Migrant Workers, Financial Management, Personal Finance, Nonthaburi Province

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วง 2 - 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้ไทยกลายเป็นศูนย์กลางการย้ายถิ่นของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยนโยบายการพัฒนาที่เน้นภาคอุตสาหกรรมและการส่งออกอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดความต้องการแรงงานที่มีทักษะฝีมือและต้นทุนต่ำจำนวนมาก ขณะที่จำนวนแรงงานในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการ ประกอบกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่ทำให้กำลังแรงงานลดลงอย่างต่อเนื่อง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561) รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องเปิดรับแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจากประเทศเมียนมา ลาว และกัมพูชา เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัจจุบันมีแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทยสูงถึง 2,473,816 คน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2565) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานไทย โดยเฉพาะในกลุ่มงาน 3D (Dirty, Dangerous, Difficult) ที่แรงงานไทยไม่นิยมทำ ประกอบกับความแตกต่างของค่าจ้างระหว่างประเทศที่ทำให้แรงงานข้ามชาติยังคงเลือกเข้ามาทำงานในประเทศไทย (เสาวณี จันทะพงษ์ และกรวิทย์ ต้นศรี, 2554) การอพยพข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติลาว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ในปัจจุบันลักษณะการข้ามชาติ (Transnationalism) มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยก่อนเดินทางมาประเทศไทย แรงงานลาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำให้มีรายได้ไม่แน่นอน ตามฤดูกาลและไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจของลาวที่มีปัญหาการว่างงานสูงและค่าตอบแทนต่ำกว่าไทย จึงเป็นปัจจัยผลักดันให้แรงงานลาวเข้ามาแสวงหาโอกาสในประเทศไทย รวมไปถึงข้อตกลงแรงงานระหว่างประเทศ ด้วยปัจจัยเหล่านี้ ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบาย วิธีการจัดการแรงงานทั้งระบบนั้น รัฐบาลต้องวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้มีความสอดคล้องกันเพื่อการจัดการและการดูแลแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการแรงงานภายในประเทศ ตลอดจนต้องเร่งปฏิรูประบบอุดมศึกษาของไทยให้มีความเชื่อมโยงกับตลาดแรงงานมากขึ้น อันจะช่วยให้เห็นปมปัญหาที่ซ่อนอยู่ในนโยบายและช่วยสร้างสรรค์ทางออกในการแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวได้อย่างเหมาะสม (ภักสิทธิ์ แอนิหน, 2561) ที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการเพื่อให้การเข้าถึงของกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เข้ามา

ทำงาน ได้แก่ แผนองค์การ ซึ่งประกอบด้วยนโยบายความเพียงพอของทรัพยากร ความเป็นดิจิทัล การนำองค์การ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน การประสานงานและความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ ผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกฎหมายและระเบียบ (หทัยชนก ทองสร้าง, 2566) เพื่อชี้ให้เห็นว่าการย้ายถิ่นของแรงงาน ไม่ได้เป็นประโยชน์แก่ประเทศต้นทางเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศไทย จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจและต้องการศึกษาเรื่องการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ วิธีการ หรือปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิทางการเงิน ช่องทางการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับสิทธิด้านการเงิน ประกันสังคม ของแรงงานข้ามชาติ จึงได้นำประเด็นที่สนใจดังกล่าวมาสู่การวิจัยเรื่องการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี และเกิดแนวคิดในการพัฒนาการจัดการการเงิน (ค่าจ้างแรงงาน) ให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งผลการวิจัยจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการการเงิน (ค่าจ้างแรงงาน) ของแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาความจำเป็น องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาระบบจัดการการเงินที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของแรงงานข้ามชาติลาวในประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการการเงินที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของแรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานข้ามชาติลาว 19 คน และผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานลาว 3 คน ในจังหวัดนนทบุรี

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ โดยกลุ่มอภิปราย ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ (กรมการจัดหางานจังหวัดนนทบุรี) ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ) และกลุ่มแรงงานข้ามชาติ จำนวน 7 ท่าน ตามความเชี่ยวชาญเพื่อให้สมาชิกแต่ละท่านได้แสดงความคิดเห็น เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

วัสดุอุปกรณ์ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือการศึกษา ได้แก่

1. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field Note) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ถูกออกแบบให้มีการจดบันทึกแยกเป็นสามส่วนอย่างเป็นระบบ โดยในส่วนแรกเป็นการบันทึกข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงที่พบในพื้นที่ พร้อมทั้งดำเนินการบันทึกข้อมูลพื้นฐานของแรงงานข้ามชาติ เช่น อายุ เพศ ระยะเวลาการทำงานในประเทศไทย ลักษณะงานที่ทำ และรายได้ที่ได้รับ รวมถึงการจัดการการเงินในชีวิตประจำวัน ในแต่ละวัน
2. เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกในขณะที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยบันทึก การสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญ ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างครบถ้วน
3. กล้องถ่ายภาพ ใช้ในการบันทึกภาพในขณะที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเป็นการยืนยันว่าได้เก็บข้อมูลภาคสนามจริง ซึ่งจะปรากฏอยู่ในภาคผนวก

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาโดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพร้อมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการการเงิน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายแรงงานข้ามชาติ ทฤษฎีการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ
2. ดำเนินการกำหนดร่างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตการศึกษา จากสถานการณ์ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการการเงิน รวมไปถึงการพัฒนาระบบการจัดการการเงินที่เหมาะสม
3. ดำเนินการจัดทำแบบสัมภาษณ์ นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหาความถูกต้อง ตามหลักวิชาการ ความครบถ้วน และความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 พฤติกรรมการจัดการการเงิน
 - ตอนที่ 3 การเข้าถึงบริการทางการเงิน
 - ตอนที่ 4 ความรู้และทักษะทางการเงิน
 - ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการเงิน
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินค่า IOC แล้วเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (IOC) รวมไปถึงเนื้อหาความครอบคลุมของประเด็นคำถาม ก่อนที่นำกลับมาใช้ลงพื้นที่สัมภาษณ์
5. เมื่อได้ดำเนินการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และทดลองใช้กับแรงงานข้ามชาติลาวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในคำถามและระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์
6. จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ พร้อมแนวทางการสัมภาษณ์และการบันทึกข้อมูล สำหรับการใช้ในการเก็บข้อมูลลงพื้นที่สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามด้าน โดยศึกษาข้อมูล จากวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย หนังสือ และวารสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ นอกจากนี้ ยังได้รวบรวมข้อมูลจากรายงานและเอกสารของหน่วยงานราชการ องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและทันสมัย เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการจัดเรียง อย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ ข้อมูลมาครบถ้วนแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องหลังจากที่ได้ข้อมูลมาครบถ้วน ของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การตรวจสอบด้านข้อมูล จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ โดยตรวจสอบข้อมูลจากแรงงานข้ามชาติลาวทั้ง 19 คน เปรียบเทียบกับข้อมูลจากผู้ประกอบการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลให้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง

2. การตรวจสอบผู้วิจัย จะเน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 2 คนที่ร่วมเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล กันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ถ้าพบความแตกต่างจะมีการอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อสรุป ซึ่งถ้าผู้วิเคราะห์ทุกคน พบว่า ข้อค้นพบมีความสอดคล้องกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง

3. การตรวจสอบด้านทฤษฎี จะเน้นการตรวจสอบโดยการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงผลการวิเคราะห์จากทฤษฎี และข้อค้นพบที่สอดคล้องกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง ต่อไป

การเก็บข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยประสานงานผ่าน จากผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนนทบุรี ในเขตพื้นที่ อำเภอบางใหญ่ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยแรงงานข้ามชาติลาว 19 คน และผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานลาว 3 คน คัดเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีการบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลภายใต้ความยินยอมของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาวต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการตั้งแต่การจัดหมวดหมู่ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล แต่ในขั้นนี้จะได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียบเรียงไว้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทตามแนวทางของ Miles, M. & Huberman, A. ที่เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ การสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) เพื่อเข้าสู่กระบวนการถอดบทเรียนและค้นหาการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี (Miles, M. & Huberman, A., 2014) โดยแบ่งการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนการวิเคราะห์

1. รวบรวมและเรียบเรียงคำตอบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน โดยการถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และปัญหาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

2. นำเสนอประเด็นและเนื้อหาสำคัญของแต่ละข้อถามจากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน จัดกลุ่มข้อมูลตามองค์ประกอบที่ค้นพบสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

3. นำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (Braun & Clarke 2006) ด้วยการวิเคราะห์แบบ Thematic Analysis 6 ขั้นตอน เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูลอย่างเป็นระบบ

4. นำเสนอข้อสรุปการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาแต่ละประเด็นการวิจัยและข้อค้นพบใหม่เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดการการเงินตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ผลการวิจัย

สถานการณ์ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการการเงิน (ค่าจ้างแรงงาน) ของแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี ดังนี้

1. สถานการณ์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ด้านการจัดการการเงิน ของแรงงานข้ามชาติลาว มีการวางแผนการเงิน แบ่งสัดส่วนรายได้เพื่อการออมและส่งเงินกลับบ้าน แต่ยังขาดความรู้ด้านการลงทุนและการใช้บริการทางการเงิน การศึกษาพบว่า แรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี มีความพยายามอย่างมากในการจัดการการเงินอย่างเป็นระบบ โดยส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินในแต่ละเดือน ทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายอย่าง

สม่ำเสมอ และมีการออมเงินในสัดส่วนที่สูงถึง 20 - 50% ของรายได้ มีการส่งเงินกลับบ้านเป็นประจำและมีเป้าหมายทางการเงินระยะยาว เช่น การซื้อสินทรัพย์หรือการลงทุนทำธุรกิจ สะท้อนให้เห็นถึงวินัยทางการเงินและความมุ่งมั่นในการสร้างความมั่นคงทางการเงินของแรงงาน ซึ่งนับเป็นจุดแข็งสำคัญที่สามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาระบบการจัดการการเงินที่มีประสิทธิภาพต่อไป อย่างไรก็ตาม การศึกษายังพบปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงบริการทางการเงินที่จำกัด ทั้งในด้านการเปิดบัญชีธนาคารและการทำประกันสุขภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากข้อจำกัดทางกฎหมายและนโยบาย รวมถึงอุปสรรคด้านภาษาและความไม่คุ้นเคยกับระบบการเงินของประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องรายได้ที่ไม่เพียงพอและไม่แน่นอน ซึ่งมักเกิดจากลักษณะงานที่ทำความผันผวนของเศรษฐกิจ และค่าครองชีพที่สูงในประเทศไทย

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว มีความต้องการพัฒนาทักษะการจัดการการเงิน แรงงานลาวอาศัยประสบการณ์และการปรับตัวเข้ามาทำงาน ทำให้มีการเข้าถึงบริการทางการเงิน และสวัสดิการ การขาดความรู้ด้านการลงทุนและการใช้บริการทางการเงินที่ซับซ้อนเป็นอีกประเด็นสำคัญที่พบในการศึกษา แรงงานส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงิน การวางแผนการเงินระยะยาว และการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการตัดสินใจทางการเงินที่เหมาะสมและการสร้างความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว และประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การขาดการคุ้มครองทางสังคม โดยเฉพาะการไม่มีประกันสุขภาพหรือประกันสังคม ทำให้แรงงานต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางการเงินสูงในกรณีเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ ปัญหานี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินของแรงงานเท่านั้น แต่ยังกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่โดยรวมอีกด้วย จากการวิเคราะห์สถานการณ์และปัญหาดังกล่าว ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการการเงินที่สอดคล้องกับดำรงชีวิตของแรงงานข้ามชาติลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงิน ซึ่งรวมถึงการเปิดบัญชีธนาคาร การทำประกันสุขภาพ และการเข้าถึงสินเชื่อที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาความรู้และทักษะทางการเงิน โดยเฉพาะในด้านการลงทุนและการวางแผนการเงินระยะยาว การใช้เทคโนโลยีทางการเงินสมัยใหม่ การสร้างความมั่นคงทางรายได้และการคุ้มครองทางสังคมเป็นความต้องการที่สำคัญ โดยแรงงานต้องการโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ การเข้าถึงระบบประกันสังคมและสวัสดิการแรงงานที่เหมาะสม การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิแรงงาน การคุ้มครองทางกฎหมาย และการได้รับการสนับสนุนจากนายจ้างและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือทางการเงิน

3. องค์ประกอบการพัฒนาการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว ได้แก่ การวางแผนการเงิน การออม การลงทุน เนื่องจากคนจะนำเงินค่าจ้างจากการทำงานในประเทศไทย เพื่อไปสร้างบ้านอยู่อาศัย ลงทุนประกอบธุรกิจของตนเองที่ประเทศลาว นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการจัดการการเงินที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของแรงงานข้ามชาติลาว ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาทักษะการวางแผนทางการเงิน การส่งเสริมการออมและการลงทุนที่เหมาะสม การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงบริการทางการเงินและสวัสดิการสังคม การพัฒนาทักษะการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน และการสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางการเงิน องค์ประกอบเหล่านี้ครอบคลุมทั้งการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การสร้างระบบสนับสนุน และการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเงินที่ดี

4. การพัฒนาระบบการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว ที่เหมาะสมเน้นการให้ความรู้ทางการเงิน การสนับสนุนการออมและการลงทุน และการเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงิน โดยเน้นการบูรณาการหลายมิติเข้าด้วยกัน ประกอบด้วยการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการจัดการการเงิน ซึ่งรวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือที่ใช้งานง่ายและเป็นภาษาลาว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนานโยบายและมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสม การพัฒนาโปรแกรมให้ความรู้ทางการเงินที่ตรงกับความต้องการของแรงงานข้าม

ชาติ และการส่งเสริมบทบาทของนายจ้างในการสนับสนุนการบริหารจัดการการเงินของแรงงาน นอกจากนี้ ยังมี การเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผล เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาระบบได้อย่าง ต่อเนื่อง การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเงินที่ดี โดยการผลักดันการปรับปรุงกฎระเบียบที่ เกี่ยวข้องและการพัฒนาระบบการคุ้มครองผู้บริโภคทางการเงินที่ครอบคลุมแรงงานข้ามชาติ และการส่งเสริมการ พัฒนาทักษะอาชีพและการเพิ่มรายได้ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว

อภิปรายผล

1. สถานการณ์ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว พบว่า มีการวางแผนการเงินและแบ่งสัดส่วนรายได้เพื่อการออมและส่งเงินกลับบ้าน แม้จะยังขาดความรู้ด้านการลงทุน และการใช้บริการทางการเงิน แรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรีมีความพยายามจัดการการเงินอย่างเป็นระบบ โดยวางแผนการใช้จ่ายรายเดือน จัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายสม่ำเสมอ และออมเงิน 20 - 50% ของรายได้ มีการ ส่งเงินกลับบ้านเป็นประจำและตั้งเป้าหมายการเงินระยะยาว เช่น ซื้อสินทรัพย์หรือลงทุนธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ยัง พบปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการจัดการการเงิน โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการทางการเงินที่จำกัด ทั้งการเปิด บัญชีธนาคารและการทำประกันสุขภาพ อันเป็นผลจากข้อจำกัดทางกฎหมาย นโยบาย อุปสรรคด้านภาษา และ ความไม่คุ้นเคยกับระบบการเงินไทย นอกจากนี้ ยังประสบปัญหารายได้ไม่เพียงพอและไม่แน่นอน เนื่องจาก ลักษณะงาน ความผันผวนทางเศรษฐกิจ และค่าครองชีพสูงในประเทศไทย แม้มีข้อจำกัดเหล่านี้ แรงงานยังคง พยายามรักษาวินัยทางการเงินผ่านการวางแผน ทำบัญชี และออมเงินอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนัยกฤต อินทุฤทธิ์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเงินของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาร์ พบว่า กลุ่ม ตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 8,685.86 บาท โดยมีพฤติกรรมทางการเงินเฉลี่ยต่อเดือนด้านการ อุปโภคและบริโภค 4,792.94 บาท ด้านการลงทุน 1,449.54 บาท ด้านการทำบุญ 332.43 บาท ด้านการออม 960.37 บาท การชำระหนี้สิน 465.81 บาท และด้านอื่น ๆ 207.08 บาท สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทางด้านการเงิน ได้แก่ ด้านการลงทุนการทำบุญและ ส่วนอื่น ๆ มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมทางการเงิน มากที่สุดมีค่าอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมกันเท่ากับ 0.112 ในขณะที่ปัจจัยพฤติกรรมทางการเงินด้าน การอุปโภคบริโภคจะส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมเท่ากับ -0.092 ที่ระบุว่าประสบการณ์ทางการเงินมีผลต่อพฤติ กรรมการบริหารจัดการเงินที่ดีขึ้น (ดนัยกฤต อินทุฤทธิ์, 2560)

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว พบว่า แรงงานต้องการ พัฒนาทักษะการจัดการการเงิน โดยปัจจุบันต้องอาศัยประสบการณ์และการปรับตัวในการทำงานเพื่อเข้าถึงบริการ ทางการเงินและสวัสดิการ แรงงานส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกในด้านผลิตภัณฑ์ทางการเงิน การวางแผน การเงินระยะยาว และการบริหารความเสี่ยง ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเงินและการสร้างความมั่นคงในระยะ ยาว ประเด็นสำคัญอีกประการ คือ การขาดการคุ้มครองทางสังคม โดยเฉพาะประกันสุขภาพและประกันสังคม ทำ ให้แรงงานเผชิญความเสี่ยงสูงเมื่อเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ ซึ่งกระทบทั้งความมั่นคงทางการเงินและคุณภาพ ชีวิต แรงงานต้องการโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงิน ทั้งการเปิดบัญชีธนาคาร การทำประกันสุขภาพ และ การเข้าถึงสินเชื่อที่เหมาะสม รวมถึงการพัฒนาความรู้ด้านการลงทุน การวางแผนการเงิน และการใช้เทคโนโลยี ทางการเงินสมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังต้องการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ การเข้าถึงสวัสดิการแรงงาน ข้อมูล ด้านสิทธิแรงงาน การคุ้มครองทางกฎหมาย และการสนับสนุนจากนายจ้างและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ สอดคล้องงานวิจัยของ ชลลดา ซึ่งสกุลโรจน์ ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเงินกลับประเทศเมียนมาร์ของแรงงาน ข้ามชาติ กลุ่มชาวประมงชาติพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า วิธีการส่งเงินกลับประเทศเมียนมาร์ ของ แรงงานข้ามชาติกลุ่มชาวประมงชาติพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร เป็นการส่งเงินโดยผ่านบัญชี นายหน้า ซึ่งคิด

ธรรมเนียมจากส่วนต่างอัตราแลกเปลี่ยนเหมารวมไปกับเงินที่ฝาก เฉลี่ยประมาณ 400 - 550 บาทต่อครั้ง ส่งเงินให้กับบุคคลในครอบครัวเป็นหลัก ประมาณ 3,000 - 5,000 บาทต่อเดือน เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูและความเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ที่ได้รับอิทธิพลมาจากความรู้สึกที่คิดถึงประโยชน์ของผู้อื่นเป็นหลัก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่ยังคงมีความสำคัญต่อการสนับสนุนกิจกรรมเศรษฐกิจของครอบครัวด้วย เงินที่ส่งกลับไปยังชุมชนถิ่นต้นทางนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดปัญหาความยากจนในชนบทเท่านั้น แต่ยังสามารถช่วยยกระดับมาตรฐานชีวิต ความเป็นอยู่ของครอบครัวผู้รับเงินได้อีกด้วย การศึกษาในครั้งนี้จะสามารถช่วยในการกำหนดนโยบายในการสนับสนุนส่งเสริมการส่งเงินและการจัดการเงินส่งกลับของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาวประมงชาติพันธุ์มอญในจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของ ครอบครัวและชุมชนในประเทศเมียนมาร์ได้ (ชลลดา ซึ่งสกุลโรจน์, 2556)

3. องค์ประกอบการพัฒนาการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว ได้แก่ การวางแผนการเงิน การออม การลงทุน เนื่องจากคนจะนำเงินค่าจ้างจากการทำงานในประเทศไทย เพื่อไปสร้างบ้านอยู่อาศัย ลงทุนประกอบธุรกิจของตนเองที่ประเทศลาว นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการจัดการการเงินที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของแรงงานข้ามชาติลาว ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาทักษะการวางแผนทางการเงิน การส่งเสริมการออมและการลงทุนที่เหมาะสม การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงบริการทางการเงินและสวัสดิการสังคม การพัฒนาทักษะการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน และการสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางการเงิน องค์ประกอบเหล่านี้ครอบคลุมทั้งการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การสร้างระบบสนับสนุน และการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเงินที่ดี ซึ่งได้สอดคล้องงานวิจัยของ กัญญารัตน์ ทูสาวุธ ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติ กรณีศึกษา แรงงานสัญชาติพม่า เขตตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าก่อนที่จะเดินทางเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทยนั้น มีคุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับเกณฑ์ที่ต่ำ การทำงานงานนั้นหนักงานยากมาก เพราะมีคนต้องการที่จะทำงานเยอะ แต่งานที่มีให้ทำน้อยมาก รายได้ทั้งเดือนส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 3,000 - 4,000 บาท เนื่องจากปัญหาภายในประเทศส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจภายในประเทศ เมื่อได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้วคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติดีขึ้นจากเมื่อก่อน ในระดับที่แรงงานข้ามชาติพึงพอใจ อีกทั้งการทำงานของแรงงานข้ามชาติในเขตมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร มีความเสี่ยงจากอันตรายน้อยจากการทำงานภายใต้สถานประกอบการ ทั้งในอุตสาหกรรมต่อเนื่องทางทะเล และในด้านเกษตรกรรม ทั้งนี้ อาจพบปัญหาเล็กน้อยในสถานที่ทำงาน เช่น ปัญหาด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร การเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะการมีแรงงานใหม่เข้ามาปฏิบัติงาน โดยนายจ้าง หรือผู้ประกอบการจะใช้มาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไรก็ตามแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมีทั้งที่เข้ามาเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมาย แต่ส่วนใหญ่จะเข้ามาโดยผิดกฎหมาย เพราะการเข้าออกตามแนวชายแดนกระทำได้ง่ายมีหลายช่องทางทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนประพฤติตัวเป็นนายหน้าหาแรงงานข้ามชาติให้กับนายจ้างในประเทศ ในส่วนของการใช้ชีวิตของแรงงานข้ามชาติในเขตมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การดำเนินชีวิตประจำวันนั้นดีขึ้นจากเดิมที่เคยใช้ชีวิตก่อนเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย แต่อาจเกิดการกดดันจากทัศนคติที่ไม่ดีของคนไทยและมักจะถูกก่อกวน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ภาครัฐและภาคเอกชนควรให้การสนับสนุนและให้ความเป็นธรรมแก่แรงงานข้ามชาติ (กัญญารัตน์ ทูสาวุธ, 2562)

4. การพัฒนาระบบการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาว ที่เหมาะสมเน้นการให้ความรู้ทางการเงิน การสนับสนุนการออมและการลงทุน และการเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงิน โดยเน้นการบูรณาการหลายมิติเข้าด้วยกัน ประกอบด้วยการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการจัดการการเงิน ซึ่งรวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือที่ใช้งานง่ายและเป็นภาษาลาว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนานโยบายและมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสม การพัฒนาโปรแกรมให้ความรู้ทางการเงินที่ตรงกับความต้องการของแรงงานข้าม

ชาติ และการส่งเสริมบทบาทของนายจ้างในการสนับสนุนการบริหารจัดการการเงินของแรงงาน นอกจากนี้ ยังมี การเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผล เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาแบบได้อย่าง ต่อเนื่อง การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเงินที่ดี โดยการผลักดันการปรับปรุงกฎระเบียบที่ เกี่ยวข้องและการพัฒนาระบบการคุ้มครองผู้บริโภครายการการเงินที่ครอบคลุมแรงงานข้ามชาติ และการส่งเสริมการ พัฒนาทักษะอาชีพและการเพิ่มรายได้ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ ในการจัดการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางข้อจำกัดและ ความยากต่าง ๆ ในการเข้าถึงบริการทางการเงินและการได้รับความคุ้มครองทางสังคม ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องได้รับ การแก้ไขเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางการเงินและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของแรงงานข้ามชาติในระยะยาว และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฟิริยะ ผลพิรุฬห์ กล่าวว่า ในกรณีของประเทศผู้ส่งออกแรงงาน เช่น ประเทศเมียนมา ประเทศลาว และประเทศกัมพูชา พบว่า แรงงานข้ามชาติส่งผลกระทบต่อพัฒนาในประเทศผู้ส่งออกแรงงาน ในหลากหลายมิติ โดยผลจากการศึกษา พบว่า เงินส่งกลับจากแรงงานข้ามชาติมีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มรายได้ เพิ่ม ระดับการบริโภค และลดความยากจนให้กับครอบครัวของแรงงานข้ามชาตินั้น โดยเฉพาะเมื่อครอบครัวของ แรงงานข้ามชาติมีฐานะยากจน ซึ่งผลกระทบนี้จะสามารถอธิบายได้ว่าประเทศผู้ส่งออกแรงงานสามารถตอบโจทย์ ในเป้าหมายที่ 1 ในด้านการขจัดความยากจน และเป้าหมายที่ 2 ในด้านการขจัดความหิวโหยและโภชนาการที่ดี ขึ้น อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาพบเพียงผลกระทบในระยะสั้นเท่านั้น โดยถ้าแรงงานข้ามชาติได้มีการอพยพไปอยู่ใน ต่างประเทศเป็นเวลานานพอสมควรซึ่งครอบครัวของแรงงานข้ามชาติได้หลุดพ้นจากความยากจนแล้ว เงินที่ ส่งกลับมาจะไม่นับสำคัญต่อการสร้างรายได้มากเท่าที่ควร (ฟิริยะ ผลพิรุฬห์, 2562)

สรุปได้ว่า การวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ให้เห็นถึงสถานการณ์และความท้าทายในการจัดการการเงินของแรงงาน ข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี แต่ยังนำเสนอแนวทางที่ครอบคลุมในการพัฒนาระบบที่สมดุลและยั่งยืน ซึ่งหาก นำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลกระทบต่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางการเงินของแรงงานข้าม ชาติ อันจะนำไปสู่ประโยชน์ต่อแรงงานข้ามชาติ ผู้ประกอบการ และเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมในระยะยาว การพัฒนาระบบดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และต้องคำนึงถึงความต้องการ และบริบทเฉพาะของแรงงานข้ามชาติ เพื่อสร้างระบบนิเวศทางการเงินที่เอื้อต่อการจัดการการเงินที่มี ประสิทธิภาพสำหรับแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาเรื่อง “การจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี” ได้นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการการเงินแบบองค์รวมสำหรับแรงงานข้ามชาติลาว ซึ่งเป็นแนวคิด ที่บูรณาการมิติต่าง ๆ ของการบริหารจัดการการเงินให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแรงงานข้ามชาติลาวใน ประเทศไทย ได้องค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย การบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ:
กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติลาวในจังหวัดนนทบุรี พบว่า มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต และการสนับสนุนครอบครัวที่ประเทศลาว แรงงานส่วนใหญ่มักส่งเงินกลับไปยังครอบครัวในลาวเป็นประจำ ซึ่งช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจทั้งในระดับครอบครัวและประเทศ การจัดการเงินส่วนใหญ่มีลักษณะเรียบง่าย เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้และการเข้าถึงบริการทางการเงินสมัยใหม่ ทำให้มักใช้วิธีส่งเงินแบบไม่เป็นทางการผ่านคนกลาง จากการศึกษาพบประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ ด้านสถานการณ์และปัญหา แรงงานข้ามชาติลาวมีการจัดการการเงินที่เป็นระบบ โดยจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และออมเงิน 20 - 50% ของรายได้ แต่ประสบปัญหาการเข้าถึงบริการทางการเงินพื้นฐาน เช่น การเปิดบัญชีธนาคาร และขาดความรู้ด้านการลงทุน ด้านความจำเป็นในการพัฒนา แรงงานต้องการพัฒนาทักษะการจัดการการเงินที่เหมาะสม โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการทางการเงินและการวางแผนระยะยาว รวมถึงต้องการได้รับความคุ้มครองทางสังคม ส่วนองค์ประกอบการพัฒนาที่สำคัญประกอบด้วย การวางแผนการเงิน การออม การลงทุน โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความมั่นคงในอนาคต จากรายได้ที่ทำงานในประเทศไทย ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็นภาครัฐและเอกชน โดยหน่วยงานภาครัฐ กระทรวงแรงงานควรจัดตั้งศูนย์เตรียมความพร้อมสำหรับแรงงานใหม่ ธนาคารแห่งประเทศไทย ควรลดค่าธรรมเนียมการโอนเงินระหว่างประเทศ กรมการจัดหางานควรจัดอบรมให้ความรู้แก่แรงงานกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะแรงงานเด็กและสตรี และสำนักงานประกันสังคมควรขยายความคุ้มครองให้ครอบคลุมมากขึ้น สำหรับภาคเอกชน สถาบันการเงินควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินเฉพาะสำหรับแรงงานข้ามชาติ ผู้ประกอบการควรจัดสวัสดิการและการฝึกอบรมที่เหมาะสม และองค์กรพัฒนาเอกชนควรให้ความรู้ด้านสิทธิแรงงานและสร้างเครือข่ายช่วยเหลือ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการย้ายถิ่นและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงาน

ข้ามชาติอื่น เพื่อต่อยอดองค์ความรู้แรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ที่มีลักษณะเป็นพลวัตตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ การดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางการเงินของแรงงานข้ามชาติลาวในระยะยาวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัญญารัตน์ ทูสาวุธ. (2562). คุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติ กรณีศึกษา แรงงานสัญชาติพม่า เขตตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชลลดา ซึ่งสกุลโรจน์. (2556). การส่งเงินกลับประเทศเมียนมาร์ของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาวประมงชาติพันธุ์มอญในจังหวัดสมุทรสาคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- दनัยกฤต อินทุฤทธิ์. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเงินของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาร์. วารสารวิจัยการพัฒนารัฐ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 10(4), 38-46.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2561). สังคมสูงวัยกับความท้าทายของตลาดแรงงานไทย. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2567 จาก https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1614761244-457_0.pdf
- พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2562). แรงงานข้ามชาติ กับการพัฒนาที่ยั่งยืนในภูมิภาคอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 26 กันยายน 2567 จาก <https://shorturl.asia/gCMDf>
- ภาคีสริ แอนิหน. (2561). แรงงานต่างด้าว: การบริหารและการจัดการในประเทศไทย. วารสารศิลปการจัดการ, 2(2), 117-132.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2565). สถิติการทำงานของคนต่างด้าวประจำเดือนกันยายน พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 26 กันยายน 2567 จาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/df67317a673d1d63a733dff4505f052c.pdf
- เสาวณี จันทะพงษ์ และกรวิทย์ ต้นศรี. (2554). การขาดแคลนแรงงานของไทย: ปัญหาโครงสร้างที่ต้องแก้ไขแบบบูรณาการ. เรียกใช้เมื่อ 26 กันยายน 2567 จาก <https://www.ryt9.com/s/bot/1476202>
- หทัยชนก ทองสร้าง. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในกรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 8(2), 300-323.
- Miles, M. & Huberman, A. (2014). Qualitative Data Analysis (2nd ed.). London: Sage.

วิธีการขับร้อง น้ำเสียง และท่วงท่าการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้:
กรณีศึกษาเพลงร้องเรือในวิถีชุมชนโนนดนาเล*
VOCAL STYLE, INTONATION AND POSTURE OF SOUTHERN THAI LULLABY
IN CASE STUDY OF PHLENG RONG RUEA IN NODE-NA-LAY LOCALITY

สุภาพร ฉิมหนู*, ณัฏฐนิช นกเปื๋

Supaporn Chimnoo*, Nattanit Nakpee

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: pangvoice007@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการขับร้อง น้ำเสียงและท่วงท่าการขับกล่อมของพ่อเพลงแม่เพลงในวิถีชุมชนโนนดนาเล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ พ่อเพลงแม่เพลงใน อำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอระโนด จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการร้องเรือมีทั้งหมด 2 ขั้นตอน คือ 1) การผูกเปล ให้ลักษณะของเปลต้องมีรูปวงรีตรงกลางต้องต่ำลงคล้ายท้องเรือ และ 2) การวางทารกในเปล การไกวเปล และร้องเรือ สำเนียงภาษาถิ่นใต้มีผลต่อเสียงโน้ตและช่วงเสียงในการขับร้อง มีการใช้วรรคตอนหายใจที่สามารถยืดหยุ่นได้ เอกลักษณ์ของเพลงร้องเรือต้องขึ้นต้นด้วย คำว่า “ฮาเออ” แล้วลากเสียง “เออ” ให้ยาวมากที่สุดด้วยทำนองต่าง ๆ แล้วลงท้ายประโยคแรกด้วยคำว่า “เหอ” มีการใช้พยัญชนะและสระที่ซ่อนอยู่โดยเฉพาะ สระอุ และสระอี น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องต้องมีความอ่อนหวานนุ่มนวลเพื่อให้ทารกหลับง่ายเสียงพูดต้องคอยสังเกตทารกด้วยหากทารกไม่ยอมนอนต้องพูดแทรกเพื่อย้ำเตือนให้ทารกรู้ว่าถึงเวลานอนแล้ว ช่วงเสียงในการขับร้องเป็นโทนเสียงกลาง คือ เสียงธรรมดาของแต่ละคน โทนเสียงที่แสดงออกถึงอารมณ์ที่ปกติ สบาย ๆ เนื้อเสียงจะเหมือนกับ ท่วงท่าในการขับร้องสามารถจัดวางร่างกายได้อย่างอิสระ คือ ทำยืน ทำอุ่ม และทำนั้ง ไม่ว่าจะอยู่ท่วงท่าใดก็ตามควรโยกตัวไปด้วยเพราะเมื่อโยกตัวแล้วจะช่วยให้เสียงลื่นไหลตามการเคลื่อนไหวร่างกายทำให้เด็กเคลิ้มหลับ

คำสำคัญ: เพลงร้องเรือ, เพลงกล่อมเด็กภาคใต้, วิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็ก, วิถีชุมชนโนนดนาเล

Abstract

The purpose of this research was to study vocal styles, intonation, and postures of singing the lullaby in the Nod-Na-Le local community. As a qualitative research study, data collection was done by interviews from the informants in Singha Nakhon District, Sathing Phra District, Krasae Sin District, and Ranot District. The findings reveal different steps of singing as follows. Step 1: tie the cradle; Step 2: 1) place the child in the cradle, 2) rock the cradle and ready to sing or hold the baby while singing. The method for singing lullabies was to sing in the southern dialect, which had an effect on the rhythms and range of the singing. The lullabies required flexible breathing punctuation. Thus, the singer started with the word “ha-er” and dragged the “er” sound as long

as possible with various melodies, followed by ending the first sentence with the word “he”. It was found that the singers employed hidden consonants and vowels, especially the U vowel and the E vowel. The tone used in singing must be sweet and gentle to make the baby fall asleep easily. However, the singers had to observe the reactions of the babies. If the babies were still awake, the singers could have small talk with the babies. Finally, singing postures were various and flexible as follows; standing positions, carrying positions, etc. Regardless of one's postures, it is advisable to sway the body, as this motion facilitates sound alignment with bodily movements, aiding the child in transitioning to sleep.

Keywords: Phleng Rong Ruea, Southern Thai Lullaby, How to Sing Lullabies, Nod Na Le Local Community

บทนำ

โนนดนาเล เป็นชื่อย่อของวิถีชีวิตคนในคาบสมุทรสทิงพระ มีอาณาเขตอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกะแสสินธุ์ และอำเภอรโนด ทางทิศตะวันตกติดกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและทางทิศตะวันออกติดกับทะเลอ่าวไทย (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2549) ส่วนบนภาคพื้นอุดมด้วยนาข้าวและต้นตาลโหนด คำว่า “โนนด” หมายถึง ต้นตาลโหนด คำว่า “นา” หมายถึงทุ่งนา คำว่า “เล” หมายถึงทะเล เมื่อเรียกรวมกันจึงเป็นชื่อย่อที่เรียกว่า “โนนดนาเล” (พรณิกา โสทธิพันธุ์, 2547) บริเวณคาบสมุทรสทิงพระแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ผู้คนสามารถนำทรัพยากรต่างๆ มาประกอบอาชีพหารายได้เพื่อหล่อเลี้ยงครอบครัว (สามารถ สาเริ่ม, 2565) อีกทั้งมีผลผลิตทางภูมิปัญญาที่ผ่านการส่งสมมาหลายร้อยปีทั้งการละเล่นพื้นบ้าน ภาษากลุ่มวรรณกรรมพื้นบ้าน สะท้อนความเป็นอยู่ แนวคิด จารีต ความเชื่อ นอกจากด้านคติชนวิทยา ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรี เพลงกล่อมเด็กเป็นอีกหนึ่งในเพลงศิลป์พื้นบ้านที่ถ่ายทอดจิตวิญญาณของแม่เพื่อหล่อหลอมความเป็นคนมานับไม่ถ้วน เพลงกล่อมเด็กในแต่ละชุมชนจะประดิษฐ์เนื้อร้องตามวิถีชีวิตของผู้คนขณะนั้น โดยร้องทำนองตามความนิยมของคนในท้องถิ่นซึ่งไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่ง และเกิดขึ้นเมื่อใด ขับร้องด้วยภาษากลุ่มร้อยสืบทอดกันมานานโดยการท่องจำแบบปากต่อปากซึ่งมีท่วงทำนองเรียบง่าย (สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2521)

สำเนียงภาษาและลีลาการพูดของชาวไทยถิ่นใต้มีหลากหลาย เช่น ภาษาไทยถิ่นชุมพร ภาษาไทยถิ่นพัทลุง ภาษาไทยถิ่นสงขลา ความแตกต่างทางสำเนียงภาษาและลีลาการพูดเหล่านี้เป็นตัวหล่อหลอมให้บทร้องพื้นบ้านมีเอกลักษณ์ การเลือกพื้นที่อย่างเจาะจงทำให้มองเห็นเอกลักษณ์ของทำนองและสำเนียงมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะบทเพลงกล่อมเด็กที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะและศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีแขนงหนึ่งซึ่งปัจจุบันหาฟังได้ยากจึงจำเป็นต้องศึกษาให้ลึกซึ้ง จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยพบเพียงการจดบันทึกเฉพาะเนื้อร้องเท่านั้น แต่ยังขาดการศึกษาวิธีการขับร้องที่สามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการสืบสานเพลงกล่อมเด็กได้ในอนาคต จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิธีการขับร้อง น้ำเสียง และท่วงท่าการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โดยใช้เพลงร้องเรือในวิถีชุมชนโนนดนาเลเป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนรุ่นหลัง และเกื้อกูลการศึกษาดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการขับร้อง น้ำเสียงและท่วงท่าการขับกล่อม ของพ่อเพลงแม่เพลงในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้กรณีศึกษาเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนดนาเล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยลงพื้นที่การวิจัยโดยกำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลง จำนวน 20 คน ในอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอระโนด โดยตั้งเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลให้ข้อมูลพิจารณาจากคุณสมบัติ ดังนี้

1. ขับร้องเพลงกล่อมเด็กได้ หรือเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็ก
2. เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ที่อำเภอสิงหนคร หรืออำเภอสทิงพระ หรืออำเภอกระแสดินธุ์ หรืออำเภอระโนด มากกว่า 5 ปี หรือเป็นคนในภูมิลำเนา
3. ไม่จำกัดอายุ เพศ และการศึกษา
4. เต็มใจเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยกำหนดให้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทั้งหมด 2 ชุด ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลงตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

- ขั้นตอนการร้องเพลงกล่อมเด็ก
- วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็ก
- ท่วงท่าที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

2. แบบบันทึกสังเกตการณ์สาธิต

ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยสังเกตและจดบันทึกเหตุการณ์ที่พบเห็น ให้บุคคลข้อมูลสาธิตการขับร้องเพลงกล่อมเด็กอย่างอิสระ พร้อมบันทึกเสียง บันทึกภาพเคลื่อนไหว และภาพนิ่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาวิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กจาก ตำรา หนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกสังเกตการณ์สาธิต

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์วิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ กรณีศึกษาเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนดนาเล วิเคราะห์วิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กหลักการขับร้องเพลงของ ดุษฎี พนมยงค์ บุญทัศน์กุล (ดุษฎี พนมยงค์, 2542) โดยสรุปประเด็นตามหัวข้อ คือ 1) ขั้นตอนการร้องเพลงกล่อมเด็ก 2) วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็ก 3) น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก 4) ท่วงท่าที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวิธีการขับร้อง น้ำเสียงและท่วงท่าการขับกล่อมของพ่อเพลงแม่เพลงในวิถีชุมชนโนนดนาเล ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ คือ 1) ขั้นตอนการร้องเพลงกล่อมเด็ก 2) วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็ก 3) น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก 4) ท่วงท่าที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

1. ขั้นตอนการร้องเพลงกล่อมเด็ก

ขั้นตอนที่ 1 การผูกเปล

อุปกรณ์ที่ใช้ผูกเปล

(1) เชือก: ต้องนิ่มและหนาพอที่จะรับน้ำหนักของทารก ไม่ควรใช้เชือกแข็งเพราะอาจทำให้เกิดการลื่นและรัดไม่แน่น

(2) ผ้าขาวม้าผืนใหญ่ หรือผ้าถุงผืนใหญ่: ผ้าที่ใช้ต้องยาวและกว้างพอดีกับขนาดทารก ไม่ควรใหญ่เกินไปจนทำให้ผ้าปิดหน้าทารกและไม่ควรเล็กจนทำให้ทารกพลัดตกลงมา

วิธีการผูกเปล

(1) ผูกเชือกกับคาน หรือคานบ้าน หรือเสาไม้ หรือจุดใดก็ตามที่ต้องการผูก ควรเลือกที่มีความแข็งแรงทนทานรับน้ำหนักทารกได้ดี ผูกเป็นสองด้านซ้ายขวาทิ้งปลายเชือกห้อยลงมา

(2) นำผ้าขาวม้าผืนใหญ่ จับจีบที่ปลายผ้าที่ละด้านนำไปผูกกับเชือกที่เตรียมไว้รัดให้แน่นเพื่อป้องกันทารกจะพลัดตกลงมา

ลักษณะของเปลที่พร้อมจะให้ทารกนอนนั้นต้องมีความโค้งลักษณะเป็นรูปวงรีตรงกลางจะต่ำลง คล้ายท้องเรือนำหมอนหรือผ้าอ้อมมาใส่ไว้ในเปลเพื่อให้ความอบอุ่นแก่ทารกหรือสามารถปรับเปลี่ยนไม่ต้องใส่หมอนก็ได้

ภาพที่ 1 วิธีการผูกเปลกล่อมเด็กของแม่เพลงในวิถีชุมชนโนนดนาเล

ขั้นตอนที่ 2 การวางทารกในเปล การไกวเปล และร้องเรือ

เมื่อผูกเปลเรียบร้อยแล้วในขั้นตอนที่ 2 นี้เป็นการวางทารกในเปล การไกวเปลและการร้องเรือกล่อมลูก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากพ่อเพลงแม่เพลงจำนวน 10 คนสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ (1) วางลูกลงในเปล พร้อมไกวเปลและร้องเรือกล่อมลูกจนหลับ หรือ (2) อุ้มลูกพร้อมร้องเรือจนกระทั่งหลับ แล้วตามด้วยวางลูกลงในเปลซึ่งกรณีนี้เกิดขึ้นบางครั้งครับ

ภาพที่ 2 การวางทารกในเปล การไกวเปล และร้องเรือ

การวางลูกลงในเปลต้องจัดท่านอนของทารกให้ศีรษะหันไปทางทิศตะวันออกหรือทิศเหนืออันเป็นทิศมงคลตามความเชื่อของผู้คนวิถีชุมชนโหนดนาเล ส่วนเท้าของทารกต้องไม่ห้อยลงมาเพราะจะทำให้ทารกเกิดอาการผวาจนนอนไม่หลับ และเพื่อแขนแนบแน่นอาจใช้หมอน ผ้าอ้อม ตุ๊กตาใส่ลงในเปลเพื่อให้นุ่มสบายทารกจะหลับได้นาน สำหรับขั้นตอนต่าง ๆ ของการกล่อมเด็กสามารถยืดหยุ่นได้ตามการเลี้ยงดูในแต่ละครอบครัว (จำเนียร ชัยกิจ, 2567)

2. วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็ก

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ที่มาวิเคราะห์ การร้องเพลงกล่อมเด็กมีวิธีการร้องแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงเกริ่น 2) ช่วงเนื้อเพลง 3) ช่วงลงจบ ดังนี้

1. ช่วงเกริ่น

วิธีการร้องเรือต้องเกริ่นนำด้วยคำว่า “อาเออ” เนื่องจากการสัมภาษณ์ สุจรรยา ราชเมื่อผาง พบว่า เป็นเอกลักษณ์ของการร้องเรือโดยต้องลากเสียง คำว่า “เออ” ให้ยาวจนสุดลมหายใจ นอกจากนี้ใช้คำว่า “โยน โยน เเหอ” ร้องขึ้นต้นเพลงก็ได้ (สุจรรยา ราชเมื่อผาง, 2567) ซึ่งทั้งสองคำนี้ไม่มีความหมายเป็นเพียงการร้องเกริ่นเท่านั้น รูปแบบคำร้องของเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนดนาเล ในประโยคแรกของเพลงต้องลงท้ายด้วยคำว่า “เหอ” ดังตัวอย่าง

อาเออ ไปไหน เหอ	พาลูกไปเก็บข้าว
แม่ผูกเปลลูกไว้ใต้ต้นมะ	แม่เก็บข้าวอยู่ไหนไหน
หวันเหอ หวันเที่ยง	หวันเที่ยงมาแล้ว
หวันเที่ยง ได้ยินเสียงลูกร้อง	ลูกร้องอยู่ไรไร
แม่ไปเก็บข้าวอยู่ไหนไหน	ขวัญใจของแม่เออ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความสำคัญของคำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคไต้หวันแรกของบทเพราะเป็นเหมือนกระตุกที่ตั้งขึ้นเพื่อพรรณนา ขยายความ มีการคิดสรรใช้ถ้อยคำอย่างประณีตและมีกฎเกณฑ์

2. ช่วงเนื้อเพลง

เป็นการร้องกลอนกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาดำเนินเรื่องที่ร้องขึ้นต้นไว้ในช่วงเกริ่นแล้วดำเนินเรื่องราวต่อไปจนกระทั่งจบวรรค ซึ่งมีโครงสร้างของคำกลอนตามแผนผังข้างล่างนี้

อาเอ้อ/อาเหอ...(ซื่อบท)...เหอ	
อาเอ้อ/อาเหอ...(ซื่อบท)...เหอ	0 0 (4-7 คำ) . . . 0
0 0 (4-7 คำ)	0 0 (4-7 คำ) ... 0
0 0 (4-7 คำ)	0 0 (4-7 คำ) ... 0
0 (มักซ้ำกับวรรคที่ 4)	0 0 0 0 0 เหอ
	(0 0 0 0 เหอ.... 0)

ตัวอย่าง

“อาเอ้อ ูสายพาน เหอ	ยานขึ้นแม่ คอก
อ้ายเฒ่าหัว หงอก	อวดตัวอ๊ี้เลี้ยงเมียสาว
แลเหอแล ดู	อ้ายเฒ่าหัวงูหมื่นทำบาว
อวดตัวอ๊ี้เลี้ยงเมียสาว	เฒ่าแล้วไม่คิดเหอ หงอก”

สำหรับช่วงเนื้อเพลงนี้ เปลื้อง พังระวะ กล่าวว่า

“...เวลาเราร้องเรือ ไม่ใช่ว่าร้องอย่างเดียว แม่ต้องคอยพูดแทรกด้วย เช่น “นอนนะลูกนอน”
“นอนนะเดี๋ยวแม่ไปทำงาน” หรือคำพูดอะไรก็ได้ที่เป็นความรู้สึกของแม่ขณะนั้น”

(เปลื้อง พังระวะ, 2567)

การร้องเพลงกล่อมเด็กมิใช่การร้องอย่างเดียวโดยไม่สนใจว่าเด็กหลับหรือไม่ ผู้ร้องต้องคอยสังเกตอยู่ตลอดเวลาว่าเด็กหลับได้ดี หรือ ยังเปิดตาอยู่ หากเด็กไม่ยอมนอนให้พูดแทรกขณะร้องด้วยประโยคสั้น ๆ ตัวอย่าง นอนนะลูกนอน นอนได้แล้วแม่จะไปทำนา ฯลฯ การพูดแทรกนี้จะเป็นการย้ำเตือนให้ลูกรู้ว่าถึงเวลานอนแล้ว มิฉะนั้นทารกจะเพเลิดเพลินอยู่กับการร้องเรือจนไม่ยอมนอนหลับ หากทารกไม่ยอมหลับควรรยกทารกขึ้นมาจากเปลแล้วอุ้มพร้อมร้องเรือแกว่งทารกไปมาจนเคลิ้มหลับในที่สุด

3. ช่วงลงจบ

แม่เพลงบางท่านลงจบด้วยการเอื้อนคำว่า “ฮา เออ” ตามด้วยพูดคั่น หรือการลงจบด้วย คำว่า “เหอ” แล้วร้องกลอนบทใหม่ด้วยทำนองเดิม ช่วงลงจบของเพลงกล่อมเด็กนี้ไม่มีข้อกำหนดตายตัว

3. น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็กต้องมีความอ่อนนุ่ม นุ่มนวล และต้องลากเสียงคำว่า เหอ หรือ ฮาเออ ให้ได้นานที่สุดเพื่อให้เด็กเคลิ้มหลับไป จากผลการวิจัยในประเด็นช่วงเสียงที่พ่อเพลงแม่เพลงใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก พบว่า ช่วงเสียงในการขับร้องเป็นโทนเสียงกลาง (Mouth Tone) คือ เสียงธรรมชาติของแต่ละคน โทนเสียงที่แสดงออกถึงอารมณ์ที่ปกติ สบายๆ ลักษณะของเนื้อเสียงจะเหมือนกับเสียงพูด

ภาษาถิ่นได้มีความห้าวและห้วนทำให้เพลงร้องเรือขับจะมีความอ่อนหวานของน้ำเสียงไม่เท่ากับเพลงกล่อมลูกภาคอื่น ๆ อีกภาษาถิ่นได้มักตัดคำที่ยาวออกเพื่อความกระชับรัด เช่น คำว่า ตลาด เป็น หลาด ตาลโหนด เป็น โหนด เป็นต้น (ภรณ์ ดวงจักร, 2567) สำเนียงและลีลาการพูดมีผลต่อเสียงโน้ตและช่วงเสียงที่ใช้ในการขับร้อง ทำให้เสียงโน้ตแตกต่างแม้ทำนองจะคงเดิม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงร้องเรือ ยกตัวอย่างคำที่พบบ่อยในเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโน้ตนาเล

คำว่า “ลูก” เป็น “โลก” หมายถึง ลูก บุตร
คำว่า “ผูก” เป็น “ไผ่” หมายถึง ผูก มัด รัด
คำว่า “เชือก” เป็น “เชือก” หมายถึง เชือก
คำว่า “สี่” เป็น “เส” หมายถึง สี่ เลขสี่

จากผลการวิจัย พบว่า เพลงร้องเรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและร้องกันได้ทั่วไปในชุมชนเมื่อเปลี่ยนผู้ขับร้องแล้วเสียงโน้ตและลีลาการร้องก็เปลี่ยนด้วย บางโอกาสแม่เพลงจะปรับเปลี่ยนเนื้อเพลงเพื่อให้ตรงตามความต้องการของตน

เมื่อมีการร้องที่ขยายคำให้ยืดออกด้วยสระต่าง ๆ ทำให้น้ำเสียงที่ใช้ขับร้องมีความอ่อนนุ่มน่าฟังมากยิ่งขึ้นจากสำเนียง ลีลาการพูด และคำศัพท์ที่ท้องถิ่นสู่วิธีการออกเสียงพยัญชนะและสระ จะส่งผลต่อวิธีการขับร้องด้วยโดยเฉพาะการออกเสียงพยัญชนะและสระที่ซ่อนอยู่ ทำให้เพลงกล่อมเด็กมีความละเอียดอ่อนและละเมียดละไม ดังภาพที่ 3 โน้ตเพลงแม่ไปเก็บข้าว ของเปลื้อง พังระวะ

ตัวอย่างวรรณคดี “แม่ไปเก็บข้าวอยู่ไหนไหน”

ข้าว เสียงที่ซ่อนอยู่ ข้าว(อู)
ไหน เสียงที่ซ่อนอยู่ ไหว(อี)

ภาพที่ 3 การใช้เสียงพยัญชนะและสระที่ซ่อนอยู่ในเพลงกล่อมเด็กของเปลื้อง พังระวะ

นอกจากการออกเสียงพยัญชนะและสระที่ซ่อนอยู่ในคำต่าง ๆ จากภาพข้างต้นผู้วิจัยได้แสดงการเว้นวรรคหายใจของพ่อเพลงแม่เพลงด้วยเครื่องหมายคอมม่า (Comma) เนื่องจากการสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลงจำนวน 10 คน พบว่า การร้องเรือมีการเว้นวรรคหายใจที่ยืดหยุ่นได้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของร่างกายผู้ขับร้อง ประกอบกับขณะที่แม่เพลงกล่อมลูกคงมีได้คำนึงถึงความไพเราะมากกว่าต้องการให้ทารกหลับโดยเร็ว

4. ท่วงทำที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

การร้องเพลงกล่อมเด็กสามารถจัดวางร่างกายได้อย่างอิสระ จากผลการวิเคราะห์ สรุปได้ ดังนี้

1. ท่าทางการขับร้องสามารถจัดวางได้ตามโอกาส เช่น นั่งร้อง นอนร้อง ยืนร้อง เป็นต้น
2. การโยกตัว สำหรับการร้องเรือไม่ว่าจะวางลูกในเปลหรืออุ้มลูกไว้ควรโยกตัวไปด้วย เมื่อโยกตัวแล้วจะช่วยให้เสียงสั่นไหวตามการเคลื่อนไหวร่างกายทำให้เด็กเคลิ้มหลับ
3. การหลับตา เนื่องจากการสัมภาษณ์เปลื้อง พังระวะ พบว่าเป็นวิธีการหลอกเด็กให้เชื่อว่าผู้กล่อมหลับด้วยมีเช่นนั้นทารกจะไม่ยอมหลับตามัวแต่เฝ้าดูสิ่งรอบ ๆ
4. จัดการวางมือ สามารถจัดวางได้อย่างอิสระโดยใช้มือข้างใดข้างหนึ่งจับเชือกไว้สำหรับไกวเปล พลังใช้มืออีกข้างจัดท่านอนทารกให้อยู่ในท่าที่สบาย

อภิปรายผล

เพลงกล่อมเด็กแต่ละภูมิภาคในประเทศไทยล้วนมีเอกลักษณ์ช่วงขึ้นต้น เพลงร้องเรือในวิถีชุมชน โหนดนาเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในช่วงเกริ่นที่ร้องว่า “ฮาเออ...เหอ” แล้วลากเสียงคำว่า “เออ” ให้ยาวจนสุดเสียงด้วยทำนองต่าง ๆ ตามอัธยาศัยของผู้ขับร้องใช้เสียงที่ทุ้มและต่ำลงไปยังที่ลาคอนจนถึงลูกระเดือกซึ่งเป็นโทนเสียงกลาง (Mouth tone) สอดคล้องกับเพลงกล่อมลูกล้านนาที่ร้องขึ้นต้นด้วย “อ้อ จา จา” หรือ “อ้อ อ้อ จา จา” และทอดเสียงท้ายว่า ซา หรือ ซาซา เป็นทำนองต่างๆ เพื่อให้เกิดเสียงนุ่มนวล ชวนให้เด็กหลับได้ง่าย เพลงที่ขับ

ร้องโดยมีการส่งเสียงหึ่งจากลำคอให้ดังออกมาทางจมูก (กรมศิลปากร, 2563) เมื่อผู้วิจัยนำเพลงกล่อมเด็กของภาคกลางมาเปรียบเทียบกับเพลงร้องเรือในวิถีชุมชนโหนดนาเล พบว่า มีลักษณะโครงสร้างที่คล้ายกันคือ เพลงกล่อมเด็กภาคกลางจะลงท้ายด้วยคำว่า “เออ” เช่น เจ้าเนื้อละเอียดเออ เพลงร้องเรือลงท้ายด้วย “เหอ” เช่น ไก่เถื่อนเหอ ซึ่งคำว่า “เออ” กับ “เหอ” เป็นคำที่ถูกใช้จบในประโยคเพลงบางโอกาสถูกใช้เพื่อลงจบด้วยเพลงร้องเรือเป็นการกล่อมเด็กให้นอนหลับดังนั้นน้ำเสียงในการขับร้องต้องมีความอ่อนโยนนุ่มนวลชวนให้เด็กหลับ

การเปล่งเสียงคำว่า “เออ” ให้ทุ้มและต่ำลงไปยังลำคอของแม่เพลง เมื่อนำมาวิเคราะห์ตามหลักการขับร้องของดวงใจ ทิวทอง พบว่าการร้องให้ต่ำลงไปยังลำคอจะทำให้ลมหายใจส่งผ่านไปยังสายเสียงอันเป็นแหล่งกำเนิดเสียงแล้วผ่านไปสร้างความกังวานในร่างกาย ประกอบด้วยช่วงอก ช่องคอหอย ช่องปาก โพรงจมูก โพรงหน้า ทำให้เกิดการสั่นสะเทือนโทนเสียงที่ได้จะทุ้มและต่ำ ลักษณะของเสียงเช่นนี้คล้ายกับเสียงฮัม (Hum) ซึ่งเสียงอะไรก็ตามที่ลากยาวไปเรื่อย ๆ ในขณะหนึ่งจัดเป็นประเภทเสียงสีขาว (White noise) (ดวงใจ ทิวทอง, 2560) จากการศึกษาวิจัยของ Spencer, J. A. et al. เกี่ยวกับการใช้เสียงสีขาวกับทารก พบว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของทารกจะสามารถนอนได้ดีเมื่อใช้เสียงสีขาว สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้หัวข้อวิธีการขับร้องเพลงร้องเรือซึ่งทุกเพลงมีการลากเสียงที่คำว่า “ฮาเออ” ให้ยาวจนสุดเสียงด้วยทำนองต่าง ๆ เพื่อให้ทารกเคลิ้มหลับไป นี่คือการแปรของชาวบ้านกลายเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ผ่านการสั่งสมมายาวนาน เพลงร้องเรือเป็นบทเพลงพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของวิธีการขับร้องสามารถยืดหยุ่นได้มาก รวมถึงวิธีการเปล่งเสียง วรรคตอนการหายใจ ท่วงท่า การออกเสียงสระและพยัญชนะด้วย (Spencer, J. A. et al, 1990)

ท่วงท่าในการร้องเรือของพ่อเพลงแม่เพลงในวิถีชุมชนโหนดนาเล พบว่า ท่าทางการร้องเรือกล่อมลูกทำได้หลากหลายวิธี คือ ผูกเปลแล้วร้องเรือ หรือ บางครั้งถ้าลูกไม่ยอมนอนเปลแม่อีกก็สามารถอุ้มลูกแล้วร้องเรือไปด้วย เช่นเดียวกับการผูกเปลก็ได้จำกัดอยู่เฉพาะบริเวณใดเพราะเปลสามารถเคลื่อนย้ายได้ตามความสะดวก เช่น เมื่อแม่ไปทำงานจะนำเปลไปผูกไว้ใต้ต้นไม้เพื่อให้ลูกได้ใกล้ชิดแม่และสะดวกต่อการป้อนนม แม่ออกไปหาปลาผูกเปลลูกไว้ที่ริมชายหาดพลาแสงเสียงร้องกล่อมลูก ทำให้เพลงร้องเรือในวิถีชุมชนโหนดนาเลจึงมีได้จำกัดเพียงแค่การร้องกล่อมลูกอยู่บ้าน แต่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทและสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับการวิจัยของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวถึงขนบนิยมการใช้เพลงกล่อมเด็กในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ความว่า เพลงกล่อมเด็กนี้มีหลายชื่อเรียกขึ้นอยู่กับขนบนิยมการใช้ คำว่า “ขนบนิยม” หมายถึง โอกาสหรือค่านิยมในการใช้ เพลงกล่อมเด็กในแง่ที่มุ่งถึงการร้องทั่วไป มักเรียกว่า “เพลงร้องเรือ” หรือ “เพลงน้องนอน” ถ้านั้นการขับกล่อมให้เด็กหลับมักเรียกว่า “เพลงชาน้อง” แต่ถ้านำเอารูปแบบของเพลงกล่อมเด็กไปเล่นเป็นทำนองกลอนสด หรือเป็นบทปฏิบัติพากย์โต้ตอบกรรมกัน เรียกว่า “เพลงเสภา” หรือ “เสภา” จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิถีชุมชนโหนดนาเลพ่อเพลงแม่เพลงเรียกเพลงกล่อมเด็กว่าเพลงร้องเรือเท่านั้น (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2524)

สรุปและข้อเสนอแนะ

วิธีการขับร้อง น้ำเสียง และท่วงท่าการขับร้องของกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนดนาเล แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ผ่านการสั่งสมถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาบทเพลงกล่อมเด็กครั้งนี้สามารถเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการเพื่อนำไปต่อยอดและบูรณาการได้อย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ตั้งแต่พุทธศักราช 2558 จนกระทั่งปัจจุบันยังคงลงพื้นที่ค้นคว้าหาข้อมูลเพลงกล่อมเด็กจากพ่อเพลงแม่เพลง เทปเสียง หนังสือ ตำรา เพื่อบันทึกข้อมูลเอาไว้ให้ได้มากที่สุดสำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งถัดไป ในฐานะนักวิจัยรุ่นใหม่ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งถัดไป ดังนี้ 1) การวิจัยเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่เก็บข้อมูลเพลงกล่อมเด็กที่ยังคงเหลืออยู่ให้ได้มากที่สุด พร้อมทั้งบันทึกวิดีโอด้วยเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ให้รวบรวมข้อมูลเก่า เทปเสียง หนังสือ ในห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์ นำมาสร้าง

เป็นฐานข้อมูลเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ 2) การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมนำเพลงกล่อมเด็กเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างวิจัยและนวัตกรรม เช่น นำทำนองเพลงกล่อมเด็กมาผสานเข้ากับเทคโนโลยีดนตรี นำคำร้องเพลงกล่อมเด็กมาเป็นแรงบันดาลใจเพื่อสร้างบทเพลงรูปแบบต่าง ๆ และ 3) การวิจัยเพื่อสร้างรายได้เพลงกล่อมเด็กเป็นซอฟต์แวร์อย่างหนึ่งสามารถนำบทเพลงกล่อมเด็กมาใช้เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น การสร้างผลิตภัณฑ์ การสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนของวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนด-นา-เล: ภาพสะท้อนทางมานุษยวิทยาดนตรีและการจัดการความรู้ หลักสูตรปรัชญาดุष्ฎีบัณฑิต ดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2563). ความรู้เรื่อง เพลงกล่อมเด็กล้านนา. เรียกใช้เมื่อ 24 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.finearts.go.th/chiangmailibrary>
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2549). รักษ์เลสาบ: คู่มือการเรียนรู้สำหรับประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- จำเนียร ชัยกิจ. (12 ส.ค. 2567). วิธีการผูกเปลร้องเรือ. (สุภาพร ฉิมหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- ดวงใจ ทิวทอง. (2560). อรรถบทการร้องเพลง กระบวนการและนวัตกรรมการขับร้อง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด.
- ดุष्ฎี พนมพยงค์. (2542). สานฝันด้วยเสียงเพลง มาฝึกร้องเพลงกันเถิด. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- เปลื้อง พังระวะ. (26 ก.ค. 2567). เพลงร้องเรือ. (วันชัย อภัยพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- พรรณีกา โสทธิพันธุ์. (2547). วัฒนธรรมतालโตนด: กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ภรณ์ ดวงจักร. (26 ก.ค. 2567). เพลงร้องเรือ. (วันชัย อภัยพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สามารถ สาเริ่ม. (2565). ร่องรอยมลายูกลั่นตันนอกแผ่นดินกลั่นตัน กรณีศึกษามุสลิมบ้านบ่อตรุ ตำบลบ่อตรุ อำเภอร่อนนุช จังหวัดสงขลา. RUSAMILAE JOURNAL, 44(1), 41-49.
- สุจรรยา ราชเมืองฝาง. (26 ก.ค. 2567). วิธีการร้องเรือ. (วันชัย อภัยพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2521). คติชาวบ้านปักษ์ใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.
- _____. (2524). วิเคราะห์สาระเพลงกล่อมเด็กภาคใต้. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- Spencer, J. A. et al. (1990). White noise and sleep induction. Archives of Disease in Childhood, 65(1), 135-137.

การพัฒนานวัตกรรมจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมืออาชีพ
ของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด*

INNOVATIONS DEVELOPMENT IN CONDOMINIUM MANAGEMENT TOWARDS
PROFESSIONAL SUCCESS OF SMART SERVICE AND MANAGEMENT CO., LTD

เพ็ญพิชชา วิชิตพันธ์^{1*}, บุษกร วัฒนบุตร¹, ฉนวน เอื้อการณ์²

Penpitcha Vichitphan^{1*}, Bussakorn Wattanaboot¹, Chanaun Uakarn²

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Liberal Art, North Bangkok University, Bangkok, Thailand

²คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Engineering, Kasem Bundit University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: dawvichitphan17@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนาการจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมืออาชีพ 2) พัฒนานวัตกรรมจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมืออาชีพ เป็นการวิจัยและพัฒนาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน ได้แก่ ผู้พักอาศัยในอาคารชุดริมน้ำรัชดา-ห้วยขวางและผู้บริหาร พนักงานของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด เครื่องมือวิจัยคือแบบฟอร์มแนวประเด็นในการสัมภาษณ์ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพปัจจุบันในด้านการบำรุงรักษาทั้งภายในและภายนอกอาคารชุดมีความสะอาด เรียบร้อย ห้องน้ำสะอาด และพนักงานมีการใส่ใจดูแลอย่างดีมีการจัดการอย่างดี มีช่างประจำอาคาร เป็นคนตรวจเช็คงานระบบต่าง ๆ ตรวจสอบอุปกรณ์ในชั้นพักอาศัย และตรวจสอบความปลอดภัยในการใช้งาน ส่วนในสภาพปัญหามีปัญหาในการควบคุมดูแล การปฏิบัติหน้าที่ของบริษัทคู่สัญญาให้ดำเนินการตามเงื่อนไข และครอบคลุมไปถึงเรื่องการจัดการที่จอดรถยังคงมีปัญหการบริหารงบประมาณล่าช้า และยังมีปัญหาในการนำเงินมาใช้ในการบริหารไม่ได้ทันทั่วทั้ง และความต้องการในการจัดการอาคารชุดส่วนใหญ่เป็นความต้องการด้านการบำรุงรักษาซึ่งต้องการให้มีการมุ่งเน้นในการดูแลบำรุงรักษาระบบงานของฝ่ายวิศวกรรม อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ และต้องการให้พื้นที่ส่วนกลางให้มีความสะอาดสวยงามอยู่ตลอดเวลา 2) นวัตกรรมจัดการที่ถูกพัฒนาขึ้น มีความครอบคลุมในการบริหารจัดการอาคารชุด ประกอบด้วย 2.1) นวัตกรรมการบำรุงรักษา 2.2) นวัตกรรมการบริหารทั่วไป 2.3) นวัตกรรมบริหารการเงิน และ 2.4) นวัตกรรมการบริหารบุคลากร

คำสำคัญ: อาคารชุด, การจัดการอาคารชุด, ความสำเร็จ, มืออาชีพ

Abstract

This research aims to 1) study the current conditions, problems, and needs for developing condominium management towards professional success and 2) develop management innovations for condominium success for Smart Service and Management Co., Ltd. This research

is a research and development study utilizing qualitative research methods. There are 18 key informants, including residents of the Rhythm Ratchada - HuaiKhwang condominium and the executives and employees of Smart Service and Management Co., Ltd. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using content and descriptive analysis. The results showed: 1) Current conditions indicate that maintenance inside and outside the condominium is well-managed, with cleanliness maintained, particularly in restrooms, and employees providing attentive care. A dedicated building technician regularly checks various systems, inspects equipment on residential floors, and ensures safety standards are met. However, problems include difficulties in supervising contracted companies to ensure compliance with contractual terms, parking management issues, budget management delays, and the inability to utilize funds promptly. There is also a need for enhanced management, particularly in maintenance, emphasizing the upkeep of engineering systems, tools, and equipment and ensuring that common areas remain clean and aesthetically pleasing at all times. 2) The innovations developed encompass comprehensive condominium management, including 2.1) Maintenance Innovation, 2.2) General Management Innovation, 2.3) Financial Management Innovation, and 2.4) Personnel Management Innovation

Keywords: Condominium, Condominium Management, Success, Professional

บทนำ

ปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์คือที่พักอาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ ต่อการดำรงชีพของมนุษย์ เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่ จะใช้เวลาสองในสามของแต่ละวัน อยู่ในบ้านพักอาศัย ทั้งการพักผ่อนหลับนอน และการทำกิจกรรมต่างๆ ภายในครอบครัว จึงนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะขาดมิได้ เพราะเป็นสถานที่ที่สามารถป้องกันความร้อน ความหนาว แดด ลม ฝน ตลอดจน ป้องกันสัตว์และแมลงมารบกวน แต่ที่ที่พักอาศัยนั้น จำต้องมีสภาพที่เหมาะสมต่อการพักอาศัยด้วยโดยเฉพาะจะต้องเป็นที่พักอาศัยที่ถูกสุขลักษณะ ที่ที่พักอาศัยมีอยู่หลายลักษณะโดยมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น บ้านเดี่ยว บ้านแฝด ตึกแถว เรือนแถว ห้องแถว ทาวน์เฮาส์ ห้องชุดหรืออาคารชุด (ดวงรัตน์ เสือขำ, 2566) และอาคารชุดพักอาศัยหรือคอนโดมิเนียมเป็นรูปแบบที่อยู่อาศัยที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบันโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ซึ่งที่ดิน มีราคาแพงมีปริมาณความต้องการที่อยู่อาศัยสูงและผู้คนต้องการความสะดวกรวดเร็วในการเดินทาง และอยู่อาศัย อาคารชุดพักอาศัยมีความพิเศษและแตกต่างจากที่อยู่อาศัยประเภทอื่น เนื่องจากมีการตรา ไว้ทางกฎหมายว่าเป็นอาคารที่สามารถแยกการถือกรรมสิทธิ์ออกเป็นส่วน ๆ หรือตามพื้นที่ได้ โดยในกรณีอาคารชุดพักอาศัยนี้ห้องชุดถือเป็น “ทรัพย์สินส่วนบุคคล” ตามกรรมสิทธิ์ของเจ้าของห้องชุดและเจ้าของห้องชุดทั้งหมดมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในทรัพย์สินที่กำหนดไว้ว่าเป็นของส่วนกลางที่เรียกว่า “ทรัพย์สินส่วนกลาง”

อย่างไรก็ตามจากการที่ตลาดคอนโดมิเนียมหรืออาคารชุดขยายตัว และส่งผลให้การพักอาศัย ในอาคารชุดมีผู้พักอาศัยจำนวนมากขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวย่อมเกิดโอกาสที่ผู้พักอาศัยจะประสบปัญหาและได้รับผลกระทบต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องใช้ร่วมกับผู้อื่น เช่น ลิฟต์โดยสาร ทางเดินลิฟต์ ที่จอดรถยนต์ สระว่ายน้ำ สถานที่ทิ้งขยะ รวมทั้งปัญหาพื้นที่จอดรถยนต์ ปัญหาการใช้เครื่องออกกำลังกายที่มีไม่เพียงพอ ปัญหาการส่งเสียงดังรบกวน ปัญหาของตัวอาคาร ปัญหาการทำอาหารในห้องชุดตลอดจนปัญหาในการใช้พื้นที่ส่วนกลาง ปัญหาการเข้าร่วมประชุมของเจ้าของร่วม ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ ปัญหาเพื่อนบ้าน ปัญหาการค้างชำระค่าส่วนกลาง ปัญหาน้ำรั่ว ปัญหาสัญญาณโทรศัพท์ ปัญหาด้านความปลอดภัย ปัญหาการบริหารงานของนิติ

บุคคลอาคารชุด ปัญหาความชำรุดเสียหายของอาคาร ปัญหาของการจัดส่งพัสดุ การรับฝากส่งอาหาร แบบเดลิเวอรี่ เป็นต้น (พิสิฐ ชูประสิทธิ์, 2558) และจากสถานการณ์และปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ตลาดบริษัทบริหารอาคารชุดฯ หมู่บ้านจัดสรรในรูปแบบนิติบุคคลเกิดการขยายตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องมากกว่าในอดีตเพื่อรองรับการจัดการอาคารชุดฯ หรือหมู่บ้านจัดสรร จึงจำเป็นต้องพัฒนานวัตกรรมการจัดการ เนื่องจากนวัตกรรมเป็นความคิด การปฏิบัติ หรือวัตถุใหม่ ๆ ที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับบุคคลหรือกลุ่มคนที่นำไปใช้ กล่าวคือ เป็นระบบการจัดการในรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพและมีประโยชน์มากกว่าเดิม (Rogers, E. M., 2003)

บริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด เป็นบริษัทที่ประกอบกิจการด้านการให้บริการ ด้านการจัดการอาคารชุดและหมู่บ้านจัดสรร โดยขอบเขตการดำเนินงานจะครอบคลุมตั้งแต่การรับผิดชอบดูแลนิติบุคคลภายในโครงการ และนำเสนอนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตการอยู่อาศัยของลูกบ้านวางแผน การดำเนินงาน ไปจนกระทั่งควบคุมดูแลการจัดการอาคารหรือหมู่บ้านจัดสรร และจากการที่บริษัทมีหน้าที่ ในการบริหารจัดการโครงการบ้านจัดสรรและอาคารชุดเป็นจำนวนมากโดยในปัจจุบัน บริษัทฯ ดูแลมากกว่า 300 โครงการในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและหัวเมืองใหญ่ทั่วประเทศ ซึ่งในปัจจุบันพบว่าการจัดการ ยังประสบปัญหาหลายด้านซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละโครงการ อาทิ ปัญหาการไม่ติดตามค่าส่วนกลาง โดยปล่อยให้ผู้พักอาศัยบางส่วนติดค้างค่าใช้จ่ายส่วนกลางจนส่งผลให้นิติบุคคลไม่มีเงินจ่ายบริษัทคู่สัญญา หรือ ปัญหาความเกียจคร้านของพนักงาน การไม่ตรวจงาน ไม่รายงาน ไม่แจ้งผลคืบหน้าต่อผู้บังคับบัญชา รวมทั้งปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ซึ่งปัญหาที่กล่าวมานี้ส่งผลให้การดำเนินงาน ในการจัดการอาคารชุดไม่ประสบความสำเร็จ และท้ายที่สุดกรรมการนิติบุคคลอาคารชุดนั้น ๆ อาจจะถูกยกเลิกสัญญา การบริหาร (บริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2566) ดังนั้น การจัดการอาคารชุดโดยการจัดสรรบุคลากร การมอบหมายงาน และการให้บริการต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วและสามารถแก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือผู้พักอาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วจึงควรใช้วิธีการและแนวทางใหม่ในการจัดการ ซึ่งวิธีการใหม่ ๆ คือ นวัตกรรมที่นำมาใช้เพื่อการผสมผสานระหว่างแนวความคิดใหม่ (New idea) กับอุปสงค์ใหม่ (New Demand) ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเกิดความเร็วและประหยัดเวลาในการทำงาน แต่ในบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด ไม่มีนวัตกรรมที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการ จึงจำเป็นต้องพัฒนานวัตกรรมในการจัดการอาคารชุด

จากปัญหาดังที่กล่าวมา การจัดการอาคารชุดแบบมีอาชีพจึงเข้ามามีบทบาทและความสำคัญอย่างมากในตลาดอสังหาริมทรัพย์ประเภทอาคารชุด เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาและการดำเนินงานในโครงการเหล่านั้นประสบความสำเร็จ โดยทำให้ผู้ใช้อาคารหรือผู้อยู่อาศัยเกิดความพึงพอใจ และในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างผลตอบแทนในการลงทุนให้กับเจ้าของอาคารชุดได้นั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้จัดการอาคารชุดริเริ่มจัดหา-ห่วยขวาง ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของบริษัทสมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด เล็งเห็นความสำคัญ จึงทำการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการจัดการอาคารชุด เพื่อก้าวสู่ความสำเร็จอย่างมีอาชีพ โดยผลการวิจัยจะทำให้ได้นวัตกรรมการจัดการอาคารชุด ซึ่งเป็นวิธีการจัดการอาคารชุดในรูปแบบ ที่แปลกใหม่และมีประสิทธิภาพ โดยก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับบริษัทฯ และผู้พักอาศัยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนาการจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมีอาชีพของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมีอาชีพของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ใช้ระเบียบวิธีวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากการได้รับหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยเลขที่ LA6/2566 (วันที่ 17 กันยายน 2566) จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน ตามแนวคิดของ Saaty, T. L. พบว่า ขนาดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เหมาะสมที่สุดคือ 7 - 21 คน (Saaty, T. L., 1970) โดยเกณฑ์การคัดเลือกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติให้เป็นผู้พักอาศัยในอาคารชุดหรือมีรายได้-ห่วยขวางและผู้บริหาร พนักงาน ของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด ส่วนเกณฑ์การคัดออก คือเมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่สะดวกที่จะให้ข้อมูลต่อ และการถอนตัวไม่ต้องบอกเหตุผล โดยที่การถอนตัวดังกล่าวจะไม่ส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานหรือสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหล่านั้น รวมทั้งยังสามารถปฏิเสธและยุติการให้ข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ได้ตามความต้องการเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน ตามแนวคิดของ Krueger, R. A. & Casey, M. A. กล่าวว่า จำนวนผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มควรอยู่ที่ 8 - 10 คน (Krueger, R. A. & Casey, M. A., 2008) เกณฑ์การคัดเลือก คือ กำหนดเกณฑ์ให้เป็นผู้จัดการอาคารชุดและผู้จัดการพื้นที่ของแต่ละโครงการในเครือบริษัท สมาร์ทฯ ส่วนเกณฑ์การคัดออก คือ เมื่อผู้เข้าร่วมขอลถอนตัวเนื่องจากติดภารกิจ โดยที่การถอนตัวดังกล่าวจะไม่ส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานหรือสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมฯ เครื่องมือวิจัย คือ แบบฟอร์มการสนทนากลุ่ม และสนทนากลุ่มแบบเผชิญหน้า

ผู้เข้าร่วมการระดมความคิดเห็น จำนวน 30 คน ตามแนวคิดของ Burns, N. & Grove, S. K. (Burns, N. & Grove, S. K., 2005) เกณฑ์การคัดเลือก คือ กำหนดเกณฑ์ให้เป็นผู้บริหารระดับสูง ผู้จัดการพื้นที่ ผู้จัดการอาคารชุด พนักงานโครงการ ผู้พักอาศัย รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องได้แก่สมาคมธุรกิจบริหารจัดการอาคารชุด เจ้าของธุรกิจ เครื่องมือวิจัยคือ แบบฟอร์มการระดมความคิดเห็น เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประชุมระดมความคิดเห็นแบบเผชิญหน้า ส่วนเกณฑ์การคัดออก คือ เมื่อผู้เข้าร่วมขอลถอนตัวเนื่องจากติดภารกิจ เครื่องมือวิจัย คือ แบบฟอร์มสำหรับการระดมความคิดเห็น

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือวิจัยจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ตัวแปรที่นำไปสู่การสร้างแนวประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการระดมความคิดเห็น จากนั้นนำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบคุณภาพและความถูกต้องรวมทั้งความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า และการระดมความคิดเห็น และสนทนากลุ่ม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสรุปตีความ เพื่อนำไปสู่การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาเข้าสู่กระบวนการระดมความคิดเห็นโดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างมีอิสระ จากนั้นจึงเริ่มทำการวิพากษ์เพื่อลงความเห็นในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการอาคารชุด

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมีอาชีพของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด พบว่า ด้านการบำรุงรักษาทั้งภายในและภายนอกอาคารชุด มีความสะอาด เรียบร้อย ห้องน้ำสะอาด พนักงานมีการใส่ใจดูแลอย่างดีมีการจัดการอย่างดี มีช่างประจำอาคารเป็นคนตรวจเช็คงานระบบต่าง ๆ ตรวจสอบอุปกรณ์ ในชั้นพักอาศัย ตรวจสอบความปลอดภัยในการใช้งาน ส่วน ในด้านการบริหารทั่วไปนั้น ได้ดำเนินการจ้างบริษัทคู่สัญญาทุกฝ่ายเข้ามาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการให้บริการ ประกอบด้วยงาน

แม่บ้าน งานรักษาความสะอาดในและนอกอาคาร การดูแลพื้นที่ส่วนกลาง งานดูแลภูมิทัศน์ งานรักษาความปลอดภัยมีการตรวจเช็คการเข้าออก มีระบบสแกนขึ้นบนอาคารและในด้านบริหารการเงินมีการตั้งงบประมาณที่เหมาะสม มีเงินสะสมมากเพียงพอสำหรับการใช้งานต่าง ๆ การซ่อมแซม การปรับปรุง และในด้านบริหารบุคลากรอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของผู้จัดการที่ควบคุมการทำงานของพนักงานทุกคน ซึ่งทุกคนต่างมีความรู้ความสามารถทำตามหน้าที่ของตนเองในทุกฝ่ายได้อย่างสมบูรณ์ ไม่มีข้อผิดพลาด การทำงานตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างถูกต้อง รวดเร็ว พนักงานมีอัธยาศัยที่ดี เป็นกันเอง มีจิตใจให้บริการ และมีการช่วยเหลือผู้พักอาศัยดีมาก

“...ด้านบำรุงรักษา การบำรุงรักษาในการดำเนินการและดูแลดี ระบบไม่เกิดความเสีย และพนักงานช่างและพนักงานที่ทำงานที่นี่มีการใส่ใจและดูแลดี...” (กรรมการฝ่ายบริหารโครงการฯ คนที่ 1, 2567)

“...โดยภาพรวมการดูแลเครื่องมือ เครื่องใช้ ถือว่าดี และพื้นที่ส่วนกลางพร้อมใช้งานดี สะอาด เรียบร้อย ถือว่าการบำรุงรักษาอยู่ในระดับที่ดี และการบำรุงรักษาของระบบฝ่ายวิศวกรรมมีการดูแลระบบพร้อมใช้งาน...” (กรรมการที่ปรึกษาฝ่ายบริหารโครงการฯ, 2567)

ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการด้านบำรุงรักษา พบว่า มีปัญหาเรื่องปัญหาในเรื่องการซ่อมแซมและการบำรุงรักษาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการแก้ไขงานระบบต่างๆ ล่าช้า ใช้เวลานานเกินไปส่วน ด้านบริหารทั่วไป พบว่า มีปัญหาในการควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของบริษัทคู่สัญญาให้ดำเนินการตามเงื่อนไข ประกอบด้วยการรักษาความสะอาด รักษาความปลอดภัย และยังครอบคลุมไปถึงเรื่องการจัดการ ที่จอดรถยังมีบุคคลภายนอกเข้ามาจอดรถและด้านบริหารการเงิน พบว่า มีปัญหาการบริหารงบประมาณล่าช้า และยังมีปัญหาในการนำเงินมาใช้ในการบริหารไม่ได้ทันท่วงที เก็บเงินไม่ได้ตามเป้าหมาย การจัดเก็บค่าส่วนกลางล่าช้า ไม่มีระบบเรียกเก็บโดยตรงทำให้การจัดเก็บไม่เป็นตามแผนงานที่กำหนดไว้ และด้านบริหารบุคลากรพบว่ามีปัญหาในการควบคุมดูแลบุคลากรเกี่ยวกับพฤติกรรมกรทุจริตไม่สุภาพไม่มีมนุษยสัมพันธ์พนักงานรักษาความปลอดภัยการแต่งกายไม่เรียบร้อยเปลี่ยนพนักงานบ่อยทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง

“...การบำรุงรักษาในบางระบบช้าเกินไป เช่น การเปลี่ยนท่อน้ำในส่วนกลางยังไม่ทันสมัย ยังไม่ตอบสนองให้กับผู้พักอาศัย เนื่องจากมีพื้นที่ที่ยังสามารถนำเอามาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ห้องใต้ถุน...” (กรรมการฝ่ายบริหารโครงการฯ คนที่ 2, 2567)

“...ในการบำรุงรักษาในงานฝ่ายวิศวกรรม มีการทำงานล่าช้า ทำให้ระบบงานต่างๆ ไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้...” (ฝ่ายวิศวกรรม, 2567)

ผลการศึกษาความต้องการในการจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมีอาชีพ พบว่า เป็นความต้องการมุ่งเน้นในด้านการบำรุงรักษาซึ่งต้องการให้มีการดูแลบำรุงรักษาระบบงานของฝ่ายวิศวกรรม อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และให้พื้นที่ส่วนกลางให้มีความสะอาดสวยงามอยู่ตลอดเวลา ส่วนในด้านบริหารทั่วไป พบว่า ต้องการให้มีการควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของบริษัทคู่สัญญา และต้องการให้เพิ่มทักษะในการทำงานเป็นทีม และ ด้านบริหารการเงินต้องการให้มีการควบคุมดูแลเกี่ยวกับด้านการเงินโดยต้องวางระบบบัญชี จัดเตรียมเอกสารด้านบัญชีและการเงิน และต้องการมีแอปพลิเคชันในการเก็บเงินค่าส่วนกลาง ส่วนในด้านบริหารบุคลากรพบว่า ต้องการให้มี

การควบคุมดูแลบุคลากรที่ทำงานในโครงการให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม แต่งกายสุภาพ รวมทั้งต้องพัฒนาบุคลากรโดยการฝึกอบรมและพัฒนาทีมงาน

การพัฒนานวัตกรรมใช้วิธีการประชุมระดมความคิดเห็น จากนั้นจึงนำนวัตกรรมเข้าสู่การวิพากษ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสม และประโยชน์ที่ได้รับ รวมทั้งเลือกกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจากทีมผู้บริหารและนักวิชาการจนได้นวัตกรรมที่สมบูรณ์ 4 นวัตกรรม ดังนี้ 1) นวัตกรรมการบำรุงรักษา มี 3 กิจกรรม ได้แก่ 1.1) การจัดการด้วย Smart Care เพื่อการบำรุงรักษาอุปกรณ์ในห้องชุด 1.2) การจัดการความปลอดภัย Smart Zero Red Alert เพื่อจัดการแจ้งเตือนกรณีที่มีผู้พักอาศัยเดินทางไปต่างจังหวัดหรือไม่อยู่ห้องเป็นเวลา 3 วันขึ้นไป และ 1.3) การบำรุงรักษาอย่างชาญฉลาด Smart Maintenance เพื่อการบำรุงรักษาเครื่องจักร รวมถึงระบบของอุปกรณ์สนับสนุนการทำงานของเครื่องจักรต่าง ๆ 2) นวัตกรรมการบริหารทั่วไปมี 3 กิจกรรม ได้แก่ 2.1) การจัดการด้วย Smart Katsan เป็นระบบคัดกรองผู้มาติดต่อ 2.2) การประชาสัมพันธ์ด้วย Smart World เพื่อการติดต่อกับนิติบุคคลอย่างรวดเร็ว และ 2.3) การจัดการนำส่งพัสดุด้วย Smart Parcel เป็นการบริหารการจัดส่งพัสดุนบนโทรศัพท์มือถือด้วยระบบ Urbanice แอปพลิเคชัน 3) นวัตกรรมบริหารการเงินมี 2 กิจกรรม ได้แก่ 3.1) การจัดการ Smart Financial ช่วยอำนวยความสะดวกในการแจ้งเตือนค่าสาธารณูปโภคและ 3.2) การจ่ายเงินแบบ Smart Payment ช่วยอำนวยความสะดวกในการชำระเงินของผู้อาศัยและ 4) นวัตกรรมการบริหารบุคลากร มี 2 กิจกรรมดังนี้ 4.1) การบริหารบุคคลด้วย Smart Niti เป็นระบบตรวจสอบเพื่อประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรภายใน และ 4.2) การพัฒนาบุคลากรด้วย Smart Training เป็นการพัฒนาศักยภาพผ่านการฝึกอบรมหลายรูปแบบ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปราย ได้ดังนี้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ในด้านสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนาการจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมีอาชีพของบริษัท สمارท์ เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด พบว่า ในสภาพปัจจุบันด้านการบำรุงรักษามีความสะอาดเรียบร้อย พนักงานเอาใจใส่ มีช่างประจำดูแลระบบและความปลอดภัย ด้านการบริหารทั่วไปจ้างบริษัทคู่สัญญามาดูแลพื้นที่ส่วนกลางและระบบรักษาความปลอดภัย ด้านการเงินตั้งงบประมาณเพียงพอ มีการบริหารบุคลากรโดยผู้จัดการที่ควบคุมงานได้ดี พนักงานมีจิตบริการและตอบสนองลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของเสรีชัย โชตพานิช อธิบายว่าแนวคิดด้านการบริหารจัดการที่ประยุกต์ใช้กับอาคารสถานที่ต่าง ๆ เป็นการปฏิสัมพันธ์ของ 3 สิ่งด้วยกัน คือ ทรัพยากรกายภาพ (Place) กิจกรรมขององค์กร (Process) และผู้ปฏิบัติในองค์กร (People) เพื่อให้เกิดการบริการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรกายภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการหรือผู้ใช้อาคารได้ครบทุกมิติและมีประสิทธิภาพสูงสุด เกิดความคุ้มค่า (เสรีชัย โชตพานิช, 2563)

ส่วนปัญหาที่พบ คือ การซ่อมแซมบำรุงรักษาล่าช้า บริษัทคู่สัญญาไม่ดำเนินงานตามเงื่อนไข การจัดการที่จืดจางและการบริหารงบประมาณล่าช้า รวมถึงการเก็บค่าส่วนกลางไม่เป็นไปตามแผน บุคลากรบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม และการเปลี่ยนพนักงานบ่อยทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ โลหิตไทย พบว่า การบริหารอาคารชุดส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการบำรุงรักษาอาคารชุด และระบบน้ำประปามีการชำรุดสึกหรอ ในขณะที่ลูกบ้านไม่อยู่ห้องเป็นเวลานาน ๆ สายฉีดชำระ มีเตอร์น้ำชำรุด และระบบความสะอาดถึงขยะไม่เพียงพอรวมทั้งมีสัตว์เลื้อยภายในอาคาร (ปาริชาติ โลหิตไทย, 2560) และยังสอดคล้องกับบุญญา แก้วทนต์ พบว่า การควบคุมลานจอดรถควรให้นิติบุคคลอาคารชุดมีส่วนร่วมในการบริหารลานจอดรถเพราะต้องรักษาผลประโยชน์ของเจ้าของร่วมเป็นหลัก (บุญญา แก้วทนต์, 2564) และต้องการมุ่งเน้นการบำรุงรักษาระบบวิศวกรรมและอุปกรณ์ให้คงสภาพดี ดูแลพื้นที่ส่วนกลางให้สะอาด ต้องการปรับปรุงการควบคุมบริษัทคู่สัญญา เพิ่ม

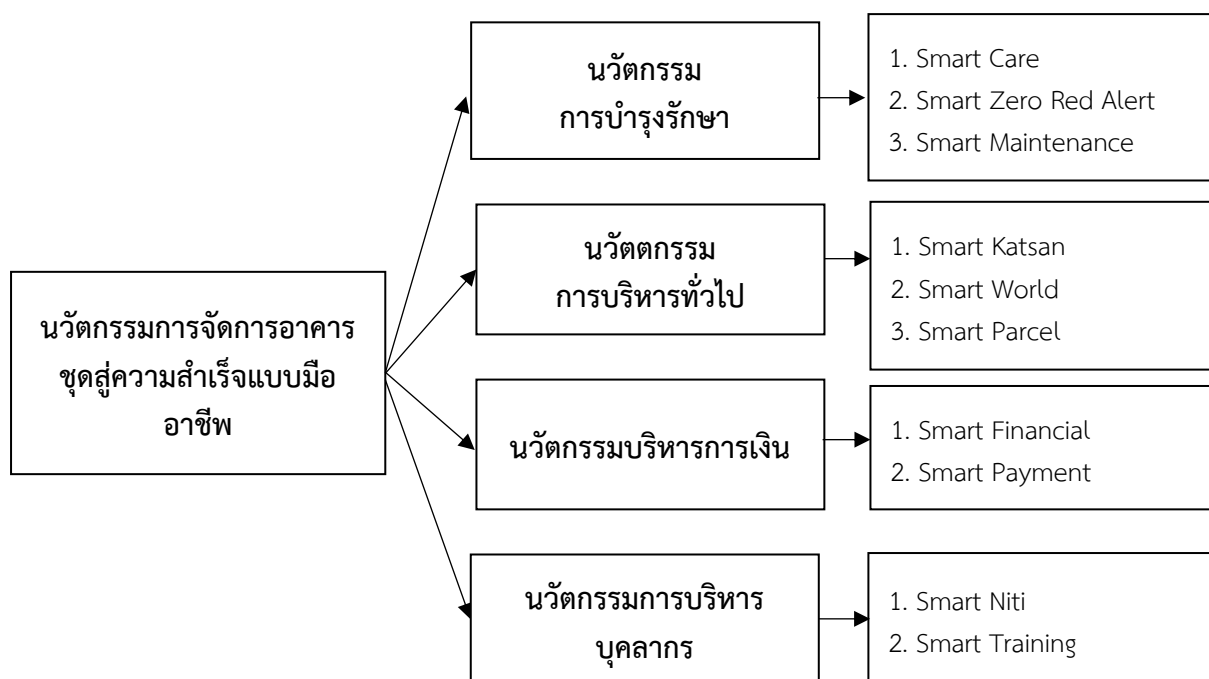

ทักษะการทำงานเป็นทีม พัฒนาระบบบัญชีและการเงิน รวมถึงแอปพลิเคชันสำหรับเก็บค่าส่วนกลาง และพัฒนาบุคลากรด้วยการฝึกอบรมและเสริมสร้างความเหมาะสมในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับนวัตกรรม สุนิศจวงษ์ พบว่า ผู้เช่าร้านค้ามีความต้องการให้ฝ่ายบริหารอาคารจัดการเรื่องความปลอดภัยในสวัสดิภาพและทรัพย์สิน ต้องการให้ดูแลจัดการให้มีระบบความปลอดภัยที่ได้มาตรฐานรวมทั้งต้องการให้มีรักษาความปลอดภัยประจำวัน จอดรถตลอด 24 ชั่วโมง (ธนวิรัตน์ สุนิศจวงษ์, 2562) ส่วนความต้องการในการจัดการฯ ในด้านบริหารทั่วไป พบว่า ต้องการให้มีการควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของบริษัทคู่สัญญาและต้องการให้เพิ่มจำนวนคนทำงานและเพิ่มทักษะในการทำงานเป็นทีมทั้งนี้สาเหตุที่ผู้ปฏิบัติงานต้องการให้มีการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของบริษัทคู่สัญญา เพราะเป็นผู้ที่ดำเนินการบริหารจัดการ ดูแลในทุกทุกกิจกรรมของโครงการ ที่ประกอบด้วย การดูแลความสงบเรียบร้อย ให้ผู้พักอาศัยอยู่อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการวิจัยของธนวิรัตน์ สุนิศจวงษ์ พบว่า ในอาคารชุดทั่วไปผู้เช่าพื้นที่ร้านค้าต้องการความสำคัญกับการจัดการงานบริการต่าง ๆ และที่จอดรถมากที่สุด (ธนวิรัตน์ สุนิศจวงษ์, 2562)

ผลการพัฒนานวัตกรรม ๆ พบว่าได้ 4 นวัตกรรมฯ คือ 1) นวัตกรรมการบำรุงรักษาประกอบด้วยระบบดูแลห้องพักอัจฉริยะ (Smart Care) ระบบแจ้งเตือนความปลอดภัยอัจฉริยะกรณีของห้องไม่อยู่ (Smart Zero Red Alert) และระบบซ่อมบำรุงอุปกรณ์ทั้งระบบแบบรวดเร็ว (Smart Maintenance) 2) นวัตกรรมการบริหารทั่วไปประกอบด้วย ระบบการคัดกรองผู้มาติดต่อ (Smart Katsan) ระบบสื่อสารอัจฉริยะ (Smart World) และระบบจัดส่งพัสดุอัจฉริยะ (Smart Parcel) 3) นวัตกรรมบริหารการเงิน ประกอบด้วย ระบบบริการทางการเงินอัจฉริยะ (Smart Financial) ระบบชำระเงินอัจฉริยะ (Smart Payment) และ 4) นวัตกรรมบริหารบุคลากร ประกอบด้วย ระบบตรวจสอบการทำงานของบุคลากร (Smart Niti) และระบบพัฒนาบุคลากร (Smart Training) และนวัตกรรมการบริหารบุคลากรทั้งนี้ นวัตกรรมที่ได้ี้มาจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการอาคารชุดที่ทุกคนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นจึงถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมของทุกคนและต้องดำเนินการโดยทุกคนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมผลการศึกษาคั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการเป็นการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเพื่อการพัฒนาองค์กรในการบริหารจัดการที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2548) สอดคล้องกับผลการวิจัยของธานี ก่อบุญ ซึ่งได้พัฒนานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพ การปฏิบัติงานของบุคลากรสหกรณ์ออมทรัพย์ จังหวัดสกลนคร พบว่า นวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้น คือ นวัตกรรมบริการและนวัตกรรมระบบที่ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ธานี ก่อบุญ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ นวัตกรรมจัดการอาคารชุดที่ประกอบด้วยนวัตกรรม 4 ด้าน ได้แก่ นวัตกรรมการบำรุงรักษา นวัตกรรมการบริหารทั่วไป นวัตกรรมบริหารการเงิน และ นวัตกรรมการบริหารบุคลากร และในแต่ละด้านประกอบด้วยกิจกรรมที่แตกต่างกัน และมีความสอดคล้องกับนวัตกรรมนั้น ๆ ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 โครงสร้างและองค์ประกอบของนวัตกรรมจัดการอาคารชุดฯ

จากแผนภาพอธิบายได้ว่านวัตกรรมจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จแบบมืออาชีพ มี 4 นวัตกรรม ได้แก่ 1) นวัตกรรมการบำรุงรักษาประกอบด้วยระบบดูแลห้องพักอัจฉริยะ (Smart Care) ระบบแจ้งเตือนความปลอดภัย (Smart Zero Red Alert) และระบบซ่อมบำรุงแบบรวดเร็ว (Smart Maintenance) 2) นวัตกรรมการบริหารทั่วไปประกอบด้วย ระบบการคัดกรองผู้มาติดต่อ (Smart Katsan) ระบบสื่อสารอัจฉริยะ (Smart World) และระบบจัดส่งพัสดุอัจฉริยะ (Smart Parcel) 3) นวัตกรรมบริหารการเงิน ประกอบด้วย ระบบบริการทางการเงินอัจฉริยะ (Smart Financial) ระบบชำระเงินอัจฉริยะ (Smart Payment) และ 4) นวัตกรรมบริหารบุคลากร ประกอบด้วย ระบบตรวจสอบการทำงานของบุคลากร (Smart Niti) และระบบพัฒนาบุคลากร (Smart Training)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สภาพปัจจุบันในการจัดการอาคารชุด สรุปได้ว่าในภาพรวมเป็นการจัดการที่รวดเร็วตอบสนองต่อความต้องการของผู้พักอาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เมื่อวิเคราะห์ในด้านสภาพปัญหาโดยละเอียด ยังคงมีปัญหา โดยเป็นปัญหาในเรื่องการซ่อมบำรุงรักษาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการแก้ไขงานระบบต่าง ๆ ล่าช้า และการบริหารงบประมาณมีความล่าช้า รวมทั้งในบางครั้งบุคลากรพูดจาไม่สุภาพ ซึ่งการพัฒนานวัตกรรมเกิดเป็นนวัตกรรม 4 ด้าน คือ นวัตกรรมการบำรุงรักษา นวัตกรรมการบริหารทั่วไป นวัตกรรมบริหารการเงิน และ นวัตกรรมบริหารบุคลากร และจากผลการวิจัยนี้ผู้วิจัยเสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด นำนวัตกรรมจัดการอาคารชุดไปใช้กำหนดเป็นนโยบาย/แนวปฏิบัติในการจัดการในด้านการบำรุงรักษา การบริหารทั่วไปการบริหารการเงินและการบริหารบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการในธุรกิจคอนโดมิเนียม หมู่บ้านจัดสรร อาคารชุด สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในธุรกิจของตนเองได้ รวมทั้งควรนำข้อมูลนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

การจัดการอาคารชุดในพื้นที่อื่น ๆ ได้ ส่วนในการวิจัยครั้งนี้เสนอแนะให้ควรมีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การพัฒนา AI ในการจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จมีอาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- กรรมการที่ปรึกษาฝ่ายบริหารโครงการฯ. (5 มี.ค. 2567). การพัฒนานวัตกรรมจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมืออาชีพของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด. (เพ็ญพิชชา วิจิตพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- กรรมการฝ่ายบริหารโครงการฯ คนที่ 1. (15 มี.ค. 2567). การพัฒนานวัตกรรมจัดการอาคารชุด สู่ความสำเร็จอย่างมืออาชีพของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด. (เพ็ญพิชชา วิจิตพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- กรรมการฝ่ายบริหารโครงการฯ คนที่ 2. (25 มี.ค. 2567). การพัฒนานวัตกรรมจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมืออาชีพของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด. (เพ็ญพิชชา วิจิตพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ณวัณรัตน์ สุวินิจวงษ์. (2562). ความต้องการและความคาดหวังจากการจัดการอาคารของผู้เช่าอาคารสำนักงาน. สารสาส์น, 2(21), 202-212.
- ดวงรัตน์ เสือขำ. (2566). สุขลักษณะของที่พักอาศัย. นครปฐม: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ธานี ก่อบุญ. (2566). การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสหกรณ์ออมทรัพย์ จังหวัดสกลนคร. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(8), 58-68.
- บริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด. (2566). รายงานการประชุมคณะกรรมการนิติบุคคลอาคารชุด ธีรมิตรดา - ห้วยขวาง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด.
- บุญญา แก้วทนต์. (2564). ความพึงพอใจในการบริการของนิติบุคคลอาคารชุด. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ปาริชาติ โลหิตไทย. (2560). แนวทางการพัฒนาเพื่อการบริหารอาคารชุด. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฝ่ายวิศวกรรม. (5 ก.พ. 2567). การพัฒนานวัตกรรมจัดการอาคารชุดสู่ความสำเร็จอย่างมืออาชีพของบริษัท สมาร์ท เซอร์วิส แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด. (เพ็ญพิชชา วิจิตพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- พิสิฐ ชูประสิทธิ์. (2558). นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร. กรุงเทพมหานคร: หมู่บ้านจัดสรรไทย.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2548). รายงานประจำปี 2553 (Annual Report 2010). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- เสรีชัย โชตพานิช. (2563). โครงการการสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยผ่านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยในอาคารสูง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- Burns, N. & Grove, S. K. (2005). The Practice of Nursing Research. Conduct, Critique, and Utilization. London: Elsevier Saunders Company.
- Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2008). Focus groups A Practical Guide for Applied Research. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovations. (5th ed.). New York: Free Press.
- Saaty, T. L. (1970). How to Make a Decision: The Analytic Hierarchy Process. European Journal of Operational Research, 48(1), 9-26.

อัตลักษณ์ร่วมของต้นเหตุการก่อเหตุความรุนแรงในสังคมไทย สู่ต้นแบบองค์ความรู้
การใช้การเล่าเรื่องและการสร้างอัตลักษณ์จากการ์ตูนเพื่อสนับสนุนการต่อต้าน
ความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศในสังคม*

THE COLLECTIVE IDENTITY OF THE CAUSE OF VIOLENCE IN THAI SOCIETY
TO THE MODEL OF KNOWLEDGE, THE USE OF STORYTELLING AND IDENTITY
CREATION FROM CARTOONS TO SUPPORT THE RESISTANCE TO VIOLENCE
AND SEXUAL HARASSMENT IN SOCIETY

วันวิสาข์ พรหมจัน*, พชชนันท์ บุญช่วย

Wanwisa Promjeen*, Poschanan Boonchuai

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: wanwisa.pro@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อหาอัตลักษณ์ร่วมของต้นเหตุการก่อเหตุความรุนแรงในสังคมไทย และ 2) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมิติด้านผลงานสร้างสรรค์ กลยุทธ์ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน อันจะนำไปสู่แนวทางในการสร้างตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนถึงแนวทางการลดความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม การวิจัยครั้งนี้ดำเนินค้นคว้าสร้างแนวความคิดหรือมโนทัศน์งานสร้างสรรค์ที่สร้างจากพื้นฐานงานวิจัยที่มีฐานการหาข้อมูลจากวิธีวิจัยเป็นการทำงานสร้างสรรค์โดยให้การปฏิบัติเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้ใหม่ในงานวิจัย โดยใช้การวิจัยฐานราก เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ เพื่อนำเสนอเป็นทฤษฎีกรอบแนวคิด อธิบายกระบวนการของเหตุการณ์ในประเด็นที่วิจัย การวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้านการแก้ไขปัญหาความรุนแรงและผู้ประสบปัญหาความรุนแรงเพื่อวิเคราะห์และพัฒนาต้นแบบการเล่าเรื่องผ่านการ์ตูน เกณฑ์การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย (Try Out) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกตามเพศชาย หญิง อย่างละเท่า ๆ กัน จำนวน 30 คน และจำแนกตามช่วงอายุไม่ต่ำกว่า 18 - 29 ปี เป็นช่วงอายุที่มีประสบการณ์และความเข้าใจเกี่ยวกับการเล่าเรื่องและการใช้สื่อการ์ตูนช่องได้ดี สรุปผลการวิจัยจากการศึกษา พบว่า การ์ตูนช่อง เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ผลการทดลอง พบว่า การใช้การ์ตูนช่องในการสื่อสาร การนำเสนอภาพที่สอดคล้องกับเนื้อหาและใช้ภาพเพื่อสร้างความหมายในแต่ละช่องของการ์ตูนเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดอารมณ์และบรรยากาศ ซึ่งมีผลกระทบอย่างมากต่อความเข้าใจและความรู้สึกของผู้อ่าน

คำสำคัญ: การเล่าเรื่อง, อัตลักษณ์ร่วม, ความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ, การ์ตูนช่อง, การสร้างตัวตน

Abstract

The objective of this research study is to 1) Find the common identity of the causes of violence in Thai society and 2) Create knowledge about the dimension of creative work. The art

of creating identity from storytelling using channel cartoons as a base Which will lead to a way to create awareness for people about how to reduce violence and sexual harassment to people in society. This research conducted research conducted research to create ideas or concepts. Creative works based on research based on finding information from research methods as creative work by giving them as a tool to lead to new knowledge in research. By using foundation research as a systematic qualitative research It is a qualitative research method. To present it is a conceptual framework theory. Explain the process of events on the issue of researched. This research uses an in-depth interview method with experts in solving violence problems and people to analyze and develop storytelling models through cartoons. Target representative selection criteria (Try Out) using specific sampling (Purposive Sampling) Classified by male and female equally, 30 people and classified by age range of at least 18 - 29 years old. It is an age group that has experience and understanding of storytelling and the use of cartoon media. The results of the study found that channel cartoons are effective tools. The experimental results found that the use of cartoon channels in communication. Presenting images that are consistent with the content and using images to create meaning in each channel of the cartoon is important to convey emotions and atmosphere. Which has a great impact on the understanding and feelings of readers.

Keywords: Storytelling, Collective Identity, Violence and Sexual Harassment, Comic Strips, Identity Creation

บทนำ

ปัญหาของการใช้ความรุนแรงที่สำคัญในสังคมไทย ได้แก่ การฆ่าตัวตาย ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรม ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืน ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย สาเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงในสังคมไทยเกิดจากปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาสื่อที่มีการถ่ายทอดความรุนแรง เกิดจากปัญหาสุรา ยาเสพติด อาวุธปืน เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายในประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจ ทศนคติต่อการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งปกติของสังคม สังคมไทยขาดจิตสำนึกที่ดีต่อการแก้ไขปัญหามความรุนแรง ปัญหาขาดแนวทางที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหามความรุนแรง ปัญหามความรุนแรงของสังคมไทยในแต่ละระดับมีดังต่อไปนี้ ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal violence) และความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective violence) (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา, 2561)

ปัญหามความรุนแรงในครอบครัวปี 2565 มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล สรุปสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวปี พ.ศ. 2565 ที่มีการเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ พบว่า ปี 2565 มีรายงานข่าวถึง 1,131 เหตุการณ์ เพิ่มขึ้นจากปี 2564 กว่า 3 เท่า (ปี 2564 พบรายงานข่าวความรุนแรงในครอบครัว 372 เหตุการณ์) โดยมี เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นตัวกระตุ้น 347 ข่าวคิดเป็น 30.7% และยาเสพติด 272 ข่าว คิดเป็น 24% (มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล, 2565) รายงานการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 รอบ 6 เดือน (ต.ค. 66 - มี.ค. 67) 76 จังหวัด และกรุงเทพฯ ประจำปี 2566 รอบ 6 เดือน การให้ความช่วยเหลือกรณีความรุนแรงในครอบครัว จำนวนทั้งสิ้น 1,296 ราย โดย 3 อันดับสูงสุด ความสัมพันธ์ของผู้กระทำ (คน) จำนวนรวม 956 คน อันดับที่ 1 คู่ชีวิต จำนวน 398 คน คิดเป็น 41.63% อันดับที่ 2 บุตร จำนวน 162 คน คิด

เป็น 16.95% และอันดับที่ 3 ได้แก่ บิดา จำนวน 111 คน คิดเป็น 11.61% เพศของผู้กระทำ (คน) จำนวนรวม 956 คน อันดับที่ 1 แบ่งเป็น เพศชาย 189 คน คิดเป็น 41.63% อันดับที่ 2 เพศหญิง 765 คน คิดเป็น 80.02% และอันดับที่ 3 ไม่ระบุ จำนวน 2 คน คิดเป็น 0.21% เพศของผู้กระทำ (คน) จำนวนรวม 898 คน อันดับที่ 1 แบ่งเป็น เพศชาย 749 คน คิดเป็น 83.41% อันดับที่ 2 เพศหญิง 147 คน คิดเป็น 16.37% และอันดับที่ 3 ไม่ระบุเพศ จำนวน 2 คน คิดเป็น 0.22% ช่วงอายุของผู้กระทำ (คน) จำนวนรวม 898 คน แบ่งเป็นวัยเด็กเล็กแรกเกิด 6 ปี เพศชาย จำนวน 2 คน วัยเด็กตอนกลาง 7 - 12 ปี เพศชาย จำนวน 4 คน วัยรุ่น 13 - 18 ปี เพศชาย จำนวน 13 คน วัยผู้ใหญ่ตอนต้น 19 - 35 ปี เพศชาย 294 คน เพศหญิง 52 คน ไม่ระบุเพศ จำนวน 1 คน วัยกลางคน 36 - 59 ปี แบ่งเป็นเพศชาย 377 คน เพศหญิง 67 คน ไม่ระบุเพศ จำนวน 1 คน วันสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 59 คน เพศหญิง 23 คน (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2567) ศูนย์เร่งรัดจัดการสวัสดิภาพประชาชน สรุปผลการดำเนินงาน ประจำเดือน เมษายน - พฤษภาคม 2567 พบว่า การช่วยเหลือและคุ้มครอง กรณีปัญหาความรุนแรงประจำเดือน เมษายน - พฤษภาคม 2567 มีจำนวน 373 กรณี (410 ราย) แบ่งเป็นประเด็นที่ 1 ความรุนแรงที่เกิดภายในครอบครัว มีจำนวน 281 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.53 ประเด็นที่ 2 ความรุนแรงที่เกิดกับเพศหญิง มีจำนวน 302 ราย คิดเป็นร้อยละ 73.65 ซึ่งมากกว่าความรุนแรงที่เกิดกับเพศชายที่มี จำนวน 108 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.34 ประเด็นที่ 3 ความรุนแรงเกิดขึ้นกับเด็กมากที่สุด มีจำนวน 223 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.39 และประเด็นที่ 4 สิ่งที่น่าสนใจ คือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเยาวชนและผู้สูงอายุนั้น เกิดขึ้นภายในครอบครัวเพียงอย่างเดียว โดยเป็นการถูกทำร้ายร่างกายเป็นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เริ่มเปราะบางมากขึ้น หรือความเข้มแข็งของครอบครัวเริ่มอ่อนแอลง หรือรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย (ศูนย์เร่งรัดจัดการสวัสดิภาพประชาชน, 2567) องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นปัญหาสุขภาพและสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและร่างกายของผู้ถูกรักษา ในประเทศไทย พบว่า ผู้หญิงประมาณ 1 ใน 3 เคยประสบกับความรุนแรงทางจิตใจ และมีสถิติความรุนแรงต่อเด็กและผู้หญิงติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลกอย่างต่อเนื่อง (องค์การอนามัยโลก (WHO), 2563)

เรื่องเล่าเป็นวิธีวิทยาแนวใหม่ในการแสวงหาความรู้เพื่อการวิจัยทางสังคม การวิเคราะห์เรื่องเล่าเป็นกระบวนการและขั้นตอนที่วิเคราะห์ตัวบท จำแนกแยกแยะเรื่องราวจากเรื่องเล่าผ่านการสร้างความจริงของปรากฏการณ์ทางสังคม หลักในการวิเคราะห์เรื่องเล่า คือ การวิเคราะห์ตัวบท วิธีวิทยาในการวิเคราะห์เรื่องเล่าประกอบด้วย โลกทัศน์ของตัวบท และภาคปฏิบัติการของปรากฏการณ์วิทยา ผลลัพธ์สุดท้าย คือ การตีแผ่ให้เห็นเรื่องราว ประเด็นในการสร้างความรู้ และความจริงของสังคม (นรินทร์ สังข์รักษา, 2561) ยิ่งไปกว่านั้นจะเห็นได้ว่าแนวโน้มมีการศึกษาในวิธีวิทยาเรื่องเล่ามากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าในปัจจุบันสามารถประยุกต์ใช้ในหลายวงการ รวมไปถึงการใช้เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม นั้นเพราะปัญหาที่เห็นว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ผู้ใช้ความรุนแรงส่วนหนึ่งเห็นว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้ใช้ความรุนแรงเกิดความเครียดและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งการประกอบอาชีพการงานที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง ปัญหาเศรษฐกิจนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำ หรือ การขาดโอกาสทางสังคม ทำให้ผู้ใช้ความรุนแรงต้องหันไปประกอบอาชีพการงานที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง รวมทั้งบทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงไม่มีความรุนแรง โดยเฉพาะบทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับการมีอาวุธปืนไว้ครอบครองโดยไม่ถูกกฎหมาย หรือ ผู้กระทำผิดไม่มีความเกรงกลัวต่อการถูกลงโทษ จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเล็งเห็นว่า สิ่งสำคัญในการแก้ปัญหา คือ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมต่อการใช้ความรุนแรง การป้องกันหรือลดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กและสตรี การแก้ปัญหาสุราและยาเสพติด การควบคุมการใช้อาวุธปืน

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์ต้นเหตุของความรุนแรงในสังคมไทย และพัฒนากลยุทธ์การเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนเป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างความตระหนักรู้และสนับสนุนการลดความรุนแรงในสังคมได้อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน (The 2030 Agenda for Sustainable Development) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 อัน ได้แก่ ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงประกอบด้วยแนวทางในการลดความรุนแรงให้แก่สังคม เนื่องจากหากสังคมใดปราศจากความรุนแรงจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความสงบสุขและการทำให้สังคมเกิดการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืนโดยแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาอัตลักษณ์ร่วมของต้นเหตุการก่อเหตุความรุนแรงในสังคมไทย
2. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมิติด้านผลงานสร้างสรรค์ กลยุทธ์ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน อันจะนำไปสู่แนวทางในการสร้างตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนถึงแนวทางการลดความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินค้นคว้าสร้างแนวความคิดหรือมโนทัศน์ (Visual-Art Concept) งานสร้างสรรค์ที่สร้างจากพื้นฐานงานวิจัย (Practice Based Research) การสร้างสรรค์ที่มีฐานการหาข้อมูลจากวิธีวิจัยเป็นการทำงานสร้างสรรค์โดยให้การปฏิบัติเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้ใหม่ในงานวิจัย โดยเน้นถึงความรู้ที่ได้จากกระบวนการศึกษาและสร้างสรรค์ที่แสดงออกด้วยความเป็นเอกลักษณ์ของผลงาน (Originality) หรือการพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงานสร้างสรรค์ การค้นคว้าสร้างสรรค์เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่โดยการปฏิบัติและผลลัพธ์ของการปฏิบัตินั้น โดยผลงานวิจัยจะแสดงผ่านผลของการสร้างสรรค์ในลักษณะของการออกแบบในรูปแบบต่าง ๆ โดยการนำเอาตัวแปรและประเด็นที่ต้องการทำวิจัยมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การออกแบบงานวิจัยโดยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยที่มีความเหมาะสม จึงสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นข้อสมมติฐานเบื้องต้นที่จะดำเนินการศึกษาพิสูจน์ความจริงที่แท้จริงโดยผ่านกระบวนการวิจัย การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นขั้นตอนการนำเอาตัวแปรและประเด็นที่ต้องการทำวิจัยมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปของคำบรรยาย แบบจำลอง แผนภาพหรือแบบผสมเพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย รูปแบบการวิจัย วิธีการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบของการรวบรวมข้อมูล การจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดและการเชื่อมโยงหมวดเหล่านั้น เพื่อนำเสนอเป็นทฤษฎีที่เป็นกรอบแนวคิดกว้าง ๆ อธิบายกระบวนการของเหตุการณ์ กิจกรรม การกระทำหรือการมีปฏิสัมพันธ์ ในประเด็นที่วิจัย ทฤษฎีที่เป็นผลจากการวิจัยทฤษฎีฐานรากจึงเป็นทฤษฎีเชิงกระบวนการที่อธิบายถึงกระบวนการ ของเหตุการณ์ กิจกรรม การกระทำหรือการมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น (Charmaz, K., 2006) โดยยึดหลักของการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์หาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ที่ต้องการหาคำอธิบาย โดยการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การออกแบบ ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐานเพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม การ์ตูนช่อง (Comics) เป็นหนึ่งในสิ่งที่ได้รับความนิยมอย่างสูงมานาน เป็นที่ทราบกันดีว่าความนิยมอ่านการ์ตูนแพร่หลายทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ด้วยเนื้อเรื่องและรูปแบบที่หลากหลายจากแหล่งการ์ตูนทั้งต่างชาติและไทย การ์ตูนช่องเป็นรูปแบบวิธีการหนึ่งที่ศิลปินใช้แสดงออก ถ่ายทอดผ่านมุมมองและความคิดเพื่อสะท้อนสังคมจากโลกแห่งความจริงมุ่งไปสู่โลกของจินตนาการ จากรูปภาพ 1 ภาพ นำมารวมกับตัวอักษร 1 ตัวอักษรผสมผสานกันจนกลายเป็นภาษาการ์ตูนที่สมบูรณ์แบบที่ศิลปินทั้งหลายต่างพากันสรรหากลวิธีต่าง ๆ มาสร้างเอกลักษณ์

เฉพาะตัวเพื่อสร้างภาพของจินตนาการภายในการ์ตูน ซึ่งหนึ่งในเทคนิคที่การ์ตูนช่องใช้อธิบายภาพและเล่าเรื่องได้ชัดเจนที่สุด ก็คือ การเชื่อมต่อช่องช่องหรือเรียกในภาษาวิชาการว่า โคลสเซอร์ (Closure) ที่เกิดจากการเชื่อมโยงภาพมากกว่าหนึ่งภาพเพื่อเชื่อมต่อให้เกิดกระแสเวลาขึ้นนั่นเอง (Scott, M., 1994)

วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศ

- 1) โครงการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก (End Violence Against Children) ภาพยนตร์โฆษณา ชุด “ห่างเหิน (Distance)” ของ Mahidol Channel ที่สรุปว่า แนวคิด “ความรุนแรง สร้างความห่างเหินในใจเด็ก” (UNICEFTHAILAND, 2558) แนวคิด ปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็กที่นับวันจะมากขึ้นในสังคมไทย เนื่องจากความเชื่อและค่านิยมในการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกปลูกฝังมานาน จึงร่วมมือกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดทำภาพยนตร์โฆษณาเพื่อสร้างความตระหนักถึงผลกระทบของความรุนแรงที่มีต่อเด็ก และต้องการให้ผู้ใหญ่ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม โดยหยุดใช้ความรุนแรงต่อเด็กทุกรูปแบบ แล้วมาเริ่มต้น “เลี้ยงลูกอย่างเข้าใจ หยุดใช้ความรุนแรง
- 2) หยุดล่วงละเมิดทางเพศ หยุดโทษเหยื่อ (Mahidol Channel, 2564) แนวคิด หยุดกระทำความรุนแรงและโทษเหยื่อว่าเป็นต้นเหตุให้เกิดความรุนแรง ถ้ายทอดปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศเป็นอีกปัญหาใหญ่ของประเทศไทยที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ค่าเฉลี่ยในรอบ 5 ปี เกิดคดีข่มขืนขึ้นปีละประมาณ 4,000 คดี และในจำนวนนี้เป็นเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 5 - 20 ปี คิดเป็น 60% และหลังจากเกิดเรื่องขึ้นบางคนก็มักจะโทษเหยื่อ เช่น ไปที่เสี่ยง ๆ มาหรือเปล่า แต่งตัวโป๊แบบนี้ถึงโดนอนาจาร
- 3) หนังสือรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก เรื่อง “ทฤษฎีแห่งความรุนแรง Theory Of Violence” โดย CPR มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก ที่สรุปว่า สังคมควรตระหนักถึงต้นเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดจากครอบครัว และช่วยกันยุติความรุนแรงต่อเด็กอย่างถาวร (CPR มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, 2557)
- 4) Short 3D Animation “Safe Place” (Angelos, R., 2016) แนวคิด เล่าเรื่องความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดจากพฤติกรรมของพ่อที่ชอบดื่มสุรา และกลับมาทำร้ายลูกชายทุกครั้งเมื่อกลับถึงบ้าน สะท้อนให้เห็นว่าไม่มีพื้นที่ปลอดภัยในความรุนแรงแม้กระทั่งสถานที่ที่เรียกว่าบ้าน และ
- 5) Short 3D Animation “Bruised” (Rok, W. H. & Samantha, T., 2019) แนวคิด เล่าเรื่องราวของเด็กสาวอนุบาลที่โดนกระทำความรุนแรงจากครอบครัว ทำให้เป็นคนเก็บกด เก็บตัว ไม่ชอบสูงส่งกับใคร โดยเด็กสาวคนนี้จะมียอย้ำ บบร่างกายที่มีชีวิต สามารถเคลื่อนย้ายไปที่ต่าง ๆ บนร่างกาย ซึ่งเด็กสาวพยายามจะปกปิดไว้ไม่ให้ใครมองเห็น แต่คุณครูสังเกตเห็นอาการแปลก ๆ ของเด็กคนนี้ และคุณครูมอบความรักความไว้วางใจให้เด็กคนนี้ โดยการกอดทำให้เด็กสาวรู้สึกปลอดภัย สะท้อนบาดแผลจากความรุนแรงบนชีวิตของผู้ถูกระทำ

หลังจากรวบรวมข้อมูลแนวคิดและการวิเคราะห์ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ทำการออกแบบระเบียบวิธีวิจัยและวิธีดำเนินงานวิจัยโดยใช้กรอบทฤษฎีจากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการยึดกระบวนการผลิตสื่อ โดยการรวบรวมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง (Experts in solving violence problems) เป็นผู้ให้ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหา ด้าน การพัฒนา พื้นฟูพฤติกรรม และการเล่าเรื่อง มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี และทำงานอย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้นนักวิจัยได้ทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูล การสังเกต พร้อมวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาหาความสัมพันธ์ เพื่อใช้อธิบายการสร้างสรรคผลงานจากองค์ความรู้การใช้การเล่าเรื่องและการสร้างอัตลักษณ์จากการ์ตูนเพื่อสนับสนุนการต่อต้านความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศในสังคม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้อาหาหลักการ ในรูปลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีโดยการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การออกแบบต่อไป โดยการวิจัยในครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก รูปแบบกระบวนการที่เป็นระบบ ในการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูล โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จนได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีชั่วคราวแล้วจึงนำข้อสรุปที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์ถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการสร้างทฤษฎีขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากภาคสนามหรือข้อมูลเชิง

ประจักษ์ โดยการวิเคราะห์ผ่านการเข้ารหัส (Coding) อัตลักษณ์ร่วมของความรุนแรงและการก่อเหตุผ่านการสังเคราะห์ผลเพื่อให้ได้แนวคิดการสร้างสรรค์ จากนั้นดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานและประเมินคุณภาพผ่านแบบสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบการตระหนักรู้เรื่องความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศในการรับรู้และความเข้าใจสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ถึงความเหมาะสมด้านการพัฒนางานการสร้างสรรค์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ 2 คือ ผู้รับข่าวสารปัญหาความรุนแรง (People who have experienced violence) ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย 18 - 29 ปี จำนวน 30 คน (Try out) เพื่อทดสอบการใช้สื่อ เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ และความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้สื่อหรือรับสารเกี่ยวกับการเล่าเรื่องและการใช้สื่อการ์ตูนช่องได้ดี และกลุ่มตัวอย่างที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง (Experts in solving violence problems) สำหรับการประเมินคุณภาพกระบวนการออกแบบ ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐานเพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม เมื่อได้ข้อสรุปดังกล่าวข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงดำเนินการทดลองสร้างสรรค์ตามขั้นตอน จากนั้นจึงประเมินคุณภาพการ์ตูนช่อง (Comic Strips) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง (Experts in solving violence problems) จากนั้น จึงนำแนวทางที่ได้มาพัฒนาในรูปแบบการ์ตูนเล่ม และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ปรับปรุงเป็นผลงานต้นแบบ จากนั้นจึงนำมาสรุปผลและขยายไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานชุดสรุปด้วยการ์ตูนช่อง จำนวน 5 ตอนต่อไป ซึ่งเครื่องมือทั้ง 2 ประเภท ได้ผ่านการนำเสนอขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยและได้รับการอนุมัติและรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งออกให้ ณ วันที่ 30 สิงหาคม 2567 เอกสารรับรอง เลขที่ COA No. 034/2024 โดยมี ศ.ดร.ทวี เชื้อสุวรรณ ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เป็นผู้ลงนามรับรองผล

ผลการวิจัย

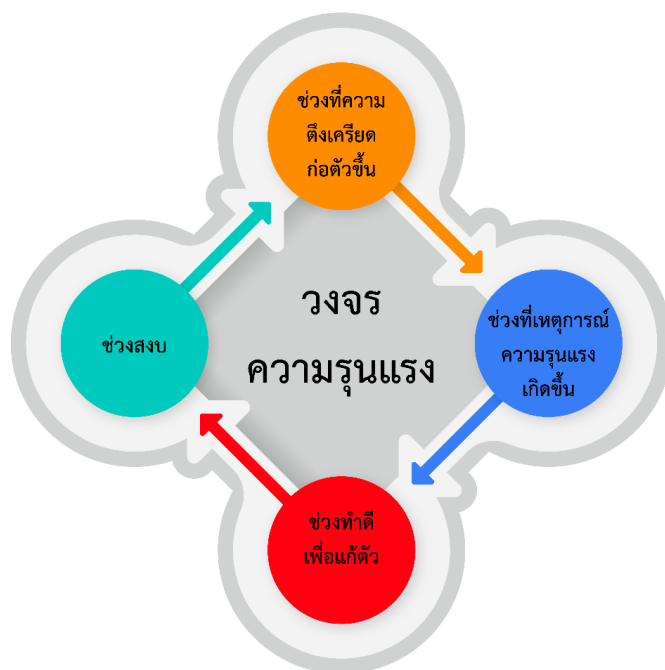
จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุป โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้แนวทางและเทคนิคในการสร้างสรรค์ต้นแบบองค์ความรู้ โดยสามารถสรุปผลให้เห็นภาพตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อหาอัตลักษณ์ร่วมของต้นเหตุการก่อเหตุความรุนแรงในสังคมไทย การศึกษาอัตลักษณ์ร่วมของต้นเหตุการก่อเหตุความรุนแรงในสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์เชิงลึกถึงสาเหตุเชิงโครงสร้าง (Structural Causes) ปัจจัยระบบที่ส่งผลต่อวงจรความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ มีสาเหตุและผลพวงที่ต่อเนื่องกัน เปรียบเสมือนการเด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว เหตุความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศเริ่มจากช่วงเวลาทั้งหมด 4 ช่วงในการพัฒนาความสัมพันธ์หรือพฤติกรรมไปสู่การก่อเหตุดังกล่าว หรือมีอยู่ 4 ขั้นตอนในการพัฒนาสถานการณ์ 1) ช่วงตึงเครียดของสถานการณ์ หรือความตึงเครียดของผู้ก่อเหตุ 2) ช่วงที่เหตุการณ์ความรุนแรงหรือการล่องละเมิดทางเพศเกิดขึ้น 3) ช่วงทำดีเพื่อแก้ตัว และ 4) ช่วงสงบ เมื่อเหตุการณ์ปกติกลับสู่ช่วงสงบ จากนั้นจะกลับไปสู่วงจรความรุนแรงอีกครั้ง โดยที่วงจรนี้อาจจะเกิด 2 - 3 ครั้งต่อปี หรือ เกิดทุกเดือน พร้อม ๆ กันนั้นถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือ รวมถึงครอบครัวเครือข่ายและเจ้าหน้าที่ ถ้าไม่เข้าใจวงจรนี้ก็จะหยุดความช่วยเหลือเหี่ยวไม่ได้ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าความเข้าใจผู้ถูกกระทำที่อยู่ในวงจรความรุนแรงนี้ เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากหลังจากนั้นหน่วยงานที่ช่วยเหลือหรือครอบครัวช่วยเหลือ เลิกฟัง ความรุนแรงจะเพิ่มขึ้น ช่วงสงบไม่มี จากนั้นจะมีแค่ 2 ช่วง คือ ตึงเครียดและทำร้าย และหลายกรณีนำไปสู่การเสียชีวิต นำไปสู่การฆาตกรรม ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยเล็งเห็นว่า หากผู้คนในสังคมเข้าใจวงจรความรุนแรงแล้ว จะสามารถช่วยคนที่ถูกทำร้ายได้ เนื่องจากความรุนแรงสามารถมีผลต่อจิตวิญญาณ จิตใจ ความเข้มแข็ง และอำนาจภายในของมนุษย์ทั้งหมด กล่าวคือ ระบบทางจิตวิทยาที่ทำให้เกิดวงจรความรุนแรง วน ๆ ซ้ำ ๆ และตัวโครงสร้างสังคมต่าง ๆ ที่อนุญาตหรือสนับสนุนให้มีการใช้ความรุนแรง โดยส่วน

ใหญ่จะเป็นเพศชายที่เป็นฝ่ายกระทำ วิธีการที่จะหยุดความรุนแรง หรือหยุดวิธีใช้อำนาจแบบผิด ๆ ที่นำไปสู่ความรุนแรง อันดับแรก คือ เมื่อพิจารณา พบว่า มีการนำอำนาจมาใช้ในการก่อเหตุความรุนแรง วิธีแก้ คือ ต้องแก้ด้วยอำนาจที่ใหญ่กว่า โดยใช้แหล่งอำนาจของสังคม ของครอบครัว ของสถาบันต่าง ๆ อันดับที่สอง กลุ่มผู้นำชุมชน หรือผู้นำองค์กร เล็งเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญ จักเข้าไปหยุดความรุนแรงโดยกล่าวถึงสิ่งที่ทำนั้นเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ผิดจริยธรรม

ภาพที่ 1 วงจรความรุนแรง

จากภาพวงจรความรุนแรง สรุปได้ว่า ผู้ก่อเหตุบางคนอาจมีปัญหาทางจิตใจหรือบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับการขาดความเห็นใจต่อผู้อื่น เช่น โรคจิตเภท (Psychopathy) หรือโรคบุคลิกภาพแปรปรวน (Personality Disorders) ซึ่งทำให้ผู้ก่อเหตุมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงหรือการบังคับทางเพศ ก่อให้เกิดการขาดความยับยั้งชั่งใจและความผิดชอบ (Lack of Accountability and Remorse) ผู้ก่อเหตุบางคนขาดความรู้สึกผิดหรือการยอมรับความผิดชอบในการกระทำของตนเอง ขาดทักษะในการควบคุมอารมณ์ตนเอง ตอบสนองต่อความเครียด ความโกรธ หรือความหงุดหงิดด้วยการใช้ความรุนแรงหรือการบังคับทางเพศ การเสพสารเสพติดหรือการติดแอลกอฮอล์ (Substance Abuse or Alcohol Dependence) มักเป็นปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงต่อการก่อเหตุความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ สารเหล่านี้สามารถลดการยับยั้งชั่งใจและเพิ่มความก้าวร้าว การเข้าใจอัตลักษณ์ร่วมของการก่อเหตุความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการสร้างสรรค์ตัวตนผ่านการเล่าเรื่องโดยใช้การทุนช่องเพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศในสังคม เพื่อสร้างมาตรการป้องกันและการแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพในการลดปัญหาเหล่านี้ในสังคม

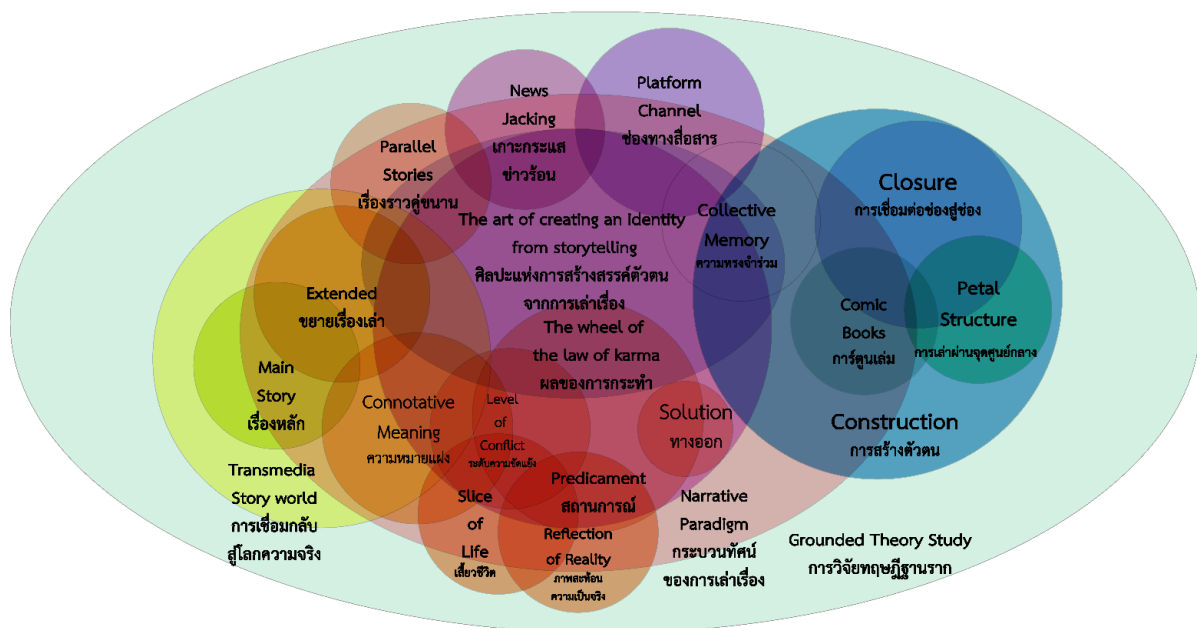
วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมิติด้านผลงานสร้างสรรค์ กลยุทธ์ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การทุนช่องเป็นฐาน

วิเคราะห์ผ่านบริบทสังคมไทย พบว่า หลายคนสะท้อนให้เห็นถึงมิติความเชื่อที่ว่า “คนเราเกิดมาใช้เวรใช้กรรม” กล่าวคือ การถูกสมาชิกในครอบครัวทำร้ายอาจเป็นเพราะบุคคลนั้นได้ทำเวรทำกรรมร่วมกันมาในชาติปางก่อนหรือไม่ก็ชาตินี้กรอบความคิดนี้กรอบความคิดนี้ทำให้หลายคนยอมทนต่อความรุนแรง ไม่ได้ตอบหรือทำร้ายคนอื่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลายคนเชื่อว่า ความรุนแรงที่ตนเผชิญเป็นสิ่งที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ (หรือ

เป็นเวอร์กรรมที่ถูกสั่งสมมาตั้งแต่อดีตชาติ) หรืออาจเป็นพระบุคคลนั้นไม่ต้องการที่จะประสบเหตุการณ์ความรุนแรงเช่นนี้อีกในชาติหน้า (หรือไม่ต้องการเกิดมาชาติใช้กรรมเหล่านี้ในชาติต่อไปอีก) เป็นต้น โดยความคิดเหล่านี้ถือเป็นตัวแปรสำคัญทำให้หลายคนเลือกที่จะยอมจำนนต่อการถูกใช้ความรุนแรงโดยสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งการปกปิดปัญหาความรุนแรงด้วยความเงียบ (Silence) ไม่ร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความรุนแรงที่ร้ายแรงแบบอื่น ๆ ต่อไปได้

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น นำมาสู่ รูปแบบ กระบวนการสร้างสรรค์ แนวทางการนำเสนอ โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานโดยการใช้วิธีวิทยาแบบเรื่องเล่า คือ กลวิธีหนึ่งในการใช้เรื่องเล่าจำนวนมากจากหลากหลายแง่มุม นำไปสู่การที่มาจากทุกด้านสู่การเยียวยาสังคม “การสร้างตัวตนในเรื่องเล่าเรื่อง” เพื่อให้ความชอบธรรมแก่สังคม ด้วยกระบวนการ “สร้างตัวตนจากเรื่องเล่าใหม่” กำกับลงบนสังคมในปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้นกลวิธีและทิศทางการสร้างสรรค์นี้จะสามารถเยียวยาและประกอบสร้างความทรงจำร่วม (Collective Memory) ขึ้นมาใหม่ได้ โดยให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจปฏิบัติการของเรื่องเล่า ซึ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าการทำความเข้าใจวิธีเล่าเรื่อง การสร้างตัวตนในโลกแห่งการสร้างสรรค์ว่าเป็นอย่างไร และทำไม โดยใช้วิธีการทดลองและการประเมินการตัดสินใจสำหรับตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย (Try out) อายุ 18 - 29 ปี ผู้ที่ได้ผ่านการตัดสินใจ วิธีการเก็บข้อมูลในการทดลองครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อประเมินความสามารถของการตัดสินใจในการสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อปัญหาความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ ใช้แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่องเชิงสร้างสรรค์และการสร้างตัวตน (Identity Creation) สร้างความตระหนักรู้เรื่องความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ อิงโครงสร้างเรื่องที่มีเหตุและผลแบบวงจรกรรม (Karmic Cycle) และสัญลักษณ์เพื่อสื่อสารประเด็นสำคัญ การประเมินผล การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ วัดระดับความตระหนักรู้และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงหลังทดลอง ความเข้าใจในประเด็น วัดระดับความเข้าใจต่อปัญหาความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ ยิ่งไปกว่านั้นต้นแบบที่ได้จักนำไปประยุกต์ใช้การตัดสินใจเป็นสื่อในแคมเปญระดับชาติเพื่อรณรงค์การยุติความรุนแรงโดยใช้การตัดสินใจในชุมชน

ภาพที่ 2 ทิศทางการสร้างสรรค์วิจัยและพัฒนา

อภิปรายผล

การทบทวนวรรณกรรมข้างต้นจักนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม เนื่องจากศิลปะ เป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ อีกทั้งยังแทรกตัวอยู่ในทุกสาขาอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงาน หรือการทำธุรกิจ ทุกอย่างล้วนอาศัยศิลปะในการสร้างสรรค์ผลงานทั้งสิ้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการเล่าเรื่อง คือ ศิลปะการทำความเข้าใจในบริบทที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ การสังเคราะห์สารทางความคิด ความเชื่อ ทศนคติ สถานที่ เวลา เพื่อบอกเล่าเรื่องราวผ่านกระบวนการทางความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจจุดมุ่งหมายของเรื่องจนสามารถคิด วิเคราะห์ ประเมินค่า ตีความ และสรุปความคิด จุดประกายพลังสร้างสรรค์และแรงบันดาลใจจนสามารถนำไปต่อยอดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น รวมไปถึงสังคมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีนี้ของ Bandura, A. กล่าวถึงการเรียนรู้พฤติกรรมจากการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น ผ่านการดูหรือสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม เช่น สื่อและครอบครัว การนำทฤษฎีนี้มาใช้สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายทอดและการเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยเน้นการสร้างสื่อที่เป็นแบบอย่างในการแสดงถึงพฤติกรรมที่ผิดและถูกต้อง เช่น การแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของการล่วงละเมิดในสื่อ การนำเสนอความสำคัญของการเคารพและการยอมรับความเป็นมนุษย์ในสังคม (Bandura, A., 1977) การสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องจะใช้สัญลักษณ์ที่แฝงมาผ่านสิ่งต่าง ๆ ในการ์ตูนช่อง ได้แก่ ตัวละครที่มีความหมายในแง่สัญลักษณ์ (Symbolic Character) พฤติกรรมของตัวละครที่มีความหมายในแง่สัญลักษณ์ (Symbolic Act) ฉากที่ใช้ในแง่สัญลักษณ์ (Symbolic Setting) เพื่อตอกย้ำความคิดให้กับตัวผู้รับสาร และเพิ่มมิติให้กับเรื่องเล่า และทำให้มีความลุ่มลึก เกิดการตีความระหว่างผู้รับสารและตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีสัญลักษณ์แห่งการกระทำ (Symbolic Interactionism) ทฤษฎีนี้โดย Mead, G. H., Blumer, H. เน้นไปที่การที่บุคคลสร้างความหมายผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสาร เช่น คำพูด ท่าทาง หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ เช่น การ์ตูนช่องที่ใช้ตัวละครที่มีการสะท้อนผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น พฤติกรรม สถานที่ หรือเหตุการณ์ในการเล่าเรื่อง เพื่อถ่ายทอดความหมายและปัญหาความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ ผู้วิจัยใช้การเล่าเรื่องเชิงสัญลักษณ์ช่วยให้ผู้อ่านสามารถตีความเหตุการณ์และตัวละครในมุมมองที่มีความหมายเชิงลึก (Mead, G. H., 1934); (Blumer, H., 1969) สรุปผลการทดลองกับตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง (Try out) สามารถสรุปได้ว่าการใช้การ์ตูนช่องร่วมกับการสร้างโลกแห่งการเล่าเรื่องและสัญลักษณ์ในการเล่าเรื่อง เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการรณรงค์ยุติความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศ การสร้างโลกที่มีความชัดเจนและการใช้สัญลักษณ์ที่เหมาะสม ช่วยให้เรื่องราวมีความลึกซึ้งและน่าสนใจ ส่งผลให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาและสามารถเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและพฤติกรรมของผู้อ่านในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การสร้างสรรค์ตัวตนผ่านการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศในสังคมเป็นกระบวนการที่ต้องพิจารณาทั้งในด้านการเล่าเรื่อง การออกแบบตัวละคร และการใช้ศิลปะในการสื่อสารแนวคิดอย่างลึกซึ้งและเข้าถึงอารมณ์ของผู้อ่าน คือ เทคนิคและวิธีการที่สำคัญในการสร้างสรรค์นี้ การสร้างตัวละครที่มีมิติ (Character Development) ความเป็นมนุษย์ (Humanity) ตัวละครควรมีมิติและความซับซ้อน ไม่ใช่แค่เป็นตัวแทนของแนวคิดหนึ่ง ๆ แต่เป็นบุคคลที่มีความคิด ความรู้สึก และแรงจูงใจที่สมจริง การสร้างตัวตนที่มีมิติทำให้ผู้อ่านรู้สึกเชื่อมโยงและเข้าใจได้ง่ายขึ้น การเล่าเรื่องเบื้องหลัง (Backstory) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของตัวละครช่วยเสริมสร้างความเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้ตัวละครเกี่ยวข้องกับความรุนแรงหรือล่วงละเมิด และเหตุการณ์ที่ตัวละครเผชิญ การใช้สัญลักษณ์และสัญลักษณ์ (Symbolism and Imagery) โดยการ

สร้างสรรค์ผู้วิจัยได้ให้อารมณ์ของแสงแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงชีวิตสว่างไสว ขณะที่ตัวละครมีการทำดีต่อกันให้มีลักษณะของภาพแสงอาทิตย์ที่เลือนลางอบอุ่น ขณะที่ช่วงมืดหม่นของการทำร้ายการใช้ความรุนแรงและการล่องละเมิดทางเพศให้มีลักษณะของความมืดปกคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาพ แสงที่เล็ดรอดมาอย่างน้อยนิดนั้นแสดงให้เห็นถึงด้านมืดของมนุษย์ การพัฒนาตัวละครที่เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริง ตัวละครต้องมีแรงจูงใจและการกระทำที่สะท้อนถึงสถานการณ์ในโลกที่อาศัยอยู่ การกระทำของตัวละครจะไม่เพียงแค่มีผลต่อเนื้อเรื่องในทันที แต่ยังส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและตัวละครอื่น ๆ ต่อเนื่องกันไป การพัฒนาตัวละครในบริบทของโลกที่มีการออกแบบอย่างดีช่วยสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์ และทำให้เรื่องราวสามารถสะท้อนถึงปัญหาความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำโลกแห่งการเล่าเรื่องมาใช้จะช่วยให้การรณรงค์ผ่านการ์ตูนช่องมีความน่าสนใจ และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3 องค์ประกอบสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐานสู่องค์ความรู้ เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่อง (Identity Construction through Storytelling) เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้การเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือในการสร้างและแสดงตัวตนของตนเองต่อผู้อื่น ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาตนเอง การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และการเข้าใจความเป็นตัวเองผ่านมุมมองและประสบการณ์ของตนเอง กระบวนการนี้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบ เช่น การเล่าเรื่องด้วยคำพูด การเขียน การใช้ภาพ หรือสื่ออื่น ๆ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากมีการพัฒนาและนำมาสร้างสรรค์ สู่รูปแบบองค์ความรู้

จะสามารถคัดกรองเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงทำการค้นคว้าและทดลองหาหลักการและวิธีการในการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การทุนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์การใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคมพร้อม ๆ กันนั้น การสร้างโลกของการเล่าเรื่องที่แตกขยายและเล่าให้เหมาะสมตามธรรมชาติและคุณสมบัติของสื่ออื่น ๆ โดยมีแก่นเรื่องหรือเส้นเรื่องหลักร่วมกัน ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ อย่างหลากหลายให้แก่ผู้รับสาร กล่าวคือ เป็นการใช้นวัตกรรมด้านเนื้อหา (Content Innovation) มีเทคนิคในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้รับสารที่ต่างกัน รวมถึงเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงลึกกับผู้รับสาร (Engagement) ที่จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างผู้รับกับผู้ส่งสาร และความรู้สึกผูกพันกับสารหรือเนื้อหาได้มากขึ้น โดยผู้วิจัยใช้ วิธีการเล่าเรื่องข้ามสื่อที่สร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบ Open Worlds คือ การสร้างโลกแห่งเรื่องเล่า ที่ภายในมีเรื่องย่อย ๆ ซึ่งผู้รับสารสามารถเลือกรับเรื่องใดก่อนหรือหลังได้ตามความต้องการโดยไม่จำเป็นต้องตามลำดับ แต่ละเรื่องย่อยนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาเรื่องเล่าอื่น ๆ ต่อไป โดยใช้เทคนิคการขยายเนื้อหา (Content Expansion) เรื่องแต่ละเรื่องมีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวของมันเอง แต่ขณะเดียวกันเรื่องนั้นก็ป็นองค์ประกอบของจักรวาลแห่งเรื่องเล่าเดียวกัน การขยายเรื่องเล่าหลักเพื่อการสร้างสรรค์ ต่อเติมเรื่องราวใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งในทางธุรกิจและสร้างความสนใจอย่างต่อเนื่องกับผู้รับสารของเรื่องเล่าหลักนั้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสะท้อนปัญหาทางสังคมผ่านการกระทำของตัวละคร เนื้อเรื่องควรสะท้อนถึงปัญหาทางสังคมที่มีอยู่จริง และแสดงให้เห็นว่าการกระทำของตัวละครสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการสร้างความเข้าใจใหม่ในประเด็นเหล่านั้นได้ การสร้างความขัดแย้งที่สะท้อนปัญหาสังคม การสร้างความขัดแย้งในเรื่องราวที่มีรากฐานจากปัญหาจริง เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การถูกกดขี่ หรือการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้เรื่องราวมีความหมายและส่งสารถึงปัญหาในโลกแห่งความจริง ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่สามารถสร้างผลกระทบในระยะยาวและยั่งยืนในโลกที่สร้างขึ้น ซึ่งในท้ายที่สุดจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมจริง ยิ่งไปกว่านั้นงานวิจัยชิ้นนี้ยังสอดคล้องกับเป้าหมายระดับประเทศเป้าหมายที่ 16 (สังคมสงบสุข) โดยผู้วิจัยวางแผนขยายผลในวงกว้าง ผ่านแนวทางการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยเพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์การเล่าเรื่องผ่านการทุนช่องเพื่อรณรงค์ยุติปัญหาทางสังคม การทุนช่องอาจไม่เหมาะกับทุกกลุ่มเป้าหมาย หรือความยากในการวัดผลเชิงพฤติกรรม การแก้ไขข้อจำกัด ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าควรมีการพัฒนาการตระหนักรู้หรือตัวชี้วัดที่เหมาะสมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.) กลุ่มเรื่อง สังคมไทยไร้ความรุนแรง ประจำปีงบประมาณ 2567 สัญญาเลขที่ N32A670209 (20 เมษายน 2567) รหัสโครงการ 190986 โครงการวิจัยเรื่อง ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การทุนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2567). รายงานการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 รอบ 6 เดือน. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2567 จาก <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/violence2567-6>
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2561). เรื่องเล่า: วิธีวิทยาแนวใหม่ในการแสวงหาความรู้เพื่อการวิจัยทางสังคม. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 10(2), 1-18.

- มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล. (2565). สรุปรายชื่อข้อมูลสถานการณ์ข่าวความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.wmp.or.th/blog/10769/รายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว-ปี-2565>
- ศูนย์บริหารจัดการสวัสดิภาพประชาชน. (2567). รายงานผลการช่วยเหลือในพื้นที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ สถิติประจำเดือนเมษายน 2567. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2567 จาก <http://tpso4.m-society.go.th/index.php/th/2017-04-23-09-05-18/1300/2838-3-2570>
- สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา. (2561). ความรุนแรงในสังคมไทยลดลงได้ด้วย (ใคร ?). เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2567 จาก <https://songkhla.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/58/2018/11/%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A261120181114>
- องค์การอนามัยโลก (WHO). (2563). ความรุนแรงต่อผู้หญิงในสถานการณ์โควิด 19. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-violence-against-women>
- CPCR มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. (2557). หนังสือรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก เรื่อง “ทฤษฎีแห่งความรุนแรง Theory Of Violence”. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=nSoW9xjoVos>
- Mahidol Channel. (2564). หยุดล่วงละเมิดทางเพศ หยุดโทษเหยื่อ. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=m9YsIW5wpis&t=2s>
- UNICEFTHAILAND. (2558). โครงการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก (End Violence Against Children) ภาพยนตร์โฆษณา ชุด “ห่างเหิน (Distance)”. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=It3UsiZjRWE>
- Angelos, R. (2016). CGI 3D Animated Short “Safe Place”. Retrieved October 13, 2024, from https://www.youtube.com/watch?v=W8L8Dz_j7l8&t=1s
- Bandura, A. (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Blumer, H. (1969). Symbolic interactionism: Perspective and method. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Charmaz, K. (2006). Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis. London: Sage Publications.
- Mead, G. H. (1934). Mind, self, and society: From the standpoint of a social behaviorist. Chicago: The University of Chicago Press.
- Rok, W. H. & Samantha, T. (2019). CGI Animated Short Film: “Bruised”. Retrieved October 13, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=yq3Z9msqnOg&t=1s>
- Scott, M. (1994). Understanding Comics: The Invisible Art. Bangkok: Corporation4d.

การพัฒนาแบบการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ จังหวัดอ่างทอง*

DEVELOPMENT OF A MENTAL HEALTH PROMOTION MODEL TO PREVENT DEPRESSION IN THE ELDERLY IN ANGTHONG PROVINCE

ดวงแก้ว ชำนาญพนา*, สุรีย์ จันทรมโนลี

Duangkaew Chamnanpana*, Suree Chantamolee.

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Public Health, Western University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: tonor2727@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ จังหวัดอ่างทอง พัฒนาและทดลองใช้รูปแบบ และประเมินผลฯ เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ระยะแรกมี 383 คน ระยะที่ 2 - 3 มี 70 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่ม เปรียบเทียบกลุ่ม ละ 35 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมินภาวะซึมเศร้า ของกรมสุขภาพจิต แบบประเมินสุขภาพจิต และแบบประเมินความสุข สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ความถี่ สถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าไคส แควร์ ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ มีภาวะซึมเศร้าร้อยละ 69.8 โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยยะสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุ และระดับการศึกษา รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตป้องกันภาวะซึมเศร้า มี 3 ขั้นตอน คือ การสร้างเสริม สุขภาพทางจิต สุขภาพ และป้องกันภาวะซึมเศร้า และ 9 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ธรรมะ พาเพลิน เจริญสติ กิจกรรมที่ 2 ปรับความคิดลบ เพื่อความผ่อนคลาย กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ อดีตไม่มา ปัญญาเกิด กิจกรรมที่ 4 อดีตหา อดีตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน กิจกรรมที่ 5 รับพลังบวก จัดระเบียบ ความคิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ กิจกรรมที่ 6 เพื่อนช่วยเพื่อน เตือนใจกัน กิจกรรมที่ 7 เปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน กิจกรรมที่ 8 พลังใจมา พลังกายเกิด กิจกรรมที่ 9 สูงอายุ สุขใจ สุขปัญญา เมื่อนำรูปแบบ ไปทดลองใช้ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของ สุขภาพทางจิตและความสุขในกลุ่มทดลอง สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ส่วนภาวะซึมเศร้า มีคะแนนเฉลี่ยในกลุ่มทดลองลดลงกว่าทั้งก่อนการทดลองและกลุ่ม เปรียบเทียบ

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบ, การสร้างเสริมสุขภาพทางจิต, ภาวะซึมเศร้า, ผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทอง

Abstract

This research article aims to study the situation and factors related to depression in the elderly of Ang Thong Province. It also aims to develop and test a model, as well as assess its effectiveness. The research is both a study and a development process. The sample group included elderly individuals aged 60 years and older, with 383 participants in the initial phase and 70 in phases 2-3, divided into an experimental group and a control group, each consisting of 35 participants. The research tools included interviews, questionnaires, the depression assessment

scale by the Department of Mental Health, the mental health assessment scale, and the happiness assessment scale. Statistical methods used were frequency, mean, percentage, and chi-square tests. The findings revealed that 69.8% of elderly individuals experienced depression. The factors significantly related to depression in the elderly, at a statistical significance level of 0.05, included age and education level. The model for enhancing mental well-being to prevent depression consists of three steps: enhancing mental health, happiness, and preventing depression. The model includes nine activities, such as Thamma Pha Phloen Charoen Sati, Prap Khwamkhith Lop Phuea Khwam Phonkhilai, Atta Mai Ma Panya Koet, Atta Hi Atta No NaTho Ton Pen Thiphueng Haeng Ton, Rap Phalang Buak Chat Rabiap Khwamkhith Pen Mit Kap Singwaetlom, Phuean Chuai Phuean Tueanchai Kan, Plian Khwamkhith Chiwit Plian, Phalang Chaima Phalang Kai Koet and last activities is Sung ayu Suk Chai Suk Panya. Upon testing the model, the experimental group showed significantly higher mean scores in mental health and happiness compared to before the experiment and the control group. The depression scores in the experimental group were also significantly lower compared to both their pre-test scores and the control group.

Keywords: Model Development, Mental Health Promotion, Depression, Elderly in Ang Thong Province

บทนำ

จากสถานการณ์ทั่วโลกโรคซึมเศร้ายังคงเป็นสาเหตุหลักของความพิการทั่วโลก องค์การอนามัยโลก (WHO) รายงานว่ามีผู้ป่วยซึมเศร้ามากกว่า 280 ล้านคน ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุในเอเชียและยุโรป ภาวะซึมเศร้าถือเป็นปัญหาสำคัญในด้านสาธารณสุข (World Health Organization, 2024) อัตราการเกิดภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุประมาณ 10 - 20% ของผู้สูงอายุประสบภาวะซึมเศร้าระดับเล็กน้อยถึงปานกลาง 3-5% ของผู้สูงอายุทั่วโลกมีภาวะซึมเศร้ารุนแรง ภาวะซึมเศร้ามักเกี่ยวข้องกับโรคเรื้อรัง ความโดดเดี่ยวทางสังคม และการสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (Our World in Data, 2024) โดยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะซึมเศร้ากับอัตราการเสียชีวิตผู้สูงอายุมีความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายสูงที่สุด โดยเฉพาะในอัตรา 40 - 75 ต่อประชากร 100,000 คน ในประเทศที่มีความเสี่ยงสูง เช่น เกาหลีใต้และสหรัฐอเมริกาในกลุ่มผู้ป่วยซึมเศร้า 20% มีแนวโน้มฆ่าตัวตายอย่างรุนแรง (American Psychological Association, 2024)

สถานการณ์ในประเทศไทยโรคซึมเศร้ายังคงเป็นหนึ่งในปัญหาที่สร้างภาระโรคสูงสุดของประเทศ ข้อมูลล่าสุดชี้ให้เห็นว่าจำนวนผู้ป่วยสูงอายุที่ได้รับการวินิจฉัยและรักษาในสถานพยาบาลเฉพาะทางมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี การศึกษาในชุมชนพบว่าอัตราภาวะซึมเศร้ารุนแรงในผู้สูงอายุอยู่ที่ประมาณ 1.5 (World Health Organization, 2024) มุมมองด้านสุขภาพระดับโลกเน้นย้ำว่าโลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคของสังคมผู้สูงอายุ โดยมีผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปกว่า 20% ที่มีแนวโน้มประสบปัญหาสุขภาพจิต โดยเฉพาะภาวะซึมเศร้า หากไม่ได้รับการรักษา ภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุอาจเรื้อรังและเกิดซ้ำ โดยอัตราการเปลี่ยนไปเป็นภาวะซึมเศร้าถาวรสูงถึง 40% ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและเพิ่มความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย (World Health Organization, 2024) ข้อมูลเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบสนับสนุนด้านสุขภาพจิตและการแทรกแซงเชิงรุกในระดับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย การวินิจฉัยตั้งแต่เนิ่น ๆ และการเข้าถึงการรักษาอย่างครอบคลุมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการลดผลกระทบของปัญหานี้ในอนาคต (American Psychological Association, 2024)

ในประเทศไทยโรคซึมเศร้า ก่อให้เกิดภาระโรคอันดับต้น (นันทิกา ทวิชาชาติ, 2548) จากอุบัติการณ์โรคซึมเศร้าในผู้ป่วยสูงอายุในชุมชนพบร้อยละ 1.5 (อารีรัตน์ สุพทุธิธาดา และคณะ, 2550) และจากสถิติผู้ป่วยโรคซึมเศร้าสูงอายุมารับบริการที่สถานบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา ตั้งแต่ ปีพ.ศ.2550 - 2552 มีจำนวนเพิ่มขึ้นดังนี้ 3,416 ราย , 3,562 ราย และ 3,663 ราย ตามลำดับ จะเห็น ได้ว่าจำนวนอุบัติการณ์ของโรคซึมเศร้าที่เกิดในผู้ป่วยสูงอายุนั้นแนวโน้มสูงขึ้นก่อให้เกิดความสูญเสียด้านสุขภาพชีวิต ของผู้ป่วยสูงอายุได้ หากไม่ได้รับการรักษาที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ทำให้อาการซึมเศร้ามีความรุนแรงมีอัตรา เกิดซ้ำและเรื้อรังและเกิดสภาวะซึมเศร้าถาวรได้สูงถึงร้อยละ 40 (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2552) ซึ่งนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ในที่สุดซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมากมาย และจากการศึกษาของศูนย์สุขภาพชุมชน แห่งชาติ (National Center for Health) ของสหรัฐอเมริกาพบว่าผู้ป่วยสูงอายุเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายสูงสุด อยู่ที่ 40 - 75 ราย ต่อ 100,000 คน เมื่อเทียบกับอัตราฆ่าตัวตายของประชากรทั้งหมด 115 คน ต่อ 100,000 คน (สมภพ เรืองตระกูล, 2552) ซึ่งในสหรัฐอเมริกามีผู้ป่วยสูงอายุฆ่าตัวตายเป็นอัตราสูงสุด (Van Orden, K. A. et al., 2010) องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กล่าวไว้ว่า โลกของเราปัจจุบันเป็นโรคของผู้สูงอายุเป็นสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประมาณการประชากรมากกว่า 300 ล้านคน หรือ 4% ของประชากรโลกที่ เป็นผู้สูงอายุป่วยเป็นโรคซึมเศร้า และในบรรดาผู้ที่เป้นโรคซึมเศร้าเสี่ยงฆ่าตัวตายสูงถึง 20.4% ของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าสำหรับในประเทศไทย โรคซึมเศร้าก่อให้เกิดภาระโรคอันดับต้น (นันทิกา ทวิชาชาติ, 2548) จากสถิติจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เข้ารับบริการที่สถานบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 ถึงปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 3,416, 3,562 และ 3,663 ราย และโรคซึมเศร้าในผู้ป่วยสูงอายุในชุมชน พบร้อยละ 1.5 (อารีรัตน์ สุพทุธิธาดา และคณะ, 2550) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าวัยสูงอายุมีปริมาณมากขึ้น จากสถานการณ์ภาวะซึมเศร้าทั้งของโลกและ ของประเทศไทย ภาวะซึมเศร้าเป็นภาวะที่ป้องกัน ได้จากพฤติกรรมและการปรับความคิดของตนเอง

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้าง เสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยสูงอายุจังหวัดอ่างทอง เพราะเห็นว่าการพัฒนารูปแบบการ สร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยสูงอายุ มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้อง ดำเนินการ เพราะการส่งเสริมภาวะสุขภาพจิต โดยใช้หลักธรรมะ และใช้หลักแนวคิดการปรับความคิดและ พฤติกรรม จะเป็น การดูแลสุขภาพจิต โดยมุ่งเน้นการป้องกัน โดยการปฏิบัติวิถีชีวิตประจำวันในขั้นพื้นฐานให้ ถูกต้อง และเหมาะสมจะเป็นมาตรการสำคัญในการป้องกันภาวะซึมเศร้า และเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยให้ ผู้สูงอายุเกิด ความสุข ไม่เกิดภาวะซึมเศร้า ลดปัญหาการฆ่าตัวตายของประชากรในพื้นที่ โดยเฉพาะในจังหวัด อ่างทอง ซึ่งจะนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีของประชากรวัยสูงอายุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ เพื่อเข้าใจความแพร่หลาย และสาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยสูงอายุประสบปัญหาภาวะซึมเศร้า รวมถึงปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบ เช่น สุขภาพกาย สภาพสังคม หรือปัจจัยจิตใจ
2. เพื่อพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยสูงอายุ โดยการประยุกต์ใช้วิธีการบำบัดความคิดและพฤติกรรมเพื่อปรับปรุงสภาพจิตใจ
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบ ที่ใช้ในการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตและป้องกันภาวะซึมเศร้า เพื่อดูผลกระทบ และประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ศึกษาระหว่างเดือน มกราคม 2566 ถึงเดือน ธันวาคม 2566 ในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรม การวิจัยใน

มนุษย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เลขที่ WTU 2565 - 0141 วันที่ 21 ธันวาคม 2565 รหัสโครงการ HE-WTU543055 มีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ โดยสามารถไม่สมัครใจตอบแบบสอบถาม หรือเข้าร่วม กิจกรรม ขอดอนตัว ในช่วงที่เก็บข้อมูล หรือช่วงดำเนินการกิจกรรมได้ ซึ่งขั้นตอนการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยเกี่ยวข้องเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้า ดำเนินการในเดือนมิถุนายน 2566 เพื่อลดอคติในการเลือกตัวอย่าง คือความเียงเบนที่เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มตัวอย่างที่ถูกเลือกเข้ามาในการศึกษา หรือการวิจัยไม่สะท้อนลักษณะของประชากรทั้งหมดที่ควรจะต้องศึกษา หรือไม่เป็นตัวแทนที่เหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำให้ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยนั้นไม่สามารถนำไปใช้ได้กับกลุ่มที่ไม่ถูกเลือก หรือทำให้ผลลัพธ์มีความผิดเพี้ยนจากความเป็นจริง (Selection bias) โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จาก ประชากร คือผู้เป็นกลุ่มเสี่ยงภาวะซึมเศร้าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง 383 รายการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของ Cohen, J. (Cohen, J., 1992) จากจำนวน 383 รายการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - stage Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เลือก 1 อำเภอ อำเภอ ละ 3 ตำบล ตำบลละ 1 หมู่บ้าน แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive selection) ตามจำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้าน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ มีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive selection) จากผู้เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยในชุมชน จำนวน 12 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) 2 คน เจ้าหน้าที่กอง สาธารณสุขเทศบาลเมือง 2 คน หัวหน้าชมรมผู้สูงอายุ 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 1 คน ญาติ/ผู้ดูแล ผู้สูงอายุ 1 คน ผู้สูงอายุในพื้นที่ 5 คน เพื่อปรึกษาและเสนอแนวคิดเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้า ที่จะนำไปสู่ขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบการป้องกันภาวะซึมเศร้า

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนารูปแบบและทดลองใช้ โดยการสร้างรูปแบบและประยุกต์แนวคิดของ Beck, A. T. เป็นแนวคิดทฤษฎีการคิดเชิงลบ (Beck's Cognitive Theory of Depression ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในงานวิจัยทางจิตวิทยาและการปฏิบัติทางคลินิก ทฤษฎีนี้เชื่อว่าโรคซึมเศร้าสามารถเกิดขึ้นจากรูปแบบการคิดในทางลบและการบิดเบือนทางความคิด (cognitive distortions) โดยเชื่อว่าผู้ที่มีอาการซึมเศร้านั้นมักจะมองโลกในแง่ลบเกี่ยวกับตนเอง โลกภายนอก และอนาคต ซึ่งเรียกว่า "negative cognitive triad" การบิดเบือนความคิดเหล่านี้จะทำให้เกิดความรู้สึกสิ้นหวัง ไม่มีความสามารถ และไร้ค่า (Beck, A. T., 1979) ในขั้นตอนการพัฒนาโดยใช้ข้อมูลและสถานการณ์และปัจจัยในระยะที่ 1 ร่วมกับแนวคิดของ Beck, A. T. และการจัดประชุม (A-I-C) เข้ามาเป็นส่วนร่วมในการสร้างแนวทางปฏิบัติ มาใช้ในการวางแผนพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุจังหวัดอ่างทองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) เพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุโดยนำไปเสนอกับมีกลุ่มภาคีเครือข่ายสุขภาพ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) จำนวน 12 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) 2 คน เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุข เทศบาลเมือง 2 คน หัวหน้าชมรมผู้สูงอายุ 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 1 คน ญาติ/ผู้ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน ผู้สูงอายุในพื้นที่ 5 คน จำนวน 12 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) 2 คน เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขเทศบาลเมือง 2 คน หัวหน้าชมรมผู้สูงอายุ 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 1 คน ญาติ/ผู้ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน และผู้สูงอายุในพื้นที่ 5 คน โดยจัดประชุม 1 ครั้งเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีประสิทธิภาพ ในการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การสร้างเสริมสุขภาพทางจิต สุขภาพ และป้องกันภาวะซึมเศร้า ประกอบด้วย 9 กิจกรรมดังนี้ กิจกรรมที่ 1 ธรรมะ พาเพลิน เจริญสติกิจกรรมที่ 2 ปรับความคิดลบ เพื่อความผ่อนคลาย กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ อัตตาไม่มา ปัญญาเกิด กิจกรรมที่ 4 อัตตาหิ อัตตาโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน กิจกรรมที่ 5 รับพลังบวก จัดระเบียบ ความคิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ กิจกรรมที่ 6 เพื่อนช่วยเพื่อน เตือนใจกัน

กิจกรรมที่ 7 เปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน กิจกรรมที่ 8 พลังใจมา พลังกายเกิด กิจกรรมที่ 9 สูงอายุ สุขใจ สุขปัญญา ผู้วิจัยได้นำรูปแบบเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ก่อนจะนำไปใช้ กับกลุ่มทดลอง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดลองประเมินความเข้าใจ ของเนื้อหาและ ความเหมาะสมของสื่อ อุปกรณ์ บางประเด็นที่ไม่เหมาะสม มาปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยดำเนินการเป็นเวลา 4 สัปดาห์ และติดตามผลอีก 4 สัปดาห์ ในการนำมาทดลองใช้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ จำนวน 70 คน แบ่งเป็น กลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ จำนวน 35 คน เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์

ระยะที่ 3 โดยการนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ จำนวน 70 คน กลุ่มทดลอง 35 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 35 คน ซึ่ง การทดลองใช้รูปแบบในระยนี้ เป็นลักษณะการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) โดยกลุ่มทดลองได้รับแผนกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นตามรูปแบบ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ 9 กิจกรรม เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบ ไม่ได้รับแผนกิจกรรม แต่ได้รับกิจกรรมตามปกติของหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยให้ทั้ง 2 กลุ่มทำ Pre-test แบบสอบถามชุดเดียวกัน การประเมินผลรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ประเมินรูปแบบฯ จำนวน 3 ครั้ง คือก่อนทดลอง หลังทดลอง และระยะติดตามหลังทดลอง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อประเมินภาวะซึมเศร้า (9Q) ของผู้สูงอายุ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบประเมินสุขภาพจิต ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบวัดความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรม จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบวัดความสุขผู้สูงอายุ จำนวน 15 ข้อ

ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อ (IOC) ของเครื่องมือ มีค่าระหว่าง 0.71 - 1.00

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามที่กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ Pre - test และ Post - test ตอบสมบูรณ์แล้วมาวิเคราะห์ และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทาง สถิติ โดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูล เชิงปริมาณโดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนาและ ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุป การค้นพบตามประเด็นที่ศึกษา จากการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการวิจัย โดยใช้สถิติ Paired Simple t-test

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาศาณการณและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบ และประเมินผลรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ โดยประยุกต์ใช้วิธีการบำบัดความคิด และพฤติกรรมในผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า มีผลการวิจัย ดังนี้ สถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ได้มีการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 12 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) 2 คน เจ้าหน้าที่กอง สาธารณสุขเทศบาลเมือง 2 คน หัวหน้าชมรมผู้สูงอายุ 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 1 คน ญาติ/ผู้ดูแล ผู้สูงอายุ 1 คน ผู้สูงอายุในพื้นที่ 5 คน ในระยะที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ได้จากการสัมภาษณ์ประเด็นสถานการณ์ ปัญหา ได้มีการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 12 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบล (รพสต.) 2 คน เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุข

เทศบาลเมือง 2 คน หัวหน้าชมรมผู้สูงอายุ 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 1 คน ญาติ/ผู้ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน ผู้สูงอายุในพื้นที่ 5 คน ในระยะที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง 383 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.4 เพศชาย ร้อยละ 32.6 มีอายุ ระหว่าง 60 - 64 ปี มากที่สุด ร้อยละ 64.5 น้อยที่สุด มีอายุระหว่าง 70 - 74 ปี ร้อยละ 9.4 จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 78.3 และอุดมศึกษา/ปริญญาตรีหรือมากกว่า พบน้อยที่สุด ร้อยละ 3.9 ไม่มี บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 89.8 และมีบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยกันร้อยละ 10.2 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 63.2 และมีการประกอบอาชีพ ร้อยละ 36.8 มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 3,001 - 5,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 48.6 และมีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุดช่วง 5,001 - 10,000 บาท ร้อยละ 4.4 ซึ่งความเพียงพอของรายได้ไม่พอใช้ อยู่ที่ ร้อยละ 60.6 และพอใช้ อยู่ที่ ร้อยละ 39.4 มีโรคประจำตัว ร้อยละ 82.2 และไม่มีโรคประจำตัวอยู่ที่ ร้อยละ 17.8 โดยปัญหาที่สำคัญมากที่สุด และมีความซับซ้อนของสาเหตุมากที่สุด คือ ปัญหาด้านความคิด และพฤติกรรมด้านลบต่อตนเอง อันเนื่องมาจากวัยที่มีอายุมากขึ้น ทักษะคิด ความคิด ความเชื่อ ความวิตกกังวล และการอยู่คนเดียวตามลำพัง มีผลต่อความคิดและพฤติกรรมด้านลบต่อตนเองของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อ การใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสอบถามด้านสุขภาพจิต พบว่าสาเหตุที่ก่อให้เกิดภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ เกิดจากสาเหตุผู้สูงอายุเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายและไม่เห็นคุณค่าในตนเอง มีพฤติกรรมเนือยนิ่ง ไม่ร่วมกิจกรรมทางสังคม ตัวอย่างคำตอบจะได้คำตอบดังนี้ เช่น “เครียดจัง หอมจะมาทำอะไรฉันอีก” “ปวดหัวจัง ขี้เกียจตอบคำถามหอม” “ลูกหลานก็ไม่อยู่ฉันอยู่คนเดียว มันไปหมดแล้ว ไม่กลับบ้าน” จากการสอบถามด้านความสุขสะท้อนให้เห็นถึงปัญหา สุขภาพจิตที่ไม่ดี และมีความสุขน้อย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดและพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลต่อการเกิดปัญหาภาวะซึมเศร้า ในรูปแบบที่พบว่า ความซึมเศร้ามีมาก ส่วนสุขภาพจิตและความสุขไม่ดี ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องความคิดและพฤติกรรมของผู้สูงอายุ กาอยู่ตามลำพัง การที่ไม่มีบุคคลให้พูดคุยด้วย รายได้ไม่เพียงพอทั้งหมดล้วนก่อให้เกิดปัญหาภาวะซึมเศร้า ทักษะคิดในเรื่องการไม่เห็นคุณค่าตนเอง เมื่ออายุมากขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาความคิดด้านลบต่อการมีชีวิตอยู่ตามลำพัง ลูกหลานไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีใครพูดคุยเวลาเกิดปัญหา ทำให้เกิดปัญหาสะสม เกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายต่อการมีชีวิตอยู่ คิดว่าแก่แล้วไม่มีอะไรดี ทำให้เครียด เบื่อ หน่าย ซึมเศร้า ด้านสังคม ผู้สูงอายุจะไม่อยากทำกิจกรรมอย่างอื่น หรือร่วมกับคนอื่น อยากอยู่คนเดียว เนื่องจากจะพยายามหมกมุ่นเรื่องคิดถึงตนเองในแง่ลบ ด้อยคุณค่า คิดซ้ำไปซ้ำมา คร่ำครวญตลอดเวลา ใบหน้าเศร้าหมอง ไม่สดชื่น แยกตัวอยู่ตามลำพัง จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มกับผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีปัญหาภาวะซึมเศร้า ต้องการอยากแก้ปัญหาด้านความคิดและพฤติกรรม เพราะต้องประสบ ปัญหาท้อแท้ เบื่อหน่าย ปรารถนาต่อการใช้ชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก บางครั้งพบว่า ไม่อยากมีชีวิตอยู่ ผู้วิจัย ตั้งคำถามในกลุ่มว่า หากเราเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมการคิดด้านลบ ให้เป็นการคิดบวก และปรับ พฤติกรรมให้อยู่กับความเป็นจริงจะดีหรือไม่ หลังจากผู้เข้าร่วมสัมภาษณ์ ได้ฟังว่ามีความเป็นไปได้และตื่นเต้น ดีใจ ที่ได้ทราบว่ามียุทธวิธีในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความคิดและพฤติกรรมทางลบ ให้ไปในทางที่ดีขึ้น ผู้วิจัย สังเกตสี หน้าของผู้เข้าร่วมสอบถาม หันไปพูดคุย พักหน้า ยิ้มแย้มระหว่างพูดคุยปรึกษากัน และความมีส่วนร่วม ช่วยกันในการแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้ข้อสรุปและตอบจุดมุ่งหมายการวิจัยที่ว่า เพื่อ ประเมินประเด็นปัญหาและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความคิดและพฤติกรรมที่นำไปสู่ภาวะซึมเศร้าของ ผู้สูงอายุ และสามารถนำไปเป็นประเด็นที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบในการวิจัยระยะที่ 2 ต่อไป คือ ระยะ การพัฒนารูปแบบ เพื่อให้ครอบคลุมตรงประเด็นปัญหา มากที่สุด

2. การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ โดยใช้ข้อมูล และสถานการณ์และปัจจัยในระยะที่ 1 ร่วมกับแนวคิดของ Beck, A. T. และการจัดประชุม (A-I-C) เข้ามาเป็นส่วนร่วมในการสร้างแนวทางปฏิบัติ และนำไปเสนอกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งหมด จำนวน 12 คน จำนวน 1 ครั้ง

เพื่อร่วมรับฟังแนวคิด ข้อเสนอแนะ ซึ่งขั้นตอนนี้นำการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีมารองรับด้วย ในการทำ แผนกิจกรรมอย่างละเอียด โดยมีชื่อแผน กิจกรรม, วัตถุประสงค์ของแผนกิจกรรม, วิธีดำเนินการ, วัสดุ อุปกรณ์, สถานที่, วัน เวลาที่จะดำเนินการ จึงได้แผนกิจกรรมของการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะ ทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 9 กิจกรรม และผลการทดลองใช้รูปแบบรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ โดยนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ จำนวน 70 คน กลุ่มทดลอง 35 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 35 คนซึ่งการ ทดลองใช้รูปแบบในระยณะนี้เป็นลักษณะการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) โดยกลุ่มทดลอง ได้รับแผนกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นตามรูปแบบ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ 9 กิจกรรม เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบ ไม่ได้รับแผนกิจกรรม แต่ได้รับกิจกรรมตามปกติของหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยให้ทั้ง 2 กลุ่มทำ Pre-test แบบสอบถาม ชุดเดียวกัน

3. ประเมินผลรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุโดย ประเมินผลทันทีหลังทดลอง และระยะติดตาม 1 เดือน เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบ ในเรื่องการสร้างเสริม สุขภาวะทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ในจังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ปัญหาด้านสุขภาพจิต สามารถแสดงผลตามตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2 ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนเฉลี่ยด้านสุขภาพจิตระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

คะแนนเฉลี่ย ด้านสุขภาพจิต	ก่อนการทดลอง ($\bar{X}$)	SD	หลังการทดลอง ($\bar{X}$)	SD	ค่า t-value	ค่า p-value
กลุ่มทดลอง	0.52	0.50	1.26	0.38	15.50	$P < 0.001$
กลุ่มเปรียบเทียบ	1.26	0.38	1.29	0.33	0.74	0.46

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยด้านสุขภาพจิต ก่อนการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = .52$, $SD = .50$) และกลุ่มเปรียบเทียบ ($\bar{X} = 1.26$, $SD = .38$) ไม่แตกต่างกัน และหลังการทดลอง คะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิต ระหว่างกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 1.26$, $SD = .38$) และกลุ่มเปรียบเทียบ ($\bar{X} = 1.29$, $SD = .33$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = .74$, $P = .46$)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิต กลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังการทดลอง

คะแนนเฉลี่ย ด้านสุขภาพจิต	ก่อนการทดลอง ($\bar{X}$)	SD	หลังการทดลอง ($\bar{X}$)	SD
กลุ่มทดลอง	0.52	0.50	1.58	0.59
กลุ่มเปรียบเทียบ	1.26	0.38	1.29	0.33

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิต ของกลุ่มทดลอง ก่อนทดลองอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = .52$, $SD = .50$) และหลังจากได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว พบว่าคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 1.58$, $SD = .59$) สูงวก่อนทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($\bar{X} = 1.26$, $SD = .38$)

3.2 ปัญหาด้านความสุข สามารถแสดงผลตามตารางที่ 3 และ ตารางที่ 4

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าคะแนนความสุขระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังการทดลอง และระยะติดตาม

คะแนนความสุข	ก่อนการทดลอง ($\bar{X}$, SD)	หลังการทดลอง ($\bar{X}$, SD)	ค่า t-value	p-value
กลุ่มทดลอง	1.65, 0.66	1.70, 0.68	0.813	0.421
กลุ่มเปรียบเทียบ	1.60, 0.63	1.62, 0.62	15.653	<0.001
ระยะติดตาม		1.76, 0.66	16.653	<0.001

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความสุขก่อนการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 1.65$, SD = 0.66) และกลุ่มเปรียบเทียบ ($\bar{X} = 1.60$, SD = 0.63) ไม่แตกต่างกัน และหลังการทดลอง และหลังการติดตาม คะแนนเฉลี่ยด้านความสุขระหว่างกลุ่มทดลองสูงขึ้น ($\bar{X} = 1.70$, SD = 0.68) และกลุ่มเปรียบเทียบ ($\bar{X} = 1.62$, SD = 0.62) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = .813$, $P = .421$)

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยความสุข กลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังทดลอง

กลุ่ม	ก่อนการทดลอง ($\bar{X}$, SD)	หลังการทดลอง ($\bar{X}$, SD)	ค่า t-value	p-value
กลุ่มทดลอง	1.65, 0.66	1.70, 0.68	0.813	0.421
กลุ่มเปรียบเทียบ	1.60, 0.63	1.62, 0.62	15.653	<0.001

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยความสุขของกลุ่มทดลอง ก่อนทดลองอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 1.65$, SD = 0.66) และกลุ่มเปรียบเทียบอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 1.60$, SD = 0.63) และหลังจากทดลองกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขสูงขึ้น ($\bar{X} = 1.70$, SD = 0.68) และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($\bar{X} = 1.62$, SD = 0.62)

3.3 ปัญหาด้านภาวะซึมเศร้า สามารถแสดงผลตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยปัญหาภาวะซึมเศร้า กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง (จำนวน กลุ่มละ 35 คน)

กลุ่ม	ก่อนการทดลอง ($\bar{X}$, SD)	หลังการทดลอง ($\bar{X}$, SD)	ค่า t-value	p-value
กลุ่มทดลอง	1.32, 0.34	0.48, 0.19	15.50	<0.01
กลุ่มเปรียบเทียบ	1.29, 0.33	1.26, 0.38	0.74	0.46

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยปัญหาภาวะซึมเศร้าของกลุ่มทดลองก่อนทดลองอยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.32$, SD = 0.34) และหลังจากได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว พบว่า คะแนนเฉลี่ย ปัญหาภาวะซึมเศร้าอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 0.48$, SD = 0.19) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยปัญหาภาวะซึมเศร้าระหว่างก่อนและหลังการทดลอง พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 15.50$, $p < .01$) และคะแนนเฉลี่ยปัญหาภาวะซึมเศร้าของกลุ่มเปรียบเทียบก่อนทดลอง ($\bar{X} = 1.29$, SD = 0.33) และหลังทดลอง ($\bar{X} = 1.26$, SD = 0.38) อยู่ระดับปานกลาง และไม่แตกต่างกันทั้งก่อนทดลอง และหลังทดลอง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาศาสนาการณและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบ และประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ โดย

ประยุกต์ใช้วิธีการบำบัดความคิด และพฤติกรรมในผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า สามารถอภิปรายผลได้ว่าสถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประเด็นสถานการณ์ปัญหา ข้อมูลส่วนบุคคลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 - 64 ปี จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา ไม่มีบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยกัน และมีการประกอบอาชีพ มีรายได้เฉลี่ย ประมาณ 3,001- 5,000 บาท รายได้ไม่พอใช้อยู่ และไม่มีโรคประจำตัวอยู่ที่ โดยปัญหาที่สำคัญมากที่สุด และมีความซับซ้อน ของสาเหตุมากที่สุด คือ ปัญหาด้านความคิดและพฤติกรรมด้านลบต่อตนเอง อันเนื่องมาจากวัยที่มีอายุมากขึ้น ทักษะคิด ความคิด ความเชื่อ ความวิตกกังวล และการอยู่คนเดียวตามลำพัง มีผลต่อความคิดและพฤติกรรม ด้านลบต่อตนเองของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก

2. การพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ

ข้อ 3 เพื่อประเมินผลรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมานั้น มี 3 ขั้นตอน คือ การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิต สุขภาพจิต และป้องกันภาวะซึมเศร้า ประกอบด้วย 9 กิจกรรม ที่พัฒนารูปแบบมาจากแนวคิดของ Beck, A. T. และร่วมกับการจัดประชุม A-I-C และสถานการณ์และปัจจัยที่มีผลกับภาวะซึมเศร้าในระยะที่ 1 มาให้ที่ประชุมร่วมจัดทำแนวทางกิจกรรมใน การพัฒนารูปแบบในการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ปัญหาด้าน สุขภาพจิต ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลองพบปัญหาด้านสุขภาพจิต ที่มีปัญหามากทั้ง 2 กลุ่ม คือ ปัญหาความไม่สบายใจ ซึมเศร้า ท้อแท้ ซึ่งพบเป็นปัญหาที่ระดับมากทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่ม เปรียบเทียบ การเบื่อ ไม่สนใจอยากทำอะไร อยากอยู่เฉย ๆ มีพฤติกรรมเนือยนิ่ง พบว่ามีปัญหาที่ระดับปาน กลางทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่ม เปรียบเทียบ ส่วนใหญ่พบว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง ระดับมาก ทั้ง กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีความรู้สึกไม่สบายใจ ซึมเศร้า ท้อแท้ เป็นปัญหาอยู่ทุกระดับมาก ทั้งในกลุ่ม ทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้า ในภาพรวมของกลุ่มทดลอง และกลุ่ม เปรียบเทียบ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถปรับและแก้ไขปัญหาได้แสดงให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนความคิด ทักษะคิด วิธีคิด การหยุดความคิดอัตโนมัติทางลบ ทักษะคิดด้านลบ ต่อตนเองและผู้อื่น ปรับเปลี่ยนความคิด และพัฒนาความคิดใหม่ ที่มีเหตุผลมากกว่าเดิม สามารถช่วยส่งเสริมสุขภาวะทางจิต และพฤติกรรมที่ เหมาะสมได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานข้อที่ 1 ที่ระบุว่า หลังการทดลอง ใช้รูปแบบการสร้าง เสริมสุขภาวะทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ กลุ่มทดลองมี สุขภาวะทางจิต และความสุขสูงขึ้น กว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ปัญหาภาวะซึมเศร้า ในภาพรวม ก่อนการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ มีการตอบแบบสอบถามที่มีคำตอบไปในด้านลบ ต่อตนเอง และผู้อื่น ทั้งสองกลุ่ม โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยจากการตอบแบบสอบถามด้านลบต่อความคิด และพฤติกรรมมากที่สุด คือ ด้านความไม่สบายใจ ซึมเศร้า และท้อแท้ ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีคะแนนด้านลบ ต่อตนเองมากที่สุด ในกลุ่มทดลอง คือ ความไม่สบายใจ ความซึมเศร้า ท้อแท้มากที่สุด และ ในกลุ่มเปรียบเทียบ แนวคิดความไม่สบายใจ ซึมเศร้า ท้อแท้ อาจมีผลอย่างรุนแรงต่อสุขภาพจิต ภายหลังกลุ่มทดลอง ใช้รูปแบบการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพ ทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ พบว่ากลุ่มทดลองมีความคิด และพฤติกรรมที่ดีขึ้น คะแนนภาวะ ซึมเศร่าลดลง โดยมีผลคะแนนเฉลี่ย แนวคิดและพฤติกรรม ต่อภาวะซึมเศร้า ในด้านบวกทุกด้านแสดงให้เห็นว่าปัญหาภาวะซึมเศร้าที่เกิดขึ้นในกลุ่มทดลองสามารถป้องกันได้ โดยใช้รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ พบว่าหลังการทดลองใช้ รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีภาวะซึมเศร่าลดลงกว่า ก่อนทดลองและลดลงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะ ทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุเสร็จสิ้นและประเมินผลรูปแบบทันที

3. การประเมินผลรูปแบบ ที่ใช้ในการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตและป้องกันภาวะซึมเศร้า เพื่อดูผลกระทบ และประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะซึมเศร่ากลุ่มทดลอง

ก่อนทดลอง พบร้อยละ 88.2 และหลังการทดลองพบ ร้อยละ 7.5 แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ .01 และพบว่ากลุ่มทดลอง หลังทดลอง กลุ่มทดลองมีความสุขเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 92 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งอภิปรายผลได้ว่า กลุ่มทดลองมีความสุขเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการศึกษานี้ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 3 ที่กล่าวว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบและประเมินผล ทันทที พบว่ากลุ่มทดลองมีสุขภาวะทางจิต และความสุขสูงขึ้นกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ในขณะที่ภาวะซึมเศร้า ลดลงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ และระยะติดตาม 1 เดือน พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย สุขภาวะทางจิต และความสุข สูงขึ้นไม่เปลี่ยนแปลง และภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุมีภาวะซึมเศร้าลดลง แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.001 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 ผลที่ได้จากรูปแบบที่พัฒนาขึ้น กลุ่มทดลองส่วนใหญ่ เป็นวัยสูงอายุ ตอนต้น (60 - 64 ปี) เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา สอดคล้องตามลักษณะโครงสร้างของผู้สูงอายุไทย รวมถึงในเขตจังหวัดอ่างทอง ที่พบว่ามีประชากรสูงอายุหญิง มากกว่าชาย พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 มี คะแนนภาวะซึมเศร้าอยู่ในระดับเล็กน้อย ซึ่งเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับหลายการศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ ที่พบว่าผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 50 มีคะแนนภาวะซึมเศร้าอยู่ในระดับเล็กน้อย และปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประเสริฐ อัสสันตชัย วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความมั่นคงด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้อภิปรายไว้ว่าการที่กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษา มีคะแนนภาวะซึมเศร้าเล็กน้อยถึงปานกลาง อาจ เกิดขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ มีการเปลี่ยนแปลงของระดับฮอร์โมนที่เกี่ยวข้อง อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ที่เปลี่ยนแปลงไป และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านอารมณ์ ที่เปลี่ยนไปเมื่อเข้าสู่วัย สูงอายุ ทำให้มีความเศร้า ความท้อแท้ มากขึ้น และโครงสร้างทางร่างกายที่เปลี่ยนแปลง ไปทำให้ปวดแสบ ปวดชา ไม่อยากทำอะไร ทำให้มีพฤติกรรมน้อยนิ่ง และปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความซึมเศร้า เช่น อยู่ใน สิ่งแวดล้อมเดิม ๆ ไม่ได้ออกไปไหน ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น อยู่ในห้องแคบ ๆ อยู่ในห้องมืด ๆ ที่ไม่มี แสงแดดส่องถึง ไม่มีความใกล้ชิดธรรมชาติ รวมทั้งการมีโรคประจำตัว ที่รักษาไม่ประปรายเป็นประปราย ก็จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย ไม่สบายใจ เมื่อวันเวลาผ่านไปก็จะก่อให้เกิดเป็น ภาวะซึมเศร้า (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการศึกษาศาสนาการณและปัจจัยที่เกี่ยวข้องภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ข้อมูลส่วนบุคคลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-64 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่มีบุคคลที่ อาศัยอยู่ด้วยกัน และมีการประกอบอาชีพ มีรายได้เฉลี่ย ประมาณ 3,001-5,000 บาท รายได้ไม่พอใช้อยู่ และไม่มีโรคประจำตัวอยู่ที่ โดยปัญหาที่สำคัญมากที่สุด และมีความซับซ้อนของสาเหตุมากที่สุด คือ ปัญหา ด้านความคิดและพฤติกรรมด้านลบต่อตนเอง เนื่องจากวัยที่มีอายุมากขึ้น ทศนคติ ความคิด ความเชื่อ ความวิตกกังวล และการอยู่คนเดียวตามลำพัง มีผลต่อความคิดและพฤติกรรมด้านลบต่อตนเองของผู้สูงอายุ ส่งผล ต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ อย่างมี นัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุ และระดับการศึกษา การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะ ทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุและนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการ วางแผนแบบมีส่วนร่วมโดย กระบวนการ A-I-C (Appreciation Influence Control) และแนวคิดของ Beck, A. T. มาใช้ในการวางแผน พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุจังหวัด อ่างทองโดยการมีส่วนร่วม ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) เพื่อให้รูปแบบมี ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุโดยนำไปเสนอกับมีกลุ่มภาคีเครือข่ายสุขภาพ โดยจัด ประชุม 1 ครั้งเพื่อให้ได้รูปแบบที่มี ประสิทธิภาพในการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าใน ผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การสร้างเสริมสุขภาพทางจิต สุขภาพ และป้องกันภาวะซึมเศร้า ประกอบด้วย 9 กิจกรรม ผู้วิจัยได้นำรูปแบบ

เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมปรับปรุงให้ดีขึ้น ในการทดลองใช้ โดยได้นำรูปแบบไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ กลุ่มทดลอง และกลุ่ม เปรียบเทียบ เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ จากนั้น ประเมินผลการใช้รูปแบบ ด้านสุขภาพจิตและความสุข ภายหลัง กลุ่มทดลอง ใช้รูปแบบการพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มทดลองมีความคิด และพฤติกรรมที่ดีขึ้น คะแนนภาวะซึมเศร้ามลดลง โดยมีผลคะแนนเฉลี่ย แนวคิดและ พฤติกรรมต่อภาวะซึมเศร้า ในด้านบวกทุกด้าน ($\bar{X} = 1.84$, $SD = 44$) แสดงให้เห็นว่าปัญหาภาวะซึมเศร้าที่เกิดขึ้นในกลุ่มทดลองสามารถป้องกันได้โดยใช้ รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้า ของผู้สูงอายุ พบว่าหลังการทดลองใช้รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีภาวะซึมเศร้ามลดลงกว่าก่อนทดลองและลดลงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ เป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ เสร็จสิ้นและ ประเมินผลรูปแบบทันที พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะซึมเศร้ามกลุ่มทดลอง ก่อนทดลอง พบร้อยละ 88.2 และหลัง การทดลองพบ ร้อยละ 7.5 แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ ($t = 16.37$, $p < .01$) และพบว่ากลุ่ม ทดลอง หลังทดลอง กลุ่มทดลองมีความสุขเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 92 ($\bar{X} = 10.55$, $SD = 3.10$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -12.77$, $p < .01$) ซึ่งอธิบายได้ว่า กลุ่มทดลองมีความสุขเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการศึกษานี้ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 3 ที่กล่าวว่า หลังการ ทดลองใช้รูปแบบและประเมินผลทันที พบว่ากลุ่มทดลองมีสุขภาพทางจิตและความสุขสูงขึ้นกว่าก่อนทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ในขณะที่ภาวะซึมเศร้ามลดลงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ และระยะติดตาม 1 เดือน พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสุขภาพทางจิต และความสุข สูงขึ้นไม่เปลี่ยนแปลง และภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุมีภาวะซึมเศร้ามลดลง ($\bar{X} = 1.70$, $SD = 0.68$) แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ ($t = 15.653$, $p < 0.001$) จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ผู้บริหารที่มีส่วนในการรับผิดชอบในการ สร้างเสริมสุขภาพทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ควรเพิ่มเติมนโยบายในการนำรูปแบบที่ พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ โดยดำเนินการตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เพื่อที่จะส่งเสริมการสร้างเสริมสุขภาพทางจิตเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้าได้ และดัดแปลงกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน โดยควรจัดให้มีกิจกรรมใน โรงพยาบาลทุกระดับ หรือกระทั่งในชุมชน หรือชนบท 2) หน่วยงานสาธารณสุขของจังหวัดอ่างทอง ให้ นำ วิจัยรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพทางจิต เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูง ไปใช้ในผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทั้ง ผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมือง ชนบท ในผู้สูงอายุติดบ้าน ติดสังคม และผู้สูงอายุที่มีปัญหาภาวะซึมเศร้า เพื่อส่งเสริม การสร้างเสริมสุขภาพทางจิต ความสุข เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ 3) หน่วยงานในสังกัด สาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง ควรที่จะนำผลการศึกษานี้ไปเสนอแนะให้พื้นที่ในเขตอำเภอเมืองและชุมชน ให้ มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ความรู้เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้า และการส่งเสริมให้มีสุขภาพจิตที่ดีและมี ความสุขมากขึ้นในผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- นันทิกา ทวิชาชาติ. (2548). ระบาดวิทยาทางสุขภาพจิตและจิตเวช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ อัสสันตชัย. (2552). ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุและการป้องกัน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเสริฐ อัสสันตชัย. (2561). การเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาเนื่องจากความชรา. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.
- สมภพ เรืองตระกูล. (2552). จิตสังคมบำบัดในโรคทางจิตเวชและโรคทางกาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เรือนแก้วการพิมพ์.

- อารีรัตน์ สุพุทธิธาดา และคณะ. (2550). ความเครียด ภาระการดูแล และความต้องการการสนับสนุนของ ผู้ดูแล ผู้สูงอายุโรคซึมเศร้า. วารสารสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา, 12(1), 36-47.
- American Psychological Association. (2024). Clinical Practice Guideline for the Treatment of Depression Across Three Age Cohorts. Retrieved December 4, 2024, from <https://www.apa.org/depression-guideline>
- Beck, A. T. (1979). Depression in later life : a dragnostie and therapeutie challenge. American Family Physician, 69(10), 2375-2382.
- Cohen, J. (1992). Statistical power analysis for the behavioral sciences. (2nd ed.). New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Our World in Data. (2024). How do researchers study the prevalence of mental illnesses? Retrieved December 4, 2024, from <https://ourworldindata.org/how-do-researchers-study-the-prevalence-of-mental-illnesses>
- Van Orden, K. A. et al. (2010). The Interpersonal Theory of Suicide. Psychological Review, 117(2), 575-600.
- World Health Organization. (2024). Depressive disorder (depression). Retrieved December 4, 2024, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression>

รูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ของวัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร กรุงเทพมหานคร*

AREA MANAGEMENT MODELS TO PROMOTE HISTORICAL TOURISM ACTIVITIES AT WAT PRAYURAWONGSAWAS WORAWIHAN, BANGKOK

พระครูสิริสารบัณฑิต (สุกรี คำคำ)^{1*}, พระมหาบุญเลิศ ช้วยธานี¹, พระเทพพรเมธี (ประสิทธิ์ อินทร์กรุงเก่า)²

Pharkru Sirisarapundit (Sukri Damkham)^{1*}, Phramaha Boonlert Chuaythanee¹, Phratheppavaresmethi (Prasit Inkrungkea)²

¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

¹Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Nakhon Pathom, Thailand

²คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยา ประเทศไทย

²Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: damkhamsukri@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสาระและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร 2) ออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยววัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร และ 3) รูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากตำรา หนังสือ และเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งด้านบุคคลและโบราณสถานและวัตถุของวัดประยุรวงศาสุวรรณ เน้นด้านประวัติศาสตร์ วิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดประยุรวงศาสุวรรณเป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม มีสถานที่สำคัญ ได้แก่ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ พระอุโบสถ พระวิหารพระพุทธรูป และเขมอ ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานทางศิลปะไทยและจีน 2) การออกแบบวัดประยุรวงศาสุวรรณวิหารสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพและประวัติศาสตร์ผ่านองค์ประกอบที่โดดเด่น ได้แก่ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ เป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ทรงกลม สันฐานรูปโอคว่ำ สูง 60.525 เมตร ฐานล่างส่วนนอกวัดโดยรอบได้ 162 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 50 เมตร มีช่องคูหาเรียงรายล้อมรอบชั้นล่างพระเจดีย์องค์ใหญ่ 45 คูหา ชั้นบนถัดจากช่องคูหาขึ้นไปมีพระเจดีย์เล็ก 18 องค์ เรียงรายพระเจดีย์องค์ใหญ่ แสดงถึงการเชื่อมโยงการก่อสร้างในยุคนั้น และ 3) รูปแบบการจัดการพื้นที่ของวัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร เน้นการบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถานสำคัญ เพื่อรักษาความงดงามและความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัดถูกออกแบบให้ผู้เยี่ยมชมได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านป้ายข้อมูลและแผนที่ที่ชัดเจน การบรรยายประวัติศาสตร์และเทศกาลเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ

คำสำคัญ: การจัดการพื้นที่, กิจกรรมท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์, วัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร กรุงเทพมหานคร

Abstract

This research aims to: 1) Explore the essence and components of historical elements of the area to enhance tourism at Wat Prayurawongsawas Worawihan, 2) Design the relationship

between the physical and historical stories of the area for Wat Prayurawongsawas Worawihan tourism, and 3) Manage the area to promote historical tourism activities of at Wat Prayurawongsawas Worawihan. This qualitative research drawn from textbooks, books, and historical documents and examines both the people and ancient sites and ancient sites and artifacts associated with Wat Prayurawongsawas, with an emphasis on its historical significance. The research findings indicate that 1) Wat Prayurawongsawas is a temple of historical and cultural significance. Important Key features include the Phra Borommathat Mahachedi, the Ubosot, the Phra Wihan Phra Phuttha Nak, and Khao Mo, which reflect a blend of Thai and Chinese art. 2) The design of Wat Prayurawongsawas Worawihan embodies the connection between the physical structure and historical narrative through its prominent features, including the Phra Borommathat Mahachedi, a large round chedi with an inverted bell shape, standing 60.525 meters tall, with a circumference of 162 meters and a diameter of 50 meters. The lower level of the main chedi features 45 surrounding niches, and the upper level holds 18 smaller chedis encircling the main chedi, showcasing the architectural style of that period. and 3) The management of the area of Wat Prayurawongsawas Worawihan emphasizes the restoration and conservation of significant historical sites, such as the Phra Borommathat Mahachedi and Ubosot, to ensure their beauty and safety for tourists. The development of tourist routes within the temple aims to educate Visitors about the history through clear information signs and maps, as well as descriptions of historical events and festivals to enhance visitor interest.

Keywords: Area Management, Tourism Activities, Historical Tourism, Wat Prayurawongsawas Worawihan Bangkok

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงานและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่งรวมถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ สามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็ว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

วัดประยุรวงศาวาส ชาวบ้านมักนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดริ้วเหล็ก เพราะมีริ้วเหล็กล้อมเป็นกำแพงตอนหน้าพระอุโบสถ พระวิหารและศาลาการเปรียญด้านเหนือ ริ้วเหล็กมีความสูง 3 ศอกเศษ ทำเป็นรูปอาวูธโบราณ คือ หอกดาบและขวาน มีลักษณะเป็นกำแพงและ ซุ้มประตูเล็ก ๆ เป็นตอน ๆ วัดจากมุมวิหารคด ข้างพระอุโบสถไปจรดกำแพงประตูวัดด้านตะวันออกยาว 148 เมตร ล้อมบริเวณภูเขาจำลองอีก 2 ด้าน ด้านตะวันตกยาว 48 เมตร ด้านใต้ยาว 43 เมตร ล้อมเป็นกำแพงหน้าวัด แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น พระบรมธาตุมหาเจดีย์ เป็นเจดีย์สีขาวใช้เทคนิคการสร้างแบบอยุธยาโดยมีการสร้างเสาแกนกลาง เพื่อเป็นหลักในการก่อสร้างเจดีย์ขนาดใหญ่ และต่อมาองค์การยูเนสโกได้มอบรางวัลดีเด่นจากการประกวดโครงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ในปี พ.ศ. 2556 (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557)

สถานที่ประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งในวัด คือ พิพิธภัณฑ์พระประยูรรัตนโกสินทร์ หรือ พิพิธภัณฑ์พระประยูรรัตนโกสินทร์ เป็นอาคารปูนทรงยุโรปที่จัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูปและพระเครื่องต่าง ๆ ที่พบจากกรุพระบรมธาตุมาเจดีย์ อนุสาวรีย์ปิ่นสามกระบองที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงผู้เสียชีวิตเหตุการณ์ปิ่นใหญ่ ที่นำมาทำไฟพะเนียงแตกเมื่อครั้งฉลองสมโภชปี พ.ศ. 2395 พระมณฑปทรงโกธิก ประดิษฐานหลวงพ่อบ้างซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะแบบอินเดีย ศาลาสวดพัทธวิไลพรหม (ศาลาฝรั่ง) สร้างเป็นรูปแบบตะวันตกเสาและคานแบบดอริก ประดับลายแบบเรอเนซองส์ ในส่วนความสัมพันธ์ของชุมชน แหล่งนี้ยังมีชุมชนชาวคริสต์ และชาวอิสลาม รวมอยู่ด้วย ทำให้วัดประยูรวงศาวาสวรวิหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางความหลากหลายของชุมชน เรียกว่า ชุมชนกะตึ๋น ที่มีทั้งชาวพุทธ คริสต์และอิสลาม หรือเรียกว่าเป็นย่าน 3 ศาสนา 4 ความเชื่อ พุทธ คริสต์ อิสลาม คือ มีวัด โบสถ์มัสยิด และศาลเจ้า (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) แหล่งท่องเที่ยวที่บ่งบอกด้านสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มนักท่องเที่ยว

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการดำเนินงาน รวมถึงปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อจะได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ เพื่อสำรวจสารัตถะและองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร เพื่อการจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร ให้มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยววัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร ที่มีรูปแบบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสารัตถะและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยววัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อรูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษา ส่วนของภาคทฤษฎี ศึกษาค้นคว้าข้อมูลหนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์ เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ (ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัย) ได้ดำเนินการเขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน โดยจะไม่มีเมื่อนำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดประกอบคำหลักสำคัญที่ได้ เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และนำข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สารัตถะและองค์ประกอบประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของวัดประยูรวงศาวาส กรุงเทพมหานคร วัดประยูรวงศาวาส เป็นวัดสำคัญที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการที่น่าสนใจที่สะท้อนถึงเปลี่ยนแปลงของกรุงเทพฯ และสังคมไทยในอดีต

วัดประยุรวงศาวาส ถูกสร้างโดยสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัดถูกประสงค์การสร้างวัดนี้เกิดขึ้นจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเพื่อเป็นการทำบุญเพื่อประโยชน์สุขของครอบครัวและชุมชนการก่อสร้างและสถาปัตยกรรม ลักษณะสถาปัตยกรรม วัดนี้มีการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะไทยและศิลปะจีน โดยเฉพาะ “พระบรมธาตุมหาเจดีย์” ที่มีลักษณะเด่นด้วยการสร้างเป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่และล้อมรอบด้วยเจดีย์ขนาดเล็ก จำนวน 18 องค์ สร้างจากหินและปูนปั้น การบูรณะและการพัฒนา วัดได้รับการบูรณะหลายครั้ง โดยมีการเพิ่มเติมและปรับปรุงโครงสร้างบางส่วนให้คงทนแข็งแรงตามสภาพอายุการใช้งาน เช่น การบูรณะพระบรมธาตุมหาเจดีย์ที่ทรุดโทรมตามกาลเวลา บทบาททางศาสนาและวัฒนธรรม การเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวไทยและชาวจีนในพื้นที่ การประกอบศาสนพิธีและเทศกาลต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญของชีวิตประจำวันของชุมชน

การออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ของวัดประยุรวงศาวาส มีการออกแบบที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพของวัด กับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร ในหลายด้าน โดยองค์ประกอบหลักที่สะท้อนความสัมพันธ์นี้ ได้แก่ พระบรมธาตุมหาเจดีย์เป็น เจดีย์ขนาดใหญ่ที่เป็นจุดเด่นของวัด สร้างขึ้นด้วยศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคงและอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ในยุคนั้น เจดีย์นี้ยังสะท้อนถึงความเชื่อทางศาสนาที่เป็นศูนย์กลางของชีวิตผู้คนในสมัยนั้น พระอุโบสถเป็นอาคารที่ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนา มีการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบไทยและจีน ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนความเชื่อระหว่างคนไทยกับชาวจีน ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครในช่วงเวลานั้น

รูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยุรวงศาวาส มีการออกแบบและวางแผนที่มุ่งเน้นให้ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าถึงและสัมผัสกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของสถานที่ได้อย่างเต็มที่ โดยมีการจัดการ ดังนี้ การบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถาน วัดประยุรวงศาวาสได้รับการบูรณะและอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพระบรมธาตุมหาเจดีย์และพระอุโบสถ ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว การบูรณะเหล่านี้ไม่เพียงแต่รักษาความสวยงามทางสถาปัตยกรรม แต่ยังทำให้สถานที่ที่มีความมั่นคงและปลอดภัยสำหรับการเยี่ยมชม การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด การจัดทำเส้นทางเดินชมวัดที่ชัดเจน พร้อมป้ายข้อมูลประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในจุดสำคัญต่าง ๆ มีการจัดทำแผนที่และข้อมูลเกี่ยวกับวัดเพื่อให้ผู้เยี่ยมชมสามารถเดินทางได้สะดวกและได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

สาระัตถะและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยุรวงศาวาสวิหาร ด้านศิลปะและวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ศิลปะและสถาปัตยกรรมภายในวัดเป็นตัวแทนของศิลปกรรมยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีการผสมผสานระหว่างศิลปะไทยและจีน โดยมีการประดับตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นแบบจีนและงานไม้แกะสลักที่ละเอียดอ่อน และประเพณีและศาสนกิจ วัดประยุรวงศาวาสวิหารยังคงรักษาและสืบทอดประเพณีทางศาสนาที่สำคัญ เช่น การทำบุญ การสวดมนต์ และการปฏิบัติธรรม ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดการชุมชนเชิงสร้างสรรค์ การจัดการเรื่องราว การจัดการกิจกรรม การจัดการสื่อสาร และการจัดการผลกระทบอย่างสร้างสรรค์ และการจัดการกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของวัด ดังตัวอย่างของ เขมิกาศิรพงษ์ ที่สรุปว่า ปัจจุบันประเทศไทยถูกจัดอันดับให้เป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะสร้างเงินรายได้มหาศาลแต่ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนท้องถิ่น

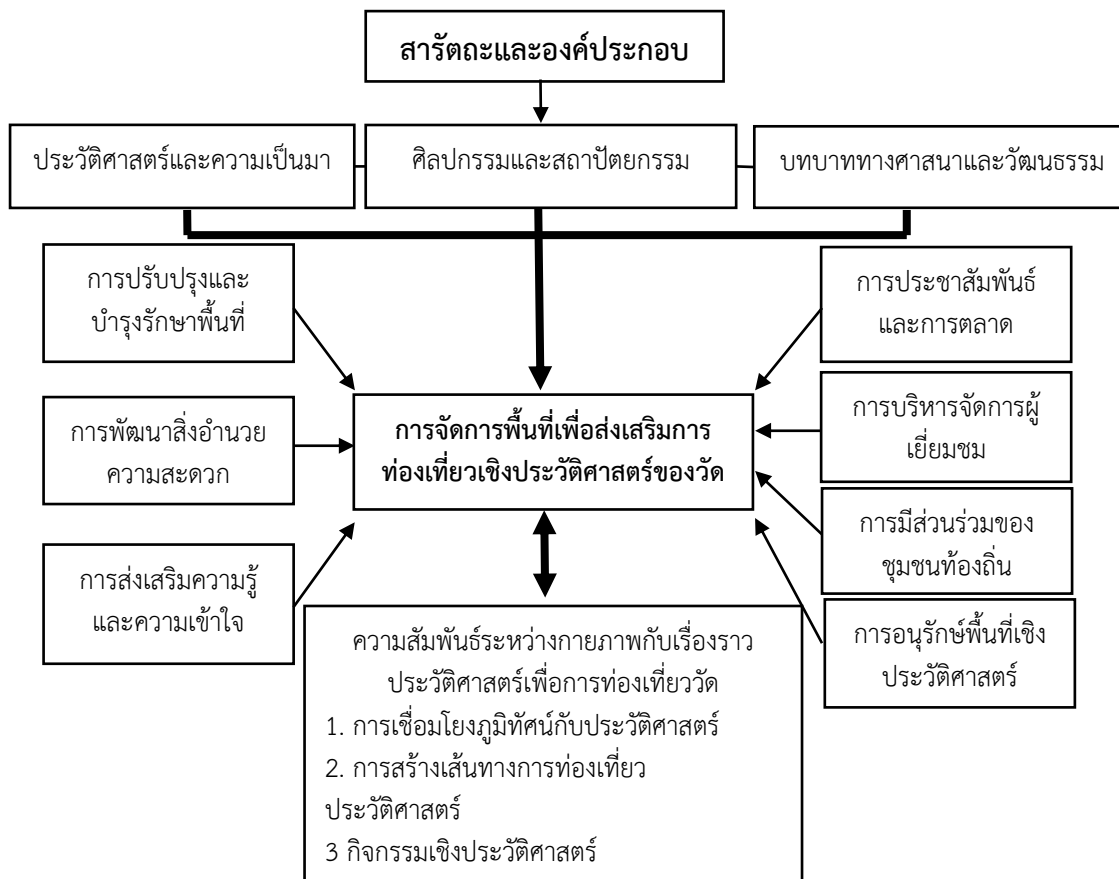

อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก เกิดการโยกย้ายถิ่นฐาน เปลี่ยนแปลงอาชีพและการทำมาหากิน ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไปตามพฤติกรรมของชนบทที่ท่องเที่ยว จากการที่ผู้ประกอบการที่เข้าสู่พื้นที่ ภาพชุมชนพื้นถิ่นที่เป็นแหล่งวัฒนธรรมเลือนรางและจางหายไป นักวิชาการและนักวิจัยจากหลากหลายสาขาได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ และได้นำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมด้วยกลไกหลายประการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (เขมิกา อธิพงษ์, 2563) ดังตัวอย่างของ จักรพันธ์ พรหมฉาย ที่สรุปว่า การออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร การจัดแสดงประวัติศาสตร์ผ่านสื่อสารสนเทศ โดยมีการจัดนิทรรศการถาวรที่เล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของวัดและพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงการจัดนิทรรศการชั่วคราวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ และมีการใช้สื่อมัลติมีเดีย เช่น วิดีโอ แอนิเมชัน และเทคโนโลยี AR/VR เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมสามารถเห็นภาพจำลองเหตุการณ์ในอดีต หรือสามารถสำรวจวัดในยุคสมัยต่าง ๆ ผ่านทางเทคโนโลยี ที่สรุปว่า ชุมชนชายทะเล คลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผ่านคุณค่าที่สำคัญด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพ วิชาการ และสังคม โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ อาชีพ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมประเพณี โดยนักท่องเที่ยวเลือกสถานที่ท่องเที่ยวจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ให้ตนเองได้ สนใจเข้าร่วมกิจกรรมทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านอาชีพ โดยมีเจ้าของภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอดและฝึกสอนให้ในแหล่งท่องเที่ยว และแนวทางในการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลคลองด่าน ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกและหน่วยงานเครือข่าย การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน แบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกในชุมชน (จักรพันธ์ พรหมฉาย, 2567) ดังตัวอย่างของ ลลิตา พิมรัตน์ ที่สรุปว่า การฟัง คือ การรับข้อมูลจากผู้อื่นด้วยการฟังและเข้าใจความหมายตรงกัน ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง การพูด คือ การพูดที่ประสบผลสำเร็จในการสื่อสารนั้นต้องมีความชัดเจนในการออกเสียง ไม่คลุมเครือ และมีความเหมาะสมตามสถานการณ์ การอ่าน คือ การรับข้อมูล ทางสายตาด้วยการแปลความหมายของสระพยัญชนะ สัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นความหมาย การเขียน คือ การถ่ายทอดความคิดเป็นตัวอักษรเพื่อสื่อความหมายเพื่อให้บุคคลอื่นได้อ่าน ได้ศึกษาและเพื่อรักษาความรู้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของประเทศไทย ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น เจดีย์พระศรีสุริโยทัย วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพนัญเชิงวรวิหาร เป็นต้น (ลลิตา พิมรัตน์, 2564) ดังตัวอย่างของ พรรณพร จันทรฉาย และอนามัย ดำเนตร ที่สรุปว่า การมูเตลูเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากความเชื่อและความศรัทธา โดยเกิดขึ้นในช่วงหลังโดยเชื่อว่าหากไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือไปมูเตลูแล้วจะได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ ในขณะที่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เกิดขึ้นควบคู่กับความเป็นมาของชาติไทยเนื่องจากชาติไทยมีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ด้านกลยุทธ์การตลาดมูลค่าการตลาดธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับการมูเตลูถือว่าทำรายได้อย่างมาก และรวดเร็ว แต่ข้อเสีย คือ เมื่อหมดความเชื่อหรือความศรัทธาในสิ่งนั้น ความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคก็จะลดลงในทันที แต่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางไปเพื่อศึกษาหาความรู้ เยี่ยมชมความงามของสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม ลักษณะมูลค่าทางการตลาดในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อาจจะไม่มากแต่การท่องเที่ยวรูปแบบนี้มีความยั่งยืนมากกว่า (พรรณพร จันทรฉาย และอนามัย ดำเนตร, 2567) ดังตัวอย่างของ พัชรินทร์ สมบูรณ์ และภัครดา เกิดประทุม ที่สรุปว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อยุธยา เมืองมรดกโลก ประกอบด้วยประเด็นการพัฒนาหลัก 7 ประการ ได้แก่ 1) การให้บริการของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 2) การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 3) สถานที่ท่องเที่ยว 4) สิ่งอำนวยความสะดวก 5) การบริหารจัดการ 6) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว และ 7) ที่พัก โดยมีแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ การเข้ามามีบทบาท ความร่วมมือ และการเสริมอำนาจประชาชน (พัชรินทร์ สมบูรณ์ และภัครดา เกิดประทุม, 2567)

รูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร การอนุรักษ์และปรับปรุงสถานที่ บำรุงรักษาโบราณสถาน ทำการซ่อมแซมและบำรุงรักษาโบราณสถานภายในวัด ให้คงความสมบูรณ์และคงเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ป้ายบอกทาง จุดนั่งพัก ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่ใกล้เคียง และจัดพื้นที่ สำหรับข้อมูลประวัติศาสตร์ของวัด ดังตัวอย่างของ ธนวรรษ ดอกจันทร์ และคณะ ที่สรุปว่า พื้นที่พระตำหนักคำหยาด มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่โดดเด่น ได้แก่ โบราณสถานพระตำหนักคำหยาด และวัดของชุมชน ที่มีประวัติ ความเป็นมาที่น่าสนใจและสถาปัตยกรรม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว ในตำบลคำหยาดได้ แต่ยังขาดการบริหารจัดการทั้งในด้านงบประมาณ ด้านทรัพยากรบุคคล การประชาสัมพันธ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการสืบสานเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การบูรณะ และการดูแลจัดการ บริเวณพื้นที่โดยรอบให้เกิดประโยชน์อย่างทั่วถึง อีกทั้งได้เสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนบน พื้นฐานของกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมจากการ สนับสนุนในทุกภาคส่วน (ธนวรรษ ดอกจันทร์ และคณะ, 2567) ดังตัวอย่างของ ศุภลักษณ์ ฉินตระกูล และคณะ ที่สรุปว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็น ต่อการพัฒนากลยุทธ์การตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.24 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านช่องทางให้บริการ ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มีความคิดเห็นในลำดับสูงสุด เฉลี่ย 4.38 และความคิดเห็นที่มีต่อมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เฉลี่ย 4.25 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพ การยอมรับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มีความคิดเห็นในลำดับสูงสุด เฉลี่ย 4.29 โดยความสัมพันธ์ การพัฒนา กลยุทธ์การตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มีระดับความสัมพันธ์ในระดับสูง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กับการพัฒนามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยมีค่า r เท่ากับ 0.950 มีค่า Sig เท่ากับ 0.00 ซึ่งมีค่า Sig < 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนากลยุทธ์การตลาดด้านการ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มีมาตรฐานคุณภาพ (ศุภลักษณ์ ฉินตระกูล และคณะ, 2565) ดังตัวอย่างของ นฤมล ญาณสมบัติ และเมธารัตน์ จันทะนี ที่สรุปว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย ได้แก่ ด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ โดยแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแนวทางจัดการ 5 ด้าน คือ 1) ด้านทรัพยากร 2) ด้านการมีส่วนร่วมของ ผู้มีส่วนได้เสีย 3) ด้านลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว 4) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ และ 5) ด้านผลกระทบที่เกิด จากการท่องเที่ยว โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว โดยออกแบบเส้นทาง ท่องเที่ยว (นฤมล ญาณสมบัติ และเมธารัตน์ จันทะนี, 2566) และดังตัวอย่างของ อภิญา ปาละวงค์ และไกรสรัง พรอนันต์ ที่สรุปว่า การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ การจัดการห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเกี่ยวกับปัจจัยทางด้าน ต้นน้ำ การจัดการโซ่อุปทานการ ท่องเที่ยวเกี่ยวกับปัจจัยทางด้าน กลางน้ำ และการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านปลายน้ำ (อภิญา ปาละวงค์ และไกรสรัง พรอนันต์, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถแสดงได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร

การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร ต้องอาศัยองค์ความรู้จากประวัติศาสตร์และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะและวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ด้านการจัดการการท่องเที่ยว การวางแผนและการจัดการ ความเข้าใจในเรื่อง การวางแผนการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ยั่งยืน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู การอนุรักษ์โบราณสถาน ความรู้ในการบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถาน โดยใช้เทคนิคและวัสดุที่สอดคล้องกับต้นฉบับ เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และประวัติศาสตร์ของสถานที่ และการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ช่วยรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การใช้สื่อดิจิทัล การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์

การออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพของพื้นที่กับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยว เช่น การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว โดยเส้นทางเดินประวัติศาสตร์ การออกแบบพื้นที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ โดยจุดพักผ่อนเชิงประวัติศาสตร์ การจัดแสดงประวัติศาสตร์ผ่านสื่อสารสนเทศ โดยมีการจัดนิทรรศการถาวรและชั่วคราว การเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับประวัติศาสตร์ โดยการจัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ส่งเสริมกิจกรรมที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การสร้างบรรยากาศและประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ โดยการออกแบบสวนและภูมิทัศน์ จัดสวนและภูมิทัศน์ภายในวัดให้สะท้อนถึงบรรยากาศในยุคสมัยต่าง ๆ

การจัดการพื้นที่วัดประยุรวงศาสุวรรณวิหารให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์และปรับปรุงสถานที่ บำรุงรักษาโบราณสถาน ทำการซ่อมแซมและบำรุงรักษาโบราณสถานภายในวัดให้คงความสมบูรณ์ และคงเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับ

นักท่องเที่ยว การส่งเสริมการเรียนรู้และวัฒนธรรม จัดนิทรรศการและกิจกรรม จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัดและการบูรณะศิลปะ การสร้างประสบการณ์ที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเชิงประสบการณ์ พัฒนากิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม การตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยการสร้างแบรนด์ และส่งเสริมการตลาด สร้างแบรนด์ของวัดให้มีเอกลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ทำการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และเว็บไซต์ของวัด และจัดเทศกาลและงานกิจกรรมพิเศษ จัดเทศกาลหรือกิจกรรมพิเศษที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว การจัดการชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น ประสานงานกับชุมชนเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่น และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม: ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการลดการใช้พลาสติก การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า วัดประยุรวงศาวาสเป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม สถานที่สำคัญของวัด ได้แก่ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ พระอุโบสถ พระวิหารพระพุทธรูป และเขมอ ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานทางศิลปะไทยและจีน โดยการออกแบบวัดประยุรวงศาวาสวิหารสะท้อนความสัมพันธ์ ระหว่างกายภาพและประวัติศาสตร์ผ่านองค์ประกอบที่โดดเด่น ได้แก่ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ เป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ทรงกลม สันฐานรูปโอคว่ำ โดยการจัดการพื้นที่ของวัดประยุรวงศาวาสวิหาร เน้นการบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถานสำคัญ พระบรมธาตุมหาเจดีย์และพระอุโบสถ เพื่อรักษาความงามและความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัดถูกออกแบบให้ผู้เยี่ยมชมได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านป้ายข้อมูลและแผนที่ที่ชัดเจน การบรรยายประวัติศาสตร์และเทศกาลเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) รัฐบาลหรือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา 2) องค์กรชุมชน ควรสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม 3) สร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมและการบริการนักท่องเที่ยว และ 4) ความร่วมมือกับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการจัดโปรแกรมการศึกษาและทัศนศึกษา ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้รวบรวมสาระสำคัญของวัดประยุรวงศาวาสทั้งกายภาพและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของวัด ขยายผลให้วัดต่าง ๆ จัดทำรวบรวมและสืบค้น นำไปสู่การบันทึกคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของวัดนั้น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). คู่มือการตรวจประเมินเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 - 2560. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- เขมิกา อีรพงษ์. (2563). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการออกแบบประสบการณ์. วารสารศิลปกรรมสาร, 13(1), 1-15.
- จักรพันธ์ พรหมฉาย. (2567). การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนชายทะเลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 7(2), 100-114.

- ธนวรรษ ดอกจันทร์ และคณะ. (2567). ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวพระตำหนักคำหยาดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 19(68), 11-18.
- นฤมล ญาณสมบัติ และเมธรัตน์ จันตะนี. (2566). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: 117 ปี ประพาสต้นนครน้อยของพระพุทธเจ้าหลวง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(5), 205-219.
- พรรณปพร จันทรฉาย และอนามัย ดำเนตร. (2567). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์กับการมูเตลูในประเทศไทย. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 10(2), 117-185.
- พัชรินทร์ สมบูรณ์ และภัครดา เกิดประทุม. (2567). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อยุธยา เมืองมรดกโลก. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 8(3), 1507-1522.
- ลลิตา พิมรัตน์. (2564). ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(3), 899-910.
- ศุภลักษณ์ ฉินตระกูล และคณะ. (2565). การพัฒนากลยุทธ์การตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 11(2), 242-254.
- อภิญญา ปาละวงศ์ และไกรล้ง พรอนันต์. (2566). การจัดการโซ่อุปทานสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ บริเวณรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและวิศวกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 5(1), 102-144.

มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการ แรงงานต่างด้าว*

MEASURES TO ENFORCE LABOR LAWS OF ENTREPRENEURS ON FOREIGN WORKERS' WELFARE ARRANGEMENTS

อนัญญา กรีธาพล*, พระมหาบุญเลิศ ช้วยธานี, พระมหาประกาศิต ฐิติปัสสิทธิกร

Ananya Kreethapol*, Phramaha Boonlert Chuaythane, Phramaha Prakasit Thitipassitthikorn

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College,
Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: ananya@cssthai.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของการควบคุมผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว 2) เพื่อศึกษาการใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว และ 3) วิเคราะห์การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ร่วมปฏิบัติการวิจัยด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง 15 คน ประกอบด้วย ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม ผู้แทนหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ผู้ประกอบการ และแรงงานต่างด้าว ใช้แบบสัมภาษณ์โดยไม่กำหนดโครงสร้างในข้อคำถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาด้วยการเล่าเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมาของการควบคุมผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ ตามมาด้วยการเกิดปัญหาความยากจน 2) การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานต่างด้าว มีสิทธิได้รับค่าจ้างขั้นต่ำไม่น้อยกว่าที่กำหนด มีสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานเกินเวลาปกติ แรงงานต่างด้าวบางประเภทมีสิทธิสมัครเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม และ 3) วิเคราะห์การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว ประกอบด้วย 1) กฎหมายระหว่างประเทศ อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมคุ้มครองสิทธิในการรวมตัวกัน เพื่อประโยชน์ในการทำงานอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ และ 2) กฎหมายของไทย พระราชบัญญัติการทำงานของแรงงานต่างด้าว

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการ, การจัดสวัสดิการ, แรงงานต่างด้าว

Abstract

This research aims to 1) Study the background of entrepreneurs' control over the welfare of foreign workers 2) Study the enforcement of labor law by entrepreneurs over the welfare of foreign workers and 3) Analyze the enforcement of labor law by entrepreneurs over the welfare

of foreign workers. This research is qualitative and collects data from 15 participants who are specifically selected, consisting of representatives from the Ministry of Justice representatives from the Department of Social Development and Human Security, legal and human rights representatives, entrepreneurs, and foreign workers. The structured interviews are conducted and the data is analyzed in terms of content and presented in a narrative format. The research results are as follows: 1) Background of entrepreneurs' control over the welfare of foreign workers The immigration of foreign workers due to the unfavorable economic situation results in insufficient income, followed by poverty. 2) Enforcement of labor law by entrepreneurs over the welfare of foreign workers Enforcement of labor law by entrepreneurs is entitled to receive a minimum wage not less than the specified amount. They are entitled to receive overtime pay in case of working overtime. Some types of foreign workers are entitled to apply for social security insurers. and 3) Analysis of entrepreneurs' enforcement of labor law by entrepreneurs over the welfare of foreign workers, consisting of 1) International law by the International Labor Organization Convention Regarding freedom of association protecting the right to organize for the benefit of work, International Labour Organization Conventions, and 2) Thai law, through the Foreign Workers Employment Act.

Keywords: Entrepreneur, Welfare, Foreign Workers

บทนำ

ในปัจจุบันนี้ สิทธิมนุษยชนนับเป็นประเด็นที่ถูกถกเถียงและโต้แย้งอย่างกว้างขวาง องค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค ตลอดจนองค์กรและหน่วยงานในแต่ละประเทศ ต่างมุ่งเน้นให้พลเมืองในประชาคมโลกเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งกันและกัน สิทธิของมนุษย์นั้น เริ่มต้นจากสิทธิส่วนบุคคล ที่เป็นสิทธิส่วนตัวของบุคคลที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ สิทธิของพลเมือง ที่เป็น สิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองแห่งรัฐ เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายของรัฐ ซึ่งสิทธิพลเมือง ประกอบด้วยสิทธิทางสังคม เป็นสิทธิของประชาชนทางสังคมที่จะได้รับบริการจากสังคม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เช่น สิทธิการเข้าถึงการบริการสาธารณะ เป็นต้น (กรมประชาสัมพันธ์, 2558) ในขณะเดียวกันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม อีกหนึ่งมิติที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ คือ ด้านเศรษฐกิจที่เป็นแรงผลักดันทิศทางการพัฒนาประเทศ การที่เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตไปในทิศทางที่ดี ย่อมนำไปสู่การจ้างงานเพื่อสร้างกระบวนการผลิตให้เกิดขึ้นและตอบสนองความต้องการตามกลไกตลาด เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การจ้างงานที่เกิดขึ้นในนี้รวมถึงการนำเข้าแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมากเพื่อตอบสนองความต้องการด้านแรงงาน เพราะแรงงานเหล่านี้เป็นแรงงานต้นทุนต่ำลดต้นทุนการผลิต ทำให้การเข้ามาของแรงงานต่างด้าว มีอัตราเพิ่มมากขึ้นทุกปีการเลือกเข้ามาของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านที่มี บริเวณชายแดนติดกับประเทศไทยนั้น อันเนื่องมาจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงเมื่อเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาค อุตสาหกรรม และเกษตรกรรมในประเทศไทยจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ ให้แรงงานจากประเทศเพื่อนที่ด้อยพัฒนาทาง ด้านเศรษฐกิจเดินทางมาเพื่อเติมช่องว่างของการขาดแคลนแรงงานในประเทศไทย (บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, 2550)

แม้ว่าประเทศไทยมีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องจากประเทศไทยมีพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนตามสนธิสัญญาหลายฉบับ แต่ยังเกิดปัญหาทั้ง ในทางปฏิบัติและกฎหมายของประเทศไทยเองที่ได้มีการอนุวัติการให้สอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่ได้ลงนามไว้ ส่งผลให้แรงงานต่างชาติจำนวนมากถูกละเมิดสิทธิ และไม่ได้รับความคุ้มครองตามสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และ

มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ การเข้ามาของแรงงานต่างชาติที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกปี เป็นแรงผลักดันให้รัฐจำเป็นต้องมีนโยบายและมาตรการในการเข้ามาดูแล และจัดการกับแรงงานต่างชาติ เพื่อจะได้ไม่ส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นตามภายในอนาคต จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงเกิดการตรากฎหมายที่มีความสัมพันธ์กับแรงงานข้ามชาติ หรือแรงงานต่างชาติขึ้นเพื่อให้เป็นมาตรการในทางปฏิบัติทั้งผู้ที่ต้องการใช้แรงงานต่างชาติและตัวของแรงงานต่างชาตินั้น โดยให้นิยาม แรงงานต่างชาติ ไว้ในพระราชบัญญัติ การทำงานของแรงงานต่างชาติ แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย 2551 ว่า คนต่างชาติ หมายถึง บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ทำงาน หมายถึง การทำงาน โดยใช้กำลังกายหรือความรู้ด้วยประสงค์ค่าจ้าง (ปงปอนด์ รักอำนวยกิจ, 2552)

แรงงานคนต่างชาติ นับว่าเป็นแรงงานที่มีความสำคัญต่อแรงงานทุกภาคการผลิต เป็นอย่างมาก แต่แรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ว่าด้วยการคุ้มครองที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งแรงงานคนต่างชาติได้รับความนิยมนายจ้างในการรับเข้าทำงาน ทั้งนี้ เนื่องจากจ่ายต่ำกว่ากฎหมายนั่นเอง เช่น การจ่ายอัตราค่าจ้าง การกำหนดชั่วโมงการทำงาน วันหยุด วันลา วันพักผ่อน ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเกิดการเจ็บป่วย เนื่องจากการทำงาน รวมทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน จนทำให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาความคับแคบแออัดของบ้านพัก ซึ่งเป็นสถานที่ทำงาน ตลอดจนระเบียบข้อบังคับอื่น ๆ ของนายจ้างที่ต้องใช้บังคับและปฏิบัติต่อแรงงานคนต่างชาติเหล่านี้ ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในสภาพการณ์ที่ทำให้ผู้ใช้แรงงานนอกระบบเสียเปรียบ ทั้งที่แรงงานเหล่านี้มีเนื้อหา งาน ขั้นตอนกรรมวิธีในการทำงาน ตลอดจนหน้าที่ที่รับผิดชอบเหมือนกับแรงงานในระบบ แต่สิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเฉพาะแรงงานในระบบหรือที่เรียกว่า แรงงานในภาคเศรษฐกิจที่เป็นทางการ (Formal Sector) เท่านั้น ส่วนแรงงานที่กฎหมายยังไม่ยอมรับและรับรอง ก็จะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เนื่องจากเป็นแรงงานในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ (Informal Sector) ทั้ง ๆ ที่แรงงานคนต่างชาตินี้ก็เป็นผู้ใช้แรงงานเหมือนกัน กลับไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานและนายจ้างก็หลีกเลี่ยงไปใช้แรงงานนอกระบบมากกว่าเพราะค่าแรงถูก ฉะนั้นแรงงานนอกระบบเป็นอีกประเภทหนึ่งที่จะควรจะได้รับคุ้มครองและดูแลเพื่อให้สามารถควบคุมและแสดงถึงความมีมนุษยธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ (กิริยา กุลกลการ, 2557)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงมาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างชาติ รวมถึงการวิเคราะห์การควบคุม และการคุ้มครองการทำงานด้วยการจ่ายตอบแทนและการจัดสวัสดิการแก่แรงงานคนต่างชาติ เพื่อผลที่ได้จะเป็นแนวทางให้การจัดการแรงงานคนต่างชาติให้มีระบบและได้รับสิทธิในการดูแลอย่างเป็นธรรม และพัฒนาเข้าสู่แรงงานในระบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการควบคุมผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว
2. เพื่อศึกษาการใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว
3. เพื่อวิเคราะห์การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ใช้วิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนจากหน่วยงานภาคเอกชนและแรงงานต่างด้าว โดยเลือกแบบเจาะจงรวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม จำนวน 2 คน 2) ผู้แทนหน่วยงาน

พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 2 คน 3) ผู้แทนด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน จำนวน 2 คน 4) ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน และ 5) แรงงานต่างด้าว จำนวน 5 คน ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบมีส่วนร่วม คือ แบบสัมภาษณ์ โดยไม่กำหนดโครงสร้างในข้อคำถาม เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงกำหนดให้ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือในการวิจัย นอกจากตัวผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยก็ยังเลือกใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบบันทึกข้อมูลกิจกรรม โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการบันทึกข้อมูลจากกระบวนการทำกิจกรรม ตามกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงจำแนกวิเคราะห์ เป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอด้วยเทคนิคการเล่าเรื่อง (Story Telling) โดยครอบคลุมประเด็นของเรื่องที่ทำ สิ่งที่ได้เรียนรู้ ผลการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัย คือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์ และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย และในส่วนการนำเสนอผลการวิจัย ใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบบรรยาย และพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น สรุปนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ศึกษาความเป็นมาของการควบคุมผู้ประกอบการ ที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว เกิดขึ้นจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด ปัจจัยผลักดันที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเดินทางออกจากประเทศของตนเอง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศของตัวแรงงาน ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ และตามมาด้วยการเกิดปัญหาความยากจน ความอดอยาก หรือประเทศเกิดสงคราม อีกทั้งประเทศต้นทางยังไม่มีมาตรการในการควบคุมการออกนอกประเทศที่เข้มงวด ทำให้เกิดการอพยพออกนอกประเทศได้ง่าย ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดจะเกิดจากที่ประเทศไทย ที่เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นโอกาสในการทำงานและแสวงหารายได้ แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ที่ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้ว มักจะชักชวนญาติพี่น้องหรือเพื่อนให้เข้ามาทำงานในประเทศไทยด้วยกัน เนื่องจากการเข้าออกตามแนวชายแดนสามารถทำได้ง่าย เพราะช่องทางการเข้าออกเป็นพรมแดนธรรมชาติ ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าว มีหลายฉบับและคุ้มครองสิทธิหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิพื้นฐานทั่วไป สิทธิในทางการเมือง สิทธิในทางสังคม และสิทธิในทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่คุ้มครองสิทธิของแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะกลุ่มที่ถือว่าทำงานในประเทศไทยโดยชอบด้วยกฎหมาย

ผลการใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงาน ของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานสวัสดิการที่แรงงานต่างด้าว อาจได้รับแรงงานต่างด้าวมียกเว้นค่าจ้างขั้นต่ำไม่น้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนดไว้โดยกระทรวงแรงงาน แรงงานต่างด้าวมียกเว้นค่าล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานเกินเวลาปกติ แรงงานต่างด้าวมียกเว้นค่าวันหยุดนักขัตฤกษ์ แรงงานต่างด้าวมียกเว้นค่าทำงานล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานล่วงเวลาแรงงานต่างด้าว มียกเว้นค่าทำงานกะดึกในกรณีที่ทำงานกะดึก แรงงานต่างด้าวมียกเว้นค่าตอบแทนกรณีทำงานนอกสถานที่ แรงงานต่างด้าวบางประเภทมียกเว้นสิทธิสมัครเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม เมื่อเป็นผู้ประกันตนแล้ว แรงงานต่างด้าวจะได้รับสิทธิประโยชน์ เช่น เงินทดแทนกรณีว่างงาน เงินชราภาพ เงินสงเคราะห์บุตร สำหรับสวัสดิการอื่น ๆ สถานประกอบการกิจการบางแห่งอาจจัดสวัสดิการอื่น ๆ เพิ่มเติมให้แก่แรงงานต่างด้าว

ผลการวิเคราะห์การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก คือ 1) กฎหมายระหว่างประเทศ อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 87 ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและคุ้มครองสิทธิในการรวมตัวกันเพื่อประโยชน์ในการทำงาน อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 98 ว่าด้วยสิทธิในการรวมตัวกันและการเจรจาต่อรองเพื่อประโยชน์ในการทำงาน พิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการห้ามการค้าทาสและการค้ามนุษย์ 2) กฎหมายของไทย พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างชาติ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2552 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติว่าด้วยการปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างชาติ พ.ศ. 2564 สำหรับแผนแม่บทการบริหารจัดการแรงงานต่างชาติ พ.ศ. 2562 - 2565 นโยบายการจัดการแรงงานต่างชาติแบบเบ็ดเสร็จ กฎหมายเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่การควบคุมและคุ้มครองแรงงานต่างชาติ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้กับแรงงานต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทย ไม่ว่าจะเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาเรื่องแรงงานต่างชาติที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายอยู่เสมอ แม้จะมีการจับกุมและส่งกลับประเทศแล้วบางส่วน แต่หากบุคคลเหล่านั้นหนีภัยความตายมา หรือด้วยเหตุผลใดก็ตาม ถ้าบุคคลเหล่านั้นไม่สามารถกลับคืนสู่ประเทศต้นทางของตนเองได้ด้วยหลักการในประชาคมโลกปัจจุบันที่เน้นเรื่องสิทธิมนุษยชนและจิตสำนึกแห่งมนุษยธรรม ประเทศไทยก็ไม่มีสิทธิที่จะขับไล่ ผลักดันให้เขากลับไปได้ เพราะเป็นการละเมิดหลักการสำคัญดังกล่าว ดังนั้น ทางออกสำหรับปัญหาแรงงานต่างชาติที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย คือ ต้องการให้แรงงานเหล่านี้มาขึ้นทะเบียนแรงงานต่างชาติ เพื่อที่จะได้รู้จำนวนที่ถูกต้องและมีข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาต่อไป และ 3) กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจ้างงานคนไทย พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติการค้าบริการ พ.ศ. 2545 กฎหมายเหล่านี้มีผลกระทบต่อแรงงานต่างชาติในแง่มุมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมการจ้างงานคนไทย พ.ศ. 2561 กำหนดให้มีการจ้างคนไทยก่อนจ้างแรงงานต่างชาติ

อภิปรายผล

ความเป็นมาของการควบคุมผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว เกิดขึ้นจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด กล่าวคือ ปัจจัยผลักดันที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเดินทางออกจากประเทศของตนเอง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศของตัวแรงงาน ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ และตามมาด้วยการเกิดปัญหาความยากจน ความอดอยาก หรือประเทศเกิดสงคราม มีการสู้รบภายในประเทศ ปัญหาการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยทำให้ประชาชน ถูกคุกคาม ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อีกทั้งประเทศต้นทางยังไม่มีมาตรการในการควบคุมการออกนอกประเทศที่เข้มงวด ทำให้เกิดการอพยพออกนอกประเทศได้ง่าย ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดจะเกิดจากที่ประเทศไทยที่เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นโอกาสในการทำงานและแสวงหารายได้ แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ที่ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้ว มักจะชักชวนญาติพี่น้องหรือเพื่อนให้เข้ามาทำงานในประเทศไทยด้วยกัน เนื่องจากการเข้าออกตามแนวชายแดนสามารถทำได้ง่าย เพราะช่องทางการเข้าออกเป็นพรมแดนธรรมชาติ สอดคล้องกับ ศิริสุตา แสงทอง และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมภาครัฐที่มีต่อแรงงานต่างด้าว ในภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า การจัดสวัสดิการสังคมภาครัฐที่มีต่อแรงงานต่างด้าวในภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 1) ด้านบริการสุขภาพ 2) ด้านที่อยู่อาศัย 3) ด้านการประกันสังคม 4) ด้านการศึกษา และ 5) ด้านสังคมสงเคราะห์ (ศิริสุตา แสงทอง และคณะ, 2565) สอดคล้องกับ ณัฐพล บำรุงราชภักดี และเสกสัณ ครือคำ ได้วิจัยเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานผิดกฎหมาย ของแรงงานต่างด้าว ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับการทำงานผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าว ได้แก่ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านความเป็นอยู่ ปัญหาด้านสาธารณสุข

ปัญหาด้านการละเมิดสิทธิ ปัญหาการจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติ และปัญหาด้านนโยบายและกฎหมาย และปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายทั้งในด้านกระบวนการปฏิบัติตามนโยบาย ด้านการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว และด้านเศรษฐกิจ โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายประกอบด้วย ผู้บังคับใช้กฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดจริงจัง และควรมีการฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งควรจะต้องบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และควรตั้งองค์กรด้านการจ้างแรงงานต่างด้าวร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (ณัฐพล บำรุงราษฎร์ และ เสกสัน ศรีอคำ, 2566)

การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการ ที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานสวัสดิการที่แรงงานต่างด้าว อาจได้รับแรงงานต่างด้าวมียสิทธิได้รับค่าจ้างขั้นต่ำไม่น้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนดไว้โดยกระทรวงแรงงาน แรงงานต่างด้าวมียสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานเกินเวลาปกติ แรงงานต่างด้าวมียสิทธิได้รับค่าวันหยุดนักขัตฤกษ์ แรงงานต่างด้าวมียสิทธิได้รับค่าทำงานล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานล่วงเวลา แรงงานต่างด้าวมียสิทธิได้รับค่าทำงานกะดึก ในกรณีที่ทำงานกะดึก แรงงานต่างด้าวมียสิทธิได้รับค่าตอบแทน กรณีทำงานนอกสถานที่ แรงงานต่างด้าวบางประเภทมีสิทธิสมัครเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม เมื่อเป็นผู้ประกันตนแล้ว แรงงานต่างด้าวจะได้รับสิทธิประโยชน์ เช่น เงินทดแทนกรณีว่างงาน เงินชราภาพ สำหรับสวัสดิการอื่น ๆ เช่น ที่พัก อาหาร ประกันสุขภาพ ข้อยกเว้น คือ แรงงานต่างด้าวบางประเภทอาจไม่มีสิทธิได้รับสวัสดิการบางประเภท เช่น แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย แรงงานต่างด้าวที่ทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน สถานประกอบการกิจการบางแห่งอาจไม่จัดสวัสดิการให้แก่แรงงานต่างด้าวตามที่กฎหมายกำหนดแนวทางการขอรับสวัสดิการ แรงงานต่างด้าวที่ประสงค์จะขอรับสวัสดิการควรติดต่อสอบถามกับนายจ้าง เช่น สำนักงานสวัสดิการแรงงานและคุ้มครองแรงงาน กรมการจัดหางาน สำนักงานประกันสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัชย์ ชีวบัณฑิต และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการคุ้มครองแรงงานในกิจการที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าว พบว่า ทำให้ลูกจ้างแรงงานต่างด้าวได้รับค่าจ้างเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด มีการประกาศค่าจ้างขั้นต่ำเพื่อเป็นการคุ้มครองแรงงานอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้แรงงานต่างด้าวได้รับสวัสดิการจากนายจ้างตามที่กฎหมายกำหนด และ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการคุ้มครองแรงงาน ในกิจการที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าวทำงาน พบว่า การตรวจสอบจากภาครัฐด้านปัจจัยด้านการบังคับของหน่วยงาน เช่น ตำรวจ ทำให้แรงงานต่างด้าว ได้รับความปลอดภัยและความมั่นคง การปฏิบัติตามกฎหมายของสถานประกอบการ ปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน ได้แก่ เรื่องของการบังคับใช้นั้น เนื่องจากกระทรวงแรงงาน มีกฎหมายแรงงานมากขึ้นกระบวนการที่นายจ้างทำทุกวิถีทางเพื่อต้องการประหยัดต้นทุนของนายจ้าง (สุรัชย์ ชีวบัณฑิต และคณะ, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญทอง เอื้อศิริญาณนธ์ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง การเข้าถึงสิทธิการคุ้มครองแรงงานผิดกฎหมายไร้ฝีมือศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างของผู้รับเหมาช่วงในอุตสาหกรรมก่อสร้าง พบว่า ลักษณะแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมก่อสร้าง มีปัญหาการจำกัดพื้นที่การทำงาน ค่าใช้จ่ายสูงเกินไป และปัญหาพฤติกรรมแรงงานต่างด้าวเรื่อง ค่าตอบแทนที่สูงเป็นหลัก และลักษณะการจ้างแรงงานต่างด้าวของผู้รับเหมาช่วง จะเป็นการตกลงกันโดยไม่มีทำสัญญาจ้างแรงงานเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนการวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายต่างประเทศที่ศึกษา พบว่า มีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิทธิแรงงานต่างด้าว ลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายไทย และมีบทลงโทษที่หนักกว่าและเข้มงวด เมื่อปัญหาการเข้าถึงสิทธิของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไร้ฝีมือ กรณีที่ทำการศึกษา พบว่า ผู้รับเหมาช่วงไม่ได้ส่งเงินสมทบ และไม่ได้ทำสัญญากับผู้รับเหมาหลักทำให้แรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือเข้าไม่ถึงสิทธิตามกฎหมายไทย และแรงงานต่างด้าวไม่สามารถเข้าถึงสภาพแรงงานตามกฎหมายไทยได้ (บุญทอง เอื้อศิริญาณนธ์ และคณะ, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกรินทร์ ศิริรัตน์ชัย และสุรทิน เหล่าศรี ได้ศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานธุรกิจการประมงทะเล พบว่า ปัญหาของแรงงานธุรกิจ

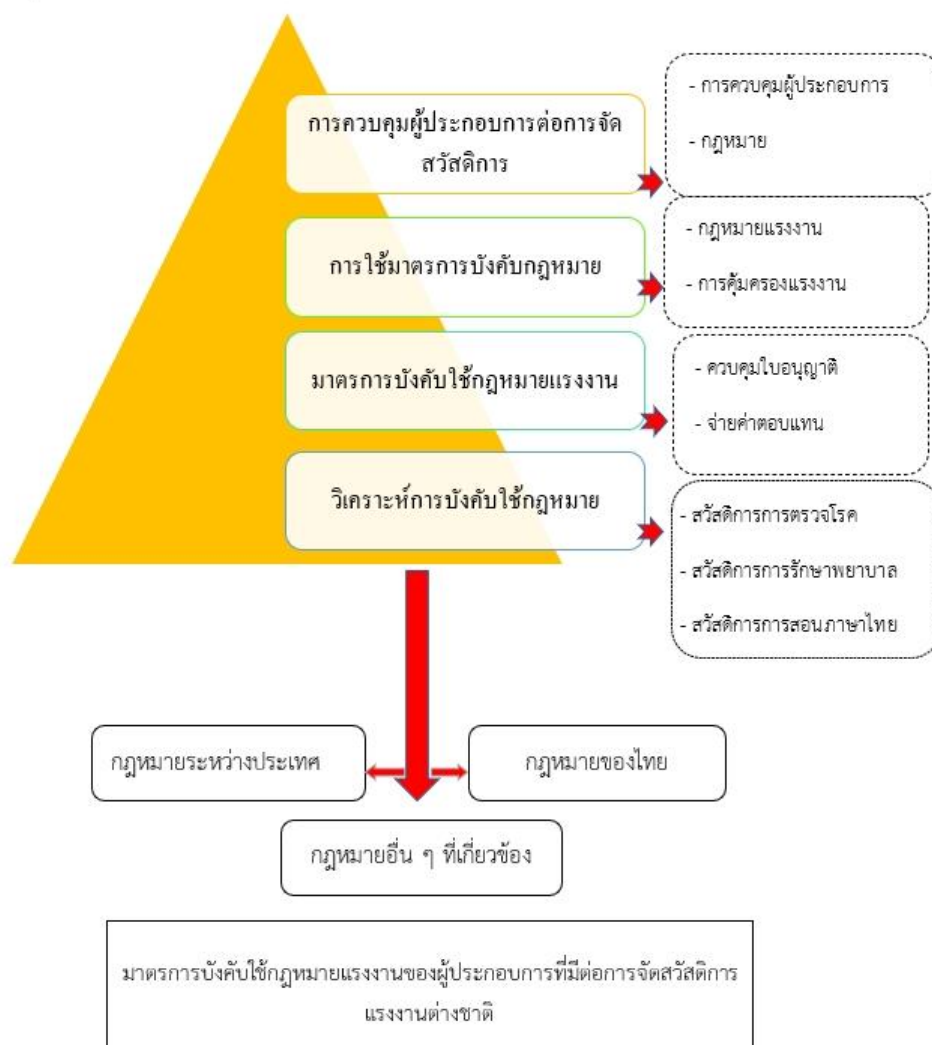
การประมงทะเลเกิดขึ้น จากความสัมพันธ์ของแรงงานและเจ้าของเรือ ไต่ก้งและลูกจ้างที่ทำงานในเรือ และการว่าจ้างแรงงานลูกจ้างที่ทำงานประมงทะเล และปัญหาสัญญาจ้างแรงงานหรือข้อตกลงในการจ้างแรงงาน ซึ่งการตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานในเรือประมงทะเลมักเป็นการตกลงด้วยวาจา ไม่มีสัญญาจ้างแรงงานหรือข้อตกลงในการทำงาน เป็นหนังสือที่ชัดเจนทำให้เกิดข้อโต้แย้งระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องของกฎหมายการใช้แรงงานในงานประมงทะเล ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมการให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้าง ควรมีการแก้ไขในเรื่องของการเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างในกิจการประมงทะเล และควรให้มีการทำสัญญาจ้างเพื่อความชัดเจนในการจ้างงานแรงงานในธุรกิจการประมงทะเล (เอกรินทร์ ศิริรัตนชัย และสุรทิน เหล่าศรี, 2567)

วิเคราะห์การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการ ที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก คือ 1) กฎหมายระหว่างประเทศ: อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 87 ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและคุ้มครองสิทธิในการรวมตัวกันเพื่อประโยชน์ในการทำงาน อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 98 ว่าด้วยสิทธิในการรวมตัวกันและการเจรจาต่อรอง เพื่อประโยชน์ในการทำงาน พิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการห้ามการค้าทาสและการค้ามนุษย์ 2) กฎหมายของไทย: พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติว่าด้วยการปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 สำหรับแผนแม่บทการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว 2565 นโยบายการจัดการแรงงานต่างด้าวแบบเบ็ดเสร็จกฎหมายเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่การควบคุมและคุ้มครองแรงงานต่างด้าว และ 3) กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจ้างงานคนไทย พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2551 สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองเดช นวสันติ และคณะ, วิชาญ จันทรอินทร์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนา พบว่า การพัฒนากฎหมายประกันสังคมสำหรับแรงงานต่างด้าว ซึ่งเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยชอบด้วยกฎหมาย จะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 กำหนดให้มีค่านิยาม “ลูกจ้างแรงงานต่างด้าว” และ “แรงงานต่างด้าวจดทะเบียน” เพื่อความชัดเจนในการตีความ และมีมาตรการทางกฎหมายในการใช้สิทธิประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงาน โดยชอบด้วยกฎหมายในประเทศไทย รวมทั้งแรงงานต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทย โดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งเดินทาง ออกนอกราชอาณาจักร มีสิทธิประกันสังคมคุ้มครองอย่างต่อเนื่อง แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่ลูกจ้างแรงงานจ่ายเงินสมทบครั้งสุดท้าย (เรืองเดช นวสันติ และคณะ, 2566); (วิชาญ จันทรอินทร์, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จาริส อึ้งศรีวงษ์ ได้ศึกษาเรื่อง มาตรการกีดกันทางการค้าของสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา กับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า มาตรการกีดกันทางการค้าของสหภาพยุโรป เกิดจากการที่ประเทศไทยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ในเรื่องของการทำผิดกฎหมายประมง ขาดการรายงาน ไร้การควบคุม และไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ที่ไม่สามารถทำตามมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อการจัดการค้ามนุษย์ จากการใช้แรงงานเด็ก และแรงงานภาคบังคับ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากมาตรการกีดกันทางการค้าของสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา และมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานต่างด้าว ในจังหวัดสมุทรสาคร อันสืบเนื่องจากการทำอุตสาหกรรมประมงที่โตเกินขนาด ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำทะเล วิถีชีวิตชุมชน และระบบนิเวศน์ ซึ่งเป็นปัญหาจากความละเลยของภาครัฐในการบังคับใช้กฎหมาย และการเพิกเฉยต่อการปฏิบัติตามกฎหมายของสถานประกอบการที่มุ่งแสวงหาแต่กำไรและผลประโยชน์ตน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าประมง นำมาซึ่งความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจของประเทศ บทความนี้เสนอข้อคิดเห็นสองประการ คือ แนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานที่จะนำมาใช้กับงานวิจัยเพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตการทำงานได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมในแต่ละบริบทที่ต้องการศึกษา และข้อตกลงเกี่ยวกับบทลงโทษระหว่างสถานประกอบการตลอดห่วงโซ่อุปทาน

การผลิต ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม (จรัส อังศรีวงษ์, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจตริน นิลภา ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหา อุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคนต่างด้าว ในการบริหารจัดการอาคารชุด พบว่า ประการแรก พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้คนต่างด้าวและนิติบุคคลต่างด้าวในพื้นที่ 3 จังหวัด EEC คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา มีสิทธิพิเศษเกี่ยวกับการซื้อห้องชุดในอัตราส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 49 ทำให้อาคารชุดหลังนั้นคนต่างด้าวมียสิทธิในการบริหารจัดการอาคารชุด ซึ่งตามกฎหมายดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้นิติบุคคลอาคารชุดต้องเป็นนิติบุคคลต่างด้าวแต่อย่างใด ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับนิติบุคคลอาคารชุดที่เป็นนิติบุคคลต่างด้าวจะต้องดำเนินการทำธุรกรรม ในการให้เข้าพื้นที่ของอาคารชุดซึ่งเป็นอาคารชุดสำนักงานอันเป็นพื้นที่ส่วนกลางตามข้อบังคับอาคารชุด ตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 จะกระทำได้อหรือไม่ (เจตริน นิลภา, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างชาติ

ความเป็นมาของการควบคุมผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว ปัจจัยหลักที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเดินทางออกจากประเทศ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ ตามมาด้วยการเกิดปัญหาความยากจน ประเทศต้นทางไม่มีมาตรการในการ

ควบคุมการออกนอกประเทศที่เข้มงวดทำให้เกิดการอพยพออกนอกประเทศ การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานต่างด้าวมีสหิธีได้รับค่าจ้างขั้นต่ำไม่น้อยกว่าที่กำหนด มีสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานเกินเวลาปกติ มีสิทธิได้รับค่าวันหยุดนักขัตฤกษ์ มีสิทธิได้รับค่าทำงานล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานล่วงเวลามีสหิธีได้รับค่าตอบแทนกรณีทำงานนอกสถานที่ แรงงานต่างด้าวบางประเภทมีสิทธิสมัครเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม วิเคราะห์การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว

สรุปและข้อเสนอแนะ

การควบคุมผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว ปัจจัยผลักดันที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเดินทางออกจากประเทศ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ ตามมาด้วยการเกิดปัญหาความยากจน ประเทศต้นทางไม่มีมาตรการในการควบคุมการออกนอกประเทศที่เข้มงวดทำให้เกิดการอพยพออกนอกประเทศ โดยการใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานต่างด้าวมีสหิธีได้รับค่าจ้างขั้นต่ำไม่น้อยกว่าที่กำหนด มีสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานเกินเวลาปกติ มีสิทธิได้รับค่าวันหยุดนักขัตฤกษ์ มีสิทธิได้รับค่าทำงานล่วงเวลาในกรณีที่ทำงานล่วงเวลามีสหิธีได้รับค่าตอบแทนกรณีทำงานนอกสถานที่ แรงงานต่างด้าวบางประเภทมีสิทธิสมัครเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม และวิเคราะห์การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ กฎหมายระหว่างประเทศ อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 87 ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและคุ้มครองสิทธิในการรวมตัวกันเพื่อประโยชน์ในการทำงาน อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ กฎหมายของไทย พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กฎหมายเหล่านี้มีผลกระทบต่อแรงงานต่างด้าวในแง่มุมต่าง ๆ จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) รัฐบาลควรทำคู่มือเกี่ยวสวัสดิการแรงงานที่สามารถเข้าถึงแรงงานต่างด้าว ได้เพื่อที่แรงงานต่างจะได้เข้าใจมากขึ้น 2) รัฐบาลควรจัดอบรมการสร้างและพัฒนาเครือข่ายคุ้มครองแรงงานต่างด้าวแต่ละอำเภอ อย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มแรงงาน และ 3) รัฐบาลควรจริงจังแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายมากกว่านี้ เพื่อลดปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว เพื่อที่ง่ายต่อการขับเคลื่อนของภาคธุรกิจผู้ว่าจ้างและผู้ที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเข้าพื้นที่ เพื่อพูดคุยซักถามกับแรงงานในเรื่องสิทธิ และสวัสดิการที่แรงงานควรทราบ 2) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายแรงงานในแต่ละพื้นที่ที่เข้าถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสวัสดิการแรงงานได้รวดเร็วขึ้น และ 3) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรลงพื้นที่ สอดถามภาคธุรกิจผู้ว่าจ้างและผู้ที่เกี่ยวข้องของผู้แรงงาน เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของแรงงานต่างด้าวในเรื่องสิทธิ และสวัสดิการ เพื่อให้ได้รับความโปร่งใสและเป็นธรรม ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวแบบแยกตามกลุ่มอาชีพในธุรกิจขนาดใหญ่ และธุรกิจขนาดย่อม (SME) แล้วนำคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาตินี้มาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้ทราบว่าคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติที่อยู่ในภาครัฐที่แตกต่างกันจะมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันหรือไม่ และ 2) ควรมีการศึกษาศักยภาพในการทำงานของแรงงานต่างชาติ เพื่อที่ให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย อันเป็นการพัฒนาศักยภาพของแรงงานต่างชาติ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

เอกสารอ้างอิง

- กรมประชาสัมพันธ์. (2558). นโยบายการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว. กรุงเทพมหานคร: สำนักการประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์.
- กิริยา กุลกลการ. (2557). การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จำรัส อึ้งศรีวงษ์. (2560). มาตรการกีดกันทางการค้าของสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกากับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดสมุทรสาคร. วารสารศิลปการจัดการ, 1(1), 45-53.
- เจตริน นิลภา. (2563). ปัญหา อุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคนต่างด้าว ในการบริหารจัดการอาคารชุด. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(3), 25-36.
- ณัฐพล บำรุงราชภักดี และเสกสัน ศรีอคำ. (2566). การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าว ในจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 17(2), 167-175.
- บุญทอง เอื้อหิรัญญานนท์ และคณะ. (2566). การเข้าถึงสิทธิการคุ้มครองแรงงานผิดกฎหมายไร้ฝีมือศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างของผู้รับเหมาช่วงในอุตสาหกรรมก่อสร้าง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(1), 91-104.
- บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. (2550). สถานการณ์แรงงานอพยพข้ามชาติในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย.
- ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ. (2552). บทสังเคราะห์นโยบายยุทธศาสตร์การบริหารจัดการและแรงกดดันในการนำเข้าแรงงานต่างด้าวของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ.
- เรืองเดช นวสันติ และคณะ. (2566). การพัฒนากฎหมายประกันสังคมสำหรับแรงงานต่างด้าวซึ่งเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยชอบด้วยกฎหมาย. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13(2), 514-528.
- วิชาญ จันทรอินทร์. (2565). มาตรการในการควบคุมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศไทย. ตาก: วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น.
- ศิริสุตา แสงทอง และคณะ. (2565). การจัดสวัสดิการสังคมภาครัฐที่มีต่อแรงงานข้ามชาติในภาคเหนือตอนบน. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 7(1), 29-45.
- สุรัชย์ ชีวบันเทิง และคณะ. (2564). ประสิทธิภาพของการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย. วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 4(2), 106-144.
- เอกรินทร์ ศิริรัตนชัย และสุรทิน เหล่าศรี. (2567). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานธุรกิจการประมงทะเล. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์, 7(5), 30-44.

การเสริมพลังผู้นำจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร*

EMPOWERING VOLUNTEER LEADERS FOR SOCIAL DEVELOPMENT OF IMUMPORN 9 COMMUNITY, SAMUT SAKHON PROVINCE

ประฤดี ชูศรีवास*, พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี

Prarudee Choosivas*, Phramaha Prakasit Thitipassitthikorn, Phramaha Boonlert Chuaythane

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: phanprang.don@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาชุดความรู้ในการเสริมพลังผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคม พัฒนากิจกรรมเสริมพลังผู้นำจิตอาสาโดยใช้กระบวนการของ CSR และถอดบทเรียน และสร้างเครือข่ายผู้นำจิตอาสาในการพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ร่วมปฏิบัติการ จำนวน 41 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาด้วยการเล่าเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชุดความรู้ในการเสริมพลังผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคม เป็นคู่มือประกอบการเรียนรู้ “การเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม” ประกอบด้วย พื้นฐานการเป็นจิตอาสาและหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการทำงานจิตอาสา ทักษะการส่งเสริมสุขภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง และการกิจจิตอาสา การพัฒนากิจกรรมเสริมพลังผู้นำจิตอาสา โดยกระบวนการ CSR ประกอบด้วย พื้นฐานการเป็นจิตอาสาและหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา การเพิ่มทักษะการส่งเสริมสุขภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง และการเติมความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเขียนแผนงาน โครงการ และการสร้างปฏิทินชุมชน ส่งผลให้เกิดผู้นำจิตอาสาต้นแบบ และการถอดบทเรียน ทำให้ได้ “SOM MODEL” เป็นรูปแบบในการขับเคลื่อนงานด้านจิตอาสา สามารถสร้างเครือข่าย และวิธีการทำงาน เป็นแนวทางหรือเป็นแบบอย่างในการขับเคลื่อนงาน ผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคมที่เห็นผลความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ ทั้งการเปลี่ยนแปลงของผู้นำจิตอาสา และการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำจิตอาสา มีแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ เกิดความยั่งยืน และสามารถนำไปประยุกต์กับชุมชนอื่นได้

คำสำคัญ: การเสริมพลัง, ผู้นำจิตอาสา, การพัฒนาสังคม, เครือข่าย, ชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร

Abstract

This research article aims to 1) Develop a knowledge set to empower volunteer leaders for social development, 2) Develop activities to empower volunteer leaders using the CSR process, and 3) Extract lessons and build a network of volunteer leaders for social development in the community of Ban Im-Amporn 9, Samut Sakhon Province. This is a participatory action research. Data were collected through in-depth interviews with 41 key informants and participants using an

interview form. The data were analyzed in terms of content and presented descriptively through storytelling. The research results found that 1) The development of a learning manual for “Being a Volunteer for Social Development” consisted of the basics of being a volunteer and Buddhist principles for volunteer work, volunteer leadership skills for health promotion, environmental conservation, strengthening a strong society, and volunteer missions. 2) The development of activities to empower volunteer leaders by the CSR process consisted of enhancing existing knowledge and adding new knowledge on the basics of being a volunteer and Buddhist principles for volunteer work, increasing skills in health promotion, environmental conservation, strengthening a strong society, and adding new knowledge on writing work plans, projects, and creating community calendars, resulting in model volunteer leaders. 3) The extraction of lessons resulted in the “SOM MODEL” as a model for driving volunteer work, consisting of networks and working methods. Which is a guideline or a model for driving the work of volunteer leaders to develop society that sees tangible results of change in the area, both changes in volunteer leaders and changes in the community, which will help volunteer leaders have guidelines for systematic community development, efficiency, and long-term sustainability, and can be applied to other communities.

Keywords: Empowerment, Volunteer Leadership, Social Development, Networking, Imumporn 9 Community Samut Sakhon Province

บทนำ

ทิศทางการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน มุ่งเน้นให้ความสำคัญในด้านการพัฒนากำลังคน เพราะคน คือ พื้นฐานหรือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุกอย่างบนโลกใบนี้ การพัฒนามุ่งเน้นการยก ระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นเรื่องสำคัญอันดับต้น ๆ เนื่องจากมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่มีค่าและสำคัญที่สุด ในการขับเคลื่อน การพัฒนาองค์กร การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศ และการพัฒนาโลกใบนี้ จากการที่องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้กำหนด “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งมีทั้งหมด 17 เป้าหมาย สะท้อน 3 เสาหลักของมิติความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) คือ มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) โดยผู้นำเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและทำกิจกรรม รวมถึงพัฒนากระบวนการทำงาน เพื่อพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และที่สำคัญ ผู้นำต้องมี “จิตอาสา” หรือ “จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม” หรือ “รับผิดชอบต่อสังคม” ซึ่งผู้นำที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม หรือ มีจิตอาสาเพื่อรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

ชุมชนหมู่บ้านอัมมพร 9 ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลอัมมน้อย อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง เป็นชุมชนที่เกิดความเปลี่ยนแปลงและได้รับการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านการคมนาคม เศรษฐกิจ การเมือง เพราะตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลนครอัมมน้อย เดิมเป็นพื้นที่ป่าชุมชน ชาวบ้านทำสวนผัก สวนผลไม้ คนในชุมชนอยู่แบบต่างพึ่งพากันและกัน เมื่อความเจริญด้านการคมนาคม หรือทางเศรษฐกิจ เช่น มีโรงงานขนาดย่อม ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมถึงมีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอันส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ แก่ ชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมประเพณี

การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป มีประชากรอาศัยอยู่ในพื้นที่หนาแน่นขึ้น เนื่องจากประชาชนบางส่วนเข้ามาอาศัยเพื่อประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม หรือบริษัทเอกชน เป็นธรรมดาว่าเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ทั้งสิ้นและในชุมชนได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 มาบูรณาการเป็นกิจกรรมพัฒนาชุมชนบนฐานของความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2562)

จากสภาพปัญหาความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง การเสริมพลังผู้นำจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคมของชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อพัฒนาเป็นชุดความรู้ด้านรูปแบบการทำกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมการพัฒนาจิตอาสา และการสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนผู้นำจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมที่จะเป็นกลไกในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคนในชุมชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ คือ 1) ด้านสุขภาพ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 3) ด้านสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามาเป็นจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป โดยมุ่งพัฒนาชุดความรู้ในการเสริมพลังจิตอาสาพัฒนาสังคม พัฒนากิจกรรมเสริมพลังผู้นำจิตอาสาโดยใช้กระบวนการของ CSR ในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร นำไปสู่การสร้างเครือข่ายผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคมของชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร ที่จะพลังขับเคลื่อนสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน เป็นผู้นำที่มีจิตอาสา ร่วมกันพัฒนา และสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามร่วมกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดความรู้ในการพัฒนาจิตอาสา ผู้นำจิตอาสา และเสริมพลังผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมเสริมพลังจิตอาสา ผู้นำจิตอาสาโดยใช้กระบวนการของ CSR ในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อถอดบทเรียนและสร้างเครือข่ายผู้นำจิตอาสาในการพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือ ศึกษาเฉพาะในพื้นที่ของชุมชนพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 ตำบลอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยงานวิจัยนี้ใช้โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร “การพัฒนาผู้นำจิตอาสา” โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 อบรมความรู้พื้นฐานการเป็นอาสา และหลักพุทธธรรมสำหรับจิตอาสา ระยะที่ 2 การพัฒนาทักษะการเป็นจิตอาสา 3 ด้าน ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และด้านการเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง

2. **ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน นายกเทศมนตรีนครอ้อมน้อย รองนายกเทศมนตรีเทศบาลนครอ้อมน้อย ประธานสภาเทศบาลนครอ้อมน้อย สมาชิกสภาเทศบาลนครอ้อมน้อย เขต 1 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 11 คน กลุ่มที่ 2 ผู้อำนวยการมูลนิธิหัวใจอาสา นายกสมาคมนักสร้างสุข นักวิชาการสถาบันแห่งชาติเพื่อพัฒนาเด็กและครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ทรงคุณวุฒิ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำงานจิตอาสา จำนวน 8 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้ร่วมปฏิบัติการ

จำนวน 22 คน ประกอบด้วย สมาชิกชุมชนที่ผ่านการคัดเลือก โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร หรือ ชุมชนใกล้เคียง 2) สุขภาพแข็งแรง ทั้งร่างกาย และจิตใจ 3) ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง และ 4) มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย เทคนิค Participatory Workshop เทคนิค AIC

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ยังเลือกใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบบันทึกข้อมูลกิจกรรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการบันทึกข้อมูลจากกระบวนการทำกิจกรรม ตามกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้จำแนกการวิเคราะห์ เป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ใช้วิธีการนำเสนอด้วยเทคนิคการเล่าเรื่อง (Story Telling) โดยครอบคลุมประเด็นของเรื่องที่ทำ สิ่งที่ได้เรียนรู้ ผลการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย โดยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัย คือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ ชัดเจนสมบูรณ์ และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยหรือไม่ โดยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย และในส่วนการนำเสนอผลการวิจัย ใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบบรรยาย และพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นสรุปนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาชุดความรู้ในการเสริมพลังผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคม เป็นคู่มือประกอบการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) สำรวจความต้องการ ความจำเป็นในการพัฒนา นำข้อมูลไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและค้นคว้าข้อมูล 2) ยกร่างคู่มือประกอบการเรียนรู้เรื่อง “การเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม” และ 3) การวิพากษ์คู่มือประกอบการเรียนรู้ ปรับปรุงแก้ไข และเป็นคู่มือประกอบการเรียนรู้เรื่อง “การเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม” ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พื้นฐานการเป็นจิตอาสา หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ทักษะการเป็นจิตอาสาด้านส่งเสริมสุขภาพ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ทักษะการเป็นจิตอาสาด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ทักษะการเป็นจิตอาสาด้านการเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง และหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การกิจจิตอาสา

2. การพัฒนากิจกรรมเสริมพลังผู้นำจิตอาสาโดยใช้กระบวนการของ CSR ในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร โดยนำคู่มือประกอบการเรียนรู้ “การเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม” มาทำการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะและปรับ Mindset ผู้เข้าอบรม โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น ระยะที่ 1 Reskill การเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เป็นการเสริมความรู้เดิมด้านพื้นฐานการเป็นจิตอาสา ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบงานจิตอาสา เข้าใจในรูปแบบ วิธีการทำงานจิตอาสา และมีทักษะการทำงานจิตอาสาที่ถูกต้อง ระยะที่ 2 Upskill การเพิ่มทักษะการทำงาน ด้านการส่งเสริมสุขภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดทักษะในการทำงานในแต่ละด้าน สามารถออกแบบกิจกรรมจิตอาสาพร้อมกำหนดแผนการทำงานได้ ระยะที่ 3 New skill การเติมความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเขียนแผนงานโครงการ ส่งผลให้เกิดโครงการ “ชุมชนสดใส สมาชิกทุกวัย BMI ได้มาตรฐาน” โครงการ “ชุดทองในบ้าน” โครงการ “ชุมชนสุขใจ ปลอดภัยถ้วนหน้า พึ่งพา สามัคคีกัน สามัคคีกัน ด้วยหัวใจอาสา” เพื่อขับเคลื่อนดำเนินงานจิตอาสาของชุมชน

3. การถอดบทเรียนและสร้างเครือข่ายผู้นำจิตอาสาในการพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร โดยผู้นำจิตอาสาในแต่ละด้าน ได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการอบรมและฝึกปฏิบัติ (Workshop) สามารถนำมาสังเคราะห์ความรู้การวิจัยเป็น “SOM Model” ซึ่งเป็นรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาทักษะจิตอาสา ผู้นำจิตอาสา และเครือข่ายในการขับเคลื่อนงานด้านจิตอาสาพัฒนาสังคมในชุมชน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้นำจิตอาสา มีทักษะการทำงาน มีคณะทำงาน มีเครือข่าย มีแผนการดำเนินกิจกรรม ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน สามารถขยายผลไปชุมชนใกล้เคียง และเกิดภาคีเครือข่ายการทำงานตาม concept “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ภาครัฐบาล ภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนการทำงานจากหน่วยงานภายนอก ทำให้การทำงานจิตอาสาพัฒนาสังคมในชุมชนมีความสมบูรณ์แบบมากขึ้น ทั้งนี้ ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ทั้งผู้นำจิตอาสา สมาชิกในชุมชน ภาคีเครือข่าย ทำให้เป็นชุมชนแห่งการแบ่งปัน เกิดความรัก ความสามัคคี และทำดีด้วยหัวใจ เพื่อเป็นสังคมแห่งความสุขต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การพัฒนาชุดความรู้ในการเสริมพลังผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคม เป็นคู่มือประกอบการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) สำรวจความต้องการ ความจำเป็นในการพัฒนา นำข้อมูลไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและค้นคว้าข้อมูล 2) ยกร่างคู่มือประกอบการเรียนรู้เรื่อง “การเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม” 3) การวิพากษ์คู่มือประกอบการเรียนรู้ ปรับปรุงแก้ไข และเป็นคู่มือประกอบการเรียนรู้เรื่อง “การเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม” ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พื้นฐานการเป็นจิตอาสา หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ทักษะการเป็นจิตอาสา ด้านส่งเสริมสุขภาพ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ทักษะการเป็นจิตอาสา ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ทักษะการเป็นจิตอาสา ด้านการเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง และหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ภารกิจจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐพงษ์ ไตมัน ได้ศึกษาการพัฒนาคู่มือรูปแบบการปลูกฝังการเรียนรู้ด้านเจตคติ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับคู่มือรูปแบบการปลูกฝังการเรียนรู้ด้านเจตคติสำหรับผู้บริหารในระดับมาก ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับคู่มือการปลูกฝังการเรียนรู้ด้านเจตคติ สำหรับครูในระดับมากที่สุด และผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับเอกสารประกอบการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังการเรียนรู้ด้านเจตคติสำหรับนักศึกษาในระดับมากที่สุด แสดงว่าคู่มือรูปแบบการปลูกฝังการเรียนรู้ด้านเจตคติที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมสำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝังการเรียนรู้ด้านเจตคติสำหรับนักศึกษาให้มีความรู้คู่คุณธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม (ณัฐพงษ์ ไตมัน, 2561) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กริกา ผ่องแผ้ว และนิรนาท จุลเนียม ที่ได้ศึกษา การพัฒนาเอกสารประกอบการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เรื่อง ฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า เอกสารประกอบการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา มีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้เอกสารประกอบการสอน มีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนที่เรียนโดยใช้เอกสารประกอบการสอน ทำแบบทดสอบก่อนเรียน มีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (กริกา ผ่องแผ้ว และนิรนาท จุลเนียม, 2567)

2. การพัฒนากิจกรรมเสริมพลังผู้นำจิตอาสาโดยใช้กระบวนการของ CSR ในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร โดยนำคู่มือประกอบการเรียนรู้ “การเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม” มาทำการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะและปรับ Mindset ผู้เข้าอบรม โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น ระยะที่ 1 Reskill การเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เป็นการเสริมความรู้เดิมด้านพื้นฐานการเป็นจิตอาสาและหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบงานจิตอาสา เข้าใจในรูปแบบ วิธีการทำงานจิตอาสา และมีทักษะการทำงานจิตอาสาที่ถูกต้อง ระยะที่ 2 Upskill การเพิ่มทักษะการทำงาน ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดทักษะในการทำงานในแต่ละด้าน สามารถออกแบบกิจกรรมจิตอาสาพร้อมกำหนดแผนการทำงานได้ ระยะที่ 3 Newskill การเติมความรู้ใหม่ เกี่ยวกับการเขียนแผนงานโครงการ ส่งผลให้เกิดโครงการ “ชุมชนสดใส สมาชิกทุกวัย BMI ได้มาตรฐาน” โครงการ “ชุดทองในบ้าน” โครงการ “ชุมชนสุขใจ ปลอดภัยถ้วนหน้า ฟังพา สามัคคีกัน สามัคคีกัน ด้วยหัวใจอาสา” เพื่อ ขับเคลื่อนดำเนินงานจิตอาสาของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิภาวี ปรงเกียรติ และพระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ ที่ได้ศึกษา การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร พบว่า วัดสารอดเป็นศูนย์ กลางขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาอาสาสมัครจิตอาสา ได้แก่ ด้านศีล กำหนดวิถีชีวิต จัดวางระเบียบกติกาใช้ร่วมกัน ในสังคม ด้านสมาธิ ตั้งใจรับผิดชอบและตรวจสอบนโยบายโครงการต่าง ๆ ทุกกระบวนการร่วมกันด้วยจิตใจที่ มั่นคงแน่วแน่ ด้านปัญญา ดำเนินงานในหน้าที่อย่างใคร่ครวญอย่างรอบด้านตัดสินใจ คิดริเริ่มร่วมกันในกิจกรรมตาม แนวทางแห่งสันติ และนำเสนอองค์ประกอบการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสา 5 ประการของ PHOTI MODEL มี P: practice การวางแผนในการทำการชวนช่วยเหลืออย่างจิตอาสา H: hospitality พร้อมช่วยเหลือ ตั้งมั่น ในการชวนอาสาช่วยเหลือ เสียสละเวลา โดยไม่หวังผลประโยชน์เป็นค่าตอบแทน O: organization จิตอาสา รวมพลังสามารถช่วยงานได้เป็นครั้งคราวตามกำหนดการล่วงหน้าชัดเจน สู่ผลลัพธ์สำเร็จตามเป้าหมาย T: Trust vortsy ดำรงตนอยู่ในหลักศีลธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ I: Identity อัตลักษณ์ สร้างความโดดเด่น ประทับใจ ร่วมมือกันเสียสละ (วิภาวี ปรงเกียรติ และพระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ, 2567) และยังสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ รัตติยา เหนืออำนาจ และคณะ ที่ได้ศึกษา อริยวิถีกับกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า กิจกรรมที่จะขับเคลื่อนพัฒนา ประกอบด้วย การปรับปรุงสนามเด็กเล่น การปรับปรุงห้องน้ำที่ชำรุด การปรับปรุงภูมิทัศน์ การปรับปรุงแปลงเกษตรสาธิต การทำความสะอาดรางระบายน้ำรอบสนามฟุตบอล การปรับปรุงซ่อมแซมระบบไฟแสงสว่างในห้องสมุด (รัตติยา เหนืออำนาจ และคณะ, 2567)

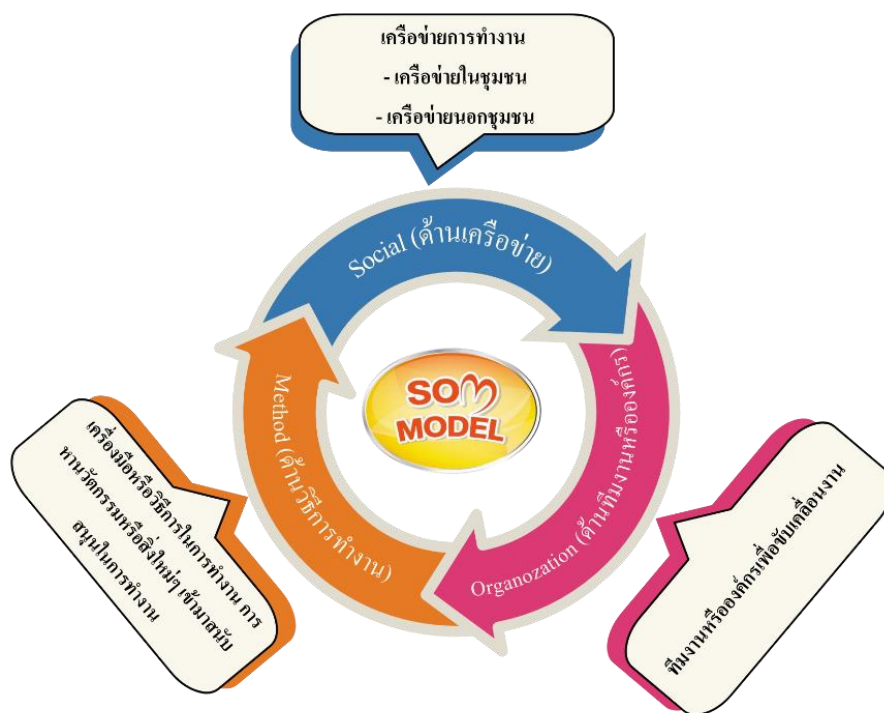
การถอดบทเรียนและสร้างเครือข่ายผู้นำจิตอาสา ในการพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอิมอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร โดยผู้นำจิตอาสาในแต่ละด้าน ได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการอบรมและฝึกปฏิบัติ (Workshop) ทำให้ได้ “SOM Model” เป็นรูปแบบในการขับเคลื่อนงานด้านจิตอาสา ซึ่งเป็นแนวทางหรือเป็นแบบอย่างในการ ขับเคลื่อนงาน ผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคมที่เห็นผลความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ ทั้งการเปลี่ยนแปลง ของคนในพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงของผู้นำจิตอาสา และการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พสชนัน นิรมิตรไชยพันธ์ และวรรณชลี โนริยา ที่ได้ศึกษา แนวทางการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสา ในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย พบว่า เครือข่ายที่ทำงานในลักษณะโครงการ ที่ได้รับทุนสนับสนุน เครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์มีความต้องการเรียนรู้ ด้านความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อที่สะท้อนประโยชน์สาธารณะ รูปแบบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแล เนื้อหา ต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานเป็นทีม การวางแผน การประสานงาน การสร้างเครือข่าย และต้องการให้ พัฒนาด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (พสชนัน นิรมิตรไชยพันธ์ และวรรณชลี โนริยา, 2566) และสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ แสง นิลนามะ ได้ศึกษาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะของเด็กและ เยาวชนในยุคปัจจุบัน พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนใน ศตวรรษที่ 21 มี 6 วิธี คือ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากครอบครัว เรียนรู้จากโรงเรียน เรียนรู้จากวัด เรียนรู้จาก กิจกรรมของชุมชนและสังคม เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบ (แสง นิลนามะ, 2564) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ เกรียงศักดิ์ ฟองคำ และพระศักดิ์ธวัช สวัธ ได้ศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่ เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า กลุ่มจิตอาสาของชุมชนตำบลน้ำคำ ประกอบด้วย กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำท้องที่ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้านสามัคคี

กลุ่มชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน กลุ่มตำรวจบ้าน และ กลุ่มผู้สูงอายุ โดยประชาชนได้รับการเสริมสร้างจิตอาสา วิถีพุทธ ด้านกิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ ด้านรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสา วิถีพุทธ ด้านกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้จิตอาสาวิถีพุทธ และด้านแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือจิตอาสาวิถีพุทธการพัฒนาชุมชนด้วยการช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชน ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน การส่งเสริมอาชีพ ให้กับชุมชน และการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธให้มีเครือข่ายกลุ่มจิตอาสาวิถีพุทธ โดยใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา คือ การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการให้ความรู้จิตอาสาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 (เกรียงศักดิ์ พงษ์คำ และพระศักดิ์ธัช สวีโร, 2566) และยังได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และ คุณญา แก้วทันคำ ที่ได้ศึกษา การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เชิง สร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ใน เขตพื้นที่เชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม ของชุมชนต่อความรู้และทัศนคติด้านจิตอาสา อยู่ในระดับอยู่มาทุกด้าน ซึ่งแสดงถึงองค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านจิตอาสาในการพัฒนาพื้นที่ชุมชน ส่วนความคิดเห็นของประชาชนต่อเจตคติและผลลัพธ์ของการเสริมสร้างจิตอาสาและความพึงพอใจ ในการพัฒนา พื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับอยู่มาทุกด้านเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึง ประชาชนในชุมชนได้มีเจตคติที่ดี และเห็นความสำคัญของจิตอาสาในการพัฒนาพื้นที่ชุมชน โดยการเสริมสร้าง จิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา ประชาชนได้รับการ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทั้งด้านจิตอาสาวิถีพุทธ รูปแบบกระบวนการ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม การส่งเสริม การเรียนรู้ และแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือจิตอาสาวิถีพุทธ และกระบวนการเสริมสร้างเครือข่าย จิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา ได้นำเอาหลักพุทธธรรม มาบูรณาการกับงานด้านจิตอาสา ส่วนกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพื้นที่ เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา ได้แก่ สำรวจและจัดทำฐานข้อมูล ทำความเข้าใจร่วมกัน จัดระบบสารสนเทศ สังเคราะห์องค์ความรู้และถอดองค์ความรู้ของเครือข่าย ติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่าย และส่งเสริมให้ ภาครัฐมีนโยบายในการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธ (พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และคุณญา แก้วทันคำ, 2565) ตลอดจนสอดคล้องกับผลการวิจัยของ หมายขวัญพุทธ กล้าจน และคณะ ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานเชิงระบบ โครงการ สร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม พบว่า ศักยภาพ 3 ด้าน คือ พระธรรมคำสอนที่นำมาใช้ กิจกรรมต่าง ๆ ในระหว่างอบรมและการจัดการบริหารบุคลากร โดยประเมินสถานการณ์ทั้งจุดดี จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ผล คือ สมควรพัฒนาระบบ บริหารงานบุคคล การพัฒนารูปแบบมี 6 องค์ประกอบ 1) หลักการแนวคิด บริหารทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ 2) ปณิธานขององค์การพึ่งตนและช่วยคนช่วยโลก 3) วัตถุประสงค์รูปแบบสืบสาน พระพุทธศาสนา 4) การดำเนินการรูปแบบ คือ จัดการบุคลากรจิตอาสาแนวพุทธ มี 4 ส่วน คือ การสรรหาบุคลากร การดำรงรักษา การอบรมพัฒนา การคัดคนออก จัดการความหลากหลายบุคลากรจิตอาสาด้วยการเคารพผู้นำและ หมู่กลุ่มที่ดี การพัฒนาศักยภาพจิตอาสาด้วยความรู้ เรียนรู้ การเรียนรู้จากพื้นที่ ปฏิบัติจริง จิตอาสานักพัฒนา สร้างพันธมิตรเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน เจือ้นใจแห่งความสำเร็จ อุดมการณ์ร่วมแห่งชีวิต การประเมินผล ความเข้าใจใน ประยุกต์ใช้คำสอนในพระไตรปิฎก ชำนาญในการทำงานอย่างสัมมาทิฐิ เชี่ยวชาญขัดเกลากิเลส และเข้าใจปรับ อุปนิสัย ทัศนคติ ค่านิยม สู้บุคคลวรรณะ 9 (หมายขวัญพุทธ กล้าจน และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ สามารถแสดงเป็นรูปโมเดล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การเสริมพลังผู้นำจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร

การเสริมพลังผู้นำจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคมในชุมชนหมู่บ้านอัมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร เรียกว่า “SOM Model” สรุปได้ ดังนี้ Social (ด้านเครือข่าย) หมายถึง เครือข่ายในการทำงานหรือสนับสนุน Support ในการทำงาน ซึ่งผู้นำจิตอาสานั้นจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่าย กับทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชน เครือข่ายในชุมชน หมายถึง สมาชิกชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนทำงาน กลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้นำจิตอาสาต้องสามารถทำงานร่วมกับคนกลุ่มเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอยู่ในชุมชน เครือข่ายภายนอก หมายถึง กลุ่มที่มาสนับสนุนการทำงานอย่างเช่น หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐหรือภาคเอกชนที่จะสนับสนุนงบประมาณ สนับสนุนองค์ความรู้ หรือสนับสนุนสิ่งจำเป็นในการทำงานจิตอาสา Organization (ด้านทีมงานหรือองค์กร) หมายถึง กลุ่มคนเพื่อทำงานจิตอาสาเพื่อทำหน้าที่แกนนำเป็นทีมงานในการขับเคลื่อนงานจิตอาสาพัฒนาชุมชน หรือกิจกรรมตามที่กำหนดในปฏิทินชุมชน นอกจากผู้นำจิตอาสาที่ต้องมีเรื่องของผู้นำสนับสนุนแล้วยังต้องมีทีมงานในการทำงานเนื่องจากการทำงานต้องมีการประสานงานกับหลาย ๆ ส่วน และก็มีผู้เกี่ยวข้องอยู่หลากหลาย การมีทีมงานที่เข้มแข็งสามารถทำงานร่วมกันได้ แล้วก็เข้าใจกัน จึงทำให้การทำงานของจิตอาสานั้นมีความเข้มแข็ง Method (ด้านวิธีการทำงาน) หมายถึง เครื่องมือหรือวิธีการในการทำงานหรือการหาวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาสนับสนุนในการทำงาน เช่น ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ การรักษาความปลอดภัยในชุมชน รวมถึงการรักษาสุขภาพของชุมชน ต้องอาศัยเครื่องมือใหม่ ๆ อุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น การรักษาความปลอดภัย มีการนำแอปพลิเคชันไลน์มาตั้งเป็นกลุ่มเพื่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านการรักษาความปลอดภัยให้ทันทั่วถึงและก็สามารถที่จะประสานงานกับเครือข่ายอื่น ๆ ในการทำงานได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนาชุดความรู้ในการเสริมพลังผู้นำจิตอาสาพัฒนาสังคม เป็นคู่มือประกอบการเรียนรู้ “การเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม” ประกอบด้วย พื้นฐานการเป็นจิตอาสาและหลักพุทธธรรมสำหรับการทำงานจิตอาสา ทักษะผู้นำจิตอาสาการส่งเสริมสุขภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างสังคม

เข้มแข็ง และการกิจจิตอาสา โดยการพัฒนากิจกรรมเสริมพลังผู้นำจิตอาสา โดยกระบวนการ CSR ประกอบด้วย การเสริมความรู้เดิมเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ด้านพื้นฐานการเป็นจิตอาสาและหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา การเพิ่มทักษะ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง และการเติมความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเขียนแผนงาน โครงการ และการสร้างปฏิทินชุมชน ส่งผลให้เกิดผู้นำจิตอาสาต้นแบบ และการถอดบทเรียน ทำให้ได้รูปแบบในการขับเคลื่อนงานด้านจิตอาสา “SOM MODEL” โดยทำให้เห็นผลการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน ผู้นำจิตอาสา สามารถสร้างเครือข่ายผู้นำจิตอาสา ทำให้เกิด “เมล็ดพันธุ์ต้นกล้า จิตอาสาพัฒนาสังคม” ในชุมชนหมู่บ้านอัมมพร 9 จังหวัดสมุทรสาคร จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) การสร้างเครือข่ายผู้นำจิตอาสาในชุมชน ภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นเช่นเทศบาลนครอัมมพร ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายผู้นำจิตอาสาที่มีความแข็งแกร่งและมีความยั่งยืน โดยให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและการประสานงาน เพื่อให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ระหว่างผู้นำจิตอาสาในชุมชน ในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค และ 2) การพัฒนาศักยภาพผู้นำจิตอาสาผ่านการฝึกอบรมและการเสริมทักษะ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำแผนพัฒนาและฝึกอบรมผู้นำจิตอาสาในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการชุมชน การพัฒนาทักษะการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชน และการจัดการโครงการชุมชน เพื่อให้ผู้นำจิตอาสาสามารถนำทักษะไปใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ 1) ผู้นำจิตอาสา และคณะกรรมการชุมชนของชุมชนหมู่บ้านอัมมพร 9 สามารถนำผลการวิจัยนี้มาใช้ในการขับเคลื่อนงานจิตอาสาพัฒนาสังคมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีมและการพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และ 2) หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน สามารถนำแนวทางการเสริมพลังผู้นำจิตอาสาที่ค้นพบจากงานวิจัยนี้ไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะและบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อพัฒนาผู้นำจิตอาสาให้มีศักยภาพในการขับเคลื่อนงานจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) การศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกับการทำงานจิตอาสาของผู้นำจิตอาสา และผลการดำเนินงานจิตอาสา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขป้องกัน และพัฒนาให้งานจิตอาสาพัฒนาสังคมในชุมชนประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพและความยั่งยืน และ 2) การเปรียบเทียบกับกรณีอื่น ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีอื่นในภูมิภาคหรือระดับประเทศเพื่อหาแนวทางการพัฒนากิจกรรมและการดำเนินงานจิตอาสาให้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ พงษ์คำ และพระศักดิ์ธัช สวโร. (2566). การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 12(1), 83-94.
- แสวง นิลนามะ. (2564). แนวทางส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน. วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 7(1), 126-140.
- คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2562). การส่งเสริมคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา สร้างคนดีสู่สังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- ณัฐพงษ์ โตม้น. (2561). การพัฒนาคู่มือรูปแบบการปลูกฝังการเรียนรู้ด้านเจตคติ. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 31(108), 80-86.
- พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และคุณญา แก้วทันคำ. (2565). การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 11(3), 133-146.

- พสนัน นิรมิตรไชนนธ์ และวรรณชลี โนริยา. (2566). แนวทางการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(5), 155-170.
- ภริกา ผ่องแผ้ว และนิรนาท จุลเนียม. (2567). การพัฒนาเอกสารประกอบการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 18(1), 147-160.
- รัตติยา เหนืออำนาจ และคณะ. (2567). อริยวัฑฒิกับกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบล มหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(3), 287-300.
- วิภาวี ปรงเกียรติ และพระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ. (2567). การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 12(4), 1587-1604.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาประชากรเพื่อการพัฒนาประเทศระยะยาว พ.ศ. 2565 - 2580. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- หมายขวัญพุทธ กล้าจน และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการ สร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(1), 108-121.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศณะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศณะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) **บทความวิจัย (Research Article)** เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) **บทความวิชาการ (Academic Article)** เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่ม ตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควร เสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับ กรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษา ทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็น ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่าง กระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)**

2) **บทนำ (Introduction)**

3) **เนื้อเรื่อง (Content)** แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) **สรุป (Conclusion)**

5) **เอกสารอ้างอิง (Reference)**

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของ รายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับ การส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคมนวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)
- 5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

(2) หนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:/
/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ),
คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสลาพร ปุณณนโนโท (เจ้าอาวาส) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงาน
จิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2),
16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์
หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนธิทอจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-
275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). // ชื่อวิทยานิพนธ์. // ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควง. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. //(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์). // ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์. //(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อุตภาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่). // ชื่อเรื่อง. // เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จรุงจิต. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย. //(ปีที่พิมพ์). // ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). // ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่ำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ. (2560). รายงานการก้นน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลังค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

...(16.pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16.pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....

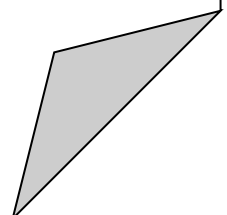
คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

..... (16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

.....(16 pt).....

(16 pt).

(16 pt).